

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**TÜRKİYE'DE İŞVERENLER VE KENDİ HESABINA
ÇALIŞANLAR ÜZERİNE ANALİZLER**

Doktora Tezi

Mualla Gizem UMUT DOĞAN

İktisat Anabilim Dalı

İZMİR

2020

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TÜRKİYE’DE İŞVERENLER VE KENDİ HESABINA
ÇALIŞANLAR ÜZERİNE ANALİZLER

Doktora Tezi

Mualla Gizem UMUT DOĞAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ertuğrul DELİKTAŞ

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Doktora Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Türkiye’de İşverenler ve Kendi Hesabına Çalışanlar Üzerine Analizler” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Ege Üniversitesi İktisat Bölümü'nde 2010 yılından beri devam ettiğim doktora sürecinin son ürünüdür ve Türkiye'de işverenler ve kendi hesabına çalışanlar üzerine 2015 yılından itibaren yapmış olduğum literatür araştırmaları ve ampirik uygulamaların sonuçlarını kapsamaktadır.

Akademik anlamda önemli bir deneyim kazanmamı sağlayan bu süreçte, yeni kavramlar, farklı bakış açıları ve daha önceden denemediğim yöntemlerle karşılaşmış olmanın yanı sıra kariyerimde vazgeçilmez bir konuma yerleşen kodlamanın ve tekrar eden hesaplamalı deney süreçlerinin otomatize edilmesinin ne denli önemli olduğunu öğrendim.

İzmir, 2020

Mualla Gizem UMUT DOĞAN

ÖZET

Üç ayrı makaleden oluşan bu doktora tezinde, Türkiye’de işveren ve kendi hesabına çalışan olma eğilimini belirleyen etkenler ve bu durumlar ile diğer işgücü durumları arasındaki geçiş eğilimleri incelenmiştir. Analizlerde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından üretilen Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nın 2006-2018 panel ve kesit veri setleri havuzlanarak kullanılmıştır. Panel verilerden yararlanılan ilk makalede, kadın ve erkeklerin girişimci, işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılıklarının mikroekonomik belirleyicileri ücretliler ve ücretsiz aile işçileri ile karşılaştırmalı olarak bireylerin gözlenemeyen girişimcilik eğilimlerinin hesaba katıldığı çok düzeyli genelleştirilmiş bir yaklaşım ile logit yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular Türkiye’de girişimcilik eğiliminin cinsiyet, yaş, aile içinde yüklenilen roller ve önemli derecede öz sermaye varlığı ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Kesit verilerin analiz edildiği ikinci makalede, işverenlik ve kendi hesabına çalışma eğilimlerinde bölge ve cinsiyet farklılıklarına yoğunlaşmış ve bu farklılıkların ortaya çıkmasına etki eden faktörler araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları Türkiye’de girişimcilik eğiliminde önemli boyutta cinsiyet eşitsizliği olduğunu, kadınların girişimcilik eğilimlerinin toplumsal rollerle ilgili değişkenlerden etkilendiğini ve bölgeler arasındaki farklılıkların bir ölçüde bölgelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olduğunu göstermiştir. Üçüncü makalede özellikle işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı içeren geçişlere odaklanılarak panel veri setlerinden Markov yöntemi ile elde edilen bireylerin farklı istihdam durumları, işsizlik ve işgücü dışı arasındaki geçiş olasılıkları incelenmiş ve geçiş olasılıklarının mikroekonomik belirleyicileri çoklu tercih logit modelleriyle araştırılmıştır. Bu bölümün bulguları işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçişlerin farklı bireysel güdülerden kaynaklandığını göstererek Türkiye’de kendi hesabına çalışma açısından gelişmekte olan ülkelere benzer dualistik bir işgücü piyasasına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşverenlik, Kendi Hesabına Çalışma, Girişimcilik, Cinsiyet Eşitsizliği, İşgücü Piyasası Geçişleri, Bölgesel Farklılıklar, GLLAMM, Çoklu Tercih Logit (ÇTL), Gelir Ve Yaşam Koşulları Araştırması, Panel Veri, Kesit Veri, Markov Geçiş Süreçleri

ABSTRACT

This dissertation consists of three essays investigating the factors that determine the probability of being an employer or a self-employed in Turkey and transition possibilities between these particular labour market states and others. From the results of Survey of Income and Living Conditions undertaken by Turkish Statistical Institute, pooled panel and cross-section microdata sets that span the period 2006-2018 are utilized. The first essay which uses pooled panel data, analyses the microeconomic determinants of the probability of being an entrepreneur, employer and self-employed in comparison with employees and unpaid family workers with logit method in a generalized multi-level framework enabling us to take the unobserved entrepreneurial tendencies of individuals into account. The findings suggest that entrepreneurial propensity is related to sex, age, roles within the family and with a considerable extent to own capital. The second essay focuses on regional disparities and gender inequality in the propensity to be an employer or a self-employed, and analyses the factors affecting these differences. The findings of this section signal a significant entrepreneurial gender gap in Turkey where entrepreneurship probabilities of women are affected by variables regarding societal roles and the regional disparities that stem from their level of development to some extent. The third essay studies the Markov transition probabilities between different employment states, unemployment and being out of the labour force, focusing on transitions including employers and self-employed, as well as the microeconomic determinants of the aforementioned transition probabilities with multinomial logit models. The findings of this chapter show that transitions into self-employment and employership derive from different personal motives, and thus, point out to a dualistic labour market regarding self-employment that is similar to developing countries.

Key Words: Employer, Self-employment, Entrepreneurship, Gender Gap, Labour Market Transitions, Regional Disparities, GLLAMM, Multinomial Logit, SILC, Panel Data, Cross-sectional Data, Markov Transition Process

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE İŞGÜCÜ PİYASASI VE KENDİ HESABINA ÇALIŞMA

1.1. İşgücü Piyasası	13
1.2. Kendi Hesabına Çalışma	19

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİK

2.1. İstatistikler	22
2.2. Politikalar	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİĞİN MİKRO VE MAKRO BELİRLEYİCİLERİ

3.1. Makro Belirleyiciler	45
3.1.1. Refah ve Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi	46

3.1.2. Teknolojik Değişimler	47
3.1.3. Sektörel Yapıdaki Değişimler	48
3.1.4. Konjonktürel Gelişmeler	49
3.1.5. İşgücü Piyasasının Yapısı	49
3.1.6. Demografik Özellikler	50
3.1.7. Sosyolojik Faktörler	51
3.1.8. Devlet Politikaları	51
3.2. Türkiye Ekonomisi ve İşgücü Piyasası	54
3.2.1. Demografik Gelişmeler	54
3.2.2. Konjonktürel Gelişmeler	57
3.2.3. Türkiye’de Büyüme ve İşgücü	61
3.2.4. Türkiye’de İşgücüne Katılım, İşsizlik ve İstihdam	66
3.2.4.1. İşgücüne Katılım	66
3.2.4.2. Türkiye’de İşsizlik	74
3.2.4.3. Türkiye’de İstihdam	82
3.3. Mikro Belirleyiciler	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİĞİ BELİRLEYEN ETKENLER

4.1. Giriş	90
4.2. Literatür Taraması	92
4.2.1. Kendi Hesabına Çalışma ve İşverenliğin Belirleyicileri: Ampirik Çalışmalar	92
4.2.1.1. Gelişmiş Ülkeler	92
4.2.1.2. Gelişmekte Olan Ülkeler	97
4.2.2. Ampirik Çalışmalarda Kullanılan Bağımsız Değişkenler	102
4.2.2.1. Cinsiyet	102
4.2.2.2. Yaş	103
4.2.2.3. Medeni durum, çocuk sahipliği ve hanehalkı sorumluluğu	104
4.2.2.4. Sağlık	107

4.2.2.5. Eğitim	108
4.2.2.6. Finansal kaynaklara erişim	109
4.2.2.7. Hanehalkına ilişkin özellikler	112
4.2.2.8. Sektör ve istihdama ilişkin diğer değişkenler	113
4.3. Veri ve Yöntem	114
4.3.1. Veri	114
4.3.1.1. Betimleyici İstatistikler	119
4.3.2. Yöntem	121
4.4. Ampirik Sonuçlar	125
4.4.1. Girişimciliğin Belirleyicileri	127
4.4.1.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler	127
4.4.1.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri	129
4.4.2. İşverenliğin Belirleyicileri	131
4.4.2.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler	131
4.4.2.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri	133
4.4.2.3. Karşılaştırma grubu: Kendi hesabına çalışma	135
4.4.3. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri	137
4.4.3.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler	137
4.4.3.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri	139
4.5. Tartışma	141

BEŞİNCİ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİKTE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: BÖLGESEL AYRIMLAR

5.1. Giriş	148
5.1.1. Bölgelerde Girişimciliği Belirleyen Faktörler	152
5.1.1.1. Makro Faktörler	152
5.1.1.2. Mikro Faktörler	174
5.2. Literatür Taraması	180
5.2.1. Ampirik Çalışmalar	182

5.3. Veri ve Yöntem	192
5.3.1. Veri	192
5.3.1.1. Betimleyici İstatistikler	196
5.3.2. Yöntem	207
5.4. Ampirik Sonuçlar	208
5.4.1. Girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği ve belirleyici etkenler	208
5.4.2. İBBS Düzey 1 bölgeleri bazında girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği ve belirleyici etkenler	212
5.4.3. Kadın ve erkekler için girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada belirleyici etkenler: Türkiye ve gelişmişlik düzeyine göre bölge grupları ..	227
5.5. Tartışma	235

ALTINCI BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİK İLE DİĞER İSTİHDAM DURUMLARI ARASINDA GEÇİŞLER

6.1. Giriş	242
6.2. Literatür Taraması	244
6.2.1. Kendi Hesabına Çalışma ve İşverenlik ile Diğer Durumlar Arasında Geçişler	244
6.2.2. Konjonktür Dalgalanmalarının İşgücü Hareketliliği ve İstihdam Durumları Arasında Geçişlere Etkisi	249
6.3. Veri ve Yöntem	251
6.3.1. Veri	251
6.3.1.1. Betimleyici İstatistikler	256
6.3.2. Yöntem	264
6.3.2.1. Geçiş Olasılıkları	264
6.3.2.2. Geçiş Eğilimleri	266
6.3.2.3. Çoklu Tercih (Multinomial) Logit Modeli	266
6.4. Ampirik Sonuçlar	269

6.4.1. İşgücü Durumları Arasında Geçiş Olasılıkları	269
6.4.1.1. Tüm sektörlerde	269
6.4.1.2. Tarım dışı sektörlerde	275
6.4.2. İşgücü Durumları Arasında Geçiş Eğilimleri	280
6.4.3. İşgücü Durumları Arasında Geçişlerin Belirleyicileri Model Tahminleri .	284
6.4.3.1. Girişimcilikten diğer işgücü durumlarına geçişler	285
6.4.3.2. İşverenlikten diğer işgücü durumlarına geçişler	290
6.4.3.3. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler	295
6.4.3.4. Ücretli çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler	300
6.4.3.5. Ücretsiz aile işçiliğinden diğer işgücü durumlarına geçişler	303
6.4.3.6. İşsizlikten diğer işgücü durumlarına geçişler	307
6.4.3.7. İşgücü dışından diğer işgücü durumlarına geçişler	311
6.5. Tartışma	315
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	322
KAYNAKLAR	329
EKLER	361
TEŞEKKÜR	386
ÖZGEÇMİŞ	387

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1. Dualizm Kavramına Göre Geleneksel ve Modern Ekonominin Özellikleri .	15
Tablo 2.1. İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (15+ Yaş, %).....	25
Tablo 2.2. İşverenlerin ve Kendi Hesabına Çalışanların Çalışmaya Başlama Nedeni...	28
Tablo 2.3. İşverenlerin ve Kendi Hesabına Çalışanların Son 12 Ayda Karşılaştığı En Önemli Zorluk.....	32
Tablo 3.1. 2005-2019 GSYH Değişimi ve Temel İşgücü Göstergeleri (15+ Yaş)	62
Tablo 3.2. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranları (15-64 Yaş, %)	67
Tablo 3.3. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranı (%).....	70
Tablo 3.4. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranı (15+ Yaş, %).....	72
Tablo 3.5. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (15+ Yaş, %).....	75
Tablo 3.6. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranı (%).....	78
Tablo 3.7. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (15+ Yaş, %).....	80
Tablo 3.8. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İstihdam Oranı (15+ Yaş, %).....	83
Tablo 3.9. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İstihdamda Tarım Sektörünün Payı (%) .	86
Tablo 4.1. İşgücü Durumuna Göre Gelir Yaşam Koşulları Panel Veri Setleri Gözlem	116
Tablo 4.2. Değişken tanımları	118
Tablo 4.3. Tarım ve Tarım Dışı Ayırımında İstihdam Durumlarının Dağılımı	119
Tablo 4.4. Cinsiyet ve Cinsiyetle Etkileşim Terimlerinin Anlamlılığı, Wald Test Sonuçları	126
Tablo 4.5. Cinsiyet Değişkeni Katsayısı ve p Değerleri	126
Tablo 4.6. Girişimciliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler]	127
Tablo 4.7. Girişimciliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri]	130
Tablo 4.8. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler].....	132
Tablo 4.9. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri]....	134
Tablo 4.10. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Kendi Hesabına Çalışma]	136
Tablo 4.11. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler]	138

Tablo 4.12. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri].....	140
Tablo 5.1. İBBS 1 Bölgelerinin Gayrisafi Yurtiçi Hasıladan Aldıkları Paylar (%).....	153
Tablo 5.2. İBBS 1 Bölgelerinin Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Değeri (\$)	154
Tablo 5.3. Bölgelere Göre Kadınların Çalışmasına Bakış Açısı	169
Tablo 5.4. Bölgelere Göre Girişimcilik Potansiyelini Gösteren Özellikler.....	177
Tablo 5.5. İşgücü Durumuna Göre Gelir Yaşam Koşulları Kesit Veri Setleri Gözlem	193
Tablo 5.6. Değişken tanımları	195
Tablo 5.7. Tarım ve Tarım Dışı Ayrımında İstihdam Durumlarının Dağılımı	196
Tablo 5.8. Girişimci, İşveren ve Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Lojistik Regresyon Sonuçları.....	209
Tablo 5.9. Girişimcilikte Cinsiyet Eşitsizliği	211
Tablo 5.10. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler	213
Tablo 5.11. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri.....	215
Tablo 5.12. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler	217
Tablo 5.13. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri.....	219
Tablo 5.14. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Kendi Hesabına Çalışanlar.....	221
Tablo 5.15. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler	223
Tablo 5.16. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri	225
Tablo 5.17. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri	228
Tablo 5.18. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri	231

Tablo 5.19. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri.....	234
Tablo 6.1. Panel Veri Setlerinden t ve t+n İstihdam Durumları Bilgisi Elde Edilen Dönemler.....	253
Tablo 6.2. Değişken tanımları	255
Tablo 6.3. İşgücü Durumları Arasındaki Olası Geçişler	265
Tablo 6.4. Çoklu tercih logit model tahmini yapılan işgücü durumu geçişleri	268
Tablo 6.5. İstihdam Durumları Arasında t-t+1 Geçiş Eğilimleri	281
Tablo 6.6. İstihdam Durumları Arasında t-t+2 Geçiş Eğilimleri	282
Tablo 6.7. İstihdam Durumları Arasında t-t+3 Geçiş Eğilimleri	283
Tablo 6.8. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	286
Tablo 6.9. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	287
Tablo 6.10. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	288
Tablo 6.11. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	291
Tablo 6.12. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	292
Tablo 6.13. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	293
Tablo 6.14. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+1.....	296
Tablo 6.15. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+2.....	297
Tablo 6.16. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+3.....	298
Tablo 6.17. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	300
Tablo 6.18. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	301
Tablo 6.19. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	302
Tablo 6.20. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	304
Tablo 6.21. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	305
Tablo 6.22. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	306
Tablo 6.23. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	308
Tablo 6.24. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	309
Tablo 6.25. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	310
Tablo 6.26. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1	312
Tablo 6.27. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2	313
Tablo 6.28. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3	314

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Ülkelerin Kişi Başına Gelir Seviyesi ile Ücretli ve Kendi Hesabına Çalışan Oranı	18
Şekil 2.1. Ülke Grupları İtibarıyla İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)	22
Şekil 2.2. İstihdam Edilenlerin İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)	27
Şekil 2.3. İşteki Duruma Göre Zaman Kullanımı	30
Şekil 2.4. Meslek gruplarına göre işteki durumların dağılımı, 2019 (%)	33
Şekil 2.5. Sektöre ve İşteki Duruma Göre Sosyal Güvenlik Kayıt Dışılık Oranı (%)	35
Şekil 2.6. İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (%)	37
Şekil 2.7. İstihdam Edilenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%).....	39
Şekil 2.8. İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenlerin Yaş Ortalaması.....	40
Şekil 3.1. Türkiye'nin demografik değişimi, 1950-2020.....	55
Şekil 3.2. Yıllar itibarıyla Yaş Bağımlılık Oranı (%)	56
Şekil 3.3. Yıllar itibarıyla Genç ve Yaşlı Bağımlılık Oranı (%).....	57
Şekil 3.4. GSYH Değişimi ve İşsizlik Oranı (%), 2005-2019	63
Şekil 3.5. İşgücü, İstihdam ve İşsizlik Oranı, 2005-2019.....	64
Şekil 3.6. Yıllar İtibarıyla Çalışma Çağındaki Nüfusun İşgücüne Katılma Oranı (%)...	68
Şekil 3.7. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranı (%)	71
Şekil 3.8. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranı (15+ Yaş, %)	73
Şekil 3.9. Yıllar İtibarıyla İşsizlik Oranı (15+ Yaş, %)	76
Şekil 3.10. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranı (%)	79
Şekil 3.11. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (%).....	81
Şekil 3.12. Yıllar İtibarıyla İstihdam Oranı (15+ Yaş, %).....	84
Şekil 5.1. Gelire Göre Ülke Grupları ve Türkiye'de İşteki Duruma Göre Cinsiyet Açığı	150
Şekil 5.2. İBBS 1 Bölgelerinin 2018 Yılı Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Değeri (\$).	154
Şekil 5.3. İBBS Düzey 1 Bölgelerinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi, 2017	155
Şekil 5.4. GSYH İçinde Sektörlerin Payı, 2018 (%).....	157
Şekil 5.5. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Girişimlerin Büyüklüğe Göre Dağılımı, 2018 (%)	158

Şekil 5.6. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre İşsizlik Oranı (%)	160
Şekil 5.7. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre Kadın İşgücüne Katılma Oranı (%)	161
Şekil 5.8. Bölgelerde İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)	163
Şekil 5.9. Tarımsal İstihdam Oranı, 2019 (%)	164
Şekil 5.10. Bölgelerde Kadın İstihdamının İşteki Duruma Göre Dağılımı (%).....	165
Şekil 5.11. Bölgelerde Erkek İstihdamının İşteki Duruma Göre Dağılımı (%).....	166
Şekil 5.12. Bölgeler İtibarıyla Girişimcilikte Cinsiyet Açığı (%)	171
Şekil 5.13. Bölgeler İtibarıyla Tarım Dışı Girişimcilikte Cinsiyet Açığı (%)	172
Şekil 5.14. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde İşgücünün Eğitim Durumu (%)	175
Şekil 6.1. Geçiş Olasılıkları, $t-t+1$	270
Şekil 6.2. Geçiş Olasılıkları, $t-t+2$	271
Şekil 6.3. Geçiş Olasılıkları, $t-t+3$	272
Şekil 6.4. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, $t-t+1$	275
Şekil 6.5. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, $t-t+2$	276
Şekil 6.6. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, $t-t+3$	277

KISALTMALAR

İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
UN	: United Nations
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
EVS	: Avrupa Değerler Çalışması
GEM	: Global Entrepreneurship Monitor
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

İşgücü Durumları

UCR	: Ücretli veya yevmiyeli istihdam
ISV	: İşveren
KHC	: Kendi hesabına çalışma
UAI	: Ücretsiz aile işçisi
ISZ	: İşsiz
IDO	: İşgücüne dahil olmayan

GİRİŞ

Kendi hesabına çalışma, keşifleri, yenilikleri ve yeni iş yaratmayı teşvik etmekte ve bu yolla ürün piyasasında daha yüksek rekabete yol açarak hem kendi hesabına çalışanlara hem de tüketicilere kazanç sağlayabilmektedir. Bu nedenle pek çok devlet bireylere ve özellikle de işsizlere kendi işlerini kurmak için fırsat oluşturmaktadır (Blanchflower, 2000; Blanchflower ve Oswald, 1999). Gelişmekte olan ülkelerin önemli bir kısmında kentsel işgücünde ana istihdam kaynağı olması nedeniyle kalkınmaya ilişkin tartışmalarda sıkça yer alan kendi hesabına çalışma, yavaş ekonomik büyüme ve ekonomik krizlerle birlikte yapısal düzenlemelerin devam ettirilmek istendiği gelişmekte olan ülkelerde, yüksek büyüme ve istihdamı hedefleyen kamu sektörleri için istihdam, gelir ve sermaye yaratma aracı olarak ilgi çekmektedir (Pietrobelli vd., 2004).

Türkiye’de istihdam içindeki %21’lik payı ile ulusal üretimde, ekonomik büyümede, piyasada rekabeti arttırıcı etkileriyle ve istihdam yaratmada büyük öneme sahip olan; diğer taraftan sosyal sınıf yapısına etki ederek sosyolojik ve politik açıdan önemli sonuçlar doğuran işveren ve kendi hesabına çalışan olma eğilimini belirleyen mikro etkenler ve bu durumlar ile diğer işgücü durumları arasındaki geçiş eğilimlerinin incelendiği bu tez çalışması ile bu istihdam türlerini seçmede etkili olan bireysel özelliklerin anlaşılabilmesi ve böylece girişimciliğin arttırılmasını ve geliştirilmesini hedefleyen ulusal ve bölgesel işgücü piyasası politikalarının oluşumlarına katkı yapılması amaçlanmaktadır.

Millán Tapia (2009)’a göre bu alanda çalışan araştırmacıların karşılaştığı en zor görevlerden biri girişimcilik kavramının tek bir göstergeye sığdırılmasıdır ve bununla birlikte, farklı disiplinlerden teoriler, tanımlar ve sınıflamaların bolluğu nedeniyle girişimciliğin kesin ve tek bir tanımı bulunmamaktadır. Girişimcilikle ilgili ülke karşılaştırmalarında en çok kullanılan iki genel yaklaşımdan biri girişimciliği kendi hesabına çalışma ile özdeş görürken diğeri girişimciliği yeni girişimlerin kurulması ve işletilmesi olarak görmektedir (Parker, 2008). Demirgüç-Kunt vd. (2007) kendi hesabına çalışmayı kavramsal olarak girişimcilik faaliyetinin en küçük ancak başlangıçta en hayati olan birimi şeklinde tanımlamıştır. Margolis (2014) girişimcinin

temel sözlük tanımını “Özellikle kayda değer düzeyde inisiyatif ve risk ile herhangi bir işletmeyi kuran ve yöneten kişi” ya da “risk ve inisiyatif ile kar elde etmeye teşebbüs eden iş sahibi ya da yöneticisi” şeklinde vermiştir. Earle ve Sakova (2000) kendi hesabına çalışan bir bireyin yeni fırsatlardan yararlanan, yeni ürünler, süreçler ve dağıtım yöntemleri keşfederek başarılı bir iş sürdüren gerçek bir girişimci olabileceği gibi başka fırsatların eksikliği nedeniyle kendi hesabına çalışmayı seçen bir birey de olabileceğini belirtmiştir. Botrić ve Tomić (2016) ise kendi hesabına çalışanların sadece bir ekonomide ilave iş yaratanlardan meydana gelmediğini ve özellikle ekonomik düşüş dönemlerinde tamamen zorunluluktan kendi hesabına çalışmaya başlayanları da içerdiğini savunmuştur (Botrić ve Tomić, 2016). Burke vd. (2008), Blanchflower ve Oswald (1998)’in “Girişimciliğin en basit hali kendi hesabına çalışmadır.” savına dayanarak girişimci ve kendi hesabına çalışan terimlerini eş anlamlı olarak kullanmıştır. Özetle uygulamalı çalışma ekonomisi bakış açısıyla araştırmacılar, girişimciliği kendi hesabına çalışma ile özdeşleştirmektedir (Millán Tapia, 2009) ve kendi hesabına çalışma literatürde pek çok yerde girişimcilik olarak kabul edilmektedir (Astebro ve Thompson, 2011; Chihmao vd., 2017; Folta vd., 2010; Nanda ve Sorensen, 2010). Literatürde bu yaklaşım kavramsal düzeyde sorgulansa da kendi hesabına çalışmaya ilişkin veri mevcudiyeti ampirik araştırmalarda girişimcilik kavramının kendi hesabına çalışma yoluyla incelenmesi için güçlü bir nedendir (Millán Tapia, 2009). Bu çalışmada da uygulamalı çalışma ekonomisi yazını ile uyumlu bir yaklaşım izlenerek ücretli çalışanı olan ve olmayan kendi hesabına çalışanlar, diğer bir ifadeyle işverenler ve kendi hesabına çalışanlar incelenmiş; girişimcilik ise işverenler ve kendi hesabına çalışanlar tarafından yerine getirilen faaliyetlerin toplamı olarak ele alınmıştır.

İşteki durumla ilgili resmi tanımlardan Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Uluslararası İşteki Durum Sınıflamasına (ICSE-1993) göre çalışanların istihdam durumu 6 kategoride incelenmektedir. Bunlardan ilki “ücretli çalışılan işler” olarak tanımlanan iş türünü yapan kişiler olan, düzenli ücretli çalışanlar, yevmiyeli (gündelik) çalışanlar, mevsimlik çalışanlar ve ücretle çalışan çıraklar, kursiyerler ve stajyerlerden oluşan “ücretli çalışanlar”dır. İkincisi kendi hesabına veya bir ya da birkaç ortakla çalışan “kendi hesabına çalışılan işler” olarak tanımlanan işleri yapan ve referans dönemi süresince süreklilik esasına göre işlerinde kendileri için “ücretli çalışan”ları

olan “işverenler”dir. Üçüncü grup bir veya daha fazla ortakla kendi hesaplarına çalışan, “kendi hesabına çalışılan işler” olarak tanımlanan işleri elinde tutan ve referans dönemi süresince süreklilik esasına göre işlerinde kendileri için “ücretli çalışan” bulundurmeyen “kendi hesabına çalışanlar”dır. Dördüncü işteki durum kategorisine giren çalışanlar mal ve hizmet üreten kooperatifte, üretimin, satışların ve/veya kuruluşların diğer işlerinin organizasyonunda; kuruluşun yatırım ve gelirlerinin dağılımının belirlenmesinde çalışan “üretici kooperatifi üyeleri”dir ve her bir üyenin diğer üyelerle eşit seviyede katılımı vardır. Beşinci grubu oluşturan “ücretsiz aile çalışanları” aynı hanehalkı içinde yaşayan bir akraba tarafından işletilen piyasa odaklı işyerinde kendi hesabına çalışılan işi yapan çalışanlardır. Altıncı ve son grup ise kendileri ile ilgili yetersiz bilgiler olan kişileri ve/veya daha önceki kategorilerden herhangi birisinde yer almayan “durumlarına göre sınıflandırılmayan çalışanlar”ı kapsar (ILO, 1993).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Hanehalkı İşgücü Araştırması için kullanılan işveren ve kendi hesabına çalışan tanımları ise şöyledir: İşverenler, kendi hesabına veya bir ya da birkaç ortakla çalışanlardır. İşverenler bir ya da daha çok sayıdaki kişiyi ücretli çalışan sıfatıyla kendi işlerinde, kendileri için çalıştırmak üzere işe alan çalışanlardır. Süreklilik esasına göre işe almanın anlamı bir bakıma, sabit sözleşme ile çalışanlar tanımıyla tutarlı olacak şekilde, ulusal koşullara göre belirlenecektir (Ortaklar, aynı aile veya hanehalkının üyelerinden olabileceği gibi, olmayabilirler de). Kendi geçimine yönelik çalışanlar, kendi hesabına işleri olan ve ürettikleri mal ve hizmetleri esas itibarıyla kendi hanehalklarında tüketen ve geçimlerinin önemli bir kısmını bu şekilde karşılayan çalışanlardır. Kendi hesabına çalışanlar, bir veya daha fazla ortakla kendi hesaplarına çalışanlardır. Kendi hesabına çalışılan işler, ücretlerin doğrudan üretilen kendi tüketimleri kârın parçası olarak kabul edilen mal ve hizmetlerden elde edilen kâr veya potansiyel kârı bağli olan işlerdir. Referans dönemi süresince süreklilik esasına göre işlerinde kendileri için ‘ücretli çalışan’ bulundurmeyen çalışanlardır. Dikkat edilmesi gereken husus: Bu grupta yer alan kişiler süreklilik esasına dayanmayan ücretli çalışanları istihdam edebilirler (Ortaklar aynı ailenin veya hanehalkının üyelerinden olabileceği gibi, olmayabilirler de). Çalışanlar girişimi etkileyen operasyonel kararları verebilir veya girişimin refahına

ilişkin sorumluluğa sahip olarak bazı kararlarda yetkilidirler. Bu kapsamda girişim, ferdi işletmeleri de kapsar.

Girişimcilik pek çok çalışmada ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir faktörü olarak ortaya konmaktadır (Örneğin; Acs ve Audretsch, 1993; Drnovsek, 2004; Tang ve Koveos, 2004; Wennekers vd., 2005). Örneğin Schumpeter (1911) girişimcilik faaliyetlerinin yenilikler yoluyla sosyal ve ekonomik değişime nasıl neden olduğunu ortaya koymuştur (Karadeniz ve Özdemir, 2009).

Schumpeter (1934)'e göre girişimcilik yenilikçiliğin itici gücüdür ve daha genel olarak ekonomik kalkınmanın motorudur. Wennekers ve Thurik (1999)'e göre ise yeni firmaların kurulması rekabeti arttırıcı yönde rol oynar ve böylece yenilikçiliği ve yeni sektörlerin açılmasını destekler. Sonuç olarak yeni girişler tüm piyasada büyüme yaratırsa yeni firmalar iş yaratımına önemli ölçüde katkıda bulunabilir (Malchow-Møller vd., 2011).

Girişimciliğin büyüme politikasının odağında olması ilk bakışta Solow büyüme modeliyle¹ ilgisiz görünmekle birlikte Audretsch (2007), girişimciliğin büyüme politikasının odağı olarak ortaya çıkışının Solow modeliyle uyumlu olduğunu ve aynı zamanda girişimciliğin ekonomik büyümeyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Girişimcilik, girişimlerde yaratılan ya da farklı uygulamalar için kullanılan bilginin yayılmasına olanak sağlayarak ekonomik büyümeye önemli bir katkıda bulunmaktadır. Girişimcilik, bilginin yayılmasında bir iletken görevi görerek yeni fikirlere yatırım ile ekonomik büyüme arasında bir köprü kurmaktadır (Audretsch, 2007).

Prodi (2002) girişimciliğin teşvik edilmesinin Avrupa ekonomisinin büyüme politikası kapsamında bir köşe taşı olduğunu ve ekonomik büyüme ile üretkenliğin arttırılmasında anahtarın ekonominin girişimcilik kapasitesinde saklı olduğunu savunmuştur. Mowery (2005), ABD ekonomisinin Japonya gibi güç odakları karşısında

¹ Robert Solow (1956) üretim faktörlerini ekonomik büyüme ile ilişkilendiren ve ekonomik büyümeyi analiz etmek ve aynı zamanda ilgili kamu politikası tartışmalarını odaklamak ve çerçevelemek için zamansız bir büyüme modeli ortaya koymuştur. Solow'un çizdiği ekonomik büyüme modeli kapsamında fiziksel sermayenin en iyi kullanımı ölçek ekonomilerinden yararlanılarak büyük ölçekli üretim yapılmasıdır ve bilgi sermayesi ile araştırma ve geliştirme büyük firmalara özel olgulardır. Büyüme modellerine fiziki sermaye ve işgücünün yanı sıra bilgi sermayesinin eklenmesi de küçük işletmeler ve girişimciliğin önemini arttırmamıştır (Audretsch, 2007).

ekonomik düşüşe mahkûm olduğuna dair iddialara karşın yüksek teknoloji girişimciliğinin gücünün 1990’larda ABD ekonomisini yeniden dirilttiğini belirtmiştir.

İşgücü piyasasının temel özellikleri bakımından pek çok açıdan farklılık gösteren gelişmiş ülkeler için kendi hesabına çalışmaya gönüllü bir karar olarak bakılırken gelişmekte olan ülkelerde bireylerin kendi hesabına çalışma güdüsü sorgulanan bir konudur (örneğin; Pisani ve Pagán, 2004b ile Fajnzylber vd., 2006). Gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışma, gelişmiş ülkelerdeki gibi gönüllü bir girişe karşılık gelebileceği gibi ücretli çalışma fırsatlarına erişemeyen bireylerin hayatta kalmak için zorunluluktan tercih ettikleri gizli işsizliğe daha yakın bir istihdam durumu olarak da görülebilmektedir (Mandelman ve Montes-Rojas, 2009). Bu bakımdan özellikle gelişmekte olan ülkeler için büyüme ve istihdam artışını amaçlayarak girişimciliği araç olarak kullanan politikaların uygulama alanlarının ve hedefledikleri kendi hesabına çalışma düzeyinin doğru belirlenebilmesi ve bu yolla etkinliğinin artırılabilmesi için bu istihdam durumlarını seçen bireylerin hangi özelliklere sahip olduğunun ve hangi istihdam durumlarından ne düzeyde kendi hesabına çalışmaya geçiş yaptıklarının anlaşılması önem kazanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasaları istihdam içinde kendi hesabına çalışmanın önemli ölçüde büyük olduğu bir yapı sergilemektedir (Campbell ve Ahmed, 2012) ve ülkelerin gelişim sürecinde ücretli çalışmanın payı artarken kendi hesabına çalışmanın payı azalmaktadır. 1980’lerden itibaren Türkiye’nin küresel ekonomiye açık hale gelmesi ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte ücretli çalışanların payının artışı sosyal sınıf yapısında değişime ve kutuplaşmalara neden olmuştur (Kaya, 2008). Bu bakımdan düşünüldüğünde kendi hesabına çalışma ve toplam istihdam içindeki payı sadece ekonomik etkileri açısından değil sosyolojik ve siyasi açıdan da öneme sahiptir.

Girişimciliğin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar uzun zamandır araştırmacıların ilgi alanındadır. Ancak son dönemlere kadar en yoğun araştırılan konulardan birisi olmamıştır. Pek çok hükümet ve kurum ampirik kanıtlarla yeterince desteklenmeyen girişimciliği destekleme politikaları tasarlamakta ve uygulamaktadır ve bu nedenle girişimcilikle ilgili araştırmaların eksikliği daha da önemli hale gelmektedir (Millán Tapia, 2009).

Gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılar, üretken girişimciliğin yapısal dönüşüm ve yoksulluğun azaltılması üzerindeki pozitif etkilerini fark etmişlerdir (Acs ve Varga, 2005; Brixiová, 2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından itibaren girişimcilerin nitelik ve niceliklerinin arttırılması amacıyla çaba gösterilmiş, girişimcilik kültürünün geliştirilmesini, girişimcilikle ilgili kurumsal kapasite ve iş birliği düzeyinin arttırılmasını, kadın, genç girişimciliği ve sosyal girişimciliğe öncelik sağlanmasını, yeni girişimlerin finansmana erişiminin kolaylaştırılmasını öngören politikalar belirlenmiştir (Özdemir vd., 2007).

Ekonomik ve sosyal kalkınmayı hızlandırmayı amaçlayan pek çok politikanın girişimciliğe destek vermesi nedeniyle bireylerin işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı seçmelerini etkileyen özelliklerinin ve bu özelliklerin cinsiyetler ve bölgeler arasında nasıl farklılaştığının anlaşılması önem kazanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'deki girişimcilerin davranışlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Karadeniz ve Özdemir (2009), GEM (Global Entrepreneurship Monitor) verisi ile Türkiye'deki girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirenlerin özelliklerini incelemiş ve Türkiye'nin girişimcilik alanında küresel konumunu belirlemeyi amaçlamıştır. Cetindamar vd. (2012), Türkiye'de kadın ve erkeklerin girişimciliği tercih etmelerini etkileyen faktörleri 2006 yılı GEM çalışması verilerini kullanarak incelemiştir. Darıcı ve Taşçı (2015), 2006-2007-2008 yıllarına ait Hanehalkı İşgücü Araştırması ham verileriyle işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi olma olasılığına etki eden faktörleri ücretli çalışma olasılığına etki eden faktörlerle karşılaştırmış ancak model tahmininde kadın ve erkekler için ayrı örneklem kullanmayıp, cinsiyetin etkisini kukla değişken ile incelemiştir. Şentürk (2020), Türkiye'de bireylerin serbest çalışma tercihlerinin belirleyicilerini 2017 Hanehalkı İşgücü Araştırması verilerini kullanarak İBBS Düzey1 bölgelerini de hesaba katarak araştırmış, serbest çalışma kapsamında işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı birlikte değerlendirmiştir.

Girişimcilik faaliyetleri ve ilgili etkenler sadece akademik bir konu olarak değil kurumsal ve politik bir ilgi alanı olarak da önemlidir. Girişimcilik analizleri genelde devlet desteğinin, kurumların, vergilerin ve girişimcilik faaliyetlerini teşvik eden makroekonomik çerçeveye odaklanan makroekonomik yaklaşımlar izlerler (Molina vd., 2016). Bu çerçevede Türkiye üzerine küçük işletmelerle ilgili firma bazlı yapılan

alışmalar da mevcuttur. Örneğin; zcan (1995), Türkiye’de üç Őehir ve dört farklı sektörden seçilen 216 küçük işletme ile anket çalışması yapmış ve Türkiye’de küçük işletmeler arasındaki ağları geleneksel değerler, aile ve sosyal evre açısından değerlendirmiştir. Muslumov vd. (2005), Türkiye’de küçük ve orta bklkteki işletmelerin finansal performans değişkenleriyle makroekonomik gler arasındaki etkileşim sürecini incelemiştir. Kozan vd. (2006), Türkiye’de 14 bk Őehirde 526 küçük işletmeden veri derleyerek karşılaştıkları çevresel zorluklar ve bme hedeflerinin ilişkisini araştırmıştır. Alpkan vd. (2007) Türkiye’de küçük ve orta bklkteki işletmelerin performansında piyasa yönelimi ve planlama esnekliğinin etkilerini sorgulamıştır. Ancak ulusal aktörlerin toplulaştırılmasına dayanan bu analizler, bireysel davranışların hesaba katılmasına olanak vermemektedir (Molina vd., 2016).

Girişimcilik faaliyetleri ücretli istihdamın potansiyel bir alternatifidir ve pek çok ülkede bmenin güçlü bir motorudur. 2008 küresel krizi sırasında ücretli istihdam oranları önemli düşüşler göstermişken kendi hesabına istihdam ve girişimcilik bu kadar olumsuz Şekilde etkilenmemiştir (Molina vd., 2016). Toplam istihdam, ücretlerin belirlenmesi ve ücretli istihdam ile kendi hesabına çalışma arasındaki dinamikler doğası gereği bağlantılıdır (Moralee, 1998). Türkiye’de girişimcilerin toplamda %21’inin, tarım dış sektörde ise yaklaşık üçte birinin en az bir ücretli çalışan istihdam ettiği düşünüldüğünde söz konusu bağlantı daha çok göze çarpmaktadır (TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, 2019).

Kendi hesabına çalışanlar heterojen bir gruptur. Ancak eęer yeni istihdam fırsatları ve ekonomik bme yaratma amacıyla bir ekonomide kendi hesabına çalışanların payının arttırılması hedefleniyor ise insanların neden bu kariyer seçimini yaptıklarını anlamak önem kazanmaktadır (Botrić ve Tomić, 2016).

Öte yandan, diğer işgücü piyasası durumları ile kendi hesabına çalışma ve işverenlik arasındaki geçişlerin ne düzeyde gerçekleştiği ve hangi faktörlerden etkilendiği de incelenmesi gereken konular arasındadır. Türkiye’de benzer konuları inceleyen çalışmalardan biri olan Tansel ve Taşçı (2005) 2000-2001 için Hanehalkı İşgücü Anketi verisini kullanarak işsizlik, istihdam ve işgücüne dahil olmama arasındaki geçişleri incelemiş ancak istihdam içindeki kategorilerden kendi hesabına

çalışma ve işverenlikle ilgili geçişleri ayrı ayrı ele almamıştır. Benzer şekilde Ekşi vd. (2014) 2007-2008 yılları için çeyreklik Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanarak işsizlik, istihdam ve işgücüne dahil olmama arasındaki geçişleri araştırmıştır. Tansel ve Kan (2012), 2006-2009 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerini kullanarak Türkiye’de işgücü hareketliliğini işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı içerecek işgücü durumları yerine formel/informel sektör ayrımında incelemiş ve bazı bireysel özellikler ile işe ilişkin değişkenlerin bu hareketliliğe etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Değer ve Tekgüç (2014), işgücü hareketliliğinde cinsiyetin rolünü İzmir örneğinde araştırdığı çalışmada aynı işte kalma, iş değiştirme ile istihdam, işsizlik ve işgücü dışında olma arasındaki geçişlerin belirleyicilerini 2010 İzmir İşgücü Piyasası Hanehalkı Araştırması sonuçlarını kullanarak incelemiştir. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının daha yeni verilerini kullanarak Tansel ve Kan (2012) çalışmasına benzer bir yöntem izleyen Alcan vd. (2015), çalışmada özel olarak ele alınan konulardan biri; kayıt dışı statülerden kayıtlı statülere geçiş eğilimleri ve bu eğilimlerin belirleyicileridir. Bu doğrultuda istihdamda yer alanlar kayıtlı-kayıt dışı çalışanlar olarak; istihdamın dışında kalanlar ise işsizler ve işgücü piyasası dışındakiler şeklinde ayrıştırılmıştır.

Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına bu tez çalışmada yanıt bulunmaya çalışılmıştır: (1) Ücretli çalışma ve ücretsiz aile işçiliği ile karşılaştırıldığında Türkiye’de kadın ve erkekler için kendi hesabına çalışan ya da işveren olma olasılığını belirleyen mikroekonomik faktörler nelerdir? (2) Türkiye’de işveren olma olasılığını belirleyen mikroekonomik faktörler kendi hesabına çalışan olma olasılığını belirleyen faktörlerden farklılaşmakta mıdır? (3) Türkiye’de girişimci olma olasılığı cinsiyete ve bireylerin yaşadığı bölgeye göre farklılaşmakta mıdır? (4) Bölgelerde girişimci olma olasılığını belirleyen faktörler nelerdir? (5) Kadın ve erkeklerin girişimci olma olasılıklarını etkileyen mikroekonomik faktörler yaşadıkları bölgenin gelişmişlik düzeyine göre farklılaşmakta mıdır? (6) Türkiye’de girişimcilikten diğer işgücü durumlarına geçiş ve diğer durumlardan girişimciliğe geçiş olasılıkları dönemlere göre değişiklik göstermekte midir? (7) İşgücü hareketliliği sonucunda farklı işgücü durumlarında yaratılan ve yok olan pozisyon sayıları hesaba katıldığında girişimcilik ile ilişkili işgücü hareketliliği eğilimleri ne yöndedir? (8) Türkiye’de girişimcilikle ilgili işgücü hareketliliğinin mikroekonomik belirleyicileri nelerdir? (9)

İşverenlik ve kendi hesabına çalışma tercihi ile bu durumlara geçişleri belirleyen bireysel faktörler göz önüne alındığında Türkiye’de girişimciler gizli işsizlik ile iş yaratma hipotezi² arasında hangisini en fazla yansıtmaktadır?

Bu çalışmanın mevcut çalışmalardan ayrılan en önemli yönü ve literatüre katkısı, bugüne kadar Türkiye’de işgücü piyasasının yoğun ve ayrıntılı olarak incelenmemiş bir bölümünün yakın ve geniş bir zaman dilimi için özel olarak ele alınması ve kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerinin mikro etkenlere odaklanılarak farklı yönlerden derinlemesine incelenmiş olmasıdır. Öte yandan bu tez çalışmasının mevcut çalışmalardan farklı tarafları kullanılan veri ve etkisi incelenen değişkenler, verinin kullanım şekli ve gözlemlenen dönem ile kapsam açısından olmak üzere birkaç yönden incelenebilir. Veri seti; Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, literatürde sıklıkla kullanılan Hanehalkı İşgücü Araştırması ile karşılaştırıldığında girişimciliğin belirleyicilerine ilişkin olarak değerlendirilebilecek kapsamlı değişkenlerin kullanımına izin verecek veri setidir. Sağlık durumu, finansal sermaye sahipliği, krediye erişebilirlik ve likidite kısıtları girişimciliğin en önemli belirleyicilerinden olduğu gibi istihdamdan elde edilen gelir, işgücü hareketliliği kapsamında incelenmesi gereken bir etkidir. Bu nedenle hanehalkı geliri, istihdamdan elde edilen gelir, alınan yardımlar, konut ve menkul sahipliği ile ilgili içerdiği bilgiler nedeniyle Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kullanılmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nın 2006-2018 yıllarına ilişkin 10 dönemlik panel veri setleri ve kesit veri setleri havuzlanarak hem girişimciliğin belirleyicileri hem de geçişler için kullanılabilecek, mevcut çalışmalarda kullanılanlara kıyasla oldukça büyük bir veri seti elde edilmiştir. Bu veri setiyle hem 2006-2018 dönemindeki konjonktürel değişimlerin Türkiye’de girişimcilik eğilimlerine etkileri incelenebilmiş hem de gözlem sayısı kısıtlılığı nedeniyle mevcut literatürde çoğunlukla bir arada ele alınan işverenler ve kendi hesabına çalışanlar ayrı ayrı analiz edilebilmiştir. Örneğin Alcan vd. (2015) çalışmasında işverenleri kapsam dışında bırakmasının nedenini gözlem sayısının yetersizliği olarak açıklamaktadır. Diğer taraftan veri setinin kullanım şekli sayesinde çalışmanın kapsamı genişletilebilmiş; işverenlik ve kendi hesabına çalışma ayrımında kadın ve erkekler için geçerli olan belirleyiciler de ayrı ayrı tahmin edilebilmiş, 12

² Bu hipotezler Bölüm 1.2 Kendi Hesabına Çalışma kısmında açıklanmaktadır.

İBBS Düzey 1 bölgesi bazında işverenlik ve kendi hesabına çalışma olasılığının belirleyicileri araştırılabilmektedir. İşverenliğin belirleyicilerinin incelenmesinde karşılaştırma grubu olarak ücretlilerin dışında ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanlar da kullanılmıştır. Kapsam açısından kendi hesabına çalışanlar ve işverenlerin ayrı ve karşılaştırmalı olarak incelenmesi ile işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı belirleyen mikroekonomik özellikler arasındaki farklılıklar ortaya çıkarılabilmektedir. Girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre ya da farklı coğrafi bölgelerdeki ülke farklılıklarını ele alarak inceleyen çalışmalar literatürde mevcuttur (örneğin Cuberes vd., 2018; Daoud vd., 2015; Faria vd., 2020). Ancak girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini bir ülke içindeki bölgesel farklılıkları dikkate alarak ele alan çalışmaların sayısının fazla olmadığı; bu gruba giren çalışmaların da (örneğin Şentürk, 2020) sadece girişimcilik eğiliminin bölgeler arasında nasıl farklılaştığına ilişkin bulgulara ulaşabildiği görülmüştür. Bu açıdan bu tez çalışmasının girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini ve kadın-erkek ayrımında girişimciliğin belirleyicilerini bölge bazında inceleyerek kapsam açısından da literatüre katkısı olduğu düşünülmektedir. Böylece literatürdeki mevcut bulgulardan bazıları güncel veriler ile doğrulanırken bu alanda yeni bulgular da ortaya çıkartılabilmektedir.

Bu tez çalışması, yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bu kavramlara yönelik bakış açısı ele alınmaktadır. İkinci bölüm, Türkiye’de kendi hesabına çalışma ve işverenlikle ilgili Türkiye’nin dünyadaki yerini, işverenliğin ve kendi hesabına çalışmanın Türkiye’de istihdam içindeki konumunu ve yıllar içindeki gelişimini, bu seçimi yapmaya iten nedenleri ve girişimcilerin yaşadığı zorlukları, zaman kullanımı açısından diğer işgücü durumlarına göre farklılaştıkları noktaları, mesleki ve sektörel dağılımlarını, yaş, eğitim ve kayıtlılık durumlarını içeren göstergeleri sunmakla birlikte mevcut literatür kapsamında araştırılan Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesine yönelik uygulanan devlet politikalarını özetlemektedir. Üçüncü bölümde kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerine ilişkin çalışmaların teorik bulgularından bahsedilmiş ve bu doğrultuda makro ve mikro düzeydeki belirleyiciler ayrı ayrı ele alınmıştır. Makro belirleyicileri ele alan bölümün ardından bu kapsamda değerlendirilen olgulardan hareketle Türkiye’de girişimcilik ortamını şekillendirerek girişimcilikle ilgili gelişmeleri

güdümlenen, mevcut durumu ve son yıllardaki gelişmeleri yansıtan, Türkiye'nin bu alanlardaki küresel konumunu gösteren demografik gelişmeler, konjonktürel gelişmeler, büyüme, işgücü, işsizlik ve istihdam göstergelerine yer verilmiştir.

“KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİĞİ BELİRLEYEN ETKENLER” başlıklı dördüncü bölümde işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın mikro belirleyicilerine ilişkin literatürde yer alan ampirik çalışmalardan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımında bahsedilmiş ve literatüre ilişkin bu bölüm ampirik çalışmalarda kullanılan değişkenlerin özetlendiği kısım ile tamamlanmıştır. Bu bölüm için Türkiye’de işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri, ücretliler ve ücretsiz aile işçileri ile karşılaştırmalı olarak, havuzlanmış 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verileri ile bireylerin gözlenemeyen girişimcilik eğilimlerini hesaba katan logit modellerle tahmin edilmiştir. Söz konusu analizde kullanılan veri ve yöntemle ilişkin açıklamaların yer aldığı kısımdan sonra çalışmanın ampirik sonuçları karşılaştırma grupları ayrımında sırasıyla girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışma için verilmiştir. Dördüncü bölüm, elde edilen ampirik bulguların tartışıldığı kısım ile sona ermektedir.

“KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİKTE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: BÖLGESEL AYRIMLAR” başlıklı beşinci bölümde ilk olarak girişimcilikte bölgeler ve cinsiyet temelinde ortaya çıkan farklılıklardan bahsedilerek bölgelerde girişimciliğin belirleyicilerinin yanı sıra girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini etkileyebilecek makro ve mikro faktörler açıklanmaktadır. Bu bölümün literatürle ilgili kısmında girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerine ilişkin çalışmaların teorik sonuçlarından bahsedilmiş ve ampirik çalışmalardan örnekler verilmiştir. “Veri ve Yöntem” kısmında bu bölümde bulgularına yer verilen analiz uygulamalarında kullanılan veri ve yöntemle ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği, logit modellerle 2006-2018 yıllarına ilişkin havuzlanmış Gelir Yaşam Koşulları Araştırması kesit verileri ile tahmin edilmiştir. İlk aşama modellerde mikroekonomik belirleyicilerle birlikte bireylerin yaşadığı İBBS Düzey 1 bölgeleri de kontrol değişkeni olarak kullanılmış; ücretliler ve ücretsiz aile işçileriyle karşılaştırmalı olarak girişimcilikte bölgesel etkiler ve cinsiyet etkisi incelenmiştir. İkinci aşamada bölgelerden her biri için girişimciliğin mikroekonomik belirleyicilerini içeren logit

modeller tahmin edilmiş ve bölgeler bazında diğer mikroekonomik değişkenlerin etkilerinin yanında cinsiyet eşitsizlikleri incelenmiştir. Üçüncü aşamada ise beşinci bölümün giriş kısmında yer verilen özelliklere dayanılarak gelişmişlik seviyesine göre iki gruba ayrılmış bölgeler düzeyinde kadın ve erkekler için ayrı modeller tahmin edilerek farklılıklar gözlenmeye çalışılmıştır. Ampirik çalışmanın sonuçları özetlendikten sonra elde edilen bulgular tartışılarak beşinci bölüm sonlandırılmıştır.

“KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİK İLE DİĞER İSTİHDAM DURUMLARI ARASINDA GEÇİŞLER” başlıklı altıncı bölümde işgücü piyasasında hareketlilikle ilgili teorik açıklamalardan sonra kendi hesabına çalışma ve işverenlik ile diğer işgücü durumları arasındaki geçişler ve konjonktür dalgalanmalarının işgücü hareketliliğine etkilerine ilişkin literatürden örnekler verilmiştir. Bu bölüm kapsamında işverenlik ve kendi hesabına çalışmayla ilgili geçişlere odaklanılarak 2006-2018 Gelir Yaşam Koşulları panel verisiyle üç ayrı uygulama yapılmıştır. Bunlardan ilki işverenlik, kendi hesabına çalışma, ücretsiz aile işçiliği, ücretli çalışma, işsizlik ve işgücüne dahil olmama olmak üzere altı işgücü durumu arasındaki Markov geçiş olasılıklarının hesaplanmasıdır. İkinci uygulama, terkedilen durumda yok olan işler ile yeni durumda yaratılan işlerin sayısını hesaba katarak işgücü durumları arasında geçiş eğilimlerinin hesaplanmasıdır. Üçüncü uygulama ise işgücü durumları arasındaki geçişlere etki eden faktörlerin belirlenmesi için yapılan çoklu tercih logit model tahminleridir. Bu uygulamalarda kullanılan veri ve yöntemlere ilişkin açıklamalar Bölüm 6.3’te yer almaktadır. Uygulamaların ampirik sonuçları sunulduktan sonra bulgular tartışılarak altıncı bölüm tamamlanmıştır.

Son bölümde çalışmada elde edilen temel sonuçlar özetlenmekte, bu sonuçlara dayanılarak uygulanabilecek politika çıkarımları yapılmakta ve gelecekte yapılabilecek araştırma önerilerinde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE İŞGÜCÜ PİYASASI VE KENDİ HESABINA ÇALIŞMA

1.1. İşgücü Piyasası

Pek çok çalışmada kendi hesabına çalışma ile özdeş anlamda kullanılan girişimcilik kavramının önemi ve girişimciliğe bakış açısı, dünya ekonomi tarihçesi içindeki yeri göz önüne alınarak kavranabilir. Audretsch (2007) girişimcilik kavramının gelişimini şöyle özetlemiştir: Gelişmiş ülkelerde 2. Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomi sermayeye dayalıdır ve makroekonomik düzeyde kamu politikası fiziki sermayeye yatırım getirecek araçlar çevresinde dönmektedir. Mikroekonomik düzeyde ise Japonya'daki sermaye yoğun sektörleri hedef alan ve Avrupa'daki sermaye yoğun sektörlerin rekabetçiliğini arttırmaya yönelik bir dönemdir. Bu dönemlerde küçük işletmeler ve girişimciliğe bakış açısı ekonomik verimlilik ve büyüme açısından ayak bağı oldukları, daha düşük kalitede istihdam yarattıkları ve genellikle uzun vadede yok olacakları şeklindedir. SSCB, İsveç ve Fransa gibi ülkeler de benzer politikalar benimsemiş ve küçük işletmelerin zaman içinde yok olarak ekonomik faaliyetler içinde payının küçülmesine izin vermiştir. ABD'de ise küçük firmalar ve girişimcilik, karar alma süreçlerinde ademi merkeziyetçiliği sağlamak için verimlilik kaybı pahasına bir lüks olarak görülmüştür. Dolayısıyla hem Avrupa hem de Kuzey Amerika'ya yönelik ampirik kanıtlar savaş sonrası dönemde küçük şirketlerin rolünün azaldığını doğrulamaktadır (Audretsch, 2007).

Romer (1986) ve Lucas (1993) çalışmaları ile bilgiye üretim faktörlerinden birisi olarak önem verilmeye başlanması ile araştırma ve geliştirme, üniversite araştırmaları, fikri mülkiyetin korunması, eğitim, beşeri sermayenin geliştirilmesi gibi yeni bilginin yaratılmasını sağlayan araçlar ekonomik büyüme politikalarında odak noktası haline gelmiştir. Ancak politika yapıcılar durgun ekonomik büyüme ve yüksek işsizlik oranlarına karşı bilgi sermayesi yatırımlarının her derde deva bir ilaç olmadığını görmüşlerdir. Örneğin 2000'li yılların başlarında yeni bilgiye en çok yatırım yapan ülkeler arasında ilk sıralarda yer alan İsveç, özel araştırma geliştirme faaliyetleri, eğitim düzeyi, akademik ve kamusal araştırmalar yoluyla yaptığı bilgi sermayesi yatırımlarına

rağmen istihdam yaratma ve ekonomik büyüme açısından mütevazı sonuçlarla karşılaşmıştır. Avrupa, ABD ve Japonya da bu dönemlerde bilgi sermayesi yatırımları sonucunda benzer deneyimler yaşamıştır (Audretsch, 2007).

Fiziki sermaye ve bilgi sermayesine odaklanan geleneksel politika araçlarının kullanılması küresel piyasalarda sürdürülebilir ekonomik büyüme, istihdam ve rekabetin yaratılmasında başarısız olmuştur. Bu durumun nedeni araştırma ve bilgiye yönelik yatırımların ticarileşmesine engel olan bilgi filtresi olgusudur. Girişimcilik bilgiye yapılan yatırımların getirisinin ekonomik büyüme ve istihdam olarak ortaya çıkmasını sağlayan mekanizmadır. Bilgi filtresinin aşılmasına yönelik olarak ABD’de akademik araştırmalar sonucunda ortaya çıkan teknolojilerin ticarileştirilmesini hızlandırmaya yönelik düzenlemeler yapılmış ve patentleme ve lisanslamayı hızlandıran düzenlemelerle birlikte ekonomik büyümede hızlanma elde edilmiştir. Girişimcilik, aksi durumda ticarileşmeyecek yatırımlarda elde edilen bilgilerin yayılmasında bir iletken görevi görerek ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Önceki dönemlerde büyük firmalarla rekabette ayakta kalamadığı için eleştirilen yeni girişimler, sonrasında ekonominin dinamikliğinin ve büyümesinin kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır (Audretsch, 2007) .

Gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerde işgücü piyasasının temel özellikleri belirgin farklılıklarla birbirinden ayrılmaktadır. Enformel ekonominin büyüklüğü ve kalıcılığı, tarım ve kırsal ekonominin rolü, işgücü piyasasının yapısı ve işteki durum, yapısal dönüşüm ve kalkınma, beşeri sermayenin gelişimi ve piyasa entegrasyonunun önündeki zorluklar bu farklılıklar arasında sayılabilir. Farklılıklardan biri de gelişmekte olan ülkelerde işgücünün bolluğu ve sermayenin kıtlığındaki süreğenliğe karşın gelişmiş ülkelerde tam tersinin geçerli olmasıdır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde yetersiz yatırım ve sermaye birikimi ile birlikte daha büyük işgücü arzı baskılarına neden olmakta ve üretken istihdamda kıtlığa yol açmaktadır (Campbell ve Ahmed, 2012).

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik yapısı, kır ve kent arasındaki coğrafya ekonomisi ve gelişmiş ülkelere kıyasla entegrasyonu zayıf işgücü piyasaları “dualizm” kavramı ile açıklanmaktadır (Campbell ve Ahmed, 2012). Kentsel istihdam, Harris ve Todaro (1970) tarafından yüksek üretkenlik artışı ve yan fayda özelliklerine sahip

modern sektör ile geleneksel sektör olarak ikiye ayrılmaktadır. Dualizm kavramına göre modern ekonomi ve geleneksel ekonominin özellikleri Tablo 1.1’de özetlenmektedir.

Tablo 1.1. Dualizm Kavramına Göre Geleneksel ve Modern Ekonominin Özellikleri

Geleneksel Ekonomi	Modern Ekonomi
Enformel ³	Formel ³
Savunmasız istihdam durumları	Yüksek oranda ücretli çalışan
Kırsal	Kentsel
Üretkenliği düşük	Üretkenliği yüksek
Yetersiz kredi	Krediye erişim
Düşük sermaye-işgücü oranı	Yüksek sermaye-işgücü oranı
İç ve lokal pazarlara yönelik	İç ve uluslararası pazarlara yönelik
Makroekonomik politikaların etkisine kapalı	Makroekonomik politikalara açık
Girişimlerin niteliği düşük	Girişimlerin niceliği düşük
Daha az korumalı ya da korumasız	En azından yasal koruma
Daha fazla kazanç istikrarsızlığı eğilimi	İstikrarlı ve öngörülebilir kazanç ve gelir

Kaynak: Campbell ve Ahmed (2012), S.3

Kalkınma ekonomisinde dualizm teorisine göre ekonomik kalkınmadan önceki aşamada geleneksel sektörde (örneğin tarım sektörü) işgücü fazlası olurken modern sektörde (sanayi sektörü) asgari ücrete yakın ya da asgari ücretten biraz daha fazla ücret sunulur ve ekonomi Lewis’in dönüm noktasını⁴ geçene kadar kırsal kesimden kentsel bölgelere göç gerçekleşmektedir (Lewis, 1954). Lewis modelini geliştiren Todaro (1969) ile Harris ve Todaro (1970) göçmenlerin modern sektörde yüksek ücret beklentisiyle göç ettiklerini, formel sektörde hemen iş bulamadıklarında bu sektörde iş beklemek ya da aramak için geçirdikleri sürede her zaman enformel sektörde çalışmaya

³ Enformel istihdam, yasal veya düzenleyici çerçevede kaydı olmayan, düzenlenmemiş ya da korunmayan, kendi hesabına çalışma ya da ücretli istihdam şeklinde kazanç getirici tüm çalışma tipleri olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2003).

⁴ Lewis modeline göre ekonomik kalkınmanın başındaki bir ekonomi geleneksel sektör ve modern endüstriyel sektör olmak üzere iki yapıdır. Geleneksel sektörde emek arzı fazlası vardır ve emeğin marjinal üretkenliği endüstriyel sektöre kıyasla düşüktür. Endüstriyel ücret ya da geçinmek için gerekli asgari ücret seviyesi geleneksel sektördeki emeğin marjinal üretkenliğinden yüksektir. Bu nedenle istihdamın geleneksel sektörden modern sektöre geçişi emek fazlası tükenene kadar ücret artışına neden olmamaktadır. Emek fazlası tükendiğinde ise geleneksel sektörde emeğin marjinal ürünü yükselmekte ve dolayısıyla modern sektörde ücretlerin artması yönünde baskıya neden olmaktadır. Bu nokta Lewis dönüm noktası olarak literatüre geçmiştir (Şişman, 2020).

yöneldiklerine işaret etmektedir. Buna göre enformel sektör kentsel işsizler için bir sığınak görevi gören donuk ve üretken olmayan bir sektör iken yeni gelen kırsal göçmenler için bir varış istasyonu görevi görmektedir. Burada mikro girişimcilik sektörü gizli işsizlikle ilişkilendirilmektedir (Mandelman ve Montes-Rojas, 2009).

Gelişmekte olan ülkelerde enformellik işgücü piyasasının belirgin bir özelliğidir. Dünyanın %80'inde olduğu gibi sosyal koruma sistemlerinin olmadığı durumlarda işsizlik bir seçenek olmaktan çıkmakta ve formel ekonomide işlerin yetersiz olması sonucunda gelişmekte olan ülkelerde çalışanların büyük çoğunluğu enformel ekonomiyi seçmektedir (Campbell ve Ahmed, 2012). ILO enformel istihdamı, yasal veya düzenleyici çerçevede kaydı olmayan, düzenlenmemiş ya da korunmayan, kendi hesabına çalışma ya da ücretli istihdam şeklinde kazanç getirici tüm çalışma tipleri olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma ayrıca gelir elde eden bir işletmede kazancı olmadan çalışma da dahildir. Enformel çalışanlar kendilerine güvence sağlayan istihdam sözleşmeleri, çalışan haklarına, sosyal korumaya ve çalışan temsiliyetine sahip değildirler. Enformel sektör ve enformel çalışma ayrı kavramlar olsa da birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Enformel ekonomi kavramı hem sektör hem çalışanlar açısından kapsayıcıdır ve çalışanlar ile ekonomik birimlerce yapılan, kanunen ya da fiilen resmi düzenlemelerde hiç kapsanmayan ya da yetersiz düzeyde kapsanan tüm ekonomik faaliyetlerdir (ILO, Guidelines concerning a statistical definition of informal employment , 2003). Enformellik tanımlarının büyük bölümü vergi ve diğer devlet düzenlemelerinden kaçınmaya odaklanırken kabul gören diğer bir bölümü istihdam ilişkisinin esnekliğine odaklanmaktadır. İşveren herhangi bir zamanda çalışanın ücreti arttırabiliyor ya da azaltabiliyorsa ve iki taraftan biri herhangi bir zamanda aralarındaki anlaşmayı sonlandırabiliyorsa istihdam sözleşmesi enformel demektir (Yamada, 1996).

Evans ve Jovanovic (1989) sınırlayıcı mali kısıtların bireyleri karlı iş fırsatlarını ertelemeye ittiğini, giriş oranlarını azalttığını ve gençlerin oranı yüksek olmak üzere düşük kişisel varlığı olanlar arasında çıkış oranlarını arttırdığını bulmuştur. Burada enformellik, yani resmi kurumlara katılımı (vergi ödeme, krediye erişim) düşük düzeyde faaliyet gösteren firmalar, bu konuyla ilişkilidir. Henley vd. (2006) çalışmasına göre enformelliğin pek çok tanımı vardır. ILO ile Pisani ve Pagán (2004a, 2004b) çalışmalarındaki tanıma göre kendi hesabına çalışanlar (profesyoneller hariç) ve 5

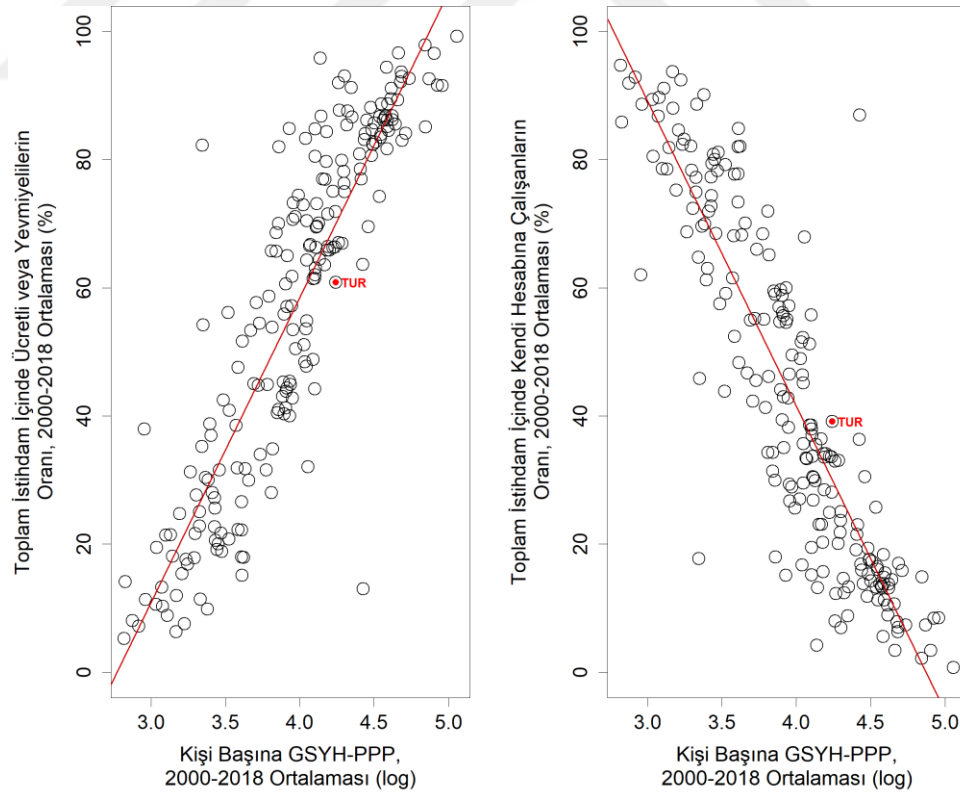
işçiden az kişi çalıştıran firma sahipleri enformel sektöre dahildir. Yüksek düzeyde enformellik ve ücretli sektörde düşük üretkenlik kendi hesabına istihdama giriş için aşılması gereken girişimcilik becerisi eşiğini düşürmektedir. Bu dolayısıyla daha yüksek giriş ve çıkış oranlarına neden olmaktadır. Dahası yüksek enformellik oranları likidite kısıtlarını kötüleştirmektedir (Mandelman ve Montes-Rojas, 2009).

Yamada (1996), gelişmekte olan ülkelerde kentsel işgücü piyasalarını kendi hesabına çalışmaya karşı ücretli istihdam ve enformel sektöre karşı formel sektör olmak üzere iki dikotomi ile açıklamaya çalışmıştır. Tablo 1.1’de geleneksel ekonomide daha fazla görüldüğü belirtilen savunmasız istihdam durumları, ILO’nun tanımına göre kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçilerini kapsamaktadır. Kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçilerinin istihdamla ilgili resmi düzenlemelere tabi olmaları daha az olasıdır ve sosyal koruma programları ile çalışan haklarına erişimleri daha azdır. Dolayısıyla ekonomik döngülerdeki aşağı yönlü hareketlerde daha fazla riskle karşı karşıya kalırlar. Kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçilerinin savunmasız istihdam durumları olarak tanımlanmalarının nedeni işteki durumlarına bağlı olarak istikrarsız koşullarla karşılaşmalarıdır (Birleşmiş Milletler, 2012).

Kendi hesabına çalışma işgücü, fiziki sermaye ve girişimcilik becerileri olmak üzere bireylerin kendi girdilerine bağlı getirileri içerirken ücretli istihdam yalnızca bireylerin işgücü ve beşeri sermayesinin getirisini içermektedir. Kendi hesabına çalışma ile ücretli istihdam arasındaki dikotomi konusunda literatürde çoğunlukla bu ayrıma odaklanılmaktadır (Campbell ve Ahmed, 2012). Yamada (1996), gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışmanın tümünün enformel sektörde olduğunu varsayarken ücretli istihdamın formel sektöre kıyasla küçük bir bölümünün enformel sektörde olduğunu varsaymıştır. İdari sistemleri yeterince gelişmemiş ülkeler, vergi toplama çabalarını yalnızca büyük ulusal ve uluslararası şirketlere yoğunlaştırabildiğinden vergi ve düzenlemelerin uygulanması bakımından gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışanlar devlet kontrolünün dışında kalmaktadır. Enformel ekonomi, genellikle işgücü yoğun, küçük ölçekli ve az kazançlı, aile sahipliğinde girişimler olma eğilimindedir ve mevcut işgücü piyasası düzenlemelerine tabi değildir ya da bu düzenlemelere uymamaktadır. Dolayısıyla dualist işgücü piyasasındaki segmentlerden biri olan formel ekonomi, daha iyi gelirler ve daha iyi istihdam koşulları sunarken; enformel ekonomi,

düşük ücretler ve nispeten kötü çalışma koşullarıyla karakterize edilmektedir (Campbell ve Ahmed, 2012).

Ekonomik gelişmişlik seviyesi ile toplam istihdam içinde ücretli çalışanların payı arasında güçlü bir ilişki vardır ve nispeten yoksul ülkelerde ücretli istihdam payları düşüktür (Campbell ve Ahmed, 2012). Ekonomik büyümeyle birlikte tarımdan sanayi ve hizmet sektörlerine doğru bir kayma olması beklenir ve bu da sonuç olarak ücretli veya yevmiyeli istihdamda artışla yansımaktadır. Ayrıca tarımsal istihdam payının küçülmesi çoğunlukla gelişmekte olan ekonomilerde kırsal sektörde yaygın görülen ücretsiz aile işçilerinin oranının düşmesi şeklinde ortaya çıkar. İşverenlerin artışıyla birlikte kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçisi oranları azalan ekonomilerin büyük olasılıkla enformelliğin ve kırsal sektörün büyük olduğu düşük gelir durumundan istihdamda yüksek büyüme ile yüksek gelir durumuna doğru hareket ettiği savunulmaktadır (ILO, Key Indicators of the Labour Market, 2003). Ücretli istihdam ile ekonomik gelişmişlik arasındaki ilişki Şekil 1.1’de gösterilmektedir.

Şekil 1.1. Ülkelerin Kişi Başına Gelir Seviyesi ile Ücretli ve Kendi Hesabına Çalışan Oranı

Kaynak: The World Bank verileri (<https://data.worldbank.org/>)

Burada 2000-2018 yılları ortalama satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYH oranları ekonomik gelişmişlik seviyesini temsilen kullanılmıştır. Şekil 1.1'in sol panelinde ücretli istihdam oranı ile ülkelerin gelişmişlik seviyesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu açıkça görülürken, sağ panelde gelişmişlik seviyesi ile kendi hesabına çalışma oranı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Kendi Hesabına Çalışma

Önceki çalışmalarda kendi hesabına çalışmaya ilişkin iki hipotez tartışılmaktadır. Birincisi Todarro (1969) ve Harris ve Todarro (1970)'nin dualizm teorisinde belirtilen gizli işsizlik hipotezidir. Çin'de devlet sahipliğindeki girişimlerde çalışanlar 1990'larda başlayan yeniden yapılanma nedeniyle işlerini kaybetmişler ve bunların bir kısmı hayatlarını sürdürmek için kendi hesabına çalışmaya başlamıştır (Haggard ve Huang, 2008). Buna göre kendi hesabına çalışanlar enformel sektörde çalışmak zorunda kalmışlardır ve bu şekilde faaliyetleri ve alacakları ücretler işsiz olmaları durumundan çok az farklılaşmıştır. Kendi hesabına çalışanların işten kazandıklarıyla ancak geçinebildikleri ve formel sektöre nazaran daha düşük ücretler ve daha uzun çalışma saatleriyle karşılaştıkları düşünülmektedir. Tersine iş yaratma hipotezine göre kendi hesabına çalışanlar, yeni iş fırsatları ve yenilikçi ürünler yaratan başarılı iş sahipleri olabilir. Örneğin devlet sahipliğindeki girişimlerin yapılanması sonucunda komünist parti üyelerinin bir kısmı özel firma sahibi olarak yeni işler kurmuş ve bu sosyal sermayenin kendi hesabına çalışma ile ilişkilendirilebilecek primi pozitif yönde etkilediği belirtilmiştir (Wu, 2006; Yueh, 2009). Sonuç olarak kendi hesabına çalışanların yüksek bir yüzdesi risk alma, iş yaratma ve piyasa kalkınmasını teşvik eden bir ortamı yansıtabilir ("iş yaratma hipotezi") ya da formel sektörde ücretlerin piyasa temizleme seviyesinin hemen üzerinde sabitlendiği iş eksikliğinin ("gizli işsizlik hipotezi") sonucu olabilir (Ma, 2016).

Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik faaliyetlerin büyük bölümü, ürün piyasasındaki talebi karşılamak üzere ortaya çıkan emek talebi yerine çalışma ekonomisinin standart teorilerine karşıt olacak şekilde; yeni talep yaratma çabası olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yetersiz istihdam edilen, kendi hizmetlerine talep yaratma peşindeki bol işgücü arzına karşılık, büyüme güdümü arasında bir

ayrışma vardır ve kendi hesabına çalışma faaliyetlerinin çoğunluğu işgücü için büyüme güdümlü bir talepten çok istihdam güdümlü bir hayatta kalma stratejisidir (Campbell ve Ahmed, 2012). Grabrucker ve Grimm (2016) geliştirmekte olan ülkelerde hem kayıtlı hem de kayıtdışı sektörlerde küçük ve mikro-girişimlerin gelirin önemli bir kaynağı olduğunu ve özellikle kayıtlı iş olanaklarının çok az olduğu Sahra Altı Afrika'daki çoğu ülkede kayıtdışı kendi hesabına istihdamın diğer durumda işsiz olacakların büyük bölümünü kapsadığını belirtmiştir (Grabrucker ve Grimm, 2016).

Margolis (2014), kar elde etme kaygısının geliştirmekte olan ülkeler için seçimle kendi hesabına çalışma tarafında yer bulabileceğini belirtmiştir. Yine kendi hesabına çalışma geçinme için gelir sağlasa da geliştirmekte olan ülkelerde hükümetlerin yüksek kendi hesabına çalışma oranlarından memnun olmamaları gerektiğini, kendi hesabına çalışmanın geliştirmekte olan ülkelerde nispeten az üretken olduğunu ve bu nedenle kaynakların etkinsiz kullanımına neden olduğunu öne sürmüştür; ülkeler geliştikçe ve kurumlar evirildikçe kendi hesabına çalışma oranlarının doğal olarak düşeceğini ve ücretli çalışmanın öne geçeceği öngörüsünde bulunmuştur (Margolis, 2014). Buna karşın Yamada (1996) birbirinden önemli ölçüde farklı ekonomik şartları yansıtan iki veri setiyle yaptığı çalışmanın bulgularına dayanarak enformel kendi hesabına çalışmada gönüllü seçim ve rekabetçi kazançlara ilişkin kanıtlar bulmuş ve geliştirmekte olan ülkelerde kentsel enformel kendi hesabına çalışmanın politika yapıcılar için pozitif bir olgu olduğunu, enformel kendi hesabına çalışmada yalnızca başarılı olan bireyler kalırken daha düşük girişimcilik becerisine sahip olanların kendilerine daha uygun ücretli istihdam fırsatları için enformel kendi hesabına çalışmayı terk ettiğini savunmuştur.

Sanayileşmiş ülkelerde (gelişmiş ülkeler) kendi hesabına çalışmaya bakış oldukça pozitifdir çünkü kendi hesabına çalışanlar genellikle yeni ürünler, üretim süreçleri ve dağıtım yöntemleri yaratmak üzere ücretli çalışmanın rahatlığını terk eden yaratıcı ve yüksek kalifiye düzeyde bireylerdir. Kendi hesabına çalışanlar sektörünün dinamik ve yüksek karlar ve sosyal nüfuz elde eden yıldız girişimcilerden oluştuğu varsayılmaktadır. Bu yıldız girişimcilerin ekonomiye canlılık getirdiği ve ekonomik büyümeye kararlı şekilde katkı sunduğu düşünülmektedir. Bunun en tipik örneği Silikon Vadisi girişimidir. Pek çok ülke bu tür dinamikleri tetikleme çabasıyla politikalar

geliştirmektedir. Kendi hesabına çalışmanın faydaları üzerine iyimserlik sadece teorik değil ampirik çalışmalarda da destek bulmaktadır. Bazı çalışmalar küçük işletme sahiplerinin ücretli çalışanlara nazaran daha düşük medyan ücret artışı kaydettiğini gösterse de bazı araştırmacılar bu farkın “kendi kendinin patronu olmak” gibi maddi olmayan faydaların bir sonucu olduğunu düşünmektedir (Hamilton, 2000).

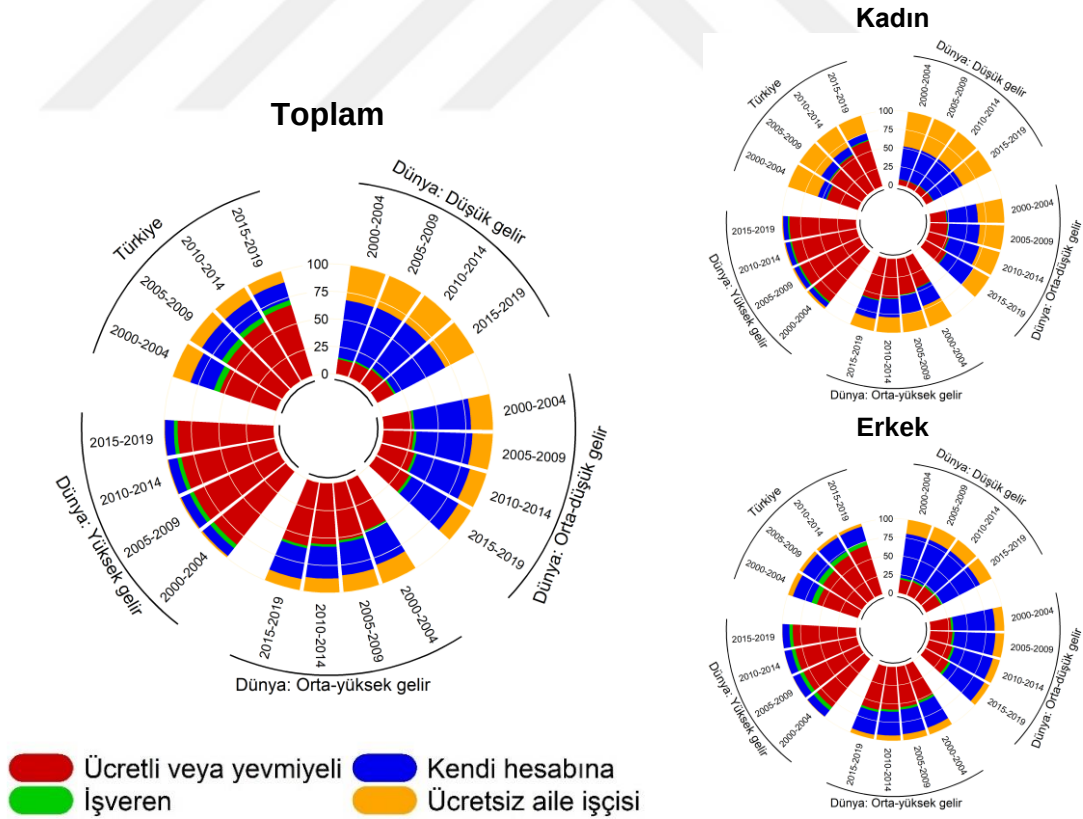
Gelişmekte olan ülkelere özel çalışmalar sınırlı olsa da akademik literatürde mikro-girişimci dinamizm, gönüllü giriş ve iş tatmininin faydalarını geliştirmekte olan ülkeler için de vurgulayan bir bakış açısı mevcuttur. Bu çalışmalar geniş anlamda, gelişen ekonomilerde mikro girişimlerin (özellikle orta-gelirli ülkelerde) sanayileşmiş ülkelere özgü girişimci risk alma çerçevesiyle uyumlu yapılar gösterdiğini ortaya çıkartmaktadır. Bu çalışmalar orta gelirli ve sanayileşmiş ülkeler arasındaki benzerlikler göz önüne alındığında kendi hesabına çalışmaya ilişkin ana akım modellerinin geliştirmekte olan ülkelere politika oluşturmak için kullanışlı kılavuzlar olduğu sonucuna varmaktadır (Fajnzylber vd., 2006).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİK

2.1. İstatistikler

Ekonomik gelişmişlik seviyesi ile toplam istihdam içinde ücretli çalışanların payı arasında güçlü bir ilişki vardır ve nispeten yoksul ülkelerde ücretli istihdam payları düşüktür (Campbell ve Ahmed, 2012). Bir ülkede ücretli ve maaşlı çalışanların oranının yüksek olması o ülkede ileri ekonomik kalkınmayı işaret ederken kendi hesabına çalışmanın büyük paya sahip olması tarım sektörünün büyüklüğünün ve formel ekonomide düşük büyümenin işareti olabilir. Dolayısıyla istihdamı işteki duruma göre incelemek hem çalışanların davranışları ve çalışma koşulları hem de sosyoekonomik grupları hakkında bilgi vermektedir (ILO, Key Indicators of the Labour Market, 2003). İstihdamın işteki duruma göre dağılımı gelire göre ülke grupları itibarıyla Şekil 2.1'de gösterilmektedir.

Şekil 2.1. Ülke Grupları İtibarıyla İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)

Kaynak: ILO, Employment by sex and status in employment -- ILO modelled estimates, Nov. 2019

İstihdamın işteki duruma göre dağılımı ülke grupları arasında karşılaştırıldığında, Şekil 2.1’de kırmızı ile gösterilen toplam istihdam içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışma oranının ülkelerin gelir seviyesi arttıkça yükseldiği görülmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip ülkelerde ücretli veya yevmiyeli çalışanların oranı incelenen beş yıllık dönemlerde ortalama %20 seviyesini geçmezken orta-düşük gelirli ülkelerde en yüksek %35, orta-yüksek gelirli ülkelerde ise en yüksek %59 seviyesine ulaşmaktadır. Yüksek gelirli ülkelerde ise yıllar içinde %88 seviyesine kadar yükselmektedir. Türkiye’nin ücretli veya yevmiyeli çalışan oranı, son beş yıl ortalaması olan %68 ile dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkeler grubu ile yüksek gelirli ülkeler arasında kalmaktadır. Türkiye’de ve tüm ülke gruplarında ücretli veya yevmiyeli istihdam oranı yıllar içinde artış göstermektedir.

Şekil 2.1’de mavi ile gösterilen toplam istihdam içinde kendi hesabına çalışma oranı ülkelerin gelir seviyesi düştükçe yükselmektedir. Kendi hesabına çalışma oranının ülkelerin gelişmişlik seviyesi ile negatif ilişkili olduğu Şekil 1.1’de gösterilmiştir. Son beş yıl ortalamasına göre yüksek gelirli ülkelerde kendi hesabına çalışma oranı %8 seviyesindeyken düşük gelirli ülkelerde %51 seviyesine kadar yükselmektedir. Türkiye %17 seviyesindeki kendi hesabına çalışma oranı ile orta-yüksek gelirli ülkeler ile yüksek gelirli ülkeler arasındadır. Türkiye ve tüm ülke gruplarında kendi hesabına çalışma oranı yıllar içinde düşme eğilimindedir.

Şekil 2.1’de yeşil renk ile gösterilen toplam istihdam içinde işverenlerin oranı tüm ülke gruplarında ve Türkiye’de en düşük orana sahip istihdam durumudur. Düşük, orta-düşük ve orta-yüksek gelirli ülkelerde işverenliğin oranı son beş yılda %1,8-%2,7 arasında değişirken yüksek gelirli ülkelerde %3,5 ve Türkiye’de %4,5 seviyesindedir. İşverenliğin oranı düşük ve orta-düşük gelirli ülkelerde yıllar içinde %0,5 puanın altında artış göstermiş, orta-yüksek gelirli ülkelerde aynı kalmış, yüksek gelirli ülkelerde %0,7 puan düşerken Türkiye’de %1,3 puan gerilemiştir.

Savunmasız istihdam gruplarının toplam istihdam içindeki payı ile yoksulluk arasında bir bağlantı vardır. Savunmasız çalışanlar, sosyal korumadan yararlanamamaktadır ve ekonomik talebin düşük olduğu dönemlerde ortaya çıkan yoksulluğa karşı güvencelerden yoksunlardır. Diğer taraftan bu gruplar kendilerini ve ailelerini güvenceye almak için yeterince tasarruf yapmaktan acizdirler ve dolayısıyla

ekonomi düşüş dönemlerinde azalan kazançlarını ikame edemezler. Ücretsiz aile işçileri gibi savunmasız istihdamın toplam istihdam içindeki payı büyükse bu o ülkelerde yaygın bir yoksulluğa işaret etmektedir (Birleşmiş Milletler, 2012). Şekil 2.1’de turuncu renk ile gösterilen ücretsiz aile işçilerinin oranı da kendi hesabına çalışma gibi ülkelerin gelir seviyesi arttıkça düşüş göstermektedir. Tüm ülke gruplarında ve Türkiye’de yıllar içinde azalmakla birlikte son beş yılda Türkiye’de %11 ile orta-yüksek gelirli ülkelerle aynı seviyededir.

Şekil 2.1’de sağda gösterilen kadın ve erkek panelleri incelendiğinde kadınlarda ücretli veya yevmiyeli istihdam oranının, düşük ve orta-düşük ve orta-yüksek gelirli ülke gruplarında erkeklere kıyasla düşük iken yüksek gelirli ülke grubunda kadınların ücretli veya yevmiyeli istihdam oranının erkeklerin yaklaşık %5 puan üzerinde seyrettiği görülmektedir. İşverenlik ve kendi hesabına çalışma söz konusu olduğunda ise fark oranı değişmekle birlikte tüm ülke gruplarında kadınların erkeklerden düşük seviyede kaldığı görülmektedir. Ücretsiz aile işçilerinin payı tüm ülke gruplarında kadınlarda erkeklere kıyasla oldukça yüksektir. Ücretsiz aile işçiliği dışında cinsiyet açığının en yüksek olduğu istihdam durumu işverenliktir. Son beş yılda işverenlikte cinsiyet açığı düşük ve orta-düşük gelirli ülkelerde %64, orta-yüksek gelirli ülkelerde %60 ve yüksek gelirli ülkelerde %54 düzeyinde iken Türkiye’de %79 seviyesindedir. Kendi hesabına çalışmada cinsiyet açığı Türkiye’de son beş yıl ortalamasına göre %54 ile tüm ülke gruplarından daha yüksektir.

Beş yıllık dönemler itibarıyla Türkiye’de istihdam edilenlerin tarım ve tarım dışı sektörler ayrımında işteki durumuna göre dağılımı Tablo 2.1’de sunulmaktadır.

Tablo 2.1. İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (15+ Yaş, %)

	Toplam			Tarım			Tarım dışı		
	2005-2009	2010-2014	2015-2019	2005-2009	2010-2014	2015-2019	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam									
Ücretli veya yevmiyeli	59,5	63,1	67,6	8,5	9,8	10,6	75,8	79,9	81,2
İşveren	5,7	4,9	4,5	1,8	1,3	1,0	7,0	6,1	5,3
Kendi hesabına	21,6	18,9	16,9	44,3	41,9	41,6	14,3	11,6	11,0
Ücretsiz aile işçisi	13,2	13,1	11,0	45,4	47,0	46,9	2,9	2,4	2,5
Kadın									
Ücretli veya yevmiyeli	51,2	54,7	64,1	6,8	7,9	8,8	85,0	84,2	85,5
İşveren	1,3	1,3	1,3	0,4	0,3	0,1	1,9	1,9	1,7
Kendi hesabına	12,2	11,0	9,1	18,1	13,9	10,6	7,7	9,1	8,6
Ücretsiz aile işçisi	35,4	33,0	25,4	74,7	77,9	80,4	5,4	4,8	4,1
Erkek									
Ücretli veya yevmiyeli	62,4	66,6	69,2	10,0	11,5	12,0	73,6	78,6	79,6
İşveren	7,3	6,4	5,9	3,0	2,4	1,7	8,2	7,3	6,7
Kendi hesabına	24,9	22,1	20,3	67,3	66,9	66,9	15,9	12,4	11,9
Ücretsiz aile işçisi	5,4	4,8	4,5	19,7	19,3	19,5	2,3	1,7	1,8

Kaynak: TÜİK, *İşgücü İstatistikleri (1988-2013)* ve *İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)*

Tablo 2.1 incelendiğinde Türkiye’de istihdamın yarısından fazlasının ücretli, maaşlı ya da yevmiyeli olarak çalıştığı ve yıllar içinde bu oranın 2005-2009’da %60 iken istihdamın üçte ikisini aşarak 2015-2019 döneminde %67,6’ya ulaştığı görülmektedir. İşverenlerin oranı 2005-2009’da %5,7’den son beş yılda ortalama %4,5’e düşerken savunmasız istihdam grupları arasında sayılan kendi hesabına çalışanların oranı %5 puanlık azalış ile %17 seviyesine; ücretsiz aile işçilerinin payı da %2 puanlık düşüş ile %11 seviyesine gerilemiştir.

Kadınlar için yıllar içinde ücretli veya yevmiyeli istihdam artışı %13 puan seviyesinde olmuştur ve kadın istihdamı içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanların payı 2015-2019 döneminde ortalama %64’e yükselmiştir. Erkeklerde görülen %7 puanlık artış kadınlara kıyasla daha düşük seviyede kalsa da erkek istihdamı içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanların oranı artmış ve %69,2’ye yükselmiştir. Kadın istihdamında işverenlik oranı yıllar içinde %1,3 seviyesinde sabit kalırken erkeklerde %1,4 puan azalışla %5,9’a gerilemiştir. Kendi hesabına çalışmanın istihdam içindeki payı yıllar içinde hem kadınlarda hem de erkeklerde küçülmüştür. Ücretsiz aile işçisi oranı erkeklerde sadece %0,9’luk bir gerileme kaydederken 2005-2009

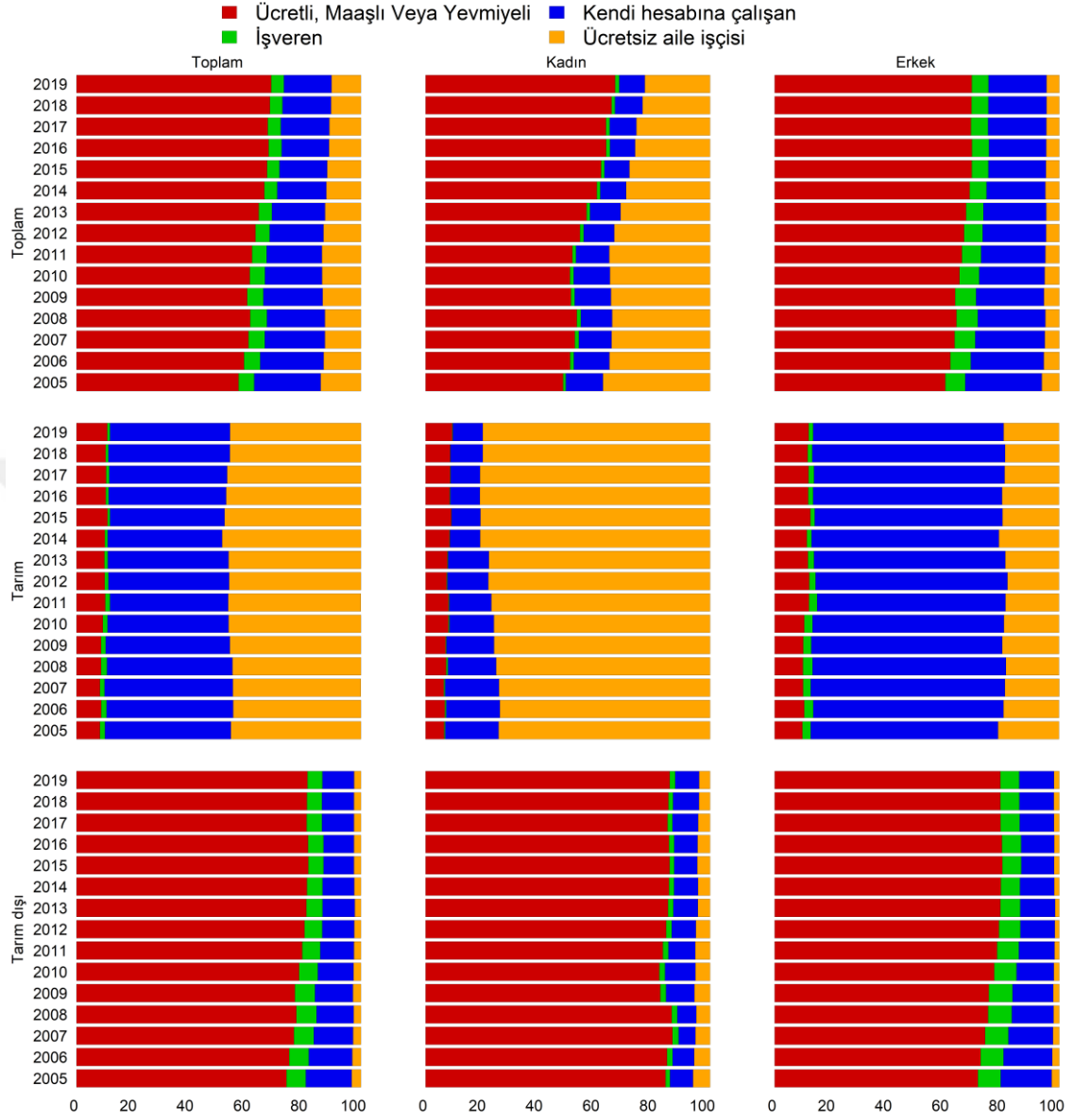
döneminde kadın istihdamının üçte birinden fazlasını oluşturan ücretsiz aile işçiliği %10 puan düşerek kadın istihdamının dörtte birine gerilemiştir.

Cinsiyet eşitsizliğinin kadınlar aleyhine en fazla olduğu istihdam tipi işverenliktir. 100 işveren erkeğe karşılık sadece 22 kadın işveren olarak istihdam edilmektedir ancak yıllar içinde işverenlikteki cinsiyet eşitsizliği %4 puan azalmıştır. Kendi hesabına çalışmada ise cinsiyet açığı %55 seviyesindedir. Ücretsiz aile işçiliği kadın istihdamında erkeklere kıyasla büyük bir orana sahiptir (Şekil 2.2) ve ücretsiz aile işçisi her bir erkeğe karşılık 6 kadın ücretsiz aile işçisi istihdam edilmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin en düşük olduğu istihdam durumu ise %7,4 cinsiyet açığı ile ücretli veya yevmiyeli istihdamdır ve 2005-2009'da %18 seviyesinde iken %11 puan azalarak yıllar içinde daha eşit hale gelmiştir. Buna karşın kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği yıllar içinde %4 puan artmıştır.

Tarım sektörüne bakıldığında en yaygın istihdam tipinin savunmasız istihdam grupları olan kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçisi olduğu görülmektedir. Tarımda toplam istihdamın %90'ını kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Tarımda çalışan ücretli veya yevmiyeli istihdam oranı yıllar içinde az da olsa artış göstermiştir. Kadınlarda tarımda kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçisi oranları 2015-2019 döneminde %90'ı aşarken erkeklerde %86 civarında kalmıştır.

İşteki duruma göre dağılım tarım dışı sektörlerde incelendiğinde ücretli veya yevmiyeli istihdamın son beş yılda %81 seviyesine yükseldiği görülmektedir. İşverenliğin oranı tüm sektörler toplamına kıyasla yüksekken kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçisi oranı daha düşüktür. Tarım dışı sektörlerde ücretli veya yevmiyeli istihdamdaki cinsiyet eşitsizliği kadınlar lehine tersine dönmektedir. Son beş yılda kadınların ücretli veya yevmiyeli istihdam oranı %85,5 iken erkeklerin %79,6'dır. Tarım dışı kendi hesabına çalışma oranında cinsiyet eşitsizliği 2005-2009 döneminde tüm sektörlerin toplamı ile aynı seviyede iken son beş yılda neredeyse yarıya inmiş ve %28 olmuştur. İşverenlik oranındaki cinsiyet eşitsizliği %74 seviyesindedir. Ücretsiz aile işçiliği oranındaki cinsiyet eşitsizliği sektörler toplamındaki cinsiyet eşitsizliğinin dörtte birine yakındır.

Yıllar içinde istihdamda farklı durumların payı cinsiyet ve tarım-tarım dışı sektörler ayrımında Şekil 2.2'de sunulmaktadır.

Şekil 2.2. İstihdam Edilenlerin İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK, *İşgücü İstatistikleri (1988-2013)* ve *İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)*

Kendi hesabına çalışanların payı Şekil 2.2'nin üçüncü satırı üzerinden incelendiğinde tarım dışında erkeklerin kendi hesabına çalışma payı 2005'ten 2019'a kadar azalan bir eğilime sahipken kadınlar içinde kendi hesabına çalışanların payının 2008 küresel krizini takip eden 2009 ve 2010 yıllarında son 15 yılın en yüksek değerine ulaştığı dikkat çekmektedir. 2008 küresel ekonomik krizi nedeniyle Türkiye işgücü piyasasında evli kadınların eşlerinin iş kayıplarına verdikleri tepkileri araştıran Ayhan (2015) bu artışın ek işçi etkisi nedeniyle gerçekleştiğini göstermiştir.

2017 yılının 2. çeyreğinde TÜİK tarafından Hanehalkı İşgücü Araştırması'nın ek modülü olarak kendi hesabına çalışanların ve işverenlerin; çalışmaya başlama nedeni, karşılaştıkları zorluklar, bir ortaklık veya iş ağı içinde çalışma durumu, gelecekte ücretli veya alt yüklenici ile çalışma planı hakkında ayrıntılı bilgi derlemek amacıyla, "Kendi Hesabına ve İşverenler Araştırması" uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye'de işverenlerin ve kendi hesabına çalışanların çalışmaya başlama nedenleri Tablo 2.2'de yer almaktadır.

Tablo 2.2. İşverenlerin ve Kendi Hesabına Çalışanların Çalışmaya Başlama Nedeni

	İşverenler			Kendi Hesabına Çalışanlar		
	Toplam	Tarım	Tarım dışı	Toplam	Tarım	Tarım dışı
Uygun fırsatın kendiliğinden oluşması	40,4%	8,6%	42,1%	20,6%	9,2%	30,5%
Aile işine devam edilmesi	22,6%	64,2%	20,4%	38,4%	68,4%	12,0%
İşin niteliği gereği genel eğilimin bu şekilde olması	18,8%	10,0%	19,3%	12,3%	7,0%	16,9%
Ücretli bir iş bulamaması	9,0%	13,3%	8,8%	18,2%	12,4%	23,3%
İstenmemesi veya planlanmamasına rağmen başka bir nedenle mecbur kalınması	2,9%	0,0%	3,1%	4,7%	1,7%	7,4%
Esnek çalışma saatleri nedeniyle istemesi	2,8%	1,2%	2,9%	4,1%	0,6%	7,1%
Diğer sebepler	3,3%	2,7%	3,4%	1,8%	0,6%	2,8%

Kaynak: TÜİK-Haber Bülteni / Kendi Hesabına ve İşverenler--II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2017

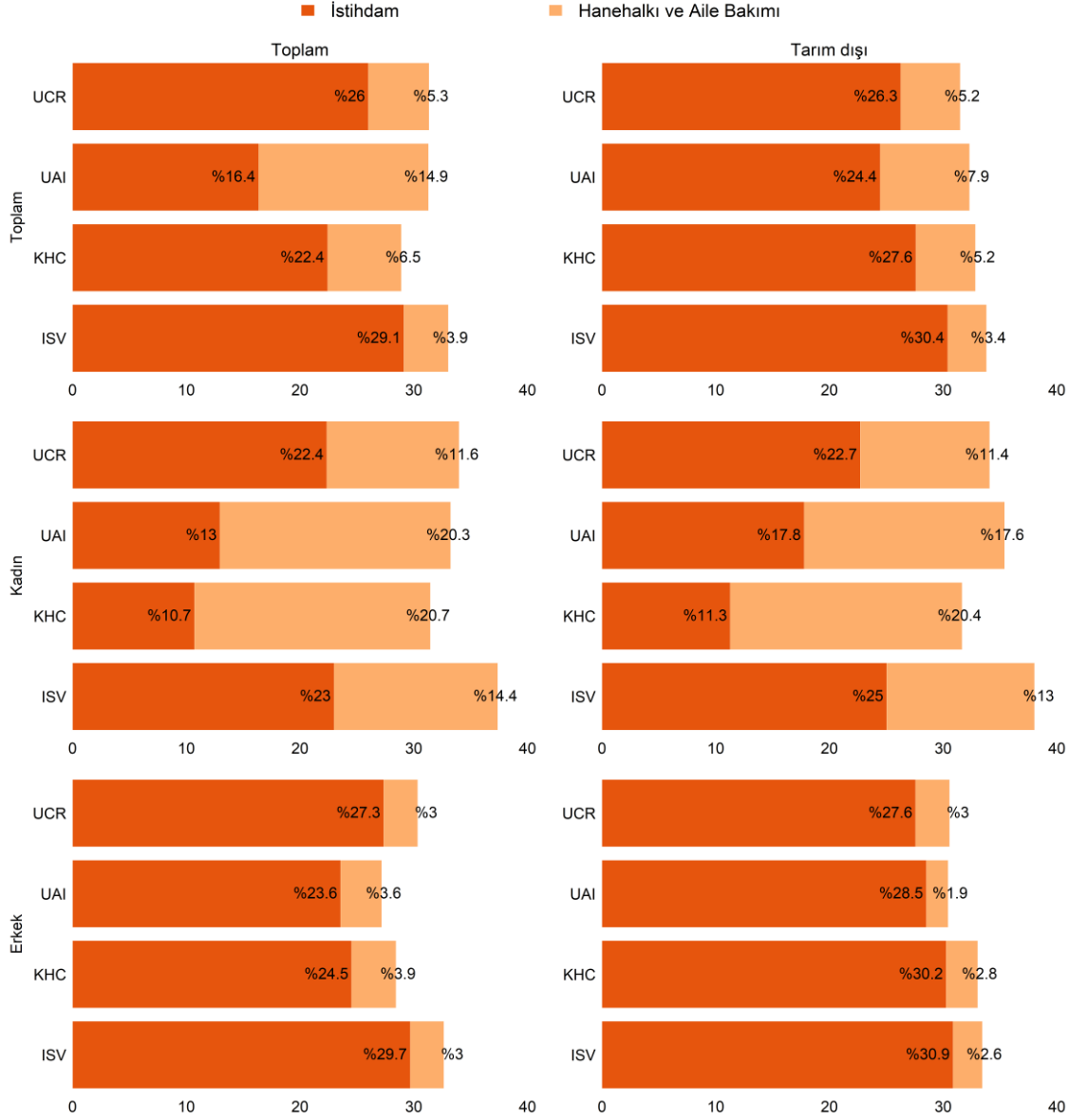
Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye'de işverenlerin %40,4'ü işveren olarak çalışmaya başlamasının nedenini uygun fırsatın kendiliğinden oluşması olarak tanımlamıştır. İkinci sırada ise %22,6 ile aile işine devam edilmesi gelmektedir. Kendi hesabına çalışanların bu istihdam türünü seçme nedenlerine bakıldığında %38,4 ile aile işine devam edilmesi ilk sırada yer alırken 2. sırada %20,6 ile uygun fırsatın kendiliğinden oluşması gelmektedir. Ücretli bir iş bulamadığından ya da istenmemesi veya planlanmamasına rağmen başka bir nedenle mecbur kalınması nedeniyle işverenlik ya da kendi hesabına çalışmaya yönelenlerin oranı ise sırasıyla %12 ve %22,9 seviyesindedir. Tarım dışı sektörlerde bakıldığında uygun fırsat kendiliğinden oluştuğu için işveren ya da kendi hesabına çalışan olanların oranı artmakta ve sırasıyla %42,1 ve %30,5 seviyesine yükselmektedir. Ücretli bir iş bulamadığından ya da istenmemesi

veya planlanmamasına rağmen başka bir nedenle mecbur kalınması nedeniyle işverenlik ya da kendi hesabına çalışmaya yönelenlerin oranı ise tarım dışında sırasıyla %11,9 ve %30,7 seviyesindedir. Dolayısıyla işverenler arasında fırsat güdümlü girişimciler daha çokken kendi hesabına çalışanlar arasında fırsat güdümlü girişimciler kadar zorunluluktan girişimci olmayı tercih edenlerin de olduğu görülmektedir (Tablo 2.2).

Rees ve Anup'a (1986) göre kendi hesabına çalışma, çalışılan saat esnekliği ve buna bağlı olarak özgürlükle ilişkilendirilirken diğer taraftan daha uzun çalışma saatleri ve daha çok sorumlulukla birlikte fiziksel ve mental açıdan daha talepkar olabilir. TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması'nın 2019 yılı ikinci çeyreğinde uyguladığı İş Organizasyonu ve Çalışma Zamanı Düzenlemeleri modülü istihdamdaki bireylerin iş organizasyonu ve çalışma zamanı düzenlemelerinin ne tür esneklikleri hangi boyutta içerdiğine ilişkin bilgi derlemiştir. Buna göre Türkiye'de işverenlerin %77,6'sı ve kendi hesabına çalışanların %83'ü çalışma zamanının başlangıç ve bitişini tamamen kendisi belirleyerek karar verirken ücretlilerin sadece %6,2'si tamamen kendisi karar vermektedir. İşverenlerin %61'i zaman baskısı olmadan çalışırken kendi hesabına çalışanların %71'i işlerinde zaman baskısına maruz kalmamaktadır. Ücretlilerde ise sıklığı değişmekle birlikte zaman baskısı altında çalışmayanların oranı işveren ve kendi hesabına çalışanlara göre daha düşüktür ve sadece %53 seviyesindedir. Bir iş günü içerisinde çok kolay ya da kolay şekilde birkaç saatlik izin alabilenlerin oranı ücretli çalışanlar içinde sadece %71 seviyesindeyken bu oran işverenler içinde %98 ve kendi hesabına çalışanlar içinde %97 seviyesine kadar yükselmektedir. Birkaç günlük izni üç iş günü içerisinde çok kolay ya da kolay şekilde alabilen ücretlilerin oranı ise yalnızca %60 seviyesindedir. İşverenlerin %93'ü üç iş günü içinde kolayca birkaç günlük izin alabiliyorken kendi hesabına çalışanların %92'si bu şartlarda kolayca izin alabilmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılından itibaren 10 yılda bir yapılan Zaman Kullanım Araştırması ile yaşı 15 ve üzerinde olan kişilerin gün boyunca zamanlarını nasıl kullandıkları ve bunun sonucunda elde edilen ortalama sürelerin faaliyet türüne göre nasıl dağıldığı araştırılmaktadır. Bu araştırmanın 2014-2015 dönemine ilişkin sonuçlarına göre Türkiye'de tüm sektörlerde ve tarım dışı sektörlerde istihdam edilen bireylerin işteki durumuna göre bir günlük zamanlarının ne kadarını

istihdam faaliyetlerine ve ne kadarını hanehalkı ve aile bakımına ayırdıkları Şekil 2.3'te gösterilmektedir.

Şekil 2.3. İşteki Duruma Göre Zaman Kullanımı

Kaynak: TÜİK 2014-2015 Zaman Kullanım Araştırması verilerinden hesaplanmıştır.

Not: UCR: Ücretli, UAI: Ücretsiz aile işçisi, KHC: Kendi hesabına çalışan, ISV: İşverenleri ifade etmektedir.

Şekil 2.3'e göre tüm kategorilerde zamanını en fazla oranda istihdam faaliyetlerine ayıran istihdam tipinin işverenlik olduğu görülmektedir. Erkek işverenler tüm sektörlerde incelendiğinde gün içinde ortalama 7,1 saatlerini işlerine ayırırken tarım

dışında ortalama 7,4 saati işle ilgili faaliyetlerle geçirmektedir. Tarım dışı sektörlerde kadın işverenler ise bir günlerinin ortalama 6 saatini istihdam faaliyetlerine ayırmaktadır. İşverenlikten sonra işlerine en çok zaman ayıran grup kadın ve erkeklerde farklıdır. Erkeklerde istihdam faaliyetlerine en çok zaman ayıran ikinci grup günün %30'unu istihdam faaliyetleriyle geçiren kendi hesabına çalışanlar iken kadın kendi hesabına çalışanlar %11 ile diğer işteki durumlarla karşılaştırıldığında günün en az bölümünü istihdam faaliyetlerine ayıran gruptur. Diğer bir ifadeyle erkeklerde kendi hesabına çalışanlar ücretlilerden bile daha fazla zamanı istihdama ayırırken kadınlarda işe ayırdığı zaman en az olan grup kendi hesabına çalışanlardır.

Çocuk bakımı dışında yiyecek hazırlama, pişirme ve sunma, hane bakımı, alışveriş ve yetişkin hanehalkı üyelerine yardım etme gibi faaliyetleri de içeren hanehalkı ve aile bakımına ayrılan süre bakımından istihdamdaki kadın ve erkekler arasındaki uçurum dikkat çekicidir. Tarım dışında işveren olan ya da kendi hesabına çalışan erkeklerin gün içinde hanehalkı ve aile bakımına ayırdıkları süre 1 saati bulmazken kadın işverenler günün 3,1 saatini, kadın kendi hesabına çalışanlar ise günün ortalama 5 saatini hanehalkı ve aile bakımına ayırmaktadır. Pek çok ülkedeki zaman kullanım verilerinin gösterdiği gibi büyük bir ölçüde toplumsal cinsiyet normları ve rollerine bağlı olarak kadın ve erkekler zamanlarını farklı şekilde kullanmakta ve kadınlara ücretsiz çalışılan işler için çok daha fazla sorumluluk yüklenirken istihdam faaliyetlerine harcadıkları zaman erkeklere oranla düşük kalmaktadır. Bu durum kadınların istihdam türü seçiminde rol oynayan güdülerin erkeklerden farklı olmasına neden olmaktadır. Erkekler kendi hesabına çalışmaya girerken daha yüksek gelir potansiyelini göz önüne alırken kadınlar daha iyi bir iş ve hayat dengesi için esnekliği göz önünde tutmaktadır (Simoes vd., 2015).

Konutun işletmenin yeri ya da merkezi olduğu durumlarda konut özellikleri ile istihdam durumu seçimi arasında bağlantılar ortaya çıkabilmektedir (Reuschke, Vol. 92 No. 4 2016). Türkiye'de ücretlilerin sadece %2,5'i kendi evinde çalışırken işverenlerin %0,6'sı; kendi hesabına çalışanların ise %12,4'ü kendi evinde çalışmaktadır. Kendi evinde çalışma oranının en yüksek olduğu grup ise %15 ile ücretsiz aile işçileridir. Kendi evinde çalışanların oranı kendi hesabına çalışan kadınlarda %34,4 seviyesine kadar çıkarken erkeklerde %7,7 düzeyindedir. Kendi

evinde çalışmasa da işyeri ve evi arasındaki ulaşım süresi yarım saatten az olan ücretlilerin oranı %55 seviyesindeyken, evinden işyerine yarım saatten az sürede ulaşabilen işverenlerin oranı %74 ve kendi hesabına çalışanların oranı ise %69'dur. Kadın işverenlerin %83'ü evinden işyerine yarım saatten az sürede ulaşabilirken kendi hesabına çalışan kadınların %51'inin evi ve işyeri arası yarım saattir (Türkiye İstatistik Kurumu, İş Organizasyonu ve Çalışma Zamanı Düzenlemeleri, 2019).

Türkiye'de kendi hesabına çalışanların %58 ile en büyük bölümü ücretli çalıştıracak yeterli iş olmaması nedeniyle ücretle çalışan işe almamaktadır. İşverenlerin ve kendi hesabına çalışanların karşılaştıkları en önemli zorluklar Tablo 2.3'te sunulmaktadır.

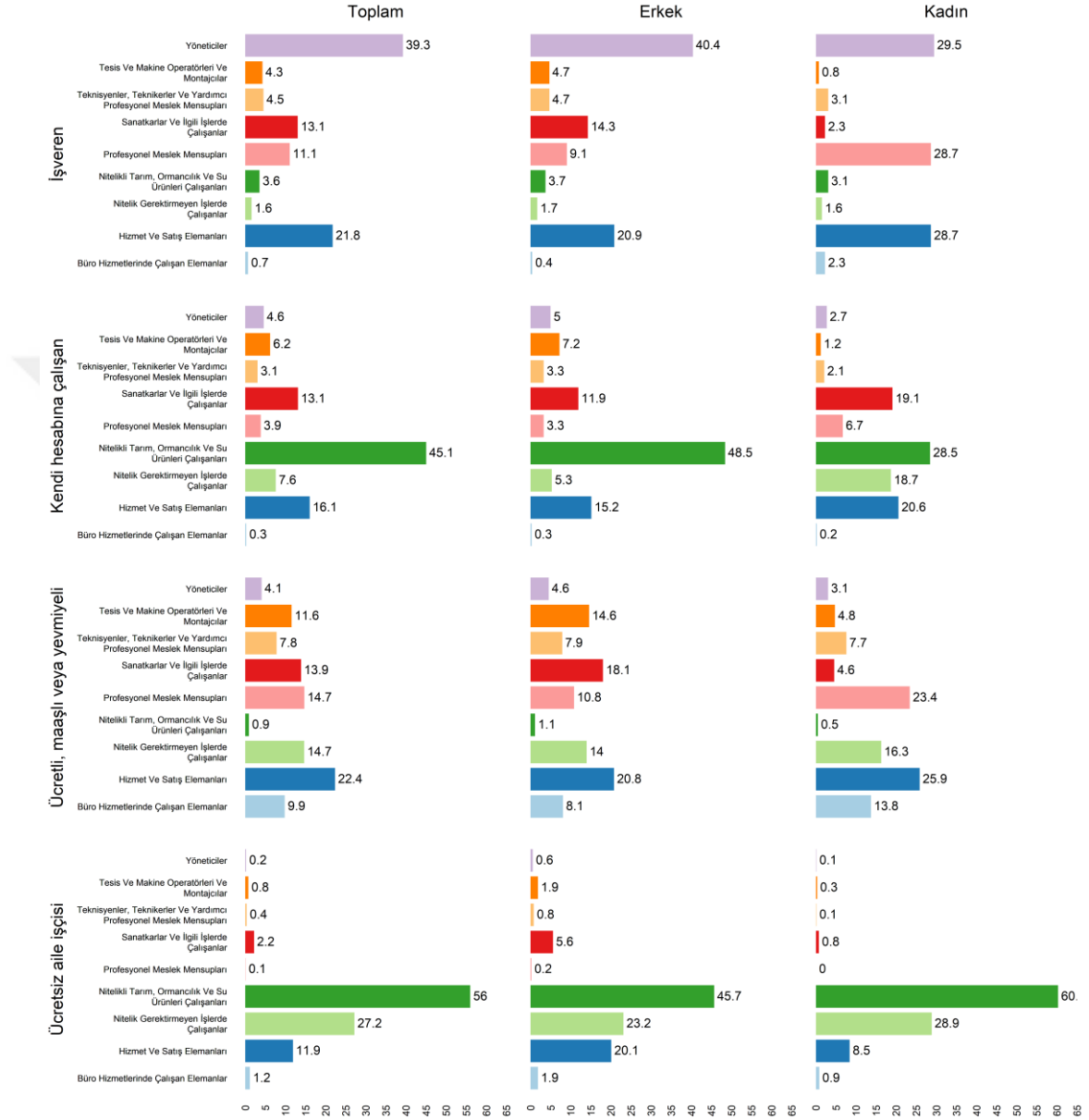
Tablo 2.3. İşverenlerin ve Kendi Hesabına Çalışanların Son 12 Ayda Karşılaştığı En Önemli Zorluk

	İşverenler			Kendi Hesabına Çalışanlar		
	Toplam	Tarım	Tarım dışı	Toplam	Tarım	Tarım dışı
Üretilen mal veya hizmetin fiyatını belirlemede etkisinin az olması	6,5%	33,2%	5,0%	13,2%	22,5%	5,1%
İşinde finansman sorunu yaşaması	16,0%	12,1%	16,2%	13,3%	13,9%	12,7%
Müşterilerin/ alıcıların ödemelerini geciktirmesi veya hiç ödeme yapmaması	19,8%	8,6%	20,4%	9,8%	6,1%	13,1%
Bürokratik zorluklar	6,8%	1,6%	7,1%	1,4%	0,4%	2,2%
Hastalandığında gelirinin olmaması	1,4%	1,6%	1,4%	5,3%	3,5%	6,8%
Çok az gelir elde ettiği dönemlerin olması	15,6%	23,2%	15,2%	24,1%	28,7%	20,1%
İş olmadığı dönemlerin olması	20,4%	10,6%	21,0%	20,6%	11,2%	28,8%
Diğer zorluklar	2,1%	2,5%	2,1%	1,5%	1,5%	1,6%
Zorluk yaşanmadı	11,4%	6,4%	11,7%	10,9%	12,4%	9,6%

Kaynak: TUIK-Haber Bülteni / Kendi Hesabına ve İşverenler--II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2017

Tablo 2.3 incelendiğinde tarım dışı sektörlerde işverenlerin %21'i için, kendi hesabına çalışanların ise %29'u için iş olmayan dönemlerin olmasıdır. İşverenlerin %20'si müşterilerin ya da alıcıların ödemelerini geciktirmesi veya hiç ödeme yapmamasını en önemli zorluk olarak görürken kendi hesabına çalışanların %20'sinin en önemli sorun olarak belirttiği zorluk çok az gelir elde ettiği dönemlerin olmasıdır. İşverenlerin %16,2'si için en önemli zorluk finansman sorunu iken kendi hesabına çalışanlar arasında bu oran %12,7 seviyesindedir.

Türkiye’de kendi hesabına çalışan ve işverenlerin meslek durumlarına göre dağılımı 2019 yılı için Şekil 2.4’te gösterilmektedir.

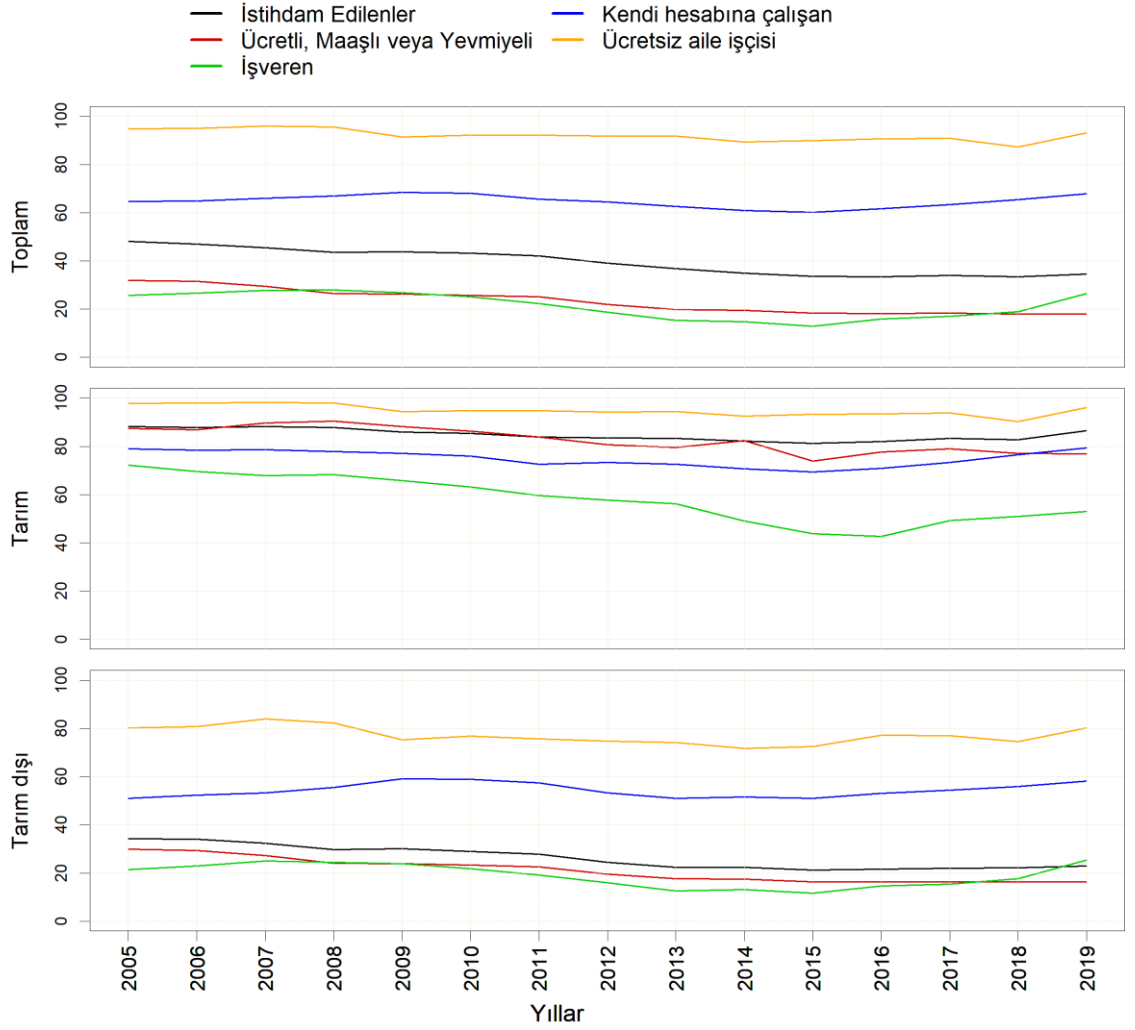
Şekil 2.4. Meslek gruplarına göre işteki durumların dağılımı, 2019 (%)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri

Şekil 2.4’e göre işverenlerin en büyük bölümünün mesleği %39,3 ile ISCO meslek sınıflamasına göre yöneticiliktir. İşverenler içinde ikinci en yüksek paya sahip meslek %21,8 ile hizmet ve satış elemanlığıdır. Kendi hesabına çalışanlar içinde en yüksek paya sahip meslek ise %45,1 ile nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanlarıdır. Hizmet ve satış elemanları işverenlerde olduğu gibi ikinci sırada

gelmektedir. Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar hem kendi hesabına çalışanlar hem de işverenler içinde %13'lük pay ile üçüncü sıradadır. Ücretlilere bakıldığında ise meslek gruplarının işveren ve kendi hesabına çalışanlara kıyasla daha dengeli bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Ücretliler içinde hizmet ve satış elemanları %22,4 ile en yüksek paya sahiptir ve bunu %14,7 ile profesyonel meslek mensupları ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar izlemektedir. Diğer taraftan ücretli çalışanların yaptıkları mesleklere bakıldığında, kendi hesabına çalışanlara kıyasla daha nitelikli oldukları görülmektedir (Acar, 2016). Ücretsiz aile işçileri içinde en yüksek payı nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları ile nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar almaktadır. İşteki duruma göre meslek dağılımı cinsiyet ayrımında incelendiğinde erkek işverenlerin %40,4'ü yönetici iken kadın işverenlerde yönetici oranının %10 puandan fazla geride kalarak %29,5 olduğu görülmektedir. Kadınlarda işverenlerin %57,4 ile önemli bir bölümü profesyonel meslek mensupları ve hizmet ve satış elemanlarıdır. Kadın işverenler içinde profesyonel meslek mensuplarının payı erkeklerdekinin 3 katından fazladır. Kendi hesabına çalışanlara bakıldığında erkeklerin neredeyse yarısının nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları olmasına rağmen kadınlarda ilk sırada yer alsa da bu grubun payı %30'un altında kalmaktadır. Kendi hesabına çalışan kadınların içinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların oranı erkeklerdekinin 3 katından fazla iken profesyonel meslek mensuplarının payının erkeklerdekinin 2 katından fazla olduğu dikkat çekmektedir. Meslek gruplarının dağılımı işveren ve kendi hesabına çalışan kadın ve erkekler arasında farklılaştığı gibi ücretli çalışmada da cinsiyete bağlı farklar görülmektedir. Örneğin ücretli çalışan erkeklerde tesis, makine operatörü ve montajcılarının payı kadınlardakinin 3 katı kadar, sanatkar ve ilgili işlerde çalışanların payı kadınlarınkinin 4 katı kadarken profesyonel meslek mensuplarının payı ise kadınlarınkinin yarısı kadardır. Her iki grupta da hizmet ve satış elemanları ücretliler içinde en yüksek paya sahiptir. Ücretsiz aile işçilerinde en yüksek paya sahip ilk üç meslek kadın ve erkekler arasında farklılaşmazken erkek ücretsiz aile işçileri içinde hizmet ve satış elemanlarının payı kadınlarınkinin yaklaşık 2,5 katıdır.

İşteki duruma göre herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmama oranı TÜİK, İşgücü İstatistiklerine göre Şekil 2.5'te sunulmaktadır.

Şekil 2.5. Sektöre ve İşteki Duruma Göre Sosyal Güvenlik Kayıt Dışılık Oranı (%)
 Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

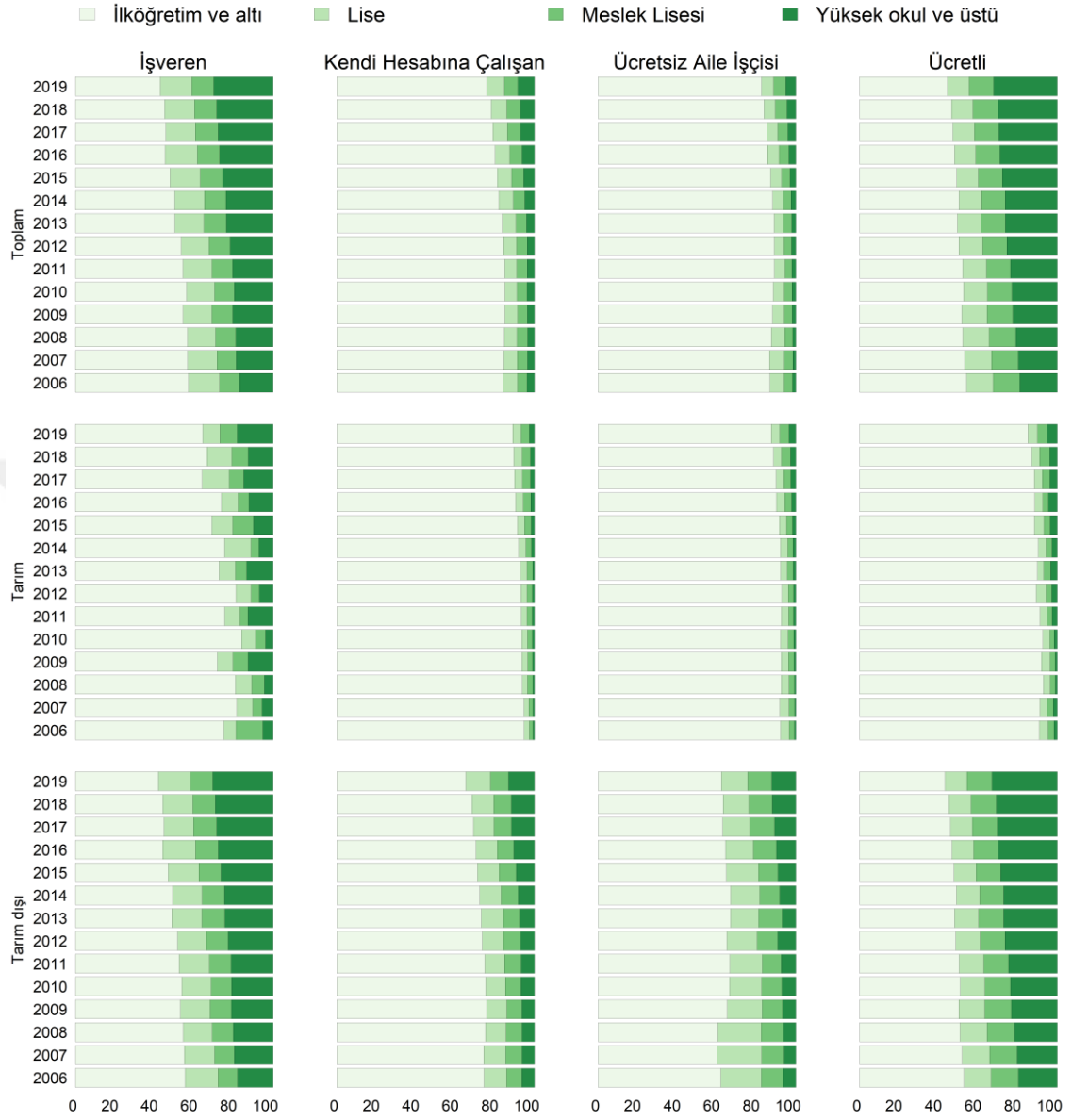
Şekil 2.5'e sektör ve istihdam durumu ayrımı olmadan bakıldığında kayıt dışılık oranının yıllar içinde azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2005'te %48 seviyesinde olan toplam kayıt dışılık oranı 2019'da %34,5 seviyesine gerilemektedir. Kayıt Dışılık oranının en yüksek olduğu istihdam durumu 2005-2019 döneminde ortalama%92 seviyesinde seyreden ücretsiz aile işçiliğidir. Kendi hesabına çalışma ise ücretsiz aile işçilerinden sonra kayıt dışılık oranının en yüksek olduğu ikinci istihdam durumudur. 2005-2009 döneminde artış eğiliminde olan kendi hesabına çalışmada kayıt dışılık oranı 2010-2015 döneminde her yıl düşüş göstermiş 2016'dan itibaren tekrar artmaya başlamıştır. Ücretli istihdamda ise kayıt dışılık oranı son 15 yılda düzenli düşüş

göstermektedir ve 2005'te %32'den 2019'da %18 seviyesine gerilemiştir. İşverenlikte kayıt dışılık oranı 2005-2019 ortalaması değerlendirildiğinde ücretli istihdam edilenlerin kayıt dışılık oranının altında kalmaktadır. Ücretlilerin kayıt dışılık oranı son 15 yılda ortalama %23,2 iken işverenlerde %21,5 seviyesinde kalmaktadır. İşverenlerin kayıt dışılık oranı 2005-2008 döneminde artış göstermiş sonrasında ise 2015 yılına kadar düşerek %13 seviyesine gerilemiştir. 2016 yılında tekrar artmaya başlamış ve 2019 yılında ücretli istihdamın kayıt dışılık oranını %8 puandan fazla aşarak %26,4 olmuştur.

Tarım dışı sektörler ile karşılaştırıldığında tarım sektöründe toplam istihdamda kayıt dışılık oranı yaklaşık %60 puan daha yüksektir. Ücretsiz aile işçilerinin kayıt dışılık oranı 2005-2008 dönemi ve 2019'da %95 üzerine çıkmıştır. Tarımda ücretlilerin kayıt dışılık oranı 2019 yılı haricinde kendi hesabına çalışanların üzerinde kalmıştır. Son 15 yılda ortalama %58 olan işverenlerin kayıt dışılık oranından sonra en düşük kayıt dışılık oranına sahip istihdam durumu ortalama %75 ile kendi hesabına çalışma olmuştur.

Tarım dışı sektörler söz konusu olduğunda toplam istihdamda kayıt dışılık oranı son 15 yıl ortalamasına göre %26,5 seviyesindedir. En yüksek kayıt dışılığa sahip istihdam durumu ortalama %77 ile ücretsiz aile işçileridir. Tarım dışı kendi hesabına çalışmada kayıt dışılık oranında 2005-2009 döneminde artış görülmüş ve kayıt dışılık %59 seviyesine kadar yükselmiştir, 2010'dan itibaren gerilemeye başlamış ve 2013'te son 15 yılın en düşük oranına, %50,9'a düşmüştür. 2016'dan itibaren kendi hesabına çalışmada kayıt dışılık tekrar artmaya başlamış ve 2019'da %58,1 seviyesine yükselmiştir. Son 15 yıl ortalamasına bakıldığında ücretlilerin kayıt dışılık oranı işverenlerden yüksek görünmektedir. Son iki yıla kadar işverenliğin kayıt dışılığı ücretlilerin kayıt dışılık oranının altında kalsa da 2018-2019 yılında artmaya başlayarak 2019 yılında ücretli kayıt dışılık oranını %9 puan aşmıştır.

İşverenler ve kendi hesabına çalışanların eğitim durumlarına göre dağılımı Şekil 2.6'da sunulmaktadır.

Şekil 2.6. İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (%)

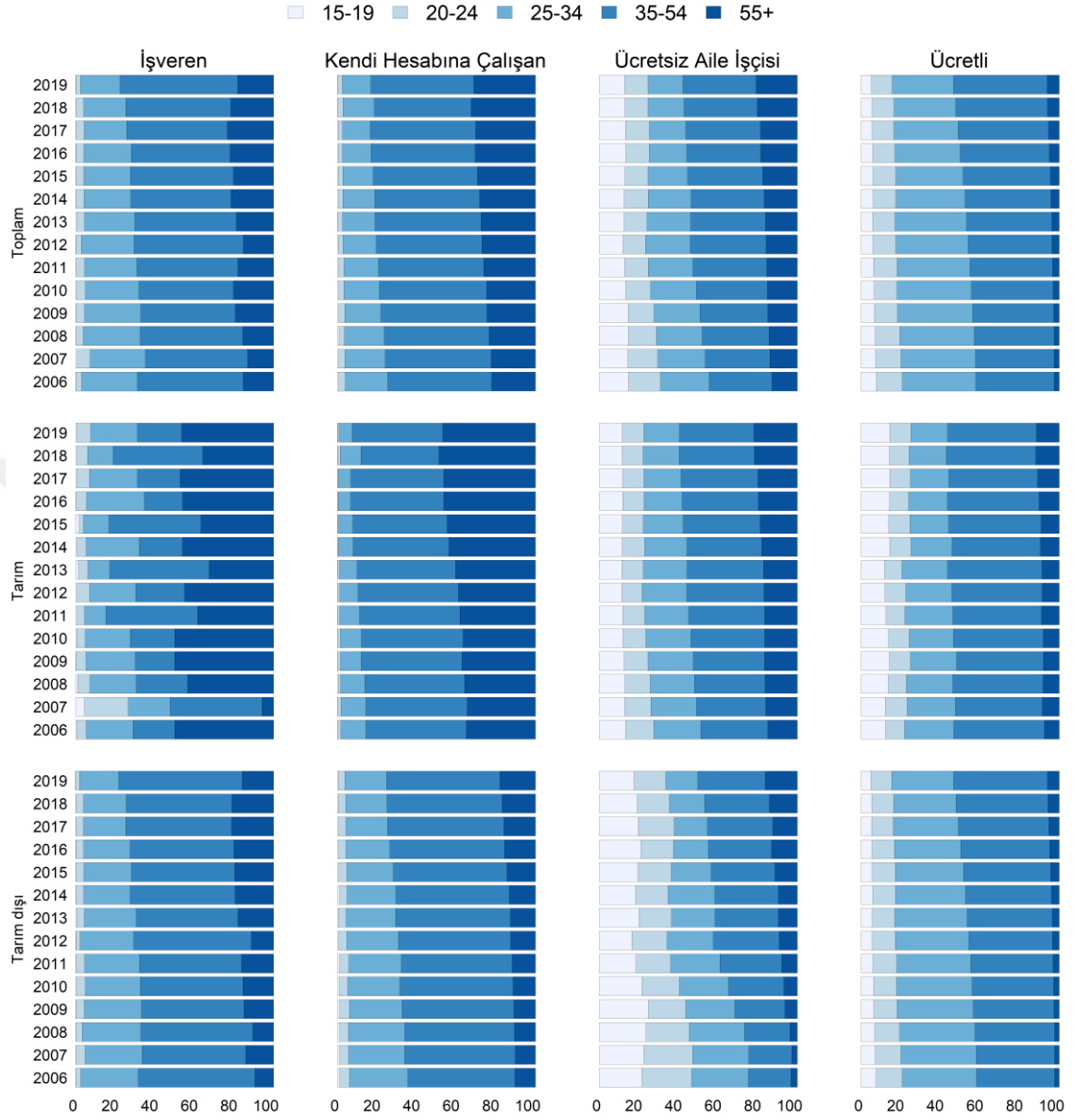
Kaynak: Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2006-2019 mikroyeri setlerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.6'ya göre diğer istihdam durumlarıyla karşılaştırıldığında ve sektör ayrımı olmadan toplamdaki dağılımlar incelendiğinde işverenler ücretli istihdam edilenlerle daha benzer bir yapıya sahipken kendi hesabına çalışanların ücretsiz aile işçilerine daha benzer yapıda olduğu dikkat çekmektedir. Yüksek öğretim mezunlarının en yüksek oranda olduğu istihdam durumu ücretliler iken en düşük eğitim düzeyi olan ilköğretim ve altı düzeyde eğitime sahip olanların oranının en düşük olduğu istihdam

durumu 2006-2012 döneminde ücretliler, 2013-2019 döneminde ise işverenlerdir. Yükseköğretim mezunlarının en düşük oranda ve okur yazar olmayanlar ile bir okul bitirmeyenleri de içeren ilköğretim ve altı mezunlarının en yüksek oranda olduğu istihdam tipi ücretsiz aile işçileridir. Ücretliler içinde lise ve meslek lisesi mezunlarının payı yıllar içinde azalırken kendi hesabına çalışanlar içinde bu grupların payı artmıştır. Yükseköğretim mezunlarının oranı 2006'dan 2019 yılına kadar ücretlilerde ve işverenlerde %13 puan artış gösterirken kendi hesabına çalışanlarda %5 puan artış olmuştur.

Tarım ve tarım dışı sektörler karşılaştırıldığında ücretsiz aile işçileri haricinde tüm istihdam durumlarında eğitim durumuna göre dağılımda önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Tarım dışı sektörlerde çalışan işverenlerin yükseköğretim mezunu oranı tarım sektöründe çalışanların ortalama 3 katı, kendi hesabına çalışanlarda ve ücretsiz aile işçilerinde ise ortalama 6 katıdır. Ücretlilerde ise tarım dışı sektörlerdeki yükseköğretim mezunu oranı tarımdakinin ortalama 11 katıdır.

İşverenler ve kendi hesabına çalışanların yaş gruplarına göre dağılımı ise Şekil 2.7'de sunulmaktadır.

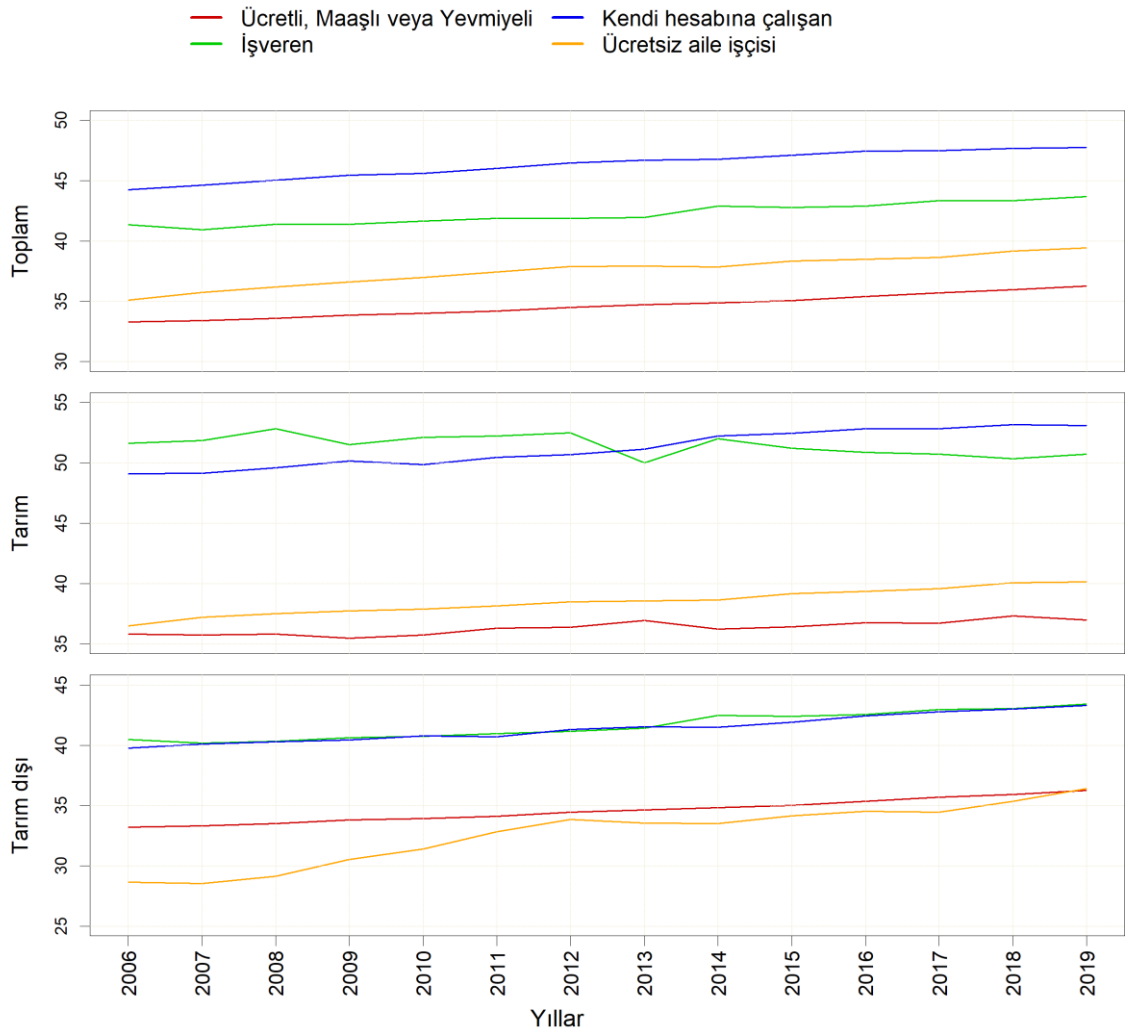
Şekil 2.7. İstihdam Edilenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2006-2019 mikroyeri setlerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.7’de diğer istihdam durumlarıyla karşılaştırıldığında 55+ yaştaki bireylerin oranının en yüksek olduğu istihdam durumu olarak kendi hesabına çalışma dikkat çekmektedir. 2006-2019 döneminde 55+ yaş grubunun ortalama oranı kendi hesabına çalışanlarda %27 iken işverenlerde %19, ücretsiz aile işçilerinde %17 ve ücretlilerde %4 seviyesindedir. 15-24 yaş grubundaki gençlerin en düşük oranda olduğu istihdam durumu ise ortalama %1,5 ile kendi hesabına çalışanlardır. Kendi hesabına

çalışanları %2,1'lik 15-24 yaş grubu çalışan oranı ile işverenler, %9 ile ücretliler ve %13 ile ücretsiz aile işçileri izlemektedir. Tarım dışı sektörlerde 55+ yaş grubunun en yoğun olduğu istihdam durumu ortalama %16 ile işverenlerdir. 55+ yaş grubunun tarım dışı kendi hesabına çalışanlar içinde payı %13, ücretsiz aile işçilerinde %9 ve ücretlilerde %4 seviyesindedir.

Kendi hesabına çalışanlar ve işverenlerin yıllar itibarıyla ortalama yaşları Şekil 2.8'de gösterilmektedir.

Şekil 2.8. İstihdam Edilenlerin Yaş Ortalaması

Kaynak: Hanehalkı İşgücü İstatistikleri 2006-2019 mikroveri setlerinden hesaplanmıştır.

Şekil 2.8'e göre diğer istihdam durumlarıyla karşılaştırmalı olarak incelendiğinde sektör ayrımı olmadan ortalama yaşı en yüksek istihdam durumlarının

kendi hesabına çalışanlar ve işverenler olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe çalışan işverenlerin ve kendi hesabına çalışanların ücretlilerden ortalama 15 yaş daha yaşlı olduğu, tarım dışı sektörlerde ise bu farkın ortalama 7 yaş düzeyine indiği dikkat çekmektedir. Tarım dışı sektörlerde tüm işteki durumlarda yaş ortalaması yıllar içinde artış göstermiştir.

2.2. Politikalar

Bu bölümde Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesine yönelik uygulanan devlet politikaları, kamu ve özel kuruluşlar tarafından sağlanan destekler ve projeler özetle literatür çerçevesinde ele alınmaktadır.

Özdemir vd. (2007) Türkiye Cumhuriyeti’nde girişimciliği 1923–1950 dönemi, 1950–1980 dönemi ve 1980 sonrası dönem olmak üzere üç dönemde ele almıştır. 1923–1950 dönemi Büyük Buhran sonrası büyük ekonomilerde olduğu gibi Türkiye’de de devletçiliğin hakim olduğu, girişimcilerin nitelik ve niceliklerinin arttırılması amacıyla çaba gösterildiği bir dönem olmuştur. Teşvik-i Sanayi Kanunu, Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu, Sümerbank ve Türkiye Halk Bankası’nın kurulması bu çabalar kapsamında sayılmaktadır. 1950 sonrasında özel sektör kanalıyla girişimcilerin yaratılması ve desteklenmesi politikası güdülmüş, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (1963–1967) esnaf ve sanatkarların, küçük sanayicilerin finansman, kredi, kooperatifleşme, örgütlenme, pazarlama gibi konularda sorunlarının merkezi bir teşkilat ile çözümü amacıyla Sanayi Bakanlığı görevlendirilmiştir. 1964 yılında ise 507 sayılı “Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu” kabul edilmiştir. 1968-1978 yıllarına denk gelen İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemlerinde ise Küçük Sanayi Geliştirme Projesi (KÜSGEM) kurulmuş, sanayi bölgeleri ve sanayi sitelerinin kurulması çalışmalarına hız verilmiş, küçük sanayinin finansman, eğitim ve teknik danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. 1979-1990 yıllarında Dördüncü ve Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı Dönemlerinde ihracat yapan işletmelere teşvik verilmiş, KÜSGEM aracılığıyla küçük sanayiye idari, teknolojik ve mali destekler sağlanmış, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitelerinin kurulması desteklenmiştir. Başta finans yönetimi olmak üzere girişimcilik eğitim programlarının uygulanması ve ucuz kredilerin arttırılması da bu planlarda yer alan konulardandır. Sonraki kalkınma planı dönemlerinde iş ortamının iyileştirilmesi kapsamında vergilendirmenin

düzenlenmesi, vergi ve prim gibi yüklerin azaltılması, altyapı olanaklarının geliştirilmesine çalışılmıştır (Özdemir vd., 2007).

Karadeniz (2011) 2010 GEM sonuçlarına göre Türkiye'deki girişimcilik koşullarını özetlediği çalışmada iş kurmayı destekleyen ulusal, bölgesel ve belediye düzeyinde politikaların artış gösterdiğini, vergi ve bürokrasi yükünün son iki yılda azaldığını, yeni teknolojilerin ve bilimsel nitelikteki bilginin üniversitelerden ve araştırma kurumlarından yeni ve büyüyen girişimlere aktarılması anlamına gelen teknoloji transferinin ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin 2008 yılı sonrasında daha pozitif bir görünüm sergilediğini, özellikle ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okulların yaratıcılığı, kendi kendine yetmeyi ve kişisel inisiyatif almayı teşvik etmeye başladığını ve piyasa ekonomisinin prensiplerine ilişkin daha fazla bilgi sağlanarak girişimcilik becerilerinin gelişimine daha fazla eğilindiğini ancak üniversite ve mesleki eğitimin kalite ve yaygınlık açısından yeni iş kurma ve mevcut işi büyütmeyle ilgili uygun hazırlığı sağlamadıklarını, Türkiye'de girişimcilik anlamında pek çok fırsat varken bu fırsatlardan yararlanacak becerilere sahip bireylerin sınırlı olduğunu ve dolayısıyla fırsatların farkedilebilmesi ve şekillendirilebilmesi adına girişimcilik eğitiminin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiş Türkiye'de kaynaklara erişim koşullarının özellikle borç ve öz kaynakların fonlanmasındaki artış açısından gelişme gösterdiğini, melek yatırımcılar, risk sermayesi ve hisse senetlerinin halka arzıyla elde edilen sermayede artış görüldüğünü ancak kaynaklar artsa da yetersiz finansal desteğin Türkiye'de girişimciliğin gelişmesini engellediğini öne sürmüştür (Karadeniz, 2011).

Öner ve Kunday (2016), gelişmekte olan bir ülke ekonomisi olarak Türkiye'de girişimcilerin yenilikçi yaklaşımlarının büyüme beklentilerini nasıl etkilediğini araştırdığı çalışmasında girişimciliğin canlanması için gerekli koşulları değerlendirmiştir. Bu kapsamda 21. yüzyılın sonlarında Türkiye'de girişimcilik ekosisteminin varlığını göstermeye başladığını ve devletin bu ekosistemin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirterek devlet politika ve uygulamalarından bahsetmiştir. Türk hükümeti son on yılda girişimcilik ortamını şekillendiren pek çok yasa, politika ve uygulama başlatmış, mülkiyet haklarını koruyan yasaları ve politikaları girişimcilik ortamının ihtiyacı olan bilgi ekonomisine yönelik şekilde güncellemiştir. Bölgesel bazlı destek politikaları girişimciliğin daha çekici hale getirilmesi için yeniden

düzenlenmiştir. Genç nüfusun istihdam ihtiyacını karşılayabilmek için girişimciliği destekleyen programlar ile girişimciliğin ücretli çalışmanın alternatifi olarak sunulması amaçlanmakta ve girişimciliğe karşı kamusal algı gittikçe daha olumlu hale gelmektedir. Türkiye’de KOSGEB’nin geliştirdiği politika ve stratejilerden Girişimcilik Destek Programı, yenilikçi, başarılı ve sürdürülebilir işler şeklinde sonuçlanan girişimlerin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik uygulamalı girişimcilik eğitimi, finansal destek sağlayan yeni girişimcilere destek ve iş geliştirme merkezlerini içeren destek programlarını kapsamaktadır. Yeni Girişimcilere Destek programı 30.000TL geri ödemesiz ve 70.000TL geri ödemeli sabit yatırım desteği sunmakta ve yeterli temsil edilmeyen kesimlerden kadınlar, Türkiye’nin belli bölgelerinde yaşayanlar ve engelliler %10 fazla destek alabilmektedir. TÜBİTAK ise yenilikçi ve teknoloji odaklı fikirlerini yüksek katma değerli ürün ve hizmetlere dönüştürebilmeleri için araştırmacıları ve girişimcileri desteklemede öne çıkan bir role sahiptir. Bu kapsamda 2012’den itibaren yeni kurulan teknoloji girişimlerine fon sağlanmakta, üniversite düzeyinde düzenlenen girişimcilik ve yenilikçilik yarışmaları ile iş fikirlerini, girişimci ve yenilikçi alanlardaki planları desteklenmekte, teknoloji alanındaki girişimcilerin yurtdışında ilgili konularda eğitim almaları sağlanmakta ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelere ilk dönemlerinde risk sermayesi aktarılmaktadır. Girişimcilikle ilgili farkındalık ve yönelimle birlikte becerilerin geliştirilmesi için 2009’dan itibaren ilk ve orta dereceli okullarda girişimcilik dersleri eğitim programına dahil edilmiş ve 2012’den itibaren daha fazla girişimcilik ve yenilikçilik odaklı olmaya yönlendirmek amacıyla üniversiteler YÖK tarafından çok boyutlu bir girişimcilik ve yenilikçilik endeksine göre değerlendirilmeye başlanmıştır. Girişimcilik ve yenilikçiliğin teşvik edilmesine yönelik bahsedilen finansal ve finansal olmayan politika ve uygulamaların sonucunda kurulan işlerde ve desteklenen işlerde artış görülmüştür. 2013’te melek yatırımcılar için düzenlemeler yapılmış ve girişimcilik ekosisteminin bir parçası olmalarına olanak sağlanmıştır (Öner ve Kunday, 2016).

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı kapsamında “öncelikle hızlı büyüyen veya büyüme potansiyeline sahip girişimler ile ürün, hizmet ve iş modeli açılarından yenilikçi KOBİ’lerin desteklenmesi” esasıyla 2018 yılında 75 bin yeni şirket kurulması hedeflenmiştir. Planda belirtilen amaç ve hedeflere ulaşabilmek için

belirlenen politikalar girişimcilik kültürünün geliştirilmesini, girişimcilikle ilgili kurumsal kapasite ve iş birliği düzeylerini arttırmayı, kadın, genç girişimcilik ve sosyal girişimciliğe öncelik sağlanmasını, yeni girişimlerin finansmana erişiminin kolaylaştırılmasını öngörmektedir (KOSGEB, 2015).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİĞİN MİKRO VE MAKRO BELİRLEYİCİLERİ

Yeni mal ve hizmetlerin yaratılması için gerekli fırsatların neden, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı, diğerleri yerine bazı kişilerin neden, ne zaman ve nasıl bu fırsatlardan yararlandığı, girişimcilik fırsatlarını değerlendirmek için neden, ne zaman ve nasıl davranış kalıpları kullanıldığı girişimcilikle ilgili araştırma sorularının temelini oluşturmaktadır (Shane ve Venkataraman, 2000). Makro düzeyde teknoloji, ekonomik gelişmişlik seviyesi, demografik özellikler, kültür ve kurumlar bu fırsatların ortaya çıkışını belirlerken diğer taraftan bireysel beceriler ve tercihler girişimciliğin belirleyicileridir (Thurik vd., 2002). Küresel Girişimcilik Monitörünün (GEM) girişimcilikle ilgili kavramsal çerçevesine göre girişimcilik faaliyeti, bir bireyin fırsat algısı ve bu fırsatı değerlendirmeye yönelik güduları ve becerilerinden oluşan kapasitesi ile bireyin içinde bulunduğu ortamın ayırt edici özelliklerinin bir çıktısıdır. Bu çerçeveye uygun olarak, kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerine ilişkin literatür öncelikle makro belirleyiciler ayrımında araştırılmış, makro belirleyicilere ilişkin teorik bilgiler sunulduktan sonra girişimcilik ortamını etkileyen makro belirleyicilerin Türkiye’deki durumunu belirten önemli göstergeler “3.2.Türkiye Ekonomisi ve İşgücü Piyasası” başlığı altında sunulmuş ve sonraki bölümde mikro belirleyicilerle ilgili teorik bilgiler ele alınmıştır.

3.1. Makro Belirleyiciler

Bazı ülke ekonomileri yoğunluklu olarak küçük mülk sahipleri, zanaatkarlar ve çiftçilerden oluşurken bazıları da büyük fabrikalarda endüstriyel işçiler istihdam eden girişimcilerin ülkesi olmaktadır (Stiglitz, 1988). Margolis (2014)'e göre bir ülkede kendi hesabına çalışanların payını ve bunlar içinde ne kadarının seçim ve ne kadarının kısıt sonucu olduğunu arz yönlü (bireyi etkileyen) ve talep yönlü (bireyin sahip olduğu fırsatları etkileyen) olmak üzere pek çok faktör belirlemektedir. Acs vd. (1994), ülkelerin kendi hesabına çalışma oranlarındaki farklılaşmaların kültürel, kurumsal ya da ekonomik faktörlerden kaynaklanabileceğini öne sürmüş ve ekonomik gelişmişlik düzeyi, teknolojik değişim, sektörel yapıdaki farklılıklar, özellikle kadınların işgücüne

katılımı gibi demografik özellikler, işsizlik ve kültürel faktörleri incelemiştir. Literatürde ülkelerde kendi hesabına çalışma oranının kişi başına gelir seviyesi, işgücünün demografik yapısı ve GSYH'nin sektörel yapısına bağlı olduğuna ilişkin kanıtlar bulunmuştur (Parker ve Robson, 2004).

Literatürde kendi hesabına çalışma düzeyinin değişmesi için üç tip açıklama vardır. Bu üç açıklamadan ilki nüfusun yaş yapısı, kadın ve erkeklerin işgücü piyasasına katılım oranlarındaki farklılıklar ve eğitim düzeyi gibi sosyoekonomik özelliklerindeki değişimlerdir. İkincisi girişimciliğe ilişkin politikaların sonucu olabilecek, iş kurma ve sürdürmenin maliyet ve faydalarını etkileyebilecek ve dolayısıyla toplumda kendi hesabına çalışmayı etkileyebilecek olan ekonomik çevredeki değişimlerdir. Üçüncü olarak insanların girişimciliğe karşı tavırlarının değişimi kendi hesabına çalışma isteklerini değiştirebilir (Fritsch vd., 2015).

3.1.1. Refah ve Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi

Mesleki seçim dinamiklerinin kalkınma sürecini etkilediği pek çok yol vardır. Bunlardan en çok göze çarpanı gelir ve refahın dağılımı üzerindeki etkisidir. Gelir ve refahın dağılımı, tasarruf, yatırım, risk alma, üretkenlik ile talep ve üretimin kompozisyonunu etkileyebildiğinden ekonominin büyüme hızıyla ve dolayısıyla kalkınmayla arasında açık bir bağlantı vardır. Kalkınmadan söz edildiğinde ekonomik büyüme ile birlikte kurumsal dönüşüm de kastediliyorsa ortaya çıkan bağlantı en az bunun kadar önemlidir (Stiglitz, 1988). Örneğin Sanayi Devrimi'nin ilk yıllarında fabrika sisteminin ortaya çıkışı teknolojiyi etkilememiş ve başlangıçta çok az verimlilik kazanımı sağlamıştır. Ancak uzun dönemde bu yeni üretim şeklinin Sanayi Devrimi'nin temel yeniliklerini olası kılmada yardımcı olduğu çok açıktır (Millward, 1981; North, 1981).

Diğer taraftan kalkınma süreci de mesleklerin yapısını etkilemektedir. Farklı tiplerdeki işgücü talep ve arzını ve dolayısıyla mesleklerin dağılımını ve getirilerini değiştirmekte, risklerin doğasını ve yenilikler için olasılıkları dönüştürmektedir. Sonuçta doğal olarak refah dağılımını da değiştirmektedir. Bireylerin refah durumları farklı mesleklere girme eğilimlerini etkilediğinden refah dağılımı üzerindeki etki de mesleki yapı üzerinde paralel bir etki oluşturmaktadır. Bu ilişkinin temel yapısı çok basittir. Sermaye piyasalarındaki kusurlardan dolayı bireyler kısıtlı miktarlarda borç

alabilirler. Sonuç olarak yüksek düzeyde yatırım isteyen meslekler, yoksul insanların erişebileceğinin ötesindedir ve bu nedenle bunun yerine diğer zengin işverenler için çalışmayı seçerler. Dolayısıyla ücret sözleşmeleri mali sözleşmelerin ikamesi olarak görülmektedir. Ücret seviyesi ve mesleki seçim örüntüsü işgücü piyasasının dengede olması şartıyla belirlenmektedir. İşgücü piyasası koşullarına ve ajanların refah seviyesine bağlı olarak diğer ajanlar küçük ölçekli üretimde kendi hesabına çalışan olurlar ya da boşta kalırlar. Dolayısıyla mesleki seçim örüntüsü refahın başlangıç dağılımı tarafından belirlenirken mesleki seçimin yapısı insanların ne kadar tasarruf ettiğini ve ne kadar risk aldıklarını belirler. Bu faktörler de yeni refah dağılımına neden olur (Banerjee ve Newman, 1993).

Acs vd. (1994) ülkeler arasında ve zaman içinde önemli ölçüde farklılaşan kendi hesabına çalışma oranlarının en önemli açıklamasının ülkelerin ekonomik gelişmede bulundukları evre olduğunu bulmuştur. Ülke ekonomileri daha sermaye yoğun hale geldikçe, ulaştırma, telekomünikasyon ve kredi piyasalarında altyapı geliştikçe optimal işletme büyüklüğü yükselmekte ve bu da büyük firmalarda ücretli istihdama kıyasla girişimciliğin getirisini azaltmaktadır. Ancak OECD ülkelerinin çoğunda 1970'lerden itibaren istihdamın sanayiden hizmetlere kayması ve işsizlikteki artış kendi hesabına çalışma oranında gözlenen artışın nedeni olmuştur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kişi başına refah arttıkça uzun dönemde kendi hesabına çalışmanın azalma eğilimini sürdürmesi beklenmektedir.

Parker ve Robson (2004) kişi başına gelirin yüksek olmasının, eğer çalışan başına daha fazla sermaye düşmesi ve daha büyük ortalama firma büyüklüğü ile ilişkiliyse, kendi hesabına çalışma oranlarıyla negatif ilişkili olduğuna dair kanıtlar varken diğer taraftan yüksek kişi başına gelirin ülkelerde yüksek talep koşullarına işaret ettiğini ve bunun da kendi hesabına çalışanların yararına olduğunu gözlemlemiş bu nedenle kişi başına refahın kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisinin yönünün belirgin olmadığını savunmuştur.

3.1.2. Teknolojik Değişimler

Kişisel bilgisayarların yaygınlaşması gibi teknolojik değişimler pek çok sektörde küçük firmaları daha rekabetçi hale getirmiştir. Blau (1987), ABD 1948-1982 dönemi zaman serileriyle yaptığı çalışmada kendi hesabına çalışmanın teknolojik değişimlerin

kendi hesabına çalışmanın önemli yer tuttuğu sektörlerdeki yanlı etkisiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Acs vd. (1994), Fransa ve Japonya'da benzer bir durum gözlenmemesinden ve kişisel bilgisayarların ancak bu dönemlerden sonra yaygınlaşmış olmasından hareketle Blau (1987)'nin bulgusuna şüpheyile yaklaşmışsa da 1980'lerde hızlı posta hizmetleri, fotokopi, daha ucuz ve güvenilir telefon hizmetleri gibi bilgi iletişim ve telekomünikasyon teknolojilerindeki gelişimin kendi hesabına çalışma maliyetlerini düşürerek getirilerini arttırmış olabileceğini iddia etmiştir. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde 1970lerin ortalarından itibaren yüksek teknoloji sektörlerin ortaya çıkması ve genişlemesi sermaye ve işgücü arasındaki ikame esnekliğini düşürerek ortalama firma büyüklüğünün artış eğilimini yavaşlatmış olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncüyü test etmek için Acs vd. (1994) gelişmiş ve gelişmekte olan ülke verilerini incelemiş ve gelişmiş ülkelerde yüksek teknoloji sektörlerin genişlemesinin kendi hesabına çalışmanın kişi başına gelir artışı sonucunda azalış hızını yavaşlattığını göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ise sabit kişi başına GSYH varsayımı altında yüksek teknoloji sektörlerin gelişimi ile kendi hesabına çalışma arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

3.1.3. Sektörel Yapıdaki Değişimler

Ekonomiler geliştikçe çıktının kompozisyonu da değişmektedir. Kalkınma iktisatçıları üç temel gelişim evresi tanımlamaktadır. Birinci evrede ekonomi tarımsal ürünler ve küçük ölçekli imalat uzmanlaşmaktadır. İkinci aşamada imalata kaymakta, üçüncü aşamada ise artan refahla birlikte imalattan hizmetlere kaymaktadır. İlk aşama yüksek tarımsal kendi hesabına çalışma ile karakterize edilirken ikinci aşamada ölçek ekonomileriyle iç piyasa büyümekte ve kendi hesabına çalışma oranları düşmektedir. Üçüncü aşamada hizmet sektöründeki firmalar imalattakilere göre daha küçük olduğundan ekonominin genelinde ortalama firma büyüklüğü düşmektedir ve hizmet sektörü kendi hesabına çalışma için daha fazla fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerde imalat sanayi sektörünün payının kendi hesabına çalışma ile negatif ilişkili, gelişmekte olan ülkelere ise pozitif ilişkili olması beklenmektedir. Bu hipotezi test etmek için Acs vd. (1994), milli gelir içinde imalat ve hizmet sektöründe yaratılan katma değerlerin payı ile kendi hesabına çalışmanın korelasyonunu incelemiş ve beklenen sonuçlar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için doğrulanmıştır.

3.1.4. Konjonktürel Gelişmeler

GSYH büyümesi ve işsizlik gibi döngüsel değişkenler ile kendi hesabına çalışma arasındaki ilişki literatürde çokça araştırılmış bir konudur. Ancak sonuçlar çelişkilidir. Bir kısım ekonomik durgunluk ve işsizliğin ücretli veya yevmiyeli istihdam fırsatlarını ve iş aramadan elde edilecek kazançları azaltarak bireyleri kendi hesabına çalışmaya ittiğini savunmaktadır. Binks ve Jennings (1986) ikincil ve tamamlayıcı bir etkiden bahseder. Ekonomik durgunluk dönemlerinde işletmeler kapandığından ikinci el sermaye ekipmanları daha kolay ve ucuz elde edilebilir hale gelir ve dolayısıyla sektöre giriş bariyerleri alçalır. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre işsizlik ve kendi hesabına çalışma arasında pozitif bir ilişki vardır ve ekonomik koşullar kötü olduğunda kendi hesabına çalışma artar. Zaman serileriyle yapılan analizlerin büyük bölümünün sonuçları bu savı desteklemektedir. Tersine kesit veriyle yapılan ekonometrik çalışmaların çoğu yüksek işsizlik dönemlerinde kendi hesabına çalışanların sunduğu ürün ve hizmetlerin daha düşük taleple karşılaştığını ve bunun da kendi hesabına çalışma gelirlerini ve büyük olasılıkla sermayeye erişimi kısıtlayarak iflas riskini arttırdığını göstermektedir. Dolayısıyla yüksek işsizlik dönemlerinde bireyler kendi hesabına çalışmadan uzaklaşırlar. Aynı zamanda ekonomik durgunluk dönemlerinde kendi hesabına çalışma daha riskli hale gelir çünkü kendi hesabına çalışma girişiminin başarısız olması durumunda bireyin ücretli istihdam fırsatı bulabilmesi daha az olası hale gelecektir. Dolayısıyla kendi hesabına çalışma ve işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğu öne sürülmektedir (Millán Tapia, 2009).

3.1.5. İşgücü Piyasasının Yapısı

Margolis (2014) işgücü piyasasının sürtünmeler, iş ortamı ve düzenlemeler açısından özelliklerinin kendi hesabına çalışma oranını etkilediğini savunmaktadır. Bireylerin işsizken iş aramayı sürdürebilecekleri kaynakları olsa bile belli bir zamanda tüm potansiyel iş fırsatlarından haberdar olmak ve maliyetsiz bir şekilde bu işlere ulaşmak mümkün değildir. Alt yapının eksik olabildiği gelişmekte olan ülkelerde işlerin nerede olduğuna ve ücretlere ilişkin bilginin yayılması yavaş olabilmektedir. İşverenler rekabeti bastırıp ücretleri aşağı çekme gücüne sahiptir ve dolayısıyla pek çok gelişmekte olan ülkede tam rekabetçi işgücü piyasası modeli uygulanabilir değildir. Bu durumda hızlı bir şekilde ücretli iş bulabilen birey sayısı az olmakta ve kendi hesabına çalışma

oranı artmaktadır. Ücretli ve kendi hesabına çalışma arasında seçim yapabilmek için yeterli sayıda ve bulunabilir ücretli iş olması gerekmektedir ve işverenlerin ücretli iş yaratma becerisi de ağırlıkla iş ortamına bağlıdır. Potansiyel girişimcilerin sermayeye erişiminin sınırlı olduğu ortamlarda girişimciler az olacaktır. Dahası mevcut firmalar büyüme ve ek işçi alma konusunda sıkıntı yaşayacaklar, bu nedenle de ücretli iş sayısı azalacak ve zorunlu kendi hesabına çalışmaya geçiş artacaktır. Ülkenin vergilendirme, iş kayıt ve lisanslama sistemi de seçilen kendi hesabına çalışma üzerinde etkilidir. İş kaydı maliyetli ve/veya zaman alıcı bir süreçse daha az potansiyel girişimci iş kurmayı düşünecektir. İş ortamıyla ilgili bir diğer etken ise yozlaşma ve hukuki sistemin etkinliğidir. Çünkü kendi hesabına çalışanlar doğrudan iş faaliyetlerinin sonuçlarından sorumludur. İşverenlerin ücretli iş yaratma isteğini etkileyecek asgari ücret, sağlık ve güvenlik standartları vb. işgücü piyasası düzenlemeleri ve uygulamaları da bireylerin ücretli iş bulma sürelerini arttıracaktır. Kendi hesabına çalışmayı dolaylı yoldan etkileyebilecek bir diğer faktör de sigorta primleri ve işveren ödenekleridir (Margolis, 2014).

3.1.6. Demografik Özellikler

Nüfusun cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve göç özelliklerine ilişkin kompozisyonundaki değişimler ülkelerde kendi hesabına çalışma oranındaki değişimi açıklayabilmektedir. Gelişmiş ülkeler için daha önceden yapılan çalışmalar bir kişinin kendi işini kurma ve sürdürme eğiliminin birçok sosyo-demografik özellikten güçlü şekilde etkilendiği yönünde ikna edici kanıtlar sunmaktadır (Parker, 2009). Mevcut ampirik kanıtlara göre kendi hesabına çalışan olma eğilimi, göreceli olarak daha yüksek eğitim düzeyine sahip, orta yaştaki insanlar için daha yüksek olduğu gibi erkekler, evli ve yaşadıkları ülkede yabancı milliyete sahip olan insanlar için de daha yüksektir. Dolayısıyla bu sosyo-demografik özelliklerdeki değişikliklerin, örneğin nüfusun yaşlanması, eğitim düzeyinin yükselmesi, işgücü piyasasına katılım oranında bir değişim gibi, bir toplumdaki kendi hesabına çalışma düzeyini etkilemesi beklenebilir (Fritsch vd., 2015). Acs vd. (1994), özellikle kadınların işgücüne katılım oranına dikkat çekmiştir. Kadınların kendi hesabına çalışma eğiliminin erkeklere kıyasla daha düşük olduğu ve zaman içinde sabit kaldığı varsayımı altında kadınların işgücüne katılım oranının artması kendi hesabına çalışma oranını düşürecektir.

3.1.7. Sosyolojik Faktörler

Geleceğe ilişkin belirsizliğe karşı yaklaşım bireyler ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Hofstede (1984) bir grup ülke için kurallara karşı yaklaşım, istihdamın istikrarlılığı ve strese dayanan bir belirsizlikten kaçınma endeksi hesaplamıştır. Eğer bir ülkede belirsizlikten kaçınma güdüsü yüksekse yönetici pozisyonlarına geçiş, küçük kuruluşlar için çalışma ve çalışanlar arası rekabet daha az kişinin göze alabileceği riskli durumlar olacaktır. Hofstede (1984)'ün hesapladığı bir diğer gösterge de bireyler ve içinde bulundukları toplum arasındaki ilişkiyi ve topluluk hissini ifade eden bireysellik endeksidir. Bu göstergeler kültürel stereo tiplere karşılık gelmektedir. Örneğin Almanya ve Japonya belirsizlik karşıtlığında yüksek ve bireysellikte düşük değerlere sahipken Avustralya tam tersi belirsizliğe karşı olmayan bireyselliği yüksek bir kültürel yapı göstermektedir. Bu sosyolojik değişkenlerin kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisi ilk bakışta açık olmasa da yüksek kendi hesabına çalışma oranı bir taraftan girişimciliğe karşı yüksek bir istek ve bununla birlikte risk alma yatkınlığı ve bireyselliğe işaret etmektedir. Diğer taraftan ise yüksek kendi hesabına çalışma oranı ekonomik kalkınmada düşük bir seviyeyi ve toplumun büyük ve başarılı girişimler yaratma başarısından yoksun olduğunu göstermektedir. Acs vd. (1994), kişi başına gelirin sabit olduğu varsayımı altında bile ikinci etkinin baskın olduğunu, OECD ülkeleri ve gelişmekte olan ülke gruplarında kendi hesabına çalışmanın belirsizlik karşıtlığı ile pozitif ilişkili, bireysellikle ise negatif ilişkili olduğunu bulmuştur.

3.1.8. Devlet Politikaları

Özgün devlet politikalarının girişimcilik düzeyleri ve dolayısıyla ekonomik büyüme üzerindeki etkisi literatürde çalışılan bir konudur. Ekonomik serbestlik ile ekonomik büyüme ve girişimcilik düzeyleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler birlikte ele alındığında girişimciliğin ancak ekonomik serbestlik söz konusu olduğunda ekonomik büyümeyi güdümlayebildiği görülmüştür. Bu çalışmalar ekonomik serbestlik ile girişimcilik arasındaki ilişkinin ulusal ve bölgesel düzeyde geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Campbell vd. (2007) ABD'de eyaletlerin ekonomik serbestliğinin yeni iş oluşumuna demografi ya da kredilendirme politikalarından çok daha anlamlı ölçüde bağlı olduğunu göstermiştir. Choi ve Phan (2006) teknolojiyle ilgili, rekabeti ve istihdam hareketliliğini arttıran politikalar ile devletlerin yeni işlerin kurulmasında etkin

olabildiğini kanıtlamıştır. Garrett ve Wall (2006) ABD’de 50 eyaletin girişimcilikle ilişkilendirilebilecek politikalarını incelemiş ve gelir vergisi oranları, iflas kanunu ve asgari ücret mevzuatının istatistiksel ve iktisadi açıdan anlamlı olduğunu bulmuştur (Nikolova ve Bargar, 2010).

Çalışanların işgücü gelirinin dışında gelir kaynaklarına erişimi varsa mevcut en iyi ücretli işi aramaya devam etmeyi kaldırabilirler. Ancak yoksa ücretli iş bulana kadar tasarruflarından, transferlerden ve hanehalkı üretiminden yararlanmak durumundadır. Kaynakları azaldıkça düşük üretkenlikli olsa da kendi işlerini başlatmak zorunda kalabilirler. Pek çok kişinin yoksul ve sınırlı tasarrufunun olduğu gelişmekte olan ülkelerde koşullar hızlı bir şekilde kötüye dönebilir. Sosyal koruma bireylere kendi hayatlarını sürdürebilinceye kadar güvence sunar. Gelişmekte olan ülkelerde resmi sosyal koruma sınırlı olsa da aile birliği en azından kısa dönemde benzer bir rol üstlenebilir. Diğer taraftan zayıf sosyal koruma sistemleri ve ailedeki diğer kişilerin geçimini sağlamaya az eğilimli kültürleri olan ülkelerde kendi hesabına çalışma bir tercihten çok zorunluluktan kaynaklanacaktır (Margolis, 2014).

İstihdamdaki bireylere kıyasla işsizler, başlangıç sermayesi konusunda iki önemli dezavantaja sahiptirler. Birincisi tasarrufları daha az olur ve de ticari kredilere ulaşmada daha fazla zorlukla karşılaşır (Metcalf ve Benson, 2000). Bu bakımdan işsizlere yönelik pozitif ayrımcılığa dayanan kendi hesabına çalışma politikaları mantıklı bulunabilir. Bu nedenle karar alıcılar uzun süreli yüksek işsizlik oranları karşısında yüksek kendi hesabına çalışmanın yeniliklere ve ekonomik büyümeye yol açacağı beklentisiyle işsizler için kendi hesabına çalışma programları uygulamaktadır. Ancak teşvikler yoluyla ücretli istihdam yerine kendi hesabına çalışmanın arttırılmasını haklı çıkaracak güçlü kanıtlar halen bulunamamıştır. Bu tür politikaların taşıdığı en büyük risk bu istihdam tipi için gerekli yeteneklerden yoksun bireyleri kendi hesabına çalışmaya teşvik ederek bireyi mesleki seçim sürecinden saptırmaktır. Böyle durumlarda bireyler ekonomik durumlar değiştiğinde ve teşvikler bittiğinde işsizliğe geri dönebilirler. Dolayısıyla yazındaki bazı çalışmalar bazı işsizlik programlarının aslında zararlı olabileceğini savunmaktadır (Millán Tapia, 2009).

Parker ve Robson (2004) bireysel gelir vergisi oranları ve çalışanların kişisel gelirlerinin bir payı olarak sosyal güvenlik katkıları, işverenlerin sosyal güvenlik

katkıları ve işsizlik yardımlarının kazançlara oranı olmak üzere devletin üzerinde doğrudan kontrol sahibi olduğu değişkenlerin kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisini incelemiş ve devletin politika değişkenlerinin merkezi bir rol oynadığını göstermiştir. Gelir vergisi oranlarının kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisi literatürde tartışılmış bir konudur. Yüksek gelir vergisi oranları kendi hesabına çalışma eğilimi üzerinde hem pozitif hem de negatif etkide bulunabilmektedir. İşle ilgili harcamaların vergiden düşülmesi ve gelir vergisinden kaçınma gibi ücretli ve maaşlılarda olmayıp kendi hesabına çalışanlar için geçerli olan olanaklar düşünüldüğünde kendi hesabına çalışma ve vergi oranları arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Ancak yüksek vergi oranlarının işgücünü arz etmek için çaba gösterme eğilimini azaltması durumunda kendi hesabına çalışma ile vergi oranları arasında negatif bir ilişki olacaktır. Literatürdeki ampirik çalışmaların çoğu pozitif etkinin baskın olduğu sonucuna varmıştır. İşverenlerin zorunlu sosyal güvenlik katkılarının yüksek olması ise işi yapması için işçi istihdam etmek yerine kendi hesabına çalışan taşeron firmalarla anlaşmasına neden olabilir ve bu durumda ilişki pozitif yönlü olacaktır. Diğer taraftan işverenlerin sosyal güvenlik katkı oranlarının artması işlerini yürütmek için mutlaka çalışan istihdam etmesi gereken işverenlerin kendi hesabına çalışma eğilimlerini azaltabilir. Bu durumda işverenlerin sosyal güvenlik katkı paylarının kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisi işverenler ve kendi hesabına çalışanlar arasında ayrılmaktadır. İşsizlik yardımları, işsizleri kendi işlerini kurmaktan caydırması yönüyle kendi hesabına çalışma için önemli bir değişkendir. Diğer taraftan kendi hesabına çalışanlar ücretli çalışanlarla aynı haklara sahip değillerdir ve işsizlik yardımlarının kazançlar içindeki payının yükselmesi durumunda işsizlik yardımı haklarını kaybetmemek için ücretli istihdamdan kendi hesabına çalışmaya geçme konusunda daha isteksiz olurlar. Staber ve Bogenhold (1993) OECD ülkeleri için bahsedilen negatif ilişkiyi kanıtlayan bulgular elde etmiştir.

3.2. Türkiye Ekonomisi ve İşgücü Piyasası

3.2.1. Demografik Gelişmeler

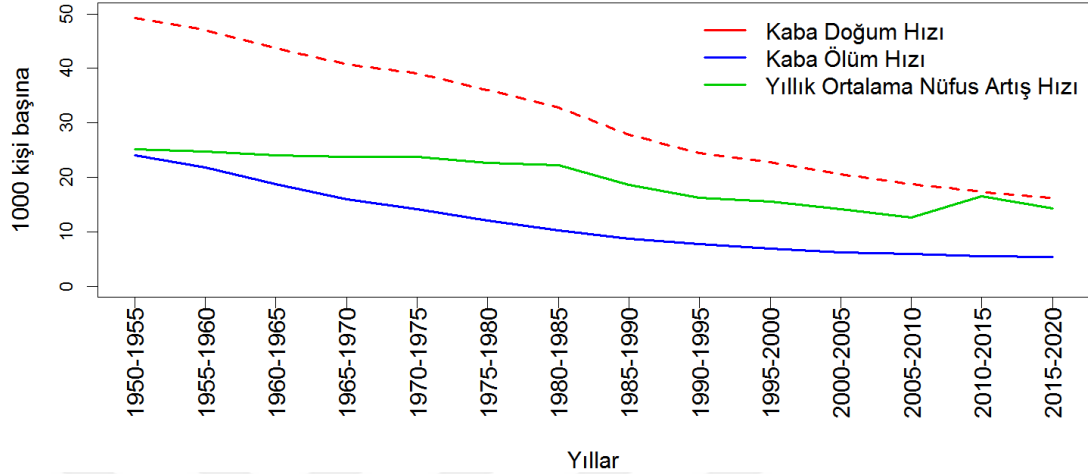
İşgücü piyasasıyla ilgili değişimler ekonomik etkenlerin demografik etkenlerle etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de yaşanan demografik dönüşümler, tarım toplumunun kent-sanayi toplumuna dönüşümüyle birlikte özellikle kadınlar için rollerin değişmesine neden olmuş, kültürel ve kurumsal etkenler ile mesleki yapının evrimi hanehalkı tercihleri ve işgücü katılım kararlarını değiştirmiştir (World Bank, Turkey Labor Market Study, 2006).

21. yüzyıl yüksek ölüm oranlarından düşük ölüm ve doğum oranlarına doğru demografik bir dönüşüm sürecine tanık olmuş ve bu dönüşümün en dramatik örnekleri Doğu Asya’da görülmüştür (Bloom ve Williamson, 1998). Pek çok gelişmekte olan ülke gibi Türkiye de demografik dönüşüm süreçlerinden geçmiş ve işgücü piyasasına her dönem yeni bireyler katılmaya devam etmiştir (World Bank, Turkey Labor Market Study, 2006).

Gelişmekte olan ülkelerde demografik trendler, gelişmiş ülkelerdekinden ayrılmakta ve daha fazla işgücü arzı baskısına neden olmaktadır. Ülkelerin gelir düzeyi düştükçe nüfus büyüme hızı artmakta ve böyle ekonomilerde işgücüne yeni katılan, artan sayıda genci üretken istihdamın içine çekebilmek daha az olası hale gelmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde istihdamla ilgili zorluk büyük ölçüde genç istihdamıyla ilgilidir (Campbell ve Ahmed, 2012).

Türkiye nüfusu son 20 yılda %22,6 oranında büyümüş ve 2000 yılında 67.803.927 kişiden 2019 yılında 83.154.997 kişiye ulaşmıştır. Bu süre içinde yıllık ortalama toplam nüfus artış hızı %10,7, çalışma çağındaki nüfusun (15-64 yaş) yıllık ortalama nüfus artış hızı ise %13,4 olarak hesaplanmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 1935-2019, 2020). 2001-2019 dönemi incelendiğinde kaba doğum hızı %20,3 seviyesinden %14,3 seviyesine düşerken annenin ortalama yaşının iki yaştan fazla yükselerek 2001’de 26,7’den 2019’da 28,9’a çıktığı dikkat çekmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Temel Doğurganlık Göstergeleri, 2020). Kaba ölüm hızı ise yıllık ortalama %5,1 düzeyindedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Temel Ölümlülük Göstergeleri, 2020). Şekil 3.1’de görülen kaba doğum ve

ölüm hızları arasındaki uzaklık nüfusun hızlı büyümesine işaret etmektedir (World Bank, Turkey Labor Market Study, 2006).

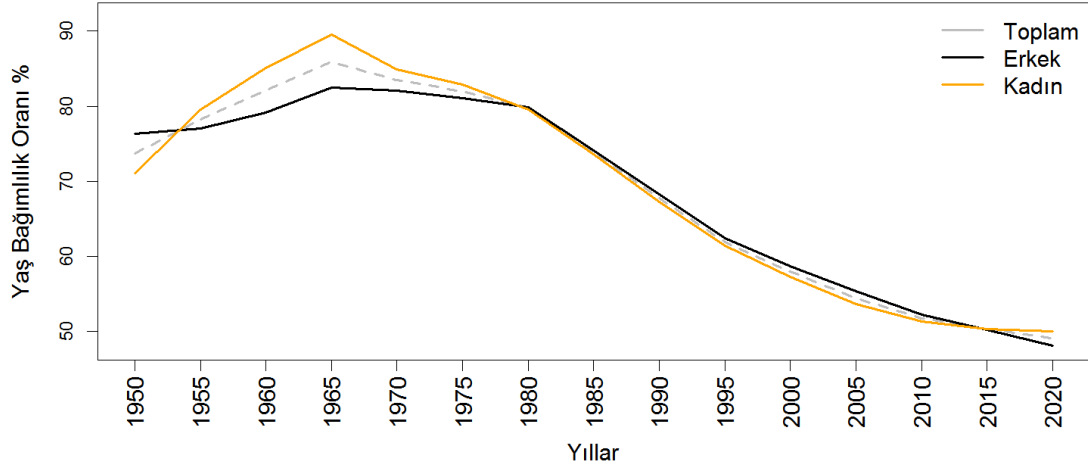
Şekil 3.1. Türkiye'nin demografik değişimi, 1950-2020

Kaynak: UN, World Population Prospects 2019, Population, Fertility, Mortality Data, <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>

Türkiye’de demografik eğilimler diğer gelişmekte olan ülkelere benzemekle birlikte diğerlerinden ayırt eden önemli bir özelliği göç hareketliliğidir. 1980’lere kadar Avrupa ülkelerine göç veren Türkiye işgücü piyasası, 1980 sonrasında net göç akımlarının tersine dönmesiyle işgücü arzını arttırmıştır (World Bank, Turkey Labor Market Study, 2006). 2016, 2017 ve 2018 yıllarında Türkiye’nin yurtdışından aldığı net göç hızı sırasıyla %2,5, %2,6 ve %3,1 olmuştur. 15-64 yaş grubunun yurtdışından aldığı net göç hızı ise 2016 ve 2017 yılları için %2,7 ve 2018 için %2,9 hesaplanmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, Yaş grubu ve cinsiyete göre Türkiye’ye gelen ve Türkiye’den giden göç, 2016-2018, 2019). Nüfusun 2019 yılından 2025 yılına kadar yıllık ortalama %11,6’lık artış ile 89 milyon seviyesine yaklaşacağı, 2030 yılında ise 93 milyon seviyesini aşacağı projekte edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Nüfus Projeksiyonları, 2020).

Son 20 yıl ortalamasına göre çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı %67,3, erkek nüfus içindeki payı %67,7 ve kadın nüfus içindeki payı %66,9’dur. Çalışma çağındaki her 100 kişi için çalışma çağına olmayan kişi sayısını ifade eden toplam yaş bağımlılık oranı, 2000 Genel Nüfus Sayımı (GNS) sonuçlarına göre %55,1 iken 2019 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre %47,5

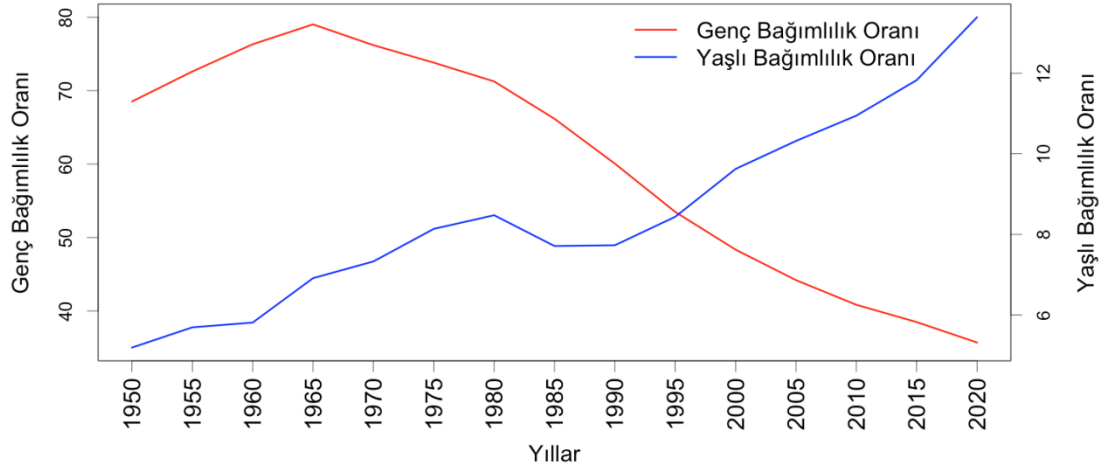
seviyesine gerilemiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 1935-2019, 2020). Birleşmiş Milletler nüfus verilerine göre 1950-2020 döneminde yaş bağımlılık oranı Şekil 3.2’deki gibi bir seyir izlemiştir.

Şekil 3.2. Yıllar itibarıyla Yaş Bağımlılık Oranı (%)

Kaynak: UN, *World Population Prospects 2019, Population by Broad Age Groups*, <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>

Nüfusun yaş dağılımının iktisadi açıdan en önemli görülen yönü 0-14 yaş grubundaki genç nüfusun 15-64 yaş nüfusuna oranı şeklinde hesaplanan genç bağımlılık oranıdır (World Bank, Turkey Labor Market Study, 2006). Bloom ve Williamson (1998) genç bağımlılık oranının yüksek olduğu ve dolayısıyla kişi başına düşen gelirin azaldığı dönemleri demografik değişimlerin başlangıcı olarak tanımlarken; bundan sonraki dönemleri çalışma çağındaki nüfusun artış hızının yüksek olduğu ve bağımlılık oranlarının düştüğü “demografik ödül” dönemi olarak tanımlamaktadır. Bu dönemden sonra ise yaşlı nüfus oranının arttığı dönem gelmekte ve ekonomi için “demografik ödül” etkisini yitirmektedir (Bloom ve Williamson, 1998). Türkiye için 1950-2020 döneminde genç ve yaşlı bağımlılık oranları Şekil 3.3’te gösterilmektedir.

Şekil 3.3. Yıllar itibarıyla Genç ve Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)

Kaynak: UN, World Population Prospects 2019, Population by Broad Age Groups, <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>

Şekil 3.3 incelendiğinde genç bağımlılık oranının incelenen dönemde en yüksek seviyesine 1965'te %79 ile ulaştığı ve bu yıldan sonra sürekli düşüş göstererek 2020'de 35,7 seviyesine gerilediği görülmektedir. Yaşlı bağımlılık oranının ise 1980'de %8,5 seviyesine eriştikten sonra %7,7 seviyesine düştüğü ve 1990 yılından sonra devamlı yükselme eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. 1980'den sonra Türkiye'ye gelen çalışma çağındaki göç, genç ve yaşlı bağımlılık oranına aynı yönlü etkide bulunmuş ve 1980 sonrasında genç bağımlılık oranının düşüş hızı artarken yükselme eğilimindeki yaşlı bağımlılık oranı gerilemiştir.

3.2.2. Konjonktürel Gelişmeler

1970'li yılların sonlarında finansal piyasalardaki serbestleşme hareketleri ve bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda bilgilerin uzun mesafeler boyunca kolay ve hızlı iletilmesi ile üreticiler arasında rekabet küreselleşirken farklı ülkelerdeki tüketicilerin talepleri ve tercihleri de benzer hale gelmiştir. Küreselleşme süreci önemli olanaklar sunmakla birlikte finansal piyasaların ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ile ülke ekonomilerini birbirine daha bağımlı hale getirmiş ve ülkelerin makroekonomik politika araçlarını kullanırken dış piyasaları da dikkate alması gereksinimi doğmuş, bazı durumlarda ülkeler arası ve ülke içi gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, Uzun Vadeli

Strateji ve Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, 2000). 1990'lı yıllarda küreselleşmeye geçişin hızlı olması pek çok ülkede makroekonomik istikrarsızlığa neden olmuş ve 1991-1993 yıllarında Avrupa Döviz Kuru Mekanizması krizi ile Meksika krizi ve 1998-1999 dönemlerinde Asya ve Rusya krizleri olmak üzere dünya ekonomisi iki kez durgunluk yaşamıştır (Yükseler, 2009).

1997 yılında Güneydoğu Asya ülkelerinde başlayarak küresel sisteme sıçrayan, 1998 yılının ağustos ayında Rusya'nın da katıldığı bir dizi finansal krizin yansımaları ve sıkı maliye ve gelir politikalarının etkisiyle Türkiye'de iç ve dış talep yavaşlamıştır. Rusya'ya yönelik beklentilerin değişmesi sonucunda sermaye akışı hızlanmış ve reel faizler hızla yükselişe geçmiştir. Diğer taraftan, 1998 yılı temmuz ayındaki erken seçim kararı ile özel kesimin tüketim ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyen bir belirsizlik ortamı oluşmuş, bunun sonucunda 1998 yılının son çeyreğinden itibaren üretim daralma eğilimine girmiş ve 1999 yılı ilk çeyreğinden itibaren daha da derinleşmiştir. 1999 yılında yaşanan deprem, üçüncü çeyrekle birlikte az da olsa toparlanmaya başlayan ekonomik faaliyetlerde üretimin yeniden daralmasına neden olmuştur. Bu daralmaya paralel olarak 1999 sonu itibarıyla ticari banka kredilerinin toplam aktif içindeki payı büyük oranda düşüş göstermiş ve kredi geri ödemelerinde problemler artmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, 2000).

2000 yılında son on beş yılın en yüksek büyüme hızına ulaşan dünya ekonomisi, yılın sonlarına doğru gelişmiş ülkelerde durgunluk, gelişmekte olan ülkelere yavaşlama ve dünya ticaretinin büyüme oranında düşüş ile yavaşlamaya başlamıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı, 2002). ABD'de ekonomik yavaşlama süreci, sıkı para politikası, yükselen petrol fiyatları, bilgisayar, yazılım ve telekomünikasyon sektörlerinde hisse senetlerinin hızla değer kaybetmesi ile birlikte başlamış, durgunluk "11 Eylül Terörist Saldırıları" ile daha da derinleşmiş ve son on yılın en düşük büyüme oranı kaydedilmiştir (Yükseler, 2009). Pek çok ülke, küresel yavaşlamanın etkileri karşısında makroekonomik politikaları gevşetmeyi seçmiş ancak buna rağmen şokun etkileri ülkeden ülkeye hızla yayılmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı, 2002). Kısa vadeli sermaye

girişlerinin azaldığı ve nispeten esnek kur rejimlerine sahip gelişmekte olan ülkeler ve geçiş ekonomileri, 1997 ve 1998 finansal krizlerine kıyasla dış şokların şiddetini daha az hissetmiş ancak Arjantin ve Türkiye gibi birkaç ülkede karşılaşılan güçlükler daha büyük boyutta olmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı, 2002).

Küreselleşmenin derinleşmesi ve uluslararası sermaye hareketlerinin artması ile finansal piyasalar 2000’li yıllarda hızla gelişmiş, yeni finansal araçlar yaygınlaşmış ve uluslararası likidite bolluğu ile birlikte dünya ekonomisi daha da canlanmıştır (Yükseler, 2009). Gelişmekte olan ekonomiler, 1997 ve 1998 krizlerinden aldıkları derslerle makroekonomik dayanıklılıklarını arttırmış ve 2002-2006 döneminde yüksek oranlı bir büyüme performansı sergilemiştir. Yüksek büyüme oranlarıyla birlikte dünya ticaret hacminin de hızla arttığı bu dönem küresel dengesizlikleri de beraberinde getirmiş ve 2007 yılı üçüncü çeyreğinde ABD konut piyasalarında yaşanan sorunlar ile 2007-2008 küresel finansal krizi başlamıştır. Likidite sıkışıklığının yanı sıra varlık fiyatlarında düşüş, hanehalkı servetinde azalma ve pek çok iflas görülmüştür. ABD’de başlayan süreç gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkeye ticaret ve finans yoluyla sıçramış ve bu ülkelerde durgunluğa yol açmıştır. 2008 yılı son çeyreğinden başlayarak derinliği artan küresel finansal kriz, reel sektör krizine dönüşmüş ve önemli üretim ve istihdam kayıplarına neden olarak etkisini 2009 yılının sonlarına kadar sürdürmüştür. Küresel düzeyde koordine olarak uygulanan eşzamanlı parasal genişleme ve canlandırma paketleri ile 2010 yılında küresel ekonomi toparlanmış ancak sorunlu finansal kuruluşların kurtarılmasının getirdiği mali yükler özellikle Avrupa ve ABD’de kamu borç krizine neden olmuştur. Küresel krizin getirdiği belirsizlik Türkiye ekonomisinde yatırım ve tüketim kararlarının ertelenmesine neden olmuş ve ekonomik faaliyetler yavaşlamıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013). Kriz Türkiye’yi dış kaynaklar, ülke içinde krediler, dış ticaret ve beklentiler olmak üzere dört kanaldan etkilemiş, hızlı ekonomik gerileme, iç talepte azalma, tüketici güveni ve beklentilerde kötüleşme, dış talebin daralması, yabancı para akışında düşüş ve ülke içi kredi kanallarının daralması şeklinde kendini göstermiştir (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2009).

2008 küresel krizini takip eden süreçte, alınan tüm önlemlere rağmen küresel ekonomide tam bir iyileşme elde edilememiştir. Küresel ticaret çekişmelerinin ve imalat sanayindeki yavaşlamanın bir sonucu olarak dünya ekonomisi hızını koruyamamıştır. Üretim ekseninin gelişmekte olan ülkelere kayması, gelişmiş yüksek gelirli ülkeleri teknoloji savaşları, ticaret savaşları ve korumacı yaklaşımlarla yenilikçi üretim teknolojilerinde üstünlüklerini güçlendirmeye ve küresel değer zinciri içinde liderliklerini koruma mücadelesine itmiştir. ABD ve Brexit ile İngiltere'nin, korumacı yaklaşımlarıyla küresel ticaret ve entegrasyonu olumsuz yönde etkilemesi beklenirken Çin, küresel ticaret ağını genişletme yoluna gitmiştir. Yatırım, ticaret, üretim ve ücret artışlarına ilişkin olumsuz öngörüler, yüksek borç oranları, gelir eşitsizliğindeki artış ve Çin'deki yavaşlama küresel ekonomik faaliyetleri etkilemiştir. 2014'ün ortalarından itibaren ürün fiyatlarındaki hızlı düşüşler ve Ortadoğu'daki jeopolitik karışıklık, petrol ihraç eden ülkelerin ekonomik çöküntüyü durdurmasını engellemiş ve dünya ekonomisinin büyüme sürecini olumsuz yönde etkilemiştir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

2015 yılında küresel ekonomik faaliyetler düşük seviyede devam etmiş, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme kriz sonrasındaki beş yılda azalmıştır. Gelişmiş ekonomilerde ise toparlanma sürmüştür (TÜRMOB, 2015). Küresel finansal krize karşın ekonomik faaliyetleri destekleyen bazı gelişmiş ülkeler, parasal normalleşme sürecine girmiştir. ABD Merkez Bankası, Avrupa Merkez Bankası ve İngiltere Merkez Bankası krizden sonra ilk kez faiz oranlarını yükselterek normalleşme sürecini başlatmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Ham petrol başta olmak üzere düşük emtia fiyatları, merkez bankalarının kararları ve yarattığı beklentiler, gelişmiş ülkelerin yüksek borçluluk düzeyleri, gelişmekte olan ülkelerdeki yapısal sorunlar ve jeopolitik faktörler 2015 yılında dünyada büyümeye etki eden faktörler olmuştur (TÜRMOB, 2015). 2015 yılında ham petrol fiyatlarındaki tarihi düşüş, arz fazlası ve durgunluk OPEC üyesi ülkeler, küresel arz fazlasını bertaraf ederek istikrarı sağlamak için 2016 sonlarında petrol üretimini kısıtlama kararı almış ve fiyatlar yükselmeye başlamıştır (TÜRMOB, 2017). Döviz kurlarında önemli dalgalanmaların olduğu 2016 yılında Türkiye Meksika'dan sonra parası en çok değer kaybeden ikinci ülke olmuştur (Ege Bölgesi Sanayi Odası, 2017).

2018'in ikinci yarısından itibaren, ABD Merkez Bankasının para politikası normalleşme süreci küresel finans piyasalarında dalgalanmalara neden olmuştur. Gelişmekte olan ülke ekonomilerine ilişkin risk algısı kötüleştiğinden bu ülkelere portföy akışları zayıflamış ve bu durum döviz kuru yükselişleri ile oynaklığa neden olmuştur. Döviz kurlarındaki yükseliş, gelişmekte olan ülkelerin rekabet gücü kazanmalarına ve cari hesap açıklarını iyileştirmelerine yardımcı olmuş ancak enflasyon oranları üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturmıştır. Küresel ekonomiye ilişkin artan kaygılar ve korumacı ticaret politikaları parasal normalleşme sürecini sekteye uğratmıştır. Kriz sonrası alınan önlemler sonucunda işgücü piyasasında olumlu gelişmelere rağmen özellikle avro bölgesinde üretim ve enflasyon hedeflenenden çok uzakta kalmış ve küresel ticarete belirsizlik artmıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019). Jeopolitik gerginlikler ve 2016 darbe girişimini de içeren politik gelişmeler Türkiye'de yapısal dönüşümler yerine öncelikli olarak güvenlik politikalarının ele alınmasına neden olmuş 2018 yılının ikinci çeyreğinden itibaren gelişmekte olan ülkelere yönelik risk algısının değişmesi ve ABD Merkez Bankası'nın faiz artışı sonucunda Türkiye'ye uluslararası sermaye akımları yavaşlamış ve döviz kuru Türk Lirası aleyhine yükselmiştir. Döviz kurlarındaki yüksek artışlar enflasyon ve piyasa faizlerinde yükselişe ve bunu takiben tüketim ve yatırımı etkileyerek büyümenin yavaşlamasına neden olmuştur. Üretimin yavaşlaması ve kredi koşullarındaki sıkılaşma sonucunda şirketlerin finansmana erişimi kısıtlanmış ve nakit akışlarında aksamalar ortaya çıkmıştır (Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018).

3.2.3. Türkiye'de Büyüme ve İşgücü

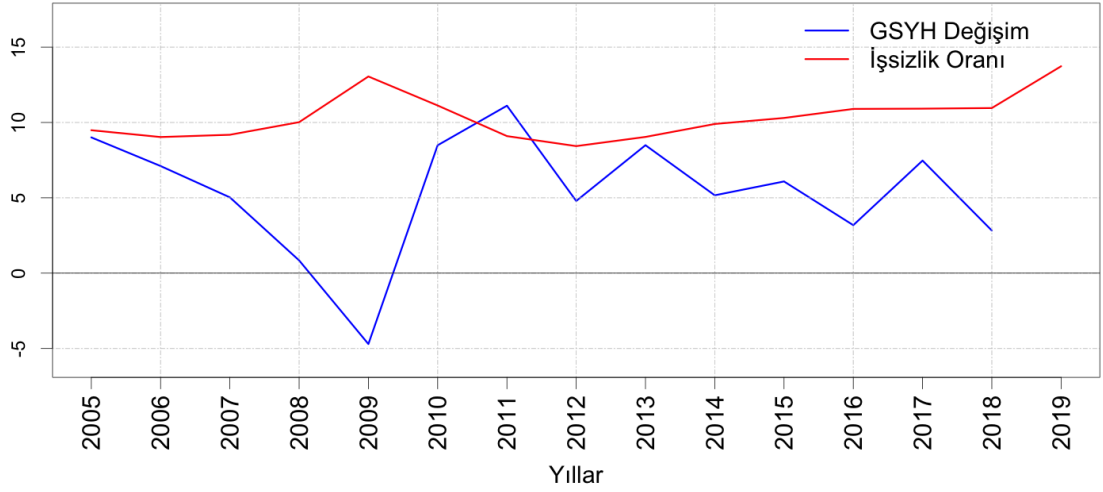
Gürsel vd. (2020), 2005-2017 yıllarında Türkiye ekonomisini ekonomik büyüme performansı ve bunun sonucu olarak işgücü piyasası dinamikleri açısından farklı dönemlere ayırarak incelemiştir. Söz konusu döneme ilişkin temel işgücü göstergeleri ve GSYH değişim oranları Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. 2005-2019 GSYH Değişimi ve Temel İşgücü Göstergeleri (15+ Yaş)

	GSYH Değişim Oranı	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdam edilenler		
				Toplam	Tarım	Tarım Dışı
2005	9,0	48.356	21.691	19.633	5.014	14.619
2006	7,1	49.275	21.913	19.933	4.653	15.280
2007	5,0	50.177	22.253	20.209	4.546	15.663
2008	0,8	50.982	22.899	20.604	4.621	15.983
2009	-4,7	51.833	23.710	20.615	4.752	15.863
2010	8,5	52.904	24.594	21.858	5.084	16.774
2011	11,1	53.985	25.594	23.266	5.412	17.854
2012	4,8	54.961	26.141	23.937	5.301	18.636
2013	8,5	55.982	27.046	24.601	5.204	19.397
2014	5,2	56.986	28.786	25.933	5.470	20.463
2015	6,1	57.854	29.678	26.621	5.483	21.137
2016	3,2	58.720	30.535	27.205	5.305	21.900
2017	7,5	59.894	31.643	28.189	5.464	22.724
2018	2,8	60.654	32.274	28.738	5.297	23.440
2019		61.469	32.549	28.080	5.097	22.983
	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	Tarım dışı	
					işsizlik oranı	İstihdam oranı
2005	2.058	26.665	44,9	9,5	12,0	40,6
2006	1.980	27.362	44,5	9,0	11,1	40,5
2007	2.044	27.925	44,3	9,2	11,2	40,3
2008	2.295	28.083	44,9	10,0	12,3	40,4
2009	3.095	28.124	45,7	13,1	16,0	39,8
2010	2.737	28.310	46,5	11,1	13,7	41,3
2011	2.328	28.391	47,4	9,1	11,3	43,1
2012	2.204	28.820	47,6	8,4	10,3	43,6
2013	2.445	28.936	48,3	9,0	10,9	43,9
2014	2.853	28.200	50,5	9,9	12,0	45,5
2015	3.057	28.176	51,3	10,3	12,4	46,0
2016	3.330	28.185	52,0	10,9	13,0	46,3
2017	3.454	28.251	52,8	10,9	13,0	47,1
2018	3.537	28.380	53,2	11,0	12,9	47,4
2019	4.469	28.920	53,0	13,7	16,0	45,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Yıllık Hesaplar ve İşgücü İstatistikleri

Gürsel vd. (2020) tarafından bahsedilen dönemlerden ilki yüksek GSYH büyüme oranı, mütevazı seviyede iş yaratma ve dirençli işsizlikle karakterize edilen 2005-2007 dönemidir. GSYH değişimi ve işsizlik oranının yıllar içindeki gelişimi Şekil 3.4’de görülebilmektedir.

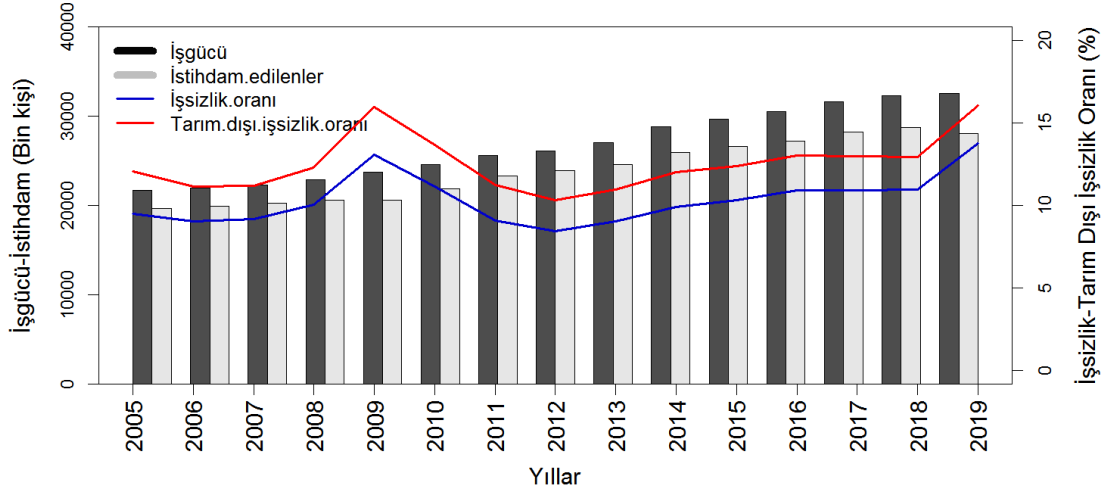

Şekil 3.4. GSYH Değişimi ve İşsizlik Oranı (%), 2005-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Yıllık Hesaplar ve İşgücü İstatistikleri

2005-2007 döneminde GSYH %12,5 oranında büyümüş ancak ekonomik büyüme daha çok işgücünün üretkenliğindeki artış nedeniyle gerçekleştiğinden işsizlikte azalma performansı aynı ölçüde olmamıştır. İki yıl süresince toplam istihdam %2,9 oranında artarken yaratılan istihdam 576 bin düzeyinde kalmıştır. İşsizlik oranı 2005'te %9,5'ten 2007'de %9,2'ye gerilemiş ancak tarım dışı işsizlik oranı 2005'te %12,6'dan 2007'de %13,5 seviyesine yükselmiştir. İşgücüne katılma oranı %44,9'dan %44,3'e gerilemiştir ve bu durumun nedeni, kısmen kadınların işgücüne katılımının henüz hız alamamış olması olarak açıklanmıştır (Tablo 3.1 ve Şekil 3.4). 2008-2009 döneminde, küresel finansal krizi takiben ortaya çıkan resesyonda işsizlikte bir sıçrama olmuş ve işgücü piyasası ile istihdamın süregelen dinamikleri sarsıntıya uğramıştır (Şekil 3.4). Bu dönemde istihdamın artırılması, enformel ekonominin azaltılması ve esnek çalışma modellerinin teşvik edilmesi konuları dönemin orta vadeli kalkınma planında yer almıştır. Bu kapsamda alınan ilk önlemler Mayıs 2008'de işverenlerin ödediği sosyal güvenlik primlerinde %5 puan indirimine gidilmesi ile kadın ve gençlerin işe alınması durumunda işverenlerin sosyal güvenlik vergisi paylarına ilişkin desteklerdir. Bu dönemde işgücü 1,4 milyonluk bir artışla 2007'de 22,3 milyon seviyesinden 2009'da 23,7 milyon seviyesine yükselirken istihdamdaki artış 400 bin seviyesinde olmuştur (Tablo 3.1 ve Şekil 3.5). 2007-2009 döneminde tarım dışı istihdamdaki artış, gelişmekte

olan ülkelerde kriz dönemlerinde görülen bir olgu olan “ek işçi etkisi”⁵ne dayanılarak açıklanmaktadır.

Şekil 3.5. İşgücü, İstihdam ve İşsizlik Oranı, 2005-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Yıllık Hesaplar ve İşgücü İstatistikleri

2010-2012 dönemi resesyondan çıkış sonrasında yüksek GSYH büyüme oranları ve işsizlikte hızlı ve önemli büyüklükte bir azalış ile birlikte iş yaratma kapasitesinde artış ile karakterize edilmektedir (Şekil 3.4). İşletmeler küresel kriz korkusuyla üretimlerini kısıtlayarak satış için stokları kullanmış ve 2009'daki GSYH düşüşünün yarısı stoklardaki azalma nedeniyle gerçekleşmiştir. Türkiye bankacılık sisteminin küresel finansal krizden uzak kalması, TCMB'nin yatırımı teşvik edici politikaları ve kamu harcamalarına izin veren düşük kamu borç oranı sayesinde, işletmeler krizin şokunu çabuk atlatmıştır. Ancak özellikle iç talebe bağlı olan bu yüksek büyüme performansı, cari açığın artması, sermaye akışlarının baskısı altında TL'nin tehlikeli ölçüde değer kazanması ile sınırlarına ulaşmıştır. Bu dönemde ekonomiyi yeniden dengeye getirmek için önlemler alınmış ve dengelemenin sonucu olarak GSYH büyüme hızı 2011'de %11 seviyesinden 2012'de %4,8 seviyesine gerilemiştir. GSYH'de 3 yıllık kümülatif %26,3 büyüme toplam istihdamda %16,1, tarım dışı istihdamda %17,5'lik artışa neden olmuş ve 2,8 milyon yeni istihdam yaratılmıştır. Bu dönemde işgücünde de artık görülmüş ve tarım dışı işgücü 2 milyona yakın artış göstermiştir. Kadınların işgücüne katılımının artmasıyla işgücüne katılma oranı 2009 yılında %45,7'den 2012'de

⁵ Bu kavram Bölüm 6.2.2'de açıklanmaktadır.

%47,6'ya yükselmiştir. Yüksek büyüme ve yüksek istihdam yaratımının sonucu olarak işsizlik oranı 2009'da %13,1'den 2012'de %8,4'e, tarım dışı işsizlik oranı ise 2009'da %16'dan 2012'de %10,3'e gerilemiştir (Tablo 3.1 ve Şekil 3.5). 2012 yılından sonra yukarıda bahsedilen yeniden dengeleme süreci adım adım terkedilmiş ve Türkiye'deki bankacılık sistemi büyük uluslararası finansal akımları işletme ve hanehalklarına yeni krediler sağlamak için kullanmıştır. Bu dönemde kredilerdeki artış %40 gibi yüksek değerlere ulaşmış ve dolayısıyla GSYH büyüme hızı 2013'te %8,5 seviyesine ulaşmıştır. Takip eden iki yılda büyüme hızı düşse de GSYH 3 yıl içinde toplam %21 düzeyinde büyümüştür. Büyümenin istihdam ve işsizliğe yansımaları önceki dönemlerden farklı olmuş ve beklenenin aksine işsizlik 2013'ten itibaren istikrarlı şekilde artmaya başlamıştır (Şekil 3.4). Toplam işsizlik oranı 2012'de %8,4 seviyesinden 2015'te %10,3 seviyesine yükselmiştir. Bu dönemde toplam işgücü, işgücüne katılım oranının değişim hızının yükselmesiyle önceki dönemlere kıyasla daha fazla artış göstermiş ve 2012'den 2015'e kadar tarım dışı işgücü 3 milyon 350 bin kişi artmıştır (Tablo 3.1 ve Şekil 3.5). İşgücüne katılım oranındaki artış özellikle kadınlarda yüksek olmuş ve kadın işgücüne katılım oranı 2010-2012 döneminde %1,7, 2013-2015 döneminde %3,9 artmıştır (Gürsel vd., 2020).

2015 yılında Türk lirasında değer kaybı, özellikle ham petrolde olmak üzere emtia fiyatlarındaki düşüşler ve seçim atmosferi etkin olmuştur. 2 seçimle birlikte terör olaylarında artış ve Rusya ile yaşanan siyasi gerilim sonucunda turizm gelirlerinde önemli büyüklükte düşüş görülmüştür (TÜRMOB, 2017).

2011 yılından itibaren Suriye'den Türkiye'ye gelen ve Türkiye'deki işgücünün yaklaşık %5'i kadar çalışma çağında nüfus barındıran mülteciler, 2015'ten başlayarak mevsimlik tarım işçiliği ve ev hizmetleri başta olmak üzere çoğunlukla kayıtdışı işlerde istihdam edilmeye başlanmıştır. Bu durumun söz konusu dönemlerde kayıtdışı istihdamın artmasına neden olması ve işsizlik oranlarını arttırması beklenmektedir (Gür, 2017). 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndan 2016 yılında geçici koruma altında bulunan yabancıların işgücü piyasasına girişini formelleştiren düzenlemelere kadar geçen zamanda Suriyeli nüfus, kendileri ve ailelerini geçindirebilmek için enformel istihdama yönelmiş ve işgücü piyasasında bazı değişikliklere neden olmuşlardır. Suriyeli nüfusun enformel işgücü piyasasına girişi

burada bir işgücü arz şoku yaratmış ve özellikle kadınlar ile düşük eğitimli bireylerin işlerinden olmalarına neden olmuştur. Diğer taraftan Türkiye’de Suriye sınırına yakın bölgelerde dış ticaret dengesi pozitif yönde etkilenmiştir. 2010-2018 arasında %46’sı toptan ve perakende ticaret sektöründe olmak üzere, İstanbul, Gaziantep, Mersin ve Hatay’da kümelenen 9977 Suriyeli ortaklı şirket bulunmaktadır. Büyük ölçüde dış ticaret odaklı olan bu girişimlerin %75’i daha önceden girişimcilik tecrübesi olan bireyler tarafından yönetilirken %25’i mültecilerin ilk girişimcilik faaliyetleridir (Kadkoy, 2020).

2016 yılında yaşanan darbe girişimi sonucunda GSYH’nin yıllık büyüme oranı %3,2 seviyesine düşerken işsizlik oranı da %10,9 seviyesine yükselmiştir (Şekil 3.4). 2017 yılında cumhurbaşkanlığı sistemi için düzenlenen anayasa referandumu döneminde uygulanan teşvik ve destek paketleri iç talebi uyarmış ve GSYH büyüme oranı %7,5 seviyesine yükselirken işsizlik oranında artış durmuş ve %10,9 seviyesinde kalmıştır (Gürsel vd., 2020).

2018 yılında döviz krizinin etkisiyle büyüme hızı düşse de önceki dönemlere yakın işsizlik oranları görülmüştür. 2019 yılında ise işsizlik oranı %13 seviyesinden %16 seviyesine sıçramıştır (Tablo 3.1 ve Şekil 3.4).

3.2.4. Türkiye’de İşgücüne Katılım, İşsizlik ve İstihdam

3.2.4.1. İşgücüne Katılım

Son 20 yılda dünyada ve ülke gruplarında çalışma çağındaki nüfusun (15-64 yaş) işgücüne katılma oranları Tablo 3.2’de gösterilmektedir.

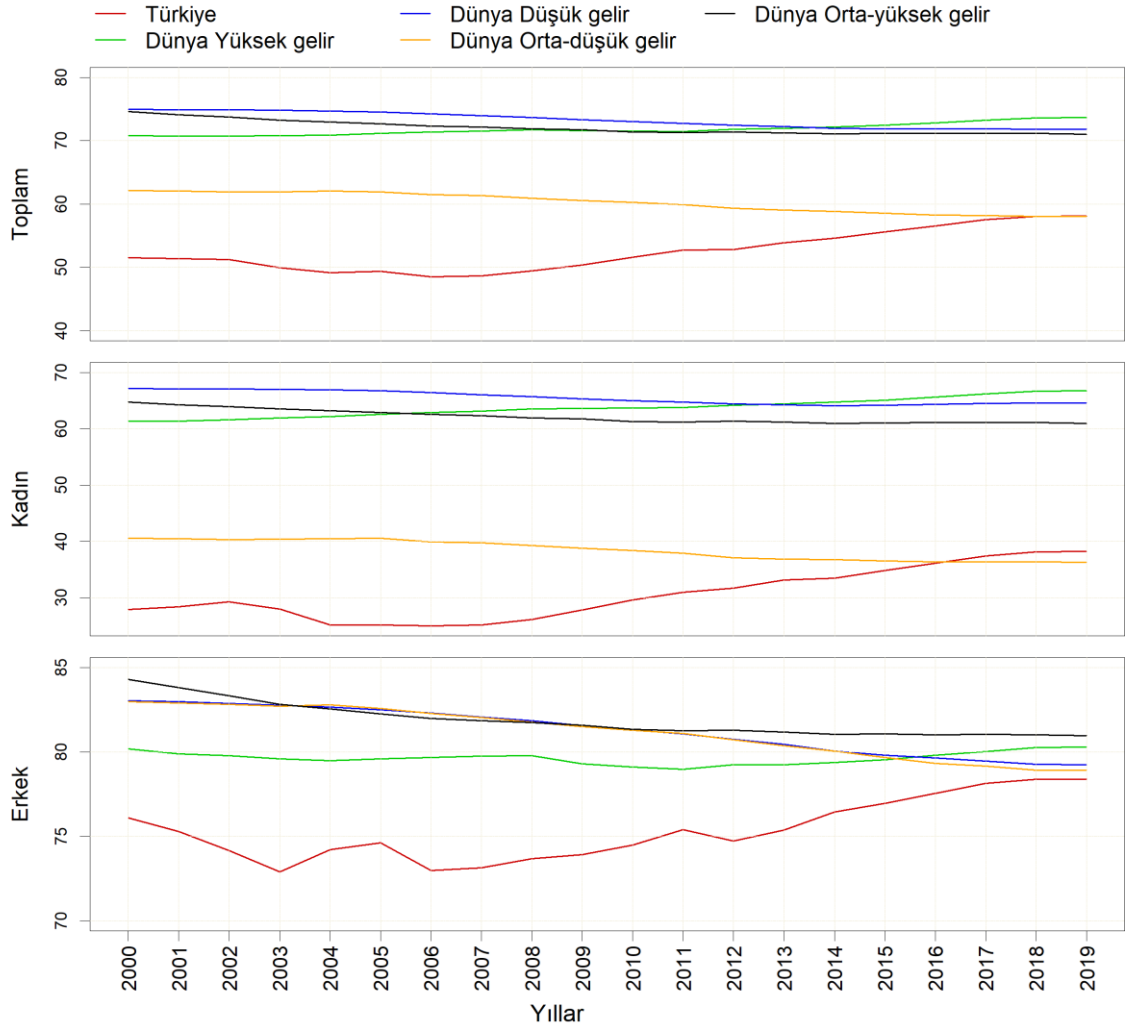
Tablo 3.2. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranları (15-64 Yaş, %)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Türkiye	50,7	49,3	53,1	57,2
Dünya	69,1	68,2	67,0	66,5
Dünya: Yüksek gelir	70,8	71,5	71,8	73,2
Dünya: Orta-yüksek gelir	73,7	72,2	71,3	71,1
Dünya: Orta-düşük gelir	62,0	61,3	59,5	58,2
Dünya: Düşük gelir	74,9	74,0	72,5	71,9
Kadın				
Türkiye	27,7	25,8	31,8	37,0
Dünya	55,4	54,5	53,1	52,6
Dünya: Yüksek gelir	61,7	63,1	64,2	66,1
Dünya: Orta-yüksek gelir	63,9	62,3	61,2	61,1
Dünya: Orta-düşük gelir	40,4	39,7	37,4	36,4
Dünya: Düşük gelir	67,1	66,1	64,5	64,4
Erkek				
Türkiye	74,5	73,7	75,3	77,9
Dünya	82,5	81,6	80,7	80,0
Dünya: Yüksek gelir	79,8	79,6	79,2	80,0
Dünya: Orta-yüksek gelir	83,4	81,9	81,2	81,0
Dünya: Orta-düşük gelir	82,8	82,0	80,7	79,2
Dünya: Düşük gelir	82,9	82,1	80,7	79,5

Kaynak: ILO çevrimiçi veritabanı

Tablo 3.2'ye göre Türkiye'de işgücüne katılımın uluslararası standartlara göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. 2000-2004 döneminde Türkiye'nin de dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkelerin ortalama işgücüne katılım oranı %74 seviyesinde iken Türkiye'nin işgücüne katılım oranı %51 seviyesindedir. 2015-2019 döneminde Türkiye'nin işgücüne katılım oranı ile orta-yüksek gelirli ülkeler arasındaki fark önceki dönemlere göre azalmıştır.

Türkiye ve gelire göre ülke gruplarının işgücüne katılım oranları yıllar itibarıyla Şekil 3.6'da sunulmaktadır.

Şekil 3.6. Yıllar İtibarıyla Çalışma Çağındaki Nüfusun İşgücüne Katılma Oranı (%)

Kaynak: Veriler ILO çevrimiçi veritabanından alınmıştır.

Şekil 3.6'ya göre Türkiye'de 2007 yılına kadar azalma eğiliminde olan çalışma çağındaki nüfusun işgücüne katılımı, yüksek gelirli ülkelerdekine benzer bir eğilim ile halen dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkelerin seviyesinin altında kalsa da 2007'den sonra artmaya başlamış ve 2019 yılında %58 düzeyine ulaşmıştır.

Kadınların işgücüne katılımları göz önüne alındığında, 2000-2004 ve 2005-2009 döneminde Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranının dünya ortalamasının ve dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkeler grubundaki oranın yarısından düşük olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 3.2). Kadınların işgücüne katılımı, gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasalarını gelişmiş ülkelerinkinden ayıran farklılıklar arasında en fazla ön

plana çıkanlardan birisidir. En yoksul ülkeler, genellikle tarıma dayalı olmaları ve kadınların tarımsal faaliyetlere katkı vermeleri nedeniyle kadınlarda yüksek işgücüne katılım oranlarına sahiptir (Campbell ve Ahmed, 2012). Bu nedenle ülke gelir grupları arasında en yüksek kadın işgücüne katılım oranına sahip ülkeler 2000-2014 döneminde düşük gelirli ülkelerdir. Ekonomik gelişmişlik seviyesi yükseldikçe, hanehalkı gelirinin artması ve çocuk bakımı ile ev işleri için işgücünden çekilme nedeniyle kadınların işgücüne katılımı Tablo 3.2’de görüldüğü gibi orta-düşük gelirli ve orta-yüksek gelirli ülkelerde düşmektedir. Ancak eğitim, cinsiyet ayrımcılığına karşı düzenlemeler, iş başında olma süresini kısaltan teknolojik gelişmeler, doğurganlık oranlarının düşmesi ve çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlığı ile daha yüksek gelirli ülkelerde kadınların işgücüne katılımının önündeki engeller azalmaktadır ve dolayısıyla kadınların işgücüne katılımı ülkelerin geliri en yüksek seviyeye çıktığında tekrar artmakta (Campbell ve Ahmed, 2012) ve 2015-2019 döneminde görüldüğü gibi düşük gelirli ülkelerin üzerine çıkmaktadır.

Dünyada çalışma çağındaki kadınların işgücüne katılım oranı 2000-2004 ve 2005-2009 dönemlerinde sırasıyla %55,4 ve %54,5 düzeyindeyken Türkiye’de sırasıyla %27,7 ve %25,8 seviyesindedir. Bu değerlere en yakın işgücüne katılım oranına sahip ülke grubu orta-düşük gelirli ülkelerdir. Türkiye’de çalışma çağındaki kadınların işgücüne katılımı 2001-2002 döneminde artış eğilimindeyken 2003-2004 döneminde azalmış ve sonrasında düzenli olarak artarak 2004 yılında %25,2 seviyesinden 2019 yılında %38,2 seviyesine yükselmiştir ve 2016 yılından itibaren orta-düşük gelirli ülkelerin kadın işgücüne katılma oranı ortalamasının üzerinde seyretmeye başlamıştır (Şekil 3.6). Kadınların işgücüne katılma oranında Türkiye ile orta-yüksek gelirli ülkeler arasındaki fark 2000-2019 döneminde yüzde 38-23 puan aralığındayken erkeklerde orta-yüksek gelirli ülkelerle fark çok daha küçüktür ve 2000-2019 döneminde yüzde 2,6-10 puan aralığındadır. Dolayısıyla Türkiye’nin toplam işgücüne katılımının karşılaştırılan ülke gruplarına göre düşük olmasında en büyük pay kadınların işgücüne katılımının nispeten düşük seviyede olmasıdır.

Dünyada çalışma çağındaki erkeklerin işgücüne katılım oranı 2000-2004 ve 2005-2009 dönemlerinde sırasıyla %82,5 ve %80 düzeyindeyken Türkiye’de sırasıyla %74,5 ve %73,7 seviyesindedir (Tablo 3.2). Bu değerlere en yakın işgücüne katılım

oranına sahip ülke grubu söz konusu dönemler için yüksek gelirli ülkelerdir. Türkiye’de çalışma çağındaki erkeklerin işgücüne katılımı 2001-2003 döneminde azalma eğilimindeyken 2004 sonrasında düzenli olarak artarak 2003 yılında %72,9 seviyesinden 2018 yılında %78,4 seviyesine yükselmiş ve 2019 yılında da bu seviye korunmuştur (Şekil 3.6).

Türkiye’de işgücüne katılımın yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 3.3’te gösterilmektedir.

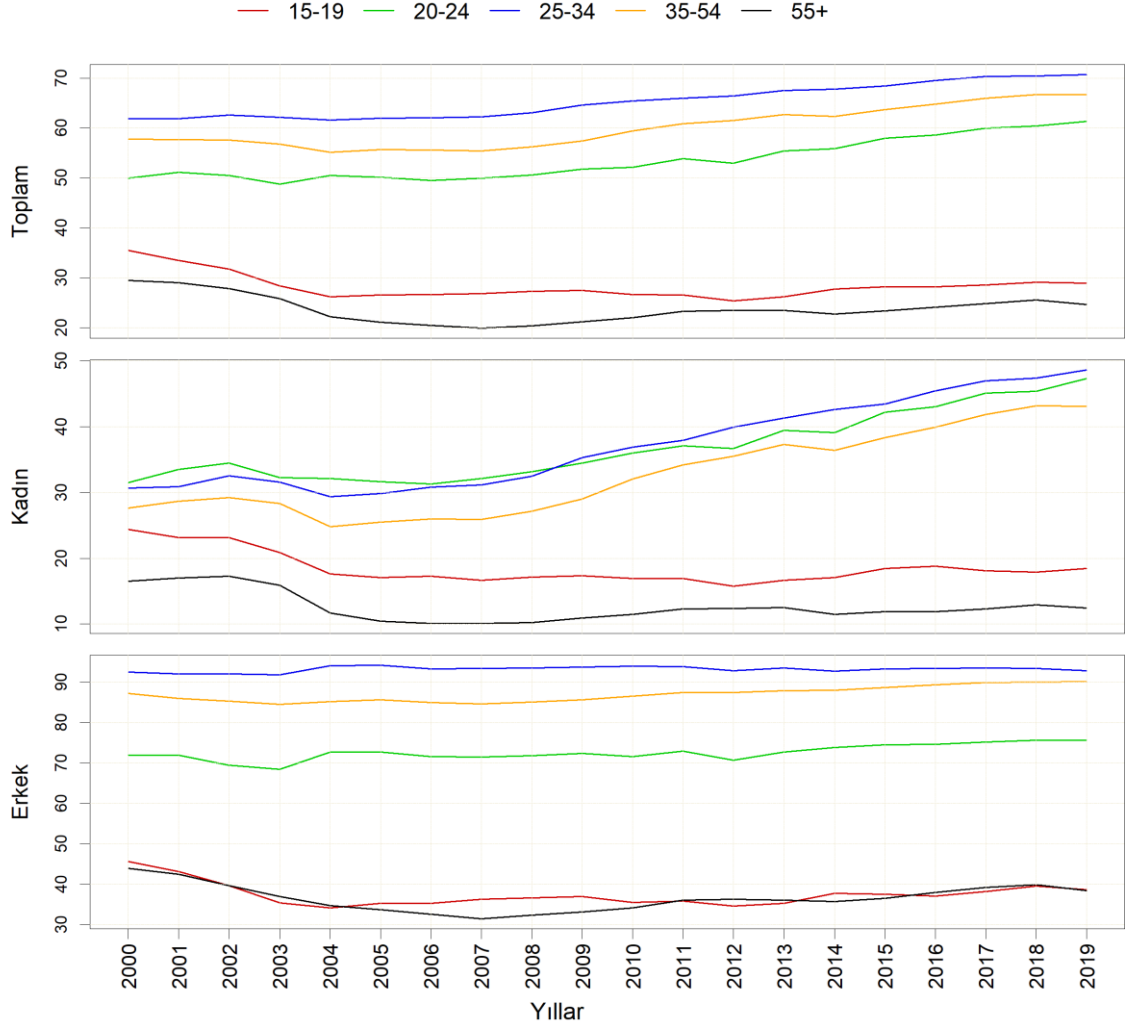
Tablo 3.3. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranı (%)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
15-19	31,1	27,0	26,5	28,6
20-24	50,2	50,4	54,0	59,6
25-34	62,0	62,8	66,6	69,9
35-54	57,0	56,0	61,4	65,5
55+	26,9	20,6	23,0	24,5
Kadın				
15-19	21,8	17,1	16,7	18,3
20-24	32,8	32,5	37,7	44,6
25-34	31,0	31,9	39,7	46,4
35-54	27,7	26,7	35,1	41,3
55+	15,7	10,4	12,0	12,3
Erkek				
15-19	39,6	36,1	35,8	38,2
20-24	70,9	71,9	72,4	75,1
25-34	92,5	93,6	93,3	93,3
35-54	85,6	85,1	87,4	89,6
55+	39,5	32,7	35,7	38,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Tablo 3.3’e göre işgücüne katılımın en yüksek olduğu yaş grubu tüm dönemlerde 25-34 yaş grubudur ve son dönemde %70 seviyesindedir. 2000’den 2019’a kadar işgücüne katılma oranı en fazla artan yaş grubu toplamda ve erkeklerde 20-24 yaş grubuyken kadınlarda 25-34 yaş grubudur (Tablo 3.3).

Şekil 3.7’de Türkiye’de yıllar itibarıyla yaş gruplarının işgücüne katılım oranları sunulmaktadır.

Şekil 3.7. Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılma Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

20-24 yaş grubunun işgücüne katılımı 20 yılda toplamda %11 puan artış gösterirken kadınlarda %15 puan, erkeklerde %4 puan düzeyinde artmıştır. Kadınlarda işgücüne katılımı en fazla artan 25-34 yaş grubunun işgücüne katılımı 2000 yılında %31’den 2019 yılında %49 seviyesine yükselerek %18 puan artmıştır. Hem kadınların hem de erkeklerin 15-19 ve 55+ yaş gruplarında işgücüne katılımı azalmıştır. İşgücüne katılımda cinsiyet eşitsizliğinin 2000-2004 döneminde en büyük olduğu yaş grubu %68 ile 35-54 ve en küçük olduğu yaş grubu %45 ile 15-19 grubu iken 2015-2019

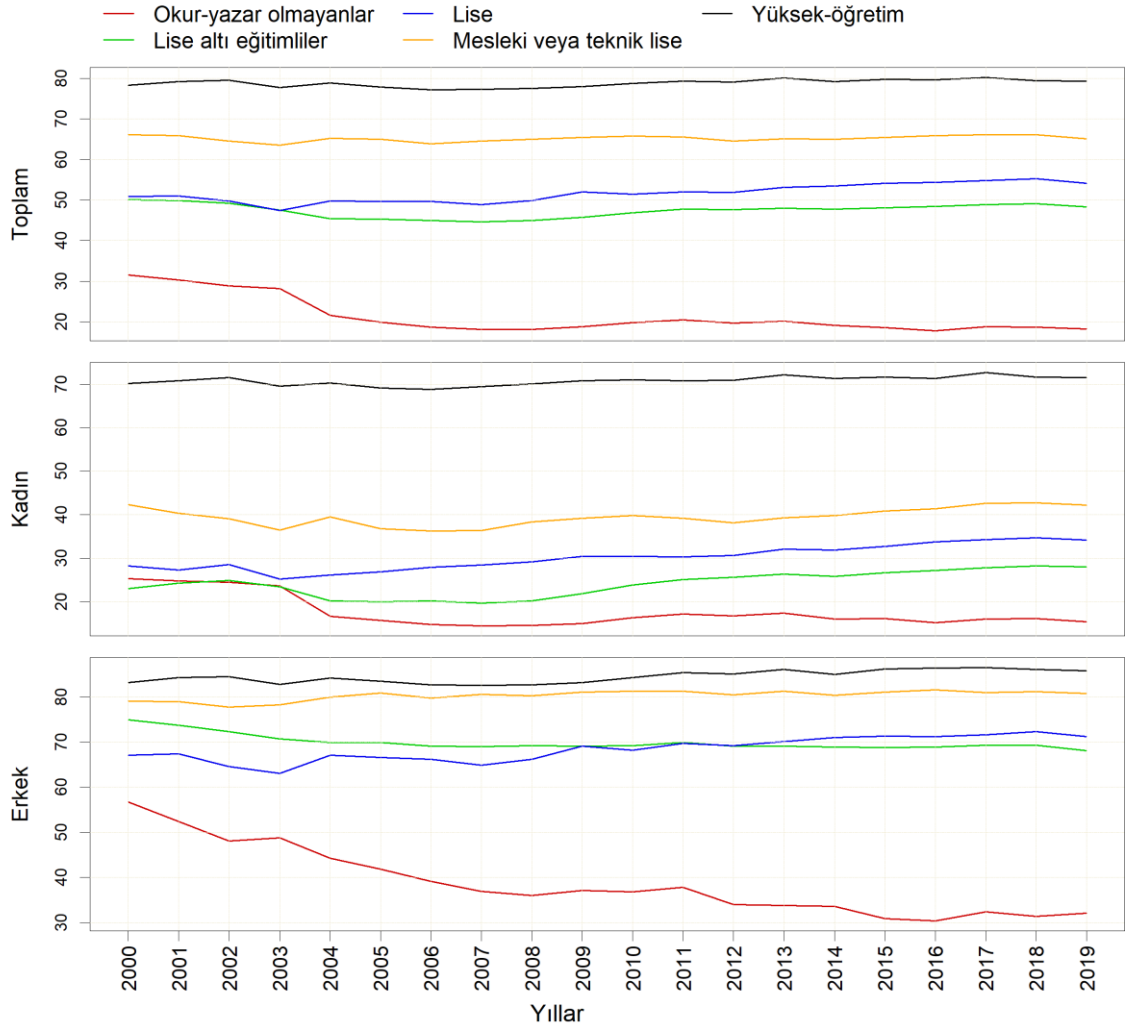
döneminde en büyük olduğu yaş grubu %68 ile 55+ ve en küçük olduğu yaş grubu %41 ile 20-24 yaş grubudur.

Türkiye’de işgücüne katılım cinsiyetler ve yaş grupları arasında değişkenlik gösterdiği gibi eğitim durumlarına göre de büyük değişkenlik göstermektedir. Türkiye’de eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranları Tablo 3.4’te ve Şekil 3.8’de gösterilmektedir.

Tablo 3.4. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranı (15+ Yaş, %)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Okur-yazar olmayanlar	28,1	18,7	19,8	18,4
Lise altı eğitilmişler	48,4	45,1	47,6	48,6
Lise	49,8	50,0	52,4	54,6
Mesleki veya teknik lise	65,1	64,8	65,2	65,7
Yüksek-öğretim	78,7	77,6	79,3	79,7
Kadın				
Okur-yazar olmayanlar	22,9	14,9	16,7	15,7
Lise altı eğitilmişler	23,1	20,3	25,3	27,5
Lise	27,0	28,5	31,1	33,9
Mesleki veya teknik lise	39,5	37,4	39,2	41,9
Yüksek-öğretim	70,5	69,6	71,2	71,7
Erkek				
Okur-yazar olmayanlar	50,1	38,2	35,2	31,4
Lise altı eğitilmişler	72,3	69,3	69,2	68,9
Lise	65,8	66,6	69,6	71,5
Mesleki veya teknik lise	78,8	80,5	80,9	81,1
Yüksek-öğretim	83,8	82,9	85,2	86,2

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Şekil 3.8. Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranı (15+ Yaş, %)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Bitirilen eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılım artmaktadır. Türkiye’de okur-yazar olmayanların işgücüne katılımı yıllar içinde toplamda %13 puan, kadınlar için %10 puan ve erkekler için %25 puan seviyesinde düşüş göstermiştir. Hem kadın hem de erkek lise mezunlarının işgücüne katılımı yıllar içinde artmıştır. Lise ve mesleki veya teknik lise mezunlarında kadınların işgücüne katılma oranı erkeklerin çok aşağısında kalırken yüksek-öğretim mezunlarında kadınların erkeklerin işgücüne katılma oranlarına yakınsadığı dikkat çekmektedir. Yüksek-öğretim mezunlarının işgücüne katılımı kadınlarda %1,2 puan seviyesinde artarken erkeklerde %2,6 puan yükselmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılımı cinsiyet açığı da azalmaktadır.

2015-2019 dönemi için lise altı eğitimliler, lise, mesleki veya teknik lise için işgücüne katılımda cinsiyet açığı sırasıyla %60, %53 ve %48 seviyesindeyken yüksek-öğretim mezunları için %2'nin altına düşmektedir. Diğer taraftan erkeklerde yüksek-öğretim ve işgücüne katılımı en yüksek ikinci grup olan mesleki veya teknik lise arasındaki fark ortalama %2-7 puan arasında değişirken kadınlarda %28-33 arasında seyretmektedir. Bu durum işgücüne katılımda cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına yönelik politikalarda yüksek-öğretimin önemli bir araç olduğuna işaret etmektedir.

3.2.4.2. Türkiye’de İşsizlik

Millán Tapia (2009) çalışmasına göre literatürde zaman serileriyle yapılan çalışmaların büyük bölümünün bulguları işsizlik ve kendi hesabına çalışma arasında pozitif bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Bu bakımdan işsizlik oranları genel girişimcilik ortamının anlaşılması açısından değerlendirilmesi gereken en önemli göstergelerden birisidir. Son 20 yılda dünyada ve ülke gruplarında görülen işsizlik oranları Tablo 3.5 ve Şekil 3.9’da sunulmaktadır.

Tablo 3.5. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (15+ Yaş, %)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Türkiye	9,3	10,1	9,2	11,3
Dünya	6,0	5,6	5,8	5,5
Dünya: Yüksek gelir	6,8	6,4	7,8	5,6
Dünya: Düşük gelir	4,2	4,1	4,2	4,0
Dünya: Orta-düşük gelir	5,5	5,2	5,1	5,3
Dünya: Orta-yüksek gelir	6,3	5,9	5,7	6,0
Kadın				
Türkiye	8,9	10,4	10,6	14,1
Dünya	6,2	5,8	5,9	5,7
Dünya: Yüksek gelir	7,3	6,7	8,0	5,9
Dünya: Düşük gelir	4,1	4,0	4,1	3,9
Dünya: Orta-düşük gelir	5,9	5,7	5,5	5,7
Dünya: Orta-yüksek gelir	6,2	5,9	5,6	6,0
Erkek				
Türkiye	9,5	10,0	8,6	10,0
Dünya	5,9	5,5	5,7	5,4
Dünya: Yüksek gelir	6,5	6,2	7,7	5,4
Dünya: Düşük gelir	4,4	4,2	4,2	4,0
Dünya: Orta-düşük gelir	5,3	4,9	4,9	5,1
Dünya: Orta-yüksek gelir	6,3	5,9	5,8	6,0

Kaynak: ILO çevrimiçi veritabanı

Şekil 3.9. Yıllar İtibarıyla İşsizlik Oranı (15+ Yaş, %)

Kaynak: Veriler ILO çevrimiçi veritabanından alınmıştır.

Buradan Türkiye’de işsizliğin dünya ortalamasına ve gelire göre sınıflanmış tüm ülke gruplarına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. 2000-2004 döneminde Türkiye’nin de dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkelerin ortalama işsizlik oranı %6 seviyesinde iken Türkiye’nin işsizlik oranı %9,3 seviyesindedir. 2015-2019 döneminde dünyada ve ülke gruplarında işsizlik oranı 2000-2004 dönemine göre düşmüş olmasına rağmen Türkiye’nin işsizlik oranı %2 puan artmıştır. Türkiye’de 2010-2014 döneminde işsizlik oranı düşmesine rağmen diğer ülke gruplarına göre yüksek kalmış ancak 2012’de yüksek gelirli ülkelerin işsizlik oranı seviyesine yaklaşmıştır (Şekil 3.9).

Kadınların işsizlik oranları göz önüne alındığında, Türkiye’de kadınların işsizlik oranının dünya ortalamasının ve gelirlerine göre ülkeler gruplarının dördünden de yüksek olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 3.5). Dünyada kadınların işsizlik oranı 2000-2004 ve 2005-2009 dönemlerinde sırasıyla %6,2 ve %5,8 düzeyindeyken Türkiye’de sırasıyla %8,9 ve %10,4 seviyesindedir. Bu değerlere en yakın işsizlik oranına sahip ülke grubu yüksek gelirli ülkelerdir. Türkiye’de kadınların işsizliği 2001-2002 döneminde artış eğilimindeyken 2003-2005 döneminde aynı seviyelerde kalmış ve 2006’da kadın işsizlik oranında %2 puanlık bir düşüş görülmüştür. 2009 yılında krizin etkisiyle %2,6 puanlık artışla %12,6 seviyesine yükselmiştir. Kriz sonrasında 2013 yılına kadar kadın işsizliği gerileme trendine girmiş ancak 2013’ten itibaren tekrar artmaya başlamıştır (Şekil 3.9). Kadınların işsizlik oranında Türkiye ile dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülkeler arasındaki fark 2000-2019 döneminde yüzde 0,5-7,8 puan aralığındadır ve 2018 yılında 7,8 puanlık fark ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Erkeklerde orta-yüksek gelirli ülkelerle fark kadınlara kıyasla daha küçüktür ve 2000-2019 döneminde yüzde 0,6-6,3 puan aralığında değişmektedir. Dolayısıyla Türkiye ile karşılaştırılan ülke gruplarında işsizlik oranları arasındaki farkı Türkiye’de kadınların işsizliğinin nispeten yüksek seviyede olması arttırmaktadır.

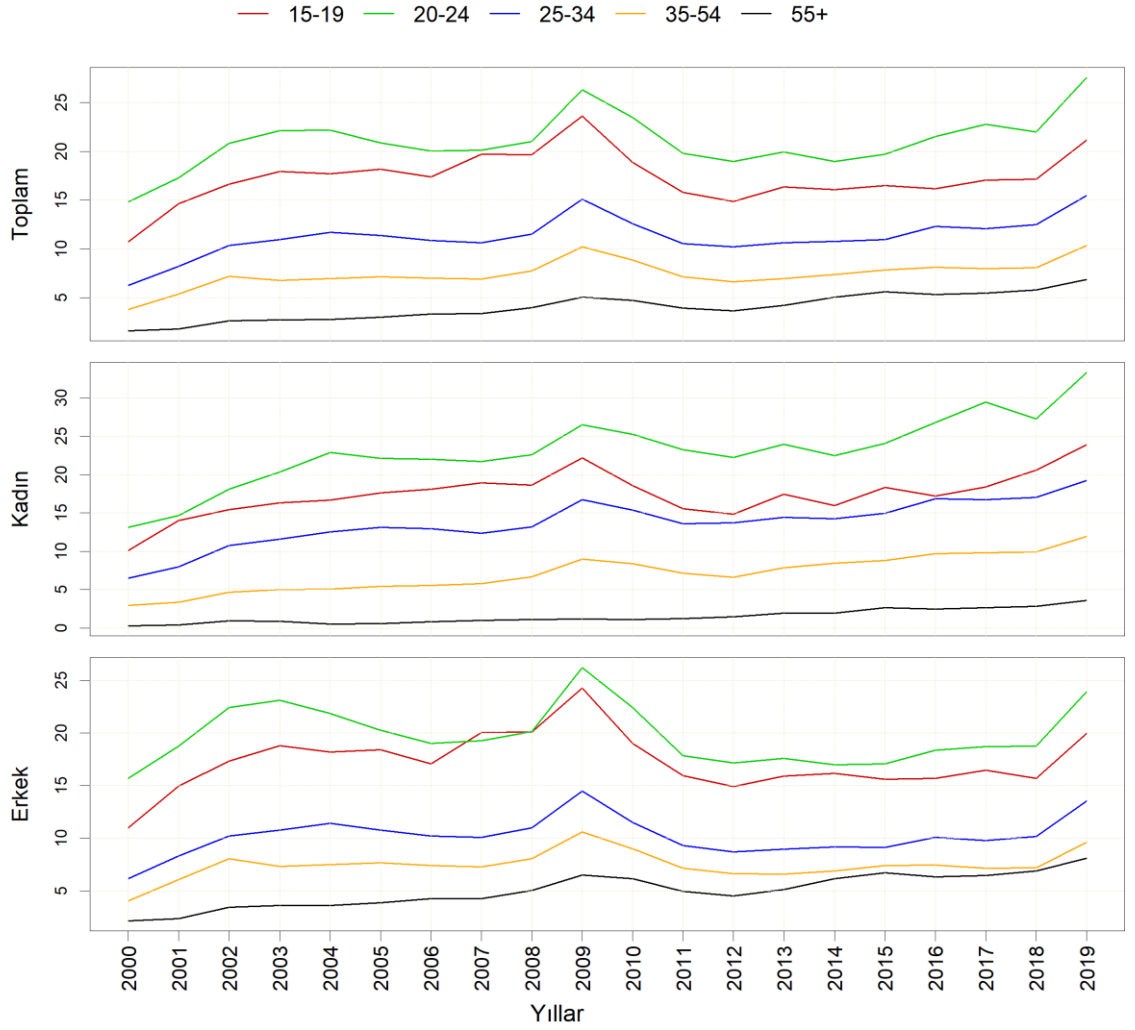
Dünyada erkeklerin işsizlik oranı 2000-2004 ve 2005-2009 dönemlerinde sırasıyla %5,9 ve %5,5 düzeyindeyken Türkiye’de sırasıyla %9,5 ve %10 seviyesindedir (Tablo 3.5). Bu değerlere en yakın işsizlik oranına sahip ülke grubu söz konusu dönemler için yüksek gelirli ülkelerdir. Türkiye’de erkeklerin işsizlik oranı 2001-2002 döneminde artış eğilimindeyken 2003-2004 döneminde sabit kalmış ve 2005-2006 döneminde azalarak %8,6 seviyesine gerilemiştir. Sonrasında düzenli olarak artarak 2009’da krizin etkisiyle %2,9 puanlık bir artışla son 20 yıldaki en yüksek değerine, %12,5’e yükselmiştir. 2010 yılında %2,2 ve 2011 yılında %2,1 puanlık bir düşüşle %8 seviyesine düşse de 2013 yılından itibaren tekrar artış trendine girmiş ve 2019 yılında yine krizdeki seviyesine yakın bir değere ulaşmıştır (Şekil 3.9).

Türkiye’de yaş grupları itibarıyla işsizlik oranı Tablo 3.6 ve Şekil 3.10’da gösterilmektedir.

Tablo 3.6. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranı (%)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
15-19	15,5	19,7	16,4	17,6
20-24	19,4	21,7	20,2	22,7
25-34	9,5	11,9	10,9	12,7
35-54	6,0	7,8	7,4	8,5
55+	2,3	3,7	4,3	5,8
Kadın				
15-19	14,5	19,1	16,5	19,7
20-24	17,8	23,0	23,4	28,2
25-34	9,9	13,7	14,3	17,0
35-54	4,2	6,5	7,7	10,0
55+	0,6	0,9	1,5	2,8
Erkek				
15-19	16,1	20,0	16,4	16,7
20-24	20,3	21,0	18,4	19,4
25-34	9,4	11,3	9,5	10,5
35-54	6,6	8,2	7,3	7,8
55+	3,0	4,8	5,4	6,9

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Şekil 3.10. Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Türkiye’de işsizliğin en yüksek olduğu yaş grubu tüm beş yıllık dönemler ve cinsiyetler için 20-24 yaş grubunda iken en düşük olduğu yaş grubu işgücüne katılımın da en az olduğu 55+ yaş grubudur. 2015-2019 döneminde kadınların 20-24 yaş grubu işgücüne katılıma oranı 2000-2004 dönemine göre %12 puan artış göstermiş ve buna bağlı olarak bu yaş grubundaki işsizlik %10 puandan fazla artarak son beş yılda ortalama %28,2 seviyesine kadar yükselmiştir. 20-24 yaş grubundaki erkeklerde ise işgücüne katılım %4 puan düzeyinde artmış olmasına rağmen işsizlik %1 puan düşmüştür. 20-24 yaş işsizlik oranında cinsiyet açığı 2000-2004 döneminde %12 seviyesinde kadınlar lehine iken 2015-2019 döneminde kadınlar aleyhine -%46 seviyesine yükselmiştir, diğer bir ifadeyle 20-24 yaş grubundaki her 100 işsiz erkek için

146 işsiz kadın vardır. 25-34 yaş grubu için de cinsiyet eşitsizliği açısından 20-24 yaş grubuna benzer bir durum görülmektedir. Buradan 20-24 ve 25-34 yaş gruplarında işgücüne yeni katılanlar içinde erkeklerin büyük bölümünün istihdam fırsatı bulurken kadınların iş arama sürecinin devam ettiği çıkarımı yapılabilir.

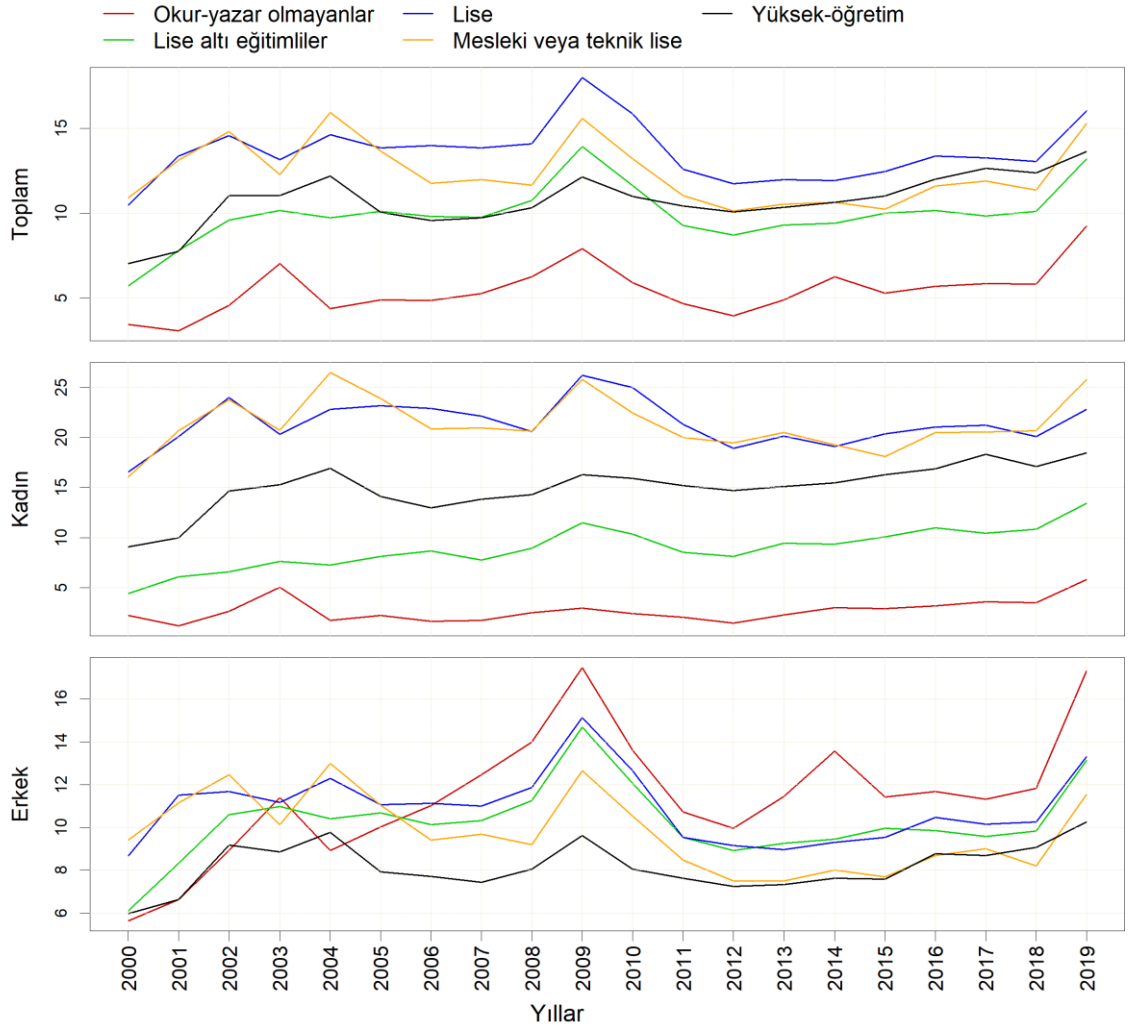
Küresel krizin etkisiyle 2009 yılında bir önceki yıla göre işsizlik oranı en fazla artan grup ise 20-24 yaş erkekler olmuştur. 20-24 yaş grubu erkeklerin işsizlik oranı bu yılda 2008 yılındaki değerine göre %6 puan artarak %26,2 olmuştur. 20-24 yaş grubu kadınlarda ise %4 puan artarak %26,6 seviyesine çıkmıştır.

İşsizlik oranının eğitim durumlarına göre dağılımı ise Tablo 3.7 ve Şekil 3.11’de gösterilmektedir.

Tablo 3.7. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (15+ Yaş, %)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Okur-yazar olmayanlar	4,5	5,8	5,1	6,4
Lise altı eğitilmişler	8,6	10,9	9,7	10,7
Lise	13,2	14,8	12,8	13,6
Mesleki veya teknik lise	13,4	12,9	11,1	12,1
Yüksek-öğretim	9,8	10,4	10,5	12,3
Kadın				
Okur-yazar olmayanlar	2,5	2,2	2,2	3,8
Lise altı eğitilmişler	6,4	9,0	9,1	11,1
Lise	20,8	23,0	20,9	21,1
Mesleki veya teknik lise	21,6	22,4	20,3	21,1
Yüksek-öğretim	13,2	14,3	15,3	17,4
Erkek				
Okur-yazar olmayanlar	8,3	13,0	11,9	12,7
Lise altı eğitilmişler	9,3	11,4	9,8	10,5
Lise	11,1	12,0	9,9	10,7
Mesleki veya teknik lise	11,2	10,4	8,4	9,0
Yüksek-öğretim	8,1	8,2	7,6	8,9

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Şekil 3.11. Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (1988-2013) ve İşgücü İstatistikleri (2014 ve Sonrası)

Tablo 3.7 ve Şekil 3.11 incelendiğinde son 15 yılda en yüksek işsizlik oranlarının lise mezunlarında olduğu görülmektedir. Son beş yılda lise ve altı eğitim durumuna sahip kişiler ile yüksek öğretim mezunlarının işsizlik oranı 2000-2004 ortalamasına göre artış gösterirken mesleki veya teknik lise mezunlarının işsizlik oranı azalmıştır. Kadınlarda en yüksek işsizlik oranı 2000-2004 döneminde ve son beş yılda mesleki veya teknik lise mezunlarında iken 2005-2009 ve 2010-2014 dönemlerinde lise mezunlarındadır. Erkeklerde son 15 yılda en yüksek işsizlik oranları okur yazar olmayanlar grubundadır. 2000-2004 ile son beş yıl değerleri karşılaştırıldığında kadınlarda işsizlik oranı en fazla artan grup %5 puan artış ile lise altı eğitimliler

olmuştur. Yüksek-öğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranı yıllar içinde çok değişmemesine rağmen işsizliği lise altı eğitimsizlerden sonra %4,2 puan ile en çok artan ikinci grup olmuştur. Erkeklerde ise işsizlik oranı en çok okur-yazar olmayanlarda ve lise altı eğitimsizlerde artmıştır. Kadınlarda işsizlik oranının en düşük olduğu grup okur-yazar olmayanlar iken erkeklerde tam tersine en yüksek eğitim seviyesi olan yüksek-öğretim mezunlarıdır. 2015-2019 yılında cinsiyet açığının en yüksek olduğu eğitim düzeyi kadınlar aleyhine -%134 ile mesleki veya teknik lise mezunlarıdır. Diğer bir ifadeyle mesleki veya teknik lise mezunu 100 işsiz erkeğin kadınlardaki karşılığı 234 işsizdir. Cinsiyet eşitsizliğinin en düşük olduğu lise altı eğitimsizlerde işsizlik oranı söz konusu olduğunda ise cinsiyet açığı kadınlar aleyhine -%6,4 seviyesindedir.

Küresel krizin etkisiyle 2009 yılında bir önceki yıla göre işsizlik oranı en fazla artan grup ise lise mezunu kadınlar olmuştur. Liseyi bitirmiş kadınların işsizlik oranı bu yılda 2008 yılındaki değerine göre %5,6 puan artarak %26,2 olmuştur. Liseyi bitirmiş erkeklerde ise %3,3 puan artarak %15 seviyesine çıkmıştır.

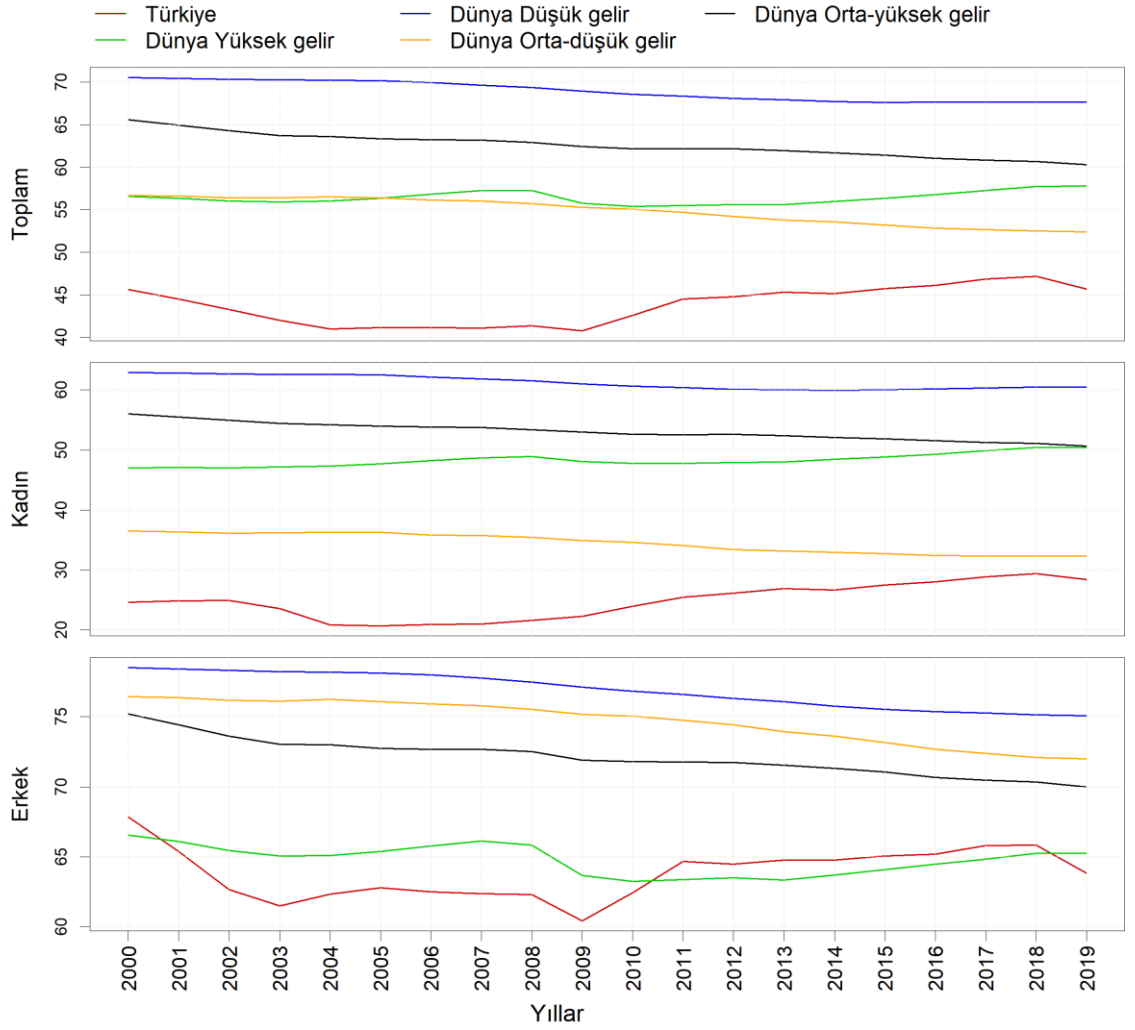
3.2.4.3. Türkiye’de İstihdam

Türkiye ve gelire göre ülke grupları itibarıyla nüfus içinde istihdam edilenlerin oranını gösteren değerler Tablo 3.8 ve Şekil 3.12’de sunulmaktadır.

Tablo 3.8. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İstihdam Oranı (15+ Yaş, %)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Türkiye	43,3	41,1	44,5	46,3
Dünya	60,4	59,7	58,4	57,7
Dünya: Yüksek gelir	56,2	56,7	55,6	57,2
Dünya: Düşük gelir	70,4	69,6	68,1	67,6
Dünya: Orta-düşük gelir	56,5	55,9	54,3	52,7
Dünya: Orta-yüksek gelir	64,4	63,0	62,0	60,9
Kadın				
Türkiye	23,8	21,3	25,8	28,5
Dünya	47,5	46,9	45,4	44,8
Dünya: Yüksek gelir	47,1	48,3	48,0	49,8
Dünya: Düşük gelir	62,7	61,8	60,2	60,3
Dünya: Orta-düşük gelir	36,3	35,6	33,6	32,4
Dünya: Orta-yüksek gelir	55,0	53,6	52,5	51,3
Erkek				
Türkiye	64,0	62,1	64,2	65,2
Dünya	73,4	72,6	71,4	70,6
Dünya: Yüksek gelir	65,7	65,4	63,4	64,8
Dünya: Düşük gelir	78,3	77,7	76,3	75,3
Dünya: Orta-düşük gelir	76,3	75,7	74,4	72,5
Dünya: Orta-yüksek gelir	73,9	72,5	71,6	70,5

Kaynak: ILO, Employment-to-population ratio -- ILO modelled estimates, Nov. 2019

Şekil 3.12. Yıllar İtibarıyla İstihdam Oranı (15+ Yaş, %)

Kaynak: ILO, Employment-to-population ratio -- ILO modelled estimates, Nov. 2019

Buna göre dünya ortalaması ve gelire göre ülke grupları ile karşılaştırıldığında, son 20 yılda Türkiye'nin istihdam oranının tüm beş yıllık dönemlerde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Son beş yılda dünya ortalamasıyla %11 puan ve Türkiye'nin de dahil olduğu orta-yüksek gelirli ülke gruplarının istihdam oranları ile %15 puan fark varken Türkiye'nin istihdam oranının en yakın olduğu ülke grubu %6,4 puan fark ile orta-düşük gelirli ülkelerdir. Türkiye'de erkeklerin istihdam oranı 2011-2018 yıllarında yüksek gelirli ülkelerin üzerinde seyretmiştir.

Beş yıllık ortalamalara göre erkeklerde istihdam oranı yüksek gelirli ülkelerle yakın seviyelerde olmasına rağmen kadınlarda yüksek gelirli ülkeler ile aradaki fark son beş yılda %21 puan seviyesindedir. Türkiye'de istihdam oranındaki cinsiyet eşitsizliği

de karşılaştırılan bölgelere göre yüksektir. Son beş yıldaki istihdam oranlarına bakıldığında cinsiyet açığı dünyada %37, orta-yüksek gelirli ülkelerde %27 seviyesinde iken Türkiye’de %56,3’tür. Diğer bir ifadeyle 15 ve daha yukarı yaşlarda istihdamdaki her 100 erkeğe karşılık sadece 44 kadın istihdam edilmektedir. Türkiye’nin istihdamda cinsiyet açığı düzeyine en yakın ülke grubu %55 ile orta-düşük gelirli ülkelerdir.

Küresel krizin etkisiyle 2009 yılında dünyada, tüm ülke gruplarında ve Türkiye’de erkeklerin istihdam oranı düşerken Türkiye’de kadınların istihdam oranında artış görülmüştür (Şekil 3.12). Ayhan (2015)’e göre bu durum, kadınların işgücüne katılımının nispeten düşük olduğu ülkelerde ek işçi etkisinin daha fazla görüldüğüne ilişkin literatürdeki diğer bulgularla örtüşmektedir.

2000-2004 dönemi ile karşılaştırıldığında son beş yılda yüksek gelirli ülkeler dışında tüm ülke gruplarında ve dünyada istihdam oranı azalırken Türkiye’de istihdam oranı %3 puan artış göstermiştir. Kadınlarda bu artış %4,7 puan iken erkeklerde %1,2 puan seviyesinde kalmıştır.

Tarımın GSYH içindeki payı yıllar içinde azalma eğilimindedir ancak kendi tüketimi için tarımsal ürünlerin üretilmesi ve kırsal tarım dışı istihdam halen yaygındır. Pek çok gelişmekte olan ülkede tarım halen işgücü piyasasında önemli bir paya sahiptir ve dünyanın en yoksul kesimi çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerin tarım sektöründe bulunmaktadır. Tarımın GSYH içindeki payının istihdam içindeki payına kıyasla daha hızlı azalmış olması tarımda üretkenliğin düştüğü anlamına gelmektedir. Kendi tüketimi için tarımsal üretim, mevsimlik yevmiyeli tarım işçiliği ve kırsal tarım dışı kendi hesabına çalışma faaliyetlerinde üretkenlik düşüktür ve elde edilen gelirler sıklıkla sadece gıda ihtiyacını karşılama ve yoksulluğu hafifletmek için bir mekanizma görevi görmektedir. Tarıma dayalı gelişmekte olan ülkelerin diğer bir temel özelliği ise hem ticaret şokları yaratan uluslararası ürün fiyatlarındaki oynaklık hem de hava olayları nedeniyle sistematik olarak oynak bir yapıya sahip olmalarıdır (Campbell ve Ahmed, 2012).

Son 20 yılda ülke gruplarının toplam istihdamı içinde tarımın payı Tablo 3.9’da sunulmaktadır.

Tablo 3.9. Türkiye ve Ülke Gruplarına Göre İstihdamda Tarım Sektörünün Payı (%)

	2000-2004	2005-2009	2010-2014	2015-2019
Toplam				
Türkiye	34,6	23,9	23,1	19,2
Dünya: Yüksek gelir	4,4	3,7	3,3	3,0
Dünya: Düşük gelir	70,0	67,3	63,9	61,2
Dünya: Orta-düşük gelir	52,6	48,6	43,8	39,5
Dünya: Orta-yüksek gelir	39,3	32,6	26,7	22,0
Kadın				
Türkiye	59,0	42,1	36,8	27,9
Dünya: Yüksek gelir	3,5	2,9	2,4	2,0
Dünya: Düşük gelir	74,8	72,2	68,1	64,6
Dünya: Orta-düşük gelir	58,6	55,0	49,1	43,5
Dünya: Orta-yüksek gelir	36,5	29,8	24,0	19,2
Erkek				
Türkiye	25,0	17,3	17,3	15,2
Dünya: Yüksek gelir	5,1	4,4	4,1	3,7
Dünya: Düşük gelir	66,1	63,3	60,5	58,4
Dünya: Orta-düşük gelir	49,9	45,6	41,5	37,8
Dünya: Orta-yüksek gelir	41,4	34,7	28,7	24,1

Kaynak: ILO, *Employment by sex and economic activity -- ILO modelled estimates*, Nov. 2019

Buna göre yıllar içinde azalmakla birlikte ülkelerin gelir seviyesi yükseldikçe tarım sektörünün istihdam içindeki payının küçüldüğü görülmektedir. Son beş yıl ortalamasına göre düşük gelirli ülkelerde tarımsal istihdamın payı %61 düzeyindeyken orta ve yüksek gelirli ülkelerde sırasıyla %40 ve %22 seviyesindedir. Türkiye'nin tarımsal istihdam oranı %19 ile yüksek gelirli ülkelerin tarımsal istihdam payında %16 puan daha yüksektir. Kadın ve erkek istihdamında tarımın payına bakıldığında Türkiye'de, düşük ve orta düşük gelirli ülkelerde kadınların tarımsal istihdam oranının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu; buna karşın orta-yüksek ve yüksek gelirli ülkelerde erkeklerin tarımsal istihdam oranının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

3.3. Mikro Belirleyiciler

Meslek seçimi, bireylerin çeşitli mesleklerle ilgili tercihleri ve bu işlere girebilmeye ilişkin beklentileri arasındaki ödünleşme sonucunda ortaya çıkmaktadır (Blau vd., 1956) ve bu karar ile işgücü ve sermayelerini nasıl kullanacakları belirlenir (Banerjee ve Newman, 1993).

Beşeri sermayenin girişimcilik seçiminde temel bir belirleyici olduğu, üzerinde fikir birliğine varılan bir konu olmakla birlikte hangi tipte beşeri sermayenin özellikle girişimcilikle ilgili olduğu ve bireylerin girişimciliğe ilişkin beşeri sermayeyi nasıl elde ettiği nispeten daha az aydınlatılmış bir konudur. Ampirik çalışmalar, girişimciliğe yönelik beşeri sermayeye sahip olmanın ve girişimci davranışların geliştirilmesinin önemli bir ölçüde bireylerin tercihleri, tavırları ve kişilikleri ile açıklanabileceğini savunmaktadır. Diğer taraftan riske yönelik bireysel tercihler hem girişimcilik seçimi hem de bireylerin yüksek kazanç ve yüksek istihdam riskine sahip iş ortamlarında çalışma seçimi ile ilişkilidir (Sorgner ve Fritsch, 2013). Rees ve Anup (1986)'a göre bireyler her bir işteki durum alternatifini seçimi için kazançların ortalamasını ve varyansını hesaba katmaktadır. Kendi hesabına çalışma daha riskli olduğundan riskle ilgili tutumlar önemlidir. Dolayısıyla daha az risk karşıtı bir bireyin kendi hesabına çalışmayı seçmesi daha olasıdır. Diğer taraftan yapılacak işin doğası da seçimde rol oynar. Kendi hesabına çalışma, çalışılan saat esnekliği ve buna bağlı olarak özgürlükle ilişkilendirilirken diğer taraftan daha uzun çalışma saatleri ve daha çok sorumlulukla birlikte fiziksel ve mental açıdan daha talepkar olabilir. Rees ve Anup (1986) faydayı maksimize eden koşul için çözüm yapmış ve bireyin nispi risk karşıtlığı derecesi yükseldikçe gelir dağılımına daha yüksek ağırlık verdiğini bulmuş ve kendi hesabına çalışan bir kişinin daha çok risk aldığı sonucuna ulaşmıştır (Rees ve Anup, 1986).

Kendi hesabına çalışma üzerine yapılan çalışmaların büyük bölümü, rasyonel bir bireyin, kendi hesabına çalışmadan beklediği faydanın ücretli çalışmadan beklediği faydadan büyük olması durumunda, kendi hesabına çalışmayı seçeceğini varsayan bir model kullanmaktadır (Millán Tapia, 2009).

Kendi hesabına çalışma ve işverenlik seçimine ilişkin işteki durum kararı her bir farklı durumdan beklenen faydaya göre alınır (Evans ve Jovanovic, 1989; Evans ve

Leighton, 1989; Taylor, 1999). Denklem (3.1) kendi hesabına çalışma ve ücretli çalışmadan elde edilecek beklenen faydayı göstermektedir.

$$\begin{aligned} E(U_{khc}) &= f(\theta, k, r, D, X) \\ E(U_{ucr}) &= f(w, X) \end{aligned} \quad (3.1)$$

Burada U_{khc} kendi hesabına çalışmadan elde edilecek fayda iken U_{ucr} ücretli çalışmadan elde edilecek faydayı temsil etmektedir. θ girişimcilik becerisini, k mevcut sermayeyi, r faiz oranını, D ekonomideki talep seviyesini, w ücret düzeyini ya da ücret teklifini ve X kişiye özel seçimleri ifade etmektedir. İşsiz ve işgücü dışında olmanın bireye sağlayacağı beklenen fayda ($E(U_{isz})$ ve $E(U_{ido})$) “0” olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede $E(U_{khc}) > E(U_{ucr})$ koşulu sağlandığında, diğer bir ifadeyle kendi hesabına çalışmadan elde edilecek beklenen faydanın ücretli çalışmadan elde edilecek beklenen faydadan büyük olması durumunda birey kendi hesabına çalışmayı seçecektir. Diğer bireylerle karşılaştırıldığında girişimcilik kabiliyeti daha yüksek, sermayeye erişimi olan, daha kazançlı faiz oranlarından yararlanabilen bireyler kendi hesabına çalışmayı ya da kendi hesabına çalışmada kalmayı seçecektir.

Haile (2008) çalışmasında Etiyopya’da çok yüksek ve kalıcı işsizlik olmasından hareketle ücretli çalışmadan beklenen faydanın kendi hesabına çalışmaktan gelecek faydaya nazaran daha yüksek olduğu çıkarımı yapılmıştır. Dolayısıyla alternatif işteki durumlar açısından $E(U_{ucr}) > E(U_{khc}) > E(U_{isz}) = E(U_{ido})$ şeklinde bir sıralama olduğu düşünülmüştür. Diğer bir ifadeyle büyük işsiz ordusu için ücretli işler, ücret teklifleri zor bulunur olduğundan işsiz ya da işgücü dışında olmaksızın bireyler kendi hesabına çalışmayı tercih etmektedir (Haile, 2008).

Likidite kısıtlarının insanları iş kurmaktan alıkoyup koymadığı sorusunun cevabı pek çok açıdan önemlidir. Likidite kısıtları Evans and Leighton (1989)’un kendi hesabına çalışmanın olası negatif sonuçlarının her yaşta aynı olduğu bulgusunu açıklayabilir. Bu bulgu Johnson (1978), Jovanovic (1979) ve Miller (1984)’ın gençken girişimcilik gibi daha riskli işlerin deneneceğini belirten çalışmalarıyla örtüşmemektedir. İkinci olarak sermaye piyasalarının yeni işletmeler için yeterli fon sağlamadığı inancı küçük işletmelere devlet desteği sağlanmasının ardında yatan nedenlerden biridir. Üçüncü olarak likidite kısıtı Frank Knight ve Joseph Schumpeter’in girişimciliğin doğası üzerine tartışmalarının merkezindedir. Knight (1921) risk almanın

girişimciliğin temel özelliği olduğunu belirtirken girişimcilerin kendi kendilerini finanse etmeleri gerektiğini ve başarısızlık riskini almaları gerektiğini öne sürmüştür. Schumpeter (1934) ise modern kapitalist piyasalarda riskini  stelenecek bir sermaye sahibi bularak girişimcinin rolünü arbitraj fırsatlarını belirlemek şeklinde tanımlamıştır (Evans ve Jovanovic, 1989).

Kendi hesabına çalışmanın niteliğini değerlendirmek için kullanılabilecek bazı değişkenler vardır. Bölünmüş bir istihdam piyasasında, işsizler, genç bireyler, eğitim süresi ve  creti daha düşük olanların kendi hesabına çalışma olasılığı daha yüksektir çünkü iyi ücretli işler bulmak açısından daha dezavantajlılardır. Buna karşın yaşça yüksek, daha iyi eğitimli ve ücretli sektörde deneyimi olan iyi gelirli çalışanların kendi hesabına istihdam sektörüne girme olasılıkları daha düşük olacaktır. Ancak likidite kısıtları hipoteziyle uyumlu olarak aynı zamanda bu kişilerin bir iş kurmak için gerekli varlıkları elde etmiş olma ve iyi iş fırsatlarını değerlendirme olasılıkları daha yüksektir ve dolayısıyla en iyi ücretli çalışanların kendi hesabına çalışma olasılığının daha yüksek olacağı çıkarımı yapılabilir. Sonuç olarak şiddetli durgunluklar sırasında göreli olarak daha uzun sürelerle işsiz kalan çalışanlar ekonominin ücretli istihdam sektöründe iş ararken geçici bir kurtarıcı iş olarak kendi hesabına çalışmayla karşılaşabilirler. Dolayısıyla işsizlik süresi kendi hesabına çalışmanın doğasını değerlendirmek açısından kullanılabilir (Mandelman ve Montes-Rojas, 2009).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİĞİ BELİRLEYEN ETKENLER

4.1. Giriş

Girişimcilik, piyasada yenilikçilik ve rekabetçi dinamikleri güdümlene özelliğiyle bölgesel ekonomik kalkınmanın önemli bir faktörü olarak görülmekte ve bu nedenle dünyanın pek çok yerinde çağdaş bölgesel politikalar girişimciliğin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Yeni kurulan işler yeni istihdam fırsatları yaratmanın yanı sıra yenilikçi faaliyetlerde bulunarak bilginin yaratılması ve ekonomik büyüme arasında bir aktarım mekanizması görevi görmektedir, bu nedenle bilgi ekonomisinin gelişimini hızlandırmak adına bir politika aracı olarak değerlendirilmektedir (Dawson vd., 2012).

Kendi hesabına çalışma, yeni işlerin yaratılması için önemli bir potansiyel kaynak ve nüfusun girişimcilik becerilerinden yararlanmanın bir yolu olarak değerlendirilmeye başlandığından itibaren pek çok çalışma ve ampirik uygulamanın konusu olmuştur. Gelişmiş ülkeler üzerine bu konuda pek çok çalışma olsa da konunun çok daha önemli olduğu gelişmekte olan ülkeleri ele alan çalışmalar sınırlı kalmıştır (Pietrobelli vd., 2004).

Girişimciliği değerlendirmek için kullanılan pek çok gösterge nicel yapıya sahiptir ve büyük ölçüde iş demografisi çalışmalarının gereklilikleriyle sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla girişimciliğe ilişkin mevcut göstergelerin çoğu firmaların ya da kuruluşların nitelendirilmesine ve çalışan sayısına göre boyutlarının ölçülmesine yöneliktir. Ancak girişimciliğin ekonomik analizi diğer açılardan da değerlendirilmelidir. Bu nedenle yeni kurulan işlere ilişkin iş demografisi kapsamında incelenen firma yaşı ve çalışan sayısı gibi konularla birlikte kendi hesabına çalışma seçiminin nedenlerine ilişkin derin bir analiz yapılması gerekmektedir (Millán Tapia, 2009).

Henüz büyümekte olan bir alan olması sebebiyle, politika yapıcılar ve araştırmacılar girişimcilik konusundaki çalışmalarda pek çok zorluklarla karşılaşmaktadır (Parker, 2009; Dale, 2015). Bu önemli zorluklardan biri işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın ülke, bölge ve bireysel düzeydeki belirleyicilerinin araştırılmasıyla ilgilidir. Yakın zamanlarda yapılan ampirik çalışmalar girişimcilik

faaliyetlerinin çeşitli türlerini ayırt etmenin ekonomik kalkınmayı farklı şekilde etkilemeleri açısından önemini göstermektedir (Stam ve Van Stel, 2011; Van Stel vd., 2014; Cieslik, 2015; Jansen, 2017; Dilli vd., 2018; Hessels vd., 2018).

Ekonomide farklı güdülere ve hedeflere sahip, çalışanı olan ya da olmayan girişimciler vardır. Yüksek büyüme sağlayan işverenler, kendi hesabına çalışanlar ve serbest çalışanlar (freelancer), zorunluluktan girişimci olanlar ve hatta sosyal girişimciler gözlenebilmektedir (Örneğin; Audretsch vd., 2015; Dvouletý, 2017).

Kendi hesabına çalışma ve serbest çalışmayla ilgili devam eden araştırmalar tüm girişimcilerin ya da kendi hesabına çalışanların başkalarını istihdam etmek istemeyebileceklerini göstermektedir (Stanworth ve Stanworth, 1995; Burke, 2015). Dolayısıyla kendi hesabına çalışmaya karşı işverenlik kararını etkileyen bireysel özelliklerin çalışılması önem kazanmaktadır (Dvouletý, 2018). Türkiye’de kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerine ilişkin literatürde bu ayrımı inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu durum bu konunun araştırılmasını daha da önemli hale getirmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de kadın ve erkekler için işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri, 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verilerinden yararlanılarak araştırılmıştır.

Türkiye üzerine küçük işletmelerle ilgili firma bazlı bazı çalışmalar ve Türkiye’deki girişimcilerin davranışlarını inceleyen araştırma çalışmaları (Alpkan vd., 2007; Kozan vd., 2006; Muslumov vd., 2005; Ozcan, 1995; Karadeniz ve Özdemir, 2009; Darıcı ve Taşçı, 2015; Şentürk, 2020) mevcuttur. Bir kısmı Hanehalkı İşgücü Araştırması verilerini kullanan bu çalışmalardan farklı olarak GYKA verisinin kullanılması ile sağlık ve finansal sermaye değişkenlerinin girişimcilik üzerindeki etkisi incelenebilmiştir. Çok değişkenli analiz için ihtiyaç duyulan büyük gözlem sayısına ulaşabilmek için GYK verisi panel setleri havuzlanmıştır. Kadın ve erkekler için ayrı modeller tahmin edilerek değişkenlerin etkisinin cinsiyete göre farklılaşabileceği göz önüne alınmış, havuzlanmış veri setinde farklı yıllar için kukla değişken kullanılarak farklı yıllardaki genel konjonktürün kendi hesabına çalışma ve işverenlik eğilimini ne yönde etkilediği araştırılabilmektedir. Diğer taraftan bilgi dahilinde Türkiye için işverenliğin belirleyicilerini ücretliler ve ücretsiz aile işçileri dışında kendi hesabına

çalışma ile karşılaştırmalı olarak inceleyerek girişimcilik içerisindeki farklılaşmayı araştıran ilk çalışmadır.

4.2. Literatür Taraması

Bu bölümde öncelikle kendi hesabına çalışma ve işverenliği belirleyen etkenleri araştıran ampirik çalışmalardan örnekler verilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışmanın incelenmesinde farklı varsayımlar kullanıldığından literatürdeki çalışmalar incelenen ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre gruplanmıştır. İkinci olarak çalışmanın uygulama bölümüne kılavuzluk etmesi açısından literatürden incelenen ampirik örneklerde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerin işverenlik ve kendi hesabına çalışma olasılığı ile teorik bağlantıları derlenerek sunulmuştur.

4.2.1. Kendi Hesabına Çalışma ve İşverenliğin Belirleyicileri: Ampirik Çalışmalar

4.2.1.1. Gelişmiş Ülkeler

Rees ve Anup (1986) çalışmasında Knight'ın (1921) bireylerin her bir sektördeki, riske göre düzenlenmiş nispi kazanç fırsatlarına tepki verdiği kavramından hareketle, ekonometrik bir model ile bir kendi hesabına/ücretli çalışma problemi formülize ederek kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerini ampirik olarak incelenmiştir. Birleşik Krallık 1978 Genel Hanehalkı Araştırması verilerinin kullanıldığı çalışmada ele alınan model hem işteki durum hem de kazançlar eşzamanlı olarak belirlenecek şekilde yapılandırılmıştır. Kazanç denkleminin tahmini kendi hesabına çalışma ve ücretli çalışma arasındaki kazanç farkını hesaplamaya olanak sağlamaktadır. Çalışmanın bulgularına göre ücretli çalışmadan elde edilen kazançlar kendi hesabına çalışanların kazançlarına nazaran beşeri sermaye değişkenlerindeki bireysel düzeylere daha duyarlıdır ve kendi hesabına çalışma olasılığı ücretli çalışmaya kıyasla ekonomik avantajına bağlıdır (Rees ve Anup, 1986).

Taylor (1996), iktisatçı bakış açısıyla bireylerin ücretli çalışma yerine kendi hesabına çalışmayı ancak faydayı maksimize etmek için seçeceği fikrinden hareketle hangi temel faktörlerin kendi hesabına çalışmanın getireceği faydayı ücretli veya yevmiyeli istihdam üzerine çıkarabileceğini sorgulamış ve kazançlar, bağımsızlık ve işsizlik olmak üzere üç temel kaygı sıralamıştır. Bu kaygıların kendi hesabına çalışma kararı üzerindeki etkilerini bazı kişisel özellikleri kontrol ederek İngiltere hanehalkı

panel çalışması verileriyle incelemiştir. Bulgular kendi hesabına çalışmanın sunduğu bağımsızlığın temel bir çekim unsuru olduğunu ve kendi hesabına çalışmanın yüksek işgücü talebine bir tepki olarak ortaya çıktığını desteklemektedir. Diğer taraftan bireyler beklenen kazançları ücretli veya yevmiyeli istihdama kıyasla daha yüksek olduğu için kendi hesabına çalışmaya çekilmekte ancak risk karşısı bireyler kendi hesabına çalışmanın getirdiği iş güvenliğinden yoksunluk nedeniyle kendi hesabına çalışma fikrinden uzaklaşmaktadır. Medeni durum, ebeveynlerin istihdam durumu, sahip olunan konutun değeri ve mesleki durum da kendi hesabına çalışmanın anlamlı belirleyicileridir.

Cowling vd. (2004) nasıl yönetildikleri, başlangıçta karşılaştıkları kısıtlar ve kamu politikalarının bu istihdam türlerini ele alış şekli açısından kendi hesabına çalışma ve işverenliğin birbirlerinden önemli ölçüde farklılaştıkları hipoteziyle bu iki istihdam durumunu ilişkili ancak birbirinden ayrı gruplar olarak incelemiştir. Çalışmada Britanya Hanehalkı Panel Araştırması verileri ile kadın ve erkekler için iki probit model tahmin edilmiştir. İlk probit modelde bağımlı değişken olarak hem kendi hesabına çalışan hem de işverenler 1 değerini alırken ücretli veya yevmiyeli istihdam edilenler 0 değerini, ikinci probit modelde ise işverenler 1 değerini alırken kendi hesabına çalışanlar 0 değerini almıştır. Modellerde kullanılan bağımsız değişkenler mevcut istihdam durumunda geçirilmiş ay sayısı, eğitim durumu, yaş, ırk, göç durumu, sağlık, çocuk sayısı, eşin çalışıp çalışmaması, ebeveynlerinin girişimci olup olmadığı, ikamet yeri, söz konusu istihdam durumuna geçmeden önce sahip olunan konutun değeri, ikramiye, piyango, miras gibi beklenmeyen kazançlar, çalışma saatleri ve kayıtlılıktır. Ücretli çalışmaya karşın girişimci olma olasılığını araştıran birinci probit model tahminleri yaş arttıkça kendi hesabına çalışma olasılığının hem kadın hem de erkeklerde arttığını, erkeklerde bu ilişkinin doğrusal olmadığını ve 59 yaşında maksimuma ulaşp sonrasında düştüğünü desteklemektedir. Deneyim göstergesi olarak yaş ele alındığında kendi hesabına çalışma olasılığı yaşla birlikte artmaktadır ancak eğitim düzeyi erkeklerde kendi hesabına çalışma olasılığını azaltmakta kadınlarda da çok düşük düzeyde etkilemektedir. Buradan girişimciler için formel özelliklerden çok deneyimin önemli olduğu ve iş yapacakları potansiyel müşterilerine üretkenliklerini kanıtlamak için akademik başarı edinmeye ihtiyaç duyulmadığı çıkarımı yapılmıştır. Aileyle ilgili

değişkenlerin etkilerine bakıldığında kendi hesabına çalışan bir ebeveyne ve 5 yaşından küçük çocuğa sahip olmanın bireylerin kendi hesabına çalışma olasılığını arttırdığı görülmüştür. Mal varlığı ve kendi hesabına çalışma olasılığı arasında düşük düzeyde ilişki bulunurken işsizlik yardımı ve işverenden ikramiye gibi beklenmeyen kazançlar ile kendi hesabına çalışma olasılığı arasında anlamlı negatif bir ilişki görülmüştür. Kendi hesabına çalışmaya karşın işveren olma olasılığını araştıran ikinci probit model tahminleri ise eğitim düzeyinin erkeklerde kendi hesabına çalışma olasılığını azaltırken işveren olma olasılığını arttırdığını göstermektedir. Kendi hesabına çalışma deneyimi hem kadınlar hem de erkekler için işveren olma olasılığını arttıran bir özelliktir. Erkekler için yaşın işveren olma olasılığı üzerindeki etkisi artarak 41 yaşında maksimuma ulaşmakta ve sonrasında azalmaktadır. Aile özellikleri, ebeveynlerin girişimcilik deneyimi ve malvarlıkları işveren olma olasılığı üzerinde etkili bulunmamıştır ancak likidite kısıtlarının işçi almaya engel olarak işlerin büyütülmesini sınırladığı öne sürülmüştür. Yakın zamanda miras kalan erkeklerin işveren olma olasılığının arttığı bulunmuştur. Buradan beklenmeyen gelirlerin girişimcilerin işlerini büyütme ve istihdam yaratmak için karşılaştıkları maliyetlerin üstesinden gelmelerine yardımcı olduğu sonucu çıkarılmıştır (Cowling vd., 2004).

Andersson Joona (2014) çalışması aile dostu politikaları ve cömert bir refah sistemi olan İsveç için kadınların kendi hesabına çalışması ile çocuk sahipliği arasındaki ilişkiyi incelemektedir. İsveçli kadınların kendi hesabına çalışmayı daha fazla esneklik ve iş ve aile dengesini sağlamak için seçmediği düşünülmektedir. Çünkü İsveç işgücü piyasasında iş ve küçük çocuklu aile dengesini sağlayabilmek amacıyla çalışan pek çok kurum ve cömert doğum izni, kamusal çocuk bakımına kolay erişim, ebeveynlere çocuk 8 yaşına gelene kadar yarı zamanlı çalışma hakkı tanınması gibi kolaylıklar vardır. Ayrıca anne ve babaların çocuk bakımı ve ev işlerini diğer ülkelere nazaran daha ortak şekilde üstlenmesi küçük çocuk annelerinin kendi hesabına çalışma konusunda fazla talebi olmayacağını düşündürmektedir. Analizde kullanılan veri İsveç İstatistik Ofisinin 2004-2008 dönemi bireysel düzeydeki işgücüne katılan kadınlarla sınırlandırılmış istihdam kayıtlarıdır. Farklı yaş gruplarındaki çocuklar ile kendi hesabına çalışma arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için Harmonized European Time Use Survey (HETUS) verisinden bazı açıklayıcı toplulaştırılmış sonuçlar da kullanılmıştır. Ayrıca

kendi hesabına çalışanlar ile ücretli çalışanların piyasa ve ev işleri arasında zamanlarını nasıl böldüğünü daha ileri düzeyde incelemek için 2000 yılı Swedish Level of Living Survey'den de veri kullanılmıştır. Çalışmada hanehalkındaki küçük çocukların kendi hesabına çalışma olasılığı üzerindeki etkisi 2004-2008 dönemi panel verisi ile havuzlanmış yatay kesit ve sabit etkilerle panel tahmin yöntemleriyle tahmin edilmiştir. Burada kendi hesabına çalışanların ücretli çalışanlardan aile kurma ve aile büyüklüğü gibi konularda sistematik bir şekilde farklılaştığı hesaba katılarak gözlenemeyen bireysel heterojenlik kontrol edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre hanehalkında küçük çocukların varlığı İsveçli kadınlar arasında da kendi hesabına çalışma olasılığını arttırmaktadır. Bu etki özellikle 0-3 yaş grubu çocuğu olan kadınlarda çok güçlüdür ve çocuk yaşı büyüdükçe etki azalmaktadır. Erkekler için de çocuk sahibi olmak kendi hesabına çalışma üzerinde pozitif etkili bulunmuştur ama etki 7-10 yaş çocuklar için en güçlüdür. Zaman kullanım araştırması sonuçlarına göre kendi hesabına çalışan kadınlar piyasa işlerine en az ücretli çalışanlar kadar zaman ayırmaktadır. Bu durum İsveçli kadınların kendi hesabına çalışmayı iş ve aile hayatını dengelemek için seçtikleri konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bu nedenle çalışmada alternatif bir yorum öne sürülmüş ve çocukları küçükken kendi hesabına çalışmayı tercih eden kadınların piyasa işi yapmak için güçlü tercihleri olan kadınlar olduğu sonucu çıkarılmıştır (Andersson Joona, 2014).

Molina v.d. (2016) çalışmalarında OECD'de girişimcilik faaliyetlerinde inovasyon ve diğer sosyoekonomik değişkenlerin rolünü analiz etmektedir. Çalışmada bireyler için uluslararası mikro veri içeren GEM 2014 Küresel Birey Düzeyli Veritabanından alınan indeks kullanılmıştır. Bu veriler OECD ülkelerinde TEA indeksi yoluyla girişimcilik faaliyetlerini analiz etmek için 2013 yılına ilişkin bilgi içermektedir. Veritabanında bireylerin girişimcilikle ilgili faktörlerine ilişkin harmonize edilmiş yatay kesit mikroverileri vardır. Bağımlı değişkenin bireyin TEA endeksine katkı olasılığı olduğu lojistik regresyon tahmini maksimum olabilirlik ile hem havuzlanmış veri hem de yatay kesit verisiyle ülke bazında yapılmıştır. İnovasyon, girişimci olma motivasyonu, hayat ve işten tatmin değişkenleri, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir, aile büyüklüğü, çocuk sayısı ve deneyim, istihdam tipi ve durumu gibi değişkenler incelenmiştir. Çalışmada özellikle üç grup değişkene odaklanılmıştır: refah,

inovasyon ve fırsatlar, iletişim ve beceri değişkenleri. Sonuç olarak TEA endeksine katkı yoluyla ölçüldüğünde inovasyonun girişimcilik faaliyetinin belirlenmesinde önemli rol oynadığı bulunmuştur. Dolayısıyla inovasyon girişimcilik faaliyetlerini açıklarken daima göz önünde bulundurulmalıdır. Hem teknoloji hem de ürün inovasyonu girişimcilik faaliyetiyle pozitif ve anlamlı şekilde ilişkilidir. Ayrıca becerilerin öz değerlendirmesinin, girişimcilik ruhunun toplantılar yoluyla yayılmasının ve girişimci olmak için fırsatların değerlendirilmesinin önemli pozitif etkisi vardır. Ancak refah değişkenleri istatistiksel açıdan anlamlı olsalar da pozitif ve negatif olmak üzere karışık ve daha düşük etkiye sahiptir (Molina vd., 2016).

Dvouletý (2018), Avrupa ülkeleri için işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerini Avrupa Çalışma Koşulları Araştırmasının 2005, 2010 ve 2015 dalgalarıyla araştırmıştır. Bu doğrultuda ücretli çalışanlarla karşılaştırmalı olacak şekilde kendi hesabına çalışma ve işveren olma olasılığı çok değişkenli lojistik modellerle incelenmiştir. Modellerinde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, haftalık çalışma saati, mevcut durumdaki deneyimi, göç etmiş olup olmadığı, ırk, etnik köken ya da engellilik açısından ayrımcılığa uğrayıp uğramadığı, hanehalkındaki birey sayısı, eşi ya da partneriyle birlikte yaşayıp yaşamadığı, çocuk sahipliği değişkenleri kullanılmış ve ülke, sektör ve meslek farklılıkları kukla değişkenlerle kontrol edilmiştir. Bu çalışma kendi hesabına çalışma ile işverenliğin belirleyicileri arasındaki farklılıkları ortaya koyması açısından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicileri arasında yaş, eğitim, hanehalkı durumu açısından farklılıklar bulunmaktadır. Yaş açısından sonuçlara bakıldığında işveren olma olasılığı ile yaş arasında doğrusal olmayan bir ilişki bulunurken kendi hesabına çalışanlar için bulunamamıştır. İşverenlerin kendi hesabına çalışanlara kıyasla daha fazla önsel deneyim sahibi oldukları görülmüş ve bu durum işverenlik için daha fazla beşeri sermaye birikimine ihtiyaç olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Eğitim açısından incelendiğinde işveren olma olasılığı eğitim düzeyi arttıkça yükselmektedir. Hanede eş ya da partner ile yaşama duygusal destek ve girişimcilik faaliyetlerinde herhangi bir aksilik olması durumunda ya da daha fazla risk alabilmek açısından finansal destek olarak görev görebilmektedir. İşverenliğin çalışan istihdam edilerek işin büyütülmesi ve dolayısıyla daha fazla risk alınması özelliklerinden hareketle hanede eş

ya da partner ile yaşamanın girişimci olma olasılığı üzerindeki pozitif etkisinin özellikle işverenler için geçerli olduğu öne sürülmektedir. Göç geçmişi olan girişimcilerin çoğunlukla kendi hesabına çalışan olduğu görülmüş ve bu durum kendi hesabına çalışanların daha çok zorunluluk güdümlü girişimci oldukları şeklinde yorumlanmıştır (Dvouletý, 2018).

4.2.1.2. Gelişmekte Olan Ülkeler

Earle ve Sakova (2000), 1990'ların başında Doğu Avrupa'da rejim değişim sürecinde olan altı ülke ekonomisinin hanehalkı araştırması verilerini kullanarak kendi hesabına çalışanların özelliklerini araştırmıştır. Bunun için işverenleri ve kendi hesabına çalışanları ayrı ayrı ele almış ve bu grupları ücretli çalışanlar ve işsizler ile karşılaştırmıştır. Çalışmanın bulguları işverenler ve kendi hesabına çalışanların hem kişisel özellikler hem de kazançlar açısından birbirinden farklı olduğunu göstermiştir. İşverenlerle medeni durum ve deneyim açısından benzeşen özellikleri olsa da kendi hesabına çalışanlar, işsizlerden de büyük ölçüde ayrılmaktadır (Earle ve Sakova, 2000).

Hanley (2000), Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Slovakya verilerini kullanarak komünizm sonrası Doğu Avrupa ülkelerinde kendi hesabına çalışanlar ve işverenlerin sosyal sınıflarını araştırmıştır. Bu ülkelerde kendi hesabına çalışanlar ve işverenlerin ticaret, imalat ve inşaat gibi gelişmiş sektörlerde büyük sayılara ulaştığını ve hanehalklarından çok başka işletmelere hizmet sağladığını göstermiştir. İşverenler, mütevazı büyüklükte işletmelere sahip az sayıda işçiyle çalışan küçük burjuva tanımına uygun, sosyal sınıf açısından yukarı yönlü hareket eden mülk sahipleri; kendi hesabına çalışanlar, daha az işletme varlığına sahip, gelirini büyük ölçüde kendi emeğinden elde eden, yarı proleteryan üreticilerdir. Dolayısıyla 1993 itibarıyla kendi hesabına çalışanlar sıradan işçilerden anlamlı ölçüde farklılaşmamaktadır. Çalışmanın bulguları yaş, eğitim, cinsiyet ve ikamet yeri kontrol edildiğinde dahi işverenlerin sosyoekonomik durumunun ücretlilerden ve kendi hesabına çalışanlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir (Hanley, 2000).

Pietrobelli vd. (2004), resmi istatistiklere göre ülkeler arasında kendi hesabına çalışmanın düzeyi ve dinamikleri açısından büyük ölçüde farklılaşmasından hareketle; özellikle az gelişmiş ülkelere odaklanarak zaman içinde kendi hesabına çalışmanın

gelişimini ve ülkeler arasındaki farkların ekonomik ve yapısal belirleyicilerini incelemiştir. Bu yolla gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışmanın rolünü keşfetmeye çalışmıştır. Çalışmada 19 gelişmiş, 64 gelişmekte olan ülkenin kendi hesabına çalışma oranı, kişi başına GSYH, çalışan başına imalat sanayi ihracatı, GSYH içinde ithalatın payı, ekonominin ne düzeyde açık olduğunu göstermek üzere GSYH içinde dış ticaretin payı, faiz ve vergi oranları, kadın işgücü, eğitim düzeyi ve ülkelerin sanayileşme düzeyini gösteren kukla değişkenler kullanılmış, modeller en küçük kareler ve genelleştirilmiş en küçük kareler yaklaşımları ile tahmin edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre gelişmekte olan ülkelerin alt örneklemiyle yapılan tahminler, gelişmişlik seviyesi ile kendi hesabına çalışma oranı arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu; dolayısıyla Kuznet hipotezini doğruladığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle kendi hesabına çalışma daha iyi istihdam alternatifi bulamayan bireylerin geçimini sağlayacak bir “sünger” görevi görmekte ve üretken olmayan işgücünü içine çekmektedir. Bu nedenle kendi hesabına çalışma oranının gelişim süreciyle birlikte azalması beklenmektedir. Diğer taraftan kendi hesabına çalışmanın gelişim sürecine katkıda bulunabileceğini gösteren bulgular da elde edilmiştir. Yüksek katma değerli sanayi ürünleri ihraç eden ülkelerde kendi hesabına çalışma oranlarının da yüksek olduğu görülmüş ve burada devletlerin kendi hesabına çalışmayı teşvik etmelerinin de payı olduğu öne sürülmüştür. Sonuç olarak kendi hesabına çalışmanın bazı ülkelerde dinamik ve modernleştiriciyken bazı ülkelerde ise sünger görevi gördüğü öne sürülmüş ve kendi hesabına çalışmanın dinamik rol oynadığı ve büyüme potansiyeli yüksek girişimcileri içerdiği ülkelerde devletler krediye erişim, verimli girdiler ve altyapı, teknik beceriler ve eğitim sağlama yoluyla gerekli ortamı oluşturarak kendi hesabına çalışmayı teşvik ederken, karşıt durumda ise farklı politikaların izlenmesi gerekliliği savunulmuştur (Pietrobelli vd., 2004).

Cetindamar vd. (2012), Türkiye’de kadın ve erkeklerin girişimciliği tercih etmelerinde aile sermayesi, beşeri ve finansal sermayenin etkilerini 18-64 yaş arasında 2417 yetişkinle yapılan 2006 yılı GEM çalışması verileri üzerinden incelemiştir. Çalışmanın analiz öncesi hipotezleri beşeri sermayesi yüksek olan bireylerin yeni ekonomik fırsatları belirleme ve değerlendirme olasılıklarının daha yüksek olması nedeniyle beşeri sermayenin girişimci olma olasılığını arttırdığı, ücretsiz aile işçisi

şeklinde ucuz işgücü sağlamasının yanı sıra karşılıklı güven ve sorumluluklar nedeniyle aile sosyal sermayesinin girişimci olma olasılığını arttırdığı, finansal sermayenin girişimci olma olasılığı ile pozitif ilişkili olduğu yönündedir. Cinsiyetle ilgili hipotezler ise aile sosyal sermayesinin, beşeri ve finansal sermayenin etkisinin Türkiye’de erkeklerde kadınlara kıyasla daha yüksek olacağı şeklindedir. Çalışmada girişimci olarak 36 ay içinde bir iş kurmak için uğraşanlar, bir iş kurmak için erken dönem faaliyetleriyle meşgul olanlar ve iş sahibi olanlar alınmıştır. Bağımsız değişkenlerde beşeri sermaye için eğitim seviyesi okur-yazar fakat bir okul bitirmeyen, ilk ve orta dereceli okul mezunu, lise mezunu, üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunu olmak üzere beş kategori belirlenmiştir. Aile sosyal sermayesi olarak yeni kurulacak girişimle ilgili çalışacak daha fazla kişi olması ve ekonomik, psikolojik ve sosyal destek sağlaması açısından hanehalkı üye sayısı kullanılmıştır. Aile üye sayısı üç kişiden az, üç-dört kişi, beş-altı kişi ve yedi ve daha fazla kişi olarak dört grupta kodlanmıştır. Gabel (1998)’in gelirin finansal sermaye için uygun bir ölçüt olduğu savına dayanılarak finansal sermaye için gelir değişkeni kullanılmış ve aylık gelir esas alınarak 500 TL’den az, 500-750 TL arası, 750-1000 TL arası, 1000-2000 TL arası, 2000-3000 TL arası ve 3000 TL üzeri olmak üzere altı gelir grubu belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş ve medeni duruma da kontrol değişkenleri olarak modelde yer verilmiştir. Çalışmanın bulguları, bireyler temel düzeyde eğitim aldığı anda beşeri sermayenin girişimci olma olasılığı üzerinde pozitif etkisi olduğunu ancak daha yüksek eğitim seviyelerinin girişimciliğe geçişi etkilemediğini göstermiştir. Aile sermayesi ve finansal sermaye minimum eşik aşıldığında girişimcilik olasılığı üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Kadınlar için lisansüstü eğitim dışında eğitim düzeyinin yükselmesi girişimcilik olasılığını arttırırken aile sermayesi yalnızca aile yedi kişi ve daha büyükse etkilidir ve finansal sermayenin girişimci olmaya etkisi erkeklerle aynı düzeydedir (Cetindamar vd., 2012).

Darıcı ve Taşçı (2015), 2006 - 2008 Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarını kullanarak işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi olmayı belirleyen temel faktörleri ücretlilerle karşılaştırmalı olacak şekilde çoklu tercih logit modelleriyle araştırmıştır. Model tahminlerinde bireyin yaşadığı yerleşim yerinin kent özelliği olup olmadığı, cinsiyet, evli olma, kadın ve evli olmayı ifade eden etkileşim terimi, hanehalkı sorumluluğu, yaş grupları, eğitim düzeyi, meslek, bölgeye ilişkin kukla

değişken, işsizlik oranı ve yıl kukla değişkenlerine yer verilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre bireyin yaşadığı yerleşim yerinin kent olması kırsala kıyasla işveren olma olasılığı ile pozitif; kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi olma olasılığı ile negatif ilişkilidir. Kadınların işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi olma olasılığı erkeklere kıyasla daha düşük bulunurken evli olmak işverenlik ve kendi hesabına çalışma olasılığını arttırmakta, hanehalkı sorumlusu olmak ise tam tersine işverenlik olasılığını arttırırken kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçisi olma olasılığını düşürmektedir. Yaş ile işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılığı arasında pozitif doğrusal ilişki bulunmuştur. Eğitim durumlarında ilkökul mezuniyetinden düşük durumlar baz kategori olarak alınmış ve meslek lisesi ya da üniversite mezunu olmanın işveren olma olasılığını düşürdüğü, ilkökoldan itibaren tüm eğitim düzeylerinin daha düşük kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçiliği olasılığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. İşveren olma olasılığı Türkiye genelinde %5,95 düzeyinde iken işveren olma olasılığının en yüksek olduğu bölgenin %8,5 ile TR1 İstanbul, en düşük olduğu bölgenin ise %3,3 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu bölgesi olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre kendi hesabına çalışma olasılığında Türkiye geneli için %23,5'lik bir değer tespit edilirken TRC Güneydoğu Anadolu %35,4 ile kendi hesabına çalışma olasılığının en yüksek olduğu bölge ve TR1 İstanbul %12,1 ile kendi hesabına çalışma olasılığının en düşük olduğu bölgedir (Darıcı ve Taşçı, 2015).

Ma ve Li (2016) çalışmasında kentsel Çin'de yerel nüfus ve göçmenler için kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri belirlenmeye çalışılmış ve bu yolla iş yaratma hipotezi ile gizli işsizlik hipotezi (Todaro, 1969 ve Harris ve Todaro, 1970) test edilmiştir. Finansal kriz öncesi ve sonrasında kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerindeki değişiklikleri karşılaştırmak için 2007 ve 2013 yıllarına ait Çin Hanehalkı Gelir Projesi Araştırması verileri kullanılmıştır. Bu verilere dayanılarak bahsedilen iki hipotezi test etmek amacıyla kendi hesabına çalışma durumu kendi hesabına çalışanlar ve işverenler olarak ayrılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak istihdam durumu seçimine etki edeceği düşünülen eğitim yılı, kadro yılı, sağlık durumu kukla değişkenleri, beşeri sermaye endeksi, cinsiyet ve Han ırkına mensubiyet ele alınmış; ayrıca risk karşıtlığına ilişkin tercihlerin bu kişisel özelliklere bağlı olarak

değişebileceği ve risk karşılığı tercihinin yükselen yaşla birlikte artacağı düşünülerek yaş değişkenine yer verilmiştir. Aileyle ilgili faktörlerin kendi hesabına çalışma kararını etkileyebileceğine ilişkin çalışmalardan hareketle medeni durum, çocuk sayısı, babanın eğitim düzeyi ve babanın mesleği değişkenleri de kullanılmıştır. Likidite kısıtı hipotezinde belirtildiği gibi finansal kısıtlar kendi hesabına çalışma seçimini etkiler ve bunun için ebeveynlerle birlikte yaşama ve hanehalkı geliri likidite kısıtı endeksi olarak kullanılmıştır. Daha yüksek sosyal sermaye ile finansal kısıt problemlerini aşma olasılığının yükseldiği ve kendi hesabına çalışmada daha başarılı olunacağı düşüncesinden hareketle ilişki sayısı ve iletişimsel ilişkilerin sıklığı olmak üzere sosyal sermaye endeksi kullanılmıştır. Öncelikle kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerini ortaya çıkartmak için multinomial logit model kullanılarak istihdam durumu olasılık fonksiyonu tahmin edilmiştir. Referans kategori olarak ücretli çalışanlar alınmıştır. İkinci olarak gizli işsizlik ve iş yaratma hipotezlerini test etmek için işveren grubu, kendi hesabına çalışan ve ücretli çalışanların ortalama ücret düzeyleri karşılaştırılmış ve ücret primlerinin işveren olma olasılığı üzerinde etkisi araştırılmıştır. İş yaratma hipotezi, ücret primlerinden yararlanılarak 2007 yılında hem kentsel hem de göçmen gruplar için reddedilmiştir. Ancak 2013'te ücretli çalışanların işverenliğe geçiş tercihinde iş yaratma hipotezi desteklenmiştir. Ücret primlerinin kendi hesabına çalışan olma olasılığı üzerindeki etkisi hem kentsel nüfus hem de göçmenler için negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla ücretli çalışanların kendi hesabına çalışan olmasında iş yaratma hipotezi reddedilmiştir. İkinci olarak yerel kentsel nüfus için işveren olma ve göçmen grupları için kendi hesabına çalışma seçimi ilk ekonomik reform döneminde daha fazla fayda sağladığından daha yaşlı nesil için iş yaratma hipotezi desteklenirken daha genç nesil için hipotez reddedilmiştir (Ma ve Li, 2016).

4.2.2. Ampirik Çalışmalarda Kullanılan Bağımsız Değişkenler

4.2.2.1. Cinsiyet

Kendi hesabına çalışma ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda ampirik çalışmanın sonuçları kadınların kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının erkeklere kıyasla daha düşük olduğu yönünde bulgular vermiştir (örneğin; Blanchflower, 2000; Leoni ve Falk, 2010; Stefanović ve Stošić, 2012; Verheul vd., 2012; Koellinger vd., 2013). Diğer taraftan kadın kendi hesabına çalışma oranlarının arttığına ve kendi hesabına çalışan kadınların faaliyetlerinin erkeklerden farklılaştığına ilişkin sonuçlar da bulunmuştur. Kuramsal bir bakış açısıyla bakıldığında bu durum pek çok mekanizmadan ileri gelmektedir ve bunlar içinde en önemlisi kadınların erkeklere kıyasla daha fazla risk karşıtı olmalarıdır (Croson ve Gneezy, 2009; Parker, 2009; Dohmen vd., 2011). Dolayısıyla kadınların kendi hesabına çalışma olasılığı daha düşüktür ve eğer kendi hesabına çalışmaya giriş yaparlarsa sermaye yatırımları ve meslek seçimi açısından daha dikkatli stratejiler benimserler (Stefanović ve Stošić, 2012). İkinci olarak kadınların yoğun olarak istihdam edildikleri sektörler kendi hesabına çalışan olarak bir kariyer olanağı sunmadığından kadınların kendi hesabına çalışan olma olasılığı daha düşük kalmaktadır (Bates, 1995; Vejsiu, 2011). Üçüncü olarak kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlar çoğunlukla iş tatmini düşük ancak yeterince yüksek beşeri, sosyal ve finansal sermayeye sahip kişilerdir ve mevcut durumlarını iyileştirmek için iş değiştirirler (Budig, 2006). Kadınlar erkeklere kıyasla ortalamada daha kötü işlerde çalışsalar da beklentilerinin daha düşük olmasıyla açıklanabilecek şekilde işlerinden memnun olma oranları daha yüksektir (Clark, 1997). Bir başka yaklaşım ücretli çalışma söz konusu olduğunda işverenlerin erkekleri almaya eğilimli olduğunu ve bu ayrımcılık nedeniyle kadınların kendi hesabına çalışmaya yönelmek zorunda kaldığını savunmaktadır (Rosti ve Chelli, 2005; Williams, 2012). Carter ve Shaw (2006) ise kadınların dışarıdan finansman kaynakları aramaya daha az eğilimli olduğunu ve bu nedenle daha çok kendi kaynaklarına dayalı kararlar aldıklarını; bu nedenle finansal kaynak varlığının önemli bir önkoşul olduğu kendi hesabına çalışmada engellerle karşılaştıklarını iddia etmektedir. Burada finansal kaynaklara erişimle ilgili cinsiyet eşitsizliklerinin nedeni kadınlara karşı güdülen ayrımcılık ya da

farklı borçlanma davranışları olabilmektedir (Sena vd., 2012). Kendi hesabına çalışmada cinsiyet farklılıklarının diğer bir nedeni olarak sosyal sermaye farklılıkları öne sürülmektedir. Erkeklerin sosyal ağları daha çeşitli olabilmekte ve daha güçlü ve iş merkezli tanıdıklar içerebilmektedir. Kadınlar aileyle ilgili sorumlulukları nedeniyle sosyal ağlar kurmak için daha az zaman ayırabilmekte ve tanıdıkları da daha çok aile ve arkadaş çevresiyle sınırlı kalmaktadır. Diğer taraftan erkeklere kıyasla daha düşük statüde işlerde çalıştıklarından iş nedeniyle kurdukları ağlarda tanıdıkları daha az güçlüdür. Kendi hesabına çalışmaya giriş güdüsü de cinsiyetler arasında farklılaşmaktadır. Erkekler kendi hesabına çalışmaya girerken daha yüksek gelir potansiyelini göz önüne alırken kadınlar daha iyi bir iş ve hayat dengesi için esnekliği göz önünde tutmaktadır (Simoes vd., 2015).

4.2.2.2. Yaş

Yaş ilerledikçe emekliliğe alternatif olarak kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimi vardır (Quinn, 1980). Ancak işteki duruma ilişkin yaşla ilgili tercihlerde kaymalar olabilmektedir. Mesela yaşlılar gençlere göre daha risk karşıtıdır ve kendi hesabına çalışmanın getireceği zorlu iş ortamına karşı daha isteksiz olabilirler (Rees ve Anup, 1986). Daha yaşlı bireylerin kendi hesabına çalışan olma olasılığının görece yüksek olmasının üç temel nedeni vardır. Birincisi; yaşları ilerledikçe bireylerin genel ve özel beşeri sermaye, finansal sermaye ve sosyal sermaye gibi kendi hesabına çalışmaya geçiş için gerekli olan temel kaynaklara sahipliğinin ortalamada daha fazla olmasıdır. İkincisi; yaş daha esnek istihdam koşullarını arzulama ile pozitif ilişkilidir. Bu durum da değişiklik isteği ya da kısıtlayıcı sağlık durumundan ileri gelebilir (Cahill vd., 2013). Üçüncü bir neden ise bireylerin kariyerlerinin sonuna doğru işgücü piyasasını terk etmeyi ertelemek için kendi hesabına çalışmanın iyi bir alternatif olmasıdır (Kerr ve Armstrong-Stassen, 2011; Van Solinge, 2014).

Yukarıda bahsedilen nedenler Cahill vd. (2013) çalışmasında sunulan kanıtlarla da tutarlıdır. Cahill vd. (2013)'e göre yaşlı bireylerin önemli bir bölümü, esas kariyerleri ile işgücünden çekilmeleri arasında köprü görevi gören bir istihdam şekline yönelmektedir. Buna karşın belli bir eşik değeri aştıktan sonra yaşın kendi hesabına çalışmaya giriş üzerinde negatif etkisi olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur.

Bunun nedenleri arasında yaşla birlikte yükselen risk karşılığı, uzun çalışma günleri için daha düşük fiziksel ve zihinsel uygunluk, genellikle kendi hesabına çalışma faaliyetleri ile ilgili ortaya çıkan stresli durumlar ve kendi hesabına çalışmaya girişte koyulan başlangıç sermayesini geri kazanmak için daha az zaman kalmış olması gösterilmektedir (Hintermaier ve Steinberger, 2005).

Yaş değişkeninin kendi hesabına çalışma olasılığı üzerindeki doğrusal olmayan etkisini inceleyen ampirik çalışmalar modellerinde yaş ve yaşın karesine yer vermişlerdir. Bu çalışmalar beklendiği gibi doğrusal olmayan bir ilişkiye dair sağlam kanıtlar sunmuştur (Fairlie, 1999; Dunn ve Holtz-Eakin, 2000; Blanchflower, 2004; Andersson ve Hammarstedt, 2010; Caliendo vd., 2014). Örneğin Parker (2009), kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının 35-44 yaş grubunda en yüksek değerini aldığını bulmuştur. İngiltere'yi referans alan Georgellis vd. (2005) ise 48 yaş civarında kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının en yüksek değerini aldığını göstermiştir (Simoes vd., 2015). Cowling vd. (2004) İngiltere verisiyle yaptığı çalışmada yaş arttıkça kendi hesabına çalışma olasılığının hem kadın hem de erkeklerde arttığını, erkeklerde bu ilişkinin doğrusal olmadığını ve 59 yaşında maksimuma ulaşp sonrasında düştüğünü bulmuştur.

GEM verileri ile Türkiye'de fırsat güdümlü ve zorunluluk güdümlü girişimcileri inceleyen Özdemir ve Karadeniz (2009), özellikle 2007 ve 2008 yılları için fırsat güdümlü girişimcilik olasılığının yaştan etkilendiğini, genç insanların fırsat güdümlü girişimcilik eğiliminin yaşlılara kıyasla daha fazla olduğunu ve bunun girişimciliğe sağlanan banka kredilerinin artışından ve eğitim sisteminin girişimciliğe ilgisinin artışından kaynaklandığını savunmuştur.

4.2.2.3. Medeni durum, çocuk sahipliği ve hanehalkı sorumluluğu

Medeni durum ve çocuk sahipliğine ilişkin olarak Rees ve Anup (1986) evli bir erkeğin risk almaya daha hazırlıklı olacağını ve aile desteği alabileceğini bu nedenle kendi hesabına çalışmanın daha az yorucu hale geleceğini öne sürmüştür. Budig (2006) ise evli bir bireyin refahının daha yüksek olması düşüncesinden hareketle kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının artacağını, aynı zamanda da finansal zorluklar ortaya çıktığında bu refahın kendi hesabına çalışma faaliyetinin daha uzun süre devam

etmesini sağlayacağını savunmuştur. İkinci olarak eşler de faaliyete katkıda bulunabilir ve hatta dışarıdan alınacak bir elemana kıyasla işin gerekliliklerini yerine getirme konusunda daha istekli olabilirler (Borjas, 1986). Üçüncü olarak eşler duygusal desteğin en önemli kaynağıdır (Bosma vd., 2004).

Bu konuda daha açık bir öngörü neoklasik aile teorisinde özelleşme hipotezine dayanmaktadır (Becker, 1991). Bu bakış açısına göre eşler, bireysel üretkenliğin bir fonksiyonu olarak ya ev işleri ya da işgücü piyasası işlerinde özelleşerek ortak faydayı maksimize ederler. Performansı arttırmada iş deneyimi önemli olduğundan bu teorik çerçeveye göre evlilik, eşlerden ev işlerinde özelleşenin işgücü piyasası kazanımlarını negatif etkilerken diğerini pozitif etkiler. Bu genelleştirilmiş tartışma kendi hesabına çalışma durumu için de geçerlidir. Evlilik eşlerden birinin kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığını arttırmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımının büyük bölümünün kadınlar tarafından yapıldığı varsayımına dayanılarak evlilik erkeklerin kendi hesabına çalışma olasılığında pozitif, kadınların kendi hesabına çalışma olasılığında negatif etkiye sahip olacaktır. Ancak burada kendi hesabına çalışma durumlarının heterojenliğinden kaynaklanan nüans gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin kadınlar hanehalkı sorumlulukları ile işgücü piyasasındaki işlerini dengelemek için kısmi zamanlı çalışmayı tercih edebilirler (Simoes vd., 2015).

Evliliklerin istikrarsızlığı, evlilik dışı birlikte yaşamının artması, evlenme yaşının yükselmesi ve kadınların işgücü piyasasına katılımının artması gibi son yıllardaki sosyal ve demografik dönüşümler (Stevenson and Wolfers, 2007; Teachman vd., 2013) düşünülerek Özcan (2011) geleneksel yaklaşımı eleştirmiştir. Buna göre medeni durumu birey evli ise 1; bekar, birlikte yaşayan, boşanmış ya da dul olmak üzere diğer durumlar için 0 olarak tanımlayan değişken problemlidir. Çünkü farklı medeni durumlarda hanehalkında özelleşme düzeyi, ağlar ve finansal olmayan kaynaklar gibi pek çok özellik farklılaşabilir. Kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığını etkileyen değişkenleri Birleşik Devletler ekonomisi için araştıran Ahn (2010) çalışması, medeni durumun etkisini evliler için 0,1064, boşanmışlar için 0,1803, İsveç için araştıran Eliasson ve Westlund (2013) evli ve birlikte yaşayanlar için sırasıyla 0.1243 ve 0.1760 olmak üzere pozitif etkili tahmin etmiştir. Marjinal etkiler düşünüldüğünde Brown vd. (2011) çalışması bekar olmaya kıyasla evli olmanın kendi hesabına

çalışmaya geçiş olasılığını 0,012 kadar, eşinden ayrı ya da boşanmış olmanın 0,015 ve eşi ölmüş olmanın 0,023 kadar arttırdığını tahmin etmiştir. Sorgner ve Fritsch (2013) ile Cowling (2000) çalışmaları ise yukarıda bahsedilenlerden farklı olarak evli olmanın kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı üzerinde pozitif bir etkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Hanede eş ya da partner ile yaşama duygusal destek ve girişimcilik faaliyetlerinde herhangi bir aksilik olması durumunda ya da daha fazla risk alabilmek açısından finansal destek olarak görev görebilmektedir. Dvouletý (2018), bu pozitif etkinin özellikle işverenler için geçerli olduğunu bulmuştur.

Çocuk sahibi olmanın iki nedenle kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde negatif etkisi olduğu düşünülmektedir. Öncelikle çocuk yetiştirmek için harcanan zaman ve kaynaklar ile kendi hesabına çalışmak zor olabilmektedir, çünkü kendi hesabına çalışma çoğunlukla ücretli çalışmaya göre daha zordur (Fairchild, 2009). İkincisi aileyle ilgili sorumluluklar risk karşıtlığını arttırabilir (Simoes vd., 2015).

Çocuk sahibi olmanın kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde pozitif etkilerinin en önemli açıklaması kendi hesabına çalışmanın sıklıkla çalışma zamanlarında daha fazla özgürlük ve esneklik ile ilişkilendirilmesidir ve bu da çocuk sahibi olunması durumunda bir avantajdır. Diğer taraftan çocuk sahibi olmak finansal konularla ilgili endişeleri arttırmakta ve kendi hesabına çalışma gibi daha fazla getiri sağlayacak faaliyetler aramak açısından motivasyonu arttıracaktır (Dawson vd., 2012). Son olarak ergen çocuklar aile işlerinde yardımcı olabilirler (Georgellis ve Wall, 2005).

Ampirik çalışmalar içinde kendi hesabına çalışma ile çocuk sahipliği arasında pozitif ilişki bulunanlar hakimdir (Lin vd., 2000; Wellington, 2006; Brown vd., 2011). Çoğunluğu Anglo-Saxon ülkelerden olan konuyla ilgili önceden yapılmış çalışmalar, hanehalkında çocuk olmasıyla kadınların kendi hesabına çalışma olasılığı arasında pozitif ilişki bulmuştur (Boden, 1996; Budig, 2006; Hundley, 2000; Wellington, 2006). Bu durum kadınların kendi hesabına çalışmayı aile ve iş bağlılığını dengeleme yolu olarak seçmesi şeklinde yorumlanmıştır. Zaman kullanım araştırması verisini kullanan ilgili çalışmalar ise kendi hesabına çalışan kadınların ücretli çalışan kadınlara nazaran ev işlerine daha fazla, işgücü piyasasındaki işlerine daha az zaman ayırdığını bulmuştur (Andersson Joona, 2014). Sena vd. (2012) ise negatif etki bulurken Georgellis ve Wall

(2005), çocuk sahipliğinin kendi hesabına çalışma üzerinde istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Bir bireyin hanehalkı sorumlusu olması büyük olasılıkla aynı zamanda eve ekmek getirmekle yükümlü kişi olması ve dolayısıyla gelir akışlarında aksamalara karşı daha az esnekliğe sahip olduğu anlamına gelmektedir (Cho vd., 2015). Mandelman ve Montes-Rojas (2009) hanehalkı sorumlularının ve erkeklerin kendi hesabına çalışan olma olasılığının daha yüksek olduğunu tahmin etmiştir. Darıcı ve Taşçı (2015), kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerini incelediği çalışmasında hane reisi olmayı da modele dahil etmiş ve işveren olma olasılığı ile hane reisi olma arasında pozitif ilişki bulurken kendi hesabına çalışan olma olasılığı arasında negatif ilişki bulmuştur. Alcan vd. (2015) Türkiye işgücü piyasasındaki hareketliliği incelediği çalışmasında farklı işgücü durumları arasındaki geçişlerin belirleyicilerinden biri olarak hanehalkı sorumlusu olmayı da incelemiştir. Esas işinden dolayı sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olan ücretlilerden hanehalkı sorumlusu olanların işsizliğe geçiş olasılıklarının anlamlı düzeyde düşük olmasının nedenini hanehalkı sorumlularının gelir kaybına ilişkin riskleri göze alamamaları ve kültürel faktörlerin etkisiyle işverenlerin hanehalkının sorumluluğunu alan çalışanlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulaması olarak açıklamıştır. Benzer şekilde Değer ve Tekgüç (2014), hanehalkı sorumlusu olan bireylerin hanehalkının geçiminden sorumlu olmaları nedeniyle iş değiştirme ya da işgücü dışına çıkış oranlarının daha düşük olmasını beklediklerini belirtmiştir.

4.2.2.4. Sağlık

Sağlık durumunun kötü olmasıyla kendi hesabına çalışma olasılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu savı, kendi hesabına çalışmanın sağladığı özgürlüğün hastalık/engellilik ve işle ilgili görevler arasında zaman ve yer ayarlamalarına daha fazla fırsat vermesidir (Pagán, 2009; Jones ve Latreille, 2011). Diğer taraftan hasta/engelli bireylerden bazıları işveren ayrımcılığı nedeniyle az sayıda istihdam fırsatı ve düşük fırsat maliyetiyle karşı karşıya kalırlar ve bu da kendi hesabına çalışmayı daha çekici kılar ve hatta son çare haline getirir. Diğer taraftan hasta/engelli bireylerin daha yüksek stres ve çalışma saatleri nedeniyle kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimi düşük olabilmektedir (Gorgievski vd., 2010). Sağlık durumu iyi olmayan bireylerin kendi

hesabına çalışmaya geçme kararı sosyal güvenlik sistemlerinin kendi hesabına çalışanlar için ücretlilere kıyasla daha kısıtlı olmasından etkilenmektedir (Simoes vd., 2015).

1990'lara kadar sağlığın kendi hesabına çalışma olasılığı üzerindeki etkisini inceleyen Quinn (1980) ve Borjas (1986) gibi ampirik çalışmalar, ekonometrik modellerinde sağlık durumunun çalışmayı kısıtlayıp kısıtlamadığı kukla değişkenini kullanmışlardır. 1990 sonrasında sağlık durumuyla ilgili veri kısıtlarının azalması ile bu konuda daha derin incelemeler yapılabilmektedir (Simoes vd., 2015). Ancak sonuçların hepsi benzer eğilimlere işaret etmemektedir. Örneğin Borjas (1986), Zissimopoulos ve Karoly (2007), Pagán (2009), Jones ve Latreille (2011) kötü sağlık durumu ve kendi hesabına çalışma olasılığı arasında pozitif ilişki bulurken Taylor (2001), Parker ve Rogier (2007), Cahill vd. (2013) negatif ilişki bulmuştur. Erkeklerden oluşan bir örnekleme çalışan Ahn (2010) sağlığın kötü olmasının kendi hesabına çalışma olasılığını 0,037 seviyesinde arttırdığını tahmin ederken Cahill vd. (2013) sağlıkta iyiden çok iyiye doğru geçişin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığını pozitif etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Simoes vd., 2015).

Ampirik çalışmaların sonuçları verilerin ve yöntemlerin heterojenliği nedeniyle farklılaştığı kadar incelenen yaş gruplarına ve analiz edilen sağlık problemine de bağlıdır. Bazı çalışmalar 18-65 yaş arasını incelerken (Taylor, 2001) bazıları özellikle daha yaşlı bireylere odaklanmaktadır (Zissimopoulos ve Karoly, 2007, Parker ve Rogier, 2007, Cahill vd., 2013). Analiz daha yaşlı gruplarla sınırlandığında kendi hesabına çalışmayı incelemek için kullanılan çerçeve değişmektedir çünkü emeklilik seçeneği işgücü piyasasına aktif katılım ile güçlü şekilde rekabet etmektedir. Bu nedenle bazı çalışmalar ikili seçim modelleri yerine çoklu seçim modelleri kullanmışlardır. Ayrıca yöntemsel olarak genel sağlık problemlerine ya da engelliliğe odaklanma seçenekleri vardır.

4.2.2.5. Eğitim

Eğitimin kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisine ilişkin çalışmaların ortak bir sonucu bulunmamaktadır. Teorik açıdan pek çok karşıt görüş vardır. Yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler ücretli istihdam sektöründe daha iyi fırsatlara sahiptir (Van der Sluis vd., 2008); ortalamada kendi hesabına çalışma fırsatlarını daha iyi belirleyebilirler

ve kendi hesabına çalışmada başarılı olmak için kritik bir koşul olan daha iyi yönetsel becerilere sahip olurlar (Lucas, 1978). Pek çok ampirik çalışma eğitimin kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde pozitif etkisi olduğunu göstermiştir (Borjas ve Bronars, 1989; Bates, 1995; Kim vd., 2006; Zissimopoulos vd., 2009). Örneğin Zissimopoulos vd. (2009) lise altı eğitimlilerle karşılaştırıldığında tamamlanmamış olsa dahi yüksek eğitimin kendi hesabına çalışan olma olasılığını arttırdığını tahmin etmiştir. Ancak Kidd (1993), Bruce (1999) ile Clark ve Drinkwater (2000) tam tersi yönde sonuç bulmuştur. Blanchflower (2004), ABD’de pozitif, Avrupa için ise negatif etki tespit etmiştir. Fırsatçı kendi hesabına çalışma ve zorunluluktan kendi hesabına çalışma ayrımında belirleyicileri araştıran Block ve Wagner (2010) her iki grubun eğitim seviyelerinin benzer olduğunu göstermiştir. Van der Sluis vd. (2008) ise eğitimin kendi hesabına çalışmaya geçiş üzerinde anlamlı bir istatistiki etkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Poschke (2013), eğitim ile kendi hesabına çalışma arasında U şekilli bir ilişki olduğu savını (Blanchflower, 2000; Åstebro vd., 2011) ampirik olarak test etmiştir. Kendi hesabına çalışmaya geçiş için farklı motivasyonlar vardır. Eğitim düzeyi düşük olanların çoğunluğu bu geçişi işini kaybetme riski ya da işsizlik nedeniyle zorunlu olarak yaparken (Von Greiff, 2009) daha eğitilmiş bireyler fırsat güdümlüdür.

Van der Sluis vd. (2008) ampirik sonuçlar arasındaki farklılıklara neden olabilecek önemli metodolojik problemleri vurgulamıştır. Bunlardan biri eğitim düzeyleri arasındaki heterojenliktir. Örneğin bir grup çalışma tamamlanan eğitim yılını esas alırken bir kısmı birey tarafından tamamlanan en yüksek eğitim seviyesini kukla değişken olarak kullanmaktadır. Bir diğer sorun da kendi hesabına çalışma seçimi sürecinde eğitimin endojenliğidir. Genel olarak bu durum ölçüm hataları veya beceri ve diğer gözlenemeyen özellikler gibi eksik değişkenler nedeniyle ortaya çıkar (Block vd., 2013). Bu durumda araç değişkenlerin kullanımı geçerli bir çözüm olabilir ancak üzerinde daha çok çalışılması gereken bir alandır (Simoes vd., 2015).

4.2.2.6. Finansal kaynaklara erişim

Ekonomi yazını hanehalkı geliri ve kendi hesabına çalışmaya geçiş arasında pozitif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Evans ve Jovanovic, 1989; Evans ve Leighton, 1989). Bazı faaliyetler önemli miktarda başlangıç sermayesi gerektirir ve öz

sermaye kendi hesabına çalışma faaliyetini başlatmak için kullanılabilir ve/veya daha fazla refah dış fon sağlama olasılığını arttıracak daha fazla teminat anlamına gelmektedir (Simoes vd., 2015).

Her ne kadar literatürde bu sava destek olan çok sayıda ampirik çalışma olsa da (Johansson, 2000; Zissimopoulos vd., 2009) bir kısım araştırma da bu konunun standart analizinde endojenlik problemine dikkat çekmektedir. Disney ve Gathergood (2009) kendi hesabına çalışan hanehalklarının kendi hesabına çalışmaya geçmeden önce daha fazla finansal varlığa sahip olmalarının mutlaka literatürde kabul edildiği gibi finansal kısıtlara işaret etmediğini belirtmektedir. Örneğin düşük risk karşılığı ve yüksek finansal bilgi bir bireyi daha fazla refah sahibi ve kendi hesabına çalışmaya daha eğilimli hale getirir (Nykqvist, 2008).

Bu problemin önemi nedeniyle hanehalkı geliri yerine haneye beklenmedik şekilde giriş yapan finansal girdilerin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığına etkilerini inceleyen yeni bir araştırma akımı ortaya çıkmıştır. Aileden gelen miras ve hediyelerin kendi hesabına çalışma olasılığını arttırdığını bulan Holtz-Eakin vd. (1994) ile başlayan bu akımın arkasındaki mantık haneye beklenmedik şekilde giriş yapan finansal girdilerin hanehalkı/birey refahına gelen dışsal bir şok olması ve dolayısıyla endojenlik problemini aşmasıdır. Eğer beklenmedik şekilde finansal girdi elde eden hanehalklarının kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı daha fazlaysa krediye erişim kısıtı kendi hesabına çalışmaya geçişi engelleyen bir faktördür. Beklenmedik girdiler yerine kullanılan piyango ikramiyeleri, kumar kazançları, hediyeler, miraslar, işten çıkarma tazminatı, ücret dışı ikramiyeler, kişisel kaza sigortaları, hayat sigortası poliçeleri, emeklilik ikramiyeleri gibi pek çok alternatif gösterge vardır (Lindh ve Ohlsson, 1996; Blanchflower ve Oswald, 1998; Taylor, 2001; Disney ve Gathergood, 2009; Fairlie ve Krashinsky, 2012). Gill (1988) ise bu yaklaşımların tersine mirasların girişimciliğe geçiş olasılığını azalttığını savunmaktadır.

Hurst ve Lusardi (2004) yalnızca sermayeye erişim kısıtlarından en az etkilenen ilk %20'lik gelir dilimindeki bireyler için refah ve girişimcilik arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Likidite kısıtı hipotezinde belirtildiği gibi finansal kısıtlar kendi hesabına çalışma seçimini etkiler ve bunun için ebeveynlerle birlikte yaşama ve hanehalkı geliri likidite kısıtı endeksi olarak kullanılmıştır (Ma ve Li, 2016).

Blanchflower ve Oswald (1998) ise miraslar ve hediyeleri dışsal varlık şokları için araç değişken olarak kullanmışlar ve bu araçları alan kişilerin iş kurma olasılığının daha fazla olduğunu bulmuşlardır.

Sauer ve Wilson (2016), likidite, mal ve toplam refah olmak üzere 3 ayrı refah ölçütü öne sürmüştür. Likidite finansal varlıklar eksi borçlar, mallar oturulan evin net değeri eksi mortgage olarak hesaplanmıştır. Toplam refah da likidite ve malların ve ayrıca mücevher, ev eşyaları, motorlu taşıtlar vb. kişisel ve hanehalkı fiziksel varlıklarının toplamıdır.

Konutlar ev sahipleri için finansal bir varlık olarak görülmektedir ve pek çok çalışma konut sahipliğini kişisel refah yerine bir değişken olarak kullanmıştır. Bu araştırmalardan bazıları konutun güncel değeri ile konut üzerindeki ipotekler arasındaki farkın kendi hesabına çalışma üzerinde etkisi olduğunu bulmuşken (Evans ve Leighton, 1989; Black vd., 1996; Taylor, 1996; Disney ve Gathergood, 2009; Fairlie ve Krashinsky, 2012), bazıları konut değerinin ya da kişisel refahın kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisine ilişkin ampirik kanıt bulamamıştır (Hurst ve Lusardi, 2004). Konut değeriyle ilgili etkilerin varlığına dair kanıt bulan çalışmalar kendi evine sahip işletme sahiplerinin kredi piyasası yoluyla işletmeleri için finansal güvence sağladığını öne sürmektedir (Black vd., 1996; Henley, 2005; Disney ve Gathergood, 2009). Diğer çalışmalar ise konut sahipliğinin kendi hesabına çalışma üzerindeki etkisinin bir refah etkisi olduğunu (Taylor, 1996) ve girişimcilerin iş kurmak için dış finansal kaynaklar yerine kendi finansal kaynaklarını kullandığını ve dolayısıyla girişimciliğe girmeden yeterince refah biriktirmiş olmak için beklediklerini varsaymaktadır (Parker, 2004).

Reuschke (2016), konutla ilgili finansal, fiziksel ve mekansal özelliklerin girişim kurma ya da kendi hesabına çalışma kararlarını etkilediğini savunmuştur. Konut özellikleri ile istihdam durumu seçimi arasındaki bağlantının en belirgin olduğu durumlar konutun işletmenin yeri ya da merkezi olduğu durumlardır.

4.2.2.7. Hanehalkına ilişkin özellikler

Dunn ve Holtz-Eakin (2000) ailenin kendi hesabına çalışmaya geçişte pozitif etkisini ailenin finansal sermaye mevcudiyetine ve kendi hesabına çalışmayla ilişkili beşeri sermayenin gelişme sürecine bağlamaktadır. Hout ve Rosen (2000) büyük ailelere sahip erkeklerin kendi hesabına çalışma olasılığının tek çocuklara kıyasla %14 daha az olduğunu tahmin etmekle birlikte kendi hesabına çalışma olasılığında aileye ilişkin özelliklerden babanın kendi hesabına çalışma durumunun en önemli etken olduğunu savunmuştur (Hout ve Rosen, 2000). Brockhaus ve Horwitz (1986) aile ya da işyerinden rol modellerinin kendi hesabına çalışmaya geçiş açısından önemli olduğunu, Davidsson ve Honig (2003) sosyal sermaye olarak kendi işi olan ebeveynlere sahip olmanın ve aile ve arkadaşlardan destek almanın kendi hesabına çalışmaya geçiş için önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varmıştır. Faridi vd. (2010) hanehalkı büyüklüğünün kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı üzerinde pozitif etkisi olduğunu tahmin etmişken Brown vd. (2011) kendi hesabına çalışma olasılığı ile hanehalkı büyüklüğü arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

Le (1999), eşin istihdam durumunun meslek seçiminde hanehalkıyla ilgili etkenlerden en önemlisi olduğunu, De Wit (1993) eşinin işi olması durumunda bireyin daha yüksek fayda elde etmek için daha fazla risk almaya razı olabileceğini öne sürmüştür. Ampirik çalışmalardan Blanchflower ve Oswald (1998) ile Bernhardt (1994) bu savı desteklemektedir.

Pek çok araştırmacı babanın işinin ve annenin eğitiminin kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde etkisi olduğunu vurgulamıştır. Babanın işinin çocukların mesleği üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur (Do ve Duchene, 2008). Babanın kendi hesabına çalışan olması durumunda kendi hesabına çalışma olasılığı artmaktadır (De Wit, 1993).

Cetindamar vd. (2012), aile sosyal sermaye değişkeni olarak yeni kurulacak girişimle ilgili çalışacak daha fazla kişi olması ve ekonomik, psikolojik ve sosyal destek sağlaması açısından hanehalkı üye sayısını kullanılmış ve girişimcilik olasılığı ile pozitif ilişkili olduğunu bulmuştur. Blanchflower (2000) kendi hesabına çalışma olasılığının hanehalkı üye sayısı arttıkça yükseldiği sonucuna varmıştır. Tansel ve Kan (2012) da çalışmalarında hanehalkı büyüklüğü değişkenini kullanmış ve geleneksel aile etkisi altında artan hanehalkı büyüklüğü ile artan mali yüklere, istihdama ilişkin bireysel

kararlarda aileye karşı sorumluluğa, güvencesi yüksek istihdama yönelime ve işini kaybetme durumunda yeniden bir iş bulmak için motivasyonun daha yüksek olmasına işaret etmiştir. Diğer taraftan hanehalkı büyüklüğünün artması hanehalkında bireyin yerine iş bulabilecek ve eve para getirebilecek pek çok sayıda başka hanehalkı üyesi olması anlamına da gelebilmekte ve dolayısıyla ek işçi etkisiyle ilişkilendirilmektedir.

4.2.2.8. Sektör ve istihdama ilişkin diğer değişkenler

Bates (1995) hizmet sektörünün yüksek beceri gerektiren dallarında kendi hesabına çalışma olasılığının artmasını bu gibi dallarda çalışmak için yüksek eğitim düzeyine ihtiyaç duyulmasına bağlamış, inşaat sektörü içinse bunun tam tersinin geçerli olduğunu iddia etmiştir. Macieira (2009), Portekiz için yaptığı çalışmada sanayi sektörü ile karşılaştırıldığında inşaat, ticaret ve otel-restoran sektörlerinde olanların kendi hesabına çalışma olasılığının daha fazla olduğunu bulmuştur. Millán Tapia (2009) sanayi sektöründe ücretlilerin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılıklarının tüm sektörler içinde en düşük değere sahip olduğunu, buna karşın işveren olma olasılığının en yüksek olduğu sektörün inşaat olduğunu bulmuştur.

İşyeri büyüklüğü de girişimcilik olasılığının belirleyicilerinin araştırıldığı çalışmalarda değişken olarak kullanılmaktadır. Boden (1996) küçük işletmelerde ücretli çalışanların büyük işletmelerin çalışanlarına kıyasla kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığının daha yüksek olduğunu öne sürmüş ve bunu küçük işletmelerde çalışmanın dolaylı yoldan girişimcilik bilgisini arttırması şeklinde gerekçelendirmiştir. Storey (1994) ise bu doğrultuda büyük firmaların küçük olanlara kıyasla daha az sayıda girişimci rol modelleri sunduğunu savunmuştur. Ancak işyeri büyüklüğü ile kendi hesabına çalışmaya geçiş arasındaki negatif ilişkinin, büyük firmaların kazançlar ve istihdamın devamlılığı açısından daha tercih edilir çalışma koşulları sunmalarından ileri geldiğinden de bahsedilmektedir (Millán Tapia, 2009).

Millán Tapia (2009) çalışmasının kendi hesabına çalışma süresinin belirleyicilerini tahmin ettiği bölümünde çalışma saatlerini kendi hesabına çalışma sonucunda üretilen değere ilişkin piyasadaki talep değişkeni olarak kullanmış ve çalışma saatlerindeki artışın kendi hesabına çalışmadan başka durumlara geçiş olasılığını azaltan bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Diğer taraftan haftalık ortalama

çalışma süresi 70 saati aştığında bireylerin çalışma saati açısından daha iyi iş koşulları arama eğilimi artmakta ve kendi hesabına çalışmadan çıkış olasılığı yükselmektedir. Çalışma saati ayrıca ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş olasılığı ile pozitif ilişkili bulunurken kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgu iş tatmini gibi psikolojik faktörlerle bağlantılı olarak açıklanmış ve yüksek çalışma saatlerinden memnun olmayan çalışanların başka bir istihdam durumuna geçme olasılıklarının artacağı öne sürülmüştür. Dvouletý (2018) bireylerin haftalık ortalama çalışma saati ile kendi hesabına çalışan olmaya karşın işveren olma olasılığı arasında pozitif bir ilişki tespit etmiş ve istihdam yaratma kapasitesine sahip bireylerin ortalamada daha çok çalıştığı sonucuna varmıştır.

4.3. Veri ve Yöntem

4.3.1. Veri

Kendi hesabına çalışma ve işverenliğin yaş, eğitim durumu, hanehalkı özellikleri ve finansal kaynaklara erişim gibi mikro belirleyicileri, bireylerin istihdam durumlarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra demografik ve sosyoekonomik bilgilerini de içeren fert düzeyinde mikro veri setleri kullanılarak incelenmektedir. Türkiye'ye ilişkin bu bilgilerin derlendiği, resmi istatistikler kapsamında iki temel araştırma bulunmaktadır. Bunlar; Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uygulanan Hanehalkı İşgücü Araştırması ve Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'dır.

1988 yılından itibaren düzenli olarak uygulanan Hanehalkı İşgücü Araştırması istihdam edilenlerin faaliyetleri, meslek, işteki durum ve çalışma süresi, işsizlerin ise iş arama süresi ve aradıkları meslek ve benzer özellikleri hakkında bilgi derlemektedir. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ise 2006 yılından itibaren gelir dağılımı, yaşam koşulları gibi konularda veri üretmekte ve ayrıca istihdam edilenlerin faaliyetleri, meslek, işteki durum ve çalışma süresi gibi bilgilerini de derlemektedir.

Finansal kaynaklara erişimle ilgili değişkenler 4.2.2.6 bölümünde belirtildiği gibi işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerinin incelendiği çalışmaların çoğunluğunda önemli bir yere sahiptir. Bu değişkenlerin de incelenebilmesi amacıyla bireylerin istihdam durumlarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra hanehalkının gelir durumu, ücret ve girişimci geliri dışında hanelerin ve bireylerin elde ettiği gelirler, güvence

olarak kullanabilecekleri konut, gayrimenkul gibi varlıklarının mevcudiyeti, aile ve yakınlarından gelen yardımlar gibi bilgileri içerdiğinden Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın kullanılmasına karar verilmiştir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'ndan, yıllık kesit ve dört yıllık panel olmak üzere her yıl iki mikro veri seti yayımlanmaktadır. Yıllık kesit veri, Türkiye, Kent, Kır ve İBBS 1. ve İBBS 2. düzeyde tahmin verirken dört yıllık panel araştırma sonuçlarından Türkiye genelinde gelir dağılımı, yoksulluk ve yaşam koşullarına ilişkin tahminler üretilmektedir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının yıllık bazdaki örnekleme 4 alt örnekten oluşmakta ve rotasyonel tasarım kullanılmaktadır. Buna göre yıllık örnek hacminin %75'i panel kapsamında örnekte bırakılırken, %25'i değişmektedir. Panel uygulama, hedef kitleyi temsil edebilecek temel örnek seçimi ile başlamakta ve seçilen bu temel örnek hanehalkındaki 13 ve daha yukarı yaştaki tüm fertler belirlenmiş izleme kuralları doğrultusunda 4 yıl takip edilmektedir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının panel ağırlıkları, fertlerin araştırmaya dahil edildikleri yılların cevapsızlık durumu ve bu yıllarda aldıkları temel ağırlıklar üzerinden hesaplanmaktadır. Fertlerin temel ağırlıklarına, panelde kaldıkları süre dikkate alınarak hesaplanan çarpanlar da etki ederek 2 yıllık, 3 yıllık ve 4 yıllık panel ağırlıklar elde edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2016 (Panel), 2018).

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın her bir panel mikro veri seti iki, üç ve dört yıllık 3 panel veri seti içermektedir. Çalışmada yapılan çok değişkenli analizlerde işveren-kendi hesabına çalışan ve kadın-erkek gruplarının ayrı ayrı ele alınması gerektiğinden gözlem sayısı açısından büyük veri setlerine ihtiyaç duyulmuş ve her bir panel veri setinin bireysel olarak gözlem sayısı bu analizleri gerçekleştirmek için yeterli olmamıştır. Bu nedenle gözlemlerin ağırlık yapısı göz önünde bulundurularak panel veri setleri içerdiği yıl sayısına göre havuzlanıp 2, 3 ve 4 yıllık olmak üzere üç büyük veri seti oluşturulmuş ve model tahminleri bu veri setleri kullanılarak yapılmıştır. 2006-2018 yıllarını içeren 10 panel veri setinin işgücü durumlarına göre gözlem sayıları Tablo 4.1'de verilmiştir. Burada yer alan gözlem sayıları veri setinde örneklem ağırlığı mevcut olan bireylere ilişkin gözlem sayılarıdır.

Tablo 4.1. İşgücü Durumuna Göre Gelir Yaşam Koşulları Panel Veri Setleri Gözlem Sayıları

Panel Set/Yıl	4 yıllık panel							3 yıllık panel							2 yıllık panel						
	Toplam	IDO	ISV	ISZ	KHC	UAI	UCR	Toplam	IDO	ISV	ISZ	KHC	UAI	UCR	Toplam	IDO	ISV	ISZ	KHC	UAI	UCR
Toplam	386.670	196.651	7.335	12.269	35.764	26.737	107.914	619.727	316.110	11.583	19.923	55.966	41.869	174.276	663.579	339.254	12.149	22.363	58.493	43.607	187.713
2006-2007-2008-2009																					
2006	6.221	3.152	135	220	657	535	1.522	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2007	6.332	3.192	127	164	675	548	1.626	12.875	6.491	265	348	1.339	1.160	3.272	-	-	-	-	-	-	-
2008	6.589	3.376	130	188	684	534	1.677	13.321	6.724	258	391	1.386	1.143	3.419	20.888	10.454	427	714	2.139	1.746	5.408
2009	6.778	3.516	128	285	698	578	1.573	13.713	6.975	256	578	1.425	1.221	3.258	21.504	10.831	421	944	2.219	1.854	5.235
2007-2008-2009-2010																					
2007	6.085	3.033	132	171	639	586	1.524	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2008	6.300	3.095	120	194	679	588	1.624	13.226	6.503	271	469	1.384	1.150	3.449	-	-	-	-	-	-	-
2009	6.500	3.201	119	263	703	621	1.593	13.640	6.733	272	583	1.447	1.208	3.397	21.627	10.589	422	978	2.299	1.963	5.376
2010	6.703	3.435	117	223	682	588	1.658	14.048	7.159	263	506	1.419	1.172	3.529	22.262	11.254	412	794	2.276	1.896	5.630
2008-2009-2010-2011																					
2008	6.514	3.179	142	251	688	528	1.726	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2009	6.792	3.320	142	306	726	568	1.730	14.001	6.827	278	636	1.510	1.244	3.506	-	-	-	-	-	-	-
2010	6.993	3.499	137	263	716	566	1.812	14.408	7.244	267	503	1.507	1.216	3.671	22.137	11.093	420	819	2.270	1.856	5.679
2011	7.183	3.736	129	231	700	523	1.864	14.792	7.648	252	492	1.479	1.136	3.785	22.719	11.667	408	770	2.234	1.742	5.888
2009-2010-2011-2012																					
2009	6.733	3.243	131	299	748	644	1.668	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2010	6.929	3.471	128	226	753	625	1.726	13.924	6.953	265	492	1.464	1.208	3.542	-	-	-	-	-	-	-
2011	7.112	3.639	119	235	744	589	1.786	14.284	7.284	264	461	1.446	1.139	3.690	28.818	14.526	532	1.031	2.778	2.249	7.702
2012	7.311	3.850	109	214	726	557	1.855	14.702	7.654	251	404	1.417	1.101	3.875	29.663	15.184	525	830	2.746	2.239	8.139
2010-2011-2012-2013																					
2010	6.516	3.221	134	241	681	542	1.697	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2011	6.683	3.384	140	197	676	511	1.775	19.903	9.956	385	700	1.930	1.514	5.418	-	-	-	-	-	-	-
2012	6.892	3.539	139	165	669	506	1.874	20.506	10.365	391	533	1.923	1.545	5.749	34.578	17.391	638	1.039	3.196	2.607	9.707
2013	7.089	3.781	143	184	637	456	1.888	21.112	10.924	383	611	1.885	1.461	5.848	35.611	18.199	629	1.125	3.141	2.511	10.006
2011-2012-2013-2014																					
2011	12.425	6.143	238	449	1.218	944	3.433	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012	12.798	6.390	244	331	1.217	985	3.631	25.951	12.915	478	788	2.441	1.994	7.335	-	-	-	-	-	-	-
2013	13.186	6.699	234	390	1.210	956	3.697	26.749	13.489	468	847	2.416	1.961	7.568	40.556	20.245	685	1.401	3.684	2.977	11.564
2014	13.550	7.152	231	344	1.155	907	3.761	27.511	14.449	478	756	2.351	1.855	7.622	41.678	21.747	705	1.182	3.565	2.804	11.675
2012-2013-2014-2015																					
2012	12.340	6.053	230	415	1.182	942	3.518	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013	12.723	6.328	228	425	1.163	942	3.637	25.686	12.606	438	920	2.393	1.905	7.424	-	-	-	-	-	-	-
2014	13.111	6.821	241	366	1.155	891	3.637	26.421	13.623	461	741	2.325	1.794	7.477	40.147	20.608	722	1.252	3.450	2.574	11.541
2015	13.457	7.132	238	354	1.122	827	3.784	27.101	14.197	459	741	2.291	1.680	7.733	41.170	21.460	723	1.170	3.420	2.424	11.973
2013-2014-2015-2016																					
2013	11.886	5.693	203	425	1.150	882	3.533	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2014	12.201	6.168	212	332	1.097	826	3.566	24.756	12.484	464	789	2.141	1.513	7.365	-	-	-	-	-	-	-
2015	12.514	6.439	213	334	1.103	774	3.651	25.381	13.011	465	698	2.160	1.441	7.606	38.612	19.713	733	1.127	3.199	2.105	11.735
2016	12.888	6.863	209	312	1.063	750	3.691	26.096	13.815	455	706	2.083	1.381	7.656	39.676	20.749	729	1.090	3.151	2.041	11.916
2014-2015-2016-2017																					
2014	11.929	5.958	246	427	1.018	659	3.621	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2015	12.239	6.232	248	333	1.030	645	3.751	24.782	12.561	511	714	2.036	1.282	7.678	-	-	-	-	-	-	-
2016	12.575	6.592	242	356	991	609	3.785	25.464	13.162	509	711	2.022	1.246	7.814	39.652	20.565	762	1.125	3.129	1.990	12.081
2017	12.895	6.722	248	518	981	590	3.836	26.141	13.541	516	1.045	2.013	1.210	7.816	40.711	21.046	790	1.652	3.125	1.973	12.125
2015-2016-2017-2018																					
2015	11.931	5.970	258	347	982	605	3.769	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2016	12.265	6.228	261	322	1.006	610	3.838	25.729	13.209	511	694	2.080	1.331	7.904	-	-	-	-	-	-	-
2017	12.605	6.486	259	473	1.011	595	3.781	26.446	13.596	529	1.011	2.092	1.331	7.887	40.304	20.712	735	1.641	3.186	2.017	12.013
2018	12.897	6.720	251	496	1.029	605	3.796	27.058	14.012	520	1.055	2.161	1.327	7.983	41.266	21.221	731	1.679	3.286	2.039	12.310

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

Model tahminlerinde açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmak üzere Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarından havuzlanarak oluşturulan veri setleri kapsamında işgücü durumları, demografik özellikler, aile, eğitim, istihdam ve finansal sermaye kategorileri altında değişkenler tanımlanmıştır. İstihdam durumları, ferdi anket yapılmadan önceki son hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt verenlere sorulan esas işindeki işteki durumu sorusundan derlenmiştir. Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar “UCR” kategorisi altında değerlendirilirken; işverenler “ISV”, kendi hesabına çalışanlar “KHC” ve ücretsiz aile işçileri “UAI” şeklinde tanımlanmıştır. Anket yapılmadan önceki hafta

içinde çalışmamış veya geçici olarak başında bulunduğu bir işi olmayan bireylerden son dört hafta içinde iş arayıp bulması durumunda iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanlar işsiz olarak kabul edilmiş ve “ISZ” kısaltması kullanılmıştır. Çalışmamış, geçici bir iş başında durmamış ve iş aramayan ya da iş arasa bile iş bulması durumunda verilen süre içinde işbaşı yapacak durumda olmayanlar ise işgücüne dahil olmayanlar “IDO” olarak sınıflandırılmıştır. Bağımlı değişkenler işveren ve kendi hesabına çalışanlar 1 değerini, karşılaştırma grupları ise 0 değerini alacak şekilde oluşturulmuştur. Karşılaştırma grubu olarak ücretli, maaşlı ve yevmiyeliler ile ücretsiz aile işçileri incelenmiştir. Diğer taraftan işverenliğin belirleyicilerinin kendi hesabına çalışanlarla ayrışıp ayrışmadığının incelenmesi için işverenlerin karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışanlar olacak şekilde bir bağımlı değişken tanımlanmıştır.

Yaş değişkeni mikroveri serinde tanımlandığı haliyle bir önceki yılın aralık ayına göre hesaplanan yaştır. Diğer bir ifadeyle anket uygulama yılından bireyin doğum yılı ve 1 çıkartılmaktadır.

Bireylerin medeni durumları evli ve evli olmayan şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla mikroveri setinde medeni durumu “Evli” olanlar evli olarak kabul edilirken “Hiç evlenmedi”, “Eşi öldü”, “Boşandı” ve “Ayrı yaşıyor” kategorilerindeki bireyler evli kabul edilmemiştir. Panel veriler havuzlanırken mikroveride bireylerin medeni durumuna ilişkin kodlamadaki değişiklik göz önüne alınmıştır. 2010-2011-2012-2013 dönemine kadar olan panel veri setlerinde “Evli” seçeneği 2 ile kodlanırken 2010-2011-2012-2013 döneminden başlanarak 1 ile kodlanmıştır.

Cetindamar vd. (2012) çalışmasına benzer şekilde hanehalkının gelir dilimi değişkeni her bir panel set içinde hanehalkı kullanılabilir geliri sıralanıp %20’lik dilimlere ayrılarak oluşturulmuştur. Gelir Yaşam Koşulları Araştırması’nda gelir bilgilerinin referans dönemi “bir önceki takvim yılı”dır. Diğer bir ifadeyle, 2018 uygulamasındaki gelir bilgileri 2017 yılına aittir. İstihdam bilgileri ise anketin uygulandığı tarihten bir önceki hafta ile anketin yapıldığı tarih dikkate alınarak sorgulanmaktadır. Dolayısıyla bireyler yerine hanehalkının bir yıl önce dahil olduğu gelir grubu kullanılarak gelir değişkeninin model tahminlerinde yol açabileceği endojenlik probleminden kaçınılmaya çalışılmıştır. Kullanılan tüm değişkenlerin açıklamaları Tablo 4.2’de sunulmaktadır.

Tablo 4.2. Değişken tanımları

Bağımlı Değişkenler	
GIR-UAİ	İstihdam durumu işveren ya da kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
GIR-UCR	İstihdam durumu işveren ya da kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
ISV-UAİ	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
ISV-UCR	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
KHC-UAİ	İstihdam durumu kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
KHC-UCR	İstihdam durumu kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
ISV-KHC	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; kendi hesabına çalışma olanlar için 0
Demografik Özellikler	
Kadın	Kadınlar için 1, erkekler için 0
Yaş	Bireyin bitirilen yaşı
Yaş Kare	Bireyin bitirilen yaşının karesi
Evli	Evli bireyler için 1; diğer durumda 0
Sağlık	Bireyin kendi algısına göre genel sağlık durumu, (1-Çok iyi, 2-iyi, 3-ne iyi ne kötü, 4-kötü, 5-çok kötü)
Hanehalkı Sorumlusu	Bireyin hanehalkı sorumlusu olması durumunda 1; diğer durumda 0
Aile	
Çocuk	Hanede 14 yaşından küçük çocuk olması durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı fert sayısı	Hanehalkı fert sayısı
Eğitim	
İlköğretim ve altı	Okur-yazar olmama, okur-yazar olup bir okul bitirmeme, bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi ilkokul, ilköğretim ve ortaokul olması durumunda 1; diğer durumda 0
Lise	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi lise olması durumunda 1; diğer durumda 0
Meslek lisesi	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi meslek lisesi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Yüksek	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi üniversite, yüksek lisans, doktora olması durumunda 1; diğer durumda 0
İstihdam	
Tarım	İstihdamda olan bireyler için tarım sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Sanayi	İstihdamda olan bireyler için sanayi sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
İnşaat	İstihdamda olan bireyler için inşaat sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Hizmet	İstihdamda olan bireyler için hizmet sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Kayıtlı	Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olması durumunda 1; diğer durumda 0
Saat	Haftalık çalışma saati
Finansal Sermaye	
Konut	Hanehalkının ev sahibi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Menkul geliri	Hanenin menkul kıymet veya gayrimenkul geliri elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
Yardım	Hanenin aynı ya da nakdi yardım elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı gelir dilimi	Hanenin kullanılabilir gelirine göre kaçınıcı %20'lik gelir diliminde olduğu (1-5)

4.3.1.1. Betimleyici İstatistikler

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel veri setlerinden havuzlanarak oluşturulan veri istihdam edilenlerin sektörlerine göre incelendiğinde tarımda istihdam durumuna göre dağılımın diğer sektörlerden yapısal olarak farklı olduğu görünmektedir. Tablo 4.3'te görülebileceği gibi tarım dışı sektörlerde baskın olan istihdam durumu ücretli çalışma iken tarımda erkeklerde kendi hesabına çalışma, kadınlarda ise ücretsiz aile işçiliğidir. Diğer taraftan tarım sektöründe kendi hesabına çalışanların gelir bilgilerinin yanıltıcı olabileceği bilinmektedir (Millán Tapia, 2009). Bu nedenlerle tarım sektörü veri setinden çıkartılmış ve betimleyici istatistikler tarım dışı sektörler üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 4.3. Tarım ve Tarım Dışı Ayrımında İstihdam Durumlarının Dağılımı

	2 Yıllık Panel			3 Yıllık Panel			4 Yıllık Panel		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım dışı									
ISV	7,9%	9,5%	3,0%	8,1%	9,7%	3,0%	8,3%	10,0%	2,9%
KHC	17,5%	18,9%	13,0%	17,8%	19,2%	13,3%	18,1%	19,5%	13,5%
UAI	2,1%	1,5%	3,9%	2,1%	1,5%	4,0%	2,1%	1,5%	4,1%
UCR	72,5%	70,0%	80,0%	72,0%	69,5%	79,7%	71,5%	69,0%	79,5%
Tarım									
ISV	2,3%	3,7%	0,5%	2,3%	3,6%	0,5%	2,3%	3,7%	0,5%
KHC	52,5%	76,4%	19,9%	52,6%	76,9%	19,9%	52,5%	77,1%	20,0%
UAI	37,0%	10,9%	72,8%	37,2%	10,5%	73,0%	37,2%	10,3%	72,8%
UCR	8,2%	9,1%	6,9%	8,0%	9,0%	6,7%	8,0%	8,9%	6,7%

Cinsiyet ayrımında hesaplanan betimleyici istatistikler, panellerin içerdikleri yıl sayısına göre 2, 3 ve 4 yıllık paneller için sırasıyla EK-, EK- ve EK-C'de sunulmaktadır. Bağımlı değişkenler esas alınarak yapılan hesaplamalarda birimlerin örneklem ağırlıkları göz önüne alınmıştır ve her bir alt örneklem için ağırlıksız ve ağırlıklı gözlem sayıları tabloların üst satırında verilmiştir.

Betimleyici istatistikler incelendiğinde en yüksek yaş ortalamasının hem kadın hem de erkeklerde kendi hesabına çalışanlarda, en düşük yaş ortalamasının erkeklerde ücretsiz aile işçilerinde, kadınlarda ise ücretli çalışanlarda olduğu görülmektedir. 2 yıllık panel veriden hesaplanan yaş ortalamalarına göre kendi hesabına çalışan erkeklerin ortalama yaşı 48 iken kadınların 44'tür. Ücretsiz aile işçisi erkeklerde ortalama yaş 31 iken ücretli çalışan kadınların ortalama yaşı 35'tir.

Bireylerin kendi algılarına göre sağlık durumlarında hem kadın hem de erkeklerde sağlık durumu çok iyi ve iyi olanların en düşük oranda olduğu işgücü durumu kendi hesabına çalışmadır. Erkeklerde çok iyi ve iyi durumda olduğunu düşünenlerin en fazla olduğu istihdam durumu ücretsiz aile işçileri iken kadınlarda ücretilerdir. Kendi hesabına çalışma ise her iki cinsiyette sağlık durumunun kötü ve çok kötü olduğunu düşünenlerin en yüksek olduğu istihdam durumudur.

Evli olanların en yüksek oranda olduğu istihdam durumu erkeklerde kendi hesabına çalışanlar iken kadınlarda ücretsiz aile işçileridir. Erkeklerde evlilerin oranının en düşük olduğu istihdam durumu ücretsiz aile işçiliği, kadınlarda ise ücretli istihdamdır. 2 yıllık panel veriden hesaplanan istatistiklere göre ücretsiz aile işçisi kadınların %77'si evli iken, kendi hesabına çalışan erkeklerin %83'ü evlidir. Ücretli çalışan kadınlarda evli olma oranı %57, ücretsiz aile işçisi erkeklerde ise %43'tür.

Hanehalkı sorumluluğu oranının en düşük olduğu grup hem kadın hem de erkeklerde sırasıyla %1 ve %16 ile ücretsiz aile işçileri iken en yüksek olduğu istihdam durumu sırasıyla %27 ve %89 ile işverenliktir.

2 ve 3 yıllık panellerde eğitim durumları incelendiğinde işverenlik hem kadın hem de erkeklerde ilköğretim ve altı eğitim durumunun en düşük oranda olduğu istihdam durumudur (4 yıllık panelde kadınlarda ücretliler en düşük oranda ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir). İlköğretim ve altı eğitim durumuna sahipler bireyler erkeklerde en yoğun kendi hesabına çalışanlar içinde bulunurken kadınlarda ücretsiz aile işçilerinde bulunmaktadır. Hem kadın hem de erkekler açısından lise mezunlarının oranı en yüksek işverenlikte iken meslek lisesi mezunlarının oranının en yüksek olduğu istihdam durumu ücretli çalışmadır. Yüksek okul ve üstü eğitime sahip bireylerin en yoğun görüldüğü istihdam durumu ücretliler (Erkeklerde 3 ve 4 yıllık panellerde yüksek öğretim oranı işverenlerde en yüksek değeri almıştır), en düşük görüldüğü durum ise ücretsiz aile işçiliğidir.

Hanehalkında 14 yaş ve altında çocuk bulunanların en yüksek oranda bulunduğu istihdam durumu erkeklerde ücretlilerken kadınlarda ücretsiz aile işçileridir. Kadınlarda çocuk bulunma oranı ücretli istihdamda en düşük iken erkeklerde kendi hesabına çalışmadadır. Hanehalkı fert sayısında en düşük ortalama değer her iki cinsiyette işverenlerde, en yüksek ortalama ücretsiz aile işçilerindedir.

İstihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde kadınlarda tüm istihdam durumlarında inşaatın payının sıfır ya da sıfıra yakın olduğu görülmektedir. Bu nedenle kadınlar için model tahminlerinde inşaat sektörü kapsam dışında bırakılmıştır. Hizmet sektöründe istihdam edilenlerin en yüksek oranda olduğu istihdam durumu hem kadın hem de erkeklerde işverenlik iken en düşük olduğu istihdam durumu ücretsiz aile işçiliğidir. Sanayide istihdam oranının en yüksek olduğu durum ücretlilerken, en düşük olduğu durum erkeklerde kendi hesabına çalışma, kadınlarda ücretsiz aile işçiliğidir.

Esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olma oranının en düşük olduğu istihdam durumu hem kadın hem de erkeklerde ücretsiz aile işçiliğidir. Kayıtlılık oranının en yüksek olduğu istihdam durumu ise kadınlarda işverenlikken erkeklerde ücretli çalışmadır.

Ortalama haftalık çalışma saatinin en yüksek olduğu istihdam durumu işverenliktir. 2 yıllık panel veriden hesaplanan değerlere göre işveren erkekler haftada ortalama 61 saat, işveren kadınlar ise 53 saat çalışmaktadır. Erkeklerde çalışma saati ortalaması 48 saat ile ücretsiz aile işçilerinde en düşük değerini alırken kadınlarda 37 saat ile kendi hesabına çalışmada en düşük değere sahiptir.

Hanehalkının yardım alma oranının en düşük olduğu grup işverenlerken en yüksek olduğu grup erkeklerde ücretliler, kadınlarda ise kendi hesabına çalışanlardır. Hanehalkının konut sahipliğinde en düşük oran ücretlilerde, en yüksek oran ise ücretsiz aile işçilerindedir. İşverenler menkul gelir varlığında en yüksek orana sahipken erkeklerde ücretliler, kadınlarda ise ücretsiz aile işçileri en düşük orana sahiptir. En yüksek gelir dilimindeki birey oranı en fazla olan ve 1.-4. %20'lik gelir dilimlerindeki payı en düşük olan istihdam durumu işverenliktir. Kendi hesabına çalışma erkeklerde 1.-3. %20'lik gelir dilimlerinde en yüksek orana sahipken kadınlarda 1.-3. %20'lik gelir dilimlerinde en yüksek pay ücretsiz aile işçilerindedir.

4.3.2. Yöntem

Açıklayıcı analiz, tek seferde kendi hesabına çalışmayı etkileyen değişkenlerden sadece birini ele alabildiğinden pek çok değişkenin birarada hareket ederek işverenlik ve kendi hesabına çalışmayı belirlediğini göz ardı etmektedir (Kan, 2012). Bu nedenle kendi hesabına çalışma eğilimini bireylerin demografik özellikleri, eğitimleri, aile yapıları, çalışma hayatlarına ilişkin durumları ve finansal sermayeleri gibi özellikler

itibarıyla ileri düzeyde analiz etmek amacıyla işverenlik ve kendi hesabına çalışma ile iki durumu birlikte ele alan girişimcilik olasılığını etkileyeceği düşünülen değişkenler ile Genelleştirilmiş Doğrusal Gölge ve Karma Model (GLLAMM) yaklaşımı kullanılarak logit regresyonları tahmin edilmiştir.

Ekonometrik modellemenin ana amacı, gözlenebilen değişkenlerdeki değişiklikler cinsinden bağımlı değişkendeki değişiklikleri açıklayabilmektir. Ancak pratikte, ilişkili olan her bir değişken gözlenememektedir ve bu da gözlenemeyen heterojenliğe yol açmaktadır. Gölge değişkenler (latent variables) de dahil olmak üzere tipik olarak rassal etkiler olarak adlandırılan bu etkiler, istatistiksel modellerdeki gözlenemeyen heterojenliği hesaba katmanın sıkça kullanılan bir yoludur. Çalışmada kullanılan panel veride olduğu gibi, birimler için tekrar eden gözlemler varsa birime özgü etkiler modellerde rassal etkilere yer verilerek tahmin edilebilir (Skrondal ve Rabe-Hesketh, 2004, s. 21). Bu çalışmada, istihdam durumu, demografik ve sosyoekonomik özellikleri, gözlenebilen değişkenler olarak ifade edilirken işverenlik, kendi hesabına çalışma ve girişimcilik eğilimini ya da bu istihdam durumlarının ücretsiz çalışma ve ücretsiz aile işçiliği gibi diğer alternatiflere kıyasla sağladığı fazladan faydayı temsil eden, gözlenemeyen ya da gölge bir değişkenin var olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bireylerin kendi hesabına çalışma olasılığının demografik durum, hanehalkı özellikleri ve sosyoekonomik durumlarıyla ilişkisini açıklayan ve bireyler arasında girişimcilik eğiliminde gözlenemeyen heterojenliği de hesaba katan rassal sabit değişkenli panel veri logit modelleri tahmin edilmiştir.

Gözlenemeyen heterojenliği hesaba katan rassal sabitli logit modelleri STATA yazılımı kullanılarak GLLAMM – Generalized Linear Latent and Mixed Models (Rabe-Hesketh vd., 2004) fonksiyonu ile tahmin edilmiştir. GLLAMM fonksiyonunda izlenen tahmin yöntemi en büyük olabilirlik tahminidir. Bu fonksiyonun rassal etkilerle panel veri logit fonksiyonlarını tahmin eden diğer STATA fonksiyonlarına göre avantajı dengesiz panellerin gözlem kaybetmeden kullanılabilmesi ve örneklem ağırlıklarının hesaba katılabilmesidir.

Genelleştirilmiş çok düzeyli doğrusal modellerin tahmininde GLLAMM yaklaşımı iktisatın yanı sıra tıp, eğitim, sosyoloji ve psikoloji gibi pek çok farklı alandaki literatürde kullanılmaktadır. Psikiyatride Rabe-Hesketh vd. (2001), Leese vd.

(2001) ve Marshall vd. (2004), veterinerlikte Dohoo vd. (2001), Stryhn vd. (2000) ve Vigre vd. (2004), epidemiyolojide Kaufman vd. (2003) ve Skrondal ve Rabe-Hesketh (2003), hukukta Boylan (2004), eğitimde Grilli ve Rampichini (2003) ve Pagani ve Seghieri (2002) bu çalışmalara örnek verilebilir (Rabe-Hesketh vd., 2004). İktisat ve çalışma ekonomisi alanındaki uygulamalardan bazıları ise Leontaridi ve Sloane (2001), Holmås (2002), Haile (2004), Djurdjevic (2005), Zijl (2006), Geishecker (2008), Haile (2008), Francavilla vd. (2013), Isachenkova, vd. (2013), Mosthaf (2014), Caparros Ruiz (2014), Sizege ve Şengül (2019) olarak örneklendirilebilir.

Bireylere özgü rassal sabit değişken içeren bir logit regresyon modeli Denklem (4.1)'deki gibi ifade edilebilir. Burada 0 ortalama ve ψ varyansla normal dağılan rassal etkilerin (ζ_i) bireyler arasında bağımsız ve özdeş dağıldığı ve açıklayıcı değişkenlerden bağımsız olduğu varsayılmaktadır.

$$\text{logit}\{\Pr(y_{ij} = 1|x_{ij}, \zeta_i)\} = \beta_1 + \beta_2 x_{2ij} + \beta_3 x_{3ij} + \zeta_i \quad (4.1)$$

Rassal etkiler ve açıklayıcı değişkenlere koşullu olarak her bir j bireyinin i dönemindeki seçimi bağımsız olarak Bernoilli dağılımına uymaktadır.

$$\begin{aligned} \pi_{ij} &\equiv \Pr(y_{ij}|x_{ij}, \zeta_i) \\ \text{logit}(\pi_{ij}) &= \beta_1 + \beta_2 x_{2ij} + \beta_3 x_{3ij} + \zeta_i \\ y_{ij}|\pi_{ij} &\sim \text{Binom}(1, \pi_{ij}) \end{aligned} \quad (4.2)$$

Denklem (4.2)'de yer alan model genelleştirilmiş doğrusal karma modellerin basit bir örneğidir. Burada rassal sabit, modelde yer almayan, bazı bireylerin girişimciliğe daha yatkın olmasına neden olan girişimcilik eğilimini ya da girişimciliğin diğer alternatiflere kıyasla sağladığı fazladan faydayı temsil eden bireylere özgü değişkenlerin birleşik etkisi olarak düşünülebilir.

Marjinal olabilirlik gözlemlenen değişkenlere bağlı olarak gözlenen tüm tepkilerin birleşik olasılığıdır. Genelleştirilmiş doğrusal karma modellerde marjinal olabilirlik kapalı forma sahip değildir ve yakınsamalı yöntemlerle değerlendirilmektedir. Parametreler en yüksek olabilirliği verecek şekilde tahmin edilmektedir. Mümkün olan en yüksek olabilirlik değerine parametreler için bir başlangıç değerinden başlanarak iterasyon yoluyla, tipik olarak Newton–Raphson ya da

beklenti maksimizasyonu algoritmaları kullanılarak ulaşılmaktadır (Rabe-Hesketh ve Skrondal, 2012).

Modellerin tahminleme süresi rassal etki sayısı seçilen tümlev⁶ sayısının çarpımı ile ve aynı zamanda gözlem sayısı ve parametre sayısının karesi ile doğru orantılıdır. Bu nedenle gözlem sayısının ve bağımsız değişkenin fazla olduğu durumlarda tümlev sayısına bağlı olarak rassal sabit değişkenli model tahminleri günler sürebilmektedir. GLLAMM komutu standart Kartezyen çarpımı tümlevi yerine küresel tümlev seçeneğini sağlamakta ve bu şekilde tahmin süresi anlamlı ölçüde kısalmaktadır. Örneğin rassal sabit değişken ve bir rassal eğimin olduğu bir örnekte Kartezyen çarpımıyla tümlev süreci, R kadar tümlev noktasının tüm kombinasyonlarından oluşan ve R^2 kadar terime sahip dörtgen bir düzlemde değerlendirilirken küresel tümlev sürecinde değerlendirme çok düzeyli yoğunlaştırılmış daireler içindeki değerlerde gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde R^2 'den az sayıda noktada aynı düzeyde doğruluk elde edilebilmektedir (Rabe-Hesketh ve Skrondal, 2012). Bu konuda ayrıntılı bilgiye Rabe-Hesketh vd. (2005) kaynağından erişilebilmektedir. Bu çalışmada model tahminleri, GLLAMM komutunun küresel tümlev seçeneği ile yakınsama derecesi 7 entegrasyon noktası olacak şekilde elde edilmiştir.

Model tahminlerinde bağımlı değişkenler, bireylerin işveren, kendi hesabına çalışma ve girişimci olmaları ile karşılaştırma grubu olarak ücretli çalışan ya da ücretsiz aile işçisi olmaları şeklinde oluşturulmuştur. Ayrıca işverenlik ile kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri arasındaki farkları gözlemleyebilmek amacıyla işverenlerin karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışanlar olacak şekilde bir bağımlı değişken tanımlanmıştır. Çalışmada girişimciliği belirleyen etkenlerin araştırılması amacıyla bağımsız değişkenler 4.2.1 bölümünde yer verilen literatür örneklerine ve kullanılan veri setinde bunların mevcudiyetine dayanılarak oluşturulmuştur.

Standart logit regresyonlar marjinal ya da kitleye ortalananmış olasılıkları uydururken rassal etkili logit regresyonları bireye özel ya da koşullu olasılıkları

⁶ Tümlev alma, $f(x)dx$ şeklindeki belirli integralin nümerik olarak yaklaştırılması için en az fonksiyon değerlendirimi ile verilen duyarlılık seviyesinde sonuç elde etmek amacıyla herhangi bir yöntemin kullanılmasıdır. Tümlev yöntemleri, integrali alınan f fonksiyonunu daha sonra bir yaklaşım elde etmek için kullanılan absis ya da tümlev adı verilen sınırlı sayıda noktada hesaplamaya dayanmaktadır (Baydar, 2006).

uydurmaktadır. Dolayısıyla rassal etkili logit regresyonlarda tahmin edilen bahis oranları, standart logit regresyonlarındaki gibi tüm kitle içinde aranan çıktıya sahip olanların oranındaki artış/azalışı değil bir bireyin aranan çıktıya sahip olma olasılığındaki artış/azalışı ifade etmektedir. Model tahmin sonuçlarında açıklayıcı değişkenlerin katsayıları bu doğrultuda yorumlanmıştır.

4.4. Ampirik Sonuçlar

Van der Sluis vd. (2005) farklı kısıtlara maruz kalmaları ve farklı fırsatları yakalamaya çalışmalarından dolayı girişimcilik seçimi ve performansına ilişkin olarak kadın ve erkeklerin ayrı ayrı çalışılması için iyi gerekçeler olduğunu öne sürmüştür. Burada kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerinin ve belirleyicilerin katsayılarının kadın ve erkekler arasında farklılaşıp farklılaşmadığına ve dolayısıyla ayrı modellerle inceleme yapılmasının gerekliliğine modellerde etkileşim terimlerinin istatistiki anlamlılığına bakılarak karar verilmiştir. Bunun için Tablo 4.2’de tanımlanan bağımlı değişkenler GIR-UAİ, GIR-UCR, ISV-UAİ, ISV-UCR, KHC-UAİ, KHC-UCR, ISV-KHC olmak üzere tüm modeller Tablo 4.2’de tanımlanan bağımsız değişkenler ve bunlara ek olarak bağımsız değişkenlerin cinsiyet ile etkileşimleri ile popülasyon ortalamalı panel veri logit yöntemiyle tahmin edilmiş ve etkileşim terimlerinin katsayılarının bir bütün olarak anlamlılığı Wald test ile sınanmıştır. Panel veri ile çalıştırılan logit model sonuçları t yerine z istatistiği ve güven aralıkları ile verildiğinden Wald test istatistikleri F yerine χ^2 istatistiği olarak elde edilmiştir. Cinsiyet ve bağımsız değişkenlerin cinsiyet ile etkileşim terimlerinin anlamlılığını gösteren test istatistikleri ve p değerleri Tablo 4.4’de sunulmaktadır. Buna göre her bir model için cinsiyet ve cinsiyet ile etkileşim terimlerinin 0’a eşit olması %99 güven aralığında olası görünmemektedir. Bu nedenle bu bölümde tüm model tahminlerinin kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 4.4. Cinsiyet ve Cinsiyetle Etkileşim Terimlerinin Anlamlılığı, Wald Test Sonuçları

Bağımlı Değişken	2 Yıllık Panel		3 Yıllık Panel		4 Yıllık Panel	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
Girişimci-Ücretsiz aile işçisi	779,89	0,00	641,26	0,00	377,07	0,00
Girişimci-Ücretli	4128,87	0,00	3201,18	0,00	1902,87	0,00
İşveren-Ücretsiz aile işçisi	135,05	0,00	126,46	0,00	101,48	0,00
İşveren-Ücretli	156,17	0,00	138,60	0,00	77,90	0,00
Kendi hesabına çalışan-Ücretsiz aile işçisi	817,88	0,00	630,93	0,00	357,83	0,00
Kendi hesabına çalışan-Ücretli	3933,44	0,00	3031,19	0,00	1788,24	0,00
İşveren-Kendi hesabına çalışan	270,38	0,00	235,33	0,00	135,74	0,00

Not: $p < 0,1$ %90 güven seviyesinde, $p < 0,05$ %95 güven seviyesinde, $p < 0,01$ %99 güven seviyesinde anlamlı

Kadın ve erkeklerde kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerine ilişkin rassal sabit etkilerle logit model tahminleri GLLAMM yaklaşımıyla tarım dışı alt örneklem için iki, üç ve dört yıllık panel veri setleri kullanılarak maksimum olabilirlik yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

İşveren ve kendi hesabına çalışan olma eğiliminde cinsiyet eşitsizliği olup olmadığını belirlemek amacıyla kadın ve erkek alt örneklemeleri için tahmin edilen tüm model spesifikasyonları aynı yöntemsel yaklaşım kullanılarak diğer açıklayıcı değişkenlerle birlikte cinsiyet değişkenini de içerecek şekilde tahmin edilmiştir. Bu şekilde tahmin edilen modellerde kadınların 1, erkeklerin 0 değerini aldığı cinsiyet değişkeninin katsayıları ve p değerleri Tablo 4.5'te sunulmaktadır. Karşılaştırma grubu ücretliler ya da ücretsiz aile işçileri olduğunda ve diğer mikroekonomik değişkenler kontrol edildiğinde; cinsiyet değişkeninin katsayısının tüm modellerde 1'den küçük olması kendi hesabına çalışma ve işverenlik olasılığı açısından kadınlar aleyhine bir cinsiyet eşitsizliği olduğuna dair kanıt sunmaktadır.

Tablo 4.5. Cinsiyet Değişkeni Katsayısı ve p Değerleri

	2 Yıllık Panel		3 Yıllık Panel		4 Yıllık Panel	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Girişimci-Ücretli	0,51	0,01 ***	0,41	0,00 ***	0,49	0,01 ***
Girişimci-Ücretsiz aile işçisi	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***
Kendi hesabına çalışan-Ücretli	0,28	0,00 ***	0,62	0,00 ***	0,84	0,26
Kendi hesabına çalışan-Ücretsiz aile işçisi	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
İşveren-Ücretli	0,16	0,00 ***	0,22	0,00 ***	0,30	0,00 ***
İşveren-Ücretsiz aile işçisi	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***
İşveren-Kendi hesabına çalışan	0,58	0,10	0,52	0,03 **	0,44	0,12

Not: * %90 güven seviyesinde, ** %95 güven seviyesinde, *** %99 güven seviyesinde anlamlı

4.4.1. Girişimciliğin Belirleyicileri

4.4.1.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler

Girişimciler için karşılaştırma grubunun ücretliler olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.6’da sunulmaktadır.

Tablo 4.6. Girişimciliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	1,19	0,00 ***	1,21	0,00 ***	1,17	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,17	0,00 ***	1,09	0,09 *
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,999	0,04 **	0,998	0,00 ***	1,000	0,74	0,998	0,00 ***	1,000	0,48
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	1,17	0,40	0,89	0,10	1,27	0,16	0,91	0,20	1,07	0,74	1,01	0,88
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,21	0,37	0,79	0,01 **	1,40	0,08 *	0,83	0,05 **	1,08	0,75	0,96	0,71
Sağlık-Kötü	1,21	0,45	1,07	0,59	1,11	0,66	1,09	0,49	1,05	0,86	1,10	0,58
Sağlık-Çok kötü	2,78	0,28	2,78	0,03 **	1,17	0,76	2,66	0,02 **	0,78	0,67	1,53	0,28
Evlü	2,82	0,00 ***	2,46	0,00 ***	2,62	0,00 ***	2,06	0,00 ***	2,29	0,00 ***	2,49	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	3,29	0,00 ***	2,52	0,00 ***	3,57	0,00 ***	2,38	0,00 ***	3,78	0,00 ***	2,58	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	1,65	0,10	0,84	0,22	1,29	0,43	0,84	0,38	1,07	0,85	0,81	0,51
Meslek lisesi	2,34	0,01 ***	0,51	0,00 ***	1,61	0,06 *	0,61	0,01 **	1,56	0,11	0,61	0,15
Yüksek okul ve üstü	1,07	0,83	0,10	0,00 ***	0,52	0,01 **	0,06	0,00 ***	0,47	0,02 **	0,04	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,57	0,01 **	1,54	0,00 ***	1,66	0,00 ***	1,39	0,01 ***	1,57	0,03 **	1,45	0,01 **
Hanehalkı fert sayısı	0,73	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,77	0,00 ***	0,89	0,00 ***	0,78	0,00 ***	0,92	0,08 *
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			0,04	0,00 ***			0,04	0,00 ***			0,05	0,00 ***
Sanayi	3,57	0,00 ***	0,09	0,00 ***	3,35	0,00 ***	0,07	0,00 ***	3,31	0,00 ***	0,07	0,00 ***
Kayıtlı	0,00	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,06	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,10	0,00 ***
Saat	0,92	0,00 ***	1,12	0,00 ***	0,93	0,00 ***	1,10	0,00 ***	0,93	0,00 ***	1,08	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,51	0,01 ***	0,82	0,05 *	1,40	0,01 ***	0,84	0,08 *	1,41	0,02 **	0,81	0,09 *
Menkul geliri var	0,97	0,78	1,53	0,00 ***	0,99	0,96	1,35	0,00 ***	0,86	0,20	1,33	0,00 ***
Konut var	1,41	0,02 **	2,05	0,00 ***	1,38	0,02 **	1,90	0,00 ***	1,46	0,02 **	1,85	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	1,05	0,81	1,19	0,13	1,23	0,30	1,11	0,31	1,34	0,19	1,11	0,40
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,91	0,66	1,65	0,00 ***	1,07	0,73	1,45	0,00 ***	1,14	0,55	1,42	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	1,50	0,10	2,37	0,00 ***	1,51	0,08 *	2,17	0,00 ***	1,50	0,14	2,25	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	2,18	0,01 ***	9,33	0,00 ***	1,87	0,03 **	6,77	0,00 ***	1,83	0,06 *	5,65	0,00 ***
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				1,14	0,70	1,20	0,36
2008	Referans Kategori				2,43	0,01 **	1,15	0,31	2,17	0,04 **	1,45	0,10 *
2009	1,65	0,06 *	0,99	0,95	4,59	0,00 ***	1,17	0,30	3,69	0,00 ***	1,36	0,19
2010	1,56	0,20	0,95	0,70	4,55	0,00 ***	1,10	0,56	3,53	0,00 ***	1,31	0,28
2011	1,66	0,17	0,81	0,16	4,88	0,00 ***	0,89	0,50	4,20	0,00 ***	1,08	0,77
2012	1,08	0,83	0,64	0,00 ***	3,25	0,00 ***	0,74	0,10	2,67	0,01 ***	0,96	0,89
2013	1,09	0,80	0,61	0,00 ***	3,38	0,00 ***	0,74	0,09 *	2,99	0,00 ***	0,96	0,90
2014	1,39	0,34	0,64	0,00 ***	4,12	0,00 ***	0,72	0,08 *	3,09	0,00 ***	0,93	0,78
2015	1,26	0,51	0,76	0,07 *	3,85	0,00 ***	0,86	0,42	3,24	0,00 ***	1,08	0,78
2016	0,96	0,90	0,68	0,01 **	3,28	0,00 ***	0,72	0,09 *	2,84	0,01 ***	0,92	0,77
2017	0,77	0,48	0,60	0,00 ***	2,75	0,02 **	0,67	0,04 **	2,37	0,04 **	0,89	0,71
2018	0,55	0,12	0,62	0,01 ***	2,60	0,04 **	0,74	0,17	2,50	0,06 *	1,10	0,77
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	7,52	0,00 ***	6,39	0,00 ***	6,53	0,00 ***	5,42	0,00 ***	5,91	0,00 ***	4,79	0,00 ***
Gözlem sayısı	52.687		164.923		48.837		153.859		29.937		95.955	
Log-olabilirlik	-15.595.421		-70.367.192		-19.880.728		-89.404.856		-24.011.014		-108.953.336	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

Bağımlı değişkenin bireyin girişimci (işveren ya da kendi hesabına çalışan) olması durumunda 1, ücretli çalışan olması durumunda 0 değerini aldığı model tahmin sonuçlarına göre hem kadınların hem de erkeklerin yaşları arttıkça girişimci olma olasılıkları ücretli olma olasılıklarına kıyasla artmaktadır. Ancak yaşın karesinin istatistiki açıdan anlamlı bir katsayıya sahip ve 1'den küçük olması kadınlar için yaş ve ücretli çalışmaya kıyasla girişimci olma olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişkiye işaret etmektedir ve girişimcilik olasılığı diğer değişkenler sabit kalmak koşuluyla 53 yaşında maksimuma ulaşırken sonrasında yaşla azalmaktadır. Erkekler için ise 3 ve 4 yıllık panellerden elde edilen sonuçlara göre yaş değişkeni pozitif anlamlı işarete sahipken yaşın karesinin istatistiki açıdan anlamlı olmaması yaş ve girişimcilik olasılığı arasında doğrusal pozitif bir ilişkiye işaret etmekte; 2 yıllık panel sonuçlarından elde edilen katsayılar ise erkeklerin ömürleri boyunca yaşları arttıkça girişimcilik olasılıklarının da arttığını belirtmektedir. Sağlık değişkeninde referans kategori sağlık durumunun “çok iyi” olduğunu belirtenlerdir. Kadınlarda sağlık durumlarının daha kötü olmasının girişimci olma olasılığı açısından anlamlı bir etkisi bulunmazken erkeklerde sağlık durumunun “ne iyi ne kötü” olması %99 güven seviyesinde bireyin ücretli olmaya karşın girişimci olma olasılığını düşürürken sağlık durumunun “çok kötü” olması girişimci olma olasılığını %99 güven seviyesinde arttırmaktadır. 2 ve 4 yıllık panellerle yapılan tahminlerden farklı olarak 3 yıllık panellerle yapılan model tahmin sonuçlarına göre kadınlarda sağlığın ortalama düzeyde olması girişimci olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir. Bu bulgu kendi hesabına çalışmanın ücretli çalışmadan farklı olarak kişiye işle ilgili kendi zamanını planlama esnekliği verdiğiinden kötü sağlık koşullarına sahip bireyler tarafından tercih edilebileceği çıkarımı ile tutarlıdır. Evli ve hanehalkı sorumlusu olanların, kadınlarda meslek lisesi mezunu olanların ve sanayi sektöründe çalışanların, yüksek okul ve üstü mezunu olmayanların, hanehalkı konut sahibi ve yüksek gelir dilimlerinde olanların girişimcilik olasılığı referans durumdakilere göre daha yüksek bulunmuştur. Haftalık ortalama çalışma saatinin artması kadınlarda ücretli çalışmaya karşın girişimci olma olasılığını azaltırken erkeklerde arttırmaktadır. Bu da kadınların girişimciliği çalışma saatlerinde esneklikle ilişkilendirdiğine işaret edebilir. Hanehalkının aynı ya da nakdi yardım almış olması kadınların ücretli çalışmaya karşın girişimci olma olasılığını arttırırken erkeklerde %95

güven seviyesinde azaltmaktadır. Hanehalkının menkul gelirine sahip olması kadınların girişimci olma olasılığı üzerinde istatistiki açıdan anlamlı bir etkiye sahip değilken erkeklerin girişimci olma olasılığı üzerinde pozitif etkiye sahiptir. 2 yıllık panellerle tahmin edilen modellerde yıllarda referans kategori 2008 yılıdır ve kadınlarda sadece küresel krizi takip eden 2009 yılı girişimci olma olasılığı üzerinde %90 güven seviyesinde anlamlı pozitif bir etkiye sahiptir. Erkeklerde ise 2008 yılından anlamlı ölçüde farklı olan yıllar 2012-2018 yıllarıdır ve bu dönemde erkeklerin ücretli çalışmaya karşın girişimci olma olasılığı 2008 yılına göre daha düşüktür. 3 yıllık panel veri setiyle elde edilen tahmin sonuçlarına bakıldığında referans yıl 2007 iken kadınlarda tüm yıllarda girişimci olma olasılığı pozitif anlamlı katsayıya sahiptir. Erkeklerde ise 2007'ye kıyasla 2008, 2014, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında girişimci olma olasılığı daha düşüktür. 4 yıllık panel veriden elde edilen sonuçlarda ise yıl için referans kategori 2006 yılıdır ve 2007 yılı haricinde tüm yıllarda kadınların girişimci olma olasılığı 2006'ya kıyasla daha fazla görünmektedir. Rassal etkiler hem kadınlar hem de erkekler için tüm veri setleriyle yapılan model tahminlerinde istatistiki açıdan anlamlıdır.

4.4.1.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri

Girişimciliğin belirleyicileri için karşılaştırma grubunun ücretsiz aile işçileri olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.7'de sunulmaktadır. Burada bağımlı değişkenin bireylerin işveren ya da kendi hesabına çalışan olması durumunda 1, ücretsiz aile işçisi olması durumunda 0 değerini aldığı model sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.7. Girişimciliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	1,70	0,00 ***	2,41	0,00 ***	1,50	0,01 ***	2,20	0,00 ***	1,43	0,02 **	2,13	0,00 ***
Yaş ²	0,994	0,00 ***	0,991	0,00 ***	0,995	0,02 **	0,992	0,00 ***	0,996	0,02 **	0,992	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	1,46	0,44	1,66	0,07 *	0,59	0,55	2,05	0,00 ***	0,39	0,33	3,21	0,00 ***
Sağlık-Ne iyi ne kötü	2,94	0,04 **	1,85	0,14	1,31	0,74	2,28	0,08 *	0,60	0,62	3,84	0,05 **
Sağlık-Kötü	3,08	0,09 *	0,74	0,69	0,94	0,95	0,80	0,78	0,42	0,39	1,65	0,61
Sağlık-Çok kötü	6,15	0,28	4,96	0,36	1,75	0,61	22,00	0,01 **	0,47	0,52	84,47	0,03 **
Evlü	0,22	0,02 **	3,31	0,05 *	0,28	0,11	4,65	0,00 ***	0,37	0,13	2,32	0,36
Hanehalkı sorumlusu	410,98	0,00 ***	169,21	0,00 ***	1230,93	0,00 ***	125,77	0,00 ***	579,43	0,00 ***	180,99	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	2,89	0,14	0,37	0,09 *	5,05	0,01 **	0,32	0,07 *	6,20	0,08 *	0,29	0,11
Meslek lisesi	1,01	0,99	1,04	0,96	2,27	0,24	0,63	0,49	1,71	0,40	0,32	0,14
Yüksek okul ve üstü	721,57	0,00 ***	3,70	0,00 ***	2,50	0,38	3,82	0,00 ***	2,57	0,28	3,25	0,05 *
Aile												
Çocuk var	6,77	0,00 ***	3,17	0,08 *	6,55	0,00 ***	2,09	0,22	5,98	0,00 ***	2,20	0,18
Hanehalkı fert sayısı	0,51	0,01 ***	0,63	0,00 ***	0,58	0,05 *	0,66	0,00 ***	0,66	0,10 *	0,82	0,13
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat	8,15 0,08 *				12,96 0,00 ***				11,44 0,01 ***			
Sanayi	90,20	0,00 ***	0,13	0,00 ***	106,81	0,00 ***	0,13	0,00 ***	97,39	0,00 ***	0,08	0,00 ***
Kayıtlı	5,67	0,10	111,13	0,00 ***	3,15	0,08 *	91,63	0,00 ***	3,94	0,13	68,47	0,00 ***
Saat	0,93	0,00 ***	1,04	0,00 ***	0,94	0,00 ***	1,04	0,00 ***	0,95	0,00 ***	1,04	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,20	0,65	0,88	0,77	0,93	0,90	1,07	0,84	1,18	0,74	1,26	0,61
Menkul geliri var	0,71	0,36	0,82	0,39	1,05	0,89	0,98	0,91	0,92	0,78	1,28	0,37
Konut var	0,32	0,08 *	1,23	0,57	0,34	0,04 **	1,95	0,06 *	0,56	0,25	1,62	0,24
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	2,48	0,08 *	0,97	0,95	1,67	0,34	0,97	0,95	1,32	0,65	0,65	0,37
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,43	0,26	0,32	0,02 **	0,23	0,04 **	0,33	0,07 *	0,18	0,02 **	0,28	0,07 *
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,33	0,24	0,28	0,01 ***	0,21	0,06 *	0,25	0,01 ***	0,17	0,04 **	0,18	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,35	0,04 **	0,56	0,21	0,17	0,04 **	0,52	0,25	0,16	0,02 **	0,50	0,37
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				0,50	0,81	1,90	0,30
2008	Referans Kategori				1,08	0,95	0,53	0,26	0,43	0,77	0,76	0,69
2009	1,52	0,56	1,00	0,99	1,34	0,80	0,52	0,28	0,57	0,85	0,58	0,45
2010	3,99	0,08 *	1,11	0,85	2,79	0,40	0,73	0,64	1,12	0,97	0,85	0,80
2011	3,82	0,09 *	0,84	0,77	3,85	0,24	0,51	0,34	1,22	0,95	0,62	0,52
2012	3,01	0,13	0,73	0,62	2,53	0,43	0,46	0,29	0,69	0,91	0,63	0,56
2013	3,34	0,14	0,63	0,43	2,81	0,40	0,44	0,24	1,16	0,96	0,63	0,53
2014	2,42	0,24	0,93	0,90	2,34	0,50	0,60	0,49	0,73	0,92	0,95	0,95
2015	0,90	0,89	1,03	0,97	0,76	0,83	0,59	0,50	0,36	0,75	0,99	0,99
2016	0,91	0,90	1,54	0,52	1,43	0,79	0,87	0,87	0,64	0,89	0,92	0,92
2017	1,21	0,80	1,15	0,81	1,80	0,66	0,46	0,30	0,86	0,96	0,53	0,45
2018	0,53	0,58	1,71	0,40	0,77	0,85	0,80	0,77	0,26	0,70	0,82	0,82
Sabit	0,02	0,32	0,00	0,00 ***	0,10	0,48	0,00	0,00 ***	0,17	0,60	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	7,24	0,00 ***	6,02	0,00 ***	6,96	0,00 ***	5,83	0,00 ***	6,17	0,00 ***	5,79	0,00 ***
Gözlem sayısı	7.965		34.595		7.556		32.789		4.736		20.817	
Log-olabilirlik	-4.574.535		-6.726.957		-5.847.865		-8.619.502		-7.117.643		-10.374.136	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

2 yıllık panellerden elde edilen tahminler ücretsiz aile işçisi olmaya kıyasla girişimci olma olasılığının kadınlarda 42, erkeklerde 48 yaşında maksimum değerine ulaştığını sonrasında yaş arttıkça azaldığını göstermektedir. Bu da belli bir yaşa kadar deneyim ve öz sermaye artışıyla girişimci olma olasılığının arttığına belli bir yaştan sonra girişimciliğin getirdiği sorumlulukların ve risk karşılığının artmasıyla girişimcilik

olasılığının azaldığına işaret etmektedir. 2 yıllık panel sonuçlarına göre kadınlarda sağlığın orta düzeyde ve kötü olması girişimci olma olasılığını arttırırken 3 ve 4 yıllık panel sonuçlarına göre erkeklerde sağlığın orta düzeyde ve çok kötü olması girişimci olma olasılığını anlamlı düzeyde arttırmaktadır. Evli olmak 2 ve 3 yıllık panel sonuçlarına göre erkeklerin ücretsiz aile işçisi olmak yerine girişimci olma olasılığını pozitif yönde etkilerken 2 yıllık panel sonuçlarına göre evli olmak kadınların girişimci olma olasılığı üzerinde negatif etkiye sahiptir. Hanehalkı sorumlusu olmak, erkeklerde lise mezunu olmamak, kadınlarda lise mezunu olmak, yüksek okul ve üstü mezunu olmak, hanehalkında 14 ve daha küçük yaşta çocuk bulunması, hanehalkı fert sayısının az olması, kadınlar için sanayi sektöründe, erkekler için inşaat sektöründe olmak referans kategorilere kıyasla girişimci olma olasılığını arttırmaktadır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmanın erkeklerde tüm panel yıl sonuçlarına göre, kadınlarda ise 3 yıllık panel sonuçlarına göre girişimcilik olasılığı üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmektedir. Çalışma saati arttıkça kadınların ücretsiz aile işçisi yerine girişimci olma olasılığı azalırken erkeklerin girişimci olma olasılığı artmaktadır. Hanesinin yardım almasının ya da menkul gelire sahip olmasının ne kadın ne de erkekler için ücretsiz aile işçiliği yerine girişimci olma olasılığını anlamlı düzeyde etkilemediği görülmektedir. Hanehalkının dahil olduğu gelir dilimlerinde 2 yıllık panel sonuçlarına göre 2. %20'lik gelir diliminde olmak kadınların girişimci olma olasılığını pozitif yönde etkilerken 5. %20'lik gelir diliminde olmak konut sahipliğinde olduğu gibi negatif yönde etkilemektedir.

4.4.2. İşverenliğin Belirleyicileri

4.4.2.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler

İşverenler için karşılaştırma grubunun ücretliler olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.8'de sunulmaktadır. Bu tahminler bağımlı değişkenin bireylerin işveren olması durumunda 1, ücretli çalışan olması durumunda 0 değerini aldığı model sonuçlarıdır.

Tablo 4.8. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	1,48	0,00 ***	1,04	0,60	1,45	0,00 ***	1,00	0,97	1,45	0,00 ***	0,95	0,55
Yaş ²	0,996	0,00 ***	1,001	0,11	0,996	0,02 **	1,002	0,06 *	0,996	0,01 ***	1,002	0,11
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	0,62	0,28	0,72	0,02 **	0,73	0,62	1,08	0,68	1,30	0,61	1,34	0,12
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,68	0,52	0,78	0,17	0,83	0,81	1,24	0,31	1,63	0,51	1,53	0,06 *
Sağlık-Kötü	0,10	0,00 ***	0,51	0,03 **	0,16	0,01 **	0,91	0,74	0,32	0,11	1,06	0,87
Sağlık-Çok kötü	8,01	0,07 *	0,29	0,12	4,91	0,18	1,79	0,36	10,40	0,13	2,79	0,55
Evli	3,77	0,01 ***	3,05	0,00 ***	4,29	0,01 ***	1,76	0,22	4,12	0,03 **	1,89	0,12
Hanehalkı sorumlusu	4,60	0,01 ***	8,00	0,00 ***	8,52	0,00 ***	4,34	0,00 ***	11,77	0,00 ***	5,04	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	1,58	0,47	1,81	0,07 *	1,67	0,47	1,84	0,08 *	1,70	0,46	1,39	0,55
Meslek lisesi	1,47	0,54	0,75	0,31	1,56	0,54	1,02	0,95	1,76	0,47	0,64	0,33
Yüksek okul ve üstü	1,20	0,75	0,56	0,04 **	1,35	0,58	0,44	0,01 ***	1,29	0,62	0,43	0,04 **
Aile												
Çocuk var	3,96	0,01 ***	2,79	0,00 ***	3,62	0,00 ***	3,41	0,00 ***	2,21	0,10	2,36	0,00 ***
Hanehalkı fert sayısı	0,51	0,00 ***	0,67	0,00 ***	0,54	0,00 ***	0,74	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,80	0,00 ***
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			0,49	0,03 **			0,57	0,05 *			0,57	0,28
Sanayi	0,48	0,20	0,95	0,82	0,93	0,87	0,52	0,02 **	0,98	0,98	0,33	0,00 ***
Kayıtlı	7,01	0,00 ***	0,90	0,69	5,09	0,00 ***	1,44	0,18	5,17	0,00 ***	1,64	0,10 *
Saat	1,05	0,00 ***	1,21	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,18	0,00 ***	1,03	0,01 ***	1,14	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,18	0,00 ***	0,40	0,00 ***	0,17	0,00 ***	0,45	0,00 ***	0,16	0,00 ***	0,48	0,00 ***
Menkul geliri var	1,24	0,43	2,38	0,00 ***	1,22	0,45	1,67	0,00 ***	0,94	0,83	1,43	0,01 ***
Konut var	0,72	0,49	1,66	0,01 **	1,68	0,24	1,15	0,46	1,60	0,31	0,83	0,53
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,64	0,45	2,20	0,04 **	0,88	0,84	2,40	0,01 ***	0,75	0,69	1,75	0,15
Hanehalkı gelir dilimi-3	1,31	0,61	13,45	0,00 ***	1,72	0,35	7,83	0,00 ***	2,61	0,10	5,13	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	6,88	0,00 ***	59,61	0,00 ***	6,69	0,01 ***	24,23	0,00 ***	9,16	0,00 ***	13,49	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	44,55	0,00 ***	1105,27	0,00 ***	26,13	0,00 ***	230,36	0,00 ***	32,59	0,00 ***	80,43	0,00 ***
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				14,86	0,00 ***	0,98	0,96
2008	Referans Kategori				1,31	0,77	1,02	0,95	11,95	0,01 ***	0,98	0,96
2009	1,12	0,86	0,95	0,79	1,50	0,64	1,17	0,57	10,07	0,00 ***	0,97	0,94
2010	0,86	0,85	1,10	0,73	0,73	0,76	1,04	0,90	3,72	0,15	0,73	0,57
2011	0,22	0,06 *	1,15	0,65	0,29	0,18	0,91	0,78	1,88	0,44	0,68	0,52
2012	0,18	0,03 **	0,80	0,50	0,42	0,37	0,61	0,15	1,64	0,45	0,46	0,20
2013	0,21	0,06 *	0,70	0,26	0,32	0,25	0,50	0,05 **	1,10	0,90	0,38	0,10
2014	0,23	0,09 *	0,77	0,41	0,32	0,25	0,66	0,25	0,83	0,79	0,44	0,17
2015	0,30	0,13	0,72	0,30	0,44	0,41	0,74	0,40	1,63	0,48	0,52	0,28
2016	0,30	0,14	0,57	0,08 *	0,72	0,72	0,60	0,18	2,35	0,19	0,40	0,14
2017	0,30	0,15	0,57	0,09 *	0,78	0,79	0,61	0,20	2,30	0,26	0,37	0,13
2018	0,23	0,10 *	0,56	0,09 *	0,82	0,84	0,70	0,36	2,20	0,31	0,33	0,10 *
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	6,77	0,00 ***	7,01	0,00 ***	6,92	0,00 ***	6,01	0,00 ***	7,65	0,00 ***	5,20	0,00 ***
Gözlem sayısı	48.125		143.149		44.494		133.209		27.199		82.825	
Log-olabilirlik	-4.554.578		-30.328.452		-5.170.841		-37.436.280		-5.539.646		-45.594.440	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

Diğer değişkenler sabit kalmak koşuluyla kadınlarda bireyin işveren olma olasılığı 53 yaşında maksimum seviyeye ulaşırken sonrasında yaşla azalmaktadır, buna karşın erkeklerde anlamlı bir etkiye sahip değildir. İşverenliğin yüksek düzeyde sorumluluk ve uzun çalışma saatleriyle ilişkilendirilmesi nedeniyle sağlığı iyi olan bireylerin tercih edebileceği bir istihdam durumu olmasıyla uyumlu şekilde sağlığın

kötü olması hem erkek hem de kadınlarda işveren olma olasılığını düşürmektedir. Bu sav haftalık ortalama çalışma saatinin artması hem kadınların hem de erkeklerin işveren olarak çalışma olasılığını arttırması bulgusuyla da uyumludur. Bireyin evli, hanehalkı sorumlusu olması, hanehalkında 14 yaş ve altında çocuk bulunması, hanehalkı fert sayısının az olması hem kadın hem de erkeklerde bireyin ücretli çalışmaya kıyasla işveren olma olasılığını yükseltmektedir. Kadınlarda ilköğretimden yüksek eğitim seviyesine sahip olmak ücretli olma ile işveren olma olasılığı arasında anlamlı bir farka neden olmazken erkeklerde lise mezunu olmak işveren olma olasılığını, yüksek okul ve üstü mezunu olmak ise ücretli çalışan olma olasılığını arttırmaktadır. Kadınların çalıştığı sektörün referans kategori olan hizmet sektörüne kıyasla işveren olma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken inşaat sektöründe çalışan erkeklerin hizmet sektörüne kıyasla işveren olma olasılığının daha fazla sanayi sektöründe çalışanların ise daha az olduğu görülmektedir. İşveren olmak ücretli çalışmaya göre hem kadın hem de erkeklere göre formelliği daha yüksek bir istihdam durumudur. Finansal sermaye değişkenlerine bakıldığında hanehalkının aynı ya da maddi yardım almış olması hem kadınlarda hem de erkeklerde işveren olma olasılığı üzerinde negatif etkiye sahipken hanehalkının menkul gelirinin ve konutunun olması yalnızca erkeklerin işverenliği üzerinde anlamlı pozitif etkiye sahiptir. Hanehalkının dahil olduğu yüzdelik gelir dilimi kadın işverenliğinde en yüksek 4. ve 5. %20'lik gelir dilimlerinde pozitif anlamlıyken erkeklerde hanehalkı toplam kullanılabilir gelirinin 2.-5. Dilimde olması ücretli çalışmaya karşı işveren olma olasılığını arttırmaktadır. Yıllara göre ücretli çalışmaya kıyasla işveren olma olasılığı incelendiğinde kadınlarda 2008 yılına kıyasla 2011, 2012, 2013, 2014 ve 2018 yıllarında işveren olma olasılığının daha düşük olduğu, erkeklerde ise 2016, 2017, 2018 yıllarında işveren olma olasılığı 2008'e göre daha düşükken diğer yılların anlamlı bir farkı olmadığı görülmektedir. Rassal etkiler kadın ve erkekler için tüm panel setlerden elde edilen sonuçlara göre istatistiki açıdan anlamlıdır.

4.4.2.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri

İşverenliğin belirleyicileri için karşılaştırma grubunun ücretsiz aile işçileri olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları

Tablo 4.9’da sunulmaktadır. Burada bağımlı değişken bireylerin işveren olması durumunda 1, ücretsiz aile işçisi olması durumunda 0 değerini almaktadır.

Tablo 4.9. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	2,14	0,08 *	3,01	0,00 ***	1,99	0,00 ***	3,37	0,00 ***	1,02	0,99	3,77	0,00 ***
Yaş ²	0,992	0,14	0,989	0,00 ***	0,991	0,00 ***	0,987	0,00 ***	1,000	0,97	0,986	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	2,42	0,51	1,03	0,95	2,80	0,24	1,28	0,64	6,91	0,38	2,01	0,47
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,20	0,35	1,17	0,79	0,65	0,76	1,96	0,29	1,01	0,99	1,70	0,61
Sağlık-Kötü	0,00	0,04 **	0,12	0,07 *	0,05	0,05 **	0,29	0,35	0,02	0,48	0,29	0,66
Sağlık-Çok kötü	0,18	0,52	0,15	0,22	3,60	0,65	0,15	0,25	18,61	0,49	0,30	0,51
Evlü	0,00	0,01 ***	1,80	0,66	0,03	0,01 ***	0,45	0,53	0,03	0,07 *	0,21	0,28
Hanehalkı sorumlusu	11521944,00	0,00 ***	31403,15	0,00 ***	153431,20	0,00 ***	58791,90	0,00 ***	23478,37	0,00 ***	120566,12	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	4582,67	0,00 ***	0,55	0,53	210,26	0,00 ***	0,40	0,40	115,29	0,06 *	1,47	0,80
Meslek lisesi	1,69	0,51	0,99	0,99	2,35	0,26	1,20	0,89	22,97	0,26	10,74	0,16
Yüksek okul ve üstü	15394,91	0,01 ***	22,69	0,00 ***	513,47	0,00 ***	26,23	0,00 ***	933,23	0,01 **	172,17	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	128,73	0,02 **	20,24	0,00 ***	4,61	0,03 **	35,87	0,00 ***	0,61	0,62	197,52	0,00 ***
Hanehalkı fert sayısı	0,23	0,00 ***	0,29	0,00 ***	0,25	0,00 ***	0,29	0,00 ***	0,47	0,29	0,26	0,00 ***
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			218,22	0,00 ***			184,27	0,00 ***			113,71	0,01 **
Sanayi	0,94	0,95	12,97	0,00 ***	1,01	0,99	6,37	0,01 ***	0,46	0,38	2,95	0,26
Kayıtlı	48068352,00	0,00 ***	51774,69	0,00 ***	74983,15	0,00 ***	29018,52	0,00 ***	29942,92	0,00 ***	27100,76	0,00 ***
Saat	1,17	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,12	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,11	0,08 *	1,17	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,01	0,02 **	0,09	0,01 ***	0,03	0,00 ***	0,06	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,20	0,13
Menkul geliri var	0,26	0,18	1,57	0,24	0,47	0,13	1,87	0,23	0,53	0,79	4,74	0,02 **
Konut var	0,01	0,01 **	1,44	0,46	0,07	0,01 ***	1,57	0,67	0,66	0,72	0,73	0,64
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,40	0,56	1,23	0,89	0,14	0,80	0,75	0,84	0,30	0,58	1,51	0,76
Hanehalkı gelir dilimi-3	5,12	0,32	2,75	0,23	1,99	0,93	1,48	0,71	63,52	0,06 *	1,17	0,89
Hanehalkı gelir dilimi-4	63,90	0,10 *	12,50	0,00 ***	3,20	0,88	5,93	0,11	279,52	0,07 *	7,05	0,13
Hanehalkı gelir dilimi-5	2987,79	0,01 ***	97,28	0,00 ***	19,92	0,70	35,12	0,00 ***	220,25	0,27	26,30	0,01 ***
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				0,00	0,02 **	0,11	0,08 *
2008	Referans Kategori				0,64	0,90	0,96	0,95	0,01	0,07 *	0,06	0,02 **
2009	0,54	0,78	1,03	0,96	0,85	0,96	1,17	0,85	0,01	0,01 ***	0,04	0,01 ***
2010	0,35	0,69	0,36	0,26	0,87	0,97	0,38	0,36	0,00	0,02 **	0,01	0,00 ***
2011	0,02	0,35	0,15	0,10	0,28	0,66	0,14	0,09 *	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
2012	0,04	0,41	0,14	0,05 **	1,28	0,92	0,13	0,07 *	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
2013	0,07	0,41	0,14	0,09 *	0,68	0,89	0,21	0,29	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
2014	0,03	0,29	0,23	0,13	0,55	0,86	0,32	0,48	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***
2015	0,02	0,31	0,19	0,05 **	0,42	0,81	0,18	0,19	0,00	0,09 *	0,01	0,00 ***
2016	0,08	0,54	0,10	0,01 ***	1,82	0,86	0,09	0,02 **	0,00	0,03 **	0,00	0,00 ***
2017	0,17	0,57	0,10	0,02 **	2,65	0,74	0,05	0,00 ***	0,01	0,04 **	0,00	0,00 ***
2018	0,20	0,61	0,08	0,05 *	3,07	0,72	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,01 **	0,00	0,00 ***	0,00	0,49	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	13,31	0,00 ***	7,88	0,00 ***	9,48	0,00 ***	8,01	0,00 ***	9,78	0,00 ***	8,57	0,00 ***
Gözlem sayısı	3.403		12.821		3.213		12.139		1.998		7.687	
Log-olabilirlik	-1.186.793		-3.089.710		-1.501.669		-3.930.791		-1.722.858		-4.785.992	

*, %90 güven seviyesinde, **, %95 güven seviyesinde, ***, %99 güven seviyesinde anlamlı

Kadınlarda yaş ile işveren olma olasılığı arasında pozitif doğrusal ilişki bulunurken (kadınlar için yaşın karesi istatistiki açıdan anlamlı katsayıya sahip değil); erkeklerde

işverenlik olasılığı 48 yaşında maksimum değerine ulaşmakta ve sonrasında azaltmaktadır (Kadınlarda 4 yıllık panel sonuçlarına göre yaş değişkeninin katsayısı istatistiki açıdan anlamlı bulunmamıştır). Sağlığın kötü olmaması, hanehalkı sorumlusu olmak, kadınlarda lise ve üstü, erkeklerde yükseköğretim ve üstü mezunu olmak, hanehalkında çocuk olması ancak fert sayısının az olması, kayıtlılık, uzun çalışma saatleri, hanehalkının gelirinin 4. ve 5. %20'lik gelir dilimlerinde olması işveren olma olasılığını referans kategorilere göre arttırmaktadır. Tüm sonuçlara göre erkeklerde evli olmak işveren olma olasılığını anlamlı ölçüde etkilemezken kadınların işveren olma olasılığı üzerinde negatif etkiye sahiptir. Çalışılan sektörün kadınların işveren olma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken erkeklerin inşaat ve sanayi sektöründe çalışıyor olmaları hizmet sektörüne kıyasla işveren olma olasılığını yükseltmektedir.

4.4.2.3. Karşılaştırma grubu: Kendi hesabına çalışma

İşverenliğin belirleyicileri için karşılaştırma grubunun kendi hesabına çalışanlar olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.10'da sunulmaktadır. Bu tahminlerde bağımlı değişken bireylerin işveren olması durumunda 1, kendi hesabına çalışması durumunda 0 değerini almaktadır.

Tablo 4.10. İşverenliğin Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Kendi Hesabına Çalışma]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	1,35	0,41	0,94	0,39	1,14	0,82	1,05	0,53	0,74	0,11	0,99	0,86
Yaş ²	0,996	0,30	1,001	0,25	0,998	0,83	1,000	0,78	1,002	0,42	1,000	0,80
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	0,23	0,24	1,14	0,44	0,18	0,04 **	1,24	0,16	0,46	0,32	1,51	0,03 **
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,57	0,68	1,36	0,15	0,25	0,22	1,23	0,28	0,62	0,66	1,47	0,10 *
Sağlık-Kötü	0,01	0,11	0,43	0,02 **	0,00	0,00 ***	0,46	0,01 ***	0,01	0,00 ***	0,70	0,28
Sağlık-Çok kötü	1,63	0,80	0,56	0,39	0,03	0,14	0,49	0,31	16,20	0,03 **	0,61	0,54
Evli	5,06	0,32	2,57	0,06 *	3,63	0,26	1,98	0,26	6,95	0,07 *	1,38	0,62
Hanehalkı sorumlusu	8,61	0,24	2,59	0,01 **	1,80	0,53	1,80	0,16	7,94	0,05 *	2,52	0,03 **
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	27,82	0,17	2,73	0,01 **	24,61	0,03 **	2,39	0,05 **	5,54	0,08 *	1,43	0,36
Meslek lisesi	0,20	0,12	1,68	0,15	0,72	0,75	1,72	0,08 *	0,06	0,00 ***	1,71	0,17
Yüksek okul ve üstü	16,26	0,00 ***	8,67	0,00 ***	15,56	0,00 ***	7,34	0,00 ***	0,07	0,00 ***	4,61	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	0,39	0,63	3,32	0,00 ***	0,87	0,86	2,78	0,00 ***	0,08	0,00 ***	2,75	0,00 ***
Hanehalkı fert sayısı	1,46	0,51	0,63	0,00 ***	0,73	0,54	0,67	0,00 ***	1,00	1,00	0,70	0,00 ***
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			12,22	0,00 ***			4,28	0,00 ***			2,67	0,03 **
Sanayi	0,05	0,04 **	27,93	0,00 ***	0,05	0,06 *	10,00	0,00 ***	0,19	0,03 **	6,14	0,00 ***
Kayıtlı	15233,91	0,00 ***	56,02	0,00 ***	2156,71	0,00 ***	36,80	0,00 ***	7423886,00	0,00 ***	22,01	0,00 ***
Saat	1,09	0,00 ***	1,04	0,00 ***	1,09	0,03 **	1,04	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,03	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,10	0,40	0,61	0,03 **	0,27	0,19	0,58	0,00 ***	0,11	0,00 ***	0,49	0,00 ***
Menkul geliri var	1,67	0,41	1,59	0,00 ***	1,06	0,88	1,33	0,01 ***	1,19	0,69	1,29	0,05 **
Konut var	1,61	0,41	0,89	0,56	0,76	0,72	0,80	0,28	2,30	0,17	0,75	0,22
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,17	0,35	2,96	0,00 ***	0,86	0,92	2,41	0,00 ***	4,53	0,13	2,25	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-3	2,26	0,58	7,23	0,00 ***	4,01	0,38	4,44	0,00 ***	12,64	0,03 **	3,98	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	11,69	0,09 *	26,52	0,00 ***	14,40	0,07 *	10,02	0,00 ***	69,36	0,00 ***	8,59	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	881,80	0,00 ***	192,86	0,00 ***	122,24	0,00 ***	41,36	0,00 ***	535,54	0,00 ***	33,06	0,00 ***
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				0,09	0,18	0,28	0,01 **
2008	Referans Kategori				0,31	0,19	0,62	0,06 *	0,03	0,05 **	0,19	0,00 ***
2009	1,41	0,73	1,29	0,32	0,43	0,39	0,64	0,13	0,09	0,09 *	0,23	0,01 ***
2010	0,23	0,48	1,20	0,63	0,08	0,06 *	0,55	0,07 *	0,01	0,00 ***	0,19	0,00 ***
2011	0,07	0,23	0,95	0,91	0,14	0,11	0,38	0,01 ***	0,02	0,01 **	0,15	0,00 ***
2012	0,12	0,14	0,99	0,99	0,15	0,14	0,45	0,02 **	0,02	0,01 **	0,15	0,00 ***
2013	0,65	0,84	1,04	0,92	0,26	0,24	0,47	0,02 **	0,02	0,05 **	0,18	0,00 ***
2014	0,69	0,88	0,76	0,50	0,21	0,13	0,38	0,00 ***	0,04	0,05 **	0,14	0,00 ***
2015	2,63	0,58	0,83	0,64	0,30	0,21	0,45	0,02 **	0,24	0,29	0,16	0,00 ***
2016	2,53	0,47	0,97	0,95	0,23	0,14	0,52	0,06 *	0,20	0,24	0,20	0,00 ***
2017	1,98	0,59	1,00	1,00	0,20	0,13	0,60	0,16	0,18	0,29	0,19	0,00 ***
2018	1,25	0,88	0,60	0,22	0,24	0,25	0,41	0,02 **	1,71	0,80	0,14	0,00 ***
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,09 *	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	9,11	0,00 ***	5,82	0,00 ***	7,87	0,00 ***	5,27	0,00 ***	8,54	0,00 ***	4,63	0,00 ***
Gözlem sayısı	5.543		31.753		5.260		30.174		3.273		19.191	
Log-olabilirlik	-1.815.930		-17.193.346		-2.234.115		-22.207.006		-2.372.459		-27.944.064	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

Yaş ne kadın ne de erkeklerde kendi hesabına çalışmaya karşı işveren olma olasılığını anlamlı düzeyde etkilememektedir. Algılanan sağlık durumunun kötü olması kendi hesabına çalışma yerine işveren olma olasılığını negatif yönde etkilerken evli

olmanın işveren olma olasılığı üzerindeki etkisi pozitif tahmin edilmiştir. Hanehalkı sorumlusu olmak, lise ve üstü okul mezunu olmak, kayıtlılık ve uzun çalışma saatleri daha yüksek işverenlik olasılığıyla ilişkilidir. Hanehalkında 14 ve daha küçük yaşta çocuk bulunması artan masrafları karşılayabilmek için daha yüksek gelir elde etme güdüsüyle erkeklerin işverenlik olasılığını pozitif yönlü etkilerken çocukla ilgili sorumlulukların daha yüksek oranda kadınlarda olduğuna işaret edecek şekilde kadın işverenliği üzerinde negatif etkiye sahiptir. Erkekler için tüm panel sonuçlarına göre inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışıyor olmak referans sektör olan hizmet sektörüne kıyasla işveren olma olasılığını arttırmaktadır. Kadınlar için ise sanayi sektöründe olmak hizmet sektöründe olmaya kıyasla kendi hesabına çalışma yerine işveren olma olasılığı ile negatif ilişkilidir. Menkul gelirin olması erkekler için tüm panel yıl sonuçlarına göre işveren olma olasılığı ile pozitif ilişkili iken konut sahipliği ne kadın ne de erkekler için işveren olma olasılığı ile anlamlı bir ilişkiye sahip değildir. Buradan istihdam yaratma kapasitesine sahip girişimcilerin konuttan daha fazla öz sermayeye gereksinim duydukları çıkarımı yapılabilir. Hanehalkı gelir düzeyine bakıldığında erkekler için tüm panel sonuçlarına göre ilk %20'lik gelir diliminden sonraki tüm gelir gruplarında işveren olma olasılığının arttığı görülmektedir. Kadınlar için bu ilişki 2 ve 3 yıllık panel sonuçlarına göre 4. ve 5. %20'lik dilimlerde ve 4 yıllık panel sonuçlarına göre 3., 4. ve 5. %20'lik gelir dilimlerinde geçerlidir. 2 yıllık panel sonuçlarına göre yılların hiçbirisi referans yıl olan 2008'den istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklı değildir.

4.4.3. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri

4.4.3.1. Karşılaştırma grubu: Ücretliler

Kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri için karşılaştırma grubunun ücretliler olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.11'de sunulmaktadır. Burada bağımlı değişken bireylerin kendi hesabına çalışan olması durumunda 1, ücretli çalışan olması durumunda 0 değerini almaktadır.

Tablo 4.11. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretliler]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	1,20	0,00 ***	1,33	0,00 ***	1,17	0,00 ***	1,22	0,00 ***	1,17	0,00 ***	1,11	0,01 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,999	0,01 ***	0,998	0,00 ***	1,000	0,92
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	1,25	0,22	0,88	0,18	1,44	0,04 **	0,86	0,11	1,21	0,36	0,89	0,31
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,38	0,14	0,82	0,07 *	1,56	0,04 **	0,81	0,05 *	1,13	0,62	0,89	0,36
Sağlık-Kötü	1,38	0,21	1,18	0,23	1,30	0,32	1,20	0,19	1,16	0,61	1,10	0,60
Sağlık-Çok kötü	1,42	0,77	2,77	0,04 **	0,91	0,86	2,08	0,04 **	0,72	0,57	1,57	0,23
Evli	3,44	0,00 ***	3,02	0,00 ***	2,94	0,00 ***	2,21	0,00 ***	2,29	0,00 ***	2,38	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	3,43	0,00 ***	1,43	0,07 *	3,62	0,00 ***	1,61	0,05 *	3,46	0,00 ***	1,81	0,04 **
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	1,18	0,61	0,59	0,00 ***	0,97	0,92	0,53	0,00 ***	0,87	0,70	0,42	0,02 **
Meslek lisesi	2,47	0,02 **	0,50	0,00 ***	1,55	0,12	0,50	0,00 ***	1,52	0,18	0,34	0,00 ***
Yüksek okul ve üstü	1,20	0,63	0,09	0,00 ***	0,54	0,04 **	0,09	0,00 ***	0,42	0,02 **	0,09	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,71	0,01 ***	1,11	0,34	1,84	0,00 ***	0,98	0,84	1,73	0,02 **	0,91	0,54
Hanehalkı fert sayısı	0,71	0,00 ***	0,93	0,03 **	0,75	0,00 ***	0,96	0,20	0,75	0,00 ***	1,03	0,50
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			0,01	0,00 ***			0,02	0,00 ***			0,02	0,00 ***
Sanayi	3,87	0,00 ***	0,02	0,00 ***	3,65	0,00 ***	0,03	0,00 ***	3,49	0,00 ***	0,04	0,00 ***
Kayıtlı	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,03	0,00 ***
Saat	0,91	0,00 ***	1,10	0,00 ***	0,92	0,00 ***	1,08	0,00 ***	0,93	0,00 ***	1,06	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,71	0,00 ***	0,90	0,34	1,56	0,00 ***	0,88	0,24	1,56	0,00 ***	0,84	0,18
Menkul geliri var	0,95	0,69	1,23	0,00 ***	0,95	0,65	1,20	0,00 ***	0,85	0,20	1,20	0,01 ***
Konut var	1,63	0,00 ***	1,93	0,00 ***	1,44	0,01 ***	1,51	0,00 ***	1,46	0,02 **	1,47	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	1,07	0,75	0,96	0,72	1,33	0,19	0,98	0,84	1,41	0,15	0,94	0,62
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,92	0,71	1,08	0,56	1,15	0,53	1,10	0,44	1,19	0,46	1,03	0,84
Hanehalkı gelir dilimi-4	1,44	0,17	1,18	0,23	1,66	0,04 **	1,25	0,09 *	1,64	0,08 *	1,14	0,41
Hanehalkı gelir dilimi-5	2,01	0,03 **	1,64	0,00 ***	1,95	0,03 **	1,72	0,00 ***	1,94	0,05 **	1,57	0,01 **
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				1,18	0,66	1,19	0,47
2008	Referans Kategori				2,12	0,04 **	1,20	0,20	2,33	0,05 **	1,50	0,11
2009	1,84	0,03 **	0,92	0,48	4,30	0,00 ***	1,11	0,50	4,41	0,00 ***	1,24	0,41
2010	1,94	0,07 *	0,96	0,78	4,83	0,00 ***	1,12	0,53	4,85	0,00 ***	1,25	0,41
2011	2,21	0,04 **	0,77	0,13	5,14	0,00 ***	0,95	0,80	5,70	0,00 ***	1,13	0,66
2012	1,26	0,53	0,60	0,00 ***	2,99	0,01 ***	0,78	0,19	3,35	0,00 ***	1,03	0,92
2013	1,41	0,35	0,60	0,00 ***	3,55	0,00 ***	0,78	0,20	4,09	0,00 ***	0,99	0,98
2014	1,63	0,18	0,61	0,00 ***	4,21	0,00 ***	0,74	0,12	4,20	0,00 ***	0,93	0,81
2015	1,39	0,37	0,72	0,06 *	3,72	0,00 ***	0,86	0,45	3,91	0,00 ***	1,04	0,89
2016	0,97	0,93	0,74	0,07 *	2,81	0,01 **	0,85	0,42	2,99	0,01 **	0,95	0,87
2017	0,74	0,44	0,65	0,01 **	2,33	0,06 *	0,80	0,29	2,77	0,03 **	0,93	0,81
2018	0,50	0,08 *	0,74	0,12	2,28	0,09 *	1,05	0,83	2,62	0,08 *	1,46	0,26
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	8,00	0,00 ***	6,12	0,00 ***	6,98	0,00 ***	5,29	0,00 ***	6,30	0,00 ***	4,70	0,00 ***
Gözlem sayısı	51.706		154.944		47.920		144.335		29.402		89.894	
Log-olabilirlik	-12.653.393		-52.703.948		-16.516.645		-67.524.016		-20.317.880		-82.303.240	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

Hem kadın hem de erkeklerde yaş ile ücretli çalışmaya kıyasla kendi hesabına çalışma olasılığı ters u şekilli ilişkiye sahiptir. Kadınların kendi hesabına çalışma olasılığı maksimum değerine 53 yaşında ulaşırken erkeklerde 75 yaşında ulaşmakta, sonraki yaşlarda azalmaktadır. Evli ve hanehalkı sorumlusu olmak, kadınlarda meslek

lisesi mezunu olmak, erkeklerde ilköğretim ve altı eğitim düzeyinde olmak, kadınlarda hanehalkında 14 yaş ve altında çocuk bulunması, hanehalkı fert sayısının az olması, kadınlarda sanayi sektöründe, erkeklerde hizmet sektöründe çalışmak, konut sahipliği, hanehalkının en yüksek gelir diliminde olması ve enformellik daha yüksek kendi hesabına çalışma olasılığı ile ilişkilidir. Haftalık ortalama çalışma saatinin artması kadınların kendi hesabına çalışma eğilimi üzerinde negatif, erkeklerin kendi hesabına çalışma eğilimi üzerinde ise pozitif etkiye sahiptir. Bu bulgu, kadınların kendi hesabına çalışmayı, çalışma koşullarında esneklikle ilişkilendirdiğine işaret etmektedir ve zaman kullanım araştırması sonuçlarıyla uyumludur.

4.4.3.2. Karşılaştırma grubu: Ücretsiz aile işçileri

Kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri için karşılaştırma grubunun ücretsiz aile işçileri olduğu, 2, 3 ve 4 yıllık panel veriler kullanılarak elde edilen model tahmin sonuçları Tablo 4.12’de sunulmaktadır. Burada bağımlı değişken bireylerin kendi hesabına çalışan olması durumunda 1, ücretsiz aile işçisi olması durumunda 0 değerini almaktadır.

Tablo 4.12. Kendi Hesabına Çalışmanın Belirleyicileri [Karşılaştırma Grubu Ücretsiz Aile İşçileri]

	2 Yıllık Panel				3 Yıllık Panel				4 Yıllık Panel			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Yaş	2,01	0,04 **	2,89	0,00 ***	1,80	0,00 ***	2,69	0,00 ***	1,54	0,03 **	2,55	0,00 ***
Yaş ²	0,991	0,04 **	0,989	0,00 ***	0,993	0,00 ***	0,989	0,00 ***	0,995	0,07 *	0,990	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Sağlık-İyi	1,40	0,60	1,66	0,20	0,31	0,32	1,87	0,08 *	0,22	0,13	2,73	0,06 *
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	2,90	0,11	1,39	0,60	0,94	0,95	1,89	0,24	0,46	0,42	2,96	0,05 *
Sağlık-Kötü	3,65	0,07 *	0,81	0,81	0,85	0,90	0,91	0,90	0,36	0,42	1,44	0,70
Sağlık-Çok kötü	22,74	0,12	12,95	0,09 *	1,24	0,91	61,75	0,02 **	0,23	0,32	227,33	0,00 ***
Evli	0,06	0,01 ***	6,84	0,01 ***	0,36	0,15	11,24	0,00 ***	0,33	0,22	10,49	0,01 **
Hanehalkı sorumlusu	173,53	0,00 ***	296,53	0,00 ***	1422,19	0,00 ***	142,18	0,00 ***	659,64	0,00 ***	135,38	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Lise	0,33	0,58	0,22	0,03 **	3,89	0,11	0,19	0,01 **	6,30	0,10 *	0,24	0,05 **
Meslek lisesi	1,01	0,99	0,53	0,71	2,23	0,51	0,32	0,42	2,43	0,26	0,24	0,10
Yüksek okul ve üstü	3,98	0,26	4,20	0,04 **	0,86	0,84	4,57	0,01 ***	1,04	0,98	5,58	0,06 *
Aile												
Çocuk var	4,69	0,22	2,31	0,17	7,52	0,00 ***	1,74	0,22	8,90	0,03 **	1,95	0,18
Hanehalkı fert sayısı	0,47	0,05 *	0,68	0,00 ***	0,56	0,06 *	0,72	0,00 ***	0,53	0,05 **	0,84	0,22
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
İnşaat			8,33	0,36			17,03	0,01 ***			18,82	0,00 ***
Sanayi	33,25	0,00 ***	0,01	0,00 ***	123,98	0,00 ***	0,02	0,00 ***	129,74	0,00 ***	0,02	0,00 ***
Kayıtlı	0,20	0,31	36,41	0,00 ***	2,17	0,25	27,80	0,00 ***	2,25	0,39	19,34	0,00 ***
Saat	0,91	0,00 ***	1,06	0,00 ***	0,92	0,00 ***	1,05	0,00 ***	0,93	0,00 ***	1,05	0,02 **
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,10	0,80	0,82	0,63	1,09	0,88	1,04	0,93	1,48	0,55	1,19	0,66
Menkul geliri var	0,96	0,88	0,89	0,64	1,21	0,57	1,09	0,74	1,07	0,86	1,23	0,50
Konut var	0,20	0,00 ***	1,24	0,71	0,41	0,10 *	1,64	0,33	0,65	0,42	1,34	0,61
Hanehalkı gelir dilimi-1	Referans Kategori				Referans Kategori				Referans Kategori			
Hanehalkı gelir dilimi-2	2,21	0,10 *	0,56	0,16	1,78	0,26	0,63	0,30	1,35	0,68	0,41	0,11
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,67	0,41	0,21	0,00 ***	0,18	0,03 **	0,22	0,01 ***	0,12	0,04 **	0,18	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,70	0,53	0,09	0,00 ***	0,15	0,04 **	0,11	0,00 ***	0,08	0,02 **	0,07	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,21	0,16	0,10	0,00 ***	0,10	0,02 **	0,13	0,00 ***	0,08	0,03 **	0,12	0,00 ***
Yıl												
2006									Referans Kategori			
2007					Referans Kategori				4,17	0,31	1,93	0,32
2008	Referans Kategori				1,32	0,82	0,61	0,55	4,87	0,23	0,76	0,73
2009	1,82	0,40	0,80	0,58	1,51	0,77	0,47	0,37	6,18	0,17	0,45	0,34
2010	4,18	0,05 **	0,85	0,80	2,25	0,55	0,55	0,57	9,23	0,10	0,68	0,70
2011	3,13	0,12	0,58	0,43	3,45	0,32	0,39	0,41	13,07	0,06 *	0,53	0,55
2012	1,62	0,66	0,42	0,22	1,82	0,61	0,30	0,31	5,85	0,20	0,51	0,49
2013	1,44	0,74	0,57	0,45	2,12	0,52	0,45	0,46	11,41	0,08 *	0,59	0,56
2014	0,97	0,97	1,08	0,91	1,59	0,71	0,72	0,76	6,05	0,20	1,05	0,96
2015	0,28	0,22	1,12	0,89	0,61	0,65	0,72	0,78	2,35	0,52	1,40	0,75
2016	0,56	0,56	1,24	0,79	1,16	0,90	1,00	1,00	4,67	0,25	1,31	0,81
2017	0,89	0,92	1,23	0,76	1,52	0,73	0,68	0,72	4,74	0,25	1,26	0,84
2018	0,60	0,63	2,07	0,37	0,66	0,77	1,14	0,91	1,93	0,67	1,36	0,80
Sabit	0,42	0,85	0,00	0,00 ***	0,02	0,29	0,00	0,00 ***	0,07	0,47	0,00	0,00 ***
Rassal etkiler	9,82	0,00 ***	6,89	0,00 ***	8,07	0,00 ***	6,55	0,00 ***	7,37	0,00 ***	6,51	0,00 ***
Gözlem sayısı	6.984		24.616		6.639		23.265		4.201		14.756	
Log-olabilirlik	-4.080.435		-6.158.766		-5.188.398		-7.844.432		-6.300.699		-9.350.128	

*: %90 güven seviyesinde, **: %95 güven seviyesinde, ***: %99 güven seviyesinde anlamlı

Hem kadın hem de erkeklerde yaşla kendi hesabına çalışma olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişki vardır ve 2 yıllık panel verilerden edilen sonuçlara göre kendi hesabına çalışma olasılığı kadınlarda 40; erkeklerde 47 yaşında maksimum değerine ulaşmakta sonrasında ise azalmaktadır. Erkeklerde sağlığın çok kötü olması, kadınlar

için bekar, erkekler için evli olmak, hanehalkı sorumlusu olmak, erkekler için yüksek okul ve üstü mezunu olmak, kadınlar için hanehalkında 14 ve altı yaşta çocuk bulunması, hanehalkı fert sayısının az olması, erkekler için inşaat sektöründe, kadınlar için sanayi sektöründe çalışmak ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığında artışla ilişkilidir. Esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmak erkekler için tüm panellerde ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığını arttırırken kadınlar için anlamlı değildir. Buradan diğer tüm faktörler kontrol edildiğinde bile kadınlarda kendi hesabına çalışmanın ücretsiz aile işçiliği kadar savunmasız bir istihdam durumu olduğu çıkarılabilir. Haftalık ortalama çalışma saatindeki artış kadınların kendi hesabına çalışma olasılığını azaltırken erkeklerinkini arttırmaktadır. Hanehalkının yardım almış olması ve menkul gelirinin olması ne kadınlar ne de erkekler için kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Kadınlar için konut sahipliği, erkekler için hanehalkı gelirinin 3.,4. ve 5. %20'lik gelir diliminde olması kendi hesabına çalışma eğilimlerini düşürmektedir.

4.5. Tartışma

Bu bölümde girişimcilik, kendi hesabına çalışma ve işverenliğin belirleyicilerine ilişkin ücretli çalışanlar ve ücretsiz aile işçileri olmak üzere farklı karşılaştırma gruplarıyla yapılan ve bir önceki bölümde sunulan analizlerin bulguları literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve ulaşılan sonuçların ortaya çıkış nedenleri tartışılmıştır.

Türkiye'de 2006-2018 yıllarında kadınların girişimcilik olasılığının erkeklerle kıyasla düşük olduğu bulgusu literatürde cinsiyet ve kendi hesabına çalışma arasındaki ilişkiyi inceleyen ve bu farklılığı kadınların risk karşıtlığı, yoğun olarak çalıştıkları sektörler, memnuniyet yaklaşımları, sosyal sermaye ve tercihlerindeki farklılıklara atfeden çalışmalarla tutarlıdır (Simoes vd., 2015). Analizde kullanılan cinsiyet dışındaki mikroekonomik değişkenlerin etkileri de cinsiyetler arasında farklılık gösterdiğinden kadınlar ve erkekler için ayrı modeller tahmin edilmiştir.

Yaş ile ücretli çalışma ya da ücretsiz aile işçisi olmaya karşın girişimci ya da kendi hesabına çalışan olma eğilimi arasında tespit edilen ters u şekilli ilişki; yaş ve kendi hesabına çalışma arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların öne sürdüğü bireylerin

yaşları ilerledikçe beşeri sermaye, finansal sermaye ve sosyal sermaye gibi kendi hesabına çalışmaya geçiş için gerekli olan temel kaynaklara sahipliğinin artması, daha esnek istihdam koşullarını arzulamaları ve kariyerlerinin sonuna doğru işgücü piyasasını terk etmeyi ertelemek için kendi hesabına çalışmanın iyi bir alternatif olması gibi nedenlerle aynı doğrultudadır. Ancak belli bir yaştan sonra yaşlılar gençlere göre daha risk karşıtı ve kendi hesabına çalışmanın getireceği zorlu iş ortamına karşı daha isteksiz olmakta, bu nedenle de ters u şekilli bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

Sağlık durumu kötü bireyler, işverenlerin uyguladığı ayrımcılık nedeniyle az sayıda istihdam fırsatı ve düşük fırsat maliyetiyle karşı karşıya kalırlar ve bu da kendi hesabına çalışmayı daha çekici kılar ve hatta son çare haline getirir. Kendi hesabına çalışmanın sağladığı özgürlüğün hastalık/engellilik ve işle ilgili görevler arasında zaman ve yer ayarlamalarına daha fazla fırsat vermesi nedeniyle sağlık durumunun kötü olmasıyla kendi hesabına çalışma olasılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu savı karşılaştırma grubu ücretliler olduğunda sağlık durumu çok kötü olan erkeklerin çok iyi olanlara kıyasla kendi hesabına çalışma olasılığının daha yüksek olması ile uyumludur. Buna karşın kişinin kendi algısına göre sağlık durumunun kötü olmasının işveren olma olasılığını azalttığı elde edilen bulgular arasındadır. Bu durum kendi hesabına çalışmanın daha fazla stres ve çalışma saatiyle bağlantılı olmasından dolayı iyi sağlık durumu gerektirdiğini savunan çalışmalarla tutarlı bir sonuçtur. Dolayısıyla işverenlik kendi hesabına çalışmaya kıyasla sağlık durumunun daha iyi olmasını gerektirmektedir. Sağlık durumu çok iyi olmayan bireylerin yeni ve yaratıcı bir fikirle girişimci olmak yerine ücretli istihdam fırsatlarına erişememeleri nedeniyle kendi hesabına çalışmayı tercih etmesi; buna karşın işverenlik olasılığının bu bireyler için daha düşük olması kendi hesabına çalışmanın zorunluluk güdüsü ile gizli işsizlik hipotezine daha yakın olduğunu, işverenlerin ise iş yaratma hipotezine daha uygun olabileceğini düşündürmektedir.

Bireylerin evli olması, ücretli çalışmayla karşılaştırıldığında kadın ve erkeklerin işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir. Bu bulgu Bölüm 4.2.2.3'te bahsedilen evli bireylerin refahının daha yüksek olması düşüncesinden hareketle kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının artacağı, finansal zorluklar ortaya çıktığında bu refahın kendi hesabına çalışma faaliyetinin daha uzun

süre devam etmesini sağlayacağı, eşlerin de faaliyete katkıda bulunabileceği ve hatta duygusal desteğin yanı sıra işin gerekliliklerini yerine getirme konusunda da destek olabileceklerini öne süren çalışmalarla tutarlıdır. Buna karşın işverenler ücretsiz aile işçileri ile karşılaştırıldığında erkeklerde anlamlı bir etkisi tespit edilmezken; kadınlarda evli olmanın işveren olma olasılığı üzerinde negatif etkisi olduğu görülmüştür.

Hanehalkı sorumluluğu ile işverenlik ve kendi hesabına çalışma eğilimi arasındaki pozitif yönlü ilişkiye dair bulgular literatürde bu ilişkiyi inceleyen çalışmaların bulguları ile aynı doğrultudadır. Hanehalkı sorumlusu olan bireyler çoğunlukla evin geçimini sağlamakla yükümlü olmaları nedeniyle gelir akışlarında aksamalara karşı daha az esnekliğe sahiptir. Bu durum ücretsiz aile işçileri ile karşılaştırmalı olan modellerde hanehalkı sorumluluğunun yüksek katsayı değerinin açıklaması olabilir.

Erkeklerde yüksek eğitim düzeylerinin işverenlik ve kendi hesabına çalışma olasılığını düşürmesine ilişkin bulgulardan Parker (2009)'un öne sürdüğü gibi örgün eğitimin girişimcilik için kullanışlı olan becerileri geliştirirken aynı zamanda ücretli çalışma için kullanışlı olacak becerileri de geliştirdiği ve işgücü piyasasında en iyi ücretli iş fırsatlarına erişebilecek yüksek eğitim düzeyine sahip erkeklerin mali riskler olarak iş kurmak ve başka çalışanlar istihdam etmek yerine ücretli çalışmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan yaş değişkeninin deneyimi ifade ettiği düşünülürse Cowling vd. (2004) gibi erkek girişimciler için formel özelliklerden çok deneyimin önemli olduğu ve iş yapacakları potansiyel müşterilerine üretkenliklerini kanıtlamak için akademik başarı edinmeye ihtiyaç duyulmadığı çıkarımı yapılabilir. Kadınlar için lise ya da üniversite mezunu olmak en savunmasız istihdam türü olan ücretsiz aile işçiliği yerine işveren olma olasılığını erkeklerinkine kıyasla oldukça yüksek oranda arttırmaktadır. Bu bulgu kadınların işgücü piyasasında konumlarını güçlendirmeleri açısından eğitimin ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan bu bulguyu Türkiye gibi ülkelerde kadınlar için ücretli çalışma fırsatlarının erkeklere kıyasla daha az olması nedeniyle beşeri sermayesi yüksek kadınların girişimciliğe yönelmesi şeklinde yorumlayan çalışmalar da vardır (Cetindamar vd., 2012).

Kendi hesabına çalışmaya karşın işveren olma olasılığı ile lise mezunu ve yüksek öğretim mezunu olma arasındaki pozitif ilişkiye dair olduğu bulgu Dvouletý (2018)'in işveren olma olasılığının eğitim düzeyi arttıkça yükselmesi sonucuyla tutarlıdır, istihdam yaratma ancak güçlü beşeri sermayeye sahip bireylerin başarabileceği bir iştir ve bu durum işverenler ve kendi hesabına çalışanların ayrı ayrı ele alınması gerektiğini göstermektedir. Eğitim durumu yüksek bireylerin ücretli istihdam fırsatlarını değerlendirebilmek açısından daha fazla şansı olduğu düşünülürse düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin ücretli işlere ilişkin dezavantajlı durumları nedeniyle zorunluluktan kendi hesabına çalışmayı seçtiği ve bu bakımdan gizli işsizlik hipotezine daha yakın oldukları çıkarılabilir. Öte yandan girişimciler içinde işverenlerin yüksek eğitim düzeyleriyle kendi hesabına çalışanlardan ayrılmaları işverenlerin iş yaratma hipotezine yakınlık açısından daha fazla potansiyeli olduğunu gösterebilir.

Çocuk sahibi olma ile kendi hesabına çalışma olasılığı arasındaki ilişkiye dair ampirik literatürdeki hakim kanı ilişkinin pozitif yönlü olduğu şeklinde olmasına rağmen çocuk yetiştirmek için harcanan zaman ve kaynaklar ile kendi hesabına çalışmanın zor olması ve aileyle ilgili sorumlulukların risk karşılığını arttırması gerekçesiyle negatif yönlü bir ilişki olduğunu öne süren çalışmalar da vardır. Hanede çocuk olması kadınların ücretli yerine kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkili iken erkekler açısından anlamlı bir etki tespit edilmemiş olması kadınların çalışma zamanlarında daha fazla özgürlük ve esneklik ile ilişkilendirilen kendi hesabına çalışmayı aile ve iş dengesini sağlamanın bir yolu olarak gördüğü şeklinde açıklanabilir. Zaman kullanım araştırmaları sonuçlarını kullanan çalışmalar, Türkiye’de yapılan zaman kullanım araştırması sonuçlarıyla da uyumlu olarak kendi hesabına çalışan kadınların ücretli çalışan kadınlara nazaran ev işlerine daha fazla, işgücü piyasasındaki işlerine daha az zaman ayırdığını bulmuştur.

Literatürde yeni kurulacak girişimle ilgili çalışacak daha fazla kişi olması ve ekonomik, psikolojik ve sosyal destek sağlaması açısından hanehalkı üye sayısı ile girişimcilik olasılığı arasında pozitif ilişki olduğunu öne süren çalışmalar olsa da hanehalkı büyüklüğünün artması mali yüklerin de artmasına neden olmakta ve bireylerin ücretli çalışma gibi güvencesi daha yüksek istihdam türlerine yönelmesine neden olabilmektedir. Bu bakımdan hanehalkı fert sayısında artışın işveren ya da kendi

hesabına çalışan olma eğilimini azaltması Türkiye’de incelenen dönem için ikinci yaklaşımın geçerli olduğunu düşündürmektedir.

Pietrobelli vd. (2004)’ye göre sanayi sektörü gelişmekte olan ülkelerde ekonomik açıdan verimli kendi hesabına çalışma fırsatları bulma olasılığının en yüksek olduğu sektördür. Gelişmiş ülkelerde sanayi sektöründe büyük firmaların ortaya çıkışıyla küçük işletmelerin karlılığının azalması kendi hesabına çalışmayı azaltsa da gelişmekte olan ekonomilerin küçük firmaların hakim olduğu sanayi sektörlerinde büyüme oldukça kendi hesabına çalışma oranlarının da artması beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında cinsiyet farkı gözetmeksizin hizmet yerine sanayi sektöründe çalışmak ile girişimci olma olasılığı arasında pozitif ilişki bulunacağı düşünüldüğünde bu ilişkinin sadece kadınlar için geçerli olduğu; erkeklerde ise kendi hesabına çalışmaya karşın işveren olma eğilimi söz konusu olduğunda geçerli olduğu görülmüştür. Buradan sanayi sektörünün kadınların yoğun olarak yaptıkları mesleklerin kendi hesabına icra edilmesine daha fazla olanak sağladığı, erkeklerde ise emek yoğunluğu yüksek faaliyetlerde istihdam fırsatı yaratan işler kurmak açısından daha elverişli olduğu çıkarımı yapılabilir.

Kayıtlılık oranının en yüksek olduğu istihdam durumu kadınlarda işverenlikten erkeklerde ücretli çalışma; en düşük olduğu istihdam durumu ise hem kadın hem de erkeklerde ücretsiz aile işçiliğidir. Kendi hesabına çalışma ücretli çalışma ile kıyaslandığında enformellik ile ilişkilendirilebilir. Kadınlarda kayıtlılıkla işveren olma olasılığı artmaktadır. Erkek girişimcilerde enformellik ücretsiz aile işçilerine kıyasla daha azken kadınlarda ancak işverenler ücretsiz aile işçilerinden anlamlı düzeyde farklıdır. Buradan kendi hesabına çalışan kadınların savunmasızlık açısından ücretsiz aile işçileri ile benzer özellikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Uzun haftalık ortalama çalışma saatleri ile işverenlik arasında bulunan ilişki literatürde istihdam yaratma kapasitesine sahip bireylerin ortalamada daha çok çalıştığı bulgularıyla tutarlıdır. Kendi hesabına çalışma olasılığına erkekler açısından bakıldığında kendi hesabına çalışmanın ücretli çalışma ve ücretsiz aile işçiliğine kıyasla daha fazla işin başında durmayı ve çalışmayı gerektiren, yorucu bir istihdam tipi olduğu görülürken kadınlar açısından elde edilen çalışma saatleri ile kendi hesabına çalışma olasılıkları arasında negatif ilişkiye işaret eden bulgular Bölüm 1’de yer verilen zaman

kullanım araştırması sonuçlarından da görülebileceği gibi kadınların kendi hesabına çalışmayı, çalışma zamanlarında daha fazla özgürlük ve esneklik ile ilişkilendirdiklerine işaret etmektedir.

Yardım değişkeni hanehalkına başka kişi veya hanehalklarından düzenli olarak gelen karşılıksız ayni ya da nakdi yardımlar olup olmadığını göstermektedir. Bu değişken iş kurmak için finansal sermaye sağlamayı temsil etmekten çok iş kurmanın finansal riskine karşı bir güvence mekanizması değişkeni olarak kullanılmıştır. Hanehalkına düzenli yardım sağlayan aile bireyleri ya da yakınlarının olması iş kurma girişiminde ya da işi sürdürmede başarısız olunması durumunda hanehalkının asgari geçimini sağlamada destek olabilirler. Davidsson ve Honig (2003) de aile ve arkadaşlardan destek almanın kendi hesabına çalışmaya geçiş için önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varmıştır. Diğer taraftan aileden gelen miras ve hediyelerin kendi hesabına çalışma olasılığını arttırdığını bulan çalışmalar da mevcuttur. Model bulgularına göre hanehalkının ayni ya da nakdi yardım almış olması hem kadın hem de erkeklerin işveren olma eğilimini olumsuz yönde etkiliyorken kadınların ücretli çalışma yerine kendi hesabına çalışmayı seçme olasılığını arttırmakta ancak erkeklerin kendi hesabına çalışma olasılığı üzerinde anlamlı etkisi bulunmamaktadır.

Likidite kısıtı hipotezinde belirtildiği gibi finansal kısıtlar kendi hesabına çalışma seçimini etkilemektedir. Girişimcilik faaliyetleri önemli miktarda başlangıç sermayesi gerektirir ve bu faaliyetleri başlatmak için öz sermaye ve dış fonlar kullanılabilir. Bireylerin refahının yüksek olması daha fazla teminat anlamına gelir ve dış fon sağlama olasılığını artırır. Dolayısıyla literatürde öz sermayeyi ifade eden hanehalkı geliri ve kendi hesabına çalışmaya geçiş arasında pozitif bir ilişki olduğu öne sürülmektedir. Konutlar ev sahipleri için finansal bir varlık olarak kişisel refah değişkeni olarak kullanıldığı gibi kendi evine sahip işletme sahiplerinin kredi piyasası yoluyla işletmeleri için finansal güvence sağladığı da öne sürülmektedir. Model tahmin sonuçlarına göre erkeklerde ücretli çalışmaya karşın işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılığı ile gelir getiren menkul ve konut sahipliği ilişkisi bu savlarla uyumludur. Hanehalkı gelir seviyesinin erkeklerde işveren olma olasılığına etkisi literatürdeki bulgularla uyumlu olmakla birlikte kadınlarda bu etki ancak en yüksek %40'lık gelir dilimi için görülmektedir. ABD gibi gelişmiş ülkelerdeki girişimciler için dışsal finansal

sermayeye erişim için öz sermaye dışında alternatif yollar bulunmasına bağlı olarak finansal sermaye ile girişimcilik olasılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmezken gelişmekte olan ülkelerde girişimciler karşılaştıkları finansal kısıtları ancak kendi gelirleri ile aşabilmektedir (Cetindamar vd., 2012). Bu bakımdan girişimci olma olasılığı ile daha yüksek finansal sermayeye sahip olmak arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair bulgular gelişmekte olan ülkelerle ilgili sonuçlarla tutarlıdır. Kadın girişimciler kaynaklara, krediye ve teknolojiye erişim açısından erkeklere kıyasla daha fazla kısıt ile karşılaşmaktadır (Hirway, 2015). Erkeklerde ikinci gelir diliminden itibaren girişimcilik olasılığı yükselirken kadınlarda bu ilişkinin yalnızca en yüksek gelir dilimleri için geçerli olması kadınların girişimciliğe geçişte krediye erişim açısından daha fazla kısıta maruz kaldığı ve ancak öz sermayesi en yüksek kadınların girişimciliğe geçebildiğine işaret edebilir.

2009-2011 yıllarında kadınların ücretli çalışmaya karşın kendi hesabına çalışma olasılığının 2008 yılına kıyasla daha fazla olduğu bulgusu ekonomik durgunluk dönemlerinde istihdam fırsatları azaldığında ücretli iş bulmak açısından kadınların erkeklere kıyasla dezavantajlı olduklarına işaret edebilir. Geleneksel ideoloji nedeniyle gerekli altyapının henüz oluşmadığı ülkelerde kadınlar kriz durumlarında personel azaltma politikalarından etkilenebilecekleri düşüncesiyle kendi hesabına çalışmayı tercih etmektedir (Gürol ve Marşap, 2007).

BEŞİNCİ BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİKTE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: BÖLGESEL AYRIMLAR

5.1. Giriş

Girişimcilik, piyasada inovasyon ve rekabetçi dinamikleri tetikleme özelliği nedeniyle bölgesel politika yapımcılar tarafından bölgesel ekonomik kalkınmanın önemli bir güdümlayicisi olarak görülmekte ve bu nedenle dünyanın pek çok bölgesinde güncel bölgesel politikalar girişimciliğin teşvik edilmesine odaklanmaktadır. Yeni kurulan işler yeni istihdam fırsatları yaratmakta ve bilginin yaratılması ile ekonomik büyüme arasında geçiş mekanizması görevi görmektedir. Bu nedenle bölgesel girişimcilik becerilerinin olgunlaştırılması bölgesel anlamda bilgi ekonomisinin geliştirilmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan literatürde neden bazı bölgelerdeki bireylerin kendi hesabına çalışma olasılığı daha yüksekken diğerlerinde daha düşük olduğu ve bu farklılıkların bölgesel kalkınmayı nasıl etkileyeceği sorgulanmaktadır (Dawson vd., 2012).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim, ücret, meslek, üretim girdilerine erişim, siyasi temsiliyet gibi pek çok sosyoekonomik göstergede cinsiyet eşitsizliği gözlenmektedir. Becker ve Lewis (1973)'e göre cinsiyet eşitsizliğini etkileyen en önemli faktörlerden biri ülkelerin refah seviyesidir ve ülkeler zenginleştikçe cinsiyet eşitsizliği azalmaktadır. Nüfusun yarısını oluşturmaya rağmen kadınların makroekonomik düzene katkısı hem işgücüne katılım oranları hem de yüksek üretken sektörlerdeki payları açısından erkeklere kıyasla düşük kalmakta ve kadınlar ekonomiye potansiyellerinin çok altında katkı sağlamaktadır. Ücretlendirilmeyen işlerin kadınlar üzerindeki yükü, sosyal normlar ve buna bağlı olarak şekillenen gelenekler kadınlarda beşeri sermaye birikiminin erkeklere kıyasla daha az düzeyde olmasına neden olarak kadınların işgücü piyasasındaki performansını sınırlamakta ve işgücü piyasasında cinsiyetler bazında ayrışmaya neden olmaktadır (Hirway, 2015).

İşgücü piyasasında cinsiyet eşitsizliğinin literatürde çoğunlukla gözardı edilen en önemli yönü kadınların girişimcilik faaliyetlerinde düşük düzeyde varlık göstermesidir (Cuberes ve Teignier, 2017). Kadın girişimciler kaynaklara, krediye ve

teknolojiye erişim açısından erkeklere kıyasla daha fazla kısıt ile karşılaşmaktadır (Hirway, 2015) ve bu nedenle girişimcilik faaliyetlerinde erkeklere kıyasla daha az kadın olması neredeyse tüm dünyada karşılaşılan bir durumdur (Kelley vd., 2013).

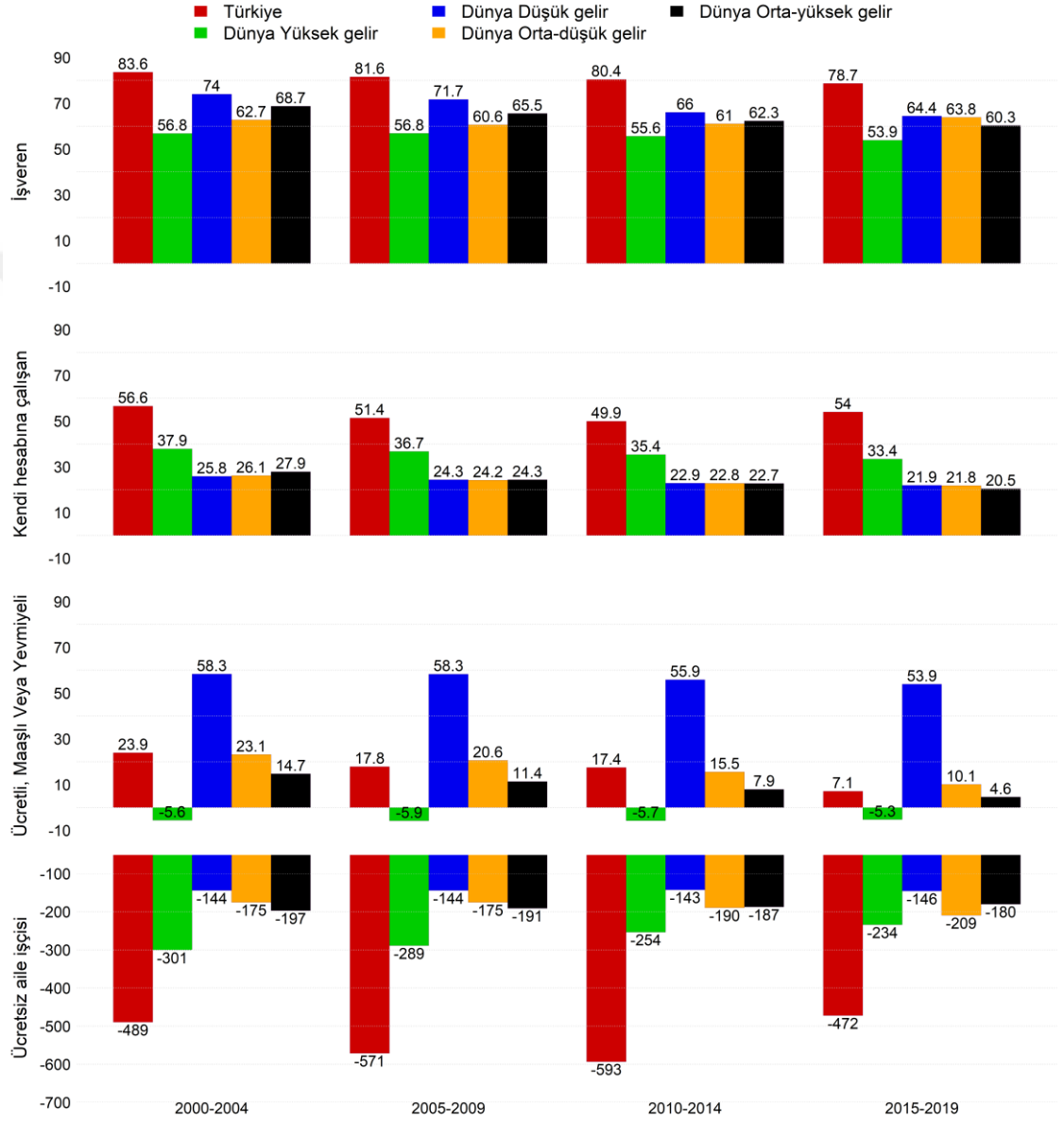
Hem girişimcilik davranışlarında hem de girişimcilik faaliyetlerinde önemli boyutlarda bölgesel farklılıklar görülmektedir ve bu farklılıklar çoğunlukla kalıcı olmaktadır. Ekonomik kalkınma sürecinde bölgelerin potansiyelinden yararlanılabilmesi için işgücü piyasasına giriş, işsizlik ve girişimcilik açısından bölgesel farklılıkların azaltılması ve bunun için de farklılıkların nedenlerinin anlaşılması önemlidir. Bu farklılıkları açıklayabilmek için hem mikro hem de makro olgular dikkate alınmalıdır. Bireylerin kişisel değerleri, tercihleri vardır ve kendi kapasitelerini ve fırsatları değerlendirerek girişimcilik kararı alırlar ancak bu kararlar kişilik yapıları ile hanehalkı özelliklerine koşullu olduğu gibi bölgede başka işletmelerin mevcudiyeti, bölgesel piyasanın gelişimi ve makro düzeyde kendi işine sahip olmaya karşı sosyo-kültürel yaklaşımlara ve mevzuatlarla belirlenen engellere de koşullu olabilir. Dolayısıyla girişimcilikle ilgili davranışlar ve gerçekleşen girişimcilik faaliyetleri açısından ortaya çıkan mekânsal farklılıklar hem bölgesel demografinin hem bölgeye özel ekonomik niteliklerin hem de kurumsal bileşenlerin bir sonucudur (Bosma ve Schutjens, 2011).

Girişimcilikte kadın ve erkekler arasında büyük eşitsizlik vardır, bu eşitsizliğin boyutu ülkeler arasında değişmektedir ve makroekonomik düzeyde büyük çıktı kayıplarıyla ilişkilidir. Örneğin Cuberes ve Teignier (2017) cinsiyet eşitsizliklerinin, kaynakların hatalı dağıtımı ve toplumsal üretkenliğin düşmesi yoluyla kişi başına çıktıda %9,4'lük kayba neden olduğunu göstermiştir. Bu nedenle cinsiyet eşitsizliklerini açıklayacak geçerli faktörlerin belirlenmesi, bu eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik politikalar üretilmesinde önemli bir adım olacaktır (Cuberes vd., 2018).

Türkiye'de tarım istihdamından tarım dışına geçiş kadın istihdamı üzerinde aşağı yönlü bir baskı oluşturmuşken eğitim düzeyinin artması ile kadınların işgücüne katılımı artmış ancak kadınlar için çalışmanın fırsat maliyetinin yüksek olması, iş deneyiminin yetersizliği, kadınlara yönelik ayrımcılık ve kadın istihdam etmekten kaynaklanan ek maliyetler nedeniyle kadınlarda tarım dışı işsizlik erkeklerinkinden yüksekte seyretmiştir. Diğer taraftan kadınların emeklilik yaşıyla ilgili düzenlemeler, evlilik ve çocuk sahibi olmanın kadın istihdamı üzerindeki negatif etkisinin azalması,

ortalama evlenme yaşının yükselmesi gibi olgular Türkiye’de kadınların istihdam eğilimlerini etkilemiştir (Gürsel ve Uysal Kolaşın, 2010).

Türkiye ve gelire göre ülke gruplarında dönemler itibarıyla istihdam durumlarına göre cinsiyet açığı Şekil 5.1’de gösterilmektedir.

Şekil 5.1. Gelire Göre Ülke Grupları ve Türkiye’de İşteki Duruma Göre Cinsiyet Açığı

Kaynak: Veriler ILO çevrimiçi veritabanından alınmıştır.

Ücretli istihdamla karşılaştırıldığında Türkiye’de işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği diğer ülke gruplarına göre oldukça yüksekte

seyretmektedir. Ücretli istihdamda cinsiyet açığı 2000-2004 döneminde ortalama %24'ten son beş yılda bunun üçte birinden daha düşük bir seviyeye gerilemişken aynı dönem içerisinde kendi hesabına çalışmadaki cinsiyet eşitsizliğinde iyileşme %3 puandan düşüktür. 2000-2004 döneminde %56,6 seviyesindeki cinsiyet eşitsizliği özellikle 2010-2014 döneminde %50 seviyesine kadar gerilediyse de son beş yılda tekrar %54 olarak gerçekleşmiştir. İşverenlikte ise azalmakla birlikte cinsiyet eşitsizliği çok daha büyük boyutlardadır. Son beş yılda önceki dönemlere göre daha düşük olmakla birlikte Türkiye'de 100 erkek işverene karşılık sadece 21 kadın işveren istihdam edilmektedir.

İşverenlikte cinsiyet açığı 2000-2004 döneminde 83,6 seviyesindeyken son beş yıl ortalamasına göre 78,7'ye gerilemiş, Türkiye'de işverenlikte cinsiyet açığı, yüksek gelirli ülkelerin ortalamasından 25 puan, cinsiyet açığı en yüksek ülke grubu olan düşük gelirli ülkelere ise 15 puan daha yüksektir. Kendi hesabına çalışmada ise 100 erkeğe karşılık 46 kadın kendi hesabına çalışan istihdam edilmektedir ve bu cinsiyet açığıyla Türkiye, son beş yılda kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği en yüksek grup olan yüksek gelirli ülkelerin bile 20 puan yukarısında kalmaktadır. Ücretli istihdamda ise son beş yılda cinsiyet eşitsizliği %7,1 ile orta-düşük gelirli ülkeler ile orta-yüksek gelirli ülkelerin arasında yer almaktadır. Bu durum Şekil 5.1'de beşer yıllık dönemler itibariyle yer almaktadır.

Yukarıda sunulan işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin azaldığını gösteren verilerle uyumlu şekilde Türkiye'de kadın girişimciliği üzerine yapılan çalışmalar pek çok soruna rağmen kadın girişimciliğinin gelişmekte olduğunu gözlemlemekle birlikte girişimcilikte görülen cinsiyet eşitsizliğini sosyoekonomik yapılanmadaki eksiklikler, toplumsal cinsiyet rolleri, aile içi ataerkil üretim ilişkileri gibi faktörlere bağlamaktadır (Toprakçı Alp ve Aksoy, 2018).

Tez çalışmasının bu bölümünde Türkiye'de İBBS Düzey 1 bölgelerindeki girişimcilik eğilimleri ve girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği araştırılmış; bu doğrultuda öncelikle bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri ve bölgesel düzeyde kadınların çalışmasına karşı yaklaşımlar gibi bölgelerde girişimciliği belirleyen makro faktörler ile bireylerin girişimcilik eğilimlerini etkileyecek özellikleri bölgesel düzeyde incelenmiştir. Girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği bölgesel düzeyde Gelir Yaşam Koşulları

Araştırması'nın havuzlanmış 2006-2018 kesit verileri ile logit modellerle tahmin edilmiş; gelişmişlik seviyesine göre gruplandırılmış bölgeler düzeyinde kadın ve erkekler için ayrı modeller tahmin edilerek girişimciliğin belirleyicilerinde cinsiyet farklılıkları araştırılmıştır.

Şentürk (2020) çalışması, Hanehalkı İşgücü Araştırması verilerini kullanarak ücretli çalışmaya karşın serbest çalışma tercihlerinin belirleyicilerini kadın ve erkekler ayrımında olmak üzere 2017 yılı için bölge düzeyinde incelemiştir. Bu tez çalışmasında ise farklı bir yaklaşımla girişimciler işveren ve kendi hesabına çalışanlar olmak üzere iki ayrı grupta incelenmiş; Hanehalkı İşgücü Araştırması yerine Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kullanılarak literatürde girişimciliğin önemli belirleyicileri arasında söz edilen bireylerin sağlık durumu, finansal sermaye sahipliği ve likidite kısıtları gibi özelliklerin girişimcilik eğilimleri üzerinde etkisi incelenebilmiştir. Kesit veri setlerinin havuzlanması ile çok değişkenli analiz için elverişli, büyük bir veri seti elde edilmesinin yanı sıra işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerinin ayrı ayrı incelenmesi olanaklı hale gelmiştir.

5.1.1. Bölgelerde Girişimciliği Belirleyen Faktörler

5.1.1.1. Makro Faktörler

Cuberes vd. (2018), girişimcilikte bölgesel düzeyde ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliklerini, makro göstergeler kapsamında bölgelerin gelişmişlik düzeyi, kurumsal yapısı ve kadın haklarına bakış açılarıyla açıklamıştır. Ekonomik teori, işgücüne katılım oranlarında görülen cinsiyet açığının ülkeler zenginleştikçe düştüğünü iddia etmektedir ve pek çok çalışmada bu sav kanıtlanmıştır. Bu nedenle ele alınan ülkeler milli gelir düzeylerine göre sınıflanarak analiz edilmiştir (Cuberes vd., 2018).

Bu tez çalışmasında Türkiye'de İBBS 1 bölgelerinin girişimcilik özellikleri ve girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği analiz edilmeden önce bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri ve kadınların çalışmasına karşı yaklaşımlar incelenmiştir. Bu kapsamda bölgelerin yurtiçi toplam gelirden aldığı paylar, bölgesel düzeyde kişi başına milli gelir, milli gelirin sektörel dağılımı, sosyoekonomik gelişmişlik endeksi, işsizlik, istihdamın işteki durumlara göre dağılımı değerlendirilmektedir.

5.1.1.1.1. Gelir ve Kişi Başına Düşen Gelir

Bireylerin kendi hesabına çalışmayı seçmeleri üzerindeki önemli rollerden biri yerel sektörel yapı ve dışsal piyasa fırsatlarıdır. Mekânsal düzeyde talep yönlü etkiler piyasadaki fırsatları belirlerken kümelenme ve ağ etkileri de önemlidir. Toplam talep ve erkek kendi hesabına çalışma oranı arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Bu mekanizma iki şekilde açıklanabilir: Birincisi, bölgelerde kişi başı harcanabilir gelirin yüksek olması küçük işletmeler tarafından sağlanan gelir-esnek hizmetlere talebin daha yüksek olmasına neden olmakta; ikinci olarak yüksek harcanabilir gelir potansiyel girişimcilerin gerekli sermayeyi daha kolay ve daha düşük maliyetle elde etmelerini sağlamaktadır (Dawson vd., 2012).

İBBS 1 bölgeleri düzeyinde toplam GSYH'nin dağılımı Tablo 5.1'de gösterilmektedir.

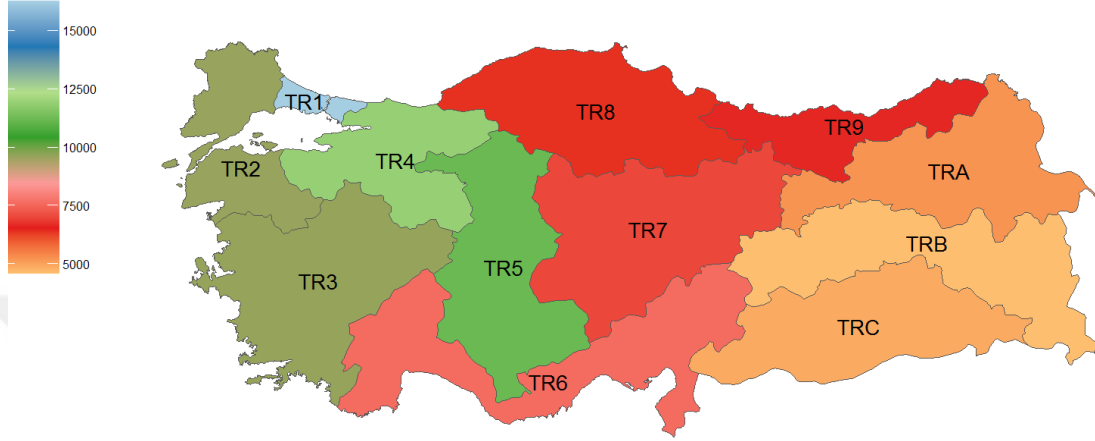
Tablo 5.1. İBBS 1 Bölgelerinin Gayrisafi Yurtiçi Hasıladan Aldıkları Paylar (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
TR1-İstanbul	30,0	29,9	30,0	30,3	30,3	30,1	29,6	30,0	30,3	30,5	30,5	30,9	31,0	31,3	31,0
TR2-Batı Marmara	4,5	4,5	4,3	4,3	4,4	4,4	4,5	4,4	4,4	4,3	4,3	4,2	4,2	4,3	4,3
TR3-Ege	13,5	13,3	13,4	13,0	12,9	12,8	12,7	12,7	12,8	12,7	12,7	12,4	12,5	12,5	12,8
TR4-Doğu Marmara	10,4	10,6	10,9	10,9	11,0	10,7	10,7	11,0	11,1	11,3	11,4	11,4	11,5	11,7	11,9
TR5-Batı Anadolu	12,0	12,1	12,1	12,4	12,4	12,5	12,0	11,8	11,5	11,6	11,6	11,5	11,6	11,4	11,2
TR6-Akdeniz	10,3	10,3	10,2	10,2	10,2	10,3	10,7	10,5	10,3	10,1	10,2	10,1	10,0	9,9	10,0
TR7-Orta Anadolu	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6
TR8-Batı Karadeniz	4,4	4,3	4,2	4,1	4,2	4,2	4,2	4,1	4,1	4,0	4,0	4,0	3,9	3,8	3,8
TR9-Doğu Karadeniz	2,3	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,3
TRA-Kuzeydoğu Anadolu	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
TRB-Ortadoğu Anadolu	2,3	2,4	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3
TRC-Güneydoğu Anadolu	4,9	4,8	4,9	4,8	4,7	4,8	5,1	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,4	5,4	5,4

Kaynak: TÜİK, Cari fiyatlarla GSYH (Bin TL) değerlerinden hesaplanmıştır.

Burada gelirin neredeyse üçte birine denk gelen en yüksek payı, 2018 yılında %31 ile TR1 İstanbul'un aldığı görülmektedir. İkinci sırada gelirin %12,8'ini alan TR3 Ege bölgesi ve 4. sırada gelirin %11,9'unu alan TR4 Doğu Marmara bölgesi yer almaktadır. Gelirden en küçük payı ise %1,5 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi almaktadır. 2018 yılında GSYH'nin %81,2'sini Tablo 5.1'deki ilk 6 bölge olan TR1-TR6 almıştır.

Bölgelerin gelir düzeyini karşılaştırmak açısından yararlanılabilecek diğer bir gösterge kişi başına GSYH'dir ve 2018 yılı için Şekil 5.2 ve Tablo 5.2'de gösterilmektedir.

Şekil 5.2. İBBS 1 Bölgelerinin 2018 Yılı Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Değeri (\$)

Tablo 5.2. İBBS 1 Bölgelerinin Kişi Başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Değeri (\$)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
TR1-İstanbul	10.235	12.428	13.444	16.457	18.622	15.185	17.480	18.587	19.223	20.726	19.957	18.343	18.169	17.870	16.264
TR2-Batı Marmara	6.140	7.512	7.891	9.682	11.075	9.187	11.069	11.603	11.831	12.413	12.150	10.716	10.727	10.508	9.599
TR3-Ege	6.045	7.334	8.029	9.501	10.725	8.733	10.247	10.907	11.468	12.227	11.936	10.627	10.536	10.350	9.630
TR4-Doğu Marmara	6.936	8.633	9.537	11.647	13.142	10.389	12.173	13.302	13.743	15.059	14.659	13.277	13.015	12.832	11.912
TR5-Batı Anadolu	7.678	9.440	10.195	12.743	14.325	11.910	13.333	13.825	13.909	15.125	14.569	13.084	13.020	12.446	11.204
TR6-Akdeniz	4.886	5.979	6.391	7.832	8.820	7.305	8.883	9.263	9.413	9.954	9.685	8.768	8.496	8.244	7.612
TR7-Orta Anadolu	4.214	5.205	5.521	6.741	7.640	6.411	7.805	8.408	8.605	9.263	9.002	8.209	8.080	7.837	7.021
TR8-Batı Karadeniz	3.933	4.774	5.116	6.221	7.281	6.056	7.247	7.670	7.998	8.559	8.290	7.599	7.498	7.144	6.398
TR9-Doğu Karadeniz	3.848	4.994	5.429	6.564	7.518	6.217	7.444	7.717	8.155	8.656	8.493	8.144	7.584	7.411	6.639
TRA-Kuzeydoğu Anadolu	2.872	3.416	3.678	4.517	5.152	4.571	5.751	5.884	6.277	6.573	6.333	5.842	5.887	5.727	5.232
TRB-Ortadoğu Anadolu	2.689	3.428	3.584	4.443	5.040	4.303	5.180	5.476	5.893	6.260	5.963	5.377	5.417	5.136	4.595
TRC-Güneydoğu Anadolu	2.943	3.537	3.815	4.535	5.056	4.226	5.232	5.500	5.727	6.288	6.164	5.648	5.559	5.357	4.899

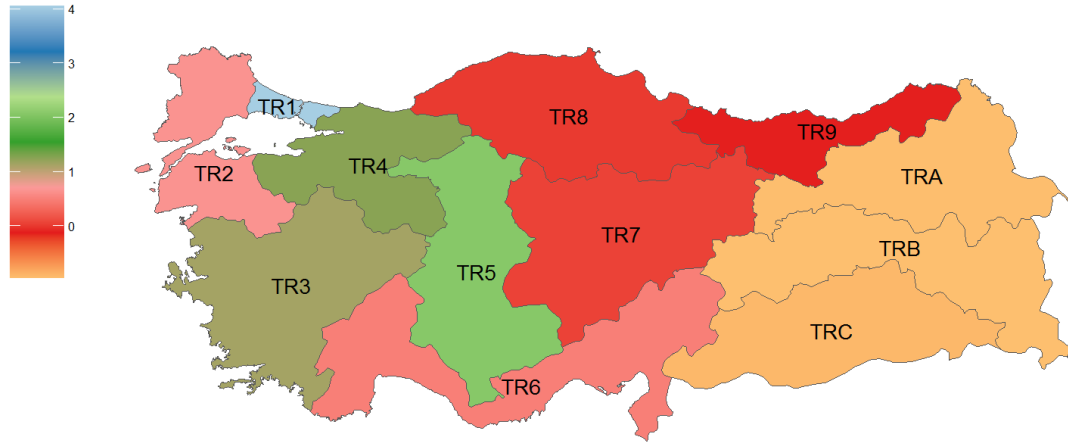
Kaynak: TÜİK, Kişi başına cari fiyatlarla GSYH (\$)

2018 yılında kişi başına gelirin en yüksek olduğu İBBS 1 bölgesi kişi başına 16.264\$ ile TR1 İstanbul'dur ve Şekil 5.2'de yer alan haritada renk ölçeğine göre mavi renk ile gösterilmektedir. İkinci ve üçüncü sırada kişi başına 11.912\$ ile TR4 Doğu Marmara ve 11.204\$ ile TR5 Batı Anadolu gelmektedir ve haritada açık ve koyu yeşil renkle gösterilmiştir. TRA, TRB ve TRC bölgeleri kişi başına gelirin en düşük olduğu bölgelerdir ve renk ölçeğine göre sarı-kahverengi tonlarla gösterilmiştir. 2004-2018 döneminde kişi başı GSYH değeri en çok artış gösteren bölge %82'lik değişim oranıyla TRA Kuzeydoğu Anadolu olmuştur. İkinci sırada gelen TR9 Doğu Karadeniz'de kişi

başına GSYH %72,5 oranında artmıştır. TR4 Doğu Marmara kişi başına GSYH seviyesi açısından ilk üç bölge arasında olduğu gibi kişi başına gelirin artış oranı açısından da üçüncü sıradadır ve 15 yılda kişi başına %71,7 gelir artışı gerçekleşmiştir.

5.1.1.1.2. Sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi

Acar vd. (2019) çalışması 2017 yılı için iller ve İBBS Düzey 2 bölgeleri itibarıyla temel bileşenler analizi ile demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali durum, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi değişkenlerini kullanarak sosyoekonomik gelişmişlik sırası oluşturmuş ve illerin aldığı sosyoekonomik gelişmişlik endeks değeri kırılımlarına göre gelişmişlik kademeleri belirlemiştir. Düzey 2 bölgelerine ilişkin endeks değerleri illerin bölge içindeki nüfus payı ile ağırlıklı toplamı alınarak elde edilmiştir. Bu çalışmada da İBBS Düzey 1 bölgelerine ilişkin sosyoekonomik gelişmişlik endeks değerlerini elde etmek için Acar vd. (2019)'da uygulanan şekilde illerin endeks değerleri Düzey 1 bölgeleri içindeki nüfus payları ile ağırlıklandırma yapılarak toplulaştırılmış ve Şekil 5.3'te sunulmuştur.

Şekil 5.3. İBBS Düzey 1 Bölgelerinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi, 2017

Kaynak: Acar vd. (2019) çalışmasında yer alan il endeksleri bölgeler bazında toplulaştırılarak hesaplanmıştır.

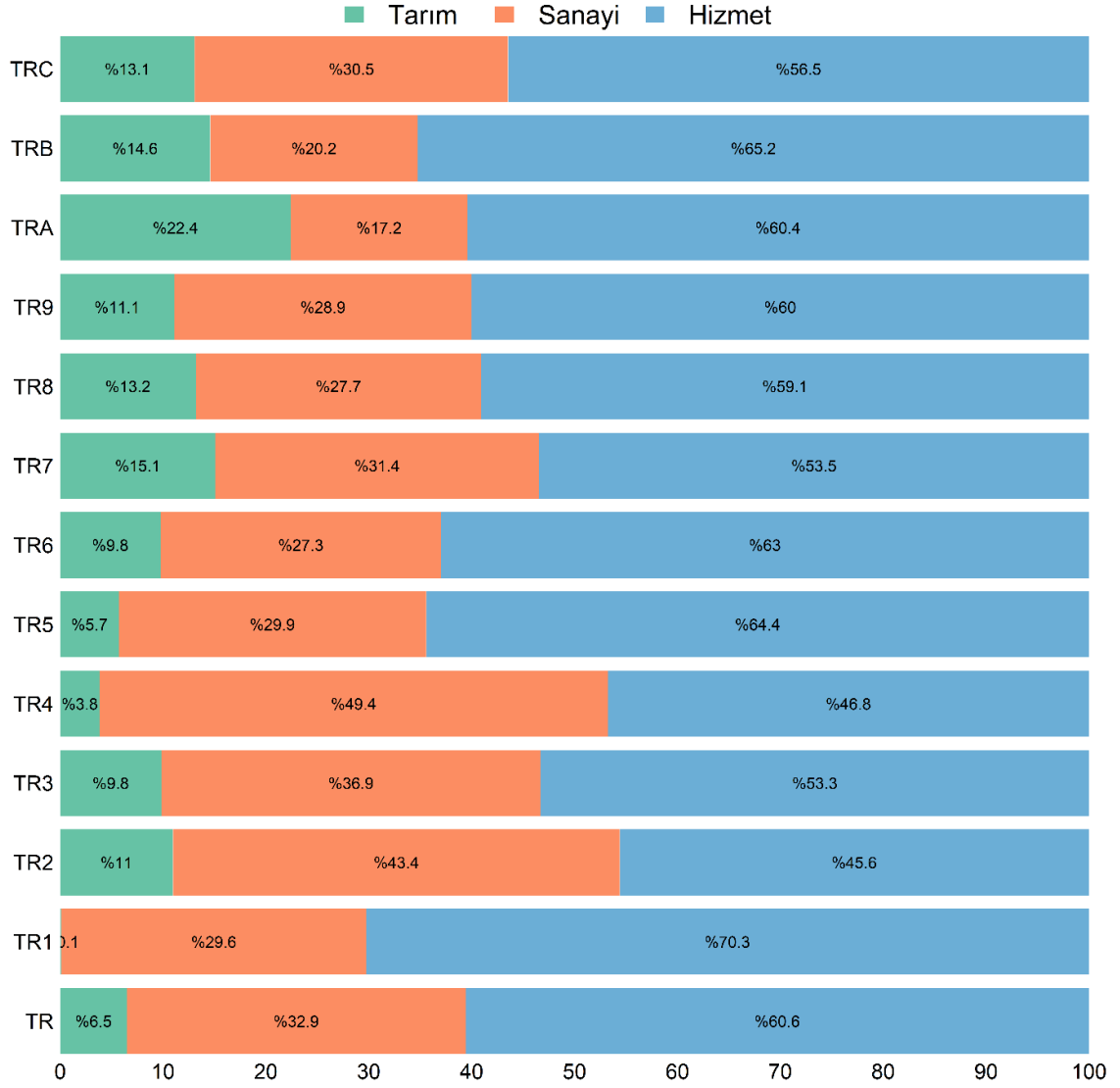
Şekil 5.3'e göre en yüksek sosyoekonomik gelişmişlik endeks değerini 4,05 ile İstanbul alırken en düşük endeks değerini -0,96 ile TRB Ortadoğu Anadolu bölgesi almıştır. TR5 Batı Anadolu Bölgesi 2,07 endeks değeri ile sosyoekonomik gelişmişlikte

2. sıradadır. 12 bölgeden 8 tanesi pozitif endeks değerine sahipken haritada koyu sarı ve koyu kırmızı renk alan 4 tanesi negatif endeks değerine sahiptir.

5.1.1.1.3. Milli Gelirin ve Küçük Girişimlerin Sektörel Dağılımı

Gelişmekte olan bölgelerde sanayi sektörü ekonomik açıdan verimli kendi hesabına çalışma fırsatları bulma olasılığının en yüksek olduğu sektördür. Ekonomik olarak gelişmiş bölgelerde ise hizmet sektöründeki firmalar imalatçılara göre daha küçük olduğundan hizmet sektörü kendi hesabına çalışma için daha fazla fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerde imalat sanayi sektörünün payının kendi hesabına çalışma ile negatif ilişkili, gelişmekte olan ülkelerde ise pozitif ilişkili olması beklenmektedir. Acs vd. (1994), milli gelir içinde imalat ve hizmet sektöründe yaratılan katma değerlerin payı ile kendi hesabına çalışmanın korelasyonunu incelemiş ve beklenen sonuçlar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için doğrulanmıştır.

Şekil 5.4'te Türkiye'de İBBS Düzey 1 bölgeleri bazında sektörlerin GSYH içinde aldıkları paylar gösterilmektedir.

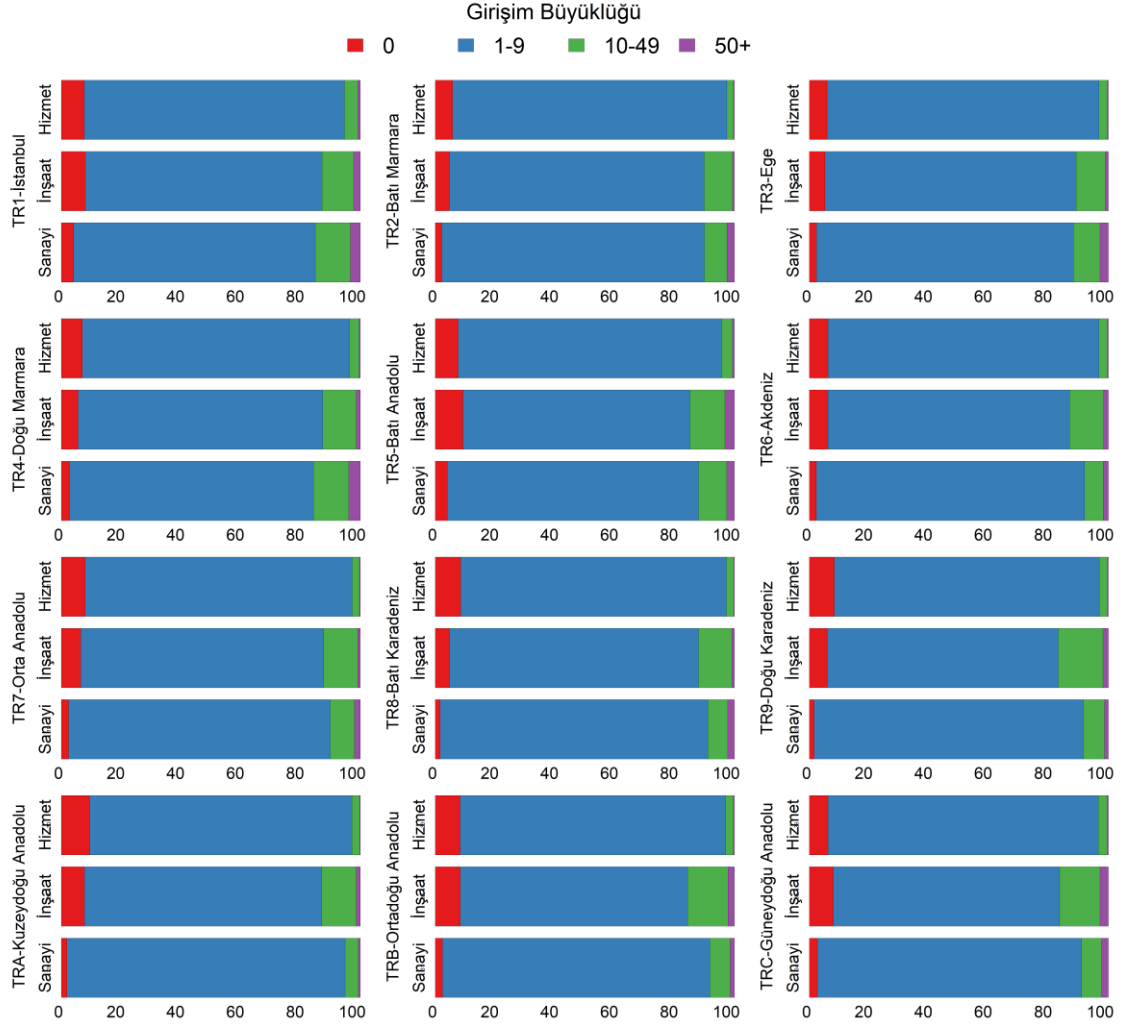

Şekil 5.4. GSYH İçinde Sektörlerin Payı, 2018 (%)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

Bu açıdan incelendiğinde en gelişmiş bölge olan TR1 İstanbul'un %70,3 ile hizmet sektörü payının tüm bölgeler içinde en yüksek değeri aldığı görülmektedir. Sanayi sektörünün en yüksek payı aldığı bölge ise %49,4 ile TR4 Doğu Marmara'dır. Az gelişmiş bölgelerde ise tarım sektörünün aldığı payın gelişmiş bölgelere kıyasla yüksekliği dikkat çekmektedir.

Küçük girişimlerin çoğunlukta olduğu sektörler kendi hesabına çalışma için daha fazla fırsat sunmaktadır (Acs vd., 1994). İBBS Düzey 1 bölgelerinde sektörler göre girişim büyüklükleri Şekil 5.5’te sunulmaktadır.

Şekil 5.5. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Girişimlerin Büyüklüğe Göre Dağılımı, 2018 (%)

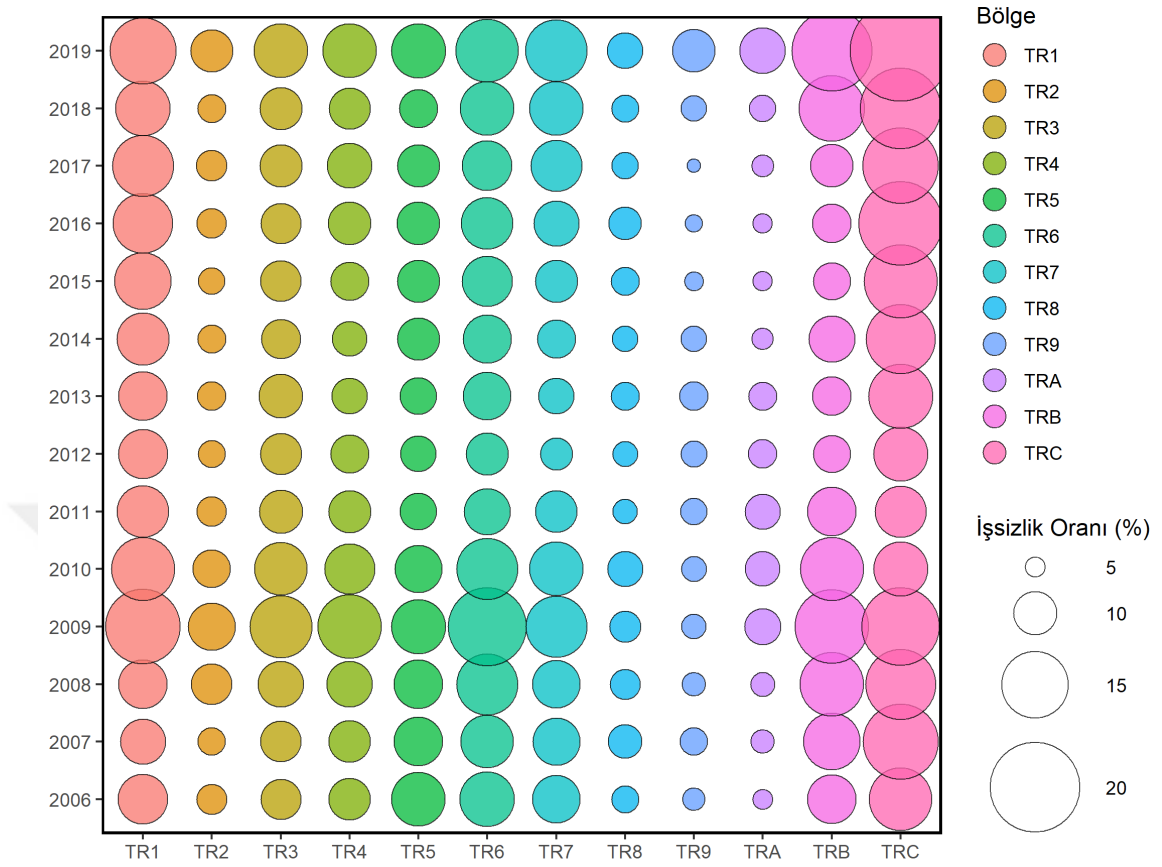
Kaynak: TÜİK, İş Kayıtları

Şekil 5.5 incelendiğinde tüm bölgelerde hizmet sektörünün inşaat ve sanayiye kıyasla daha fazla oranda 0-9 büyüklüğünde girişimleri barındırdığı görülmektedir. TR1 İstanbul, TR3 Ege ve TR4 Doğu Marmara’da 10’dan fazla kişi çalıştıran girişimlerin en yoğun olduğu sektör sanayi iken diğer bölgelerde inşaat sektörüdür. Ücretli çalışanı bulunmayan girişimlerin, diğer bir ifadeyle kendi hesabına çalışanların en yüksek

oranda görüldüğü sektör TR1 İstanbul, TR5 Batı Anadolu, TRB Ortadoğu Anadolu, TRC Güneydoğu Anadolu'da inşaat iken diğer bölgelerde hizmet sektörüdür.

5.1.1.1.4. İşsizlik

Literatürde büyüme ve işsizlik gibi döngüsel değişkenler ile kendi hesabına çalışma arasındaki ilişkiye dair sonuçlar çelişkilidir. Bir kısım ekonomik durgunluk ve yüksek işsizliğin ücretli veya yevmiyeli istihdam fırsatlarını ve iş aramadan elde edilecek kazançları azalttığı, aynı zamanda böyle dönemlerde işletmeler kapandığından ikinci el sermaye ekipmanları daha kolay ve ucuz elde edilebilir hale geldiği için bireyleri kendi hesabına çalışmaya ittiğini savunurken diğer bir kısım yüksek işsizlik dönemlerinde kendi hesabına çalışanların sunduğu ürün ve hizmetlerin daha düşük taleple karşılaştığını ve bunun da kendi hesabına çalışma gelirlerini ve büyük olasılıkla sermayeye erişimi kısıtlayarak iflas riskini artırdığını gerekçe göstererek kendi hesabına çalışma ve işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğunu öne sürmektedir (Millán Tapia, 2009). Her iki görüşe göre de işsizlik bölgelerin girişimcilik düzeyi açısından göz önüne alınması gereken önemli bir göstergedir. Şekil 5.6'da bölgelerin 2006-2019 yıllarındaki işsizlik oranları sunulmaktadır.

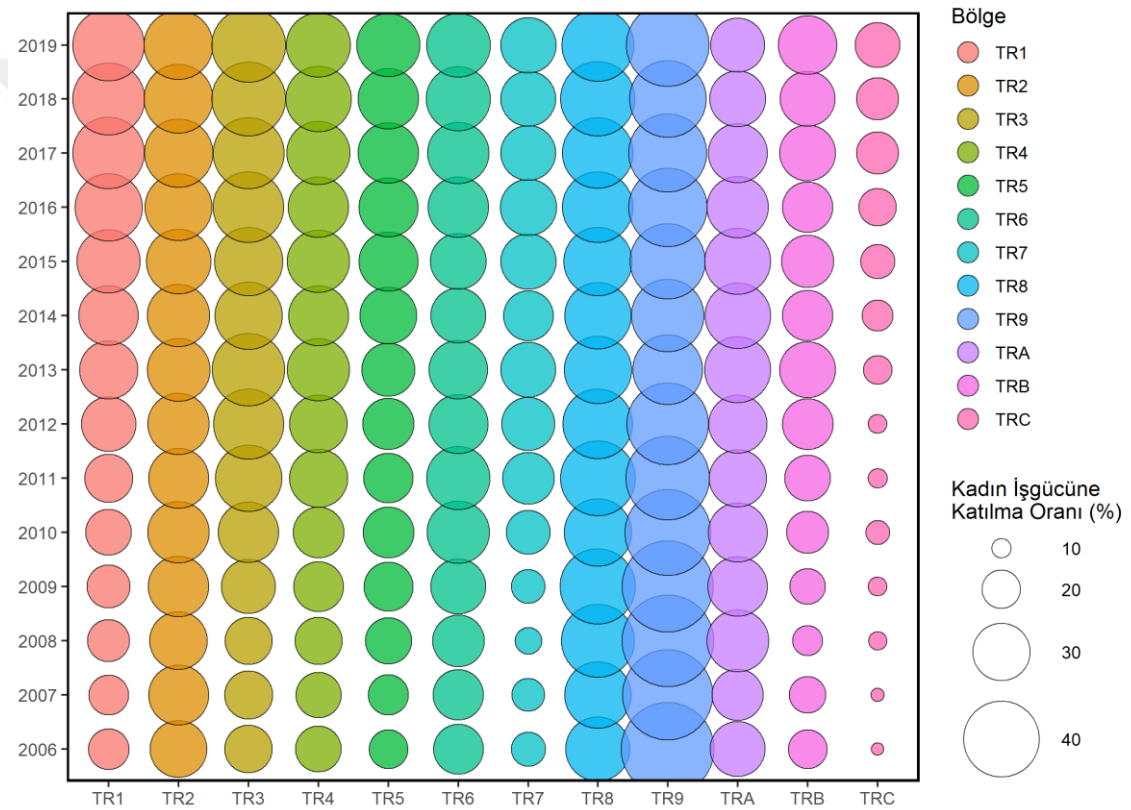
Şekil 5.6. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İşgücü İstatistikleri

Şekil 5.6 incelendiğinde 2008 küresel krizi sonrasındaki 3 yıl haricinde tüm yıllarda en yüksek işsizlik oranına sahip bölgenin TRC Güneydoğu Anadolu bölgesi olduğu görülmektedir. 2010-2011 yıllarında TR1 İstanbul işsizlik oranı en yüksek birinci bölgeyken 2012-2017 yıllarında TRC Güneydoğu Anadolu'dan sonra işsizliği en yüksek ikinci bölge olmuştur. İşsizliğin en düşük olduğu bölgeler ise TR8 Batı Karadeniz, TR9 Doğu Karadeniz ve TRA Kuzeydoğu Anadolu bölgeleridir. İşsizlik oranında 2006-2019 dönemindeki değişim göz önüne alındığında işsizliğin en fazla yükseldiği bölgenin TRC Güneydoğu Anadolu olduğu dikkat çekmektedir. Son beş yılda işsizlik oranındaki artışa bakıldığında ise sırasıyla TRB Ortadoğu Anadolu, TRC Güneydoğu Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu, TR9 Doğu Karadeniz ve TR7 Orta Anadolu bölgelerinin işsizlik oranında en yüksek artışların olduğu görülmektedir.

5.1.1.1.5. Kadınların işgücüne katılımı

Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı açısından bölgeler arasında önemli farklılıklar görülmekte, az gelişmiş bölgelerde kadınların tarım dışı istihdamı diğer bölgelere göre düşük düzeylerde kalmaktadır. Sanayi sektörünün payının arttığı, hızlı gelişen bölgelerde dahi kadınların istihdamının beklenen oranda artmaması sosyokültürel faktörlerin ne denli etkin olduğunu göstermektedir (Burtan Doğan ve Kaya, 2014). Şekil 5.7’de İBBS Düzey 1 bölgelerinde kadınların işgücüne katılma oranı yıllar itibarıyla sunulmaktadır.

Şekil 5.7. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre Kadın İşgücüne Katılma Oranı (%)

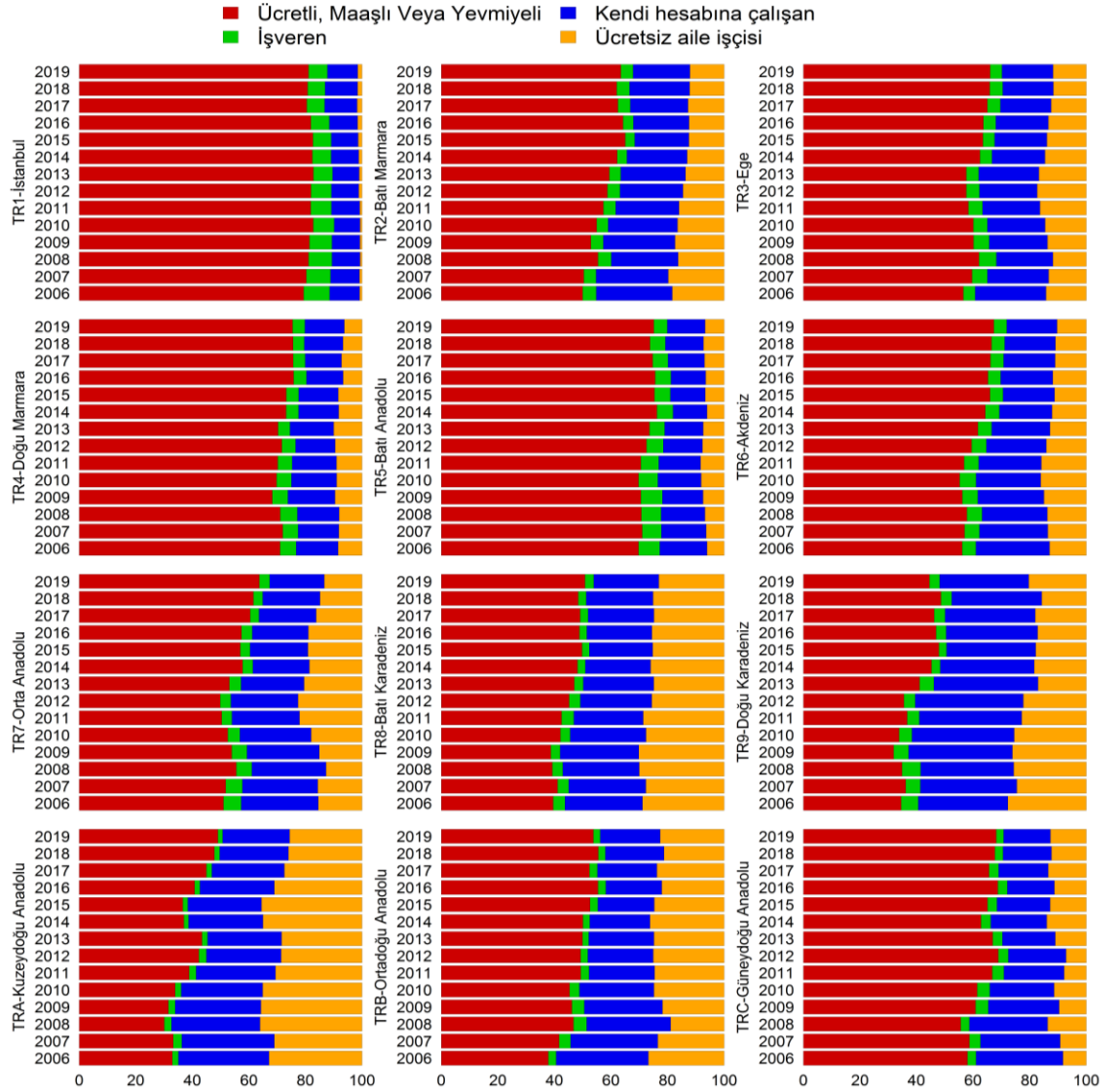
Kaynak: TÜİK, Bölgesel İşgücü İstatistikleri

2006’dan 2019’a kadar kadınların işgücüne katılımı TR9 Doğu Karadeniz ve TRA Kuzeydoğu Anadolu haricinde tüm bölgelerde artış göstermiştir. Gürsel ve Uysal Kolaşın (2010)’e göre tarım istihdamından tarım dışı sektörlerle geçiş sonucunda kadınların işgücüne katılımında azalma görülmüş ancak eğitim düzeyinin yükselmesiyle bu düşüş dengelenmiştir. TR9 Doğu Karadeniz ve TRA Kuzeydoğu Anadolu’da eğitim

düzeyindeki yükselmenin kadın işgücüne katılımındaki azalmayı tarım sektörü küçülen diğer bölgelerdeki kadar dengeleyemediği görülmektedir. Buna rağmen TR9 Doğu Karadeniz %43,5 ile 2019 yılında halen en yüksek kadın işgücü katılımına sahip bölgedir. Kadınların işgücüne katılımının en düşük düzeyde olduğu bölge ise %23,6 ile TRC Güneydoğu Anadolu bölgesidir. 2019 yılında gelişmiş altı bölgenin ortalama kadın işgücü katılımı %35,8 düzeyindeyken kadın işgücüne katılımı en yüksek bölgeyi de kapsamasına rağmen az gelişmiş altı bölgenin ortalama kadın işgücüne katılımı sadece %31 seviyesindedir.

5.1.1.1.6. İstihdamın işteki duruma göre dağılımı

Ekonomik gelişmişlik seviyesi ile toplam istihdam içinde ücretli çalışanların payı arasındaki ilişki göz önüne alınarak bölgelerde istihdamın işteki duruma göre dağılımı incelendiğinde sosyoekonomik gelişmişlik endeksi ve kişi başına milli gelirden elde edilen sıralamalara benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şekil 5.8’de 2006-2019 yıllarında Hanehalkı İşgücü Araştırması mikroveri setlerinden elde edilen istihdamın işteki duruma göre dağılımı görülmektedir.

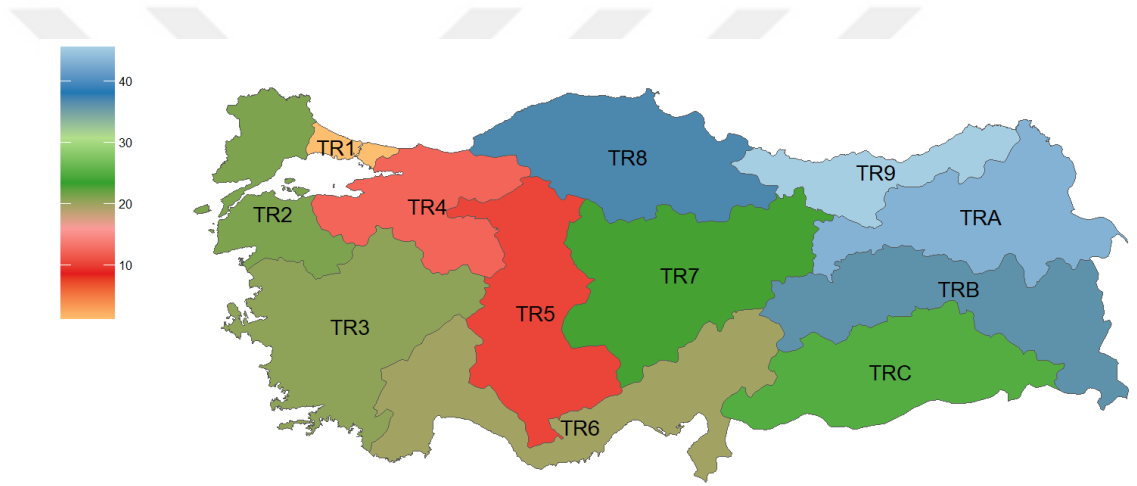
Şekil 5.8. Bölgelerde İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

Şekil 5.8 incelendiğinde TRC Güneydoğu Anadolu bölgesi dışında alt iki satırda yer alan bölgelerde ilk iki satırdaki bölgelere kıyasla özellikle en savunmasız istihdam durumu olan ücretsiz aile işçilerinin yoğunluğu ve ücretli çalışan oranının gelişmiş bölgelere kıyasla düşüklüğü dikkat çekmektedir. Bu bölgelerde yıllar içinde artmış olsa da ücretli çalışanların oranı şeklin ilk iki satırında yer alan 6 bölgenin seviyesine ulaşmamıştır. Sosyoekonomik gelişmişlik endeksi ve kişi başı milli gelire göre en gelişmiş bölge olan TR1 İstanbul'da %80'i aşan ücretli çalışan oranı, en az gelişmiş altı bölge içinde TRC Güneydoğu Anadolu'da en yüksek seviyesine ulaşmaktadır ve 2019'da %68 seviyesindedir. 2019'da az gelişmiş altı bölge içerisinde en düşük ücretli

çalışan payına sahip bölge ise %45 değeriyle TR9 Doğu Karadeniz'dir. İşverenlerin toplam istihdam içindeki payı ilk altı bölgeye kıyasla daha düşükken şekilde mavi ile gösterilen kendi hesabına çalışanların oranı daha yüksektir. Özellikle TR9 Doğu Karadeniz bölgesi %30'ları aşan kendi hesabına çalışma oranıyla istihdamın yapısı açısından diğer bölgelerden ayrılmaktadır.

Bölgeler arasında kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi oranlarının farklılaşması önemli bir ölçüde bölgelerde istihdamın sektörel dağılımının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Şekil 5.9'da 2019 yılında İBBS-1 bölgelerinin istihdamı içinde tarım sektörünün payı gösterilmektedir.

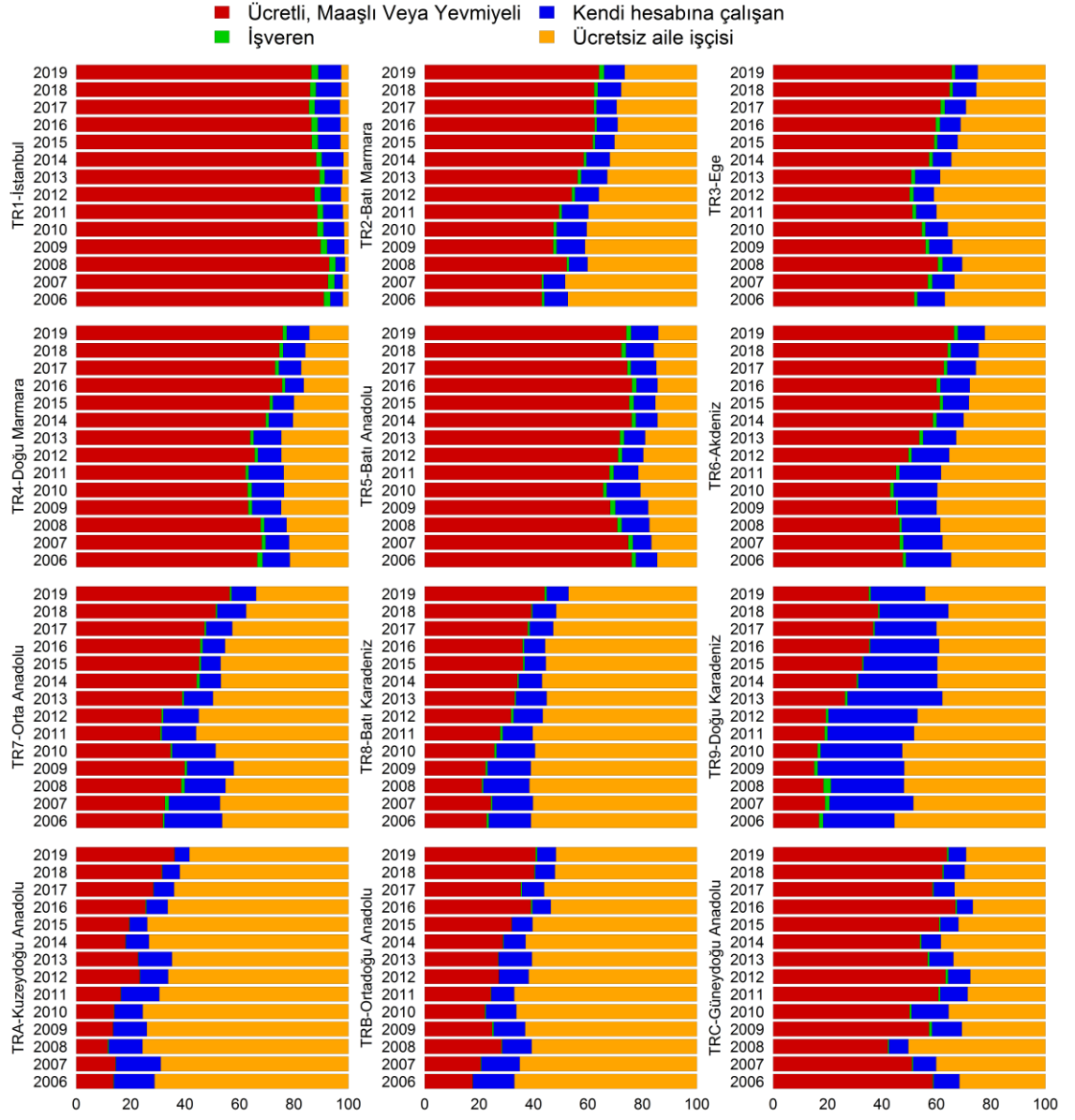

Şekil 5.9. Tarımsal İstihdam Oranı, 2019 (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

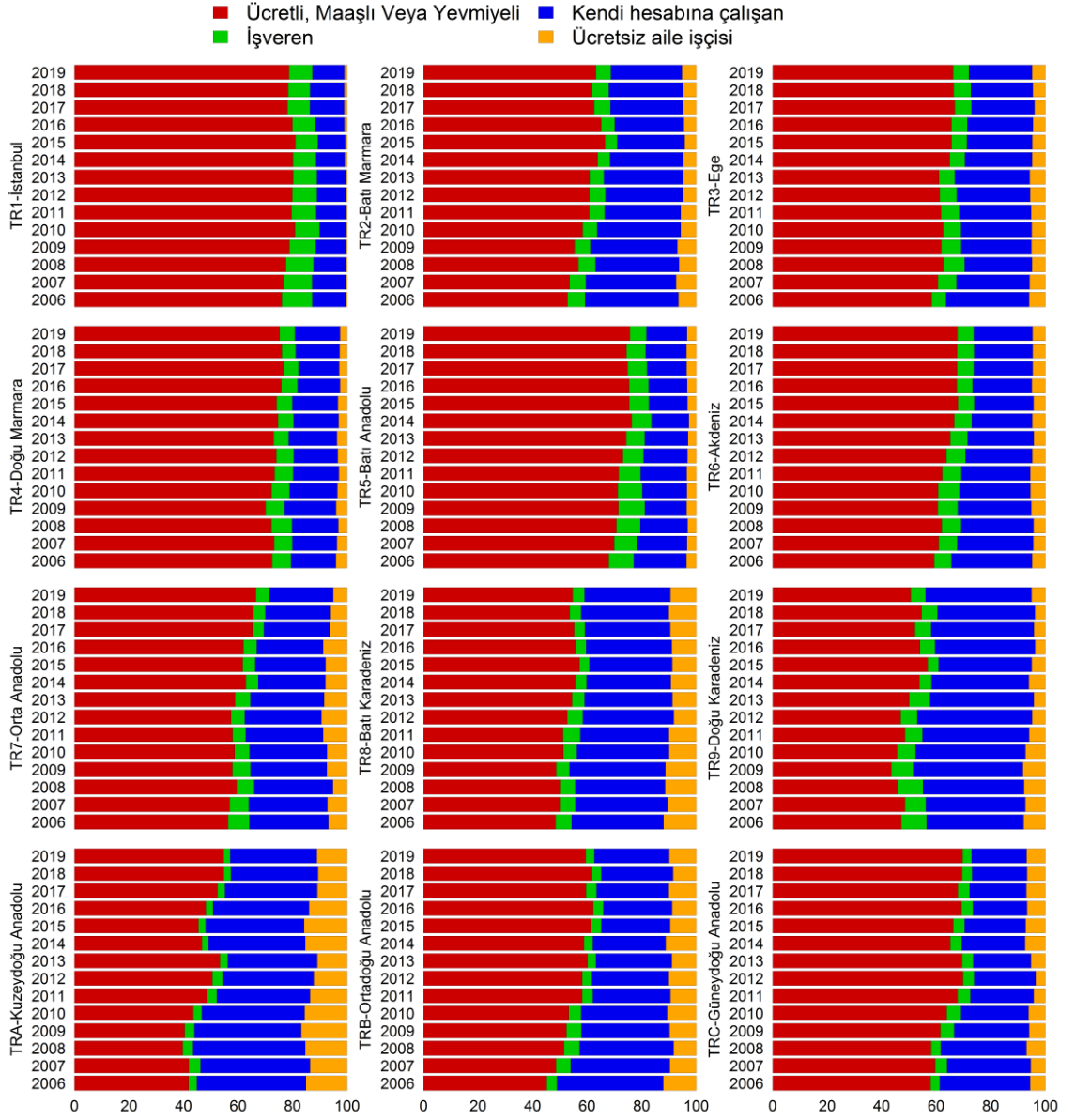
Gelişmişlik düzeyi nispeten düşük olan 6 bölgenin istihdamında tarım sektörünün payı en düşük %23 ile TR7 Orta Anadolu'da en yüksek ise %45,5 ile TR9 Doğu Karadeniz'de görülmektedir. Gelişmişlik düzeyi yüksek altı bölgede ise en düşük tarım istihdamı oranı %1,2 ile TR1 İstanbul'da iken en yüksek %21 ile TR2 Batı Marmara'da görülmektedir (Şekil 5.9). Tarım sektörünün payının büyük olduğu bölgelerde kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçiliğinin yoğun olarak görülmesi beklenen bir durumdur.

İstihdamın işteki duruma göre dağılımı bölgeler arasında farklılaştığı gibi kadın ve erkekler arasında da farklılık göstermektedir. İstihdamın işteki duruma göre dağılımı kadınlar için Şekil 5.10'da gösterilirken erkekler için Şekil 5.11'de gösterilmektedir.

Şekil 5.10. Bölgelerde Kadın İstihdamının İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

Şekil 5.11. Bölgelerde Erkek İstihdamının İşteki Duruma Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

İstihdamın işteki duruma göre dağılımı kadınlar (Şekil 5.10) için incelendiğinde özellikle daha az gelişmiş altı bölgede kadınların ücretli istihdam içinde fazla yer bulamadıkları dikkat çekmektedir. Kadın istihdamı içinde ücretsiz aile işçiliğinin payı 2006'dan 2019 yılına kadar azalış gösterse de 2019 yılında TR8 Batı Karadeniz, TR9 Doğu Karadeniz, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRB Ortadoğu Anadolu bölgelerinde kadınlar için halen ücretsiz aile işçiliği baskın istihdam durumudur. En gelişmiş altı

bölgeye bakıldığında ücretsiz aile işçiliği oranının en yüksek değerini %27 ile TR2 Batı Marmara’da aldığı görülmektedir. Bu oran TR1 İstanbul’dakinin 10 katı kadardır. Az gelişmiş altı bölgede ise TRA Kuzeydoğu Anadolu %58’i aşan ücretsiz aile işçisi oranı ile TR1 İstanbul’dakinin 20 katından fazladır. 2019 yılında en gelişmiş altı bölgede kadınlarda görülen en düşük ücretli istihdam oranı %66,4 ile TR6 Akdeniz’de iken en yüksek ücretli istihdam oranı ise %86,4 ile TR1 İstanbul’dadır. Az gelişmiş altı bölgede kadınlarda görülen en yüksek ücretli istihdam oranı %64 ile TRC Güneydoğu Anadolu’da, en düşük ücretli istihdam oranı ise %35 ile TR9 Doğu Karadeniz’dedir. TR9 Doğu Karadeniz bölgesinde kadınların kendi hesabına çalışma oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. En gelişmiş altı bölgede kadınlarda en yüksek kendi hesabına çalışma oranı 2019’da %10 ile TR5 Batı Anadolu’da görülürken TR9 Doğu Karadeniz’de kadınların kendi hesabına çalışma oranı %20 düzeyindedir. Kadınlarda işverenlerin oranı tüm bölgelerde ve yıllarda %3’ü geçmezken 2019’da kadın istihdamı içinde işverenliğin en yüksek olduğu bölge %2,5 ile TR1 İstanbul’dur. TR1 İstanbul’dan sonra en gelişmiş beş bölgede 2019 yılında kadınlarda işverenliğin oranı %1,2 ile %1,9 arasında değişirken az gelişmiş altı bölgede kadınların işverenlik oranı %0,1 ile %0,8 arasında değişmektedir.

Şekil 5.11’de erkek istihdamının işteki duruma göre dağılımı incelendiğinde bölgeler arasındaki farklılıklar kadınlarda görüldüğü kadar büyük olmasa da gelişmiş ve daha az gelişmiş bölgelerin dağılım açısından birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Ücretli çalışanların istihdam içindeki oranı söz konusu olduğunda 2006 yılından 2019 yılına kadar tüm bölgelerde ücretli çalışan oranının farklı oranlarda arttığı ve en yüksek artışın %10 puandan fazla artış ile TR2 Batı Marmara, TR7 Orta Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu, TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da gerçekleştiği gözlenmektedir. Ücretsiz aile işçilerinin istihdamdaki erkekler içindeki payı kadınlara göre oldukça düşük olmakla birlikte neredeyse tüm bölgelerde yıllar içinde düşüş göstermiştir. 2019 yılında en gelişmiş altı bölge içinde erkeklerde en yüksek ücretsiz aile işçisi oranına sahip bölge %5 ile TR2 Batı Marmara iken az gelişmiş altı bölge içinde %11 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu’dur. TR1 İstanbul’da ise erkeklerin ücretsiz aile işçiliği oranı %1 düzeyindedir. Erkeklerin kendi hesabına çalışma oranı da kadınlara kıyasla daha yüksektir. Kendi hesabına çalışma oranı

2006'dan 2019'a kadar TR9 Doğu Karadeniz haricindeki bölgelerde düşüş göstermiştir. TR9 Doğu Karadeniz 2019'da %39 ile erkekler için kendi hesabına çalışma oranı en yüksek bölgedir ve bununla birlikte 2006'dan 2019'a kadar bu oranda %3 puan artış görülmüştür. En gelişmiş altı bölge içinde en yüksek kendi hesabına çalışma oranına sahip bölge %26 ile TR2 Batı Marmara iken en düşük kendi hesabına çalışma oranına sahip bölge %12 ile TR1 İstanbul'dur. Az gelişmiş altı bölge içinde en düşük kendi hesabına çalışma oranı ise %20 ile TRC Güneydoğu Anadolu'dur. Erkek istihdamı içinde işverenlerin payı da kendi hesabına çalışma gibi yıllar içinde düşüş göstermiş olmasına rağmen kadınlara kıyasla oldukça yüksektir. TR1 İstanbul'da işverenlerin toplam istihdam içinde payı %9 ile bölgeler içinde en yüksek orandır. TR1 İstanbul'dan sonra gelen gelişmiş beş bölgede işverenlerin erkek istihdamı içindeki payı %6 seviyesindedir. Az gelişmiş altı bölge içinde ise en yüksek işverenlik oranı 2019'da %5,4 ile TR9 Doğu Karadeniz'de; en düşük ise %2,4 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu'da gözlenmektedir.

5.1.1.1.7. Kadınların çalışmasına karşı tutum

Bölgelerde kadın girişimciliğinde ortaya çıkan farklılıkları etkileyen diğer bir faktör de kadınların çalışmasına yönelik genel yaklaşımda görülen farklılıklardır. 2006 yılında Türkiye' deki ailelerin yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve bireylerin aile yaşamına yönelik değer yargılarını tespit etmek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu ve Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün işbirliği ile yapılan Aile Yapısı Araştırması'nda kadınların ücretli/maaşlı çalışmasına yönelik yaklaşım sorgulanmışken aynı araştırmanın 2016 yılında tekrarlanan sürümünde kadının çalışmasına karşı genel yaklaşım sorgulanmıştır ve kadınların ücretli/maaşlı çalışmasını ya da genel olarak çalışmasını uygun bulmayanların İBBS Düzey 1 bölgeleri bazında oranları Tablo 5.3'te sunulmuştur.

Tablo 5.3. Bölgelere Göre Kadınların Çalışmasına Bakış Açısı

		Kadınların ücretli/maaşlı çalışması uygun değil, 2006	Kadınların çalışması uygun değil, 2016
TR	Türkiye	16,40	15,13
TR1	İstanbul	15,90	13,88
TR2	Batı Marmara	5,80	11,01
TR3	Ege	12,10	9,42
TR4	Doğu Marmara	12,20	13,24
TR5	Batı Anadolu	15,40	13,13
TR6	Akdeniz	15,70	14,84
TR7	Orta Anadolu	18,30	16,55
TR8	Batı Karadeniz	11,80	14,24
TR9	Doğu Karadeniz	12,60	14,56
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	24,30	23,23
TRB	Ortadoğu Anadolu	21,90	20,37
TRC	Güneydoğu Anadolu	37,20	28,54

Kaynak: 2006 ve 2016 Aile Yapısı Araştırması Sonuçları (TÜİK web sitesi)

2006 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de kadınların ücretli/maaşlı çalışmasını uygun bulmayanların oranı %16,4 iken Batı Marmara %5,8 ile kadınların ücretli/maaşlı çalışmasını uygun bulmayanların en düşük oranda olduğu bölgedir. Güneydoğu Anadolu ise %37,2 ile kadınların ücretli/maaşlı çalışmasını uygun bulmayanların en yüksek oranda olduğu bölgedir.

2016 yılı Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre kadınların çalışmasını uygun bulmayanların oranı Türkiye genelinde %15,3 düzeyindedir. Kadınların çalışmasını uygun bulmayanların oranının en düşük olduğu İBBS Düzey 1 bölgesi %9,42 ile Ege’dir ve Ege’yi sırasıyla %11 ve %13,1 oranlarıyla Batı Marmara ve Batı Anadolu takip etmektedir. Kadınların çalışmasını uygun bulmayanların en yüksek oranda olduğu İBBS Düzey 1 bölgesi 2006 sonuçlarına benzer şekilde Güneydoğu Anadolu’dur.

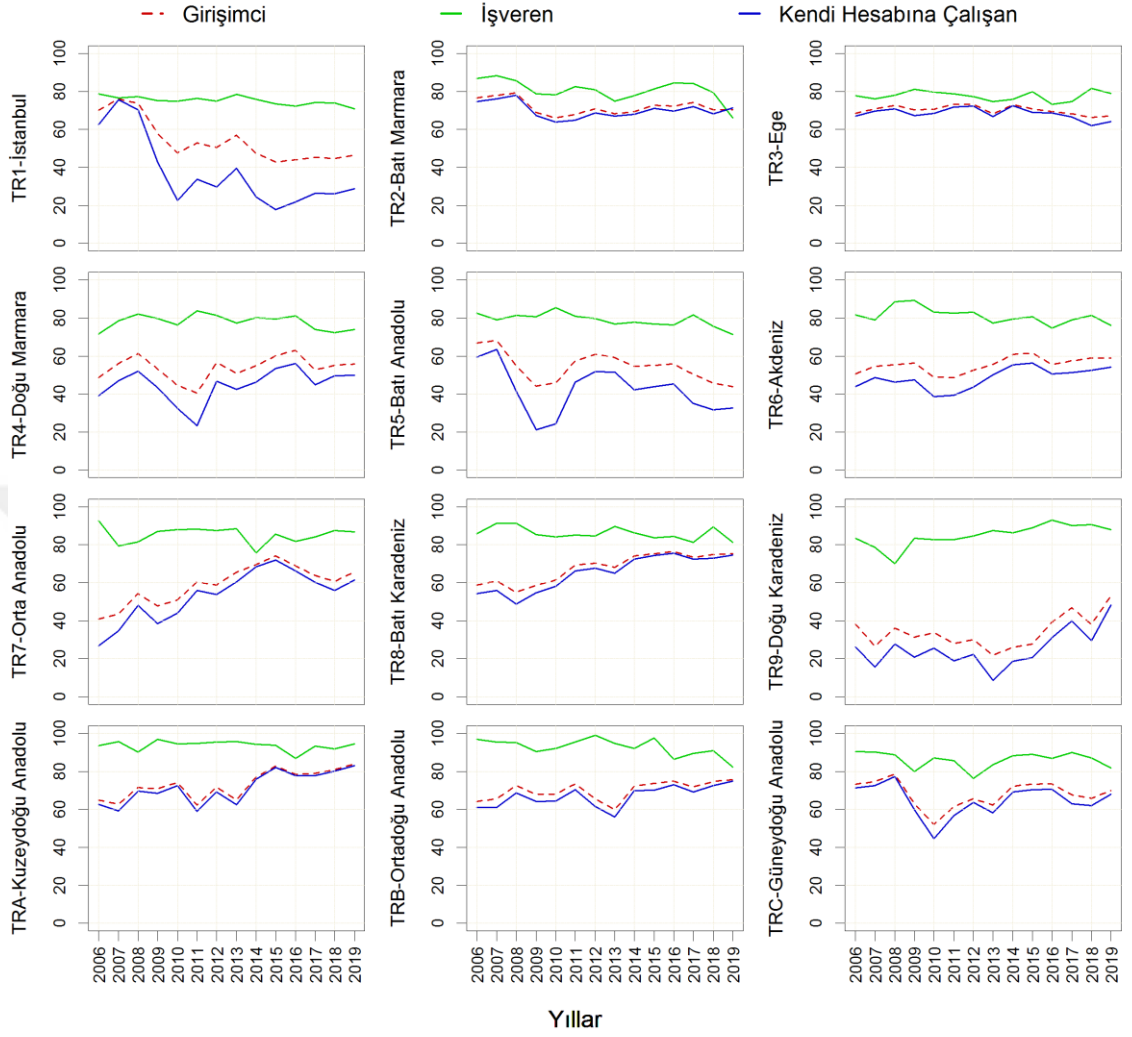
5.1.1.1.8. Girişimcilik ve cinsiyet eşitsizliği

İşverenlik, kendi hesabına çalışma ve ikisinin toplamından oluşan girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerinin bölge düzeyinde zaman içinde gösterdiği değişkenlik Hanehalkı İşgücü Araştırmasının 2006-2019 yıllarına ait 14 mikroveri setinden 12 Düzey 1 bölgesi bazında ve Türkiye için girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet açığı değerleri hesaplanarak incelenmiştir. Cinsiyet açığı (CA) Denklem (5.1)’de

gösterildiği gibi hesaplanmaktadır. Burada *ISV* işverenleri, *KHC* kendi hesabına çalışanları, *GIR* ise girişimcileri ifade ederken *IST* toplam istihdamı göstermektedir. Bir işteki duruma ilişkin cinsiyet açığı, söz konusu işteki durumda bulunan kadın sayısının kadın istihdamı içindeki payı ile erkek istihdamı içinde o işteki durumun oranı birbirine bölünüp 1'den çıkarılarak elde edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu istihdam durumunda bulunan kadın ve erkek sayısı toplam istihdama göre normalize edilerek karşılaştırılmış olmaktadır. Belli bir istihdam durumunda bulunan kadın ve erkeklerin toplam istihdam ile normalize edilmiş sayıları eşit olduğunda cinsiyet açığı 0 olacaktır. Eğer incelenen işteki duruma sahip kadın bulunmuyorsa cinsiyet açığı 100 değerini alacaktır.

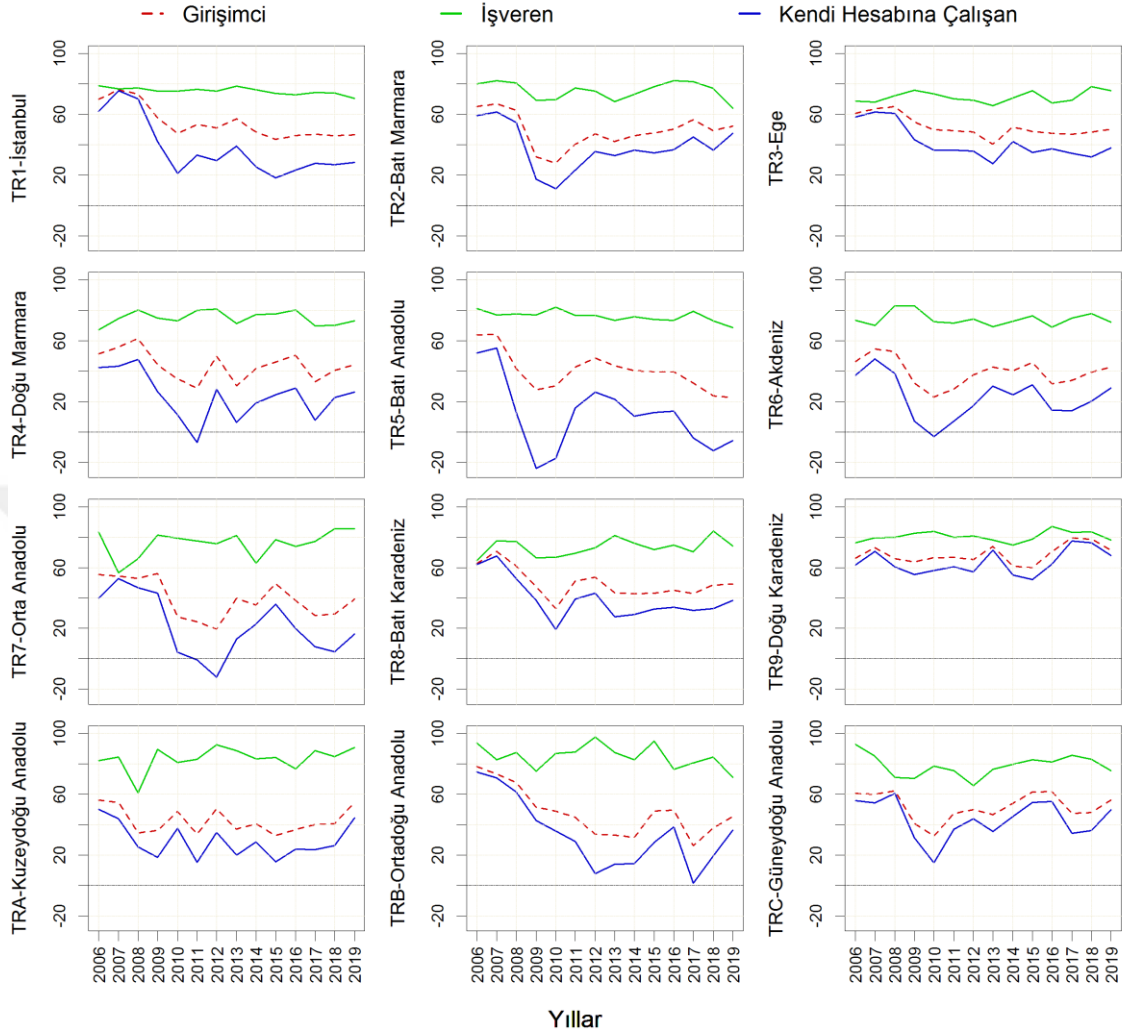
$$\begin{aligned}
 CA_{ISV} &= \left(1 - \frac{ISV^{Kadın} / IST^{Kadın}}{ISV^{Erkek} / IST^{Erkek}} \right) * 100 \\
 CA_{KHC} &= \left(1 - \frac{KHC^{Kadın} / IST^{Kadın}}{KHC^{Erkek} / IST^{Erkek}} \right) * 100 \\
 CA_{GIR} &= \left(1 - \frac{GIR^{Kadın} / IST^{Kadın}}{GIR^{Erkek} / IST^{Erkek}} \right) * 100
 \end{aligned} \tag{5.1}$$

İşverenlik ve kendi hesabına çalışmanın yoğunluğu tarım ve tarım dışı sektörler için farklılaştığından cinsiyet açığı değerleri Denklem (5.1)'de gösterilen şekilde toplam istihdam için hesaplandığı gibi tarım dışı sektör toplamı için de hesaplanmıştır. Sektörler toplamı için hesaplanan cinsiyet açığı değerleri bölgeler itibarıyla Şekil 5.12'de sunulurken tarım dışı sektörler için hesaplanan cinsiyet açığı değerleri Şekil 5.13'te yer almaktadır.

Şekil 5.12. Bölgeler İtibarıyla Girişimcilikte Cinsiyet Açığı (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

Şekil 5.13. Bölgeler İtibarıyla Tarım Dışı Girişimcilikte Cinsiyet Açığı (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Mikroverisinden hesaplanmıştır.

Tüm sektörlerde bölgeler itibarıyla girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği incelendiğinde bölgelerin tümünde cinsiyet açığının pozitif olduğu görülmektedir. Bu durum, düzeyi değişse de tüm bölgelerde girişimcilikte kadınlar aleyhine bir cinsiyet eşitsizliği olduğunu göstermektedir. Cinsiyet açığı işverenlik için kendi hesabına çalışmaya kıyasla daha yüksektir ve yıllar içinde kendi hesabına çalışmadaki cinsiyet açığı kadar değişkenlik göstermemektedir. 2006'dan 2019'a kadar işverenlikte cinsiyet açığı en fazla miktarda değişen bölge kadınlar lehine %21 puan düşüşle TR2 Batı Marmara olmuştur. TR2 Batı Marmara'dan sonra %15 puan düşüşle TRB Ortadoğu Anadolu ve %11 puan düşüşle TR5 Batı Anadolu gelmektedir. TR9 Doğu Karadeniz ve

TR4 Doğu Marmara’da ise işverenlikte cinsiyet açığı sırasıyla %4 ve %2 puan yükselmiş ve işverenlikte cinsiyet eşitsizliği artmıştır. Şekil 5.12’de mavi çizgi ile gösterilen kendi hesabına çalışmada cinsiyet açığı ise özellikle TR1 İstanbul’da önemli ölçüde azalmıştır. TR1 İstanbul’da 2006’dan 2019’a kadar kendi hesabına çalışmada cinsiyet açığında toplam %34 puan düşüş görülmüştür. Kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin en fazla düştüğü ikinci bölge ise cinsiyet açığında %27 puanlık azalışla TR5 Batı Anadolu olmuştur. En gelişmiş altı bölgeden olan TR2 Batı Marmara ve TR3 Ege bölgelerinde de kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği azalmış ancak TR4 Doğu Marmara ve TR6 Akdeniz’de artış göstermiştir. TRC Güneydoğu Anadolu dışında kalan az gelişmiş beş bölge içinde ise son 14 yılda cinsiyetler arasındaki eşitsizlik daha da artmıştır. TR7 Orta Anadolu’da cinsiyet açığında %35 puanlık artış görülürken TR9 Doğu Karadeniz’de %22 ve TR8 Batı Karadeniz ile TRA Kuzeydoğu Anadolu’da %20 puanlık bir artış olmuştur. TR1 İstanbul, TR2 Batı Marmara, TR4 Doğu Marmara, TR5 Batı Anadolu, TR6 Akdeniz, TR7 Orta Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da kendi hesabına çalışmadaki cinsiyet eşitsizliğinde en büyük düşüşlerin küresel ekonomik krizin etki ettiği 2008-2010 yıllarında olması dikkat çekicidir. Bu durumun Ayhan (2015) çalışmasında da belirtildiği gibi 2008 küresel ekonomik krizinde Türkiye işgücü piyasasında evli kadınların eşlerinin iş kayıplarına verdikleri tepkilerin bir sonucu olabileceği düşünülmektedir. Diğer taraftan kriz sonrası işgücü piyasasında sınırlı ücretli iş fırsatlarını elde etmede erkekler daha avantajlı olduğundan kadınlar kendi hesabına çalışmaya yönelmiş olabilirler.

Tarım dışı sektörlerdeki girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği incelendiğinde (Şekil 5.13) TR1 İstanbul ve TR9 Doğu Karadeniz dışındaki bölgelerde tarım dışı sektörlerdeki cinsiyet eşitsizliğinin tüm sektörlerden hesaplanan cinsiyet açığına kıyasla daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Örneğin TRA Kuzeydoğu Anadolu’da tarım dışı girişimcilikte cinsiyet açığı Şekil 5.12’de gösterilen toplam cinsiyet açığına kıyasla yıllık ortalama %31 puan daha düşüktür. Bu fark TR2 Batı Marmara’da yıllık ortalama %23 puan ve TRB Ortadoğu Anadolu’da %22 puan seviyesindedir. TR1 İstanbul’da tarım dışı girişimcilikte cinsiyet açığı toplam cinsiyet açığından yalnızca %0,5 puan daha fazlayken TR9 Doğu Karadeniz’de cinsiyet eşitsizliğinin tarım dışı sektörlerde toplama kıyasla %35 puan daha yüksek olduğu görülmektedir. Son 14 yılın

ortalaması göz önüne alındığında tarım dışı sektörlerde işverenlikte cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölgeler TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRB Ortadoğu Anadolu'dur. İşverenlikte cinsiyet açığının en az olduğu bölgeler ise yıllar içinde değişkenlik göstermekle birlikte ortalamada TR3 Ege ve TR8 Batı Karadeniz'dir. Tarım dışı kendi hesabına çalışmada ise cinsiyet eşitsizliğinin en fazla olduğu bölgeler TR9 Doğu Karadeniz ve TRC Güneydoğu Anadolu iken en düşük olduğu bölgeler TR5 Batı Anadolu ve TR7 Orta Anadolu'dur. Bazı bölgelerde, özellikle de küresel ekonomik krizin etki ettiği dönemlerde kendi hesabına çalışmada cinsiyet açığının negatif değer aldığı, diğer bir ifadeyle kadınlar lehine döndüğü durumlar olduğu dikkat çekmektedir.

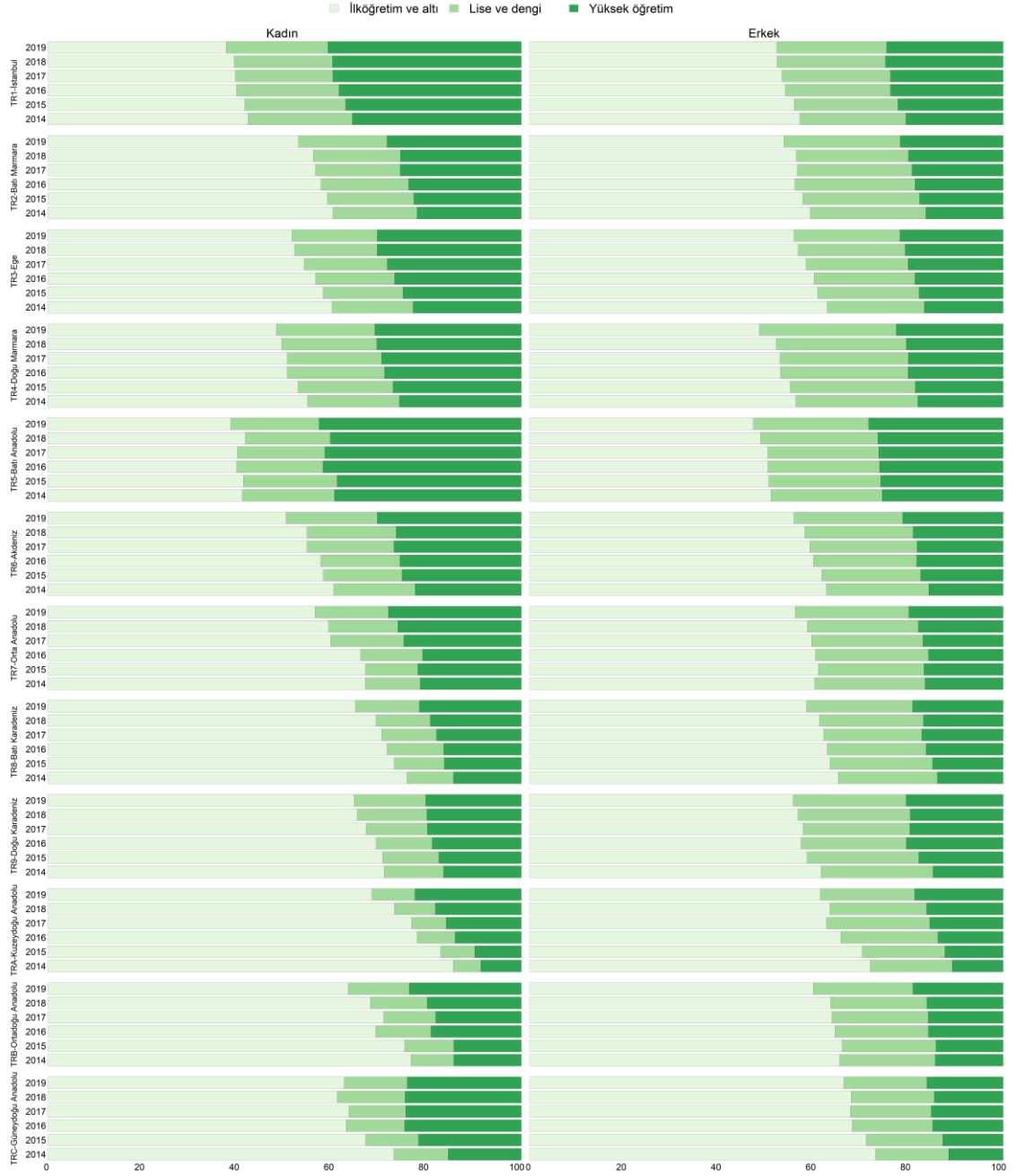
Girişimcilikte cinsiyet açığına ilişkin hesaplamalarda tarım sektörü dahil edilse de edilmese de cinsiyet eşitsizlikleri açısından bölgeler arası farklılıkların olduğu görülmektedir. Tüm sektörlerde girişimcilikte cinsiyet açığının bölgeler arasındaki varyansı 2006-2019 ortalamasına göre 175,3 iken tarım dışı için ortalama 124,6'dır. Dolayısıyla girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerinin bölgeler arasındaki değişiminin tamamı bölgeler arasında tarım sektörünün yoğunluğu açısından farklılıklarla açıklanamamaktadır. Yukarıda belirtilen makroekonomik faktörlerin yanı sıra bu farklılıkları etkileyebilecek mikro faktörlerden sonraki bölümde bahsedilecektir.

5.1.1.2. Mikro Faktörler

Gözlenebilen gerçek girişimcilik oranları bölgeler arasında büyük oranda farklılaştığı gibi bireyler düzeyinde gözlenebilen başarısızlık korkusu, girişimcilik fırsatlarını algılayabilme ve iş kurmak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olma gibi girişimciliğe yönelik özellikler de bölgelere göre değişim göstermektedir (Bosma ve Schutjens, 2011). Kendi hesabına çalışmada kadın ve erkekler arasında görülen farklılıklar ise eğitim ve riske bakış açısı gibi mikroekonomik farklılıklardan kaynaklanırken makro değişkenler bu farklılıkları pekiştirmektedir (Faria vd., 2020).

Eğitim ile kendi hesabına çalışma arasındaki ilişki konusunda literatürde ortak bir kanı bulunmamakla birlikte yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin ücretli istihdam sektöründe daha iyi fırsatlara sahip oldukları ve aynı zamanda kendi hesabına çalışma fırsatlarını daha iyi belirleyebildikleri ve iyi yönetsel becerilere sahip oldukları öne

sürülmektedir (Bölüm 4.2.2.5). İBBS Düzey 1 bölgelerinde kadın ve erkek işgücünün eğitim durumlarına göre dağılımı Şekil 5.14’te sunulmaktadır.

Şekil 5.14. İBBS Düzey 1 Bölgelerinde İşgücünün Eğitim Durumu (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü İstatistikleri.

Şekil 5.14 incelendiğinde 2014 yılından 2019 yılına kadar tüm bölgelerde kadın ve erkeklerin ortalama eğitim düzeylerinin yükseldiği görülmektedir. Buna rağmen

bölgeler arasında işgücünün eğitim düzeyi arasındaki farklar belirgindir ve yıllara göre sıralamadaki yerleri fazla değişmemektedir. Lise altı eğitim düzeyine sahip bireylerin işgücü içindeki oranına bakıldığında; kadınlar için tüm yıllarda ilk sırayı TRA Kuzeydoğu Anadolu alırken sonraki beş sırayı da az gelişmiş bölgelerin aldığı görülmektedir. TR2 Batı Marmara haricinde gelişmiş bölgelerin tümünde düşük eğitim düzeyine sahip olanların işgücü içindeki payı kadınlarda erkeklere kıyasla daha düşükken az gelişmiş bölgelerin büyük bölümünde tam tersi geçerlidir. Dolayısıyla eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin gelişmiş bölgelerde kadın işgücü lehineyken az gelişmiş bölgelerde kadın işgücü aleyhine olduğu söylenebilir. 2018 yılı sonuçlarına göre tüm bölgelerde işgücü içinde yükseköğretim mezunlarının oranı kadınlarda erkeklere göre daha fazladır.

Karadeniz (2015) çalışması, bölgelerde girişimcilikle ilgili bölgesel politikaların oluşturulmasına rehberlik etmek amacıyla GEM 2013-2014 verileriyle İBBS-1 ve İBBS-2 bölgelerindeki girişimcilik potansiyelini girişimcilik sezgileri, girişimciliği bir kariyer seçeneği olarak görme, girişimci olmaya isteklilik ve girişimciliği gerçekleştirebilme, girişimciliğe başlama motivasyonu ve girişimcilerin demografik özellikleri açısından analiz etmiştir. 2014 yılında Türkiye genelinde 18-64 yaş arasında 31.105 kişiyle anket yoluyla gerçekleştirilen GEM çalışmasına göre potansiyel girişimciler, fırsatları görebilen, girişimcilik için gerekli bilgi ve yeteneğe sahip olduğunu düşünen ve risk alabilen kişilerdir. Bu kapsamda öncelikle girişimcilik faaliyetlerine yatkınlık düzeyini etkilediği düşünülen “yaşadığı çevrede fırsatları görebilme”, “yeni bir iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme” ve “başarısızlık korkusunun yeni bir iş kurmaya engel olmadığını düşünme” özellikleri bölgeler düzeyinde incelenmiştir. Bölgeler düzeyinde kadın ve erkeklerin söz konusu özelliklere göre oranları Tablo 5.4’te özetlenmiştir.

Tablo 5.4. Bölgelere Göre Girişimcilik Potansiyelini Gösteren Özellikler

		Yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görme	Yeni bir iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme	Başarısız olma korkusundan dolayı yeni bir iş kurmaktan çekinme	Yeni bir girişimcilik faaliyetine başlamanın iyi bir kariyer seçimi olduğunu düşünme
Toplam					
TR	Türkiye	39,8	56,1	36,4	74,7
TR1	İstanbul	39,6	56,1	38,1	73,3
TR2	Batı Marmara	41,4	53,0	37,1	75,5
TR3	Ege	38,2	54,2	36,2	74,3
TR4	Doğu Marmara	44,0	51,8	37,6	74,8
TR5	Batı Anadolu	35,8	52,9	40,3	74,6
TR6	Akdeniz	39,8	56,3	35,1	76,4
TR7	Orta Anadolu	37,2	54,1	35,8	75,7
TR8	Batı Karadeniz	33,6	50,2	37,7	74,6
TR9	Doğu Karadeniz	36,3	53,6	35,6	74,1
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	38,7	60,1	31,9	74,4
TRB	Ortadoğu Anadolu	41,2	61,5	30,6	74,9
TRC	Güneydoğu Anadolu	42,3	61,5	32,5	75,9
Kadın					
TR	Türkiye	34,6	44,0	41,0	75,7
TR1	İstanbul	34,6	44,2	43,5	74,2
TR2	Batı Marmara	33,7	40,5	41,3	75,4
TR3	Ege	33,4	43,5	41,0	75,3
TR4	Doğu Marmara	39,3	40,5	42,3	75,6
TR5	Batı Anadolu	30,7	40,6	43,6	74,7
TR6	Akdeniz	35,6	44,7	37,5	79,0
TR7	Orta Anadolu	33,2	39,6	41,1	76,8
TR8	Batı Karadeniz	29,7	41,0	42,5	74,7
TR9	Doğu Karadeniz	32,6	43,4	38,8	75,8
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	33,5	47,0	37,2	76,1
TRB	Ortadoğu Anadolu	36,4	47,7	35,1	74,8
TRC	Güneydoğu Anadolu	33,9	48,0	37,6	76,2
Erkek					
TR	Türkiye	43,8	67,0	32,2	73,7
TR1	İstanbul	43,8	66,8	33,2	72,5
TR2	Batı Marmara	48,6	65,4	32,9	75,6
TR3	Ege	42,9	65,1	31,4	73,2
TR4	Doğu Marmara	48,4	63,3	32,8	74,0
TR5	Batı Anadolu	40,3	64,5	37,2	74,4
TR6	Akdeniz	43,5	67,0	32,9	74,0
TR7	Orta Anadolu	40,8	68,2	30,7	74,6
TR8	Batı Karadeniz	37,4	59,6	32,9	74,4
TR9	Doğu Karadeniz	39,9	64,0	32,2	72,3
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	43,1	71,7	27,3	72,9
TRB	Ortadoğu Anadolu	44,8	72,5	26,9	75,0
TRC	Güneydoğu Anadolu	47,9	71,1	28,8	75,7

Kaynak: Karadeniz (2015)

2014 yılında Türkiye’de erkeklerin %44’ü yeni bir iş kurmak için fırsatları görüp %67’si gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünürken sadece %32’si başarısız olmaktan çekinmektedir. Kadınlarda ise %34,6’sı yeni bir iş kurmak için

fırsatları görmekte, %44'ü gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünmekte ve %41'i başarısız olmaktan çekinmektedir. Fırsatları görme açısından cinsiyet eşitsizliği %21 düzeyinde iken bilgi ve beceri açısından kendine güvenmede cinsiyet açığı daha yüksek ve %34,3'tür. Başarısızlık korkusu kadınlarda daha sık görülmekle birlikte bu göstergede cinsiyet eşitsizliği -%27,4'dir.

Karadeniz (2015) çalışması sonuçlarına göre 2014 yılında bölgelerde girişimcilik eğilimine etki eden özellikler şöyle özetlenebilir:

- TR1 İstanbul bölgesinde 18-64 yaş arası erkeklerin %43,8'i bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görürken kadınların sadece %34,6'sı girişimcilik fırsatlarını fark edebilmektedir. İstanbul'da yaşayan erkeklerin 2/3'ü yeni bir iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünürken kadınların yarısından azı bu bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünmektedir. Erkeklerin üçte biri başarısızlık korkusu nedeniyle yeni bir iş kurmaktan çekindiğini ifade ederken kadınlarda bu oran %43,5'e yükselmektedir.

- TR2 Batı Marmara, %30,7 cinsiyet açığı ile yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görenlerin oranı bakımından cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölgedir. Erkeklerde yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görenlerin oranı %48,6 ile 12 bölge arasında en yüksek değere sahiptir. Kadınların yeni bir iş kurmak için fırsat görme oranı ise aynı bölgede yaşayan erkeklere göre %15 puan düşüktür ve %33,7 seviyesindedir. Yeni bir iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen erkeklerin oranı %65,6 iken kadınlarda %25 puan düşüktür.

- TR3 Ege bölgesi, girişimcilik potansiyelini gösteren özelliklerde cinsiyet eşitsizliği bakımından TR1 İstanbul ile çok yakın değerlere sahiptir.

- TR4 Doğu Marmara, %39,3 ile kadınlarda yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görenlerin oranı bakımından tüm bölgeler içinde en yüksek değere, erkeklerde ise %48,4 ile Batı Marmara'dan sonra ikinci en yüksek değere sahiptir.

- TR5 Batı Anadolu, %30,7 ile kadınlarda yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görenlerin oranı bakımından Batı Karadeniz'den sonra en düşük ikinci değere, erkeklerde ise en düşük üçüncü değere sahiptir. Başarısızlık korkusu göz önüne alındığında hem kadınlarda hem de erkeklerde en yüksek oran Batı Anadolu'dadır.

- TR6 Akdeniz bölgesi, yaşadığı bölgede yeni bir iş kurmak için fırsat görenlerin oranı ve başarısızlık korkusu bakımından en düşük cinsiyet eşitsizliğine sahip bölgedir.

- TR7 Orta Anadolu bölgesi, yeni bir iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme oranı açısından kadınlarda tüm bölgeler arasında en düşük değere sahipken erkeklerde en yüksek 4. değere sahiptir ve dolayısıyla bu göstergede %42 ile cinsiyet açığının en yüksek olduğu bölgedir.

- TR8 Batı Karadeniz bölgesi hem kadınlarda hem de erkeklerde yeni iş fırsatları görebilenlerin oranı bakımından en düşük değerlere sahiptir. İş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme oranı açısından ise erkeklerin oranı en düşüktür ve Türkiye ortalamasının %7,4 puan altındadır.

- TR9 Doğu Karadeniz bölgesinde de Akdeniz bölgesinde olduğu gibi yeni iş fırsatlarını fark edebilmede cinsiyet eşitsizliği diğer bölgelere göre oldukça düşüktür.

- TRA Kuzeydoğu Anadolu, başarısızlık korkusunda cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu bölgedir. Erkeklerin sadece %27,3'ü başarısız olma korkusu nedeniyle yeni bir iş kurmaktan çekinirken kadınların %37,2'si çekinmektedir.

- TRB Ortadoğu Anadolu, %72,5 ile erkeklerin iş kurmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünme oranı açısından en yüksek değere, kadınlar için ise %47,7 ile Güneydoğu Anadolu'dan sonra ikinci en yüksek değere sahiptir. Diğer taraftan başarısızlık korkusu açısından hem kadın hem de erkeklerde en düşük değere sahiptir.

- TRC Güneydoğu Anadolu bölgesinde erkeklerin neredeyse yarısı iş fırsatlarını fark edebildiğini belirtirken kadınların sadece üçte biri bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Ancak yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen kadınların en yüksek orana sahip olduğu bölge de Güneydoğu Anadolu'dur.

Yeni bir girişimcilik faaliyetine başlamanın iyi bir kariyer seçimi olduğunu düşünme oranı tüm bölgelerde Türkiye ortalamasına yakın olmakla birlikte Batı Marmara ve Ortadoğu Anadolu dışında kalan 10 bölgede yaşayan kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir (Karadeniz, 2015).

5.2. Literatür Taraması

Bu bölümde öncelikle literatürden girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerine ilişkin teorik bağlantıları içeren bilgiler sunulmuş; sonrasında ise girişimcilikte cinsiyet ve bölgesel farklılıkları inceleyen ampirik çalışmalara yer verilmiştir.

Kadınlar yeni iş kurma ve kendi hesabına çalışma kararı alırken, öncelikli olarak aile içinde oynadıkları rol nedeniyle erkeklere kıyasla daha fazla fırsat maliyetiyle karşı karşıya kalırlar (Koellinger vd., 2013). Gelişmiş ülkeleri konu alan pek çok çalışma bu sava kanıt sunmaktadır. İngiltere verisini kullanan Cowling ve Taylor (2001), istihdam ve evlilik kararları ile hanehalkında üretim ve çocuk yetiştirme kararlarının bağıntılı olduğunu savunmuştur. Rosti ve Chelli (2005), İtalya'da erkeklerin uzun dönemli kariyer seçeneklerini iyileştirmek adına kendi hesabına çalışmaya geçtiklerini ancak kadınların işgücü dışı ya da işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Georgellis ve Wall (2005), Almanya'da kadınların kendi hesabına çalışmayı, işgücü piyasası dışında olma ve yarı zamanlı çalışmanın alternatifi olarak erkeklere kıyasla daha fazla tercih ettiklerini bulmuş ve bunun nedenini kadınlar için erkeklerden farklı işgücü piyasası fırsatları olmasına ve mesleki stratejilere bağlamıştır. Benzer şekilde Ahl (2006) ve Bruni vd. (2004) işlerin cinsiyetten bağımsız olmadığını, kadın ve erkeklerin farklı tipte işler seçtiklerini öne sürmüştür.

Devine (1994), evli olmanın ve eşinin sağlık sigortasından yararlanmanın kadınların kendi hesabına çalışma olasılığını arttırdığını, Edwards ve Field-Hendrey (2002) ise küçük çocukları olan kadınlar gibi çalışmaya ilişkin sabit maliyetleri yüksek olan kadınlar için kendi hesabına çalışma olasılığının yüksek olduğunu bulmuştur.

Kadın işgücüne katılım oranına ilişkin işgücü piyasası teorisine göre bir kişinin evdeki zamanın değeri işgücü piyasasındaki değeriyle yani ücretle karşılaştırılır. Eğer bir kadın piyasadaki ücretini evdeki zamanının değerinden fazla bulursa kendi kendine işgücüne katılmayı seçebilir. Evdeki ve işgücü piyasasındaki zamanın değerini bir takım kişisel ve sosyoekonomik özellikler belirler. Naude (2013) daha az yetenekli ya da eğitilmiş kadınların kendi hesabına çalışmayı seçeceğini çünkü daha eğitilmiş oldukça ücretli çalışmayı tercih edeceğine işaret etmiştir. Diğer taraftan girişimcilik tercihi ülkenin gelişmişlik düzeyiyle de ilişkilidir. Minniti ve Naudé (2010) ülkeler arasında,

gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak, kadın ve erkekler için girişimcilik davranışlarını etkileyen değişkenlerin neredeyse aynı olduğunu, her bir değişkenin cinsiyetler ve ülkeler arasında değişen etki yoğunluğunun ise gelişmişlik düzeyine dayandığını ileri sürmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerde girişimciliğe ilişkin literatür geniş olsa da girişimciliğin cinsiyet boyutu genellikle göz ardı edilmiştir. Dünya Bankası'nın 2012 Dünya Kalkınma Raporunda, gelişmekte olan ülkelerde girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğine ilişkin mevcut literatür çalışılmış ve bu ülkelerde mikro, küçük ve orta büyüklükteki girişimlerin büyük çoğunluğunun kadınlar tarafından yönetildiği ve firma büyüklüğü arttıkça kadın sahipliğinin azaldığı kaydedilmiştir. Ayrıca kadın sahipli girişimlerin erkek sahipli olanlara kıyasla daha fazla ev bazlı olduğu ve hanehalkı içinde işletildiği görülmüştür. Raporda ayrıca ülkeler geliştikçe üretkenlik yapısının da değiştiği ve kadınların işgücü dışında kalmasının fırsat maliyetinin arttığı belirtilmiştir (World Bank, 2012). Diğer taraftan kadın sahipli firmaların erkek sahipli işletmelerden daha az üretken olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunmuştur. Bu üretkenlik farklılıkları kadınlara karşı ayrımcılık yapan kurumsal çevre ile firma ve kadınların özellikleri şeklinde iki grupta sınıflandırılmıştır. Bunlardan kadınların kişilik özelliklerinin daha az üretken sektörleri seçmelerine neden olduğu düşünülmektedir (Croson ve Gneezy, 2009). Bununla birlikte küresel çapta kadın ve erkek girişimciler arasında performans farklılıkları olduğu bir grup çalışmada ortaya konmuştur (OECD ülkeleri için OECD, 2012; Doğu Avrupa ülkeleri için Sabarwal ve Terrell, 2008).

Likidite kısıtlarının yeni iş kurma üzerindeki etkileri çalışılmış olsa da cinsiyet farklılıklarının önemi derinlemesine çalışılmamıştır. Örneğin Evans ve Leighton (1989) ve Evans ve Jovanovic (1989) sadece beyaz erkeklerin kendi hesabına çalışma kararlarını analiz etmiştir ve daha varlıklı erkeklerin kendi hesabına çalışmaya geçmesinin daha olası olduğu bulunmuştur. Blanchflower ve Oswald (1998) ise miraslar ve hediyeleri dışsal varlık şokları için araç değişken olarak kullanmışlar ve bu araçları alan kişilerin iş kurma olasılığının daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada bir kadın kukla değişkeni olsa da cinsiyet farklılıklarına odaklanılmamıştır.

5.2.1. Ampirik Çalışmalar

Cuberes vd. (2018), işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliğini ve bu farklılıkların temel ampirik belirleyicilerini ortaya çıkartmayı amaçlamıştır. Çalışmada kullanılan veri Uluslararası İşgücü Organizasyonu'ndan toplulaştırılmış veri ve Avrupa Değerler Çalışmasından mikroekonomik verilerdir. Çalışmanın örneklemini 19'u yüksek gelirli, 21'i önceden komünist olan 40 Avrupa ülkesidir ve pek çok eski komünist ülkeyi de barındırdığından kişi başına gelir, kurumsal yapı ve kadın haklarına bakış açısı olarak çeşitlilik göstermektedir. Ülkeler zenginleştikçe cinsiyet eşitsizliğinin girişimcilikte de azalabileceği düşüncesinden hareketle Dünya Bankası Gelir Sınıflamasına göre yüksek gelirli ülkeler ayrıştırılmış ve 19 ülkeden oluşan bir alt örneklem ile işverenlik için cinsiyet eşitsizliğinin zengin ülkelerde düşük gelirli ülkelere kıyasla daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu şaşırtıcı sonuç için olası bir açıklama zengin olmayan ülkelerde başka iş olanağı olmadığı durumlarda insanların girişimciliğe yönelmelerine sık rastlanmasıdır. Literatürde bu bireyler ihtiyaçtan girişimci olanlar olarak tanımlanmakta ve bu grup içinde kadınların görülme sıklığı da OECD ülkelerinden fazla olmaktadır. İşveren ve kendi hesabına çalışanlar için yukarıda bahsedilen 40 ülke ortalamasında cinsiyet eşitsizliğinde ise zaman içinde fazla bir değişim görülmemiştir. Çalışmanın cinsiyet eşitsizliğinin nedenlerini araştıran ikinci bölümünde kullanılan 2008 Avrupa Değerler Çalışması (EVS) bireylerin aile, iş, din, siyaset ve toplumla ilgili düşünceleri üzerine büyük ölçekli, uluslararası bir araştırma programıdır. Türkiye, yüksek gelirli ya da önceden komünist olan bir ülke olmadığından bu çalışmanın kapsamına alınmamıştır. Karşılaştırma grubu ücretli çalışanlar olmak üzere işveren, kendi hesabına çalışan ve girişimci olma olasılığı medeni durum, yaş, eğitim (üniversite, lise, ilköğretim ve mesleki eğitim kukla değişkenleri), çocuk sayısı, finansal kaynaklar ve hanehalkı geliri (düşük, orta, yüksek gelir düzeyini gösteren 3 kukla değişken), nesiller arası girişimcilik (birey 14 yaşındayken anne ve/veya babanın girişimci olup olmadığı), eşin girişimciliği, kadınlara karşı yaklaşım (eğer işler kıtsa erkeklerin işe alınmaya kadınlardan daha fazla hakkı vardır sorusuna evet diyenler 1 hayır diyenler 0 değerini alır), sosyal sermaye (başka bireylere güven duyma ve profesyonel bir birlikteliğe ait olma kukla değişkenleri) ve işsizlik (Son 5 yılda 3 aydan fazla işsiz kalmış olma) bağımsız değişkenleri kullanılarak probit regresyon ile tahmin

edilmiştir. Tüm ülkelerin yer aldığı örneklem, önceden komünist olan ülkelere oluşan örneklem ve yüksek gelirli ülkeler örneklemleri ile model tahminleri sonucunda kadın kukla değişkeninin katsayıları her bir girişimcilik kategorisinde anlamlı bir cinsiyet eşitsizliği olduğunu ortaya koymuş; eşitsizliğinin nedenlerini anlamak için önceden komünist olan ülkelere oluşan örneklem ve yüksek gelirli ülkeler örneklemleri ile kadın ve erkek modelleri ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre erkekler arasında girişimciliğin, işverenliğin ve kendi hesabına çalışmanın görülme sıklığı kadınlara göre çok daha fazladır ve bu da toplulaştırılmış veri ile örtüşmektedir. Regresyon sonuçları, medeni durum, yaş, eğitim, çocuk sayısı, refah seviyesi, ebeveyn ve eşlerin girişimciliği, kadınlara verilen değer, sosyal sermaye ve önceki iş durumu gibi büyük bir kontrol değişkeni setine rağmen bu farklılıkların halen büyük olduğunu göstermiştir. Cinsiyet eşitsizliğinin belirleyicilerinde önceden komünist olan ülkelerle yüksek gelirli ülkeler arasında önemli farklılıklar olduğu ortaya çıkarılmıştır (Cuberes vd., 2018).

Koellinger vd. (2013), çoğunluğu gelişmiş ülkeler olan 17 ülkenin 2001-2006 Global Entrepreneurship Monitor (GEM) sonuçlarını kullanarak girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğinin nedenlerini araştırmıştır. Çalışmadan öncelikle yeni girişimci olma olasılığı yalnızca cinsiyet değişkeniyle tahmin edilmiş ve ikinci aşamada yaş, eğitim, çalışma durumu, hanehalkı geliri ve araştırma öncesindeki 12 ayda kapattığı bir işletme olup olmadığı değişkenleri eklenmiştir. Kontrol değişkenlerinin eklenmesi cinsiyet açığını düşürse de yüksek düzeyde anlamlı kalmıştır. Üçüncü aşamada ise modele kişisel özelliklerden başarısızlık korkusu, kendi becerilerinin farkında olma, fırsatları görebilme ve başka girişimcileri tanıma değişkenleri eklenmiştir ve halen yüksek derecede anlamlı olmasına karşın cinsiyet açığının yarı yarıya düştüğü gözlemlenmiştir. Kişisel özelliklerin içsel olabileceği olasılığına karşın her bir kişisel özellik cinsiyet, yaş, gelir, eğitim, çalışma durumu değişkenleriyle tahmin edilmiş ve kişisel özelliklerde de diğer değişkenlerin açıklayıcı gücü düşükken anlamlı cinsiyet açığı tespit edilmiştir. Modeller ülkeler bazında çalıştırıldığında tüm ülkeler için kendi yeteneklerinin farkında olma ile kadın olma negatif ilişkiliyken girişimcilikte cinsiyet açığı Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, Norveç ve İsveç'te anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçlarına göre girişimcilikte cinsiyet açığının temel nedeni kişilik özelliklerine bağlı olarak

kadınların iş kurma eğilimlerinin erkeklere kıyasla daha düşük olması şeklinde yorumlanmıştır (Koellinger vd., 2013).

Caliendo vd. (2015), cinsiyet bazında girişimcilik oranlarının önemli ölçüde farklılaşmasından hareketle 2000-2009 yılları Almanya Sosyoekonomik Panel çalışmasını kullanarak öncelikle kişilik özellikleri, beşeri sermaye ve istihdam geçmişinin kadın ve erkeklerin iş kurma kararını ne ölçüde etkilediğini araştırmış, ikinci aşamada ise bu analizden elde ettiği bulgularla doğrusal olmayan bir ayrıştırma analizi yapmış ve girişimcilikteki cinsiyet eşitsizliklerinin ne ölçüde kişilik özelliklerine ve diğer değişkenlere atfedilebileceğini irdelemiştir. Çalışmada kullanılan veri setinin en önemli özelliği cevaplayıcıların sosyoekonomik özelliklerinin yanı sıra kişilerin “Beş Büyük Faktör” olarak adlandırılan açıklık, sorumluluk, dışadönüklük, uyumluluk ve duygusal denge kişilik özellikleri ile risk karşıtlığı, başkalarına güvenme ve kontrol odağına ilişkin bilgileri de içermesidir. Çalışmada birincil istihdam durumu kendi hesabına çalışma olan kişiler girişimci olarak alınmıştır. Analizler sonucunda toplam cinsiyet açığının kadın ve erkeklerde kişilik özelliklerinin dağılımının farklılaşmasına bağlı olarak negatif bir açık ve bahsedilen özelliklerin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı üzerinde açıklanamayan farklı etkilere bağlı olarak pozitif bir açık olmak üzere iki parçaya bölünebileceği savunulmuştur. Bu sava göre negatif açık, mevcut kişilik özellikleri dikkate alındığında kadınların kendi hesabına çalışma olasılığının erkeklere nazaran daha yüksek olması gerektiği anlamına gelmektedir. Ancak girişimciliğe geçiş söz konusu olduğunda bu kişisel özelliklere beklendiği kadar paye verilmemekte ve dolayısıyla kadınların kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı erkeklerinkinden düşük kalmaktadır (pozitif açıklanamayan açık). Açığın nedeni açıklanabilen pozitif kısmına bakıldığında eğitim, istihdam durumu ve kişilik özelliklerinin güçlü etkisi ve açıklama gücü olduğu görülmektedir. Kadınlar arasındaki daha düşük risk alma eğilimi toplam cinsiyet eşitsizliğinin neredeyse $\frac{3}{4}$ ’ünü açıklamaktadır. Buna karşın “Beş Büyük Faktör” özelliklerinin kadınlardaki dağılımı kadınlarda daha yüksek kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığına işaret etmektedir. Kadınlar deneyimlere açıklık ve dışadönüklük açısından erkeklere kıyasla daha yüksek skor almakta ve dolayısıyla kendi hesabına çalışmayı gözlenenden daha fazla sıklıkta seçmelidir (Caliendo vd., 2015).

Daoud vd. (2015), ülkede girişimciliği özendirerek arttırmayı amaçlayan politikaların oluşturulması için Filistin’de özellikle cinsiyetler arasında girişimsel faaliyet oranlarını açıklayan faktörlerin belirlenmesi amacıyla Filistin, Tunus ve İsrail için Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) Yetişkin Nüfus Araştırmasının 2009, 2010 ve 2012 verisini kullanarak girişimcilik eğilimi, başarısızlık korkusu ve cinsiyet arasındaki ilişkileri analiz etmiştir. Veri seti kişisel özellikler dışında girişimcilik faaliyetlerini, tavırları ve istekleri de kapsamaktadır. GEM’in temel girişimcilik faaliyeti ölçüsü 18-64 yaş aralığında kuruluş aşamasındaki girişimci ve yeni girişimcilerin yüzdesi, bir başka deyişle Toplam Erken Evre Girişimsel Faaliyet (TEA) oranıdır. Ülke seçimi sonuçların direncini kontrol etmek üzere gelişmişlik seviyesine dayanılarak yapılmıştır. Eğer sonuçlar üç ülke için de benzer çıkarsa olgunun daha dirençli olduğu ve ülkelere özel koşullara dayanmadığı ortaya çıkacaktır. Burada GEM’e göre Filistin faktör güdümlü, Tunus verimlilik güdümlü ve İsrail inovasyon güdümlüdür. Verinin analizi için kategorik veriyle ilgilenen koşullu karma süreç, multinomial logit ve logit regresyon modellerini içeren yöntemlerin ve modellerin kombinasyonu kullanılmıştır. Böylece bir kişinin her bir özelliğinin bireysel olarak girişimcilik eğilimini nasıl etkilediğini ölçmek mümkün olmuştur. Başarısızlık korkusunun cinsiyete göre farklı etkisinin olup olmadığını anlamak için analiz kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılmıştır. Kullanılan modelde kuruluş aşamasındaki girişimci, yeni girişimci, ve kurulu işletme olma olasılığı eğitim, işteki durum, gelir, bir işi yönetmek için gerekli becerilere sahip olma, hanehalkı büyüklüğü, son 12 ayda bir işi sonlandırıp sonlandırmadığı bağımsız değişkenleri ile incelenmiştir. Bu model aynı zamanda kuruluş aşamasındaki girişimciler için başarısızlık korkusu olmayanlar baz grup (0) ve olanlar (1) olacak şekilde logit modelle tüm örneklem, erkekler ve kadınlar için tahmin edilmiştir. Başarısızlık korkusu içsel olduğundan girişimsel kukla denklemi (TEA) ve bir başka algısal kukla denklemi (başarısızlık korkusu) tahminlemek bireysel olarak yanlı tahminlere neden olmaktadır. Açıklayıcı istatistiklere göre beceri algısı başarısızlık korkusu olanlarda düşük, risk toleransı olanlarda ise yüksektir. Bu yüzden beceri algısı başarısızlık korkusu ve TEA denkleminde açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. İçselliği düzeltmek için sistemi birleşik şekilde görünürde ilişkisiz regresyon (SUR) olarak tahmin eden Roodman’ın (2009) CMP modeli kullanılmıştır.

Bu tahminleme denklemleri birbirinden bağımsız olarak görülen hatalarının birleşik olarak normal dağıldığını varsaymaktadır. Dolayısıyla CMP, katsayı tahminleri tutarlı ve etkin olan eşanlı denklem modelleri için uygundur. Eğitim ve girişim devamsızlığı araç değişken olarak kullanılmıştır. Başarısızlık korkusu girişimcilik olasılığını azaltmada anlamlı bulunmuştur. Eğitimde her bir yıl için pozitif beceri algısı, öngörülen başarısızlık korkusu olasılığını anlamlı ölçüde azaltmaktadır. Ancak eğer kadın olmak başarısızlıktan korkma olasılığını artırıyor ise sonuçlar bir insanın başarısızlıktan korkma derecesini etkilemede tek başına cinsiyetin etkisi olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla başarısızlık korkusunda cinsiyet farklılığı gözlenemeyen faktörlerle açıklanmaktadır. Diğer taraftan tüm diğer faktör ve özellikler kontrol edildiğinde sonuçlar kadınların girişimci olma olasılıklarının erkeklerden daha az olduğunu ve bu farklılığın temel olarak gözlenemeyen faktörlere bağlı olduğunu göstermektedir. Aslında girişimsel faaliyetteki cinsiyet farklılığı başarısızlık korkusundaki farklılıkla açıklanamamaktadır. Filistin’de diğer ülkelerde olduğu gibi kadınların iş kurma olasılığı erkeklerden daha düşüktür ve aynı zamanda daha düşük beceri algıları ve daha yüksek başarısızlık korkuları vardır. Bu da algısal değişkenlerin kadın ve erkekler arasındaki faaliyet farklılıklarını açıklamada önemli olduğunu belirtmektedir. Esasen beceri algısı, hem erkek hem de kadınlar için kuruluş aşamasındaki faaliyet oranlarını arttırmada anlamlıdır. Sonuçlar kadınlar arasında daha yüksek olan başarısızlık korkusunun girişimcilik durumunu negatif yönde etkilediğini buna karşın beceri algısının tam ters yönde etki ettiğini göstermektedir. Ayrıca başarısızlık korkusunun girişimcilik olasılığını zaman içinde sürekli olarak azalttığı görülmüştür (Daoud vd., 2015).

İngiltere’de 2008 yılından itibaren istihdamdaki artış büyük oranda kendi hesabına çalışmadan kaynaklanmıştır. Erkekler kendi hesabına çalışan bireylerin 2/3’ünü oluşturmakta ve kendi hesabına çalışmaya girişte keskin cinsiyet farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen kendi hesabına çalışan erkek sayısı sadece %15 artarken kadın sayısı 2009-2014 döneminde %34 artmıştır. Sauer ve Wilson (2016), bu durumun nedenlerini açığa çıkartmak üzere araç değişkenler çerçevesinde likidite kısıtlarının yeni iş kurma üzerindeki etkisini 2006 yılında yapılan İngiltere Refah ve Varlık Araştırması (WAS) veri seti üzerinden araştırmıştır. WAS çalışmasında bireylere istihdam durumlarıyla ilgili kendi hesabına çalışma başlangıç tarihi, sahip olmakla

ilgilendikleri işler, iş kurmak için hangi kaynakları kullandıkları, işletme büyüklüğü gibi ayrıntılı sorular sorulmuştur. Bu verilerden likidite, mal ve toplam refah olmak üzere 3 ayrı refah ölçütü çıkartılmıştır. Likidite finansal varlıklar eksi borçlar, mallar oturan evin net değeri eksi mortgage olarak hesaplanmıştır. Toplam refah da likidite ve malların ve ayrıca mücevher, ev eşyaları, motorlu taşıtlar vb. kişisel ve hanehalkı fiziksel varlıklarının toplamıdır. En küçük kareler ile doğrusal sabit etkili olasılık modelleriyle her bir refah ölçütünün girişimciliğe girişe etkisine bakılmıştır. Her bir spesifikasyon demografik, yıl ve bölge kontrollerini içermektedir. Ayrı ayrı tüm bireyler, erkekler, kadınlar, bekar erkekler, bekar kadınlar, evli erkekler ve evli kadınlar için modeller tahmin edilmiştir. Bağımlı değişken bireyin son 2 yıl içinde girişimci bir işletme kurup kurmadığıdır. Bağımsız değişkenler ise refah ölçütü, bireysel özellikler vektörü, bireysel zaman göre değişmeyen etki, toplam zaman etkisi ve bireye özel zamanındaki rassal etkidir. Blanchflower ve Oswald (1998) refahla girişimcilik arasındaki pozitif ilişkinin ancak varlıklar iş kurmadan önce elde edilirse geçerli olacağını gözlemlemiştir. Bu yüzden refahın katsayısının nedensel bir açıklaması olmayacaktır. Bu nedenle araç değişkenler tahmini yapılmış ve refah yerine son beş yılda miras kalma değişkeni kullanılmıştır. Bunun için ilk etapta son 5 yılda miras kalmasının refaha etkisi ölçülmüş ikinci aşamada ise refahın birinci aşamada öngörülen değeri araç değişken olarak kullanılmıştır. Birinci aşamada tüm regresyon sonuçlarına göre geçmişte elde edilen mirasların cari refah düzeyine anlamlı etkisi gözlenmiştir. İkinci aşamada model tahmin sonuçlarına göre son beş yılda miras kalması ile ortaya çıkan likiditede 1000£'lik bir artış kendi hesabına çalışma, iş kurma veya ikisinden birinin olasılığını sırasıyla %0,12, %0,22 ve %0,23 puan arttırmaktadır. Bekar kadınlar için ise %8,5 oranında iş kurma olasılığını arttırmaktadır. Sonuçlar, kişisel varlık ile iş kurma arasındaki ilişkinin temel olarak bekar kadınlarda geçerli olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla kadınların likidite sıkıntılarını çözmeye yönelik kamusal politikaların kadın girişimciliğinin yükselmesini sağlayacağı önermesi yapılmıştır (Sauer ve Wilson, 2016).

Brixiova ve Kangoye (2016), çalışmasında cinsiyet, girişimcilik ve kalkınma konusundaki bilgi boşluğu girişimci üretkenliği başlangıç sermayesi ve becerilerle ilişkilendirilerek doldurulmaya çalışılmıştır. Bunun için 2012 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yürütülen Swaziland girişimciler araştırması verisi ampirik olarak

analiz edilmiş ve satışlar için başlangıç sermayesinin önemi ortaya konmuştur. Çok değişkenli probit model tahminlerine göre becerileri bir işletme kurmak ve yürütmek açısından önemli bir engel olarak görmeyen kadınlar tarafından işletilen girişimler, önemli bir engel olarak gören kadın girişimlerine göre daha yüksek performans göstermektedir. Hem kadınlar hem de erkekler için başlangıç sermayesi satış performansı üzerinde önemli etkiye sahiptir. Swaziland'da kadın girişimciler daha düşük başlangıç sermayesi ve daha az sermayeye erişim olasılığına sahiptir. Girişimciliği genel anlamda ve özellikle kadınlar için teşvik etmek adına yapılan politikaların genel iş ortamını güçlendirmekten öteye geçip başlangıç sermayesi için destek ve kredi garantisi vermeleri gerekmektedir. Erkekler için daha iyi satışlara yol açmışsa da kadınlar için dar kapsamlı iş eğitiminin sadece sınırlı başarısı olacağı görülmüştür. Kadınlar için hem işletme hem de teknik ve sosyal becerileri kapsayan daha kapsamlı eğitimlerin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Kadın girişimciler daha küçük başlangıç sermayelerine sahip olduklarından ve bunu formel sektörden karşılamaları erkeklere göre daha az olası olduğundan politika müdahalelerine gereksinim olduğu görülmüştür. Diğer taraftan işe yönelik eğitimlerin erkek girişimcilerin satış performansı ile pozitif ilişkili olduğu ancak kadın girişimciler için anlamlı etkiye sahip olmadığı bulunmuştur ve buna dayanarak kadınlar için eğitim programlarının tasarımı ve hedefinin düzenlenmesi önerilmiştir (Brixiová ve Kangoye, 2016).

Cuberes ve Teignier (2017), Latin Amerika ve Karayiplerde kadın ve erkeklerin işlettiği firmalar arasındaki farklılıkların toplamsal etkilerini incelemiştir. Dünya Bankası Girişim Araştırması ve ILO verileri kullanılarak kadınların işlettikleri firmaların toplam içinde sadece %25'lik paya sahip olduğu ve erkeklerin işlettiklerinin üçte biri kadar büyük olduğu gösterilmiştir. Bu farklılıkların nedenlerinin belirlenmesi ve üretim ile kişi başına gelir üzerindeki toplamsal etkilerinin niteliğinin anlaşılması amacıyla kadın ve erkeklerin, girişimci olmada karşılaşılan engeller dışında tamamen özdeş varsayıldığı bir genel denge modeli tahmin edilmiştir. Modelde bir işveren, belli bir teknoloji ve kendi girişimcilik becerisiyle sermaye ve işçileri kullanarak homojen bir ürün üretmektedir ve kadın ve erkeklerin yönetsel becerileri özdeş dağılım fonksiyonlarından atanmaktadır. Ancak kadınlar mesleki seçimlerinde dışsal engellerle

karşılaşmaktadır ve bu da bir bölümünün işverenlikten ihraç edilmesine neden olmaktadır. Bu durum işçi başına gelir kaybına neden olmaktadır çünkü optimal büyüklüğün ve üretkenliğin altında işletmeler, daha az yetenekli yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Model tahminleri, kadınların işletme yöneticisi olma yolunda karşılaştıkları engellerin yönetsel becerileriyle pozitif ilişkili olduğunu ve bunun da kadınların yönettiği işletmelerin erkeklerin yönettiği işletmelere göre daha küçük olması şeklinde sonuçlandığı göstermiştir. Çalışmadaki temel simülasyonda cinsiyet eşitsizliklerinin, kaynakların hatalı dağıtımı ve toplumsal üretkenliğin düşmesi yoluyla kişi başına çıktıda %9,4'lük kayba neden olduğu görülmüştür. Bu kayıp miktarı girişimcilğe girişte karşılaşılan engellerin yetenekten bağımsız olduğunun varsayıldığı çerçeve ile karşılaştırıldığında 1,3 kat daha büyük bulunmuştur (Cuberes ve Teignier, 2017).

Oggero vd. (2019), girişimcilğe geçişi şekillendiren potansiyel faktörlerden dijital beceriler ve finansal okuryazarlığa odaklanarak İtalyan hanehalklarının girişimcilik davranışlarını araştırmış, kadın ve erkeklerin iş yönetme açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için analizleri cinsiyet bazında yapmıştır. Çalışmada 2008 ve 2010 Hanehalkı Gelir ve Refah Araştırması veri seti kullanılmıştır. Bu veri seti İtalyan hanehalklarının hanehalkı yapısı ve özellikleri, gelir, istihdam durumu bilgilerinin yanı sıra dijital becerileri temsil eden herhangi bir hanehalkı üyesinin banka ya da finansal aracı kuruluşlarla bilgisayar ya da telefon yoluyla iletişim kurup kurmadığı sorusu ile finansal okuryazarlığı temsil eden faiz oranı, enflasyon ve risk dağıtımı temel kavramları sorularını içermektedir. Çalışmada girişimciliğin “dar tanımı”na göre bireysel girişimciler ile aile işletmesi sahipleri ya da üyeleri, “geniş tanım”ına göre ise profesyoneller, kendi hesabına çalışan zanaatkarlar, iş ortakları kapsamıştır. Bulgular, kadın ve erkekler arasında güçlü bir heterojenliğe ve girişimciliği güdümlenmede dijital beceriler ve finansal okuryazarlığın önemine işaret etmektedir. Çalışmanın sonuçları, coğrafi bölge, yaş, medeni durum, çocuk olup olmaması, gelir değişkenleri kontrol edildiğinde finansal bilginin girişimci olma olasılığını pozitif yönde ve istatistiki açıdan anlamlı düzeyde etkilediğini göstermektedir. Ancak bu ilişki sadece erkekler için geçerlidir. Aynı zamanda dijital beceriler girişimcilik kariyeri başlatmada yardımcı olmaktadır ve erkeklerde bu etki

kadınlara göre daha büyüktür. Dolayısıyla kadınların girişimcilik kararı finansal bilgiyle şekillenmemektedir ve sadece kısmi olarak dijital becerilere bağlıdır. Kadınlar için sosyal normlar gibi dışsal faktörlerin temel güdümlerici olarak görev yaptığı düşünülmektedir (Oggero vd., 2019).

Faria vd. (2020), kendi hesabına çalışmanın önemini fark eden ve girişimci sayılarını arttırmaya çalışan Avrupa Birliği'nde kendi hesabına çalışma oranlarında cinsiyete göre yakınsama olup olmadığını araştırmıştır. Burada hem Avrupa ülkeleri arasında hem de kadın ve erkekler arasında olmak üzere iki ayrı yakınsama için kanıt aranmıştır. Bu kapsamda öncelikle kadın ve erkekler arasında kendi hesabına çalışma oranlarındaki yakınsama birim kök ve oransal bütünleşme yoluyla araştırılmıştır. Diğer taraftan ülkeler kişi başı GSYH, eğitim düzeyi, küreselleşme, emeklilik, vergi yükü ve internet erişimi gibi değişkenler göz önünde bulundurularak kümelenmiştir. Çalışmanın bulguları kadın ve erkeklerin kendi hesabına çalışma oranları arasındaki farkların eğitim ve risk algısı gibi bireysel seçimi ifade eden mikro değişkenlerin sonucu olduğunu, konjonktürel gelişmeler ve işsizlik etkilerini ifade eden toplam GSYH, kişi başına GSYH, vergi yükü, altyapı ve küreselleşmenin bu farklılıkları arttırdığını göstermektedir (Faria vd., 2020).

Brixiová vd. (2020), küresel finansal kriz sonrasında büyümeyi tetiklemek için politika yapıcılarının kadın girişimciliğini destekleme çabalarının artmasından hareketle yükseköğretim ve bilişsel olmayan becerileri de içeren beşeri sermaye ile eğitimi ilişkilendirerek cinsiyet ayrımında girişimcilik eğitimlerinin etkinliğini ve Afrika'da girişimcilik performansında cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. Swaziland'da girişimcilerin kişisel özellikleri ve sosyal altyapılarına ilişkin bilgi içeren 640 küçük ve orta büyüklükteki işletmeye ait bir veri seti kullanılmıştır. Burada hem iş sahibi hem de yöneticiler girişimci kabul edilmiştir. Analizin ilk bölümünde üretken girişimciliği eğitim, beceriler ve girişimcilik eğitimiyle ilişkilendiren teorik bir model kurulmuş ve ikinci bölümde girişimcilik eğitimiyle girişimcilik performansı arasındaki bağlantıya etki edebilecek kanallar incelenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde, erkeklere kıyasla kadınların işlerini kurarken daha düşük eğitim ve deneyim düzeyi, daha az başlangıç sermayesi ve daha az kapsamlı ağlara sahip oldukları savına dayanılarak modelde kadınların iş fırsatları ararken daha az etkin oldukları varsayılmıştır. Çalışmanın

sonuçlarına göre finansal okuryazarlık eğitimlerinin erkekleri doğrudan etkilediği ancak kadın girişimcilerin satış düzeylerini etkilemediği, yükseköğretimin ise kadın girişimcilerin performansına doğrudan pozitif bir etkide bulunduğu gösterilmiştir. Çalışmanın farklı becerilerin birbirinin tamamlayıcısı olduğu teorik modeliyle tutarlı olarak yükseköğretimin girişimcilik eğitimlerini etkili hale getiren bir kanal görevi gördüğü bulunmuştur. Bilişsel olmayan becerilere ilişkin olarak kanıtlar azimli kadın girişimcilerin daha iyi satış performansı elde ettiğini göstermiştir (Brixiová vd., 2020).

Şentürk (2020), 2017 TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması verilerini kullanarak probit model yaklaşımıyla ücretli çalışmaya karşın serbest çalışma tercihlerinin belirleyicilerini incelediği çalışmada yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, sosyal güvenliğe kayıtlı olma, evde çalışma imkanı ve çalışma süresi değişkenlerinin yanı sıra bireylerin yaşadığı İBBS Düzey 1 bölgelerini de dikkate alınmıştır. Model tahminleri kadın ve erkekleri bir arada ele aldığı gibi sadece kadın ve erkek alt örneklemleriyle de tahmin edilmiştir. Çalışmanın bölgelerle ilgili bulgularına göre TR2 Batı Marmara, TR3 Ege, TR5 Batı Anadolu, TR6 Akdeniz, TR7 Orta Anadolu, TR8 Batı Karadeniz, TR9 Doğu Karadeniz, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRB Ortadoğu Anadolu bölgelerinde yaşamak TR1 İstanbul'a kıyasla serbest çalışma olasılığını arttırırken TR4 Doğu Marmara ve TRC Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşamak azaltmaktadır. Bu bulgu, rekabetin ve nüfusun yoğun olduğu ya da az gelişmiş bölgelerde yaşayan bireylerin serbest çalışmadan uzaklaştığı şeklinde yorumlanmıştır (Şentürk, 2020).

Yukarıda ele alınan örneklerden anlaşıldığı kadarıyla literatürde girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre ya da Avrupa ve Kuzey Afrika içindeki ülke farklılıklarını ele alarak inceleyen çalışmalar olmasına rağmen (örneğin Cuberes vd., 2018; Daoud vd., 2015; Faria vd., 2020) bir ülke içindeki bölgesel farklılıkları dikkate alarak bu konuya eğilen çok sayıda çalışmaya rastlanmamış; bölgesel farklılıkları göz önüne alan çalışmaların da (örneğin Şentürk, 2020) bölgeler bazında girişimcilikte cinsiyet farklılıkları ve belirleyicileri incelemiden bölge kukla değişkeni kullanarak yalnızca girişimcilik eğiliminde bölgesel farklılıklara ilişkin bulgular elde edebildikleri görülmüştür. Bu açıdan bu tez çalışmasının girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini ve kadın-erkek ayrımında girişimciliğin

belirleyicilerini bölge bazında inceleyerek kapsam açısından da literatüre katkısı olduğu düşünülmektedir.

5.3. Veri ve Yöntem

5.3.1. Veri

Kendi hesabına çalışma ve işverenliğin yaş, eğitim durumu, hanehalkı özellikleri ve finansal kaynaklara erişim gibi mikro belirleyicilerinin bölgeler düzeyinde incelenebilmesi için kullanılabilecek iki temel araştırma bulunmaktadır. Bunlar; Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uygulanan Hanehalkı İşgücü Araştırması ve Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'dır.

Bölge düzeyinde verileri 2004 yılından itibaren mevcut olan Hanehalkı İşgücü Araştırması, istihdam edilenlerin faaliyetleri, meslek, işteki durum ve çalışma süresi, işsizlerin ise iş arama süresi ve aradıkları meslek ve benzer özellikleri hakkında bilgi derlemektedir. 2006 yılından itibaren uygulanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın panel veri setleri Türkiye düzeyinde tahmin vermekte ancak bölge düzeyinde bilgi içermemektedir. Yıllık kesit veriler ise Türkiye, Kent, Kır ve İBBS 1. ve İBBS 2. düzeyde gelir dağılımı, yaşam koşulları, istihdam edilenlerin faaliyetleri, meslek, işteki durum ve çalışma süresi gibi bilgileri içermektedir.

Finansal kaynaklara erişimle ilgili değişkenler 4.2.2.6 bölümünde belirtildiği gibi işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerinin incelendiği çalışmaların çoğunluğunda önemli bir yere sahiptir. Bu değişkenlerin bölge düzeyinde incelenebilmesi amacıyla bireylerin istihdam durumlarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra hanehalkının gelir durumu, ücret ve girişimci geliri dışında hanelerin ve bireylerin elde ettiği gelirler, güvence olarak kullanabilecekleri konut, gayrimenkul gibi varlıklarının mevcudiyeti, aile ve yakınlarından gelen yardımlar gibi bilgileri içerdiğinden Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kesit veri setlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçları, nüfus projeksiyonlarına göre ağırlıklandırılmakta ve yayımlanmaktadır. Anket verilerinden kitle tahminlerinin üretilmesinde kullanılan ağırlık katsayıları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre revize edilen ilgili yılın nüfus projeksiyonları esas alınarak hesaplanmıştır (Türkiye

İstatistik Kurumu, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2018 (Kesit), 2020).

Çok değişkenli analizlerde gözlem sayısının fazla olması tercih edildiğinden Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın her bir kesit mikro veri seti havuzlanarak büyük bir veri seti oluşturulmuş ve model tahminleri bu veri setleri kullanılarak yapılmıştır. 2006-2018 yıllarını içeren 10 kesit veri setinin işgücü durumlarına göre gözlem sayıları Tablo 5.5'te verilmiştir.

Tablo 5.5. İşgücü Durumuna Göre Gelir Yaşam Koşulları Kesit Veri Setleri Gözlem Sayıları

Yıl	Toplam	IDO	ISV	ISZ	KHC	UAI	UCR
Toplam	596.811	303.958	10.890	22.241	51.703	40.281	167.738
2006	30.186	15.487	706	1.168	3.189	2.705	6.931
2007	30.263	15.346	634	963	3.089	2.906	7.325
2008	31.141	15.582	621	1.135	3.096	2.713	7.994
2009	32.539	16.112	608	1.544	3.285	2.885	8.105
2010	32.875	16.498	607	1.291	3.203	2.771	8.505
2011	40.679	20.581	722	1.559	3.767	3.051	10.999
2012	47.504	24.050	835	1.532	4.228	3.576	13.283
2013	53.496	26.889	906	1.916	4.649	3.784	15.352
2014	60.525	31.262	1.029	1.975	4.968	3.843	17.448
2015	59.662	30.820	1.073	1.910	4.693	3.332	17.834
2016	57.942	30.190	1.047	1.706	4.431	2.940	17.628
2017	58.744	30.083	1.041	2.663	4.399	2.836	17.722
2018	61.255	31.058	1.061	2.879	4.706	2.939	18.612

Kaynak: TÜİK 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Kesit Veri setlerinden hesaplanmıştır.

Model tahminlerinde açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmak üzere Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarından havuzlanarak oluşturulan veri setleri kapsamında işgücü durumları, demografik özellikler, aile, eğitim, istihdam ve finansal sermaye kategorileri altında değişkenler tanımlanmıştır. İstihdam durumları, ferdi anket yapılmadan önceki son hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt verenlere sorulan esas işindeki işteki durumu sorusundan derlenmiştir. Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar “UCR” kategorisi altında değerlendirilirken; işverenler “ISV”, kendi hesabına çalışanlar “KHC” ve ücretsiz aile işçileri “UAI” şeklinde tanımlanmıştır. Anket yapılmadan önceki hafta içinde çalışmamış veya geçici olarak başında bulunduğu bir işi olmayan bireylerden son

dört hafta içinde iş arayıp bulması durumunda iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanlar işsiz olarak kabul edilmiş ve “ISZ” kısaltması kullanılmıştır. Çalışmamış, geçici bir iş başında durmamış ve iş aramayan ya da iş arasa bile iş bulması durumunda verilen süre içinde işbaşı yapacak durumda olmayanlar ise işgücüne dahil olmayanlar “IDO” olarak sınıflandırılmıştır. Bağımlı değişkenler işveren ve kendi hesabına çalışanlar 1 değerini, karşılaştırma grupları ise 0 değerini alacak şekilde oluşturulmuştur. Karşılaştırma grubu olarak ücretli, maaşlı ve yevmiyeliler ile ücretsiz aile işçileri incelenmiştir. Diğer taraftan işverenliğin belirleyicilerinin kendi hesabına çalışanlarla ayrışıp ayrışmadığının incelenmesi için işverenlerin karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışanlar olacak şekilde bir bağımlı değişken tanımlanmıştır.

Yaş değişkeni mikroveri serinde tanımlandığı haliyle bir önceki yılın aralık ayına göre hesaplanan yaştır. Diğer bir ifadeyle anket uygulama yılından bireyin doğum yılı ve 1 çıkartılmaktadır.

Bireylerin medeni durumları evli ve evli olmayan şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla mikroveri setinde medeni durumu “Evli” olanlar evli olarak kabul edilirken “Hiç evlenmedi”, “Eşi öldü”, “Boşandı” ve “Ayrı yaşıyor” kategorilerindeki bireyler evli kabul edilmemiştir. Kesit veriler havuzlanırken mikroveride bireylerin medeni durumuna ilişkin kodlamadaki değişiklik göz önüne alınmıştır. 2012’ye kadar olan kesit veri setlerinde “Evli” seçeneği 2 ile kodlanırken 2013’ten başlanarak 1 ile kodlanmıştır.

Cetindamar vd. (2012) çalışmasına benzer şekilde hanehalkının gelir dilimi değişkeni her bir kesit set içinde hanehalkı kullanılabilir geliri sıralanıp %20’lik dilimlere ayrılarak oluşturulmuştur. Gelir Yaşam Koşulları Araştırması’nda gelir bilgilerinin referans dönemi “bir önceki takvim yılı”dır. Diğer bir ifadeyle, 2018 uygulamasındaki gelir bilgileri 2017 yılına aittir. İstihdam bilgileri ise anketin uygulandığı tarihten bir önceki hafta ile anketin yapıldığı tarih dikkate alınarak sorgulanmaktadır. Dolayısıyla bireyler yerine hanehalkının bir yıl önce dahil olduğu gelir grubu kullanılarak gelir değişkeninin model tahminlerinde yol açabileceği endojenlik probleminden kaçınılmaya çalışılmıştır. Kullanılan tüm değişkenlerin açıklamaları Tablo 5.6’da sunulmaktadır.

Tablo 5.6. Değişken tanımları

Bağımlı Değişkenler	
GIR-UAİ	İstihdam durumu işveren ya da kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
GIR-UCR	İstihdam durumu işveren ya da kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
ISV-UAİ	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
ISV-UCR	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
KHC-UAİ	İstihdam durumu kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretsiz aile işçisi olanlar için 0
KHC-UCR	İstihdam durumu kendi hesabına çalışma olanlar için 1; ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olanlar için 0
ISV-KHC	İstihdam durumu işveren olanlar için 1; kendi hesabına çalışma olanlar için 0
Demografik Özellikler	
Kadın	Kadınlar için 1, erkekler için 0
Yaş	Bireyin bitirilen yaşı
Yaş Kare	Bireyin bitirilen yaşının karesi
Evli	Evli bireyler için 1; diğer durumda 0
Sağlık	Bireyin kendi algısına göre genel sağlık durumu, (1-Çok iyi, 2-iyi, 3-ne iyi ne kötü, 4-kötü, 5-çok kötü)
Hanehalkı Sorumlusu	Bireyin hanehalkı sorumlusu olması durumunda 1; diğer durumda 0
Aile	
Çocuk	Hanede 14 yaşından küçük çocuk olması durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı fert sayısı	Hanehalkı fert sayısı
Eğitim	
İlköğretim ve altı	Okur-yazar olmama, okur-yazar olup bir okul bitirmeme, bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi ilköğretim ve ortaokul olması durumunda 1; diğer durumda 0
Lise	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi lise olması durumunda 1; diğer durumda 0
Meslek lisesi	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi meslek lisesi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Yüksek	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi üniversite, yüksek lisans, doktora olması durumunda 1; diğer durumda 0
İstihdam	
Tarım	İstihdamda olan bireyler için tarım sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Sanayi	İstihdamda olan bireyler için sanayi sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
İnşaat	İstihdamda olan bireyler için inşaat sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Hizmet	İstihdamda olan bireyler için hizmet sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Kayıtlı	Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olması durumunda 1; diğer durumda 0
Saat	Haftalık çalışma saati
Finansal Sermaye	
Konut	Hanehalkının ev sahibi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Menkul geliri	Hanenin menkul kıymet veya gayrimenkul geliri elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
Yardım	Hanenin aynı ya da nakdi yardım elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı gelir dilimi	Hanenin kullanılabilir gelirine göre kaçınıcı %20'lik gelir diliminde olduğu (1-5)

5.3.1.1. Betimleyici İstatistikler

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kesit veri setlerinden havuzlanarak oluşturulan veri istihdam edilenlerin sektörlerine göre incelendiğinde tarımda istihdam durumuna göre dağılımın diğer sektörlerden yapısal olarak farklı olduğu görülmektedir. Tablo 5.7’de görülebileceği gibi tarım dışı sektörlerde baskın olan istihdam durumu ücretli çalışma iken tarımda erkeklerde kendi hesabına çalışma, kadınlarda ise ücretsiz aile işçiliğidir. Diğer taraftan tarım sektöründe kendi hesabına çalışanların gelir bilgilerinin yanıltıcı olabileceği bilinmektedir (Millán Tapia, 2009). Bu nedenlerle tarım sektörü veri setinden çıkartılmış ve betimleyici istatistikler tarım dışı sektörler üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 5.7. Tarım ve Tarım Dışı Ayrımında İstihdam Durumlarının Dağılımı

	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım dışı			
ISV	5,3%	6,3%	1,9%
KHC	11,1%	12,2%	7,6%
UAI	2,5%	2,0%	4,2%
UCR	81,2%	79,5%	86,3%
Tarım			
ISV	1,8%	3,1%	0,4%
KHC	38,7%	63,5%	13,2%
UAI	48,8%	19,6%	78,7%
UCR	10,8%	13,8%	7,7%

Kaynak: TÜİK 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması kesit veri setlerinden hesaplanmıştır.

Betimleyici istatistikler öncelikle istihdam durumlarına göre Türkiye ve İBBS Düzey 1 bölgeleri için cinsiyet ayrımı olmadan hesaplanmıştır. Bağımlı değişkenler esas alınarak yapılan hesaplamalarda birimlerin örneklem ağırlıkları göz önüne alınmıştır ve her bir alt örneklem için ağırlıksız ve ağırlıklı gözlem sayıları tabloların üst satırında verilmiştir.

Girişimcilerin betimleyici bölgesel istatistikleri incelendiğinde (EK-D) Türkiye’de işverenler ve kendi hesabına çalışanların toplamından oluşan girişimcilerin sadece %14 kadarının kadın olduğu göze çarpmaktadır. Kadın girişimcilerin en yüksek oranda olduğu bölge %18,2 ile TR4 Doğu Marmara Bölgesidir ve bu bölgeyi %17,6 ile İstanbul takip etmektedir. Girişimciler içinde kadınların en düşük oranda olduğu bölge

ise %4,8 ile TRC Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Girişimcilerin ortalama yaşı Türkiye’de 41,5 iken en yüksek yaş ortalaması 42,7 ile TR2 Batı Marmara’da, en düşük yaş ortalaması ise 39,5 ile TRB Ortadoğu Anadolu’da görülmektedir. Bireylerin kendi algılarına göre sağlık durumları incelendiğinde Türkiye’de girişimcilerin %75’i sağlık durumlarını çok iyi ve iyi olarak tanımlamışken bu oran TR3 Ege’de bölgeler arasında en yüksek değer olan %77 ve TRC Güneydoğu Anadolu’da bölgeler arasında en düşük değer olan %69’dur. Girişimciler arasında evli olanların oranı Türkiye genelinde %85 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %91 ile TR7 Orta Anadolu; en düşük değeri ise %82 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Hanehalkı sorumlusu olanların oranı Türkiye genelinde %75 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %80 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %71 ile TR4 Doğu Marmara almaktadır. Girişimcilerde tüm bölgelerde en yüksek paya sahip eğitim durumu olan ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranı Türkiye genelinde %65 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %78 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %58 ile TR5 Batı Anadolu almaktadır. Yüksek okul ve üstü olanların oranı Türkiye genelinde %14 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %19 ile TR5 Batı Anadolu; en düşük değeri ise %4 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Çocuğu olanların oranı Türkiye genelinde %59 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %77 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %48 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Hanehalkı fert sayısı Türkiye genelinde ortalama 4,15 iken bölgeler arasında en yüksek ortalama 5,8 ile TRC Güneydoğu Anadolu’da; en düşük fert sayısı ise ortalama 3,5 ile TR2 Batı Marmara’dadır. İstihdamla ilgili değişkenler ele alındığında girişimcilerin büyük bölümünün hizmet sektöründe olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye genelinde girişimcilerin %75’i hizmet sektöründe iken en yüksek TRA Kuzeydoğu Anadolu’da girişimcilerin %84’ü, en düşük ise TR1 İstanbul’da girişimcilerin %71’i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Girişimcilerin esas işlerinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olma oranları Türkiye genelinde %57’dir. Kayıtlılığın en yüksek olduğu bölge %66 ile TR9 Doğu Karadeniz; en düşük olduğu bölge ise %40 ile TRC Güneydoğu Anadolu’dur. Girişimcilerin haftalık çalışma saati Türkiye genelinde 57,2 iken bölgeler arasında en yüksek ortalama çalışma saati 60,2 ile TRC Güneydoğu Anadolu’da; en düşük ortalama çalışma saati ise 55,6 ile TR1 İstanbul’dadır. Finansal

sermayeyle ilgili değişkenlere bakıldığında girişimcilerde yardım alanların oranı Türkiye genelinde %13 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %16 ile TR6 Akdeniz; en düşük değeri ise %8 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Konut sahipliğinde Türkiye genelinde girişimcilerin %59'u olumlu yanıt vermişken bölgeler arasında en yüksek değeri %74 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %53 ile TR3 Ege almaktadır. Menkul geliri olanların oranı Türkiye genelinde %50 iken bölgeler arasında girişimcilerin en yüksek oranda menkul gelirine sahip olduğu yer %56 ile TR1 İstanbul; en düşük oranda ise %43 ile TRC Güneydoğu Anadolu'dur. TRC Güneydoğu Anadolu haricinde girişimcilerin çoğunun hanehalklarının bulunduğu gelir dilimi en yüksek %20'lik gelir dilimidir. Hanehalkı gelir dilimi 5. %20'lik gelir dilimi olanların oranı Türkiye genelinde %40 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %56 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %18 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. TRC Güneydoğu Anadolu'da girişimcilerin en fazla olduğu gelir dilimi %24 ile 2. %20'lik gelir dilimidir.

İşverenler özelinde bakıldığında (EK-E) kadınların oranı Türkiye genelinde %9 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %12 ile TR2 Batı Marmara; en düşük değeri ise %1 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. İşverenlerin yaş ortalaması Türkiye genelinde 41,3 iken bölgeler arasında en yüksek ortalama yaş 42 ile TR8 Batı Karadeniz; en düşük ortalama yaş ise 38,1 ile TRB Ortadoğu Anadolu'dadır. İşverenlerin Türkiye genelinde sağlık durumu %79 oranla çok iyi ve iyi iken bölgeler arasında çok iyi ve iyi sağlık durumuna sahip olanlarda en yüksek değer %82 ile TR2 Batı Marmara; en düşük değer ise %75 ile TR8 Batı Karadeniz'dedir. Evli olanların oranı Türkiye genelinde %87 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %95 ile TR7 Orta Anadolu; en düşük değeri ise %85 ile TR4 Doğu Marmara almaktadır. Hanehalkı sorumlusu olanların oranı Türkiye genelinde %81 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %90 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %77 ile TR4 Doğu Marmara almaktadır. İşverenler arasında ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranı Türkiye genelinde %52 iken bölgeler arasında en yüksek ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olan bölge %71 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük ise %43 ile TR5 Batı Anadolu'dur. İşverenler arasında lise mezunu olanların oranı en yüksek olduğu bölge %28 ile TRB Ortadoğu Anadolu'dur. Meslek lisesi mezunu olan işverenlerin oranı Türkiye genelinde %11'dir. Yüksek okul ve üstü mezunu işverenlerin

oranı Türkiye genelinde %23 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %30 ile TR5 Batı Anadolu; en düşük değeri ise %5 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Hanehalkında 14 yaş altında çocuk olan işverenlerin oranı Türkiye genelinde %61 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %78 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %47 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Hanehalkı fert sayısı Türkiye genelinde ortalama 39,5 iken bölgeler arasında en yüksek değeri 5,3 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise 3,3 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Türkiye genelinde işverenlerin %68'i hizmet sektöründe iken bölgeler arasında hizmet sektörü oranının en yüksek değeri %83 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %61 ile TR7 Orta Anadolu'dadır. Sanayi sektöründe çalışan işverenlerin oranı Türkiye genelinde %23 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %30 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %13 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu almaktadır. Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan işverenlerin oranı Türkiye genelinde %80 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %87 ile TR9 Doğu Karadeniz; en düşük değeri ise %72 ile TRB Ortadoğu Anadolu almaktadır. İşverenlerin ortalama haftalık çalışma saati Türkiye genelinde 61,5 saat iken bölgeler arasında en yüksek çalışma saati 67,5 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu'da; en düşük çalışma saati ise ortalama 60,6 ile TR1 İstanbul'dadır. İşverenlerden hanehalkı yardım alanların oranı Türkiye genelinde %9'dur. Konuta sahip işverenlerin oranı Türkiye genelinde %61'dir. Menkul geliri olanların oranı Türkiye genelinde %60'tır. İşverenlerin çoğunluğunun hanehalkı en yüksek %20'lik gelir dilimindedir. En yüksek gelir diliminde olan işverenlerin oranı Türkiye genelinde %62 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %73 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %35 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır.

Gelir Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2006-2018 kesit veri setlerinden havuzlanarak oluşturulan veri setinden kendi hesabına çalışanlar için elde edilen betimleyici istatistiklere göre (EK-F) kadın kendi hesabına çalışanların oranı Türkiye genelinde %16 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %23 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %6 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Kendi hesabına çalışanların yaş ortalaması Türkiye genelinde 41,7 iken bölgeler arasında en yüksek değeri 42,9 ile TR2 Batı Marmara; en düşük değeri ise 39,9 ile TRB Ortadoğu Anadolu almaktadır. Kendi hesabına çalışanların kendi algılarına göre sağlık durumları Türkiye genelinde %72

oranında çok iyi ve iyidir. Evli olan kendi hesabına çalışanların oranı Türkiye genelinde %84'tür. Kendi hesabına çalışanlar arasında hanehalkı sorumlusu olanların oranı Türkiye genelinde %72'dir. Türkiye genelinde kendi hesabına çalışanların %71'i ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Lise mezunu olanların oranı Türkiye genelinde %11 iken TR9 Doğu Karadeniz'de %19 ile en yüksek değeri; TR3 Ege'de ise %8 ile en düşük değeri almaktadır. Meslek lisesi mezunu olanların oranı Türkiye genelinde %9 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %13 ile TR9 Doğu Karadeniz; en düşük değeri ise %3 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Yüksek okul ve üstü mezunu kendi hesabına çalışanların oranı Türkiye genelinde %10 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %15 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %4 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Hanehalkında 14 yaş altı çocuk bulunanların oranı Türkiye genelinde %58 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %77 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %49 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Hanehalkı fert sayısı Türkiye genelinde ortalama 42,5 iken bölgeler arasında en yüksek ortalama fert sayısı 58,9 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük hanehalkı fert sayısı ise ortalama 35,7 ile TR2 Batı Marmara'dadır. Kendi hesabına çalışanların Türkiye genelinde %79'u hizmet sektöründe iken bölgeler arasında en yüksek hizmet sektöründe bulunan kendi hesabına çalışan oranı %86 ile TR9 Doğu Karadeniz'de; en düşük ise %73 ile TR8 Batı Karadeniz'dedir. Kendi hesabına çalışanların sanayi sektöründe bulunma oranı Türkiye genelinde %15'tir. Bu oran bölgeler arasında en yüksek %20 ile TR8 Batı Karadeniz'de; en düşük ise %8 ile TR9 Doğu Karadeniz'dedir. Sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan kendi hesabına çalışanların oranı Türkiye genelinde %46 iken bölgeler arasında en yüksek kayıtlılık %58 ile TR9 Doğu Karadeniz; en düşük kayıtlılık oranı ise %34 ile TRC Güneydoğu Anadolu'da görülmüştür. Kendi hesabına çalışanların haftalık ortalama çalışma saatleri Türkiye genelinde ortalama 55 saat iken bölgeler arasında en yüksek çalışma saati 59,8 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük çalışma saati ise 52,2 ile TR1 İstanbul'dadır. Finansal sermayeyle ilgili değişkenlerden kendi hesabına çalışanlar arasında yardım alanların oranı Türkiye genelinde %15'tir. Konuta sahip olanların oranı Türkiye genelinde %58'dir. Menkul geliri olan kendi hesabına çalışanların oranı Türkiye genelinde %46'dır. Kendi hesabına çalışanların Türkiye genelinde çoğunluğunun dahil olduğu gelir dilimi %29 oran ile en yüksek

%20'lik gelir dilimidir. TR1 İstanbul'da en yüksek %20'lik gelir grubunda olan kendi hesabına çalışanların oranı %44'tür. TR6 Akdeniz ve TRB Ortadoğu Anadolu'da kendi hesabına çalışanların en yoğun bulunduğu hanehalkı gelir dilimi 3. %20'lik gelir dilimi iken TR8 Batı Karadeniz'de 4. ; TRC Güneydoğu Anadolu'da ise 2. %20'lik gelir dilimidir.

Ücretliler için elde edilen betimleyici istatistiklere göre (EK-G) kendi hesabına çalışanlar içinde kadınların oranı Türkiye genelinde %25 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %30 ile TR3 Ege; en düşük değeri ise %14 ile TRB Ortadoğu Anadolu almaktadır. Ücretlilerin yaş ortalaması Türkiye genelinde 34,7 iken bölgeler arasında en yüksek yaş ortalaması 35,7 ile TR8 Batı Karadeniz; en düşük yaş ortalaması ise 32,9 ile TRC Güneydoğu Anadolu'dadır. Ücretli çalışanların kendi algılarına göre sağlık durumları Türkiye genelinde %82 oranında çok iyi ve iyidir. Ücretli çalışanlar arasında evli olanların oranı Türkiye genelinde %68 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %74 ile TR7 Orta Anadolu; en düşük değeri ise %62 ile TR1 İstanbul almaktadır. Hanehalkı sorumlusu olanların oranı Türkiye genelinde %53'tür. Ücretlilerden ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranı Türkiye genelinde %51'dir. En düşük eğitim düzeyine sahip olanların en yüksek oranda olduğu bölge %64 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük oranda olduğu bölge ise %41 ile TR5 Batı Anadolu'dur. Ücretliler içinde meslek lisesi mezunu olanların Türkiye genelinde oranı %12 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %18 ile TR4 Doğu Marmara; en düşük değeri ise %6 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Yüksek okul ve üstü mezunu olan ücretlilerin oranı Türkiye genelinde %25 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %33 ile TR5 Batı Anadolu; en düşük değeri ise %17 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Ücretlilerden hanehalkında 14 yaş altı çocuk olanların oranı Türkiye genelinde %57 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %74 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %52 ile TR3 Ege almaktadır. Ücretlilerin ortalama hanehalkı fert sayısı Türkiye genelinde 41,5 iken bölgeler arasında en yüksek değeri 57,2 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise 36,3 ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Türkiye genelinde ücretlilerin %63'ü hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Sanayide istihdam edilen ücretlilerin oranı Türkiye genelinde %28 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %43 ile TR4 Doğu Marmara; en düşük değeri ise

%8 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu almaktadır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan ücretlilerin oranı Türkiye genelinde %78 iken bölgeler arasında en yüksek kayıtlılık %83 ile TR4 Doğu Marmara; en düşük kayıtlılık oranı ise %59 ile TRC Güneydoğu Anadolu'da görülmektedir. Ücretlilerin ortalama haftalık çalışma saati Türkiye genelinde 51 saat iken bölgeler arasında en yüksek değeri 54 saat ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise 49 ile TR5 Batı Anadolu almaktadır. Ücretliler içinde yardım alanların oranı Türkiye genelinde %13'tür. Konutu olanların oranı Türkiye genelinde %51 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %65 ile TRB Ortadoğu Anadolu; en düşük değeri ise %48 ile TR3 Ege almaktadır. Menkul geliri olan ücretlilerin oranı Türkiye genelinde %44'tür. Türkiye genelinde ücretlilerin %35'inin hanehalkı en yüksek 5. %20'lik gelir dilimindedir.

Ücretsiz aile işçilerinin betimleyici istatistiklerine bakıldığında (EK-H) Türkiye genelinde kadın ücretsiz aile işçilerinin oranı %40 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %52 ile TR6 Akdeniz; en düşük değeri ise %16 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu almaktadır. Yaş ortalaması Türkiye genelinde 34 iken bölgeler arasında en yüksek değeri 37,3 ile TR8 Batı Karadeniz; en düşük değeri ise 26,2 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Türkiye genelinde ücretsiz aile işçilerin kendi algılarına göre sağlık durumu %79 oranında çok iyi ya da iyidir. Evli olanların oranı Türkiye genelinde %55 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %64 ile TR8 Batı Karadeniz; en düşük değeri ise %30 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Hanehalkı sorumlusu olan ücretsiz aile işçilerinin oranı Türkiye genelinde %14 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %22 ile TR8 Batı Karadeniz; en düşük değeri ise %2 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Türkiye genelinde ücretsiz aile işçilerinin %66'sı ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Bölgeler arasında bu eğitim düzeyinin en yüksek paya sahip olduğu bölge %74 ile TR6 Akdeniz iken en düşük paya sahip olduğu bölge %53 ile TRB Ortadoğu Anadolu'dur. Lise mezunu olan ücretsiz aile işçilerinin oranı Türkiye genelinde %16 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %39 ile TRB Ortadoğu Anadolu; en düşük değeri ise %10 ile TR3 Ege almaktadır. Ücretsiz aile işçileri içinde meslek lisesi mezunlarının oranı Türkiye genelinde %10 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %20 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %2 ile TRC Güneydoğu Anadolu almaktadır. Yüksek okul ve üstü mezunu olan ücretsiz aile

işçilerinin oranı Türkiye genelinde %8'dir. Bölgeler arasında ücretsiz aile işçilerinde en yüksek yükseköğrenim mezunu oranına sahip bölge %14 ile TR4 Doğu Marmara; en düşük orana sahip bölge ise %3 ile TRC Güneydoğu Anadolu'dur. Hanehalklarında çocuk bulunan ücretsiz aile işçilerinin oranı Türkiye genelinde %52 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %74 ile TRB Ortadoğu Anadolu; en düşük değeri ise %37 ile TR9 Doğu Karadeniz almaktadır. Ücretsiz aile işçilerinin ortalama hanehalkı fert sayısı Türkiye genelinde 4,9 iken bölgeler arasında en yüksek değeri 7,7 ile TRB Ortadoğu Anadolu; en düşük değeri ise ortalama 4 fert ile TR2 Batı Marmara almaktadır. Türkiye genelinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların %80'i hizmet sektöründe iken hizmet sektörü için bölgeler arasında en yüksek değeri %89 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %75 ile TR4 Doğu Marmara almaktadır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan ücretsiz aile işçilerinin oranı Türkiye genelinde %22 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %31 ile TR1 İstanbul; en düşük değeri ise %11 ile TRA Kuzeydoğu Anadolu almaktadır. Ücretsiz aile işçileri için haftalık ortalama çalışma saati Türkiye genelinde ortalama 49 saat iken bölgeler arasında en yüksek haftalık ortalama çalışma saati 56,5 saat ile TR7 Orta Anadolu; en düşük ise 46,2 saat ile TR8 Batı Karadeniz'dedir. Ücretsiz aile işçileri içinde yardım alanların oranı Türkiye genelinde %10'dur. Kendi sahip olduğu konutta yaşayan ücretsiz aile işçilerinin oranı Türkiye genelinde %66 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %85 ile TRC Güneydoğu Anadolu; en düşük değeri ise %56 ile TR3 Ege almaktadır. Menkul geliri olanların oranı Türkiye genelinde %55 iken bölgeler arasında en yüksek değeri %68 ile TRB Ortadoğu Anadolu; en düşük değeri ise %49 ile TR6 Akdeniz almaktadır. Ücretsiz aile işçilerinin Türkiye genelinde %40'ının kullanılabilir hanehalkı geliri en yüksek %20'lik dilimdedir.

Gelir Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2006-2018 kesit veri setlerinden havuzlanarak elde edilen veri seti cinsiyet ayrımında Türkiye geneli ile gelişmiş ve daha az gelişmiş bölgeler ayrımında incelenmiştir. Bu kapsamda bölüm 5.1.1.1'de yer verilen kişi başına düşen GSYH ve sosyoekonomik gelişmişlik endeksi esas alınarak bölgeler 2 gruba ayrılmıştır. Bölgeler 1. Grup, 12 İBBS Düzey 1 bölgeleri kişi başına GSYH değeri ve SEGE değerine göre sıralandığında ilk 6 sırayı alan TR1, TR2, TR3, TR4, TR5 ve TR6 bölgelerinden oluşan gelişmiş bölgelerden oluşan gruptur. Bölgeler 2.

Grup ise son 6 sıradaki, incelenen göstergelere göre nispeten daha az gelişmiş kabul edilen ve TR7, TR8, TR9, TRA, TRB ve TRC bölgelerinden oluşan gruptur.

Türkiye genelinde kadın ve erkekler için hesaplanan betimleyici istatistikler incelendiğinde (EK-İ) yaş ortalaması en yüksek istihdam durumunun erkeklerde 42, kadınlarda 40 ile kendi hesabına çalışanlar; en düşük yaş ortalamasına sahip istihdam durumunun ise erkeklerde 30,5 ile ücretsiz aile işçileri, kadınlarda ise 33 ile ücretliler olduğu görülmektedir. Sağlığı iyi ve çok iyi olanların en yüksek olduğu istihdam durumu erkeklerde %84 ile ücretsiz aile işçileri; en düşük olan istihdam durumu ise %73 ile kendi hesabına çalışanlardır. Kadınlarda ise sağlığı iyi ve çok iyi olanların en yüksek olduğu istihdam durumu %82 ile ücretlilerken; en düşük olan istihdam durumu ise %64 ile kendi hesabına çalışanlardır. Erkeklerde evlilerin oranının en yüksek olduğu istihdam durumu %89 ile işverenler, kadınlarda ise %84 ile ücretsiz aile işçileridir. Evli olanların en düşük oranda olduğu istihdam durumu erkeklerde %36 ile ücretsiz aile işçileri, kadınlarda ise %58 ile ücretlilerdir. Hanehalkı sorumlularının en yüksek oranda olduğu istihdam durumu erkeklerde %86 ile, kadınlarda ise %25 ile işverenler iken en düşük olduğu istihdam durumu erkeklerde %21 ile, kadınlarda %3 ile ücretsiz aile işçileridir. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların en yüksek oranda olduğu istihdam durumu erkeklerde %71 ile kendi hesabına çalışanlar iken kadınlarda %75 ile ücretsiz aile işçileridir. Yüksek okul ve üstü mezunlarının en yüksek olduğu istihdam durumu ise erkeklerde %22 ile, kadınlarda %40 ile işverenlerdir. Hanehalkında 14 yaş altı çocuk bulunanların oranının en yüksek olduğu istihdam durumu erkeklerde %62 ile işverenler iken kadınlarda %57 ile ücretsiz aile işçileridir. Erkeklerde hanehalkında 14 yaş altı çocuk bulunanların oranının en düşük olduğu istihdam durumu %49 ile ücretsiz aile işçileriyken kadınlarda %48 ile ücretlilerdir. Hanehalkı fert sayısının en yüksek olduğu istihdam durumu erkeklerde ortalama 5,4 ile, kadınlarda ortalama 4,2 ile ücretsiz aile işçileridir. Ortalama hanehalkı fert sayısının en düşük olduğu istihdam durumu ise hem kadın hem de erkeklerde sırasıyla ortalama 3,4 ve 4 ile işverenlerdir. İstihdam durumlarının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde hem kadın hem de erkeklerde hizmet sektöründe çalışanların en büyük orana sahip olduğu görülmektedir. Erkeklerde hizmet sektörünün payının en yüksek olduğu istihdam durumu %81 ile kendi hesabına çalışma iken kadınlarda %83 ile işverenliktir. Kadınlarda tüm istihdam durumlarında

inşaatın payı çok düşüktür. Bu nedenle sadece kadın örneklemiyle tahmin edilen modellerde inşaat sektöründe çalışan kadınlar kapsam dışında bırakılmıştır. Erkeklerde inşaat sektörünün payının en yüksek olduğu istihdam durumu %13 ile ücretli çalışma iken en düşük oranda olduğu istihdam durumu %5 ile ücretsiz aile işçileridir. Sanayi sektörünün payına bakıldığında erkeklerde sanayi sektöründe çalışanların en yüksek oranda olduğu istihdam durumunun %29 ile ücretliler; kadınlarda ise %35 ile kendi hesabına çalışanlar olduğu görülmektedir. Kendi hesabına çalışan erkekler sanayi sektörünün oranı açısından diğer istihdam durumlarıyla karşılaştırıldığında %11 ile en düşük orana sahipken kadınlarda sanayinin en düşük oranda olduğu istihdam durumu %13 ile işverenliktir. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık oranı hem kadın hem de erkeklerde en yüksek orana işverenlikte, en düşük orana ise ücretsiz aile işçiliğinde ulaşmaktadır. Ortalama haftalık çalışma saatinin en yüksek olduğu istihdam durumu kadınlarda 5,3 saat, erkeklerde 6,2 saat ile işverenliktedir. Ortalama çalışma saati en düşük grup erkeklerde 5,3 saat ile ücretlilerken kadınlarda 3,4 saat ile kendi hesabına çalışmadır. Erkeklerde hanehalkı yardım almış olanların en yüksek oranda olduğu durum ücretlilerken kadınlarda kendi hesabına çalışanlardır. Hem kadın hem de erkeklerde en düşük yardım alma oranı işverenlerdedir. Hanehalkının kendi sahip olduğu konutta oturuyor olmasının en yüksek oranda olduğu durum cinsiyet farkı olmaksızın ücretsiz aile işçiliğidir. Bu oran erkekler için en düşük ücretlilerde, kadınlarda ise kendi hesabına çalışanlardadır. Hanehalkının menkul gelirine sahip olmasının en yüksek oranda olduğu istihdam durumu hem kadın hem de erkeklerde işverenlik iken en düşük oranda olduğu durum erkeklerde ücretliler, kadınlarda kendi hesabına çalışanlardır. İşverenler cinsiyet farkı olmaksızın en yüksek %20'lik gelir diliminde olanların oranının en yüksek olduğu istihdam durumu iken kendi hesabına çalışma en düşük %20'lik gelir diliminde olanların en yüksek oranda ve en yüksek %20'lik gelir diliminde olanların en düşük oranda olduğu durumdur.

Gelişmişlik durumuna bölge gruplarının betimleyici istatistikleri incelendiğinde (EK-J ve EK-K) 1. ve 2. Grup bölgelerde dikkat çeken en önemli durum istihdamda cinsiyet eşitsizliğidir. 1. Grup bölgelerde ağırlıklandırılmış gözlem sayılarına göre erkeklerin %35'i kadar kadın istihdamı görülürken 2. Grup bölgelerde erkeklerin sadece %21'i kadar kadın istihdamı görülmektedir. Cinsiyet farkı olmaksızın tüm istihdam

türlerinde yaş ortalamalarının 1. Grup bölgelerde 2. Grup bölgelere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Erkeklerde bu fark tüm istihdam durumlarında ortalama 1,1 seviyesinde iken kadınlarda ortalama 1,8 seviyesindedir. 1. ve 2. bölge grupları arasında yaş ortalaması açısından farkın en büyük olduğu istihdam durumu erkeklerde 2,4 yaş ile ücretsiz aile işçileri, kadınlarda ise 3,2 yaş ile işverenlerdir. Kendi algısına göre sağlığı çok iyi olanların oranı erkeklerde ücretsiz aile işçileri ile kadınlarda işverenler dışında tüm istihdam durumlarında 2. Grup bölgelerde 1. Grup Bölgelere göre daha düşüktür. Erkeklerde evli olanların oranı ücretsiz aile işçileri dışında tüm istihdam durumlarında 2. Grupta daha yüksek iken tersine kadınlarda 1. Grupta evli olanların oranı daha yüksektir. Erkeklerin hanehalkı sorumlusu olma oranı 2. Grup bölgelerdeki kendi hesabına çalışanlarda 1. Grup bölgelerdekine kıyasla %3,4 puan daha düşüktür. Kadınların hanehalkı sorumlusu olma oranı ise 2. Grup bölgelerdeki işverenlikte 1. Grup bölgelerdekine kıyasla %10 puan, kendi hesabına çalışmada ise %4 puan daha düşüktür. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranı hem kadın hem de erkekler için tüm istihdam durumlarında 2. Grup bölgelerde 1. Grup bölgelere kıyasla daha yüksektir. Erkekler için bu fark işverenlerde %4,3 puan, kendi hesabına çalışanlarda %3,1 puan ve ücretlilerde %4,1 puan iken kadın işverenlerde %2,4 puan, kendi hesabına çalışanlarda %9,6 puan ve ücretlilerde %1 puan seviyesindedir. Yüksek okul ve üstü mezunlarının oranlarına bakıldığında ise erkeklerde tüm istihdam durumlarında 1. Grup bölgelerin yüksek eğitim düzeyine sahip olma oranları 2. Grup bölgelere göre daha yüksekken kadınlarda 2. Grup bölgelerdeki ücretlilerin yüksek öğretim mezunu olma oranı %1,3 puan daha yüksektir. Hanehalkında 14 yaş altı çocuk bulunma oranı 2. Grup bölgelerde 1. Grup bölgelere göre erkeklerde ortalama %11 puan, kadınlarda ise %8 puan daha yüksektir. Hanehalkı fert sayısında da 1. Grup bölgeler ile 2. Grup bölgeler arasında fark görülmektedir. İstihdam durumlarına göre sektörel dağılımda 1. Grup bölgeler ile 2. Grup bölgeler arasındaki fark incelendiğinde hizmet sektöründe çalışan erkeklerin oranı 2. Grup bölgelerde daha çokken kadınlarda ücretliler dışındaki tüm istihdam durumlarında 1. Grup bölgelerin daha yüksek hizmet sektörü oranına sahip olduğu görülmektedir. 1. Grup bölgelerdeki kendi hesabına çalışan kadınların hizmet sektöründe çalışma oranı 2. Grup bölgelerdekine kıyasla %19,3 puan daha fazladır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık

oranı kadın işverenler dışında tüm kategorilerde 2. Grup bölgelerde daha düşüktür. Haftalık çalışılan saat ortalaması kadın ücretsiz aile işçileri dışında tüm kategorilerde 2. Grup bölgelerde daha fazladır. Kendi sahip olduğu konutta oturma oranı 2. Grup bölgelerdeki tüm erkek istihdam durumlarında 1. Grup bölgelere göre daha fazlayken kadınlarda sadece ücretli ve ücretsiz aile işçisi kategorilerinde daha fazladır. Menkul gelirine sahiplik oranı 2. Grup bölgelerde 1. Grup bölgelere kıyasla daha düşüktür. Erkeklerde ve işverenler hariç kadınlarda hanehalkının en düşük üç %20'lik gelir dilimine dahil olma oranı 2. Grup bölgelerde 1. Grup bölgelere kıyasla daha yüksektir. En yüksek %20'lik gelir diliminde olma oranı cinsiyet ve istihdam durumu farkı olmaksızın 2. Grupta 1. Grup bölgelere kıyasla daha düşükken erkek işverenlerde fark %14,2 puan, erkek kendi hesabına çalışanlarda %10 puan ve ücretlilerde %12 puan; kadınlarda ise işverenlerde %13,8 puan, kendi hesabına çalışanlarda %8,7 puan ve ücretlilerde %8,1 puan seviyesindedir.

5.3.2. Yöntem

Bağımlı değişkenin yalnızca 0 ve 1 arasındaki değerleri aldığı durumlarda sıradan regresyon modelleri yerine tahmin edilen değerlerin 0 ve 1 arasında kalmasını garanti eden ve Denklem (5.2)'de gösterilen lojistik eğri fonksiyon yapısı kullanılmaktadır. Burada P bağımlı değişkenin aldığı 0 ve 1 arasındaki değeri ifade etmektedir ve literatürde çoğunlukla logit model olarak bilinmektedir (Ramanathan, 2002).

$$\ln \left[\frac{P}{1-P} \right] = \alpha + \beta X + u \quad (5.2)$$

Logit modellerde negatif sonuçlar bağımlı değişkendeki 0 değeri ile, pozitif sonuçlar ise 1 değeri ile ifade edilir. Bu çalışmada da bireylerin girişimci, işveren ya da kendi hesabına çalışan olmaları durumunda bağımlı değişken 1, karşılaştırma grubu olarak alınan ücretli ya da ücretsiz aile işçisi olmaları durumunda ise 0 değerini almaktadır.

$$Pr(y \neq 0 | x_j) = \frac{\exp(x_j \beta)}{1 + \exp(x_j \beta)} \quad (5.3)$$

Logit model tahmininde Denklem (5.3)'te gösterilen model maksimum olabilirlik yaklaşımı ile tahmin edilmektedir. Logit fonksiyonu için olabilirlik

fonksiyonu Denklem (5.4)'te gösterilmektedir. Burada S , j 'nin $y_j \neq 0$ ve $F(z) = e^z/(1 + e^z)$ koşulunu sağlayan tüm gözlemlerine karşılık gelirken w_j veri setinde mevcut olan gözlem ağırlıklarını ifade etmektedir (StataCorp, 2015).

$$\ln L = \sum_{j \in S} w_j \ln F(x_j b) + \sum_{j \notin S} w_j \ln \{1 - F(x_j b)\} \quad (5.4)$$

Çalışmanın bu bölümünde yapılan analizler üç grupta incelenebilir. Birinci grup analizde Türkiye için tarım dışı alt örneklem kullanılarak girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışma olasılığı mikroekonomik belirleyicilerin bir fonksiyonu olarak tahmin edilmiş ve bu modellerde referans kategori TR1 İstanbul olacak şekilde İBBS Düzey 1 bölgeleri için kukla değişken kullanılmıştır. İkinci grup analizde girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada Türkiye geneli ve Düzey 1 bölgeleri bazında cinsiyet eşitsizlikleri mikroekonomik belirleyiciler kontrol edilerek incelenmiştir. Bu doğrultuda bir bireyin girişimci, işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılığı Türkiye geneli ve 12 İBBS Düzey 1 bölgesi için cinsiyet ve bireylerin demografik özellikleri, aile özellikleri, istihdamlarına ilişkin özellikleri ve finansal sermaye değişkenlerinin fonksiyonu olarak tahmin edilmiştir. Üçüncü grup analizde ise bölgeler gelişmişlik düzeyleri esas alınarak iki gruba ayrılmış ve model tahminleri Türkiye geneli ve iki bölge grubu için kadın ve erkek ayrımında yapılmıştır.

Yukarıda bahsedilen tahminler ilk olarak karşılaştırma grubu ücretliler olacak şekilde, ikinci olarak ücretsiz aile işçileri olacak şekilde yapılmıştır. Diğer taraftan girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerinin işverenlik ve kendi hesabına çalışma arasında farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için işveren olma olasılığı yukarıda bahsedilen özellikler kontrol edilerek karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışanlar olacak şekilde tahmin edilmiştir.

5.4. Ampirik Sonuçlar

5.4.1. Girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği ve belirleyici etkenler

Girişimci, işveren ve kendi hesabına çalışan olma olasılığının diğer mikroekonomik etkenler kontrol edildiğinde cinsiyet ve bölgelere göre değişiklik

gösterip göstermediğini incelemek için Tablo 5.8’de değişkenlerin marjinal etkilerinin yer aldığı sonuçları gösterilen modeller tahmin edilmiştir.

Tablo 5.8. Girişimci, İşveren ve Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Lojistik Regresyon Sonuçları

	Karşılaştırma Grubu: Ücretliler						Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri						Karşılaştırma Grubu: Kendi Hesabına Çalışanlar	
	Girişimciler		İşverenler		Kendi hesabına çalışanlar		Girişimciler		İşverenler		Kendi hesabına çalışanlar		İşverenler	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler														
Kadın	0,63	0,00 ***	0,53	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,45	0,00 ***	0,33	0,00 ***	0,46	0,00 ***	0,86	0,03 **
Yaş	1,10	0,00 ***	1,03	0,10 *	1,11	0,00 ***	1,25	0,00 ***	1,21	0,00 ***	1,25	0,00 ***	0,97	0,00 ***
Yaş ²	0,999	0,00 ***	1,0001	0,78	0,999	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	1,0004	0,01 ***
Sağlık-Çok iyi			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
Sağlık-İyi	0,99	0,83	0,98	0,65	1,01	0,91	1,11	0,26	1,11	0,51	1,11	0,23	0,96	0,36
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,00	0,91	0,95	0,10 *	1,01	0,87	1,15	0,21	1,11	0,63	1,16	0,15	0,96	0,44
Sağlık-Kötü	0,97	0,44	0,67	0,00 ***	1,02	0,57	1,09	0,46	0,60	0,01 **	1,15	0,23	0,71	0,00 ***
Sağlık-Çok kötü	1,66	0,00 ***	1,07	0,87	1,67	0,00 ***	1,76	0,09 *	0,85	0,73	1,84	0,08 *	0,64	0,27
Evli	1,29	0,00 ***	1,39	0,00 ***	1,25	0,00 ***	1,11	0,31	1,11	0,66	1,07	0,50	1,22	0,03 **
Hanehalkı sorumlusu	1,35	0,00 ***	1,98	0,00 ***	1,17	0,00 ***	7,81	0,00 ***	16,23	0,00 ***	6,86	0,00 ***	1,65	0,00 ***
Eğitim														
İlköğretim ve altı			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
Lise	0,95	0,20	1,09	0,21	0,88	0,01 **	0,76	0,00 ***	0,96	0,80	0,71	0,00 ***	1,33	0,00 ***
Meslek lisesi	0,79	0,00 ***	0,86	0,09 *	0,77	0,00 ***	1,06	0,59	1,10	0,62	1,02	0,88	1,17	0,20
Yüksek okul ve üstü	0,51	0,00 ***	0,72	0,01 ***	0,41	0,00 ***	1,56	0,00 ***	2,90	0,00 ***	1,25	0,07 *	1,80	0,00 ***
Aile														
Çocuk var	1,30	0,00 ***	1,56	0,00 ***	1,18	0,00 ***	1,30	0,01 ***	1,75	0,00 ***	1,27	0,03 **	1,28	0,00 ***
Hanehalkı fert sayısı	0,92	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,96	0,00 ***	0,88	0,00 ***	0,75	0,00 ***	0,89	0,00 ***	0,88	0,00 ***
İstihdam														
Hizmet			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
İnşaat	0,42	0,00 ***	0,99	0,94	0,27	0,00 ***	1,42	0,02 **	3,30	0,00 ***	1,23	0,22	2,39	0,00 ***
Sanayi	0,58	0,00 ***	0,89	0,19	0,46	0,00 ***	1,48	0,00 ***	1,54	0,00 ***	1,32	0,05 *	2,67	0,00 ***
Kayıtlı	0,34	0,00 ***	1,02	0,61	0,25	0,00 ***	3,68	0,00 ***	13,42	0,00 ***	2,65	0,00 ***	3,37	0,00 ***
Saat	1,02	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,00	0,77	1,03	0,00 ***	1,00	0,21	1,01	0,00 ***
Finansal Sermaye														
Yardım var	1,00	0,91	0,73	0,00 ***	1,08	0,06 *	1,16	0,04 **	0,57	0,00 ***	1,19	0,01 **	0,72	0,00 ***
Menkul geliri var	1,14	0,00 ***	1,24	0,00 ***	1,09	0,00 ***	0,89	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,89	0,01 **	1,11	0,00 ***
Konut var	1,19	0,00 ***	1,16	0,00 ***	1,20	0,00 ***	0,84	0,03 **	0,82	0,00 ***	0,85	0,07 *	0,99	0,83
Hanehalkı gelir dilimi-1			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,99	0,91	1,42	0,01 ***	0,98	0,75	0,85	0,04 **	1,06	0,81	0,85	0,05 **	1,41	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-3	1,13	0,13	2,46	0,00 ***	1,02	0,75	0,72	0,00 ***	1,31	0,23	0,71	0,00 ***	2,07	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	1,24	0,01 ***	3,94	0,00 ***	1,02	0,79	0,65	0,00 ***	1,94	0,00 ***	0,61	0,00 ***	3,09	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	2,16	0,00 ***	12,23	0,00 ***	1,24	0,01 ***	0,62	0,00 ***	3,23	0,00 ***	0,50	0,00 ***	7,42	0,00 ***
Yıl														
2006			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
2007	0,99	0,74	0,87	0,00 ***	1,04	0,55	0,96	0,52	0,82	0,16	1,00	0,99	0,73	0,00 ***
2008	1,07	0,11	0,86	0,00 ***	1,16	0,03 **	0,99	0,94	0,92	0,69	1,00	0,97	0,68	0,00 ***
2009	1,12	0,00 ***	0,82	0,01 ***	1,27	0,00 ***	1,06	0,61	0,75	0,10	1,12	0,34	0,62	0,00 ***
2010	1,12	0,01 **	0,83	0,00 ***	1,27	0,01 ***	1,06	0,61	0,71	0,09 *	1,13	0,28	0,61	0,00 ***
2011	1,04	0,28	0,79	0,00 ***	1,19	0,02 **	0,95	0,43	0,62	0,00 ***	1,04	0,66	0,60	0,00 ***
2012	0,98	0,73	0,74	0,00 ***	1,10	0,34	0,89	0,13	0,53	0,00 ***	0,97	0,68	0,60	0,00 ***
2013	0,98	0,82	0,73	0,00 ***	1,12	0,31	0,90	0,14	0,51	0,00 ***	1,00	0,97	0,59	0,00 ***
2014	1,00	0,99	0,73	0,00 ***	1,14	0,17	0,95	0,71	0,59	0,02 **	1,06	0,66	0,56	0,00 ***
2015	1,01	0,86	0,79	0,00 ***	1,13	0,23	0,89	0,32	0,57	0,00 ***	0,97	0,84	0,59	0,00 ***
2016	0,97	0,55	0,76	0,00 ***	1,08	0,42	0,84	0,09 *	0,54	0,00 ***	0,90	0,44	0,60	0,00 ***
2017	0,93	0,10 *	0,75	0,00 ***	1,03	0,68	0,85	0,11	0,60	0,00 ***	0,90	0,42	0,60	0,00 ***
2018	0,94	0,15	0,74	0,00 ***	1,07	0,44	0,87	0,23	0,64	0,03 **	0,94	0,64	0,57	0,00 ***
Bölge														
TR1			Referans Kategori						Referans Kategori				Referans Kategori	
TR2	1,37	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,56	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,34	0,00 ***	0,43	0,00 ***	0,68	0,00 ***
TR3	1,26	0,00 ***	1,20	0,00 ***	1,34	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,47	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,90	0,00 ***
TR4	0,99	0,06 *	0,97	0,00 ***	1,03	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,62	0,00 ***	0,99	0,39
TR5	1,08	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,10	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,64	0,00 ***	0,97	0,02 **
TR6	1,32	0,00 ***	1,38	0,00 ***	1,34	0,00 ***	0,53	0,00 ***	0,68	0,00 ***	0,55	0,00 ***	1,01	0,19
TR7	1,20	0,00 ***	1,11	0,00 ***	1,34	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,68	0,00 ***	0,67	0,00 ***	0,75	0,00 ***
TR8	1,10	0,00 ***	1,04	0,00 ***	1,21	0,00 ***	0,35	0,00 ***	0,33	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,82	0,00 ***
TR9	1,23	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,36	0,00 ***	0,73	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,72	0,00 ***
TRA	1,10	0,00 ***	0,80	0,00 ***	1,28	0,00 ***	1,04	0,46	0,78	0,00 ***	1,17	0,01 ***	0,69	0,00 ***
TRB	1,16	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,20	0,00 ***	1,07	0,33	1,40	0,00 ***	1,06	0,36	0,81	0,00 ***
TRC	1,03	0,24	0,94	0,00 ***	1,11	0,01 ***	1,20	0,01 **	1,31	0,00 ***	1,29	0,00 ***	0,73	0,00 ***
Sabit	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,09	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,08	0,00 ***	0,06	0,00 ***
Gözlem sayısı	193555,00		170707,00		183788,00		37476,00		14628,00		27709,00		32615,00	
Log-olabilirlik	-95717432,00		-39942692,00		-72346960,00		-12322837,00		-4868832,50		-11354495,00		-20729842,00	

Buna göre bireylerin demografik özellikleri, eğitim durumları, aile yapıları, istihdamla edildikleri sektör, kayıtlılık durumları, çalışma saatleri, finansal sermayeye erişim durumları kontrol edildiğinde kadın ve erkekler arasında olduğu gibi bölgeler arasında da girişimcilik, kendi hesabına çalışma ve işverenlik eğilimi açısından farklar

vardır. İncelenen tüm kategorilerde kadınların girişimcilik olasılığı erkeklere kıyasla daha düşüktür.

Bölgelerde referans kategori TR1 İstanbul bölgesidir. Ücretli çalışma karşılaştırma grubu olduğunda kendi hesabına çalışma olasılığı TR1 İstanbul'a kıyasla TR4 Doğu Marmara haricinde tüm bölgelerde daha yüksek iken girişimcilik olasılığı için TR4 Doğu Marmara ve TRC Güneydoğu Anadolu dışında tüm bölgelerde daha yüksektir. Ücretli çalışma yerine işveren olma olasılığı TR1 İstanbul'a kıyasla TR3 Ege, TR5 Batı Anadolu, TR6 Akdeniz, TR9 Doğu Karadeniz ve TRB Ortadoğu Anadolu'da daha yüksekken TRA Kuzeydoğu Anadolu'da daha düşüktür.

Ücretsiz aile işçisi olmaya karşın girişimcilik olasılığı kapsamında TR1 İstanbul ile kıyaslandığında TRA Kuzeydoğu Anadolu, TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu haricinde tüm bölgelerdeki girişimcilik olasılığı daha düşüktür. TRC Güneydoğu Anadolu'da ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığı TR1 İstanbul ile karşılaştırıldığında daha yüksektir.

İşveren olma olasılığını belirleyen etkenler, karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışanlar olacak şekilde tahmin edildiğinde Tablo 5.8'in 3. panelindeki sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre TR2 Batı Marmara, TR3 Ege, TR7 Orta Anadolu, TR8 Batı Karadeniz, TR9 Doğu Karadeniz, TRA Kuzeydoğu Anadolu, TRB Ortadoğu Anadolu, TRC Güneydoğu Anadolu'da olanların işveren olma olasılığı TR1 İstanbul ile karşılaştırıldığında daha düşüktür.

Girişimci, işveren ve kendi hesabına çalışma olasılığında cinsiyet eşitsizliklerinin ve girişimci olma olasılığının belirleyicilerinin bölgeler arasında farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılması için modeller karşılaştırma grubu ücretliler, ücretsiz aile işçileri ve işverenler olacak şekilde 12 İBBS Düzey 1 alt örnekleriyle tahmin edilmiştir. Türkiye geneli ve her bir İBBS Düzey 1 bölgesi bazında tahmin edilen modellerde demografik özellikler, eğitim düzeyi, aile özellikleri, istihdam koşulları ve finansal sermaye gibi diğer mikroekonomik etkenler kontrol edildiğinde kadınların erkeklere kıyasla girişimci olma olasılığını gösteren “Kadın” değişkeninin katsayıları Tablo 5.9'da verilmiştir.

Tablo 5.9. Girişimcilikte Cinsiyet Eşitsizliği

		Karşılaştırma grubu: Ücretliler			Karşılaştırma grubu: Ücretsiz Aile İşçileri			Karşılaştırma grubu: Kendi hesabına çalışanlar
		Girişimciler	İşverenler	Kendi hesabına çalışanlar	Girişimciler	İşverenler	Kendi hesabına çalışanlar	İşverenler
TR	Türkiye	0,63 ***	0,53 ***	0,63 ***	0,45 ***	0,33 ***	0,46 ***	0,86 **
TR1	İstanbul	0,76 ***	0,57 ***	0,84 **	0,67 **	0,42 ***	0,77	0,83
TR2	Batı Marmara	0,82 **	1,01	0,73 ***	0,35 ***	0,25 ***	0,35 ***	1,60 **
TR3	Ege	0,48 ***	0,46 ***	0,48 ***	0,28 ***	0,20 ***	0,28 ***	0,93
TR4	Doğu Marmara	0,79 ***	0,64 ***	0,77 ***	1,19	1,78	1,07	1,05
TR5	Batı Anadolu	0,57 ***	0,36 ***	0,59 ***	0,36 ***	0,18 ***	0,33 ***	0,86
TR6	Akdeniz	0,70 ***	0,51 ***	0,70 ***	0,36 ***	0,12 ***	0,39 ***	0,70 **
TR7	Orta Anadolu	0,44 ***	0,31 ***	0,42 ***	0,39 ***	0,16 ***	0,40 ***	0,88
TR8	Batı Karadeniz	0,63 ***	0,48 ***	0,60 ***	0,69	0,19 ***	0,67 *	0,78
TR9	Doğu Karadeniz	0,28 ***	0,62	0,20 ***	0,23 ***	1,10	0,18 ***	1,56
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	0,58 ***	0,45 *	0,52 ***	0,56	0,43	0,56	0,72
TRB	Ortadoğu Anadolu	0,67 ***	0,41 ***	0,63 ***	0,80	0,32 **	0,89	0,77
TRC	Güneydoğu Anadolu	0,36 ***	0,16 ***	0,37 ***	0,08 ***	0,00 ***	0,09 ***	0,31 **

Kaynak: Değerler GYK kesit veri seti kullanılarak tüm kontrol değişkenleriyle tahmin edilen lojistik regresyon sonuçlarında "Kadın" değişkeninin bahis oranıdır.

Cinsiyet değişkeninin katsayısının 1'den küçük olması girişimci olma olasılığının kadınlar için erkeklere kıyasla daha düşük olduğunu ifade etmektedir. Tablo 5.9'un ilk panelinde bağımlı değişkenler girişimcilik kategorilerinin karşılaştırma grubu ücretliler olacak şekilde kurgulanmıştır. Türkiye geneli ve her bir bölgenin alt örneklemini ile tahmin edilen modellerin tümünden elde edilen bulguya göre kadınların girişimci ya da kendi hesabına çalışan olma olasılığı erkeklerden anlamlı ölçüde düşüktür. Söz konusu işveren olma olasılığı olduğunda TR2 Batı Marmara ve TR9 Doğu Karadeniz dışında tüm bölgelerde kadınlar aleyhine cinsiyet eşitsizliği vardır. Tablo 5.9'un ikinci panelinde görülebileceği gibi karşılaştırma grubu ücretsiz aile işçiliği olduğunda girişimcilikte cinsiyet eşitsizliği TR4 Doğu Marmara, TR8 Batı Karadeniz, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRB Ortadoğu Anadolu dışında tüm bölgelerde ve Türkiye genelinde istatistiki açıdan anlamlıdır. Bununla birlikte anlamlı katsayıların ücretli çalışmanın karşılaştırma grubu olduğu sonuçlardan daha düşük olduğu görülmekte ve bu da ücretsiz aile işçiliği ile karşılaştırıldığında daha büyük bir cinsiyet eşitsizliğine işaret etmektedir. İşveren olma olasılığı açısından bakıldığında TR4 Doğu Marmara, TR9 Doğu Karadeniz ve TRA Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri dışında tüm bölgeler ve Türkiye genelinde işveren olma olasılığı kadınlarda erkeklere kıyasla daha düşüktür. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığı ise TR1 İstanbul, TR4 Doğu Marmara, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRB Ortadoğu Anadolu bölgeleri dışındaki tüm bölgelerde ve Türkiye genelinde kadınlarda erkeklere kıyasla daha düşük bulunmuştur. İşveren olma olasılığı kendi hesabına

Çalışma ile karşılaştırmalı olarak incelendiğinde Türkiye geneli ile TR2 Batı Marmara, TR6 Akdeniz ve TRC Güneydoğu Anadolu bölgelerinde anlamlı cinsiyet eşitsizliği olduğu görülmektedir.

5.4.2. İBBS Düzey 1 bölgeleri bazında girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada cinsiyet eşitsizliği ve belirleyici etkenler

Girişimcilik olasılığının belirleyicileri karşılaştırma grubu ücretliler olacak şekilde her bir İBBS Düzey 1 bölgesi için ayrı ayrı tahmin edildiğinde Tablo 5.10’da sunulan sonuçlara ulaşılmaktadır.

Tablo 5.10. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC		
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	
Demografik Özellikler																									
Kadın	0,76	0,00 ***	0,82	0,05 **	0,48	0,00 ***	0,79	0,00 ***	0,57	0,00 ***	0,70	0,00 ***	0,44	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,28	0,00 ***	0,58	0,00 ***	0,67	0,00 ***	0,36	0,00 ***	
Yaş	1,12	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,11	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,03	0,11	1,14	0,00 ***	1,12	0,00 ***	
Yaş ²	0,9991	0,00 ***	0,9998	0,33	0,9997	0,02 **	0,9991	0,00 ***	0,9990	0,00 ***	0,9995	0,00 ***	0,9995	0,02 **	0,9997	0,08 *	0,9988	0,00 ***	1,0000	0,91	0,9987	0,00 ***	0,9991	0,00 ***	
Sağlık-Çok iyi											Referans Kategori														
Sağlık-İyi	0,97	0,67	0,85	0,11	1,14	0,02 **	0,84	0,06 *	1,18	0,10 *	1,03	0,69	0,87	0,14	0,94	0,56	1,06	0,64	0,91	0,36	0,99	0,94	0,94	0,55	
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,05	0,60	0,99	0,94	0,91	0,21	0,89	0,30	1,29	0,02 **	1,02	0,82	0,91	0,43	0,98	0,89	0,96	0,78	1,05	0,67	0,98	0,85	0,93	0,54	
Sağlık-Kötü	0,99	0,95	0,92	0,61	1,04	0,77	0,79	0,14	1,07	0,66	1,10	0,42	0,97	0,83	0,81	0,22	1,18	0,39	1,00	0,98	0,85	0,30	0,92	0,52	
Sağlık-Çok kötü	2,13	0,10 *	2,03	0,20	1,05	0,91	2,00	0,19	1,96	0,14	1,70	0,08 *	0,70	0,60	2,67	0,16	2,07	0,22	0,98	0,97	2,34	0,08 *	0,68	0,42	
Evli	1,31	0,00 ***	1,13	0,18	1,44	0,00 ***	1,20	0,06 *	1,12	0,22	1,22	0,01 ***	2,50	0,00 ***	1,18	0,13	1,31	0,09 *	1,96	0,00 ***	1,14	0,30	1,45	0,00 ***	
Hanehalkı sorumkusu	1,26	0,00 ***	1,36	0,00 ***	1,29	0,00 ***	1,22	0,03 **	1,17	0,07 *	1,70	0,00 ***	1,02	0,84	1,54	0,00 ***	1,13	0,43	1,48	0,00 ***	1,69	0,00 ***	1,63	0,00 ***	
Eğitim																									
İlköğretim ve altı											Referans Kategori														
Lise	1,00	0,94	0,89	0,24	0,87	0,05 *	0,88	0,18	0,75	0,00 ***	0,89	0,06 *	0,92	0,36	0,95	0,63	1,11	0,38	1,15	0,16	1,07	0,48	1,07	0,45	
Meslek lisesi	0,80	0,00 ***	0,79	0,01 **	0,73	0,00 ***	0,88	0,09 *	0,89	0,12	0,70	0,00 ***	0,80	0,03 **	0,68	0,00 ***	0,85	0,18	0,54	0,00 ***	0,75	0,02 **	0,64	0,00 ***	
Yüksek okul ve üstü	0,77	0,00 ***	0,54	0,00 ***	0,56	0,00 ***	0,56	0,00 ***	0,53	0,00 ***	0,36	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,24	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,24	0,00 ***	0,22	0,00 ***	
Aile																									
Çocuk var	1,50	0,00 ***	1,21	0,01 **	1,39	0,00 ***	1,31	0,00 ***	1,29	0,00 ***	1,35	0,00 ***	0,92	0,31	1,21	0,01 **	1,40	0,00 ***	1,05	0,65	1,22	0,03 **	1,04	0,67	
Hanehalkı fert sayısı	0,89	0,00 ***	0,92	0,00 ***	0,87	0,00 ***	0,87	0,00 ***	0,93	0,00 ***	0,93	0,00 ***	1,01	0,57	0,95	0,03 **	0,96	0,17	1,00	0,89	0,93	0,00 ***	0,92	0,00 ***	
İstihdam																									
Hizmet											Referans Kategori														
İnşaat	0,84	0,02 **	0,57	0,00 ***	0,47	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,51	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,25	0,00 ***	0,31	0,00 ***	0,24	0,00 ***	0,07	0,00 ***	0,21	0,00 ***	0,14	0,00 ***	
Sanayi	0,56	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,51	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,75	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,65	0,00 ***	0,88	0,10	0,53	0,00 ***	1,28	0,03 **	0,79	0,01 **	0,51	0,00 ***	
Kayıtlı	0,31	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,31	0,00 ***	0,28	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,41	0,00 ***	0,33	0,00 ***	0,52	0,00 ***	0,25	0,00 ***	0,41	0,00 ***	0,34	0,00 ***	
Saat	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	
Finansal Sermaye																									
Yardım var	1,09	0,18	1,07	0,40	0,88	0,02 **	1,05	0,54	1,10	0,20	1,08	0,17	0,73	0,00 ***	0,94	0,41	0,93	0,56	1,00	0,98	1,05	0,59	0,75	0,00 ***	
Menkul geliri var	1,16	0,00 ***	1,13	0,05 **	1,09	0,03 **	1,07	0,21	1,02	0,78	1,16	0,00 ***	1,19	0,01 ***	1,16	0,02 **	1,09	0,30	1,20	0,02 **	1,27	0,00 ***	1,12	0,06 *	
Konut var	1,17	0,00 ***	1,49	0,00 ***	1,09	0,03 **	1,21	0,00 ***	1,02	0,71	1,21	0,00 ***	1,28	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,05	0,58	1,81	0,00 ***	1,26	0,00 ***	1,21	0,00 ***	
Hanehalkı gelir dilimi-1											Referans Kategori														
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,68	0,00 ***	0,89	0,35	0,92	0,37	0,76	0,05 **	0,94	0,64	1,09	0,29	0,94	0,65	1,14	0,29	1,26	0,29	1,09	0,52	0,95	0,65	1,26	0,01 ***	
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,77	0,03 **	0,90	0,36	1,05	0,60	0,75	0,03 **	1,11	0,41	1,37	0,00 ***	1,11	0,41	1,18	0,19	1,97	0,00 ***	1,05	0,74	1,33	0,01 **	1,54	0,00 ***	
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,91	0,43	0,92	0,45	1,18	0,05 *	0,83	0,18	1,33	0,02 **	1,60	0,00 ***	1,13	0,37	1,35	0,02 **	2,36	0,00 ***	1,00	1,00	1,35	0,01 **	1,86	0,00 ***	
Hanehalkı gelir dilimi-5	1,71	0,00 ***	1,43	0,00 ***	1,82	0,00 ***	1,65	0,00 ***	2,35	0,00 ***	2,74	0,00 ***	1,90	0,00 ***	2,57	0,00 ***	4,20	0,00 ***	1,79	0,00 ***	3,16	0,00 ***	2,83	0,00 ***	
Yıl																									
2006											Referans Kategori														
2007	1,14	0,29	1,01	0,97	0,86	0,19	0,94	0,71	0,94	0,69	1,01	0,95	0,79	0,18	0,94	0,72	1,00	0,98	1,23	0,26	1,03	0,89	0,90	0,55	
2008	1,20	0,13	1,06	0,73	0,92	0,46	0,94	0,70	1,05	0,76	1,10	0,49	0,99	0,97	1,25	0,17	1,11	0,56	1,09	0,63	1,03	0,87	1,16	0,40	
2009	1,18	0,15	1,22	0,21	0,96	0,74	1,05	0,75	1,13	0,40	1,14	0,32	1,13	0,46	1,28	0,16	0,89	0,54	1,33	0,13	0,99	0,93	1,31	0,10	
2010	1,30	0,02 **	1,38	0,04 **	1,05	0,69	1,10	0,55	1,00	0,98	1,03	0,83	1,04	0,80	1,20	0,30	0,91	0,64	1,25	0,23	0,84	0,29	1,19	0,29	
2011	1,17	0,15	1,22	0,21	0,99	0,92	0,94	0,71	1,00	0,98	1,01	0,96	1,03	0,84	0,95	0,73	0,93	0,72	1,01	0,95	0,91	0,55	1,10	0,55	
2012	1,27	0,03 **	1,02	0,89	0,97	0,76	0,95	0,75	0,89	0,43	0,81	0,08 *	1,05	0,78	0,78	0,11	0,95	0,80	0,63	0,01 **	0,69	0,03 **	1,07	0,66	
2013	1,27	0,03 **	1,09	0,58	0,91	0,37	0,98	0,86	0,91	0,49	0,84	0,15	0,83	0,23	0,98	0,91	0,90	0,63	0,75	0,09 *	0,65	0,01 **	1,14	0,40	
2014	1,20	0,09 *	1,13	0,41	0,89	0,27	1,09	0,54	1,04	0,75	0,90	0,37	0,92	0,57	0,99	0,93	0,85	0,42	0,85	0,36	0,57	0,00 ***	1,12	0,44	
2015	1,27	0,03 **	1,09	0,57	1,03	0,80	1,00	1,00	1,04	0,79	0,96	0,73	0,68	0,02 **	0,98	0,87	0,82	0,32	0,89	0,50	0,59	0,00 ***	0,98	0,90	
2016	1,16	0,17	1,09	0,55	0,92	0,41	0,99	0,96	0,91	0,51	1,05	0,70	0,67	0,01 **	0,79	0,11	0,76	0,17	0,80	0,21	0,70	0,03 **	1,05	0,77	
2017	1,06	0,59	1,15	0,32	0,92	0,43	0,89	0,41	0,92	0,55	0,94	0,62	0,71	0,03 **	0,85	0,28	0,77	0,18	0,84	0,35	0,70	0,03 **	0,98	0,89	
2018	1,05	0,68	1,30	0,07 *	0,89	0,27	0,91	0,52	0,97	0,82	0,88	0,29	0,80	0,16	0,91	0,49	0,94	0,75	0,97	0,84	0,69	0,03 **	0,99	0,95	
Sabit	0,01	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***	
Gözlem sayısı	26110,00		12187,00		25949,00		19170,00		19287,00		21146,00		11746,00		14535,00		6388,00		9297,00		11753,00		15987,00		
Wald	2585,49		1491,99		2727,11		1816,34		1710,05		1851,88		1121,55		1173,42		683,67		1033,53		1000,39		1393,03		
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		
Log-olabilirlik	-21875156,00		-4580925,50		-13863404,00		-8988426,00		-9898609,00		-12830939,00		-4027645,25		-4763331,00		-2782917,00		-1576589,50		-3227207,50		-5718470,00		

TR2 Batı Marmara ve TRA Kuzeydoğu Anadolu dışında bölgelerin tümünde yaş ile girişimcilik olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişki olduğu görülmektedir. Sağlığın referans kategoriden düşük bir seviyede olması TR1 İstanbul, TR3 Ege, TR5 Batı Anadolu, TR6 Akdeniz ve TRB Ortadoğu Anadolu bölgelerinde daha yüksek girişimcilik olasılığı ile ilişkiliyken TR4 Doğu Marmara bölgesinde daha düşük girişimcilik eğilimiyle ilişkilidir. Bu bulgu bölgeler arasında girişimciliğin gerçekleştiği iş türleri ve gerektirdiği fiziksel sağlık düzeyi açısından farklılıklar olabileceğine işaret etmektedir. Evli ve hanehalkı sorumlusu olmak ile hanehalkında çocuk olması bölgelerin çoğunluğunda girişimci olma olasılığını referans kategoriye kıyasla arttırırken anlamlı etkisinin olmadığı bölgeler de vardır. Eğitim düzeyinin yükselmesi ve hanehalkı fert sayısının artması bölgelerin çoğunda girişimcilik olasılığını azaltmaktadır. İnşaat veya sanayi sektörlerinde çalışanların girişimci olma olasılığı bölgelerin çoğunda hizmet sektöründe çalışmaya kıyasla daha düşükken TRA Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde sanayi sektörü için daha yüksektir. Bu bulgu bölgeler arasında sektörlerin girişimciliğe elverişlilik açısından farklılıklar olduğu şeklinde yorumlanabilir. Hanehalkı geliri ile girişimcilik olasılığının ilişkisi bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bu durum ücretli istihdam fırsatlarının nispeten fazla olduğu bölgelerde gelir düzeyi yüksek olan bireylerin ücretli iş bulmak için beklediklerine, diğer bölgelerde ise geçimini sağlamak için zorunluluktan kendi işini kurduğuna işaret edebilir.

Girişimcilik olasılığının belirleyicileri karşılaştırma grubu ücretsiz aile işçileri olacak şekilde her bir İBBS Düzey 1 bölgesi için ayrı ayrı tahmin edildiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 5.11’de yer almaktadır.

Tablo 5.11. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,67	0,04 **	0,35	0,00 ***	0,28	0,00 ***	1,19	0,43	0,36	0,00 ***	0,36	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,69	0,10	0,23	0,00 ***	0,56	0,17	0,80	0,57	0,08	0,00 ***
Yaş	1,23	0,00 ***	1,24	0,00 ***	1,24	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,23	0,00 ***	1,32	0,00 ***	1,18	0,00 ***	1,30	0,00 ***	1,25	0,00 ***	1,31	0,00 ***	1,38	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,997	0,01 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	0,74	0,21	0,80	0,36	1,29	0,06 *	1,46	0,11	0,97	0,89	0,90	0,60	1,44	0,16	1,94	0,00 ***	0,91	0,79	0,80	0,39	2,28	0,00 ***	0,88	0,67
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,63	0,13	0,90	0,72	1,45	0,04 **	1,08	0,79	1,34	0,38	1,12	0,64	1,85	0,08 *	1,80	0,03 **	1,81	0,21	2,05	0,08 *	2,87	0,00 ***	1,00	0,99
Sağlık-Kötü	0,83	0,70	0,54	0,16	1,20	0,51	1,06	0,90	1,47	0,40	0,93	0,82	1,12	0,81	3,70	0,00 ***	0,52	0,28	1,24	0,70	1,98	0,11	1,09	0,86
Sağlık-Çok kötü	1,00	0,00 ***	0,37	0,26	1,97	0,45	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	0,89	0,88	1,00	0,00 ***	4,49	0,43	1,74	0,75	1,32	0,85	7,48	0,10 *	1,07	0,95
Evli	0,96	0,82	0,72	0,09 *	0,87	0,30	1,07	0,72	1,44	0,07 *	0,87	0,45	2,51	0,00 ***	0,94	0,75	1,43	0,33	2,03	0,02 **	1,39	0,21	3,30	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	8,47	0,00 ***	10,89	0,00 ***	5,83	0,00 ***	8,18	0,00 ***	8,88	0,00 ***	8,45	0,00 ***	8,03	0,00 ***	6,91	0,00 ***	13,22	0,00 ***	10,68	0,00 ***	11,99	0,00 ***	19,10	0,00 ***
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	0,75	0,10	0,68	0,06 *	0,79	0,16	0,92	0,77	0,65	0,07 *	1,30	0,16	0,89	0,60	0,91	0,70	0,33	0,01 ***	1,48	0,19	0,32	0,00 ***	0,69	0,16
Meslek lisesi	1,95	0,02 **	1,12	0,65	0,84	0,34	1,32	0,22	0,65	0,06 *	0,84	0,40	0,88	0,72	1,49	0,13	3,90	0,01 **	0,29	0,00 ***	1,00	1,00	4,23	0,01 ***
Yüksek okul ve üstü	2,18	0,00 ***	1,84	0,01 **	1,51	0,01 ***	1,19	0,50	1,06	0,81	2,53	0,00 ***	0,76	0,49	1,23	0,50	2,40	0,15	1,53	0,37	1,11	0,83	2,79	0,05 *
Aile																								
Çocuk var	1,12	0,52	2,03	0,00 ***	1,78	0,00 ***	1,72	0,00 ***	1,03	0,90	0,98	0,91	1,75	0,02 **	1,61	0,02 **	3,60	0,00 ***	1,58	0,09 *	0,60	0,06 *	0,81	0,45
Hanehalkı fert sayısı	0,94	0,19	0,84	0,00 ***	0,81	0,00 ***	0,82	0,00 ***	0,80	0,00 ***	0,92	0,03 **	0,78	0,00 ***	0,81	0,00 ***	0,88	0,20	0,97	0,67	0,95	0,09 *	0,89	0,01 ***
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	3,79	0,00 ***	1,75	0,07 *	1,95	0,01 ***	1,01	0,98	0,66	0,21	1,22	0,45	1,14	0,73	2,07	0,00 ***	2,15	0,15	2,67	0,04 **	1,04	0,91	0,20	0,00 ***
Sanayi	1,11	0,55	1,64	0,01 **	1,30	0,07 *	1,45	0,05 *	1,46	0,07 *	2,24	0,00 ***	1,09	0,74	2,76	0,00 ***	1,22	0,71	2,73	0,01 ***	1,33	0,50	0,86	0,60
Kayıtlı	2,82	0,00 ***	4,30	0,00 ***	3,72	0,00 ***	3,30	0,00 ***	3,28	0,00 ***	7,82	0,00 ***	4,50	0,00 ***	5,40	0,00 ***	7,34	0,00 ***	4,26	0,00 ***	2,89	0,00 ***	1,82	0,04 **
Saat	0,99	0,04 **	1,00	0,33	1,01	0,01 **	1,00	0,27	0,99	0,01 ***	1,00	0,39	1,00	0,60	1,01	0,01 ***	1,02	0,06 *	1,01	0,13	1,02	0,00 ***	1,01	0,24
Finansal Sermaye																								
Yardım var	1,13	0,63	1,48	0,09 *	1,10	0,56	1,12	0,69	1,75	0,02 **	0,92	0,63	1,37	0,33	0,85	0,47	1,51	0,46	2,33	0,06 *	1,03	0,93	4,10	0,01 ***
Menkul geliri var	0,97	0,86	0,82	0,18	0,87	0,18	0,74	0,06 *	0,83	0,27	1,00	0,98	0,75	0,13	1,13	0,44	0,89	0,68	1,26	0,31	0,57	0,01 ***	0,94	0,78
Konut var	0,58	0,00 ***	1,02	0,91	0,93	0,48	0,86	0,44	0,96	0,79	0,92	0,54	1,12	0,59	0,77	0,15	1,22	0,58	1,81	0,02 **	1,05	0,83	0,42	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,93	0,89	1,02	0,96	0,82	0,44	0,60	0,25	0,86	0,69	0,90	0,67	0,36	0,01 ***	1,54	0,18	1,56	0,62	0,37	0,12	0,78	0,57	0,60	0,22
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,66	0,41	0,99	0,96	0,70	0,13	0,74	0,47	0,94	0,88	0,49	0,00 ***	0,35	0,01 ***	1,05	0,87	1,23	0,80	0,18	0,01 ***	0,70	0,34	0,73	0,45
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,69	0,44	0,61	0,05 *	0,63	0,05 **	0,73	0,43	0,88	0,72	0,40	0,00 ***	0,35	0,01 ***	1,14	0,67	0,50	0,40	0,22	0,01 **	0,60	0,18	0,46	0,06 *
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,53	0,20	0,67	0,14	0,66	0,08 *	0,64	0,30	0,88	0,72	0,38	0,00 ***	0,52	0,10 *	1,32	0,39	2,10	0,39	0,29	0,05 **	0,42	0,03 **	0,38	0,03 **
Yıl																								
2006																								
2007	0,85	0,70	0,82	0,60	1,12	0,65	1,29	0,56	1,18	0,63	0,74	0,45	1,32	0,53	0,68	0,34	1,13	0,85	0,93	0,88	0,75	0,56	0,22	0,06 *
2008	1,20	0,66	0,83	0,61	0,98	0,95	1,36	0,50	2,40	0,05 **	0,52	0,09 *	1,17	0,72	0,76	0,47	0,78	0,68	1,10	0,82	0,84	0,72	0,39	0,19
2009	0,92	0,83	1,13	0,75	1,45	0,19	2,42	0,07 *	1,20	0,64	0,58	0,18	1,31	0,54	0,74	0,46	0,39	0,12	1,67	0,28	0,51	0,16	1,17	0,85
2010	0,95	0,91	1,52	0,27	1,26	0,40	1,40	0,40	1,68	0,17	0,62	0,20	1,35	0,54	0,78	0,55	0,87	0,86	1,82	0,28	1,20	0,73	0,31	0,08 *
2011	0,98	0,95	1,16	0,69	0,98	0,94	1,11	0,78	1,04	0,91	0,83	0,61	0,75	0,51	0,62	0,20	0,69	0,61	1,76	0,33	1,61	0,38	0,41	0,18
2012	0,64	0,23	0,83	0,60	1,01	0,97	1,32	0,47	1,09	0,80	0,73	0,39	0,89	0,79	0,84	0,66	0,87	0,85	0,90	0,84	1,16	0,78	0,21	0,02 **
2013	0,76	0,45	0,81	0,55	0,87	0,59	1,40	0,38	1,07	0,84	0,81	0,56	0,71	0,43	0,63	0,18	0,79	0,72	2,27	0,14	1,02	0,97	0,24	0,02 **
2014	0,70	0,35	1,00	0,99	0,87	0,56	2,00	0,06 *	1,52	0,24	0,67	0,26	0,76	0,52	0,61	0,16	1,16	0,84	2,46	0,09 *	1,28	0,64	0,21	0,01 **
2015	0,68	0,30	1,33	0,43	0,78	0,31	0,93	0,84	2,07	0,06 *	0,53	0,07 *	0,93	0,89	0,77	0,45	0,91	0,89	2,86	0,05 **	1,34	0,57	0,29	0,06 *
2016	0,74	0,43	0,92	0,80	0,60	0,02 **	1,22	0,60	1,07	0,85	0,63	0,19	1,04	0,94	0,83	0,59	1,18	0,80	2,62	0,11	2,09	0,19	0,18	0,01 ***
2017	0,89	0,78	0,89	0,75	0,60	0,03 **	0,98	0,96	1,30	0,52	0,64	0,20	0,90	0,83	0,84	0,63	1,03	0,97	1,84	0,21	1,44	0,53	0,19	0,01 **
2018	0,75	0,46	0,97	0,94	0,63	0,04 **	1,25	0,54	1,44	0,33	0,55	0,08 *	0,66	0,39	1,00	1,00	1,28	0,71	1,89	0,20	1,54	0,43	0,24	0,02 **
Sabit	0,36	0,23	0,05	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,06	0,00 ***	0,11	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,10	0,09 *
Gözlem sayısı	4366,00		2893,00		5612,00		2951,00		3404,00		4833,00		2306,00		2967,00		1262,00		1788,00		2236,00		2822,00	
Wald	488,96		536,55		1001,92		470,29		519,23		759,31		526,60		468,19		187,11		255,59		373,71		356,46	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-2099202,75		-776143,00		-2200587,25		-1153550,63		-1122052,13		-1716377,50		-453688,44		-897306,06		-244358,28		-177026,83		-373108,66		-431068,47	

Ücretsiz aile işçisi olmaya karşın girişimcilik olasılığı tahminleri incelendiğinde hanehalkı sorumlusu olmanın ve sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılığın tüm bölgelerde girişimci olma olasılığı ile pozitif ilişkili olduğu, diğer taraftan maksimum değerine ortalama 47 yaşında ulaşmak üzere yaş ile ters u şekilli bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. TR2 Batı Marmara’da evli olanların ücretsiz aile işçisi olmak yerine girişimci olma olasılığı evli olmayanlara göre daha düşükken TR5 Batı Anadolu, TR7 Orta Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da daha yüksektir. Buradan bölgeler arasındaki sosyokültürel farklılıkların girişimcilik olasılığı üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Eğitim düzeyi ile girişimcilik olasılığı arasındaki ilişkinin bölgeler arasında farklılaşması girişimciliğin yoğun olduğu sektörlerin ve bu sektörlerin gerektirdiği beşeri sermayenin farklılaştığına işaret edebilir. Hanehalkında çocuk olması TR1 İstanbul, TR5 Batı Anadolu, TR6 Akdeniz ve TRC Güneydoğu Anadolu haricindeki tüm bölgelerde girişimcilik olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Ücretli çalışmanın karşılaştırma grubu olduğu tahmin sonuçlarındaki gibi burada da bölgeler arasında girişimcilik olasılığı açısından sektörel farklılıklar olduğu görülmektedir. TR3 Ege, TR6 Akdeniz, TR7 Orta Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da yüksek gelir dilimlerinde olmak ilk %20’lik gelir diliminde olmaya kıyasla girişimcilik olasılığında düşüş ile ilişkilidir.

İşverenlik olasılığının belirleyicileri karşılaştırma grubu ücretliler olacak şekilde her bir İBBS Düzey 1 bölgesi için ayrı ayrı tahmin edildiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 5.12’de gösterilmektedir.

Tablo 5.12. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,57	0,00 ***	1,01	0,96	0,46	0,00 ***	0,64	0,01 ***	0,36	0,00 ***	0,51	0,00 ***	0,31	0,00 ***	0,48	0,00 ***	0,62	0,11	0,45	0,05 *	0,41	0,00 ***	0,16	0,00 ***
Yaş	1,07	0,00 ***	1,00	0,95	0,97	0,11	1,04	0,23	1,04	0,14	0,98	0,26	0,98	0,67	0,98	0,52	1,15	0,01 ***	0,93	0,09 *	1,25	0,00 ***	1,29	0,00 ***
Yaş ²	1,000	0,30	1,000	0,35	1,001	0,00 ***	1,000	0,95	0,9999	0,77	1,0005	0,05 **	1,001	0,24	1,001	0,07 *	0,999	0,11	1,001	0,03 **	0,997	0,00 ***	0,997	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	0,88	0,23	0,79	0,15	1,10	0,30	0,88	0,38	1,00	0,99	1,19	0,17	1,01	0,94	0,93	0,68	0,92	0,64	0,88	0,48	0,92	0,63	1,23	0,37
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,91	0,47	0,87	0,51	0,91	0,42	0,97	0,88	1,01	0,96	1,12	0,43	0,94	0,73	0,99	0,97	0,74	0,20	0,82	0,40	0,86	0,49	0,90	0,67
Sağlık-Kötü	0,77	0,26	0,39	0,01 ***	0,81	0,36	0,37	0,00 ***	0,82	0,48	0,83	0,45	0,55	0,08 *	0,54	0,11	0,51	0,08 *	1,77	0,08 *	0,60	0,11	0,61	0,14
Sağlık-Çok kötü	2,54	0,13	0,35	0,36	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	2,49	0,08 *	0,62	0,64	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	2,32	0,28	1,00	0,00 ***
Evli	1,20	0,08 *	1,11	0,54	1,77	0,00 ***	1,13	0,45	1,11	0,55	1,53	0,01 ***	4,99	0,00 ***	1,42	0,10	1,65	0,08 *	2,75	0,00 ***	2,48	0,00 ***	1,02	0,95
Hanehalkı sorumlu	1,62	0,00 ***	2,95	0,00 ***	1,54	0,00 ***	1,83	0,00 ***	2,16	0,00 ***	2,76	0,00 ***	1,83	0,01 **	3,15	0,00 ***	1,85	0,02 **	5,42	0,00 ***	1,59	0,06 *	3,44	0,00 ***
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	1,26	0,01 **	0,97	0,85	1,15	0,19	1,11	0,51	0,79	0,10	0,89	0,29	0,93	0,70	1,31	0,15	1,23	0,31	1,06	0,77	1,45	0,02 **	0,84	0,34
Meslek lisesi	0,72	0,00 ***	0,91	0,54	0,71	0,00 ***	1,12	0,33	1,28	0,04 **	0,64	0,00 ***	0,80	0,25	0,94	0,75	1,15	0,49	0,52	0,02 **	0,86	0,52	0,48	0,01 ***
Yüksek okul ve üstü	0,98	0,81	0,93	0,62	0,80	0,02 **	0,66	0,00 ***	0,78	0,03 **	0,52	0,00 ***	0,55	0,00 ***	0,75	0,16	0,38	0,00 ***	0,59	0,04 **	0,33	0,00 ***	0,10	0,00 ***
Aile																								
Çocuk var	1,92	0,00 ***	1,22	0,13	1,90	0,00 ***	1,45	0,00 ***	1,53	0,00 ***	1,33	0,00 ***	0,80	0,16	1,17	0,24	2,01	0,00 ***	1,10	0,63	1,63	0,00 ***	1,54	0,01 **
Hanehalkı fert sayısı	0,84	0,00 ***	0,76	0,00 ***	0,77	0,00 ***	0,81	0,00 ***	0,87	0,00 ***	0,90	0,00 ***	1,02	0,79	0,87	0,00 ***	0,77	0,00 ***	0,91	0,04 **	0,77	0,00 ***	0,79	0,00 ***
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	0,95	0,71	2,66	0,00 ***	1,14	0,31	0,91	0,52	1,21	0,13	1,09	0,44	0,80	0,25	0,61	0,01 ***	0,54	0,02 **	0,22	0,00 ***	0,50	0,00 ***	0,45	0,00 ***
Sanayi	1,03	0,62	0,47	0,00 ***	0,79	0,00 ***	0,55	0,00 ***	0,89	0,25	1,12	0,23	1,17	0,26	0,74	0,06 *	1,43	0,04 **	1,15	0,53	1,07	0,67	0,83	0,20
Kayıtlı	1,00	0,98	1,17	0,31	0,89	0,20	1,33	0,04 **	0,89	0,36	0,90	0,35	1,34	0,08 *	1,22	0,24	2,32	0,00 ***	0,88	0,53	0,92	0,62	1,02	0,90
Saat	1,05	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,04	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,04	0,00 ***
Finansal Sermaye																								
Yardım var	0,71	0,01 ***	0,77	0,09 *	0,75	0,00 ***	0,67	0,03 **	0,74	0,03 **	0,95	0,63	0,41	0,00 ***	0,57	0,00 ***	0,55	0,02 **	1,16	0,61	0,76	0,23	0,30	0,00 ***
Menkul geliri var	1,30	0,00 ***	1,25	0,04 **	1,20	0,01 ***	1,17	0,09 *	1,06	0,50	1,20	0,02 **	1,38	0,01 ***	1,49	0,00 ***	1,13	0,37	0,88	0,42	1,58	0,00 ***	1,06	0,63
Konut var	1,24	0,00 ***	1,57	0,00 ***	1,07	0,33	1,45	0,00 ***	0,84	0,03 **	1,08	0,35	1,19	0,19	1,46	0,00 ***	0,85	0,26	1,70	0,00 ***	1,76	0,00 ***	1,25	0,09 *
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,86	0,70	3,90	0,00 ***	1,26	0,30	0,87	0,70	1,29	0,38	2,08	0,00 ***	1,22	0,60	0,82	0,56	1,46	0,51	1,51	0,29	1,97	0,04 **	1,91	0,02 **
Hanehalkı gelir dilimi-3	1,70	0,12	6,61	0,00 ***	1,96	0,00 ***	1,07	0,84	2,08	0,01 ***	4,12	0,00 ***	2,06	0,05 *	2,00	0,04 **	3,40	0,02 **	2,19	0,05 **	2,92	0,00 ***	5,33	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	2,72	0,00 ***	12,06	0,00 ***	3,24	0,00 ***	2,05	0,04 **	3,73	0,00 ***	6,21	0,00 ***	3,74	0,00 ***	3,01	0,00 ***	6,20	0,00 ***	3,37	0,00 ***	7,13	0,00 ***	7,64	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	8,56	0,00 ***	30,91	0,00 ***	10,00	0,00 ***	6,33	0,00 ***	12,59	0,00 ***	19,72	0,00 ***	9,54	0,00 ***	9,80	0,00 ***	20,65	0,00 ***	14,10	0,00 ***	31,03	0,00 ***	22,40	0,00 ***
Yıl																								
2006																								
2007	0,87	0,40	0,96	0,88	0,75	0,13	1,14	0,59	0,94	0,79	0,88	0,58	0,58	0,09 *	0,69	0,18	1,09	0,77	0,96	0,89	0,68	0,27	0,67	0,35
2008	0,84	0,31	0,59	0,09 *	0,83	0,31	1,14	0,59	0,90	0,63	0,86	0,54	0,72	0,29	0,98	0,95	0,99	0,98	0,57	0,07 *	0,55	0,06 *	0,83	0,63
2009	0,66	0,02 **	0,71	0,24	0,75	0,14	1,15	0,58	0,88	0,58	1,01	0,96	1,07	0,84	1,00	1,00	0,77	0,42	0,45	0,03 **	0,57	0,07 *	0,84	0,65
2010	0,81	0,19	0,87	0,64	1,00	0,99	0,81	0,42	0,82	0,38	0,88	0,57	0,84	0,56	0,81	0,51	0,86	0,65	0,32	0,00 ***	0,44	0,01 **	0,70	0,35
2011	0,83	0,22	0,82	0,49	0,91	0,60	0,70	0,15	0,74	0,16	0,80	0,31	0,85	0,56	0,70	0,19	1,01	0,99	0,30	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,58	0,15
2012	0,90	0,50	0,67	0,16	0,73	0,07 *	0,73	0,17	0,77	0,22	0,60	0,02 **	1,00	0,99	0,56	0,02 **	1,08	0,81	0,15	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,81	0,54
2013	0,84	0,24	0,77	0,34	0,77	0,13	0,76	0,23	0,70	0,08 *	0,69	0,07 *	0,64	0,11	0,70	0,18	0,74	0,37	0,17	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,79	0,48
2014	0,77	0,08 *	0,90	0,68	0,74	0,08 *	0,74	0,18	0,79	0,24	0,75	0,15	0,60	0,06 *	0,80	0,41	0,62	0,14	0,26	0,00 ***	0,40	0,00 ***	0,82	0,54
2015	0,86	0,32	0,82	0,46	0,81	0,21	0,72	0,13	0,91	0,62	0,87	0,47	0,60	0,06 *	0,72	0,22	0,66	0,21	0,28	0,00 ***	0,40	0,00 ***	0,82	0,53
2016	0,76	0,07 *	0,84	0,51	0,92	0,62	0,66	0,07 *	0,74	0,12	1,01	0,97	0,63	0,09 *	0,56	0,03 **	0,68	0,27	0,34	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,75	0,38
2017	0,75	0,06 *	0,93	0,77	0,87	0,41	0,66	0,07 *	0,74	0,14	0,97	0,90	0,51	0,01 **	0,53	0,02 **	0,55	0,07 *	0,37	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,81	0,51
2018	0,72	0,03 **	0,96	0,87	0,77	0,11	0,77	0,24	0,77	0,19	0,87	0,48	0,58	0,04 **	0,65	0,08 *	0,54	0,05 *	0,45	0,01 ***	0,39	0,00 ***	0,81	0,50
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Güçlem sayısı	23688,00		10448,00		22796,00		17397,00		17273,00		18263,00		10279,00		12740,00		5587,00		8015,00		10228,00		13833,00	
Wald	1750,94		682,17		1583,29		931,94		995,07		1131,20		571,79		744,05		491,47		500,13		670,04		504,10	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-10770161,00		-1615546,88		-5958015,00		-3930793,00		-4477392,00		-5212763,00		-1510924,50		-1649362,75		-1085111,88		-461212,22		-920074,00		-1448700,63	

Ücretli çalışmaya karşın işveren olma olasılığı ile yaşın ve sağlık durumunun ilişkisi bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bölgelerin yarısından fazlasında evli bireylerin işveren olma olasılığı evli olmayanlara kıyasla daha yüksektir. Tüm bölgelerde hanehalkı sorumlularının işveren olma olasılığı olmayanlara göre daha yüksektir. Meslek lisesi, lise ve yükseköğretim mezunu olmanın işveren olma olasılığına etkisi bölgeler arasında farklılık gösterdiğinden bölgesel özelliklerin işverenliğin gerektirdiği beşeri sermaye açısından da farklılaştığı düşünülebilir. Hanehalkında çocuk olması bölgelerin çoğunda işveren olma olasılığını artırırken hanehalkı fert sayısında artış ise TR7 Orta Anadolu dışında tüm bölgelerde ücretli çalışmak yerine işveren olma olasılığı ile negatif ilişkilidir. Bu açıdan TR7 Orta Anadolu'da iş kurma kararında ailede işe yardımcı olabilecek daha fazla kişi olmasının etkin olduğu değerlendirilebilir. İşverenlik olasılığı ile çalışılan sektörler arasındaki ilişki bu tahmin sonuçlarına göre de bölgeler arasında farklılaşmaktadır. TR4 Doğu Marmara, TR7 Orta Anadolu, TR9 Doğu Karadeniz'de kayıtlı olanların olmayanlara kıyasla işveren olma olasılığının daha yüksek olması bu bölgelerde ücretli çalışmada enformelliğin nispeten fazla olduğunu düşündürebilir. Menkul gelirine ve konuta sahip olmak TR1 İstanbul, TR2 Batı Marmara, TR4 Doğu Marmara, TR8 Batı Karadeniz ve TRB Ortadoğu Anadolu'da işveren olma olasılığı ile pozitif ilişkiye sahiptir. Gelir dilimlerinin işveren olma olasılığıyla ilişkisi de bölgeler arasında farklılık göstermektedir.

İşverenlik olasılığının belirleyicileri karşılaştırma grubu ücretsiz aile işçileri olacak şekilde her bir İBBS Düzey 1 bölgesi için ayrı ayrı tahmin sonuçları Tablo 5.13'te sunulmaktadır.

Tablo 5.13. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,42	0,00 ***	0,25	0,00 ***	0,20	0,00 ***	1,78	0,12	0,18	0,00 ***	0,12	0,00 ***	0,16	0,01 ***	0,19	0,00 ***	1,10	0,92	0,43	0,21	0,32	0,03 **	0,00	0,00 ***
Yaş	1,28	0,00 ***	1,39	0,00 ***	1,26	0,00 ***	1,18	0,01 ***	1,22	0,00 ***	1,06	0,29	1,18	0,04 **	1,16	0,02 **	1,14	0,33	1,23	0,05 **	1,68	0,00 ***	3,85	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,996	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,01 ***	0,998	0,00 ***	0,999	0,22	0,998	0,02 **	0,998	0,01 ***	0,999	0,30	0,998	0,04 **	0,993	0,00 ***	0,985	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	0,79	0,45	0,65	0,37	1,47	0,07 *	1,71	0,17	0,44	0,06 *	0,49	0,11	3,53	0,00 ***	3,03	0,02 **	0,61	0,47	0,85	0,73	1,87	0,20	0,65	0,74
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,54	0,13	0,52	0,29	1,87	0,02 **	1,40	0,44	0,48	0,18	0,87	0,79	6,06	0,00 ***	3,28	0,02 **	0,96	0,97	2,76	0,31	3,10	0,09 *	0,07	0,12
Sağlık-Kötü	0,33	0,06 *	0,06	0,00 ***	0,88	0,81	0,31	0,11	0,80	0,81	0,20	0,02 **	2,99	0,31	2,48	0,18	0,06	0,01 **	8,71	0,01 **	1,35	0,64	0,14	0,41
Sağlık-Çok kötü	1,00	0,00 ***	0,11	0,09 *	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	16,73	0,01 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	17,52	0,20	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***
Evli	0,53	0,04 **	0,76	0,55	0,93	0,80	0,47	0,03 **	2,03	0,02 **	2,99	0,00 ***	6,32	0,00 ***	0,98	0,96	0,63	0,59	2,46	0,20	2,50	0,04 **	7,62	0,09 *
Hanehalkı sorumlusu	13,12	0,00 ***	37,22	0,00 ***	11,06	0,00 ***	37,87	0,00 ***	25,11	0,00 ***	29,71	0,00 ***	17,91	0,00 ***	36,60	0,00 ***	158,88	0,00 ***	33,96	0,00 ***	20,81	0,00 ***	797,81	0,00 ***
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	1,32	0,31	0,70	0,27	1,22	0,39	1,63	0,25	0,84	0,63	0,64	0,18	2,10	0,17	2,94	0,01 **	0,34	0,11	0,47	0,20	0,25	0,00 ***	0,04	0,00 ***
Meslek lisesi	1,24	0,58	2,03	0,15	0,71	0,16	2,36	0,02 **	1,05	0,89	1,01	0,98	1,81	0,23	1,41	0,51	1,45	0,61	0,16	0,00 ***	1,99	0,31	9,29	0,39
Yüksek okul ve üstü	3,78	0,00 ***	3,41	0,00 ***	3,54	0,00 ***	1,36	0,39	2,34	0,03 **	5,22	0,00 ***	0,76	0,59	6,76	0,00 ***	10,06	0,02 **	2,28	0,16	0,63	0,38	69,52	0,02 **
Aile																								
Çocuk var	2,89	0,00 ***	0,92	0,81	2,17	0,00 ***	1,78	0,06 *	1,62	0,18	1,32	0,37	1,68	0,23	3,31	0,01 ***	34,46	0,00 ***	3,20	0,14	0,71	0,43	1,00	1,00
Hanehalkı fert sayısı	0,77	0,00 ***	0,68	0,00 ***	0,71	0,00 ***	0,76	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,79	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,49	0,00 ***	0,58	0,06 *	0,79	0,18	0,81	0,00 ***	0,45	0,03 **
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	8,75	0,00 ***	5,46	0,00 ***	3,17	0,00 ***	1,63	0,15	1,83	0,19	4,47	0,00 ***	3,92	0,03 **	7,96	0,00 ***	33,74	0,00 ***	10,70	0,00 ***	1,24	0,77	2,67	0,46
Sanayi	2,72	0,00 ***	1,28	0,43	1,35	0,15	1,72	0,03 **	1,40	0,29	0,62	0,10 *	2,00	0,07 *	1,11	0,79	23,33	0,00 ***	1,14	0,89	0,78	0,68	0,89	0,90
Kayıtlı	12,19	0,00 ***	12,20	0,00 ***	15,77	0,00 ***	17,49	0,00 ***	14,39	0,00 ***	53,75	0,00 ***	34,60	0,00 ***	30,62	0,00 ***	67,59	0,00 ***	11,94	0,00 ***	5,95	0,00 ***	53,31	0,00 ***
Saat	1,03	0,00 ***	1,01	0,11	1,04	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,01	0,67	1,07	0,00 ***	1,10	0,00 ***
Finansal Sermaye																								
Yardım var	0,50	0,02 **	0,82	0,59	0,51	0,00 ***	0,87	0,71	1,26	0,60	0,38	0,00 ***	0,82	0,78	0,26	0,00 ***	1,33	0,85	0,50	0,60	1,25	0,75	0,07	0,03 **
Menkul geliri var	0,91	0,68	0,93	0,80	0,74	0,09 *	0,64	0,06 *	0,91	0,73	1,07	0,77	0,63	0,14	0,85	0,59	0,90	0,82	1,00	0,99	1,31	0,46	3,33	0,17
Konut var	0,84	0,41	0,61	0,14	0,87	0,40	1,25	0,42	0,62	0,08 *	0,81	0,39	1,47	0,34	1,50	0,25	1,29	0,69	0,65	0,34	0,80	0,59	0,41	0,29
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	2,73	0,41	2,16	0,22	2,97	0,03 **	0,44	0,28	0,50	0,43	1,25	0,69	0,39	0,37	1,13	0,87	20,29	0,12	1,85	0,63	0,09	0,01 ***	6,89	0,25
Hanehalkı gelir dilimi-3	2,00	0,55	6,29	0,01 ***	2,54	0,03 **	0,94	0,93	0,44	0,33	1,90	0,21	0,19	0,02 **	3,76	0,08 *	8,85	0,08 *	0,50	0,53	0,24	0,09 *	6,24	0,19
Hanehalkı gelir dilimi-4	5,44	0,14	6,94	0,00 ***	3,10	0,01 ***	1,36	0,67	1,34	0,72	2,46	0,08 *	0,47	0,30	6,85	0,01 ***	2,71	0,33	2,33	0,33	0,72	0,63	0,42	0,62
Hanehalkı gelir dilimi-5	8,32	0,07 *	10,95	0,00 ***	7,72	0,00 ***	2,32	0,25	1,77	0,46	4,16	0,00 ***	0,92	0,91	7,52	0,01 ***	21,04	0,01 **	3,59	0,12	0,57	0,40	0,51	0,58
Yıl																								
2006																								
2007	0,76	0,64	0,40	0,19	0,90	0,82	1,45	0,52	1,62	0,49	0,24	0,16	1,42	0,61	0,35	0,12	0,68	0,66	0,83	0,86	0,58	0,42	0,00	0,10 *
2008	1,44	0,51	0,57	0,46	0,69	0,41	1,01	0,99	1,98	0,37	0,12	0,03 **	3,03	0,23	0,89	0,88	0,65	0,63	0,70	0,74	0,82	0,80	0,00	0,01 ***
2009	0,76	0,63	0,50	0,42	0,65	0,37	2,69	0,12	0,57	0,38	0,15	0,05 *	2,01	0,36	0,72	0,68	0,28	0,17	0,31	0,23	0,45	0,34	0,01	0,01 **
2010	0,77	0,65	1,14	0,86	0,92	0,86	0,43	0,13	1,34	0,69	0,10	0,01 **	0,77	0,74	0,85	0,85	0,38	0,51	0,24	0,24	2,11	0,37	0,01	0,04 **
2011	0,65	0,38	0,64	0,52	0,56	0,21	0,55	0,33	0,43	0,17	0,15	0,04 **	0,38	0,29	1,47	0,59	0,56	0,57	0,26	0,37	2,36	0,28	0,04	0,12
2012	0,44	0,10	0,53	0,30	0,47	0,09 *	0,86	0,79	0,73	0,60	0,08	0,01 ***	0,34	0,13	0,86	0,82	1,38	0,79	0,20	0,23	1,01	0,99	0,03	0,05 **
2013	0,50	0,18	0,40	0,10	0,44	0,08 *	0,96	0,94	0,59	0,34	0,09	0,01 **	0,33	0,12	1,36	0,63	0,34	0,32	0,23	0,27	0,73	0,72	0,01	0,00 ***
2014	0,41	0,08 *	0,42	0,13	0,62	0,28	1,78	0,30	0,64	0,44	0,12	0,02 **	0,34	0,14	1,57	0,48	0,12	0,08 *	0,58	0,68	1,81	0,50	0,01	0,00 ***
2015	0,53	0,23	0,81	0,76	0,37	0,02 **	0,65	0,41	0,67	0,55	0,15	0,04 **	0,65	0,59	2,40	0,21	0,60	0,64	1,05	0,96	2,14	0,41	0,01	0,03 **
2016	0,29	0,02 **	0,74	0,62	0,48	0,07 *	0,48	0,16	0,28	0,03 **	0,24	0,13	0,84	0,82	2,44	0,17	1,81	0,63	0,76	0,82	2,96	0,12	0,00	0,01 **
2017	0,52	0,21	0,48	0,25	0,40	0,03 **	0,69	0,45	0,46	0,23	0,35	0,27	0,30	0,08 *	1,32	0,68	6,08	0,13	0,50	0,53	3,69	0,06 *	0,00	0,01 ***
2018	0,47	0,14	0,63	0,45	0,34	0,01 **	1,71	0,29	0,66	0,55	0,26	0,15	0,19	0,02 **	1,30	0,68	1,59	0,65	0,59	0,61	2,46	0,26	0,00	0,00 ***
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,01 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Gözlem sayısı	1951,00		1154,00		2489,00		1215,00		1429,00		1950,00		843,00		1181,00		472,00		521,00		711,00		700,00	
Wald	380,30		305,00		641,48		338,39		434,26		361,60		264,15		299,14		84,79		234,53		232,87		93,83	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-1028099,69		-246828,63		-865590,88		-503060,22		-462656,13		-514312,09		-151696,94		-232942,00		-75261,06		-50520,25		-129842,63		-48445,07	

Bölgelerin çoğunluğunda yaş ile işveren olma olasılığının ters u şekilli ilişkiye sahip olduğu görülmekte ve olasılık ortalama 45 yaşında maksimum değerine ulaştıktan sonra düştüğü görülmektedir. TR3 Ege, TR7 Orta Anadolu ve TR8 Batı Karadeniz’de sağlığı çok iyi yerine iyi ve orta olanların işveren olma olasılıkları daha yüksekken sağlığın kötü veya çok kötü olmasının işveren olma olasılığını azalttığı bölgeler de vardır. Bu bölgelerde yoğun olarak yapılan faaliyetlerde işverenliğin daha yüksek düzeyde fiziksel zindelik gerektirdiği düşünülebilir. Eğitim durumunun işveren olma olasılığına etkisindeki bölgesel farklılıklar; örneğin TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da lise mezunu olanların işveren olma olasılığı daha düşükken TR8 Batı Karadeniz’de daha yüksek olması gibi; bölgelerde işverenliğin gerektirdiği eğitim düzeyinin farklılığına işaret etmektedir. Diğer tahminlerde olduğu gibi burada da bölgeler arasında işverenlik olasılığı açısından sektörel farklılıklar olduğu görülmektedir. Bölgelerin çoğunda işverenlik uzun çalışma saatleriyle ilişkilidir. TRB Ortadoğu Anadolu’da hanehalkı gelirin 2. ve 3. %20’lik dilimlerde olması, TR7 Orta Anadolu’da ise 3. dilimde olması işveren olma olasılığı ile negatif ilişkilidir. TR3 Ege’de gelirin 2. dilim ve daha yüksekte olması, TR2 Batı Marmara ve TR8 Batı Karadeniz’de 3. dilim ve daha yüksekte olması, TR1 İstanbul’da ise en yüksek %20’lik gelir diliminde olması işveren olma olasılığı ile pozitif yönlü ilişkiye sahiptir.

İşveren olma olasılığının belirleyicileri karşılaştırma grubu kendi hesabına çalışma olacak şekilde her bir İBBS Düzey 1 bölgesi için ayrı ayrı tahmin edildiğinde ulaşılan sonuçlar Tablo 5.14’te gösterilmektedir.

Tablo 5.14. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Kendi Hesabına Çalışanlar

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,83	0,18	1,60	0,05 **	0,93	0,62	1,05	0,81	0,86	0,51	0,70	0,04 **	0,88	0,73	0,78	0,36	1,56	0,26	0,72	0,53	0,77	0,42	0,31	0,02 **
Yaş	0,95	0,05 **	0,95	0,18	0,98	0,41	0,91	0,01 ***	0,94	0,03 **	0,94	0,04 **	0,96	0,31	0,97	0,41	1,09	0,15	0,94	0,20	1,09	0,09 *	1,28	0,00 ***
Yaş ²	1,001	0,01 **	1,000	0,29	1,000	0,21	1,001	0,00 ***	1,001	0,03 **	1,000	0,13	1,000	0,28	1,000	0,61	0,999	0,22	1,000	0,65	0,999	0,01 **	0,997	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	0,97	0,82	0,77	0,24	0,92	0,48	0,87	0,49	0,65	0,03 **	1,10	0,57	1,45	0,07 *	0,98	0,91	0,89	0,64	1,00	0,99	0,80	0,28	1,32	0,29
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,94	0,72	0,80	0,39	0,98	0,91	0,92	0,71	0,61	0,04 **	1,08	0,68	1,41	0,15	1,20	0,48	0,98	0,95	1,00	1,00	0,93	0,78	1,09	0,76
Sağlık-Kötü	0,93	0,80	0,46	0,04 **	0,81	0,36	0,33	0,00 ***	0,63	0,18	0,88	0,65	0,68	0,32	0,59	0,22	0,39	0,02 **	1,84	0,11	0,43	0,02 **	0,73	0,40
Sağlık-Çok kötü	0,96	0,96	1,48	0,72	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,55	0,41	1,45	0,62	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	2,67	0,11	1,00	0,00 ***
Evli	0,95	0,70	1,13	0,54	1,36	0,03 **	1,17	0,42	1,18	0,35	1,54	0,02 **	1,89	0,03 **	1,69	0,03 **	2,31	0,02 **	1,77	0,10	2,22	0,01 **	0,72	0,36
Hanehalkı sorumlu	1,30	0,04 **	2,85	0,00 ***	1,25	0,11	1,59	0,01 **	2,06	0,00 ***	2,24	0,00 ***	2,04	0,00 ***	2,52	0,00 ***	1,55	0,15	6,08	0,00 ***	0,92	0,76	2,25	0,01 **
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	1,48	0,00 ***	1,59	0,02 **	1,76	0,00 ***	1,40	0,12	1,09	0,62	1,18	0,19	1,07	0,76	1,45	0,07 *	1,15	0,54	0,89	0,58	1,38	0,07 *	1,09	0,66
Meslek lisesi	0,87	0,37	1,22	0,28	1,09	0,52	1,64	0,00 ***	1,89	0,00 ***	0,76	0,10 *	1,19	0,45	1,53	0,03 **	1,63	0,03 **	0,93	0,83	1,20	0,47	1,28	0,42
Yüksek okul ve üstü	1,51	0,00 ***	2,98	0,00 ***	2,05	0,00 ***	1,12	0,50	1,99	0,00 ***	2,12	0,00 ***	1,64	0,02 **	4,52	0,00 ***	3,38	0,00 ***	2,17	0,01 ***	1,86	0,01 **	0,55	0,04 **
Aile																								
Çocuk var	1,46	0,00 ***	0,86	0,36	1,51	0,00 ***	1,30	0,08 *	1,39	0,01 **	1,08	0,55	0,85	0,38	1,04	0,81	1,68	0,02 **	1,22	0,44	1,56	0,04 **	1,05	0,83
Hanehalkı fert sayısı	0,93	0,04 **	0,85	0,02 **	0,83	0,00 ***	0,89	0,01 **	0,91	0,02 **	0,90	0,00 ***	0,97	0,54	0,86	0,00 ***	0,75	0,00 ***	0,87	0,02 **	0,77	0,00 ***	0,86	0,00 ***
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	1,45	0,01 **	5,93	0,00 ***	2,67	0,00 ***	2,20	0,00 ***	3,30	0,00 ***	3,56	0,00 ***	3,84	0,00 ***	1,84	0,01 ***	3,16	0,00 ***	2,19	0,04 **	1,70	0,06 *	1,70	0,07 *
Sanayi	3,49	0,00 ***	2,60	0,00 ***	2,32	0,00 ***	3,15	0,00 ***	1,89	0,00 ***	2,50	0,00 ***	4,08	0,00 ***	1,63	0,00 ***	4,12	0,00 ***	1,83	0,02 **	2,66	0,00 ***	2,64	0,00 ***
Kayıtlı	4,17	0,00 ***	3,60	0,00 ***	3,11	0,00 ***	5,26	0,00 ***	2,96	0,00 ***	3,23	0,00 ***	3,56	0,00 ***	2,70	0,00 ***	4,62	0,00 ***	2,35	0,00 ***	1,92	0,00 ***	2,92	0,00 ***
Saat	1,02	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,18	1,02	0,00 ***	1,01	0,11	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,00	0,34
Finansal Sermaye																								
Yardım var	0,68	0,01 ***	0,85	0,38	0,89	0,35	0,68	0,07 *	0,74	0,05 *	0,74	0,02 **	0,48	0,00 ***	0,73	0,12	0,50	0,02 **	1,27	0,48	0,99	0,97	0,47	0,02 **
Menkul gelir var	1,18	0,06 *	1,35	0,02 **	1,14	0,12	1,01	0,95	1,04	0,71	1,01	0,92	1,09	0,54	1,44	0,01 **	0,92	0,63	0,78	0,15	1,58	0,00 ***	0,93	0,64
Konut var	1,14	0,14	1,11	0,44	1,03	0,73	1,21	0,13	0,90	0,32	0,81	0,03 **	0,90	0,51	0,91	0,50	0,93	0,69	0,59	0,00 ***	1,38	0,06 *	0,92	0,57
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	1,18	0,68	3,25	0,01 **	1,59	0,05 **	1,10	0,81	0,98	0,95	1,93	0,01 ***	1,33	0,50	0,82	0,57	0,88	0,83	1,45	0,38	1,57	0,19	1,51	0,15
Hanehalkı gelir dilimi-3	1,89	0,08 *	4,76	0,00 ***	2,11	0,00 ***	1,45	0,34	1,24	0,48	2,99	0,00 ***	1,57	0,25	1,72	0,12	1,34	0,60	2,00	0,10 *	1,48	0,24	3,34	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	2,80	0,00 ***	8,63	0,00 ***	3,08	0,00 ***	2,40	0,02 **	1,93	0,03 **	4,23	0,00 ***	3,31	0,00 ***	1,99	0,04 **	2,22	0,14	3,07	0,01 ***	3,27	0,00 ***	4,14	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	6,23	0,00 ***	14,20	0,00 ***	9,29	0,00 ***	4,77	0,00 ***	4,51	0,00 ***	12,51	0,00 ***	5,71	0,00 ***	4,76	0,00 ***	4,59	0,00 ***	13,50	0,00 ***	8,93	0,00 ***	8,70	0,00 ***
Yıl																								
2006																								
2007	0,55	0,01 **	0,84	0,62	0,80	0,33	1,52	0,22	0,67	0,22	0,79	0,41	0,67	0,33	0,62	0,13	1,16	0,68	0,76	0,49	0,49	0,05 **	0,45	0,09 *
2008	0,47	0,00 ***	0,57	0,12	0,84	0,43	1,19	0,62	0,56	0,06 *	0,71	0,26	0,64	0,26	0,71	0,28	1,14	0,70	0,35	0,01 **	0,48	0,04 **	0,45	0,05 **
2009	0,33	0,00 ***	0,79	0,49	0,62	0,03 **	0,98	0,96	0,57	0,05 *	0,97	0,90	1,09	0,82	0,77	0,40	1,12	0,76	0,32	0,02 **	0,51	0,06 *	0,39	0,03 **
2010	0,38	0,00 ***	0,73	0,38	0,87	0,52	0,58	0,10 *	0,65	0,13	0,83	0,48	0,79	0,52	0,46	0,04 **	0,73	0,44	0,30	0,00 ***	0,52	0,08 *	0,38	0,02 **
2011	0,44	0,00 ***	0,68	0,26	0,73	0,13	0,58	0,10 *	0,53	0,02 **	0,72	0,22	0,76	0,45	0,54	0,06 *	1,13	0,77	0,35	0,02 **	0,35	0,00 ***	0,28	0,00 ***
2012	0,46	0,00 ***	0,72	0,33	0,63	0,03 **	0,67	0,18	0,57	0,04 **	0,61	0,07 *	0,93	0,83	0,64	0,14	1,33	0,47	0,22	0,00 ***	0,38	0,01 ***	0,40	0,01 **
2013	0,42	0,00 ***	0,70	0,27	0,71	0,10	0,62	0,11	0,47	0,00 ***	0,84	0,49	0,83	0,61	0,70	0,24	0,96	0,91	0,16	0,00 ***	0,44	0,03 **	0,40	0,01 ***
2014	0,37	0,00 ***	0,89	0,70	0,68	0,07 *	0,58	0,06 *	0,45	0,00 ***	0,78	0,31	0,66	0,22	0,80	0,48	0,71	0,38	0,15	0,00 ***	0,68	0,30	0,40	0,01 ***
2015	0,37	0,00 ***	0,90	0,75	0,64	0,03 **	0,52	0,03 **	0,55	0,02 **	0,78	0,32	1,21	0,58	0,83	0,57	1,03	0,93	0,19	0,00 ***	0,63	0,20	0,40	0,01 **
2016	0,36	0,00 ***	0,84	0,58	0,86	0,45	0,54	0,04 **	0,42	0,00 ***	0,91	0,71	1,17	0,66	0,57	0,08 *	1,12	0,78	0,34	0,00 ***	0,34	0,00 ***	0,38	0,01 ***
2017	0,41	0,00 ***	0,93	0,80	0,80	0,27	0,55	0,05 **	0,38	0,00 ***	0,97	0,90	0,88	0,70	0,42	0,00 ***	0,76	0,51	0,38	0,01 ***	0,47	0,03 **	0,50	0,05 **
2018	0,40	0,00 ***	0,73	0,29	0,67	0,04 **	0,57	0,06 *	0,45	0,00 ***	0,86	0,56	0,87	0,67	0,50	0,02 **	0,64	0,24	0,39	0,01 ***	0,43	0,01 **	0,46	0,03 **
Sabit	0,08	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,16	0,03 **	0,32	0,11	0,07	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,09	0,04 **	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***
Gözlem sayısı	4026,00		2386,00		4630,00		2608,00		3036,00		4138,00		2011,00		2451,00		1137,00		1584,00		2001,00		2549,00	
Wald	855,45		420,10		854,04		469,83		492,55		663,72		276,44		364,26		254,37		243,72		382,63		302,48	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-4855085,50		-934953,06		-3163571,25		-1840728,00		-2229333,00		-2812814,50		-882929,25		-989731,31		-607978,06		-290674,25		-576764,25		-947838,63	

Yaş ve kendi hesabına çalışmaya karşın işverenlik olasılığı arasındaki ilişkinin TR1 İstanbul, TR4 Doğu Marmara ve TR5 Batı Anadolu’da u şekilli olduğu; minimum değerlerine sırasıyla 36, 40 ve 47 yaşlarında ulaştıktan sonra işveren olma olasılığının arttığı; TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da ise ters u şeklinde ilişkiye sahip olduğu ve maksimum değerlerine 30 ve 41 yaşlarında ulaştıktan sonra azalmaya başladığı görülmektedir. Sağlık durumu ile ilgili bulgular bölgelerin çoğu için işverenliğin kendi hesabına çalışmaya kıyasla daha fazla fiziksel zindelik gerektirdiği savıyla uyumludur. Evli ve hanehalkı sorumlusu olmak bölgelerin çoğunda işveren olma olasılığını arttıran özelliklerdir. Eğitim durumlarıyla ilgili bulgulardan bölgelerin çoğu için işverenliğin kendi hesabına çalışmaya kıyasla daha fazla beşeri sermaye gerektirdiği görülmektedir. Burada tek istisna yükseköğretim mezunu olmanın işverenlik olasılığını düşürdüğü TRC Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Tüm bölgelerde inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışanların ve esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olanların kendi hesabına çalışma yerine işveren olma olasılığı hizmet sektörüne ve kayıtlı olmayanlara kıyasla daha yüksektir. İşverenlik bölgelerin çoğunda daha uzun çalışma saatleriyle ilişkidir. Tüm bölgelerde, hanehalkı en yüksek gelir diliminde olanların kendi hesabına çalışma yerine işveren olma olasılığı 1. dilimdekilere kıyasla daha yüksektir.

Kendi hesabına çalışmanın mikroekonomik belirleyicileri ücretlilerle karşılaştırmalı şekilde incelendiğinde Tablo 5.15’te gösterilen sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo 5.15. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretliler

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,84	0,01 **	0,73	0,00 ***	0,48	0,00 ***	0,77	0,00 ***	0,59	0,00 ***	0,70	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,20	0,00 ***	0,52	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,37	0,00 ***
Yaş	1,13	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,09	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,10	0,00 ***	1,10	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,06	0,01 ***	1,13	0,00 ***	1,10	0,00 ***
Yaş ²	0,999	0,00 ***	0,9997	0,07 *	0,999	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,999	0,02 **	0,999	0,00 ***	1,000	0,33	0,999	0,00 ***	0,999	0,01 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	1,01	0,96	0,89	0,33	1,17	0,03 **	0,83	0,11	1,51	0,00 ***	0,98	0,84	0,82	0,06 *	0,95	0,67	1,10	0,50	0,93	0,50	1,02	0,84	0,89	0,29
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,09	0,42	1,02	0,89	0,90	0,23	0,88	0,35	1,63	0,00 ***	0,97	0,78	0,87	0,27	0,95	0,72	1,04	0,82	1,09	0,52	1,00	0,98	0,94	0,59
Sağlık-Kötü	1,05	0,77	1,01	0,97	1,04	0,75	0,89	0,52	1,35	0,11	1,09	0,54	1,02	0,93	0,83	0,33	1,45	0,08 *	0,86	0,40	0,90	0,54	0,95	0,73
Sağlık-Çok kötü	2,08	0,22	1,87	0,23	1,32	0,48	2,66	0,08 *	2,81	0,02 **	1,36	0,36	0,59	0,44	3,01	0,10	3,05	0,04 **	0,94	0,93	1,88	0,21	0,71	0,48
Evli	1,34	0,00 ***	1,14	0,22	1,36	0,00 ***	1,19	0,14	1,15	0,19	1,14	0,11	2,13	0,00 ***	1,06	0,64	1,13	0,52	1,67	0,00 ***	0,97	0,84	1,52	0,00 ***
Hanehalkı sorumlu	1,13	0,12	1,09	0,45	1,25	0,00 ***	1,04	0,70	0,92	0,38	1,40	0,00 ***	0,87	0,28	1,35	0,01 ***	0,96	0,81	1,07	0,61	1,55	0,00 ***	1,44	0,00 ***
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	0,89	0,15	0,87	0,23	0,69	0,00 ***	0,80	0,06 *	0,75	0,00 ***	0,88	0,08 *	0,88	0,23	0,87	0,23	1,13	0,36	1,18	0,12	0,95	0,62	1,13	0,21
Meslek lisesi	0,87	0,14	0,74	0,01 ***	0,76	0,00 ***	0,76	0,00 ***	0,74	0,00 ***	0,75	0,00 ***	0,79	0,05 *	0,64	0,00 ***	0,83	0,19	0,56	0,00 ***	0,71	0,02 **	0,67	0,03 **
Yüksek okul ve üstü	0,73	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,44	0,00 ***	0,52	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,28	0,00 ***	0,29	0,00 ***	0,19	0,00 ***	0,15	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,20	0,00 ***	0,27	0,00 ***
Aile																								
Çocuk var	1,24	0,00 ***	1,20	0,03 **	1,15	0,02 **	1,23	0,01 **	1,10	0,22	1,35	0,00 ***	0,95	0,59	1,20	0,03 **	1,27	0,05 **	1,05	0,63	1,06	0,55	0,95	0,58
Hanehalkı fert sayısı	0,93	0,00 ***	0,97	0,34	0,94	0,01 ***	0,90	0,00 ***	0,99	0,59	0,95	0,02 **	1,03	0,30	0,98	0,40	1,02	0,63	1,02	0,34	0,97	0,07 *	0,94	0,00 ***
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	0,73	0,00 ***	0,27	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,26	0,00 ***	0,22	0,00 ***	0,26	0,00 ***	0,14	0,00 ***	0,26	0,00 ***	0,17	0,00 ***	0,06	0,00 ***	0,17	0,00 ***	0,11	0,00 ***
Sanayi	0,35	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,41	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,66	0,00 ***	0,70	0,00 ***	0,47	0,00 ***	0,88	0,14	0,31	0,00 ***	1,18	0,16	0,70	0,00 ***	0,44	0,00 ***
Kayıtlı	0,19	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,24	0,00 ***	0,18	0,00 ***	0,22	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,27	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,21	0,00 ***	0,35	0,00 ***	0,28	0,00 ***
Saat	1,00	0,01 **	1,02	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,02	0,00 ***
Finansal Sermaye																								
Yardım var	1,24	0,00 ***	1,12	0,19	0,95	0,42	1,17	0,11	1,22	0,02 **	1,10	0,15	0,83	0,07 *	1,03	0,73	1,08	0,57	0,96	0,75	1,11	0,27	0,82	0,05 **
Menkul geliri var	1,08	0,17	1,07	0,30	1,04	0,45	1,04	0,57	0,99	0,85	1,13	0,03 **	1,15	0,07 *	1,04	0,62	1,08	0,44	1,27	0,00 ***	1,17	0,04 **	1,12	0,10 *
Konut var	1,14	0,02 **	1,53	0,00 ***	1,09	0,09 *	1,17	0,03 **	1,20	0,00 ***	1,26	0,00 ***	1,34	0,00 ***	1,25	0,00 ***	1,12	0,24	1,97	0,00 ***	1,18	0,03 **	1,21	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,73	0,02 **	0,83	0,14	0,90	0,29	0,78	0,11	0,92	0,53	1,02	0,85	0,93	0,59	1,20	0,15	1,27	0,32	0,99	0,97	0,89	0,29	1,23	0,02 **
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,74	0,02 **	0,76	0,02 **	0,96	0,62	0,75	0,05 **	0,97	0,84	1,13	0,18	1,01	0,94	1,10	0,45	1,81	0,01 ***	0,90	0,43	1,20	0,12	1,30	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,79	0,06 *	0,68	0,00 ***	0,98	0,81	0,70	0,01 **	1,02	0,90	1,23	0,03 **	0,88	0,38	1,21	0,14	1,94	0,00 ***	0,80	0,12	1,05	0,69	1,53	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	1,02	0,89	0,85	0,22	0,97	0,78	1,00	0,99	1,16	0,29	1,42	0,00 ***	1,16	0,35	1,88	0,00 ***	2,72	0,00 ***	1,12	0,48	1,85	0,00 ***	1,84	0,00 ***
Yıl																								
2006																								
2007	1,38	0,05 *	1,06	0,74	0,91	0,47	0,78	0,26	1,02	0,91	1,06	0,69	0,86	0,42	1,04	0,81	0,94	0,80	1,23	0,35	1,14	0,50	0,98	0,92
2008	1,51	0,01 **	1,28	0,17	0,96	0,77	0,81	0,31	1,23	0,29	1,19	0,26	1,09	0,65	1,32	0,15	1,17	0,46	1,32	0,19	1,17	0,39	1,25	0,23
2009	1,77	0,00 ***	1,40	0,06 *	1,06	0,67	0,96	0,86	1,38	0,08 *	1,17	0,30	1,06	0,76	1,35	0,13	0,91	0,66	1,70	0,01 **	1,10	0,60	1,49	0,03 **
2010	1,89	0,00 ***	1,57	0,01 **	1,04	0,77	1,19	0,37	1,20	0,33	1,09	0,58	1,05	0,79	1,36	0,11	0,91	0,68	1,68	0,01 **	0,93	0,69	1,37	0,08 *
2011	1,60	0,00 ***	1,37	0,08 *	1,04	0,74	1,08	0,68	1,24	0,23	1,09	0,55	1,02	0,93	1,03	0,88	0,84	0,47	1,33	0,16	1,08	0,69	1,30	0,14
2012	1,70	0,00 ***	1,17	0,38	1,11	0,43	1,03	0,88	1,02	0,89	0,90	0,47	0,96	0,81	0,87	0,44	0,85	0,51	0,86	0,47	0,79	0,20	1,18	0,34
2013	1,76	0,00 ***	1,23	0,22	0,99	0,92	1,06	0,74	1,09	0,61	0,89	0,40	0,83	0,30	1,11	0,55	0,91	0,71	1,06	0,78	0,74	0,11	1,29	0,13
2014	1,70	0,00 ***	1,25	0,20	0,98	0,87	1,23	0,23	1,29	0,13	0,95	0,69	0,95	0,78	1,05	0,76	0,93	0,76	1,12	0,58	0,62	0,01 ***	1,24	0,18
2015	1,76	0,00 ***	1,22	0,25	1,16	0,21	1,16	0,38	1,17	0,35	0,98	0,89	0,61	0,01 ***	1,07	0,69	0,86	0,52	1,19	0,40	0,62	0,01 **	1,06	0,72
2016	1,63	0,00 ***	1,25	0,20	0,93	0,54	1,21	0,26	1,08	0,67	1,03	0,83	0,61	0,01 ***	0,87	0,43	0,76	0,25	0,94	0,79	0,85	0,39	1,14	0,45
2017	1,42	0,02 **	1,29	0,14	0,96	0,73	1,03	0,86	1,10	0,57	0,90	0,46	0,74	0,10 *	0,98	0,92	0,87	0,53	0,97	0,89	0,82	0,29	1,03	0,87
2018	1,49	0,01 ***	1,52	0,01 **	0,97	0,83	1,02	0,89	1,17	0,36	0,88	0,34	0,80	0,22	1,01	0,96	1,09	0,71	1,16	0,47	0,81	0,24	1,07	0,69
Sabit	0,01	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***
Gözlem sayısı	24506,00		11540,00		24430,00		18298,00		18226,00		19891,00		11202,00		13863,00		6032,00		8973,00		11277,00		15550,00	
Wald	2318,91		1417,70		2531,37		1943,96		1596,95		1732,24		1018,97		990,88		531,12		919,98		836,05		1314,55	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-14921460,00		-3654780,75		-10441947,00		-6470298,50		-7111162,50		-9916633,00		-3201676,00		-3816826,25		-2170900,00		-1315439,50		-2736165,00		-5033246,50	

Kendi hesabına çalışma olasılığı ücretlilerle karşılaştırmalı olarak incelendiğinde TRA Kuzeydoğu Anadolu dışında tüm bölgelerde yaşı kendi hesabına çalışma olasılığı ile ters u şeklinde ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. TRA Kuzeydoğu Anadolu’da ise yaş ile kendi hesabına çalışma olasılığı doğrusal pozitif ilişkiye sahiptir. Bölgelerin bir bölümü için kendi hesabına çalışmanın sağlık durumu iyi olmayan bireyler için esneklik sağlaması savıyla uyumlu bulgular elde edilmiştir. TR1 İstanbul, TR3 Ege, TR7 Orta Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da evli olan bireylerin kendi hesabına çalışma olasılıkları evli olmayanlara kıyasla daha yüksektir. Hanehalkı sorumlusu olmak TR3 Ege, TR6 Akdeniz, TR8 Batı Karadeniz, TRB Ortadoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Bölgelerin çoğunda ilköğretimden yüksek eğitim seviyesine sahip olmak ücretli çalışmaya karşın kendi hesabına çalışma olasılığını düşürmektedir. Bu bakımdan yüksek eğitilmiş bireylerin erişebileceği ücretli istihdam fırsatlarının daha fazla olacağı düşünülürse kendi hesabına çalışmayı tercih eden düşük eğitilmiş bireylerin zorunluluktan bu tercihi yaptıkları çıkarsaması yapılabilir. Hanehalkında çocuk olması bölgelerin çoğunda kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkiliyken hanehalkı fert sayısı negatif ilişkilidir. Bölgelerin büyük bölümünde inşaat ve sanayi sektörleri hizmet sektörüne kıyasla kendi hesabına çalışma açısından daha az elverişlidir. Kendi hesabına çalışma tüm bölgelerde enformellik ve ücretli çalışmaya kıyasla daha uzun çalışma saatleriyle ilişkilidir. Hanehalkının yardım almış olması TR7 Orta Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da kendi hesabına çalışma olasılığı ile negatif ilişkiliyken TR1 İstanbul ve TR5 Batı Anadolu’da pozitif ilişkili bulunmuştur. Menkul gelir ve konut sahipliği bölgelerin çoğunda kendi hesabına çalışma olasılığını arttırmaktadır. Bu bulgu bireylerin iş kurmak için öz kaynaklarını kullandığı şeklinde yorumlanabilir. TR1 İstanbul’da 2.-4. dilimlerde hanehalkı gelirinin kendi hesabına çalışma olasılığını düşürmesi, öz kaynağı yüksek bireyler iş kurmak yerine ücretli çalışmayı tercih ederken gelir düzeyi en düşük hanehalklarından olan bireylerin zorunluluktan kendi hesabına çalışmayı daha fazla tercih ettiğine işaret edebilir.

Kendi hesabına çalışmanın mikroekonomik belirleyicileri ücretsiz aile işçileriyle karşılaştırmalı şekilde incelendiğinde Tablo 5.16’da yer alan sonuçlar elde edilmektedir.

Tablo 5.16. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri

	TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler																								
Kadın	0,77	0,22	0,35	0,00 ***	0,28	0,00 ***	1,07	0,78	0,33	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,40	0,00 ***	0,67	0,09 *	0,18	0,00 ***	0,56	0,20	0,89	0,77	0,09	0,00 ***
Yaş	1,22	0,00 ***	1,23	0,00 ***	1,24	0,00 ***	1,29	0,00 ***	1,28	0,00 ***	1,25	0,00 ***	1,34	0,00 ***	1,18	0,00 ***	1,31	0,00 ***	1,26	0,00 ***	1,30	0,00 ***	1,35	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,997	0,01 ***
Sağlık-Çok iyi																								
Sağlık-İyi	0,70	0,16	0,84	0,51	1,24	0,14	1,50	0,10 *	1,14	0,64	0,94	0,77	1,39	0,21	1,94	0,00 ***	0,85	0,69	0,80	0,40	2,67	0,00 ***	0,87	0,63
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,63	0,16	0,95	0,86	1,37	0,10	1,09	0,76	1,68	0,14	1,16	0,55	1,67	0,15	1,72	0,06 *	1,83	0,24	2,06	0,08 *	3,41	0,00 ***	1,05	0,92
Sağlık-Kötü	0,94	0,90	0,63	0,28	1,14	0,62	1,28	0,59	1,53	0,36	0,96	0,91	0,98	0,97	3,64	0,00 ***	0,56	0,35	0,94	0,91	2,42	0,04 **	1,12	0,82
Sağlık-Çok kötü	1,00	0,00 ***	0,39	0,27	1,99	0,46	1,00	0,00 ***	1,00	0,00 ***	0,87	0,87	1,00	0,00 ***	4,61	0,39	1,77	0,75	1,30	0,86	4,97	0,15	1,16	0,88
Evli	1,06	0,80	0,73	0,11	0,79	0,11	1,12	0,59	1,37	0,14	0,79	0,21	2,25	0,00 ***	0,86	0,43	1,52	0,27	1,97	0,03 **	1,18	0,54	3,53	0,00 ***
Hanehalkı sorumusu	8,01	0,00 ***	9,32	0,00 ***	5,47	0,00 ***	6,69	0,00 ***	7,10	0,00 ***	7,50	0,00 ***	7,02	0,00 ***	6,25	0,00 ***	11,32	0,00 ***	7,54	0,00 ***	12,91	0,00 ***	17,48	0,00 ***
Eğitim																								
İlköğretim ve altı																								
Lise	0,69	0,05 *	0,71	0,12	0,66	0,02 **	0,80	0,40	0,59	0,03 **	1,27	0,21	0,88	0,60	0,82	0,44	0,35	0,01 **	1,52	0,18	0,32	0,00 ***	0,74	0,27
Meslek lisesi	2,29	0,00 ***	0,92	0,73	0,82	0,30	1,00	0,99	0,55	0,01 **	0,79	0,26	0,76	0,48	1,47	0,15	4,34	0,01 ***	0,30	0,00 ***	0,97	0,93	4,49	0,01 ***
Yüksek okul ve üstü	2,19	0,00 ***	1,60	0,06 *	1,13	0,47	1,07	0,81	0,80	0,39	2,17	0,00 ***	0,72	0,44	0,77	0,43	2,22	0,22	1,28	0,61	1,08	0,89	2,48	0,10 *
Aile																								
Çocuk var	0,98	0,91	2,16	0,00 ***	1,80	0,00 ***	1,75	0,00 ***	1,03	0,90	0,99	0,93	1,83	0,01 **	1,55	0,03 **	3,12	0,01 **	1,55	0,11	0,58	0,06 *	0,79	0,39
Hanehalkı fert sayısı	0,98	0,64	0,84	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,83	0,00 ***	0,82	0,00 ***	0,92	0,06 *	0,80	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,90	0,29	0,99	0,92	0,96	0,28	0,90	0,01 **
İstihdam																								
Hizmet																								
İnşaat	3,48	0,01 **	1,30	0,41	1,86	0,02 **	0,98	0,94	0,45	0,03 **	0,93	0,80	0,96	0,92	1,89	0,01 **	1,67	0,36	2,18	0,12	1,12	0,76	0,19	0,00 ***
Sanayi	0,73	0,08 *	1,68	0,01 ***	1,13	0,42	1,18	0,42	1,45	0,08 *	2,17	0,00 ***	0,96	0,87	2,59	0,00 ***	0,92	0,89	2,75	0,01 ***	0,96	0,92	0,85	0,57
Kayıtlı	1,69	0,00 ***	3,43	0,00 ***	2,65	0,00 ***	2,08	0,00 ***	2,31	0,00 ***	5,67	0,00 ***	3,53	0,00 ***	4,28	0,00 ***	5,55	0,00 ***	4,07	0,00 ***	2,18	0,01 **	1,57	0,12
Saat	0,99	0,02 **	1,00	0,64	1,00	0,17	1,00	0,55	0,99	0,00 ***	1,00	0,25	0,99	0,38	1,01	0,09 *	1,02	0,14	1,01	0,21	1,01	0,05 *	1,01	0,28
Finansal Sermaye																								
Yardım var	1,11	0,67	1,50	0,08 *	1,19	0,29	1,18	0,57	1,81	0,02 **	0,92	0,65	1,49	0,23	0,88	0,58	1,38	0,57	2,38	0,05 *	0,98	0,95	4,34	0,01 ***
Menkul geliri var	1,04	0,81	0,77	0,08 *	0,88	0,23	0,74	0,06 *	0,84	0,30	1,02	0,86	0,75	0,14	1,07	0,64	0,83	0,53	1,37	0,19	0,54	0,01 ***	0,91	0,70
Konut var	0,56	0,00 ***	1,13	0,44	0,92	0,44	0,85	0,39	1,07	0,68	0,97	0,82	1,07	0,76	0,75	0,12	1,05	0,88	1,82	0,02 **	1,12	0,66	0,44	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-1																								
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,90	0,83	1,04	0,90	0,76	0,27	0,61	0,26	0,92	0,83	0,91	0,69	0,33	0,00 ***	1,57	0,15	1,42	0,69	0,32	0,07 *	0,78	0,57	0,58	0,20
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,66	0,40	0,99	0,97	0,64	0,05 *	0,73	0,45	1,02	0,96	0,47	0,00 ***	0,37	0,01 ***	1,01	0,96	1,02	0,98	0,16	0,00 ***	0,68	0,32	0,72	0,44
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,59	0,28	0,54	0,02 **	0,58	0,02 **	0,68	0,35	0,79	0,51	0,36	0,00 ***	0,35	0,01 ***	1,14	0,66	0,43	0,29	0,20	0,01 ***	0,53	0,11	0,48	0,08 *
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,37	0,05 **	0,54	0,02 **	0,43	0,00 ***	0,48	0,10 *	0,76	0,44	0,31	0,00 ***	0,45	0,05 **	1,09	0,80	1,87	0,46	0,24	0,03 **	0,34	0,01 **	0,38	0,03 **
Yıl																								
2006																								
2007	0,93	0,86	0,83	0,64	1,17	0,55	1,09	0,84	1,33	0,40	0,80	0,58	1,49	0,37	0,73	0,43	1,04	0,95	1,03	0,96	0,82	0,69	0,21	0,05 *
2008	1,18	0,71	0,81	0,58	0,98	0,93	1,16	0,74	2,74	0,02 **	0,59	0,17	1,14	0,75	0,74	0,45	0,71	0,57	1,29	0,58	0,84	0,71	0,42	0,23
2009	1,03	0,95	1,05	0,89	1,57	0,12	2,17	0,12	1,53	0,28	0,65	0,30	1,23	0,63	0,73	0,45	0,37	0,10	2,07	0,14	0,51	0,17	1,24	0,79
2010	1,15	0,73	1,40	0,40	1,25	0,43	1,68	0,21	1,85	0,10	0,72	0,39	1,45	0,44	0,80	0,58	0,75	0,71	2,28	0,15	1,13	0,82	0,33	0,10
2011	1,17	0,69	1,09	0,83	1,05	0,87	1,22	0,62	1,36	0,39	0,96	0,91	0,78	0,56	0,59	0,17	0,59	0,47	2,10	0,22	1,49	0,49	0,43	0,21
2012	0,71	0,38	0,82	0,59	1,08	0,77	1,40	0,42	1,40	0,36	0,87	0,69	1,00	1,00	0,85	0,68	0,65	0,54	1,09	0,87	1,16	0,79	0,20	0,02 **
2013	0,92	0,82	0,86	0,69	0,94	0,80	1,44	0,37	1,54	0,21	0,90	0,78	0,82	0,63	0,62	0,17	0,73	0,64	2,74	0,08 *	1,14	0,81	0,25	0,03 **
2014	0,88	0,75	1,05	0,89	0,90	0,67	2,05	0,06 *	2,26	0,03 **	0,79	0,50	0,88	0,77	0,58	0,11	1,32	0,72	2,90	0,05 *	1,36	0,57	0,23	0,02 **
2015	0,80	0,57	1,33	0,45	0,87	0,57	1,06	0,88	2,98	0,01 ***	0,59	0,14	0,99	0,99	0,72	0,35	0,96	0,96	3,42	0,03 **	1,36	0,56	0,30	0,07 *
2016	0,91	0,81	0,87	0,69	0,60	0,03 **	1,40	0,39	1,66	0,18	0,67	0,27	1,08	0,88	0,83	0,62	1,10	0,90	2,95	0,09 *	2,38	0,15	0,18	0,01 **
2017	0,94	0,89	0,92	0,81	0,61	0,04 **	1,09	0,83	1,94	0,12	0,66	0,23	1,03	0,95	0,82	0,60	1,03	0,96	2,30	0,10	1,35	0,63	0,20	0,02 **
2018	0,89	0,78	1,01	0,97	0,70	0,12	1,36	0,43	1,96	0,08 *	0,57	0,11	0,79	0,62	0,97	0,94	1,33	0,68	2,35	0,11	1,56	0,45	0,25	0,04 **
Sabit	0,40	0,31	0,05	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,09	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,11	0,10
Gözlem sayısı	2766,00		2246,00		4093,00		2079,00		2343,00		3578,00		1763,00		2295,00		906,00		1464,00		1760,00		2385,00	
Wald	376,37		468,73		833,92		373,22		373,68		613,16		458,70		392,52		168,37		243,47		359,13		332,23	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-1837975,25		-724495,75		-1985566,50		-1032700,88		-1011948,25		-1618088,50		-426176,56		-841893,81		-231346,86		-170222,02		-343599,50		-421788,94	

Tüm bölgelerde yaş artışının kendi hesabına çalışma olasılığı ile ters u şeklinde ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Bölgelerin bir kısmında sağlık durumu kötü olanların sağladığı esneklik nedeniyle kendi hesabına çalışmayı seçtiğine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Evli olanların ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığı TR7 Orta Anadolu, TRA Kuzeydoğu Anadolu ve TRC Güneydoğu Anadolu’da evli olmayanlara kıyasla anlamlı derecede yüksektir. Hanehalkı sorumlusu olmak ise tüm bölgelerde ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Bölgelerin bir bölümünde lise ya da meslek lisesi mezunu olmak kendi hesabına çalışma olasılığını düşürürken TR1 İstanbul, TR9 Doğu Karadeniz ve TRC Güneydoğu Anadolu’da meslek lisesi mezunu olmak yükseltmektedir. Çalışılan sektör ve kendi hesabına çalışma olasılığı ilişkisi bölgelere göre farklılık göstermekte; bu durum bölgelerde sektörlerin girişimciliğe elverişlilik açısından farklı yapısal özellikleri olduğuna işaret etmektedir. Kendi hesabına çalışma ücretsiz aile işçiliği ile kıyaslandığında bölgelerin büyük bölümünde daha yüksek kayıtlılıkla ilişkilidir ancak TRC Güneydoğu Anadolu’da ücretsiz aile işçiliği ile kendi hesabına çalışma olasılığı arasında kayıtlılık açısından anlamlı bir fark olmadığı dikkat çekicidir. Bu bulgu TRC Güneydoğu Anadolu’da kendi hesabına çalışmanın ücretsiz aile işçiliği kadar enformel bir istihdam durumu olduğuna işaret etmektedir. Bölgeler arasında kendi hesabına çalışılan işlerin farklılaşmasına dair elde edilen bir bulgu da çalışma saatleriyle ilgilidir. Bölgelerin bir kısmında kendi hesabına çalışma ücretsiz aile işçiliğine karşın daha fazla çalışma saatiyle ilişkiliyken bir kısmında daha az çalışma saatiyle ilişkilidir. Hanehalkının yardım almış olması bölgelerin bir kısmında ücretsiz aile işçisi olmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkiliyken bir kısmında menkul gelirine sahip olmak negatif ilişkili bulunmuştur. Bölgelerin çoğunda kendi hesabına çalışma olasılığı hanehalkı gelir düzeyinin yükselmesiyle ters ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle hanehalkının geliri yükseldikçe bireyler iş kurup kendi hesabına çalışmanın sorumluluğunu almak yerine ücretsiz aile işçisi olarak kalmayı tercih etmekte ya da hanehalkı geliri ücretsiz aile işçisi olarak üretilen değere yönelik talep olarak düşünülürse bu talep arttıkça hanede ücretsiz aile işçilerinin işgücüne daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

5.4.3. Kadın ve erkekler için girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmada belirleyici etkenler: Türkiye ve gelişmişlik düzeyine göre bölge grupları

Girişimciliğin, işverenliğin ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicileri kadın-erkek ayrımında Türkiye geneli ve gelişmişlik düzeyine göre 2 bölge grubu için incelenmiştir. Bölgelerin gelişmişlik düzeyine göre gruplanmasında kişi başına GSYH değerleri ve sosyoekonomik gelişmişlik endeksi temel alınmıştır. Buna göre 1. grup TR1 İstanbul, TR2 Batı Marmara, TR3 Ege, TR4 Doğu Marmara, TR5 Batı Anadolu ve TR6 Akdeniz bölgelerini kapsarken 2. grup diğer altı bölgeyi kapsamaktadır.

Girişimciliğin mikroekonomik belirleyicilerine ilişkin kadın-erkek ayrımındaki model tahminlerinin sonuçları Tablo 5.17’de yer almaktadır.

Tablo 5.17. Girişimci Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri

	Karşılaştırma Grubu: Ücretliler						Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri																	
	Türkiye				1. Grup Bölge		2. Grup Bölge		Türkiye				1. Grup Bölge		2. Grup Bölge									
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek									
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p								
Demografik Özellikler																								
Yaş	1,13	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,09	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,30	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,31	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,29	0,00 ***
Yaş ²	0,9989	0,00 ***	0,9996	0,00 ***	0,9990	0,00 ***	0,9996	0,00 ***	0,9986	0,00 ***	0,9994	0,00 ***	0,9984	0,00 ***	0,9972	0,00 ***	0,9984	0,00 ***	0,9972	0,00 ***	0,9981	0,00 ***	0,9972	0,00 ***
Sağlık-Çok iyi					Referans Kategorisi								Referans Kategorisi											
Sağlık-İyi	1,01	0,88	0,95	0,11	1,05	0,58	0,96	0,30	0,89	0,41	0,93	0,10	1,09	0,51	1,25	0,01 ***	1,23	0,16	1,07	0,54	0,70	0,16	1,66	0,00 ***
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,10	0,25	0,94	0,07 *	1,15	0,13	0,95	0,22	0,90	0,50	0,92	0,15	1,40	0,02 **	1,11	0,36	1,56	0,01 ***	0,92	0,55	0,97	0,93	1,74	0,00 ***
Sağlık-Kötü	1,03	0,79	0,96	0,46	1,08	0,55	0,98	0,78	0,94	0,76	0,93	0,30	1,41	0,06 *	1,10	0,57	1,76	0,01 **	0,76	0,18	0,64	0,20	2,32	0,00 ***
Sağlık-Çok kötü	1,46	0,19	1,88	0,00 ***	1,52	0,23	2,06	0,00 ***	1,52	0,38	1,33	0,25	1,87	0,29	2,89	0,04 **	2,15	0,28	1,81	0,35	1,45	0,78	7,11	0,02 **
Evli	1,35	0,00 ***	1,29	0,00 ***	1,41	0,00 ***	1,22	0,00 ***	1,09	0,52	1,59	0,00 ***	0,51	0,00 ***	1,34	0,00 ***	0,50	0,00 ***	1,10	0,38	0,52	0,00 ***	2,13	0,00 ***
Hanehalkı sorumsuz	1,53	0,00 ***	1,38	0,00 ***	1,55	0,00 ***	1,38	0,00 ***	1,34	0,07 *	1,35	0,00 ***	5,71	0,00 ***	5,53	0,00 ***	6,00	0,00 ***	5,20	0,00 ***	4,82	0,00 ***	6,96	0,00 ***
Eğitim					Referans Kategorisi								Referans Kategorisi											
İlköğretim ve altı																								
Lise	1,09	0,20	0,98	0,41	1,06	0,49	0,93	0,04 **	1,18	0,26	1,05	0,28	1,28	0,04 **	0,66	0,00 ***	1,28	0,06 *	0,65	0,00 ***	1,31	0,24	0,71	0,01 ***
Meslek lisesi	1,04	0,65	0,82	0,00 ***	1,05	0,56	0,83	0,00 ***	0,90	0,57	0,75	0,00 ***	1,21	0,15	0,84	0,07 *	1,13	0,40	0,79	0,04 **	2,28	0,01 **	1,15	0,43
Yüksek okul ve üstü	0,64	0,00 ***	0,55	0,00 ***	0,66	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,36	0,00 ***	0,30	0,00 ***	2,45	0,00 ***	1,16	0,15	2,49	0,00 ***	1,16	0,24	2,26	0,02 **	1,09	0,68
Aile																								
Çocuk var	1,47	0,00 ***	1,22	0,00 ***	1,48	0,00 ***	1,29	0,00 ***	1,56	0,00 ***	1,06	0,12	1,27	0,01 ***	1,32	0,00 ***	1,25	0,03 **	1,41	0,00 ***	1,51	0,04 **	1,23	0,11
Hanehalkı fert sayısı	0,85	0,00 ***	0,94	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,92	0,00 ***	0,87	0,00 ***	0,95	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,88	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,88	0,01 ***	0,90	0,00 ***
İstihdam					Referans Kategorisi								Referans Kategorisi											
Hizmet																								
İnşaat			0,42	0,00 ***			0,57	0,00 ***			0,20	0,00 ***			1,73	0,00 ***			2,10	0,00 ***			1,25	0,24
Sanayi	1,31	0,00 ***	0,46	0,00 ***	1,06	0,21	0,47	0,00 ***	4,15	0,00 ***	0,47	0,00 ***	2,83	0,00 ***	0,73	0,00 ***	2,46	0,00 ***	0,80	0,02 **	5,70	0,00 ***	0,55	0,00 ***
Kayıtlı	0,22	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,21	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,25	0,00 ***	0,40	0,00 ***	2,65	0,00 ***	4,46	0,00 ***	2,53	0,00 ***	4,77	0,00 ***	3,50	0,00 ***	3,96	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,04	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,04	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,04	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	0,99	0,08 *	1,02	0,00 ***
Finansal Sermaye																								
Yardım var	1,15	0,01 ***	0,94	0,03 **	1,16	0,01 ***	0,98	0,51	0,99	0,94	0,83	0,00 ***	1,09	0,40	0,93	0,46	1,07	0,58	0,89	0,37	1,12	0,62	1,03	0,88
Menkul geliri var	1,14	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,04	0,66	1,04	0,66	1,04	0,00 ***	0,88	0,07 *	0,87	0,02 **	0,88	0,11	0,85	0,04 **	0,87	0,38	0,91	0,33
Konut var	1,19	0,00 ***	1,24	0,00 ***	1,23	0,00 ***	1,21	0,00 ***	0,96	0,61	1,34	0,00 ***	0,71	0,00 ***	0,95	0,47	0,75	0,00 ***	0,86	0,06 *	0,53	0,00 ***	1,20	0,13
Hanehalkı gelir dilimi-1					Referans Kategorisi								Referans Kategorisi											
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,82	0,01 **	1,02	0,55	0,79	0,01 **	0,92	0,11	0,97	0,81	1,14	0,01 **	1,30	0,07 *	0,64	0,00 ***	1,27	0,15	0,67	0,02 **	1,24	0,45	0,57	0,02 **
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,76	0,00 ***	1,21	0,00 ***	0,77	0,00 ***	0,60	0,27	0,75	0,03 **	1,48	0,00 ***	1,00	0,98	0,60	0,00 ***	0,95	0,76	0,68	0,02 **	1,07	0,82	0,46	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,78	0,00 ***	1,34	0,00 ***	0,76	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,02	0,88	1,62	0,00 ***	0,96	0,78	0,52	0,00 ***	1,00	0,98	0,61	0,00 ***	0,71	0,25	0,39	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	1,16	0,10 *	2,35	0,00 ***	1,12	0,28	2,10	0,00 ***	1,62	0,00 ***	2,98	0,00 ***	1,04	0,79	0,55	0,00 ***	1,01	0,95	0,64	0,01 ***	1,16	0,65	0,41	0,00 ***
1. Grup Bölge	1,18	0,00 ***	0,97	0,15									1,06	0,50	0,81	0,00 ***								
Yıl					Referans Kategorisi								Referans Kategorisi											
2006																								
2007	1,00	0,99	0,99	0,87	1,01	0,94	1,00	0,96	1,00	0,99	0,95	0,55	0,90	0,62	1,05	0,73	0,90	0,67	1,19	0,36	0,83	0,69	0,74	0,20
2008	1,10	0,46	1,06	0,24	1,11	0,48	1,05	0,42	1,13	0,64	1,10	0,24	0,96	0,83	1,04	0,82	1,03	0,89	1,19	0,38	0,64	0,28	0,72	0,16
2009	1,38	0,01 **	1,09	0,09 *	1,36	0,03 **	1,09	0,19	1,47	0,11	1,09	0,26	1,14	0,53	1,19	0,26	1,23	0,37	1,36	0,14	0,68	0,33	0,85	0,50
2010	1,39	0,01 ***	1,09	0,08 *	1,41	0,01 **	1,11	0,07 *	1,23	0,39	1,01	0,87	1,38	0,11	1,08	0,60	1,43	0,12	1,21	0,30	1,04	0,92	0,77	0,32
2011	1,29	0,03 **	1,02	0,67	1,41	0,01 **	1,03	0,65	0,90	0,64	1,01	0,92	1,32	0,15	0,91	0,52	1,57	0,04 **	0,87	0,44	0,49	0,08 *	0,97	0,89
2012	1,20	0,13	0,97	0,55	1,34	0,03 **	0,98	0,79	0,68	0,11	0,94	0,41	1,24	0,26	0,89	0,43	1,39	0,12	0,84	0,33	0,67	0,34	0,98	0,92
2013	1,08	0,51	1,00	0,99	1,21	0,15	1,01	0,88	0,63	0,04 **	0,98	0,77	1,17	0,39	0,85	0,25	1,33	0,16	0,86	0,41	0,61	0,24	0,75	0,21
2014	1,12	0,32	1,01	0,89	1,25	0,09 *	1,03	0,59	0,68	0,09 *	0,95	0,50	1,17	0,39	0,96	0,75	1,27	0,25	1,05	0,81	0,78	0,52	0,74	0,19
2015	1,08	0,50	1,05	0,31	1,19	0,18	1,12	0,05 **	0,70	0,13	0,86	0,04 **	1,06	0,75	0,98	0,87	1,11	0,62	0,96	0,83	0,89	0,79	1,01	0,96
2016	1,03	0,81	1,01	0,89	1,15	0,30	1,06	0,32	0,66	0,07 *	0,87	0,06 *	1,04	0,84	0,94	0,69	1,07	0,76	0,91	0,60	0,92	0,85	1,07	0,80
2017	0,99	0,93	0,98	0,69	1,08	0,58	1,02	0,69	0,75	0,21	0,87	0,06 *	0,96	0,84	1,01	0,94	1,06	0,77	0,93	0,68	0,55	0,14	1,30	0,31
2018	0,89	0,31	1,03	0,51	0,97	0,84	1,06	0,32	0,65	0,06 *	0,96	0,61	0,93	0,68	1,13	0,43	1,01	0,95	1,06	0,77	0,58	0,18	1,42	0,16
Sabit	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,30	0,01 ***	0,01	0,00 ***	0,35	0,03 **	0,01	0,00 ***	0,16	0,04 **	0,01	0,00 ***
Gözlem sayısı	45453,00		148102,00		32901,00		90948,00		12552,00		57154,00		65640,00		30912,00		4989,00		19101,00		1575,00		11811,00	
Wald	3337,43		12813,45		2771,20		8681,25		957,85		5107,48		670,50		3696,81		529,48		2323,64		1643,75		1643,75	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-15653641,00		-77224832,00		-13241366,00		-57506582,00		-2225513,50		-19277290,00		-4327295,00		-7673310,00		-3638971,50		-5487598,50		-649455,31		-2110925,00	

Tablo 5.17'nin Türkiye paneli incelendiğinde, "1. Grup Bölge" değişkeniyle ifade edilen gelişmiş bölgelerde yaşıyor olmanın ücretli çalışmaya karşın erkeklerin girişimcilik olasılığı üzerinde etkisi yokken kadınların girişimcilik olasılığını arttırdığı görülmektedir. Bu bulgu gelişmiş bölgelerde kadın girişimcilerin ürettiği ürün ve hizmetlere talebin az gelişmiş bölgelerden daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ücretsiz aile işçiliği ile karşılaştırıldığında ise yaşanan bölgenin gelişmişlik düzeyinin kadın girişimciliği açısından anlamlı bir etkisi görülmemiştir.

Gelişmişlik düzeyi ve cinsiyet farkı olmaksızın yaş ile girişimci olma olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişki vardır. Ücretli çalışmaya karşın girişimci olma olasılığı 1. Grup bölgelerdeki kadınlarda maksimum değerine 2. Grup bölgelerdeki kadınlardan 8 yıl sonra ulaşırken erkeklerde aradaki fark 18 yıldır. Gelişmiş bölgelerde sağlığı kötü olan erkeklerin ücretli çalışmak yerine sağladığı esneklik nedeniyle girişimci olma olasılığı daha fazla iken az gelişmiş bölgelerde anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Gelişmiş bölgelerde evli olanların ücretli çalışma yerine girişimcilik olasılıkları evli olmayanlara kıyasla daha yüksekken az gelişmiş bölgelerde bu ilişki sadece erkeklerde geçerlidir. Erkeklerin meslek lisesi veya yükseköğretim mezunu olmaları ücretli çalışmak yerine girişimci olma olasılıkları ile negatif ilişkiliyken bu ilişki kadınlarda ancak yükseköğretim düzeyinde anlamlıdır. En savunmasız istihdam durumu olan ücretsiz aile işçiliği ile karşılaştırıldığında az gelişmiş bölgelerde gelişmiş bölgelerden farklı olarak meslek lisesi mezunu olmak girişimcilik olasılığını arttırmaktadır. Dolayısıyla bölgelerdeki girişimcilik tiplerinin gerektirdiği beşeri sermayenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterdiği düşünülebilir. Az gelişmiş bölgelerde sanayi sektörü kadın girişimciler için hizmet sektörüne kıyasla daha fazla fırsat sağlarken her iki grup bölgedeki erkeklerde tam tersi geçerlidir. Kadınlarda girişimcilik olasılığı daha az çalışma saati ile ilişkiliyken erkek girişimcilerin ücretlilerden daha fazla çalıştığı görülmektedir. Simoes vd. (2015)'e göre aileyle ilgili sorumlulukları kadınların sosyal ağlar kurmak için daha az zaman ayırmasına ve sosyal çevrelerinin aile ve arkadaşlarla sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan hanehalkının yardım almış olmasının gelişmiş bölgelerde kadınların girişimci olma olasılığı ile pozitif ilişkiye sahip olması yaşam şartlarının nispeten daha zor olduğu gelişmiş bölgelerde kadınların girişimcilik kararı alırken çevresinden destek alabilmeyi göz

önünde bulundurduğu şekilde yorumlanabilir. 2006'ya kıyasla kadınların ücretli çalışma yerine girişimci olma olasılığı gelişmiş bölgelerde küresel kriz sonrasına denk gelen 2009-2012 döneminde daha yüksektir ve kadınların bu dönemde ücretli istihdam fırsatlarına diğer dönemlerdeki kadar ulaşamadıklarını ve bu nedenle zorunluluktan girişimciliği seçtiklerini düşündürmektedir.

İşverenliğin mikroekonomik belirleyicilerine ilişkin kadın-erkek ayrımındaki model tahminlerinin sonuçları Tablo 5.18'de yer almaktadır.

Tablo 5.18. İşveren Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri

	Karşılaştırma Grubu: Ücretliler								Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri								Karşılaştırma Grubu: Kendi Hesabına Çalışanlar								
	Türkiye				1. Grup Bölge				Türkiye				1. Grup Bölge				Türkiye				1. Grup Bölge				
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	
Demografik Özellikler																									
Yaş	1,13	0,00 ***	1,02	0,05 *	1,12	0,00 ***	1,01	0,43	1,41	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,12	0,02 **	1,28	0,00 ***	1,49	0,01 **	1,23	0,00 ***	
Yaş ²	0,9990	0,00 ***	1,0002	0,05 *	0,9992	0,02 **	1,0003	0,01 ***	0,9959	0,00 ***	0,9997	0,13	0,9985	0,00 ***	0,9975	0,00 ***	0,9986	0,01 **	0,9975	0,00 ***	0,9944	0,01 ***	0,9975	0,00 ***	
Sağlık-Çok iyi					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
Sağlık-İyi	1,20	0,20	0,94	0,19	1,30	0,11	0,93	0,15	0,75	0,32	1,00	1,00	1,14	0,64	1,23	0,09 *	1,29	0,43	1,06	0,70	0,94	0,91	1,96	0,00 ***	
Sağlık-Ne iyi ne kötü	1,33	0,09 *	0,91	0,07 *	1,47	0,04 **	0,90	0,11	0,68	0,29	0,90	0,26	1,53	0,16	1,12	0,48	1,66	0,15	0,97	0,87	3,69	0,04 **	2,08	0,01 **	
Sağlık-Kötü	0,61	0,15	0,70	0,00 ***	0,59	0,19	0,73	0,01 ***	0,71	0,57	0,62	0,00 ***	0,55	0,17	0,68	0,08 *	0,55	0,25	0,49	0,01 **	1,16	0,85	1,85	0,09 *	
Sağlık-Çok kötü	1,32	0,60	1,11	0,78	1,82	0,27	1,15	0,75	1,00	0,00 ***	0,84	0,74	0,79	0,80	1,10	0,87	1,62	0,55	0,96	0,95	1,00	0,00 ***	2,21	0,47	
Evlü	1,53	0,00 ***	1,40	0,00 ***	1,59	0,00 ***	1,32	0,00 ***	1,19	0,60	2,12	0,00 ***	0,45	0,00 ***	1,24	0,11	0,44	0,00 ***	1,01	0,96	0,28	0,01 **	2,83	0,00 ***	
Hanehalkı sorumlusu	2,68	0,00 ***	1,97	0,00 ***	2,79	0,00 ***	1,91	0,00 ***	1,74	0,18	2,24	0,00 ***	13,11	0,00 ***	11,03	0,00 ***	14,99	0,00 ***	10,38	0,00 ***	7,23	0,00 ***	18,46	0,00 ***	
Eğitim					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
İlköğretim ve altı					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
Lise	1,10	0,50	1,11	0,02 **	1,08	0,61	1,09	0,12	1,22	0,60	1,12	0,13	1,79	0,01 ***	0,83	0,11	1,84	0,01 **	0,84	0,24	1,53	0,50	0,77	0,18	
Meslek lisesi	0,66	0,02 **	0,89	0,01 ***	0,69	0,04 **	0,89	0,03 **	0,47	0,14	0,82	0,03 **	1,01	0,97	0,94	0,66	0,95	0,85	0,89	0,46	3,29	0,07 *	1,30	0,34	
Yüksek okul ve üstü	0,67	0,00 ***	0,73	0,00 ***	0,68	0,01 ***	0,82	0,00 ***	0,55	0,11	0,40	0,00 ***	4,66	0,00 ***	1,94	0,00 ***	4,58	0,00 ***	1,93	0,00 ***	5,06	0,00 ***	1,90	0,05 **	
Aile																									
Çocuk var	1,85	0,00 ***	1,53	0,00 ***	1,92	0,00 ***	1,59	0,00 ***	1,41	0,21	1,35	0,00 ***	1,74	0,00 ***	1,84	0,00 ***	1,72	0,01 ***	2,01	0,00 ***	2,74	0,03 **	1,49	0,05 *	
Hanehalkı fert sayısı	0,80	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,81	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,73	0,00 ***	0,85	0,00 ***	0,73	0,00 ***	0,76	0,00 ***	0,71	0,00 ***	0,74	0,04 **	0,79	0,00 ***	0,79	0,00 ***	
İstihdam					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
Hizmet					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
İnşaat			0,95	0,32			1,12	0,04 **			0,54	0,00 ***			3,74	0,00 ***			3,97	0,00 ***			3,67	0,00 ***	
Sanayi	0,53	0,00 ***	0,90	0,00 ***	0,47	0,00 ***	0,88	0,00 ***	1,54	0,17	0,97	0,63	1,16	0,43	1,76	0,00 ***	1,13	0,56	2,00	0,00 ***	1,68	0,29	1,23	0,32	
Kaynıt	1,76	0,00 ***	0,97	0,44	1,57	0,02 **	0,92	0,10	4,72	0,00 ***	1,12	0,12	12,02	0,00 ***	13,86	0,00 ***	11,94	0,00 ***	15,44	0,00 ***	22,90	0,00 ***	10,77	0,00 ***	
Saat	1,05	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,07	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,02	0,00 ***	1,03	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,05	0,00 ***	
Finansal Sermaye																									
Yardım var	0,66	0,00 ***	0,75	0,00 ***	0,66	0,01 ***	0,81	0,00 ***	0,50	0,08 *	0,53	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,64	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,70	0,02 **	0,29	0,11	0,49	0,01 **	
Mensul geliri var	1,18	0,06 *	1,25	0,00 ***	1,15	0,15	1,23	0,00 ***	1,28	0,22	1,26	0,00 ***	0,80	0,11	0,86	0,11	0,74	0,05 *	0,86	0,19	1,74	0,13	0,92	0,59	
Konut var	1,10	0,25	1,19	0,00 ***	1,12	0,24	1,17	0,00 ***	1,05	0,80	1,31	0,00 ***	0,69	0,01 **	0,86	0,13	0,70	0,02 **	0,78	0,04 **	0,61	0,21	1,15	0,45	
Hanehalkı gelir dilimi-1					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,71	0,40	1,48	0,00 ***	0,50	0,14	1,45	0,00 ***	8,26	0,08 *	1,42	0,02 **	1,74	0,30	0,91	0,73	1,00	1,00	1,09	0,80	18,10	0,03 **	0,62	0,28	
Hanehalkı gelir dilimi-3	1,36	0,39	2,52	0,00 ***	1,22	0,61	2,28	0,00 ***	6,01	0,14	3,05	0,00 ***	1,97	0,14	1,09	0,74	1,44	0,48	1,45	0,25	18,39	0,02 **	0,58	0,19	
Hanehalkı gelir dilimi-4	2,54	0,01 ***	3,90	0,00 ***	2,26	0,03 **	3,56	0,00 ***	13,39	0,03 **	4,92	0,00 ***	4,84	0,00 ***	1,51	0,11	4,43	0,00 ***	2,07	0,02 **	10,53	0,05 **	0,91	0,82	
Hanehalkı gelir dilimi-5	6,48	0,00 ***	12,04	0,00 ***	5,90	0,00 ***	11,03	0,00 ***	28,78	0,01 ***	15,61	0,00 ***	8,06	0,00 ***	2,71	0,00 ***	7,61	0,00 ***	3,94	0,00 ***	16,81	0,02 **	1,22	0,62	
1. Grup Bölge	1,52	0,00 ***	1,03	0,34									1,20	0,36		0,98	0,82								
Yıl																									
2006					Referans Kategori								Referans Kategori								Referans Kategori				
2007	0,70	0,19	0,89	0,15	0,69	0,19	0,92	0,41	1,01	0,99	0,78	0,07 *	0,65	0,32	0,90	0,65	0,63	0,34	1,04	0,91	0,67	0,60	0,55	0,09 *	
2008	0,65	0,09 *	0,88	0,12	0,61	0,07 *	0,91	0,32	1,62	0,42	0,81	0,12	0,85	0,74	0,91	0,68	0,84	0,75	0,98	0,94	2,59	0,24	0,64	0,24	
2009	0,59	0,04 **	0,85	0,05 **	0,52	0,02 **	0,86	0,12	1,70	0,37	0,84	0,20	0,61	0,30	0,85	0,48	0,55	0,25	0,95	0,87	1,34	0,76	0,66	0,29	
2010	0,67	0,09 *	0,85	0,04 **	0,65	0,08 *	0,91	0,29	1,26	0,69	0,68	0,01 ***	0,84	0,70	0,69	0,10 *	0,77	0,61	0,77	0,33	1,74	0,60	0,50	0,07 *	
2011	0,48	0,00 ***	0,83	0,01 **	0,42	0,00 ***	0,88	0,16	1,74	0,33	0,66	0,00 ***	0,61	0,28	0,65	0,04 **	0,49	0,16	0,65	0,08 *	2,02	0,38	0,59	0,19	
2012	0,56	0,01 **	0,78	0,00 ***	0,56	0,01 **	0,80	0,01 **	0,84	0,75	0,70	0,01 ***	0,67	0,34	0,54	0,01 ***	0,67	0,38	0,49	0,01 ***	0,94	0,92	0,80	0,56	
2013	0,42	0,00 ***	0,79	0,00 ***	0,42	0,00 ***	0,83	0,03 **	0,57	0,32	0,64	0,00 ***	0,58	0,20	0,49	0,00 ***	0,58	0,24	0,49	0,01 ***	0,66	0,61	0,49	0,04 **	
2014	0,44	0,00 ***	0,78	0,00 ***	0,43	0,00 ***	0,83	0,02 **	0,78	0,64	0,65	0,00 ***	0,60	0,21	0,60	0,01 **	0,56	0,19	0,63	0,07 *	1,59	0,56	0,51	0,04 **	
2015	0,57	0,01 ***	0,83	0,01 **	0,56	0,01 ***	0,89	0,15	0,85	0,76	0,63	0,00 ***	0,66	0,29	0,56	0,01 ***	0,61	0,25	0,51	0,01 **	1,95	0,38	0,70	0,33	
2016	0,63	0,03 **	0,78	0,00 ***	0,60	0,02 **	0,85	0,05 **	1,33	0,57	0,56	0,00 ***	0,64	0,25	0,51	0,00 ***	0,56	0,18	0,46	0,00 ***	1,78	0,44	0,92	0,81	
2017	0,60	0,01 **	0,77	0,00 ***	0,58	0,01 **	0,84	0,03 **	1,02	0,96	0,55	0,00 ***	0,62	0,63	0,55	0,01 ***	0,67	0,75	0,51	0,01 ***	0,63	0,48	0,88	0,73	
2018	0,57	0,01 ***	0,77	0,00 ***	0,56	0,01 ***	0,82	0,01 **	0,82	0,68	0,61	0,00 ***	0,84	0,65	0,59	0,02 **	0,88	0,77	0,60	0,06 *	0,80	0,75	0,63	0,19	
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	
Gözlem sayısı	41783,00	128924,00	30198,00	79755,00	11551,00		49169,00	2894,00	11734,00	2286,00		7908,00	2894,00	11734,00	2286,00		7908,00	2894,00	11734,00	2286,00		7908,00	2894,00	11734,00	2286,00
Wald	687,58	7047,77	594,00		5032,14		286,75		1249,74		886,37		849,18		1896,20		683,75		1249,74		192,45		886,37		2582,58
Wald-p	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Log-olabilirlik	-4861908,00	-35012488,00	-4309514,50	-28042652,00	-504394,28		-6798605,50		-1226745,63		-3629496,25		-1072765,25		-2786048,25		-125593,78		-777624,25		-1927006,00		-1867190,00		-1700036,13

Tablo 5.18'in Türkiye panelinde, gelişmiş bölgelerin kadınlara işverenlik açısından nispeten daha fazla fırsat sunduğu anlaşılmaktadır ("1. Grup Bölge" değişkeni anlamlı pozitif işaretli). Diğer taraftan gelişmiş bölgeler kadın ve erkek kendi hesabına çalışanlar için istihdam yaratma açısından daha elverişlidir (Kendi hesabına çalışmanın karşılaştırma grubu olduğu durumda "1. Grup Bölge" değişkeni anlamlı pozitif işaretli).

Kadınlarda işverenlik olasılığı bölgenin gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak belli bir yaşa kadar artıp sonrasında düşerken erkeklerde bölgenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Az gelişmiş bölgelerde kadınlardaki gibi bir ilişki görülürken gelişmiş bölgelerde yaşla birlikte artan bir hızla yükselmektedir. Erkeklerde işverenlik fiziki ve psikolojik açıdan sağlıklı olmakla ilişkilidir. Gelişmiş bölgelerde evli ya da hanehalkı sorumlusu olmak işverenlik olasılığını arttırırken az gelişmiş bölgelerde kadınların evli ya da hanehalkı sorumlusu olması ücretli çalışma ile işverenlik arasında bir fark yaratmamaktadır. Eğitim düzeyi yüksek bireyler bölgenin gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak ücretli çalışmayı işverenliğe tercih etmektedir; ancak bu ilişki az gelişmiş bölgelerdeki kadınlar için geçerli değildir. Sanayi sektörü gelişmiş bölgelerde istihdam yaratma açısından hizmet sektörüne kıyasla daha az fırsat sunarken az gelişmiş bölgelerde hizmet sektöründen anlamlı bir farkı yoktur. Gelişmiş ve az gelişmiş bölge gruplarında kadınlarda kayıtlılığın işverenlikle ilişkili olduğu görülmektedir. Az gelişmiş bölgelerde kayıtlı olmak işveren olma olasılığını gelişmiş bölgelere kıyasla üç kat fazla etkilemekte bu da az gelişmiş bölgelerde ücretli çalışan kadınların gelişmiş bölgelerde çalışanlara kıyasla daha enformel olduklarını düşündürmektedir. Hanehalkı gelir dilimlerine ilişkin bulgular kadınların işveren olma olasılığının erkeklere kıyasla daha yüksek gelir dilimlerinde artabildiğini göstermektedir.

Kendi hesabına çalışanlar ile karşılaştırıldığında gelişmiş bölgelerde yaş ile işveren olma olasılığı u şeklinde ilişkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle belli bir yaşa kadar işveren olma olasılığı düşerken sonrasında artmaktadır. Sağlık durumu kadınların istihdam yaratma olasılığı ile ilişkili değilken erkeklerde işverenlik fiziksel ve psikolojik açıdan daha zinde olmayı gerektirmektedir. Az gelişmiş bölgelerde lise mezuniyeti dahi kadınların istihdam yaratma olasılığını arttırırken gelişmiş bölgelerde ancak yükseköğretim mezunu kadınların işveren olma olasılığı anlamlı düzeyde daha

yüksektir. İnşaat ve sanayi sektörlerinde çalışan erkeklerin işveren olma olasılıkları daha yüksekken kadınlar için sektörün anlamlı bir etkisi görülmemiştir. Hem kadın hem de erkeklerde işverenlerin formelliği kendi hesabına çalışanlara kıyasla daha yüksek düzeydedir. Kadınların istihdam yaratma olasılığının artması için erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde öz sermayeye ihtiyaçları vardır.

Kendi hesabına çalışmanın mikroekonomik belirleyicilerine ilişkin logit model sonuçları Tablo 5.19’da sunulmaktadır.

Tablo 5.19. Kendi Hesabına Çalışan Olma Olasılığının Belirleyicileri, Kadın ve Erkek Model Tahminleri

	Karşılaştırma Grubu: Ücretliler						Karşılaştırma Grubu: Ücretsiz Aile İşçileri																	
	Türkiye		1. Grup Bölge		2. Grup Bölge		Türkiye		1. Grup Bölge		2. Grup Bölge													
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek												
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p												
Demografik Özellikler																								
Yaş	1,14	0,00 ***	1,10	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,10	0,00 ***	1,16	0,00 ***	1,30	0,00 ***	1,15	0,00 ***	1,31	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,29	0,00 ***				
Yaş ²	0,9988	0,00 ***	0,9994	0,00 ***	0,9989	0,00 ***	0,9994	0,00 ***	0,9983	0,00 ***	0,9972	0,00 ***	0,9983	0,00 ***	0,9972	0,00 ***	0,9981	0,00 ***	0,9971	0,00 ***				
Sağlık-Çok iyi					Referans Kategorisi						Referans Kategorisi													
Sağlık-İyi	0,94	0,45	0,97	0,34	0,96	0,65	1,00	0,93	0,91	0,55	0,90	0,04 **	1,05	0,71	1,27	0,00 ***	1,17	0,31	1,10	0,42	0,69	0,16	1,64	0,00 ***
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	1,00	0,98	0,96	0,30	1,03	0,81	0,99	0,87	0,90	0,54	0,91	0,12	1,34	0,05 *	1,14	0,26	1,47	0,02 **	0,96	0,80	0,95	0,87	1,64	0,01 ***
Sağlık-Kötü	1,01	0,90	1,03	0,64	1,06	0,67	1,06	0,42	0,96	0,86	0,97	0,66	1,41	0,07 *	1,19	0,28	1,74	0,01 **	0,84	0,40	0,65	0,23	2,34	0,00 ***
Sağlık-Çok kötü	1,29	0,39	2,04	0,00 ***	1,27	0,50	2,36	0,00 ***	1,71	0,29	1,31	0,28	1,96	0,28	3,53	0,03 **	2,20	0,31	2,49	0,22	1,51	0,74	6,40	0,03 **
Evli	1,23	0,00 ***	1,23	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,06	0,69	1,42	0,00 ***	0,49	0,00 ***	1,32	0,00 ***	0,47	0,00 ***	1,11	0,36	0,51	0,00 ***	1,98	0,00 ***
Hanehalkı sorumsuz	1,23	0,01 ***	1,18	0,00 ***	1,21	0,02 **	1,19	0,00 ***	1,31	0,13	1,17	0,02 **	4,77	0,00 ***	5,01	0,00 ***	4,80	0,00 ***	4,67	0,00 ***	4,94	0,00 ***	6,31	0,00 ***
Eğitim					Referans Kategorisi						Referans Kategorisi													
İlköğretim ve altı																								
Lise	1,09	0,32	0,90	0,00 ***	1,05	0,62	0,83	0,00 ***	1,14	0,44	1,02	0,71	1,22	0,12	0,62	0,00 ***	1,22	0,18	0,59	0,00 ***	1,28	0,30	0,71	0,01 ***
Meslek lisesi	1,25	0,01 **	0,79	0,00 ***	1,26	0,02 **	0,80	0,00 ***	1,09	0,66	0,73	0,00 ***	1,28	0,08 *	0,82	0,04 **	1,19	0,24	0,76	0,02 **	2,41	0,01 **	1,15	0,45
Yüksek okul ve üstü	0,67	0,00 ***	0,43	0,00 ***	0,71	0,00 ***	0,51	0,00 ***	0,31	0,00 ***	0,23	0,00 ***	2,02	0,00 ***	0,95	0,66	2,09	0,00 ***	0,97	0,83	1,72	0,15	0,85	0,45
Aile																								
Çocuk var	1,38	0,00 ***	1,08	0,00 ***	1,37	0,00 ***	1,12	0,00 ***	1,60	0,00 ***	1,00	0,97	1,19	0,07 *	1,28	0,00 ***	1,17	0,15	1,34	0,00 ***	1,38	0,13	1,25	0,09 *
Hanehalkı fert sayısı	0,85	0,00 ***	0,97	0,00 ***	0,83	0,00 ***	0,97	0,00 ***	0,89	0,00 ***	0,98	0,01 ***	0,87	0,00 ***	0,90	0,00 ***	0,86	0,00 ***	0,87	0,00 ***	0,89	0,02 **	0,91	0,00 ***
İstihdam					Referans Kategorisi						Referans Kategorisi													
Hizmet																								
İnşaat			0,28	0,00 ***			0,38	0,00 ***			0,14	0,00 ***			1,57	0,00 ***			1,89	0,00 ***			1,11	0,60
Sanayi	1,53	0,00 ***	0,30	0,00 ***	1,24	0,00 ***	0,29	0,00 ***	4,42	0,00 ***	0,35	0,00 ***	2,84	0,00 ***	0,51	0,00 ***	2,46	0,00 ***	0,56	0,00 ***	5,70	0,00 ***	0,41	0,00 ***
Kayıtlı	0,14	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,14	0,00 ***	0,28	0,00 ***	0,18	0,00 ***	0,33	0,00 ***	1,79	0,00 ***	3,22	0,00 ***	1,68	0,00 ***	3,25	0,00 ***	2,49	0,00 ***	3,32	0,00 ***
Saat	0,97	0,00 ***	1,03	0,00 ***	0,97	0,00 ***	1,03	0,00 ***	0,97	0,00 ***	1,03	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	0,99	0,02 **	1,02	0,00 ***
Finansal Sermaye																								
Yardım var	1,24	0,00 ***	1,01	0,68	1,26	0,00 ***	1,05	0,21	1,02	0,85	0,92	0,08 *	1,18	0,10	0,91	0,37	1,17	0,17	0,87	0,28	1,12	0,59	1,04	0,82
Menkul geliri var	1,12	0,02 **	1,07	0,00 ***	1,12	0,03 **	1,06	0,04 **	0,98	0,86	1,10	0,01 ***	0,90	0,16	0,86	0,02 **	0,92	0,30	0,85	0,05 **	0,83	0,25	0,89	0,25
Konut var	1,22	0,00 ***	1,26	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,24	0,00 ***	0,94	0,51	1,36	0,00 ***	0,71	0,00 ***	0,95	0,49	0,77	0,00 ***	0,87	0,08 *	0,50	0,00 ***	1,23	0,08 *
Hanehalkı gelir dilimi-1					Referans Kategorisi						Referans Kategorisi													
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,84	0,04 **	1,00	1,00	0,81	0,03 **	0,89	0,04 **	0,96	0,76	1,11	0,06 *	1,29	0,08 *	0,64	0,00 ***	1,27	0,15	0,67	0,02 **	1,22	0,48	0,56	0,01 ***
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,77	0,00 ***	1,09	0,04 **	0,77	0,01 ***	0,94	0,20 *	1,01	0,96	1,31	0,00 ***	1,01	0,96	0,50	0,00 ***	0,96	0,81	0,65	0,01 ***	1,06	0,84	0,45	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,76	0,00 ***	1,08	0,07 *	0,73	0,00 ***	0,94	0,21	1,02	0,92	1,31	0,00 ***	0,90	0,46	0,48	0,00 ***	0,92	0,59	0,56	0,00 ***	0,71	0,23	0,36	0,00 ***
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,90	0,28	1,29	0,00 ***	0,84	0,12	1,08	0,18	1,50	0,03 **	1,86	0,00 ***	0,86	0,29	0,42	0,00 ***	0,81	0,20	0,45	0,00 ***	1,07	0,83	0,35	0,00 ***
1. Grup Bölge	1,09	0,10 *	0,93	0,00 ***									1,03	0,70	0,76	0,00 ***								
Yıl					Referans Kategorisi						Referans Kategorisi													
2006																								
2007	1,14	0,38	1,04	0,51	1,19	0,34	1,05	0,51	1,06	0,85	1,01	0,89	0,98	0,93	1,07	0,66	1,00	0,99	1,18	0,41	0,85	0,73	0,80	0,34
2008	1,32	0,06 *	1,15	0,02 **	1,41	0,05 **	1,14	0,10 *	1,08	0,79	1,20	0,04 **	1,02	0,93	1,02	0,89	1,13	0,63	1,16	0,47	0,61	0,25	0,74	0,21
2009	1,80	0,00 ***	1,21	0,00 ***	1,89	0,00 ***	1,23	0,01 ***	1,46	0,15	1,18	0,07 *	1,24	0,33	1,24	0,18	1,39	0,18	1,44	0,09 *	0,63	0,27	0,87	0,57
2010	1,75	0,00 ***	1,23	0,00 ***	1,88	0,00 ***	1,27	0,00 ***	1,26	0,38	1,13	0,15	1,49	0,06 *	1,17	0,31	1,60	0,05 *	1,34	0,13	0,95	0,90	0,81	0,43
2011	1,73	0,00 ***	1,15	0,02 **	2,05	0,00 ***	1,15	0,05 **	0,82	0,43	1,14	0,13	1,48	0,05 *	0,98	0,89	1,87	0,01 ***	0,95	0,79	0,42	0,04 **	1,01	0,98
2012	1,53	0,00 ***	1,09	0,12	1,83	0,00 ***	1,13	0,09 *	0,70	0,17	1,01	0,92	1,36	0,12	0,95	0,74	1,59	0,04 **	0,92	0,66	0,66	0,32	0,98	0,94
2013	1,43	0,01 ***	1,13	0,03 **	1,71	0,00 ***	1,15	0,05 **	0,65	0,09 *	1,10	0,24	1,32	0,15	0,94	0,69	1,55	0,04 **	0,98	0,91	0,59	0,02	0,80	0,32
2014	1,48	0,00 ***	1,15	0,01 **	1,77	0,00 ***	1,19	0,01 **	0,67	0,12	1,07	0,42	1,30	0,18	1,08	0,61	1,46	0,08 *	1,21	0,31	0,73	0,44	0,79	0,31
2015	1,35	0,02 **	1,19	0,00 ***	1,58	0,00 ***	1,30	0,00 ***	0,70	0,17	0,93	0,40	1,13	0,53	1,11	0,51	1,22	0,36	1,12	0,54	0,84	0,68	1,08	0,76
2016	1,23	0,11	1,15	0,01 **	1,48	0,01 ***	1,22	0,00 ***	0,59	0,04 **	0,98	0,85	1,13	0,56	1,05	0,75	1,21	0,40	1,02	0,90	0,81	0,64	1,13	0,64
2017	1,19	0,20	1,11	0,05 *	1,36	0,05 **	1,16	0,03 **	0,74	0,24	0,99	0,94	1,01	0,96	1,10	0,54	1,13	0,58	1,02	0,93	0,53	0,13	1,37	0,24
2018	1,06	0,66	1,21	0,00 ***	1,22	0,19	1,26	0,00 ***	0,65	0,10 *	1,11	0,22	0,95	0,79	1,29	0,10 *	1,05	0,82	1,22	0,29	0,54	0,15	1,57	0,08 *
Sabit	0,03	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,03	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,04	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,27	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,30	0,02 **	0,01	0,00 ***	0,19	0,06 *	0,01	0,00 ***
Gözlem sayısı	44604,00		139184,00		32204,00		84687,00		12400,00		54497,00		5715,00		21994,00		4292,00		12840,00		1423,00		9154,00	
Wald	3633,21		11529,13		2991,98		7570,43		96,70		4507,20		599,33		3069,99		468,76		1887,95		221,33		1468,72	
Wald-p	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	
Log-olabilirlik	-12111554,00		-57474520,00		-10121842,00		-41284748,00		-1833131,00		-15840724,00		-3950600,50		-6993696,50		-3295769,25		-4942532,50		-61308494		-1990992,13	

Gelişmiş bölgelerde kadınların ücretli çalışmaya karşın kendi hesabına çalışma olasılığı daha yüksekken erkeklerde tam tersi geçerlidir. Yaş, tüm kategorilerde cinsiyet farkı olmaksızın kendi hesabına çalışma olasılığı ile ters u şekilli bir ilişkiye sahiptir. Ücretlilerle karşılaştırıldığında gelişmiş bölgelerdeki kadınların kendi hesabına çalışma olasılığı 56 yaşında maksimum değerine ulaşırken az gelişmiş bölgelerde 53 yaşında ulaşmakta, erkeklerde ise sırasıyla 17 ve 22 yaş daha geç maksimum değerine ulaştığı görülmektedir. Hanehalkında çocuk olması gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak kadınların kendi hesabına çalışma olasılığını artırırken erkeklerde az gelişmiş bölgelerde etkide bulunmamaktadır. Ücretsiz aile işçileri ile karşılaştırıldığında ise kadınların kendi hesabına çalışma olasılığı evli olmalarından negatif yönde etkilenmektedir. Yüksek eğitim düzeyine sahip erkekler ücretli çalışma yerine kendi hesabına çalışmayı tercih etmezken gelişmiş bölgelerdeki meslek lisesi mezunu kadınların lise altı eğitimlilere kıyasla kendi hesabına çalışma olasılığı daha yüksektir. Yükseköğretim mezunu kadınlar ise ücretli çalışmayı tercih etmektedir. Erkeklerin inşaat ve sanayi sektörlerinde çalışıyor olmaları daha düşük kendi hesabına çalışma olasılığına işaret ederken kadınlarda sanayi sektörü hizmet sektörüne kıyasla kendi hesabına çalışma için daha fazla fırsat sunmaktadır. Gelişmiş bölgelerde kadınların hanehalkı gelirinin dahil olduğu dilimin yükselmesi ilk gelir dilimine kıyasla daha düşük kendi hesabına çalışma olasılığına işaret etmektedir. Erkeklerde ise az gelişmiş bölgelerde 3.-5. gelir dilimlerinde olmak ile ücretlilik yerine kendi hesabına çalışma olasılığı arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

5.5. Tartışma

12 İBBS Düzey 1 bölgesi bazında tahmin edilen modellerde demografik özellikler, eğitim düzeyi, aile özellikleri, istihdam koşulları ve finansal sermaye gibi diğer mikroekonomik etkenler kontrol edildiğinde düzeyi değişmekle birlikte tüm bölgelerde girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğinin varlığından söz edilebilir. Potansiyel girişimciler, fırsatları görebilen, girişimcilik için gerekli bilgi ve yeteneğe sahip olduğunu düşünen ve risk alabilen kişilerdir. Türkiye’de fırsatları görme ve bilgi ve beceri açısından kendine güvenmede cinsiyet açığı olduğunu, başarısızlık korkusuna kadınlarda daha sık rastlandığını belirten çalışmalar vardır (Karadeniz, 2015). Bu

bakımdan modellerden elde edilen girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bulgular girişimcilerin sahip olması gereken özellikler açısından cinsiyet eşitsizliklerini yansıtır niteliktedir.

Ücretli çalışmak yerine girişimci olma olasılığında kadınlar aleyhine cinsiyet eşitsizliği görülmekte ve bu eşitsizliğin boyutu bölgelerin gelişmişlik seviyesine göre farklılık göstermektedir. Buradan cinsiyet eşitsizliklerinin ücretlendirilmeyen işlerin kadınlar üzerindeki yükü, sosyal normlar ve buna bağlı olarak şekillenen gelenekler nedeniyle kadınların girişimciliği erkeklerden daha az oranda tercih etmeleriyle birlikte bölgelerin refah seviyesi ve gelişmişlik düzeyiyle de ilgili olduğu çıkarımı yapılabilir. Diğer taraftan girişimcilikte cinsiyet eşitsizliklerini literatürde buna kanıt olacak fazla sayıda çalışma olmasa da kadın girişimlerinin erkek girişimlerinden daha kısa ömürlü olmasına dayandıran çalışmalar da vardır (Cuberes vd., 2018).

Öte yandan bireylerin cinsiyet ve diğer mikroekonomik özellikleri kontrol edildiğinde dahi bölgeler arasında girişimcilik eğilimi açısından farklılıklar olduğu görülmüştür. Ücretli çalışmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığının en düşük olduğu bölge olan TR1 İstanbul'da yurtiçi çıktı değerinin %30'dan fazlası üretilmekte ve istihdamın %80'i aşan bölümü ücretli çalışmaktadır. Dolayısıyla ücretli istihdam fırsatlarının fazla olduğu en gelişmiş bölgelerde girişimcilik eğiliminin düşük olacağı çıkarımı yapılabilir. Kendi hesabına çalışma ve işverenlerin bir arada ele alındığı girişimciler grubu için bakıldığında Şentürk (2020)'in 2017 Hanehalkı İşgücü Araştırması verilerinden probit model tahmini ile elde ettiği sonuçlarla tutarlı bir bulgu elde edildiği görülmektedir. Buna göre TR4 Doğu Marmara ve TRC Güneydoğu Anadolu bölgeleri dışındaki tüm bölgelerde TR1 İstanbul'a kıyasla girişimci olma olasılığı daha yüksektir. Şentürk (2020) bölgelerin gelişmişlik düzeyi ile nüfus yoğunluğunun bireylerin işteki durum tercihlerini etkilediğini, yaşanan bölgede rekabet ve nüfus yoğunluğu ile yaşam maliyetinin yüksek olmasının düzenli geliri ön planda tutmaya neden olarak bireyleri ücretli çalışmayı tercih etmeye yönelttiğini, diğer taraftan en az gelişmiş bölgelerde de bireylerin serbest çalışmadan uzaklaştığını öne sürmektedir.

Bölgelerin çoğunda yaş ve girişimci olma olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişki olduğunu gösteren bulgular, bireylerin belli bir yaşa kadar beşeri sermaye, finansal

sermaye ve sosyal sermaye gibi kendi hesabına çalışmaya geçiş için gerekli olan temel kaynaklara sahipliğinin artması, daha esnek istihdam koşullarını arzulamaları ve kariyerlerinin sonuna doğru işgücü piyasasını terk etmeyi ertelemek için kendi hesabına çalışmanın iyi bir alternatif olması gibi nedenlerle girişimci olma olasılığının arttığını, sonraki yaşlarda ise risk karşıtlığının artması ile girişimci olma olasılığının azaldığına işaret etmektedir. Girişimci olma olasılığının maksimum değerine ulaştığı yaş bölgeleri arasında farklılık göstermektedir.

Türkiye genelinde kötü sağlık durumu ile kendi hesabına çalışma olasılığı arasındaki pozitif ilişki kendi hesabına çalışmanın sağladığı özgürlük hastalık/engellilik ve işle ilgili görevler arasında zaman ve yer ayarlamalarına daha fazla fırsat vermesi savıyla uyumludur. Diğer taraftan işverenlikle sağlık durumunun kötü olması arasında gözlemlenen negatif ilişki daha fazla stres ve çalışma saatiyle bağlantılı olmasından dolayı işverenliğin sağlık durumunun iyi olmasını gerektirdiğine işaret etmektedir.

Evli ya da hanehalkı sorumlusu olmak ile girişimcilik olasılığının bölgelerin çoğunda pozitif ilişkili olduğu bulgusu, evli bireylerin refahının daha yüksek olması düşüncesinden hareketle kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının artacağı, finansal zorluklar ortaya çıktığında bu refahın kendi hesabına çalışma faaliyetinin daha uzun süre devam etmesini sağlayacağı, eşlerin de faaliyete katkıda bulunabileceği ve hatta duygusal desteğin yanı sıra işin gerekliliklerini yerine getirme konusunda da destek olabileceklerini öne süren çalışmalarla tutarlıdır.

Bölgelerin geneline bakıldığında yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin girişimciliği tercih etmemesinden Parker (2009)'un öne sürdüğü gibi örgün eğitimin girişimcilik için kullanışlı olan becerileri geliştirirken aynı zamanda ücretli çalışma için kullanışlı olacak becerileri de geliştirdiği ve işgücü piyasasında en iyi ücretli iş fırsatlarına erişebilecek yüksek eğitim düzeyine sahip erkeklerin mali riskler olarak iş kurmak ve başka çalışanlar istihdam etmek yerine ücretli çalışmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Ücretli çalışmaya karşın girişimcilik olasılığıyla ilgili tahmin sonuçlarında yükseköğretim mezuniyetine ilişkin katsayılardan gelişmiş bölgeler için elde edilenlerin az gelişmiş bölgelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum gelişmiş bölgelerde küçük işletmeler tarafından sağlanan ürün ve hizmetlere talebin daha yüksek olması ve nispeten yüksek kişi başına harcanabilir gelir ile

girişimcilik için gerekli sermayenin daha kolay ve daha dşşk maliyetle elde edilebilmesi nedeniyle iyi eēitimli bireylerin gelişmiş bölgelerde az gelişmiş bölgelere kıyasla giriřimciliēi daha fazla tercih edebildikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu bakımdan ücretli istihdam fırsatlarının nispeten daha fazla olduēu gelişmiş bölgelerdeki girişimciler içinde fırsat güdümlü olanların az gelişmiş bölgelere kıyasla daha büyük bir paya sahip olduēu dşşnlebilir.

Eēitim düzeyi yükseldikçe kendi hesabına çalışanların istihdam yaratma olasılıēının arttıēı bulgusu iş kuranlar arasından istihdam yaratma kapasitesine sahip olanların nispeten güçlü beşeri sermayeye sahip bireyler olduēunu göstermektedir.

Ekonomik kalkınma teorilerine göre gelişmiş bölgelerde hizmet sektöründeki firmalar imalattakilere göre daha kk olduēundan kendi hesabına çalışma için daha fazla fırsat sunmaktadır (Bölüm 3.1.3). Bölgelerin genelinde ücretli çalışmak yerine girişimci olma olasılıēı hizmet sektörüne kıyasla inşaat ve sanayi sektörlerinde daha dşşktr. Ancak TRA Kuzeydoēu Anadolu bölgesinde sanayi sektöründe çalışıyor olmak girişimci olma olasılıēı ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Bu bulgu bölgelerin farklı ekonomik gelişmişlik evrelerinde olması çıkarımı ile uyumludur. Az gelişmiş bölgelerde tespit edilen negatif işaretlerin tersine ücretli çalışmak yerine işveren olma olasılıēı TR2 Batı Marmara'da inşaat sektöründe çalışmakla pozitif ilişkilidir. TR2 Batı Marmara, betimleyici istatistiklere göre işverenlerin alıřtıēı sektörler içinde inşaat sektörünün %18 ile en büyük paya sahip olduēu bölgedir.

Kendi hesabına çalışmanın ücretli çalışma ve ücretsiz aile iřiliēine kıyasla daha fazla işin başında durmayı ve çalışmayı gerektiren, yorucu bir istihdam tipi olduēunu ne süren çalışmalarla tutarlı bulgular elde edilmiş; diēer taraftan girişimcilik içinde de işverenlerin kendi hesabına çalışanlara kıyasla daha fazla alıřtıēı görülmüştür.

Hanehalkının menkul gelir ve konut sahipliēi ise ücretli çalışma yerine her  girişimcilik türünde olma olasılıēında artış ile ilişkilidir. Girişimcilik faaliyetleri önemli miktarda başlangıç sermayesi gerektirir ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal sermayeye erişim kısıtlı olduēundan bu faaliyetleri başlatmak için öz sermaye kullanılır. Az gelişmiş bölgelerde girişimcilik yüksek hanehalkı geliri ile ilişkiliyken gelişmiş bölgelerde tam tersi geçerlidir. Bu bulgu gelişmiş bölgelerde geliri yüksek olanların bir süre de olsa işsiz kalmanın finansal riskini göze alarak ücretli iş bulma fırsatı için

beklediklerine; diğ er taraftan az gelişmiş bölgelerde ücretli iş fırsatları kısıtlı olduğundan işsiz kalmamak adına hanehalkı geliri yüksek bireylerin kendi hesabına çalışacakları iş kurduklarına işaret edebilir. İşverenlik kendi hesabına çalışmadan daha fazla öz sermaye gerektirdiğinden bölgelerin tümünde yüksek gelir dilimlerinin katsayısı pozitifdir. Yüksek gelir dilimlerinde olmak ile kendi hesabına çalışma olasılığı arasında negatif ilişki bulunan gelişmiş bölgelerde işverenlik olasılığıyla gelir ilişkisinin pozitif olması gelişmiş bölgelerde kendi işini yapanların çok sayıdaki diğ er işletmelerle rekabet edebilmek adına ücretli çalışan istihdam ederek ölçek ekonomilerinden yararlandığını düşündürebilir.

Gelişmişlik durumuna göre iki bölge grubu bazında girişimcilik belirlayicileri kadın ve erkekler için ayrı ayrı incelendiğ inde gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında belirleyicilerin hangileri olduğu, bağımlı değişkeni ne yönde ve ne kadar etkiledikleri açısından benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da olduğu görülmüştür. Türkiye  rneklemiyle mikroekonomik özellikler kontrol edilerek bölgelerin gelişmişlik düzeyinin kadın ve erkeklerin girişimcilik olasılığı üzerindeki etkisine dair elde edilen bulgular, gelişmiş bölgelerde ücretli çalışmaya karşın kendi hesabına çalışma olasılığının daha düşük olacağı savıyla kadınlar için çelişirken erkekler için bu savla uyumludur. Diğ er taraftan kendi hesabına çalışmaya karşın işverenlik olasılığının hem kadın hem de erkeklerde gelişmiş bölgelerde daha yüksek olduğu bulgusu gelişmiş bölgelerde girişimlerin ürettiği ürün ve hizmetlere talebin fazla olması, ürün ve hizmetleri pazarlamak için daha fazla olanak olması gibi nedenlerle girişimcilerin ücretli çalışan istihdam ederek üretim ölçeklerini arttırdığına işaret edebilir. Dolayısıyla gelişmiş bölgelerdeki işverenlerin ekonomik ve sosyal çevredeki fırsatları değerlendirme güdüsüyle hareket ettikleri ve bu nedenle iş yaratma hipotezine daha uyumlu göründükleri s ylenabilir.

İşveren olma olasılığının maksimum değerine ulaştığı yaşın gelişmiş bölgelerde az gelişmiş bölgelere kıyasla daha fazla olması gelişmiş bölgelerde istihdam yaratacak iş kurabilmek için daha fazla deneyim ve sermaye birikimine gereksinim olduğuna ya da yaşla birlikte gelen risk karşıtlılığının az gelişmiş bölgelerde daha erken yaşta ortaya çıktığına işaret edebilir. Diğ er taraftan sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı, çalışma saati fazla, hanehalkı fert sayısı düşük, yardım almayan ve hanehalkı geliri 4.-5. dilimlerde

olan kadınların ücretli çalışma yerine işveren olma olasılıklarının yaşadıkları bölgenin gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın gelişmiş bölgelerde kadınların evli, hanehalkı sorumlusu olması ve hanesinde çocuk bulunması ile meslek lisesi ya da yükseköğretim mezunu olmaması az gelişmiş bölgelerden farklı olarak ücretli çalışmaya karşın işveren olma olasılığını arttırmaktadır. Kadınlar için eğitim durumuyla ilgili olarak elde edilen bu bulgu Darıcı ve Taşçı (2015)'nın Türkiye genelinde meslek lisesi mezunu olmanın işveren olma olasılığını düşürdüğü sonucuyla uyumludur. Az gelişmiş bölgelerde sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmak ve gelir düzeyinin yüksek olması kadınların işveren olma olasılığını gelişmiş bölgelerdekine göre 3 kattan fazla etkilemektedir. Evli olmanın ücretsiz aile işçiliği yerine işveren olma olasılığı üzerindeki negatif etkisi kadınlarda her iki bölge grubunda da görülmektedir. Tam tersine az gelişmiş bölgelerdeki evli erkeklerin işveren olma olasılığı olmayanlara kıyasla daha yüksektir. Bu durumun büyük bir ölçüde toplumsal cinsiyet normları ve rollerine bağlı olarak özellikle evli kadınlara hanehalkı ve aile bakımıyla ilgili çok daha fazla sorumluluk yüklenirken kadınların uzun çalışma saatleriyle ilişkilendirilen işverenliği erkeklere kıyasla daha az tercih etmesinden kaynaklandığı çıkarımı yapılabilir. Gelişmiş bölgelerde lise mezunu olmak kadınların ücretsiz aile işçisi yerine işveren olma olasılığını artırırken az gelişmiş bölgelerde meslek lisesi mezunu olmak aynı etkide bulunmaktadır.

Gelişmiş bölgelerdeki kadınların evli, hanehalkı sorumlusu ve meslek lisesi mezunu olması, hanehalkının yardım alması, menkul ve konut sahibi olması ücretli çalışmak yerine kendi hesabına çalışma olasılığını artırırken az gelişmiş bölgelerde kadınların kendi hesabına çalışma olasılığına anlamlı düzeyde etkide bulunmamaktadır. Diğer taraftan az gelişmiş bölgelerde kadınlar için hanehalkı gelirin en yüksek dilimde olması kendi hesabına çalışma olasılığını artırırken gelişmiş bölgelerde etkilememektedir. Erkeklerde ise gelişmiş bölgelerde sağlığın çok kötü olması, hanehalkında çocuk bulunması az gelişmiş bölgelerden farklı olarak kendi hesabına çalışma olasılığını arttırmaktadır. Diğer taraftan az gelişmiş bölgelerde hanehalkının yardım almış olması erkeklerin kendi hesabına çalışma olasılığını azaltırken hanehalkı gelirin 1. Dilimden yüksek bir seviyede olması kendi hesabına çalışma olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Bu etki az gelişmiş bölgelerdeki kadınlar için sadece en yüksek gelir

dilimi için geçerlidir. Erkeklerde inşaat sektöründe çalışıyor olmak gelişmiş bölgelerde işveren olma olasılığını arttırırken az gelişmiş bölgelerde düşürmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

KENDİ HESABINA ÇALIŞMA VE İŞVERENLİK İLE DİĞER İSTİHDAM DURUMLARI ARASINDA GEÇİŞLER

6.1. Giriş

Pek çok çalışan kendi hesabına çalışmayı daha çok gelir elde etmek ve sosyoekonomik durumlarını iyileştirmek amacıyla ücretli istihdama bir alternatif olarak görür (Bates, 1997; Keister, 2000). Bazıları için ise kendi hesabına çalışma ücretli çalışmaya kıyasla daha iyi bir alternatiftir çünkü bağımsız olarak çalışırken kendi kendine yetme olanağı sağlar veya basitçe belli bir iş fikri için yoğun istekleri vardır (Blanchflower vd., 2001; Grilo ve Thurik, 2005). Özellikle işsizler, kazançlarını sürdürmek için veya uzun süreli işsizlik ya da işgücü piyasası ayrımcılığı durumunda tek seçenekleri bu olduğu için kendi hesabına çalışmayla ilgilenebilirler (Evans ve Leighton, 1990; Alba-Ramirez, 1994; Bates 1997; Fairlie ve Krashinsky, 2006; Von Greiff, 2009). Diğer taraftan işsizler ücretli çalışanlara kıyasla kendi hesabına çalışma açısından daha düşük fırsat maliyetine sahiptirler ve dolayısıyla kendi işlerini kurmak için daha çok zaman yatırımı yapma eğilimindedirler (Meager, 1992; Bates ve Servon, 2000; Glocker ve Steiner, 2007). Ancak kendi hesabına istihdamı gerçekleştirmek kolay değildir. Örneğin daha önceki çalışmalar, pek çok bireyin tutarlı bir iş planı geliştirme ve uygulama için gerekli yeteneklerden yoksun olduğunu göstermektedir (Bates, 1985; Fairlie ve Meyer, 1996; Fairlie, 1999, Fairlie ve Robb, 2007). Önemli başka bir engel ise önceden gelen kendi hesabına çalışma deneyimi ya da iş geçmişinin olmamasıdır. Bireysel beceriler kontrol edilerek incelendiğinde; ilk kez kendi hesabına çalışan ve herhangi bir yöneticilik deneyimi olmayıp girişimcilerin olduğu bir aileden gelmeyen bireylerin kendi hesabına çalışan olma olasılığı daha azdır (Fairlie, 1999; Hout ve Rosen, 2000; Fairlie ve Robb, 2007). Kanıtlar, gelecek vadeden iş sahiplerinin çoğunluğunun düşük kişisel gelire sahip olmakla birlikte yeni işlerin yaratılmasını ya da genişletilmesini destekleyecek başlangıç sermayesine erişiminin ve kredi opsiyonlarının sınırlı olduğunu göstermektedir (Loscocco ve Robinson, 1991; Cavaluzzo ve Walken, 2005). Bu engeller pek çok gelecek vadeden iş sahibinin neden sonuç olarak kendi işlerini kurmada ve kendi hesabına çalışma ile kazançlarını iyileştirme konusunda

başarılı olamadıklarını açıklayabilir (Blanchflower vd., 2003; Reynolds vd., 2004; Fairlie ve Robb, 2007) (Michaelides ve Davis, 2016).

Genel olarak kendi hesabına çalışanların, aynı istihdam tipinde kalmaları ücretli çalışanlara kıyasla daha az olasıdır ve bu da daha hareketli olduklarına ve sonuçta daha yüksek getiri elde ettiklerine işaret etmektedir. İstihdam durumundaki değişikliklerin büyük oranda işgücünden ayrılmaya veya işsizliğe geçiş şeklinde olduğu görülmüştür. Kendi hesabına çalışanlar içinde işverenliğe geçişler, olasılığı az olsa da mevcuttur. Ancak işverenden kendi hesabına çalışmaya geçişlere daha sık rastlanmaktadır. Ücretli çalışanların tersine, işverenler istihdam durumu değişikliklerinde işgücü piyasasından çıkmak yerine kendi hesabına çalışmaya geçmektedir. Ülkeler arasında işgücü piyasası hareketliliği bakımından heterojenlik söz konusudur. İşgücüne kendi hesabına çalışarak girmek veya ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçmek genellikle ekonomik sıkıntı dönemlerinde dahi sıkça görülen bir durum değildir. Bu da kendi hesabına çalışmanın geçim sağlamak adına otomatik bir seçim olduğuna işaret eder. Genel olarak işveren olma ihtimali düşük olmasına ve işverenlerin işletmelerini küçülterek kendi hesabına çalışmaya geçmesi sıkça görülmesine rağmen bazı daha iyi eğitilmiş ve daha yaşlı çalışanlar ücretli çalışanlar istihdam ederek kendi işlerini kurarak veya kendi hesabına çalıştıkları işlerini büyütürerek işveren olmaktadır. Çoğu durumda özellikle orta gelirli ülkelerde kendi hesabına çalışanların önemli bir bölümü işverenlerle ortak özellikler taşımaktadır. Bu da kendi hesabına çalışma ile işverenlik arasındaki sık geçişleri yansıtmaktadır (Cho vd., 2015).

Bu çalışmada Türkiye’de 2006-2018 döneminde farklı işgücü durumları arasındaki işgücü hareketliliği başlangıç ya da varış noktası kendi hesabına çalışma ve işverenlik olan geçişlere odaklanılarak incelenmiş ve girişimcilikle ilişkili hareketliliğinin mikro belirleyicileri araştırılmıştır.

Türkiye’de işgücü piyasası durumları arasındaki geçişlerin ne düzeyde gerçekleştiği ve hangi faktörlerden etkilendiğine ilişkin çalışmalar arasında Tansel ve Taşçı (2005), Ekşi vd. (2014), Tansel ve Kan (2012), Değer ve Tekgüç (2014), Alcan vd. (2015) çalışmaları sayılabilir. Bu çalışmalardan bir bölümü istihdamda olma, işsizlik ve işgücü dışında olma gibi temel durumlar arasındaki geçişleri incelerken bir bölümü sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumunu esas alarak işgücü piyasası durumlarını

sınıflamış ve geçiş analizlerini buna göre yapmıştır. Bu tez çalışmasının bu bölümünün mevcut literatürden farkı; 2006-2018 yıllarına ilişkin Gelir Yaşam Koşulları Araştırması'nın panel veri setlerini havuzlayarak geçişlere ilişkin 10 dönemlik büyük bir veri setiyle işgücü piyasası durumları içerisinde kendi hesabına çalışma ve işverenliği ayrı ayrı ele alabilmiş olmasıdır.

6.2. Literatür Taraması

6.2.1. Kendi Hesabına Çalışma ve İşverenlik ile Diğer Durumlar Arasında Geçişler

Millán Tapia (2009), AB15 ülkelerinde ücretli çalışmaktan ve işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçişi 1994-2001 European Community Household Panel çalışmasının verileriyle incelemiştir. Tarım sektöründeki baskın istihdam durumu kendi hesabına çalışma olduğundan ve tarımsal faaliyetler yapısal olarak ekonominin geri kalanından büyük farklılık gösterdiğinden analizler tarım dışı ekonomi için yapılmıştır. Analizin logit model tahminleriyle yapıldığı çalışmada bağımsız değişkenler olarak cinsiyet, yaş, iş deneyimi, eğitim, medeni durum, çocuk sahipliği, kendi hesabına çalışan yakınlarının olup olmadığı, gelir ve ülkelerdeki konjonktürel duruma ilişkin işsizlik oranı kullanılmıştır. Sonuçlar erkeklerin ücretli veya yevmiyeli istihdamdan kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu, yaşla birlikte kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığını 34 yaştan sonra azalarak arttırdığını, 14 yaş altı çocukların kendi hesabına çalışmaya geçişi etkilemediğini, evli olanların ve girişimci yakınları olanların girişimci olma ihtimalinin daha fazla olduğunu, üniversite eğitiminin işverenlik olasılığını arttırdığını, ücretli istihdamda çalışma saati arttıkça kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı etkilenmezken işveren olma olasılığının arttığını göstermiştir. Likidite kısıtlarıyla ilgili değişkenlerden gelir, ev sahipliği kullanılarak araştırılmıştır ve anlamlı etkisi olmadığı bulunmuştur. Ancak miras, hediye ve piyango kazançlarının işveren olma olasılığını arttırdığı görülmüştür. GSYH kullanılarak da benzer sonuçlar bulunan döngü değişkeni işsizlik oranının işverenliğe geçiş üzerinde anlamlı etkisi bulunmazken kendi hesabına çalışma üzerinde negatif etkisi olduğu bulunmuştur. İşsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçişle ilgili işsizlik yardımlarına da yer verilen model tahmin sonuçları ise bu yardımların işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığını azalttığını göstermektedir. Diğer taraftan

sermaye ve gayrimenkul geliri elde eden işsizlerin işverenliğe geçiş olasılığının arttığı görülmüştür. Konut ve miras gibi başlangıç varlıklarına sahip işsizlerin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı artarken işverenliğe geçişi etkilenmemiştir. İşsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının belli bir yaşa kadar artarken belli bir yaştan sonra azalmaya başladığı bulunmuştur. Düşük eğitilmiş işsiz bireylerin kendi hesabına çalışma olasılığı nispeten düşüktür. Erkeklerin, evlilerin ve daha düşük sayıda 14 yaş altı çocuğu olanların kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca işsizlik süresi arttıkça kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığı azalmaktadır (Millán Tapia, 2009).

Henley (2009) İngiltere panel hanehalkı verisini kullanarak yaptığı çalışmada girişimcilğe geçişle ilgili dinamikleri araştırmış, bunun için girişimcilik güdüsünün ortaya çıkışı ile kendi hesabına çalışmaya geçiş arasındaki süreyi kesikli bir zaman modeli ile tahmin etmiştir. Girişimcilik ya da kendi hesabına çalışmaya geçiş kararı gelecekte elde edilecek gelire ilişkin belirsizlik ve dolayısıyla büyük ölçüde geri getirilemez geçiş maliyetleriyle ilişkilidir. Bu maliyetlerin girişimci olmak isteyen bireylerin geçiş kararlarına nasıl ve ne kadar etki ettiği bu çalışmada ekonometrik yöntemlerle incelenmiştir. Nispeten daha düşük geçiş maliyetleriyle ilişkili olabilecek demografik özellikler ve alt yapıyla ilgili faktörlerin yanı sıra belirsizliği hesaba katmak için yerel ekonomideki oynaklıklara da modelde yer vermiştir. Model tahmin sonuçları girişimci olmak isteyenlerin kendi hesabına çalışmaya geçiş hızının yaş, cinsiyet ve yüksek eğitim düzeyi ile ilişkili olduğunu ortaya çıkartmıştır. Erkekler, nispeten yaşlı bireyler ve eğitim düzeyi yüksek bireyler için geçiş maliyetleri daha düşüktür ve bu bulgu literatürde kendi hesabına çalışma olasılığı yüksek bulunan gruplar ile tutarlıdır. Bu durum için yapılan politika önerisi kadınların ve daha az eğitilmiş bireylerin desteklenerek girişimcilğe hazırlanmaları ile kendi hesabına çalışanlar arasında yer almalarının sağlanmasıdır. Etnik azınlıkların kendi hesabına çalışmaya geçiş hızına ilişkin diğer gruplara kıyasla bir farklılık bulunmamıştır. Hanehalkına ilişkin özelliklerden hanede girişimcilik kültürünün mevcut olmaması kendi hesabına çalışmaya geçişin nispeten daha yavaş olmasıyla ilişkili bulunmuştur. Diğer taraftan bireylerin önceden kendi hesabına çalışma tecrübesinin olması kendi hesabına çalışmaya geçiş hızları üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Yerel ekonominin oynaklığının

göstergesi olarak kullanılan konut fiyatlarında artışın kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığını düşürdüğü çalışmanın önemli bulguları arasındadır (Henley, 2009).

Tansel ve Kan (2012), 2006-2009 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verilerini kullanarak Türkiye’de işgücü hareketliliğini formel/informel sektör ayrımında incelemiş ve bazı bireysel özellikler ile işe ilişkin değişkenlerin bu hareketliliğe etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada öncelikle formel ücretli, enformel ücretli, formel kendi hesabına çalışan, enformel kendi hesabına çalışan, işsiz ve işgücü dışında olmak üzere farklı istihdam durumları arasındaki geçiş olasılıkları tüm örneklem ile, kadın ve erkek ayrımında ve ayrıca tüm sektörler ve tarım dışı örneklemi ile Markov geçiş süreçlerinden yararlanılarak araştırılmıştır. İkinci aşamada ise çoklu logit regresyonlar ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, iş deneyimi, çalışılan sektör, işyeri büyüklüğü, hanehalkı fert sayısı, çocuk olup olmaması ve yerleşim yerinin kent/kır olması değişkenlerinin istihdam durumları arasındaki geçişlere etkileri incelenmiştir. Hesaplanan geçiş olasılıkları işsizler dışında fertlerin çoğunun ilk istihdam durumlarında kaldığını göstermiştir. En çok arzulanan istihdam durumunu formel istihdam olarak gören geleneksel teoriye uyumlu şekilde formel ücretli bireylerin en az geçiş olasılığı en düşük grup olduğu görülmüştür. Diğer taraftan enformel ücretliler klasik teorinin enformelden formele tek yönlü akım savına uygun olarak formel ücretlilere kıyasla daha fazla hareketlilik göstermiştir. Tüm sektörleri kapsayan örneklemde enformel kendi hesabına çalışan bireylerin hareketliliği düşükken tarım dışı sektörlerde enformel kendi hesabına çalışanların diğer durumlara geçiş olasılıkları işgücü dışına geçiş dışında daha yüksektir. En hareketli durum olan işsizlikten enformel istihdama geçiş formel istihdama geçişe kıyasla iki kat daha olasıdır. Bu durum formel istihdam fırsatlarının sınırlı olduğunu ve giriş engellerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. En düşük hareketlilik işgücü dışındakilerde görülmüş ve bu durum umudu kırılmış işçi etkisi ve kadınların kasten işgücü piyasası dışında kalma tercihiyle açıklanmıştır. Çok değişkenli logit analizlerin sonuçlarına göre cinsiyet işgücü akımlarını etkileyen en önemli değişkendir ve kadınlar işgücü piyasası hareketliliği açısından dezavantajlıdır. Bu durum cinsiyet rollerinin ve hanehalkı sorumluluklarının geleneksel yapısına, kadınların doğurganlık rolüne, işe alımlarda ve işten çıkarmalarda kadınlara karşı negatif ayrımcılığa ve ortalama eğitim düzeylerinin düşüklüğüne

bağlanmaktadır. Daha iyi eğitimli çalışanlar için giriş engellerinin seviyesi ve gönülsüz işten çıkarmalarla karşılaşma riski daha düşüktür, bu nedenle lise ve üniversite eğitimi enformel istihdama geçiş olasılığını önemli ölçüde düşürmekte, iyi eğitimli çalışanların formel istihdama geçiş olasılığı daha düşük eğitimlilere kıyasla daha yüksek olmaktadır. Diğer taraftan gençlerin formel istihdama geçişte karşılaştığı giriş engelleri ve erken emekliliği özendiren cömert emekli maaşları da işgücü hareketliliğini etkilemektedir. Hanehalkı büyüklüğü yükseldikçe, artan sorumluluk ve finansal yük nedeniyle enformel ücretli istihdamda kalma olasılığı artarken işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı azalmaktadır ve bu durumun ek işçi etkisine işaret edebileceği belirtilmektedir. Çalışılan sektör de işgücü piyasası hareketliliğinin önemli bir belirleyicisidir (Tansel ve Kan, 2012).

Değer ve Tekgüç (2014), işgücü hareketliliğinde cinsiyetin rolünü İzmir örneğinde araştırdığı çalışmada aynı işte kalma, iş değiştirme ile istihdam, işsizlik ve işgücü dışında olma arasındaki geçişlerin belirleyicilerini 2010 İzmir İşgücü Piyasası Hanehalkı Araştırması sonuçlarını kullanarak çok değişkenli logit analiziyle incelemiştir. Model tahminlerinde yaş, eğitim durumu, göçmenlik, hanehalkı sorumlusu olma, yerleşim yeri, evli olup olmama, bağımlı fert sayısı, diğer hanehalkı fertlerinin ücretleri ve meslek gibi kişisel ve çalışmaya bağlı özellikler kontrol edildiğinde erkeklerin kadınlara kıyasla iş değiştirme olasılığı daha yüksekken kadınların işgücü dışına çıkma olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kadınların evlilik ve hanehalkında kendilerine bağımlı fertlerin olmasından kaynaklı geleneksel rolleri iş değiştirme olasılıklarının daha düşük olmasına neden olmaktadır. Yaş ve işgücü piyasası hareketliliği arasında özellikle kadınlar için negatif bir ilişki bulunmuştur. Yüksek eğitim düzeyine sahip erkeklerin iş değiştirme olasılığının daha düşük olması bu grubun becerilerine uygun işleri bulabildikleri şeklinde yorumlanmıştır. Kırsal bölgelerde yaşamak ise işgücü piyasasında hareketlilik eğilimini azaltmaktadır. Erkekler için hanehalkındaki diğer fertlerin ücretlerinin artması iş değiştirme olasılığını arttırırken kadınlarda işgücü dışına çıkma olasılığını arttırmaktadır. Sağlık güvencesine erişimi olan hanehalklarında yaşayanların iş değiştirme ya da işgücü dışına çıkma olasılıkları daha düşüktür. Mesleği yöneticilik olanların iş değiştirme ve işgücü dışına

çıkma olasılığı düşerken satış ve niteliksiz işlerde çalışan kadınların profesyonel iş mensuplarına kıyasla iş değiştirme olasılığı daha fazladır (Değer ve Tekgüç, 2014).

Cho vd. (2015) çalışmasında kendi hesabına çalışmaya geçişler ve kendi hesabına çalışmadan (kendi hesabına çalışan ve işverenler) çıkışların belirleyicileri 12 gelişmekte olan ülkenin panel verisi kullanılarak incelenmektedir. Örneklem Latin Amerika ülkeleri (Arjantin, Brezilya, Şili ve Meksika), iki Doğu Asya ülkesi (Endonezya ve Filipinler), üç Afrika ülkesi (Güney Afrika, Tanzanya ve Uganda), iki Avrupa ülkesi (Moldova ve Rusya) ve bir Güney Asya ülkesini (Pakistan) içermektedir. Çalışmada öncelikle işgücü hareketliliğinin ana hatlarını toplu olarak ortaya çıkartmak amacıyla istihdam durumları arasında geçiş matrisleri analiz edilmiştir. Sonrasında kendi hesabına çalışmaya geçiş, kendi hesabına çalışmadan çıkış ve kendi hesabına çalışma içinde geçişlerin mikroekonomik belirleyicileri incelenmiştir. Son olarak kendi hesabına çalışanların diğer istihdam durumlarındakiler ile ne yönlerden benzeştikleri ve farklılaştıklarına bakılmıştır. Bu çalışma kendi hesabına çalışmanın dinamik bir durum olduğunu ve kendi hesabına çalışanların heterojen bir grup olduğunu göstermiştir. Bir tarafta daha genç ve daha az eğitilmiş kendi hesabına çalışanlar büyük olasılıkla kendi riskli davranışları nedeniyle işgücünden çıkma eğilimindedir. Diğer tarafta ise özellikle kentsel bölgelerde yaşayan daha yaşlı ve daha iyi eğitilmiş kendi hesabına çalışanların işveren olma ya da ücretli çalışmaya geçme olasılığı daha fazladır. Ayrıca kendi hesabına çalışmanın işgücüne katılımda bir başlangıç basamağı ve bir hayatta kalma mekanizması olma rolü ortaya çıkmıştır. Ülkeler arasında heterojenlik olsa da genel olarak kendi hesabına çalışanların önemli bir bölümü işverenlerle benzer özellikler göstermektedir. Bu durum yüksek gelirli ülkelerde daha belirgindir. Dahası kendi hesabına çalışan ve işverenler arasındaki benzerlik işveren ve ücretli çalışanlar arasındaki benzerlikten daha güçlüdür. Bunun işverenlik ile kendi hesabına çalışma arasındaki sık geçişlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sonuçlar işverenlerin faaliyetlerini devam ettirmeleri ve kendi hesabına çalışanların işveren olmaları için destekleyici programlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. (Cho vd., 2015).

6.2.2. Konjonktür Dalgalanmalarının İşgücü Hareketliliği ve İstihdam Durumları Arasında Geçişlere Etkisi

Kendi hesabına çalışmanın çekiciliği, durgunluklar sırasında ücretli iş bulamayan işçilerden oluşan, normal şartlar altında istihdam sorunu yaşamayacak olan pek çok kalifiye çalışanı da içeren büyüyen bir havuz olması durumunda artabilir (Rissman, 2003; Aaronson vd., 2004). Durgunluklar ücretli istihdam seçeneklerinin eksikliğiyle birlikte aynı zamanda iş kurma ve istihdam maliyetlerinin azalmasını da getirebilir ve normalden daha fazla işsiz kendi işlerini kurmaya teşvik edebilir (Mandelman ve Montes-Rojas, 2009; Campos vd., 2011). Diğer taraftan durgunlukların özelliği sınırlı iş fırsatları ve kıt başlangıç sermayesi seçenekleri olmasıdır ve bu da pek çok kişiyi kendi hesabına çalışmaktan alıkoyar ya da uygulanabilir bir iş planı geliştirme ve uygulama sürecini engeller. Pek çok çalışma, kendi hesabına çalışmaya geçişlerin ve yeni iş kurmanın konjonktürle aynı yönde hareket ettiğini ya da en azından itici ve çekici faktörlerin kendi hesabına çalışma ile genel ekonomik şartlar arasındaki korelasyonu nötrleştirdiğini destekleyen kanıtlar bulmuştur (Dennis, 1996; McKenzie, 2004; Hipple, 2010; Shane, 2011; Biehl vd., 2014) (Michaelides ve Davis, 2016).

İstihdamdaki üyeleri işten çıkarılan ya da çalışma saatleri azaltılan ailelerde ek işgücü katılımcıları ortaya çıkabilir. Ek işçi etkisi genellikle böyle ailelerde eşi işsiz kalan evli kadınların işgücü arzında ortaya çıkan geçici artışları ifade etmektedir (Lundberg, 1985). Ailelerin fayda maksimizasyonuna ilişkin ekonomik modeller, eşin iş kaybı nedeniyle oluşan gelir kayıplarını ikame etmek için bireylerin kendi işgücü arzını arttırabileceklerini öngörmektedir. Dinamik aile istihdam arzı modeli kapsamında, ek işçi etkisi ayrıca istihdam belirsizliği ve hanehalkının likidite kısıtlarından etkilenebilmektedir. Ekonomik düşüşte hâlihazırda sıkıntıda olan işgücü piyasasında ek işçilerin iş bulamaması durumunda ek işçi etkisi kısa vadede daha fazla arz baskısına neden olabilir (Gong, 2010).

İşgücünden çıkartılma ya da beklenen ücretlerin düşük olması veya iş arama sürecinin daha masraflı olması nedeniyle istihdam fırsatlarında yaygın bir kötüleşme, işgücüne girmekten çekinen ümidi kırılan çalışanlara neden olur (Lundberg, 1985). Dolayısıyla ümidi kırılan işçi etkisi ek işçi etkisine ters yönde etki gösterir (Gong, 2010).

2000-2010 döneminde Türkiye için yıllık verileri inceleyen Karaoglan ve Okten (2012) çalışması, eşi işsiz ya da yeterli derecede çalışmayan evli kadınların işgücüne katılma ve çalışma saatlerini artırma olasılığının daha fazla olduğunu bulmuştur. Diğer taraftan çalışmada bölgesel işsizlik oranlarının artışı olarak tanımlanan genel ekonomik durumun kötüleşmesinin evli kadınların işgücüne katılımı ve çalışma saatleri üzerinde negatif etkiye sahip olduğu gösterilmiştir (Karaoglan ve Okten, 2012).

Ayhan (2015) ise 2008 küresel ekonomik krizinde Türkiye işgücü piyasasında evli kadınların eşlerinin iş kayıplarına verdikleri tepkileri içsellik hesabı olarak araç değişken yöntemiyle incelemiştir. Çalışmanın sonuçları ek işçi etkisinin bir çeyrek gecikmeyle gerçekleştiğini ve iki çeyrek boyunca sürdüğünü sonrasında ise ümidi kırılan işçi etkisinin ek işçi etkisine baskın geldiğini göstermektedir. Bu sonuçların pek çok Akdeniz ülkesinde olduğu gibi kadınların işgücüne katılımının nispeten düşük olduğu ülkelerde ek işçi etkisinin daha fazla görüldüğüne ilişkin literatürdeki diğer bulgularla da örtüştüğü belirtilmiştir (Ayhan, 2015).

Acar (2016), küresel ekonomik krizin Türkiye işgücü piyasası üzerindeki etkilerini araştırmış ve bu amaçla 2006-2009 Gelir Yaşam Koşulları Araştırması panel verilerini kullanarak ücretli istihdam, kendi hesabına çalışma, işsizlik ve işgücü dışında olma durumları olmak üzere 4 istihdam durumu arasındaki geçişleri kriz öncesi ve sonrası dönemde cinsiyet, eğitim ve yaş grupları ayrımında Markov olasılık istatistikleri analizi ile incelemiştir. Burada kendi hesabına çalışma durumu hem işverenleri hem de kendi hesabına çalışanları içerirken kriz öncesi dönem olarak 2006-2007 ve 2007-2008 geçişleri, kriz dönemi olarak 2008-2009 geçişleri esas alınmıştır. Çalışmanın bulguları kriz döneminde öncesine kıyasla ücretlilerin işsizliğe geçiş olasılığının arttığını, işsizlikten ücretli istihdama geçiş olasılığının ise azaldığını göstermektedir. Diğer taraftan kriz öncesi dönemlerde kendi hesabına çalışmadan ücretli istihdama geçiş olasılığı diğer yönlü geçiş olasılığına kıyasla daha yüksekken kriz döneminde bunun tersi gözlenmiş ve ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığı kendi hesabına çalışmadan ücretli çalışmaya geçme olasılığından yüksek bulunmuştur, dolayısıyla krizin istihdamın niteliğini düşürücü etkisi olmuştur. İşgücü dışında olanların istihdam durumlarına geçiş olasılığı düşerken işsizliğe geçiş olasılıkları artmıştır. Kendi hesabına çalışan kadınların ücretli çalışmaya geçiş olasılıklarında krizle

birlikte %75’lik bir azalma görülürken erkeklerde bu düşüş %25 seviyesinde olmuştur. Kendi hesabına çalışanların yaptıkları işlerin niteliği ücretli işlere kıyasla daha düşük olduğundan krizin kadın istihdamında kaliteyi erkek istihdamına kıyasla daha fazla düşürdüğü çıkarımı yapılmıştır. Eğitim durumlarına göre geçiş olasılıkları incelendiğinde yüksek vasıflı çalışanların ücretli çalışmada kalma olasılığı ve işsizlikten ücretli çalışmaya geçme olasılıkları krizden etkilenmezken düşük ve orta düzey eğitime sahip grupların ücretli çalışmada kalma ve işsizlikten ücretli çalışmaya geçme olasılığının düştüğü gözlenmiştir. Yaş gruplarına göre yapılan markov analiz sonuçlarının kendi hesabına çalışanlar açısından en önemli bulgusu ileri yaştakilerin işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılıklarının krizle birlikte iki katına kadar yükselmiş olmasıdır (Acar, 2016).

6.3. Veri ve Yöntem

6.3.1. Veri

Kendi hesabına çalışmaya ilişkin geçişlerle ilgili araştırmalarda en büyük engel zaman içinde geçişleri analiz etmek için panel verinin mevcut olmayışıdır (Cho vd., 2015). Bu anlamda, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel veri setleri işgücü durumları arasındaki geçişlerin araştırılması için uygun materyal sağlamaktadır. Farklı işgücü durumları arasındaki geçişlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, hanehalkı özellikleri ve finansal kaynaklara erişim gibi mikro belirleyicileri, bireylerin istihdam durumlarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra demografik ve sosyoekonomik bilgilerini de içeren fert düzeyinde panel mikro veri setleri kullanılarak incelenmektedir.

Finansal kaynaklara erişimle ilgili değişkenler 4.2.2.6 bölümünde belirtildiği gibi işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın belirleyicilerinin incelendiği çalışmaların çoğunluğunda önemli bir yere sahiptir. Bu değişkenlerin de incelenebilmesi amacıyla bireylerin farklı istihdam durumları arasındaki geçişleriyle ilgili bilgiler ve temel mikroekonomik göstergelerin yanı sıra ücret ve girişimci gelirleri, güvence olarak kullanabilecekleri konut, gayrimenkul gibi varlıklarının mevcudiyeti, aile ve yakınlarından gelen yardımlar gibi bilgileri içerdiğinden Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nın kullanılmasına karar verilmiştir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının yıllık bazdaki örnekleme 4 alt örnekten oluşmakta ve rotasyonel tasarım kullanılmaktadır. Buna göre yıllık örnek hacminin %75'i panel kapsamında örnekte bırakılırken, %25'i değişmektedir. Panel uygulama, hedef kitleyi temsil edebilecek temel örnek seçimi ile başlamakta ve seçilen bu temel örnek hanehalkındaki 13 ve daha yukarı yaştaki tüm fertler belirlenmiş izleme kuralları doğrultusunda 4 yıl takip edilmektedir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının panel ağırlıkları, fertlerin araştırmaya dahil edildikleri yılların cevapsızlık durumu ve bu yıllarda aldıkları temel ağırlıklar üzerinden hesaplanmaktadır. Fertlerin temel ağırlıklarına, panelde kaldıkları süre dikkate alınarak hesaplanan çarpanlar da etki ederek 2 yıllık, 3 yıllık ve 4 yıllık panel ağırlıklar elde edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2016 (Panel), 2018).

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın panel mikroveri setleri iki, üç ve dört yıllık panel veri setleri içermektedir. Çalışmanın bu bölümünde, t ve $t+n$ anında fertlerin işveren, kendi hesabına çalışan, ücretsiz aile işçisi, ücretli, işsiz ve işgücüne dahil olmayan olmak üzere 6 durumdan hangisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu şekilde 2 yıllık panel veri setlerinden bireylerin t ve $t+1$ anındaki istihdam durumları, 3 yıllık veri setlerinden t ve $t+2$ anındaki istihdam durumları ve dört yıllık panel veri setinden t ve $t+3$ anındaki istihdam durumu bilgileri elde edilmiştir. Panel veri setine göre bireylerin t ve $t+n$ anındaki istihdam durumlarının elde edildiği dönemler Tablo 6.1'de gösterilmektedir. Veri setinde haneden ayrılma, ölüm, hanehalkına panel başlangıç döneminden sonra katılma gibi herhangi bir nedenle t veya $t+n$ dönemine ilişkin bilgisi olmayan fertler geçiş bilgisi olmadığından kapsam dışında tutulmuştur. 2006-2018 dönemine ilişkin 10 panel veri setinden geçiş bilgisi elde edilen fertlere ait kayıtlar ağırlık yapısı göz önüne alınarak ilk durum ve son durum arasındaki yıl sayısına göre havuzlanmış ve $t-t+1$, $t-t+2$ ve $t-t+3$ geçişleri ile bireylerin t dönemindeki diğer mikroekonomik değişkenlerini içeren üç büyük veri seti oluşturulmuştur. Her bir veri setinde kayıtların alındığı dönemler kukla değişken olarak yer almaktadır.

Tablo 6.1. Panel Veri Setlerinden t ve t+n İstihdam Durumları Bilgisi Elde Edilen Dönemler

Panel set	2 yıllık panel t-t+1	3 yıllık panel t-t+2	4 yıllık panel t-t+3
2006-2007-2008-2009	2008-2009	2007-2009	2006-2009
2007-2008-2009-2010	2009-2010	2008-2010	2007-2010
2008-2009-2010-2011	2010-2011	2009-2011	2008-2011
2009-2010-2011-2012	2011-2012	2010-2012	2009-2012
2010-2011-2012-2013	2012-2013	2011-2013	2010-2013
2011-2012-2013-2014	2013-2014	2012-2014	2011-2014
2012-2013-2014-2015	2014-2015	2013-2015	2012-2015
2013-2014-2015-2016	2015-2016	2014-2016	2013-2016
2014-2015-2016-2017	2016-2017	2015-2017	2014-2017
2015-2016-2017-2018	2017-2018	2016-2018	2015-2018

Model tahminlerinde açıklayıcı değişkenler olarak kullanılmak üzere Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarından havuzlanarak oluşturulan veri setleri kapsamında işgücü durumları, demografik özellikler, aile, eğitim, istihdam ve finansal sermaye kategorileri altında değişkenler tanımlanmıştır. t ve t+n anındaki istihdam durumları, ferdin anket yapılmadan önceki son hafta içinde aynı veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla bir saat bile olsa bir işte çalışıp çalışmadığı veya geçici olarak başında bulunmadığı bir işinin olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt verenlere sorulan esas işindeki işteki durumu sorusundan derlenmiştir. Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar “UCR” kategorisi altında değerlendirilirken; işverenler “ISV”, kendi hesabına çalışanlar “KHC” ve ücretsiz aile işçileri “UAI” şeklinde tanımlanmıştır. Anket yapılmadan önceki hafta içinde çalışmamış veya geçici olarak başında bulunduğu bir işi olmayan bireylerden son dört hafta içinde iş arayıp bulması durumunda iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanlar işsiz olarak kabul edilmiş ve “ISZ” kısaltması kullanılmıştır. Çalışmamış, geçici bir iş başında durmamış ve iş aramayan ya da iş arasa bile iş bulması durumunda verilen süre içinde işbaşı yapacak durumda olmayanlar ise işgücüne dahil olmayanlar “IDO” olarak sınıflandırılmıştır. Bağımlı değişkenler referans istihdam durumunda kalma ve diğer istihdam durumlarına geçiş olmak üzere çoklu değer almaktadır. Baz kategori olarak tüm modellerde t+n anında t’deki istihdam durumunda olmak alınmaktadır.

Cinsiyet değişkeni “Kadın”, kadınlar için 1, erkekler için 0 değerini alan bir kukla değişkendir.

Yaş değişkeni mikroveri serinde tanımlandığı haliyle bir önceki yılın aralık ayına göre hesaplanan yaştır. Diğer bir ifadeyle anket uygulama yılından bireyin doğum yılı ve 1 çıkartılmaktadır.

Bireylerin medeni durumları evli ve evli olmayan şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla mikroveri setinde medeni durumu “Evli” olanlar evli olarak kabul edilirken “Hiç evlenmedi”, “Eşi öldü”, “Boşandı” ve “Ayrı yaşıyor” kategorilerindeki bireyler evli kabul edilmemiştir. Panel veriler havuzlanırken mikroveride bireylerin medeni durumuna ilişkin kodlamadaki değişiklik göz önüne alınmıştır. 2010-2011-2012-2013 dönemine kadar olan panel veri setlerinde “Evli” seçeneği 2 ile kodlanırken 2010-2011-2012-2013 döneminden başlanarak 1 ile kodlanmıştır.

t anındaki durumu işveren, kendi hesabına çalışan ya da ücretli çalışma olan bireyler için gelir değişkeni olarak istihdamdan elde ettikleri gelir bilgisi kullanılmıştır. Bireyler arasında gelir açısından doğru bir karşılaştırma yapabilmek için referans yıl içinde çalışarak elde ettikleri ücret ve müteşebbis gelirleri çalıştıkları ay sayısına bölünerek aylık ortalama gelirleri bulunmuştur. Hesaplanan aylık ortalama gelirler 2018 yılı Tüketici Fiyatları Endeksi ortalaması ile ilgili panel setin son yılının Tüketici Fiyatları Endeksi ortalaması oranında genişletilerek enflasyon etkisi giderilmiştir. t anındaki durumu istihdam karşılığında gelir elde etmediği varsayılan ücretsiz aile işçileri ile işsizler ve işgücüne dahil olmayanlar için ise modellerde gelir değişkeni olarak toplam fert geliri kullanılmış, toplam fert geliri de istihdam gelirinde kullanılan yaklaşımla enflasyon etkisinden arındırılmıştır.

Modellerde kullanılan tüm değişkenlerin açıklamaları Tablo 6.2’de sunulmaktadır.

Tablo 6.2. Değişken tanımları

Demografik Özellikler	
Kadın	Kadınlar için 1, erkekler için 0
Yaş	Bireyin bitirilen yaşı
Yaş Kare	Bireyin bitirilen yaşının karesi
Evli	Evli bireyler için 1; diğer durumda 0
Engel	Bireyin en az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olması durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı Sorumlusu	Bireyin hanehalkı sorumlusu olması durumunda 1; diğer durumda 0
Aile	
Çocuk	Hanede 14 yaşından küçük çocuk olması durumunda 1; diğer durumda 0
Hanehalkı fert sayısı	Hanehalkı fert sayısı
Eğitim	
İlköğretim ve altı	Okur-yazar olmama, okur-yazar olup bir okul bitirmeme, bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi ilkokul, ilköğretim ve ortaokul olması durumunda 1; diğer durumda 0
Lise	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi lise olması durumunda 1; diğer durumda 0
Meslek lisesi	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi meslek lisesi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Yüksek	Bitirdiği en yüksek eğitim seviyesi üniversite, yüksek lisans, doktora olması durumunda 1; diğer durumda 0
İstihdam	
Tarım	İstihdamda olan bireyler için tarım sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Sanayi	İstihdamda olan bireyler için sanayi sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
İnşaat	İstihdamda olan bireyler için inşaat sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Hizmet	İstihdamda olan bireyler için hizmet sektöründe çalışması durumunda 1; diğer durumda 0
Kayıtlı	Ferdin esas işinden dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olması durumunda 1; diğer durumda 0
Çalışılan Saat	Haftalık ortalama çalışma saati
İşyeri büyüklüğü	Ferdin işyerinde çalışan kişi sayısının 10'dan az olması durumunda 1; diğer durumda 0
Finansal Sermaye	
Konut	Hanehalkının ev sahibi olması durumunda 1; diğer durumda 0
Menkul geliri	Hanenin menkul kıymet veya gayrimenkul geliri elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
Yardım	Hanenin aynı ya da nakdi yardım elde etmesi durumunda 1; diğer durumda 0
İstihdam geliri	İstihdamda olan bireyler için (ücretsiz aile işçileri dışında) elde ettiği aylık ortalama ücret/müteşebbis geliri
Fert geliri	Toplam fert geliri

6.3.1.1. Betimleyici İstatistikler

Betimleyici istatistikler bireylerin t anındaki istihdam durumlarına göre sırasıyla girişimci, işveren, kendi hesabına çalışan, ücretli, ücretsiz aile işçisi, işsiz ve işgücüne dahil olmayanlar olmak üzere farklı tablolarda sunulmuştur. Hesaplanan ortalama ve standart sapma değerleri ağırlıklandırılmış gözlemler üzerinden hesaplanmıştır.

6.3.1.1.1. Girişimcilikten Geçişler

EK-L'de t anında işveren ya da kendi hesabına çalışan, diğer bir ifadeyle girişimci olanlardan t+1, t+2 ve t+3 anında aynı durumda kalanlar ve diğer istihdam durumlarına geçiş yapmış olanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 18.598, 3 yıllık panel setlerde 11.742 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 5.557 tarım dışı girişimciye ilişkin gözlem bulunmaktadır. Girişimci olup t+1, t+2 ve t+3 anında aynı istihdam durumunda kalanların sırasıyla %13, %11 ve %9'u kadındır. Girişimcilikten işgücü dışına çıkanların ise yarısına yakınının kadın olduğu işsizlik, ücretsiz aile işçiliği ve ücretli istihdama geçenlerin ise büyük çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Yaş ortalamalarına bakıldığında en yüksek yaş ortalamasına sahip grubun girişimcilikten işgücü dışına çıkanlar olduğu; en genç grubun ise girişimcilikten ücretli çalışmaya geçenler olduğu görülmektedir. Girişimcilikten işgücü dışına geçenlerin %30'dan fazlası son 6 ay içinde günlük faaliyetlerinde bir sınırlamaya neden olacak psikolojik ya da fiziksel bir rahatsızlık yaşamıştır. Ücretli çalışmaya geçen girişimcilerde ise günlük faaliyetlerinde engel yaratacak bir rahatsızlık yaşayanların oranı %16 ile en düşük düzeydedir. Girişimcilerin tüm kategorilerinde evli olanların oranı olmayanlara göre oldukça yüksektir. Evli olanların oranının en düşük olduğu grup girişimcilikten işsizliğe ya da ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlardır. Evli olanların en yüksek oranda olduğu grup ise istihdam durumu değişmeyenlerdir. Hanehalkı sorumluluğunun en düşük oranda olduğu girişimciler ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlar, en yüksek oranda olduğu girişimciler ise aynı durumda kalanlardır. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların en yüksek oranda olduğu grup girişimcilikten ücretsiz aile işçiliğine geçenlerken yüksek eğitim düzeyine sahip olanların oranının en yüksek olduğu grup aynı durumda kalanlardır. Yüksek okul ve üstü eğitim düzeyine sahip olup ücretsiz aile işçiliğine geçenlerin oranı ise %0'dır. Hanehalkında çocuk

bulunanların en yüksek oranda bulunduğu grup ücretli çalışmaya geçenler iken en az bulunduğu grup 2 ve 4 yıllık panel veriden elde edilen setlerde işgücü dışına çıkanlar, 3 yıllık panel veriden elde edilen sette ise ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlardır. Girişimcilikten işgücü dışına çıkanların hanehalkı fert sayısı diğer gruplarla karşılaştırıldığında en küçük iken en fazla hanehalkı ferdi $t+1$ ve $t+2$ 'de ücretsiz aile işçisi olanlar, $t+3$ 'te ise işsiz olanlardır. t anında hizmet sektöründe çalışanların en yoğun olduğu grup ücretsiz aile işçiliğine geçenler, girişimciyken inşaat sektöründe çalışanların en yoğun olduğu grup ise işsiz kalanlardır. t anında sanayi sektöründe çalışanların en yüksek olduğu grup ise işgücü dışına çıkanlardır. Girişimcilerde kayıtlı olanların en yüksek oranda olduğu grup $t+n$ anında yine girişimci olanlardır. İşgücü dışına çıkanlar ise kayıtlılık oranının en düşük olduğu gruptur. Haftalık ortalama çalışma saatinin en yüksek olduğu girişimciler $t+n$ anında da girişimci olanlarken en düşük çalışma saati işgücü dışına çıkanlarda görülmüştür. Hanehalkı yardım alanların en yüksek oranda görüldüğü grup $t+1$ 'de işsiz olanlar, $t+2$ ve $t+3$ 'te ise işgücü dışına çıkanlardır. $t+n$ 'de ücretsiz aile işçisi olanlar ise yardım alma oranı en düşük olanlardır. Girişimcilikten ücretsiz aile işçiliğine geçenlerin yarısından fazlasının hanehalkının menkul geliri ve konutu vardır. Çalışarak elde edilen geliri en yüksek grup girişimci olarak kalanlarken işgücü dışına çıkanlar çalışırken en düşük geliri elde eden gruptur.

6.3.1.1.2. İşverenlikten Geçişler

EK-M'de t anında işveren olup 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 5.459, 3 yıllık panel setlerde 3.468 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 1.646 tarım dışı işverene ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların en yüksek oranda görüldüğü grup $t+2$ ve $t+3$ 'te işverenlikten ücretsiz aile işçiliğine geçenler iken $t+1$ 'de işgücü dışına çıkanlardır. Kadınların en düşük oranda görüldüğü grup ise $t+1$ ve $t+2$ 'de işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçenler iken $t+3$ 'te işsiz olanlardır. Yaş ortalaması en yüksek grup işverenlikten işgücü dışına çıkanlarken, en genç grup işverenlikten ücretli çalışmaya geçenlerdir. Sağlık problemi nedeniyle gündelik faaliyetleri kısıtlananların en yüksek oranda görüldüğü grup $t+1$ 'de işgücü dışında olanlar iken $t+2$ 'de ücretsiz aile işçisi olanlar ve $t+3$ 'te işsiz olanlardır. Günlük

faaliyetlerini kısıtlayacak sađlık problemi yařayanların en dűřűk oranda gűrűldűđű grup t+2 ve t+3'te űcretli 7alıřanlar iken t+1'de kendi hesabına 7alıřanlardır. Evli olanların en yűksek oranda gűrűldűđű iřveren grubu t+2 ve t+3'te iřgűcű dıřında olanlar iken t+1'de aynı durumda kalanlardır. Evli en dűřűk oranda gűrűldűđű grup ise t+1 ve t+2'de iřverenlikten iřsizliđe ge7enler iken t+3'te űcretli 7alıřmaya ge7miř olanlardır. Iřverenler i7inde hanehalkı sorumlusu olanların en yűksek oranda gűrűldűđű grup istihdam durumu deđiřmeyenlerken en dűřűk oranda gűrűldűđű grup űcretsiz aile iř7isi olanlardır. İlkűđretim ve altı eđitim dűzeyine sahip iřverenlerin en yűksek oranda gűrűldűđű grup űcretsiz aile iř7isi olanlar iken bu en dűřűk eđitim dűzeyine sahip olanların en dűřűk oranda gűrűldűđű grup istihdam durumunu koruyanlardır. Yűksek okul ve űstű mezunlarının en yűksek oranda gűrűldűđű grup istihdam durumunu koruyan iřverenlerdir. Yűksek okul ve űstű mezunlarının en dűřűk oranda gűrűldűđű grup ise iřverenlikten űcretsiz aile iř7iliđine ge7iř yapanlardır. Hanehalkında 7ocuk bulunanların en yűksek oranda gűrűldűđű grup t+2 ve t+3'te űcretli 7alıřmaya ge7enler iken t+1'de iřsizliđe ge7iř yapanlardır. Hanehalkı fert sayısı en fazla olan iřverenler iřsizliđe ge7iř yapanlarken en az olanlar iřgűcű dıřına 7ıkanlardır. Hizmet sektűrűnde 7alıřanların en yűksek oranda gűrűldűđű grup t+1'de iřverenlikten űcretsiz aile iř7iliđine ge7enler iken t+2'de kendi hesabına 7alıřmaya ge7enler ve t+3'te iřgűcű dıřına 7ıkanlar olmuřtur. Iřverenlerden hizmet sektűrűnde 7alıřanların en dűřűk oranda gűrűldűđű grup iřsizliđe ge7iř yapanlarken inřaat sektűrűnde 7alıřma oranının en yűksek oranda gűrűldűđű grup t+1 ve t+3'te iřverenlikten iřsizliđe ge7enlerdir. t+1 ve t+3'te iřverenlikte kalmıř olanlar i7inde sanayide 7alıřanların oranı diđer ge7iřlere gűre en yűksek oranda gűrűlmektedir. Kayıtlılıđın en yűksek oranda gűrűldűđű grup yıllar i7inde istihdam durumu aynı kalanlarken en dűřűk oranda kayıtlı grup t+1 ve t+2'de iřverenlikten iřgűcű dıřına 7ıkanlar ve t+3'te kendi hesabına 7alıřmaya ge7miř olanlardır. Haftalık ortalama 7alıřma saati en yűksek grup űcretli 7alıřmaya ge7enlerken en az saat 7alıřanlar iřgűcű dıřına 7ıkanlardır. Iřverenler i7inde iřyerinde 7alıřan sayısı 10'dan fazla olanların en fazla gűrűldűđű gruplar durumunu koruyanlar ve űcretli 7alıřmaya ge7enlerdir. t+1 ve t+2'de iřverenlikten iřgűcű dıřına 7ıkmıř olanlar ile iken t+3'te űcretli 7alıřmaya ge7miř olanlar hanehalkının yardım alma oranı en yűksek gruplardır. Iřverenlikten iřgűcű dıřına 7ıkanlar ve űcretsiz aile iř7isi olanlar menkul

gelir sahipliğinin en yüksek oranda olduğu gruplardır. Konut sahipliği ise en yüksek oranda, işverenken ücretsiz aile işçisi olanlarda görülmektedir. İşverenken istihdam geliri en yüksek olanlar durumunu koruyanlarken en düşük olanlar ücretsiz aile işçiliğine ve kendi hesabına çalışmaya geçenlerdir.

6.3.1.1.3. Kendi hesabına çalışmadan geçişler

EK-N’de t anında kendi hesabına çalışan olup 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 13.139, 3 yıllık panel setlerde 8.274 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 3.911 tarım dışı kendi hesabına çalışana ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların en yüksek oranda görüldüğü grup kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına çıkanlar ve en düşük oranda görüldüğü grup kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlardır. Kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına çıkanların yaş ortalaması en yüksekken ücretli çalışmaya geçenlerin en düşüktür. Sağlık problemleri nedeniyle günlük faaliyetleri kısıtlananların en çok görüldüğü grup kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına çıkanlar; en düşük oranda görüldüğü grup ise işverenliğe geçiş yapanlardır. Evlilerin en yüksek oranda görüldüğü grup kendi hesabına çalışmada kalanlar ile işverenliğe geçiş yapanlar iken işsizliğe ve ücretsiz aile işçiliğine geçenler arasında düşük oranda görülmektedir. Hanehalkı sorumlusu olanların oranı en yüksek işverenliğe geçenlerdedir. Hanehalkı sorumlusu olanların en düşük oranda görüldüğü gruplar ise ücretsiz aile işçisi olanlar ve işgücü dışına çıkanlardır. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların en yüksek oranda görüldüğü grup kendi hesabına çalışmadan ücretsiz aile işçiliğine geçenler ve en düşük oranda görüldüğü grup kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlardır. Eğitim düzeyi en yüksek olanların oranı kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçenlerde en yüksek değerini almaktadır. Hanehalkında çocuk olması en yüksek oranda kendi hesabına çalışmadan t+1 ve t+2’de ücretli çalışmaya geçenlerde görülmektedir. Hanehalkı fert sayısının en yüksek olduğu grup kendi hesabına çalışmadan ücretsiz aile işçiliğine geçenlerdir. Hizmet sektöründe çalışma oranının en yüksek olduğu grup t+1 ve t+2’de kendi hesabına çalışmadan ücretsiz aile işçiliğine geçenler iken t+3’te aynı durumda kalanlardır. İnşaat sektöründe çalışma oranı ise en yüksek kendi hesabına çalışmadan işsizliğe geçenlerde en düşük ise

ücretsiz aile işçiliğine geçenlerde görülmektedir. Sanayi sektöründe çalışma oranının en düşük oranda görüldüğü grup ise aynı durumda kalanlar ve işverenliğe geçenlerdir. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık oranının en yüksek olduğu grup kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlardır. En düşük oranda kayıtlılık ise kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına çıkanlardır. Kendi hesabına çalışanlar içinde haftalık ortalama çalışma saati en yüksek olan grup sonradan işverenliğe geçiş yapanlardır. Çalışma saati en düşük olanlar ise sonradan işgücü dışına çıkmıştır. Kendi hesabına çalışanların neredeyse tamamı 10'dan az kişinin çalıştığı işlere sahiptir ve bu nedenle kendi hesabına çalışmadan diğer istihdam durumlarına geçişlerin belirleyicileri tahmin edilirken işyeri büyüklüğü değişkeni kullanılmamıştır. Kendi hesabına çalışmadan işsizliğe geçiş yapanlar yardım alma oranı en yüksek grupken menkul geliri ve konut sahipliği oranı en yüksek grup ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlardır. Kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçenler çalışarak elde ettiği gelir en yüksek olan grupken işgücü dışına çıkanlar en düşük gelire sahip kendi hesabına çalışanlardır.

6.3.1.1.4. Ücretli çalışmadan geçişler

EK-O'da t anında ücretli çalışan olup 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 90.504, 3 yıllık panel setlerde 56.123 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 25.890 tarım dışı ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışana ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların en yüksek oranda görüldüğü grup %50'nin üzerinde payla ücretli çalışmadan işgücüne dahil olmayanlara katılanlardır. Kadınların yoğunluğunun en düşük olduğu grup ise %10'un altında payla ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlardır. Yaş ortalaması en yüksek grup t+2 ve t+3'te işgücüne dahil olmayanlarken t+1'de kendi hesabına çalışan olanlardır. En genç grup ise ücretli çalışmadan ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlar olmuştur. Ücretli çalışmadan işgücüne dahil olmayanlara katılanların sağlık problemi nedeniyle günlük faaliyetlerinin kısıtlanma oranı %20'ye yaklaşırken ücretli çalışmadan işverenliğe geçenlerin kısıtlayıcı sağlık engeliyle karşılaşma oranı en düşüktür. Evli olanların en yüksek oranda görüldüğü grup ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçenlerdir. Evli olanların en düşük oranda görüldüğü gruplar ise ücretsiz aile işçiliğine ve işsizliğe geçenler olmuştur. Hanehalkı

sorumlusu olanların oranının en yüksek olduğu grup işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlarken hanehalkı sorumlusu oranının en düşük olduğu grup ücretli çalışmadan ücretsiz aile işçiliğine geçenlerdir. İlköğretim ve altı olmak üzere düşük eğitim düzeyine sahip ücretlilerin en yüksek oranda görüldüğü grup ücretsiz aile işçiliğine geçenlerken ücretli istihdamda kalanlar arasında eğitim düzeyleri düşük olanların payı en azdır. İşverenliğe geçiş yapanlar arasında en düşük eğitim düzeylerine sahip olanların payı %50'lerdeyken kendi hesabına çalışmaya geçenler için bu oran %70'lerdedir. Yüksek okul ve üstü mezunlarının en yüksek oranda görüldüğü grup ücretli çalışmada kalanlardır. Ücretli istihdamdan işverenliğe geçiş yapanların %20'den fazlası yüksek eğitim düzeyine sahipken ücretli çalışırken kendi hesabına çalışmaya geçenlerden yüksek öğretim ve üstü mezunu olanların oranı %10-12 arasındadır. Hanehalkında çocuk bulunma oranı en yüksek olan grup ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlar en düşük ise işgücüne dahil olmayanlara katılanlardır. Hanehalkı fert sayısı en fazla olan grup ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlardır. Ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanların ortalama hanehalkı fert sayısı kendi hesabına çalışmaya geçenlerden daha azdır. İşverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçenlerin yarısından fazlası ücretli iken hizmet sektöründe çalışmaktadır. İşverenliğe geçen ücretlilerin çeyreğinden fazlası sanayi sektöründe çalışırken inşaat sektöründe çalışanların oranı %14 seviyesindedir. İnşaat sektöründe çalışanların en yüksek oranda görüldüğü grup ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlardır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık oranı en yüksek grup %82 ile ücretli çalışmada kalanlarken kendi hesabına çalışmaya geçen ücretlilerin yarısına yakını kayıtlı değildir. İşverenliğe geçen ücretlilerin kayıtlılık oranı %67-%74 seviyesindedir. Haftalık ortalama çalışma saati en yüksek grup 57 saatten fazla çalışmayla ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlarda görülmektedir. Kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanların haftalık ortalama çalışma saati ise 52-53 saat seviyesindedir ve ücretli çalışmada kalanlardan yüksek ancak işverenliğe geçiş yapanlardan düşüktür. Ücretli çalışanların çoğunluğu 10'dan fazla kişinin istihdam edildiği işyerlerinde çalışırken işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanların çoğunluğu küçük işyerlerinde çalışmaktadır. Yardım alanların en yüksek oranda görüldüğü grup ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçenlerken menkul geliri olanların en yüksek oranda görüldüğü grup t+1'de

ücretli çalışmadan işverenliğe geçenlerdir. Ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanların yarısına yakını hanehalkının sahip olduğu konutta oturuyorken kendi hesabına çalışmaya geçenlerin yarısından fazlası konut sahibidir. Aylık ortalama istihdam geliri en yüksek grup ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanlardır. Kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanların geliri işverenliğe geçiş yapanlar ile karşılaştırıldığında %27-%33 seviyesinde daha düşüktür. İstihdam durumunu değiştirmeyenlerin aylık ortalama geliri ise işveren olanlar ile kendi hesabına çalışmaya geçenler arasındadır.

6.3.1.1.5. Ücretsiz aile işçiliğinden geçişler

EK-P'de t anında ücretsiz aile işçisi olup 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 2.715, 3 yıllık panel setlerde 1.676 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 801 tarım dışı ücretsiz aile işçisine ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların en yüksek oranda görüldüğü grup ücretsiz aile işçiliğinden ayrılıp işgücüne dahil olmayanlara katılanlardır. Ücretsiz aile işçiliğinden işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçenlerin %27-%31 kadardır ve bu oranlar ücretli çalışmaya geçenler içinde kadınların oranından fazladır. Ücretsiz aile işçiliğinden işgücü dışına çıkanlar en yaşlı grupken işsizliğe ve ücretli çalışmaya geçenler en genç gruptur. İşverenlik ya da kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlar ise ücretsiz aile işçiliğinde kalanlardan genç ancak t+1 ve t+2 geçişlerine göre ücretli çalışmaya geçiş yapanlardan ortalama 7 yaş daha yaşlıdır. Sağlık engelleriyle karşılaşan ücretsiz aile işçilerinin en yüksek oranda görüldüğü grup %25'ten büyük bir pay ile ücretsiz aile işçiliğinden işgücü dışına geçiş yapanlardır. Hanehalkı sorumlusu olanların en yüksek oranda görüldüğü grup ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlardır. İlköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip ücretsiz aile işçilerinin en düşük oranda görüldüğü grup ücretsiz aile işçiliğinden işverenliğe geçiş yapanlardır. Ücretsiz aile işçiliğinden işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlar içinde en düşük orana sahip eğitim düzeyi yükseköğretim mezunlarıdır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan ücretsiz aile işçilerinin en fazla görüldüğü grup ücretsiz aile işçiliğinden işverenliğe geçiş yapanlardır. Haftalık ortalama çalışma saati

en fazla olan ücretsiz aile işçileri ise girişimciliğe geçiş yapanlardır. Konut sahipliği oranının en yüksek olduğu grup ücretsiz aile işçisi iken işverenliğe geçiş yapanlarken fert geliri en yüksek grup da işverenliğe geçenlerdir.

6.3.1.1.6. İşsizlikten geçişler

EK-Q'da t anında işsiz olup 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 11.569, 3 yıllık panel setlerde 6.877 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 3.456 işsize ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların en yüksek oranda görüldüğü grup işsizlikten işgücü dışına çıkanlarken, en düşük oranda görüldüğü grup işsizlikten girişimciliğe geçenlerdir. Yaş ortalaması en yüksek grup işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçenlerdir. İşsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçenler işsizlikten ücretli çalışmaya geçenlere kıyasla 4-6 yaş daha büyüktür. Evli olanların ve hanehalkı sorumlusu olanların en yüksek oranda görüldüğü grup işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlardır. En düşük eğitim düzeyine sahip olanların en yüksek oranda görüldüğü grup, işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçenlerken en düşük oranda olduğu grup ise işsizlikten işverenliğe geçiş yapanlardır. Yüksek okul ve üstü mezunlarının en yüksek oranda görüldüğü grup işsizlikten işverenliğe geçenlerdir. Hanehalkında çocuk bulunanların en yüksek oranda görüldüğü grup işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanlarken en düşük oranda görüldüğü grup t+2 ve t+3'te işsizlikten işverenliğe geçenlerdir. Hanehalkı yardım alanların en yüksek oranda görüldüğü grup t+1 ve t+3'te işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçenler iken t+2'de işverenliğe geçiş yapanlardır.

6.3.1.1.7. İşgücü dışından geçişler

EK-R'de t anında işgücüne dahil olmayıp 1, 2 ve 3 yıl sonra aynı durumda kalanlara ya da diğer istihdam durumlarına geçiş yapanlara ilişkin betimleyici istatistikler yer almaktadır. 2 yıllık panel setlerde 167.442, 3 yıllık panel setlerde 101.989 ve 4 yıllık panel setlerde toplam 46.477 işgücüne dahil olmayan ferde ilişkin gözlem bulunmaktadır. Kadınların oranının en yüksek olduğu grup, t anında işgücü dışında iken t+n anında ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapanlarken, kadınların en düşük oranda görüldüğü grup işgücü dışından işverenliğe geçiş yapanlardır. İşgücü dışından

kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanların en az yarısı kadinken işverenliğe geçiş yapanlar içinde kadınların oranı %32'yi geçmemektedir. Yaş ortalamasının en yüksek olduğu grup t+1 ve t+2'de işgücü dışından işverenliğe geçenler iken t+3'te işgücü dışında kalanlardır. Evli olanların en yüksek oranda görüldüğü grup işgücü dışından kendi hesabına çalışmaya geçenlerken hanehalkı sorumlusu olanların en yüksek oranda görüldüğü grup işgücü dışından işverenliğe geçiş yapanlardır. İşgücü dışından kendi hesabına çalışmaya geçiş yapanların %80'i en düşük eğitim düzeyine sahipken işverenliğe geçenlerin en fazla %53'ü en düşük eğitim düzeyindedir. Benzer şekilde lise, meslek lisesi ve yükseköğretim mezunlarının oranının en yüksek olduğu grup da işverenliğe geçiş yapanlardır. Hanehalkında çocuk bulunanların en düşük oranda görüldüğü ve hanehalkı fert sayısının ortalamada en düşük olduğu grup işgücü dışından işverenliğe geçenlerdir. Menkul gelir sahipliğinin en yüksek oranda görüldüğü grup da işgücü dışından işverenliğe geçenlerdir.

6.3.2. Yöntem

6.3.2.1. Geçiş Olasılıkları

Türkiye'de işgücü durumları arasındaki hareketleri incelemek amacıyla öncelikle Markov süreçleriyle geçiş olasılıkları hesaplanmıştır. Bireylerin bir istihdam durumundan diğerine geçişi Markov süreçleriyle açıklanabilen dinamik bir süreçtir (Tansel ve Tasci, 2005). Diğer bir ifadeyle bir bireyin belli bir anda gözlemlenen işgücü durumu, bir sonraki durumuna ait olasılık dağılımına ilişkin bilgi taşımaktadır (Alcan vd., 2015). Her bir dönemdeki bireyler kendi hesabına çalışma ve işverenlik durumlarının yanı sıra ücretli çalışma, ücretsiz aile işçiliği, işgücü dışında olma ve işsizlik durumlarına göre gözlemlenmiştir. Bu altı istihdam durumuna ilişkin 36 geçiş olasılığı gözlenmektedir ve Tablo 6.3'te gösterilmektedir. Tabloda gri ile işaretlenmiş hücreler t anındaki işgücü durumunun t+n anında da değişmediğini işaret etmektedir.

Tablo 6.3. İşgücü Durumları Arasındaki Olası Geçişler

		Son Durum					
İlk Durum		UCR	ISV	KHC	UAI	ISZ	IDO
	UCR	UCR-UCR	UCR-ISV	UCR-KHC	UCR-UAI	UCR-ISZ	UCR-IDO
	ISV	ISV-UCR	ISV-ISV	ISV-KHC	ISV-UAI	ISV-ISZ	ISV-IDO
	KHC	KHC-UCR	KHC-ISV	KHC-KHC	KHC-UAI	KHC-ISZ	KHC-IDO
	UAI	UAI-UCR	UAI-ISV	UAI-KHC	UAI-UAI	UAI-ISZ	UAI-IDO
	ISZ	ISZ-UCR	ISZ-ISV	ISZ-KHC	ISZ-UAI	ISZ-ISZ	ISZ-IDO
	IDO	IDO-UCR	IDO-ISV	IDO-KHC	IDO-UAI	IDO-ISZ	IDO-IDO

Bir durumdan diğerine toplam geçiş olasılığı ($P(X_t = i | X_{t-1} = j)$), i durumunu değiştiren birey sayısının (N_{ij}) ilk başta i durumunda olan birey sayısına (N_i) oranıdır (Marston, 1976) ve Denklem (6.1)'de gösterilmektedir.

$$P(X_t = i | X_{t-1} = j) = \frac{N_{ij}}{N_i} \quad (6.1)$$

$i = UCR, ISV, KHC, UAI, ISZ, IDO, j = UCR, ISV, KHC, UAI, ISZ, IDO$

Geçiş matrisi her bir hücresi t anında belli bir işgücü durumunda olan bireyin $t+n$ anında aynı ya da diğer bir durumda olma olasılığını ifade etmektedir ve aşağıdaki G matrisi ile gösterilmektedir. Geçiş matrisinin köşegeni $t+n$ anındaki işgücü durumunun t anına göre değişmemesi olasılığını göstermektedir.

$$G = \begin{bmatrix} P_{UCR-UCR} & P_{UCR-ISV} & P_{UCR-KHC} & P_{UCR-UAI} & P_{UCR-ISZ} & P_{UCR-IDO} \\ P_{ISV-UCR} & P_{ISV-ISV} & P_{ISV-KHC} & P_{ISV-UAI} & P_{ISV-ISZ} & P_{ISV-IDO} \\ P_{KHC-UCR} & P_{KHC-ISV} & P_{KHC-KHC} & P_{KHC-UAI} & P_{KHC-ISZ} & P_{KHC-IDO} \\ P_{UAI-UCR} & P_{UAI-ISV} & P_{UAI-KHC} & P_{UAI-UAI} & P_{UAI-ISZ} & P_{UAI-IDO} \\ P_{ISZ-UCR} & P_{ISZ-ISV} & P_{ISZ-KHC} & P_{ISZ-UAI} & P_{ISZ-ISZ} & P_{ISZ-IDO} \\ P_{IDO-UCR} & P_{IDO-ISV} & P_{IDO-KHC} & P_{IDO-UAI} & P_{IDO-ISZ} & P_{IDO-IDO} \end{bmatrix}$$

Geçiş olasılıkları, 2006-2018 dönemi için GYK Araştırmasının panel yapısına uygun olarak bireylerin t anındaki durumu $t+1$, $t+2$ ve $t+3$ anındaki durumu ile karşılaştırmalı olacak şekilde incelenmiştir. Örneğin GYK 2006-2007-2008-2009 panel veri setinden 2008-2009, 2007-2009 ve 2006-2009 dönemlerine ilişkin üç farklı zaman periyoduna ait durum değişimleri gözlemlerin ağırlıkları da hesaba katılarak değerlendirilmiştir. Tarım kesiminin işgücü durumları açısından dağılımı diğer sektörlere kıyasla büyük oranda farklılaştığından analiz tüm gözlemler ile yapıldığı gibi başlangıç döneminde durumu tarım dışı istihdam olanlar için de yapılmıştır.

6.3.2.2. Geçiş Eğilimleri

Bernabè ve Stampini (2009) ile Alcan vd. (2015) i durumu içinde yok olanların ve diğer durumlar içinde yaratılanların payını hesaba katan bir geçiş olasılığı ölçüsü olarak Denklem (6.2)'de gösterilen G_{ij} endeksinin kullanılmasını önermiştir.

$$G_{ij} = \frac{N_{ij} / (N_{i\bullet} - N_{ii})}{(N_{\bullet j} - N_{jj}) / \sum_{k \neq i} (N_{\bullet k} - N_{kk})} \quad (6.2)$$

Denklem (6.2)'de N_{ij} , i durumundan j durumuna geçen bireylerin sayısını; $N_{i\bullet}$, başlangıçta i durumundaki bireylerin sayısını; $N_{\bullet j}$, sonuçta j durumundaki birey sayısını; $N_{i\bullet} - N_{ii}$ i durumunu terkeden bireylerin sayısını; $N_{\bullet j} - N_{jj}$ ise j durumunda yaratılan pozisyon sayısını göstermektedir. Burada pay i durumundan ayrılma koşuluyla j durumuna geçme olasılığı, payda ise j durumunda yaratılan işlerin i durumu dışında yaratılan tüm işler içindeki oranı, diğer bir ifadeyle i durumunu terk eden bir çalışanın j durumuna geçişinin rasgele olduğu bir işgücü piyasasındaki geçiş olasılığıdır.

Rasgele geçişlerle karakterize edilen bir işgücü piyasasında $i \neq j$ için hesaplanan tüm G_{ij} endeksleri 1'e eşit olacaktır. Ancak işgücü piyasasında bölünme 1'den farklı endeks değerlerine yol açacaktır. 1'den büyük bir G_{ij} değeri geçişi yapmak için pozitif bir eğilime işaret etmektedir. Bu ölçü ile net geçişlere odaklanıldığından mevcut durumda kalmaya ilişkin bir eğilim hesaplanamamakta ve bu nedenle G_{ij} matrisinin köşegeni boş kalmaktadır (Bernabè ve Stampini, 2009).

6.3.2.3. Çoklu Tercih (Multinomial) Logit Modeli

İşverenlik, kendi hesabına çalışma ve diğer işgücü durumları arasında geçişlere etki eden faktörler çoklu tercih logit modelleri (multinomial logit) ile incelenmiştir. Çoklu tercih logit (ÇTL) modelleri, her bir olası geçişin olasılığını bireysel özelliklerin bir fonksiyonu olarak tahmin etmeye olanak sağlamaktadır.

k tane kategorik çıktının olduğu ve baz çıktının 1 olduğu varsayıldığında j . gözlem için tepkinin (y_j), i . çıktı olma olasılığı (p_{ij}) Denklem (6.3)'teki gibi gösterilebilmektedir (StataCorp, 2015).

$$p_{ij} = \Pr(y_j = i) = \begin{cases} \frac{1}{1 + \sum_{m=2}^k \exp(x_j \beta_m)}, & i = 1 \\ \frac{\exp(x_j \beta_i)}{1 + \sum_{m=2}^k \exp(x_j \beta_m)}, & i > 1 \end{cases} \quad (6.3)$$

Burada x_j j . gözlem için bağımsız değişkenlerin gözlenen değerinden oluşan satır vektörü ve β_m m çıktısı için katsayı vektörüdür. w_j opsiyonel ağırlık vektörü olmak üzere $\ln L$ ile gösterilen yarı log-olabilirlik Denklem (6.4)'teki gibidir. Bu çalışmada örneklem ağırlıkları kullanılmıştır. Burada Newton-Raphson maksimum olabilirliği kullanılmaktadır (StataCorp, 2015).

$$\ln L = \sum_j w_j \sum_{i=1}^k I_i(y_j) \ln p_{ij} \quad (6.4)$$

$$I_i(y_j) = \begin{cases} 1, & y_j = i \\ 0, & \text{diğer} \end{cases}$$

Herhangi bir durumdan kendi hesabına ve işverenliğe geçiş olasılıklarının belirleyicileri Denklem (6.5)'teki gibi ifade edilebilen çoklu tercih logit modelleri ile tahmin edilebilmektedir (Tansel ve Kan, 2012).

$$\Pr(X_{i,t+n} = j | X_{i,t} = k) = \frac{\exp(Z_i' \beta_{j|k})}{\sum_{l=0}^K \exp(Z_i' \beta_{l|k})} \quad j, = 1,2,3,4,5 \quad (6.5)$$

Burada Z_i her bir i bireyi için duruma özel açıklayıcı değişkenlerdir (regresörlerdir). Diğer bir ifadeyle k 'dan j durumuna geçiş yapan bireyin özelliklerini göstermektedir ve yaş, eğitim, medeni durum, hanehalkı özellikleri, istihdama ilişkin durumlar, gelir bilgileri gibi özellikleri kapsamaktadır. $X_{i,t} \in \{0,1,2, \dots, K\}$ birey i 'nin t - $t+1$ zamanındaki işgücü piyasası geçiş durumudur. Böyle bir ÇTL modelinin belirlenebilir olması için $k \in K$ gibi bir çıktı ya da $\beta_{k|k} = 0$ gibi bir referans grubu baz alınır. Sonrasında parametre vektörü β maksimum olabilirlik tahmini yöntemiyle tahmin edilmektedir (Tansel ve Kan, 2012).

Çalışmada tahmin edilen modellerde mevcut işgücü piyasası durumunda kalma hali baz grup olarak alınmıştır. Örneğin ilk durumu kendi hesabına çalışma olanlar için

kendi hesabına çalışmada kalma hali baz kategoridir. Olası işgücü durum geçişleri Tablo 6.4'te gösterilmektedir. Kendi hesabına çalışma ve işverenliğin toplamı girişimcilik olarak ifade edilerek girişimcilikten diğer durumlara ve diğer durumlardan girişimciliğe geçişlerin belirleyicileri de incelenmiştir. Gri ile işaretlenmiş geçişler $t+n$ 'de t 'deki işgücü durumunda olma hali, diğer bir ifadeyle baz kategoridir.

Tablo 6.4. Çoklu tercih logit model tahmini yapılan işgücü durumu geçişleri

Kendi Hesabına			
İşveren	Çalışan	Girişimciler	
ISV-ISV	KHC-KHC	GIR-GIR	
ISV-KHC	KHC-ISV	GIR-UAİ	
ISV-UAİ	KHC-UAİ	GIR-UCR	
ISV-UCR	KHC-UCR	GIR-ISZ	
ISV-ISZ	KHC-ISZ	GIR-IDO	
ISV-IDO	KHC-IDO		
			İşgücüne Dahil Olmayan
Ücretsiz aile işçisi	Ücretli	İşsiz	
UAİ-UAİ	UCR-UCR	ISZ-ISZ	IDO-IDO
UAİ-GIR	UCR-GIR	ISZ-GIR	IDO-GIR
UAİ-ISV	UCR-ISV	ISZ-ISV	IDO-ISV
UAİ-KHC	UCR-KHC	ISZ-KHC	IDO-KHC
UAİ-UCR	UCR-UAİ	ISZ-UAİ	IDO-UAİ
UAİ-ISZ	UCR-ISZ	ISZ-UCR	IDO-UCR
UAİ-IDO	UCR-IDO	ISZ-IDO	IDO-ISZ

Bu şekilde $t-t+1$, $t-t+2$ ve $t-t+3$ dönemlerine ilişkin tüm olası işgücü durum geçişleri için tarım dışı sektörlerde olmak üzere ÇTL model tahmini yapılmıştır. Model tahmin sonuçları sırasıyla girişimcilikten, işverenlikten, kendi hesabına çalışmadan, ücretli çalışmadan, ücretsiz aile işçiliğinden, işsizlikten ve işgücü dışından diğer durumlara geçişlerin belirleyicileri olmak üzere Bölüm 6.4.3'te verilmiştir.

6.4. Ampirik Sonuçlar

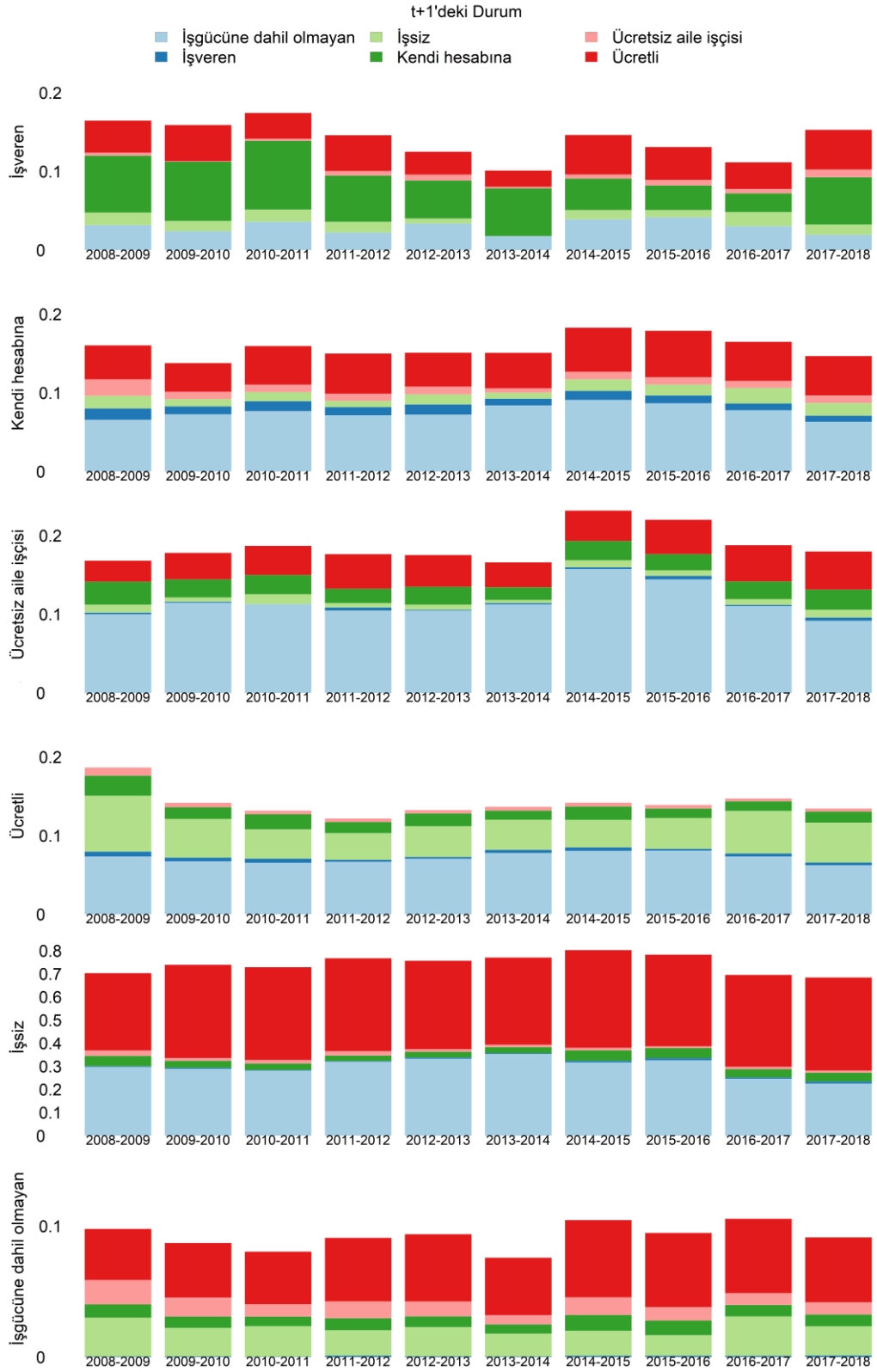
6.4.1. İşgücü Durumları Arasında Geçiş Olasılıkları

Gelir Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2006-2007-2008-2009 döneminden başlayıp 2015-2016-2017-2018 dönemine kadar olan 10 panel veri seti kullanılarak işverenlik, kendi hesabına çalışma, ücretsiz aile işçiliği, ücretli-yevmiyeli istihdam, işsizlik ve işgücüne dahil olmama olmak üzere 6 işgücü durumuna ilişkin bir, iki ve üç yıllık geçiş olasılıkları hesaplanmıştır. Bu şekilde farklı zaman aralıklarında gerçekleşen geçiş olasılıkları karşılaştırılabilmektedir. Farklı işteki durumların toplam istihdam içindeki ağırlığı açısından tarım sektörü tarım dışı sektörlerden büyük ölçüde farklılaştığından geçiş olasılıkları tüm sektörler ve tarım dışı sektörler için hesaplanmıştır. Tüm sektörler için hesaplanan t-t+1, t-t+2 ve t-t+3 dönemlerine ilişkin geçiş olasılıkları sırasıyla EK-S, EK-T ve EK-U'da sunulurken tarım dışı sektörler için hesaplanan geçiş olasılıkları sırasıyla EK-V, EK-W ve EK-X'te sunulmaktadır.

6.4.1.1. Tüm sektörlerde

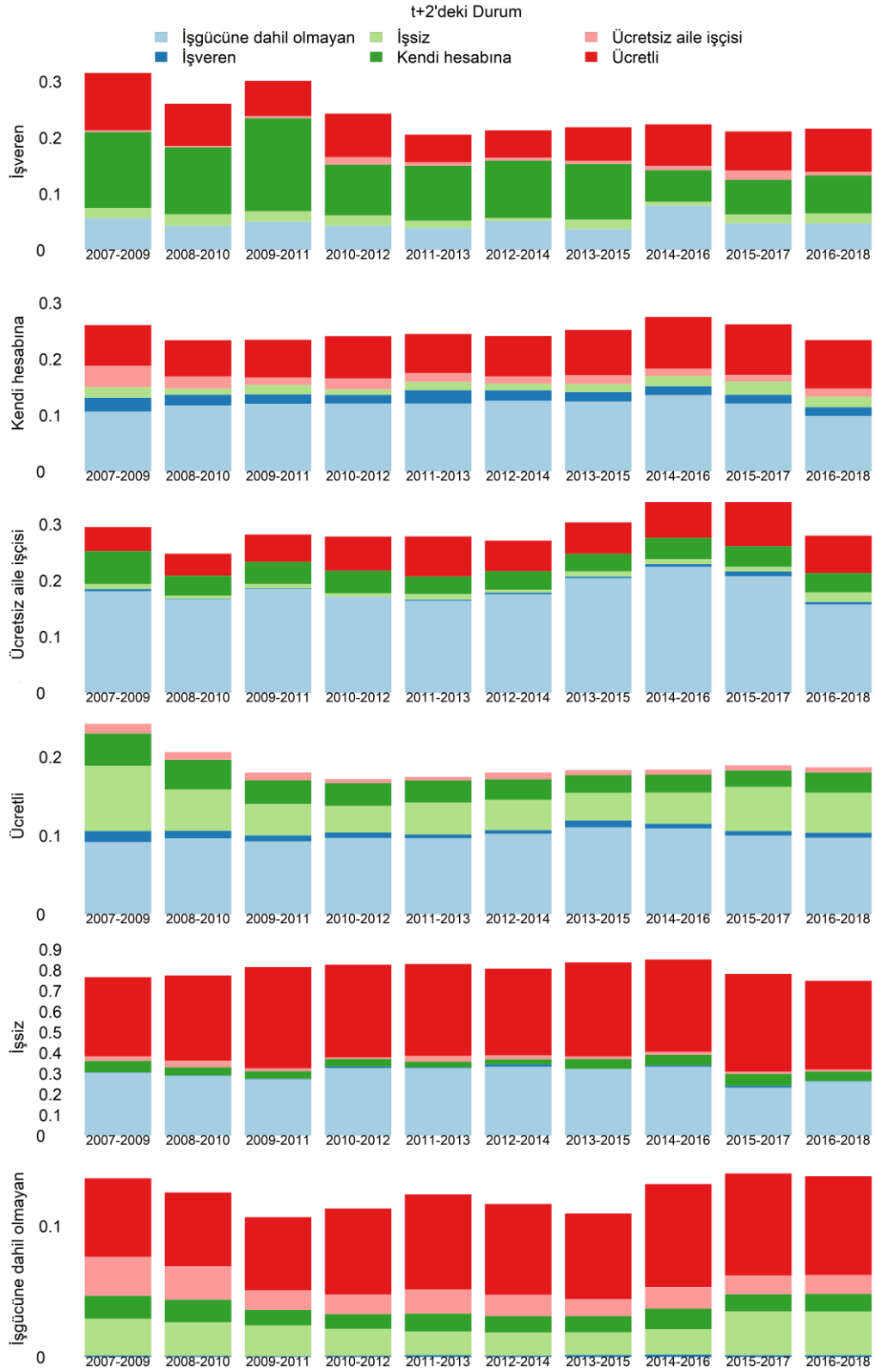
Tüm sektörler göz önüne alındığında farklı işgücü durumları arasındaki bir, iki ve üç yıllık geçiş olasılıklarını ifade eden EK-S, EK-T ve EK-U'da gösterilen matrisler incelendiğinde işsizler dışında bir, iki ve üç yıl sonra aynı işgücü durumunda kalmanın tüm dönemler için olasılığı en yüksek durum olduğu görülmektedir.

Bir, iki ve üç yıl içinde ilk durumdan farklı durumlara geçiş yapanların oranları sırasıyla Şekil 6.1, Şekil 6.2 ve Şekil 6.3'te gösterilmektedir. İşsizler bir yıllık geçişlerde ortalama %74, iki yıllık geçişlerde ortalama %81 ve üç yıllık geçişlerde ortalama %84 oranında diğer durumlara geçiş yapmaktadır. Hareketliliği en az olan grup işgücüne dahil olmayanlar iken işgücüne dahil olanlar içinde en az hareket edenler bir yıllık geçişlerde %14,1 hareket oranıyla işverenlerken, iki ve üç yıllık geçişlerde %19 ve %22 geçiş oranıyla ücretli çalışanlardır. İstihdam edilenler içinde en hareketli olan grup ise ücretsiz aile işçileridir.

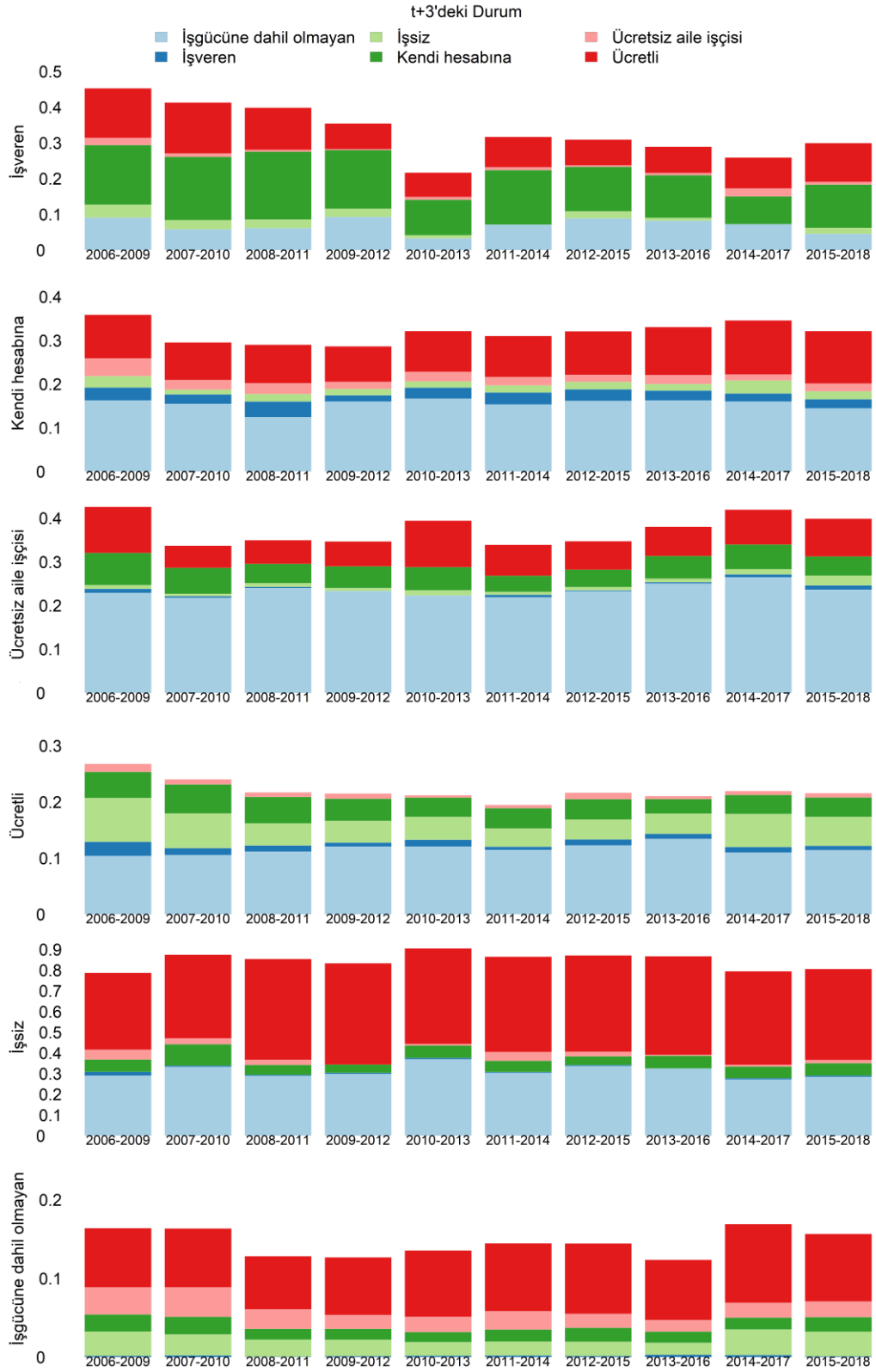
Şekil 6.1. Geçiş Olasılıkları, t-t+1

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

Şekil 6.2. Geçiş Olasılıkları, t-t+2

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

Şekil 6.3. Geçiş Olasılıkları, t-t+3

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

İşverenler için bir yıl sonra da işveren olarak kalma olasılığı en yüksek değerini %90 ile 2013-2014 döneminde alırken işverenlikten diğer durumlara geçişin en fazla olduğu dönemler %17'ye varan oranda geçiş ile 2008-2009, 2009-2010 ve 2010-2011 dönemleri olmuştur (Şekil 6.1). İki yıllık geçişlere bakıldığında işverenlerin en hareketli oldukları dönem %32 oranında durum değişikliği ile 2007-2009 yılı (Şekil 6.2), üç yıllık geçişlerde ise %45 oranında diğer durumlara geçiş ile 2006-2009 dönemleri olmuştur (Şekil 6.3). 2014-2015, 2015-2016 ve 2016-2017 dışında işverenlerin en yüksek oranda geçiş yaptıkları durum kendi hesabına çalışmadır. 2009-2011 ve 2008-2011 dönemlerinde işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş oranı %17 ve %19 ile en yüksek değerine ulaşmıştır (EK-T ve EK-U). 2014-2015, 2015-2016 ve 2016-2017 dönemlerinde durum değiştiren işverenlerin en büyük bölümü ücretli çalışmaya geçerken darbe girişiminin yaşandığı 2016 yılını da kapsayan 2015-2016 ve 2016-2017'de neredeyse ücretli çalışmaya geçenlerle aynı oranda işveren işgücü dışına çıkmıştır (EK-S). Darbe girişiminin olduğu yılı içeren 2014-2016 ve 2013-2016 dönemlerinde ise işverenlerin %8'i işgücü dışına çıkmıştır (EK-T ve EK-U). İşverenlerin işsizliğe geçiş yapma oranının en yüksek olduğu dönemler 2008 küresel krizini kapsayan iki yıllık 2008-2010 (EK-T) ve üç yıllık 2006-2009 (EK-U) dönemleridir.

Kendi hesabına çalışanların işgücü hareketliliği incelendiğinde diğer durumlara doğru en yüksek hareketliliğin yaşandığı dönemlerin %18 ile 2014-2015 ve 2015-2016 (Şekil 6.1); %28 ile 2014-2016 (Şekil 6.2) ve %36 ile 2006-2009 (Şekil 6.3) olduğu görülmektedir. Kendi hesabına çalışanların en az hareketli olduğu dönemler ise %86 oranda aynı durumda kaldıkları 2009-2010 dönemi, %77 ile 2008-2010 ve %71 ile 2009-2012 dönemleridir. Kendi hesabına çalışanların en yüksek oranda işsiz kaldığı dönemler %2 ile 2016-2017 (Şekil 6.1) ve 2015-2017 (Şekil 6.2) ve %3 ile 2014-2017 (Şekil 6.3) dönemleridir. Kendi hesabına çalışanların en çok geçiş yaptığı durum bir, iki ve üç yıllık geçişler için sırasıyla ortalama %8, %12 ve %16 ile işgücü dışına çıkıştır ve bunu ücretli çalışmaya geçiş izlemektedir. Ücretli çalışmaya geçiş yapan kendi hesabına çalışan oranı 2015-2016'da %6, 2014-2016'da %9 ve 2014-2017 döneminde %12 seviyesinde olmuştur.

Diğer durumlardan işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçişlere bakıldığında işverenliğe geçişlerin en yüksek oranda kendi hesabına çalışmadan, kendi hesabına çalışmaya geçişlerin ise en yüksek oranda işverenlikten olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 6.1, Şekil 6.2, Şekil 6.3). Kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş oranları bir, iki ve üç yıllık geçişlerde sırasıyla ortalama %1,1, %1,8 ve %2,4 seviyesindeyken işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçişler sırasıyla ortalama %6, %10 ve %14 düzeyindedir. Kendi hesabına çalışmaya geçişlerin en yüksek oranda olduğu ikinci durum ise işsizliktir. İşsizlerin yıllık ortalama %3,4'ü, iki yıllık ortalama %4,2'si ve üç yıllık ortalama %5,7'si kendi hesabına çalışmaya geçmektedir. Ücretli çalışırken kendi hesabına çalışmayı tercih edenlerin oranı ise yıllık geçişlerde ortalama %1,6, iki yıllık geçişlerde %2,8 ve üç yıllık geçişlerde ortalama %3,8 seviyesindedir.

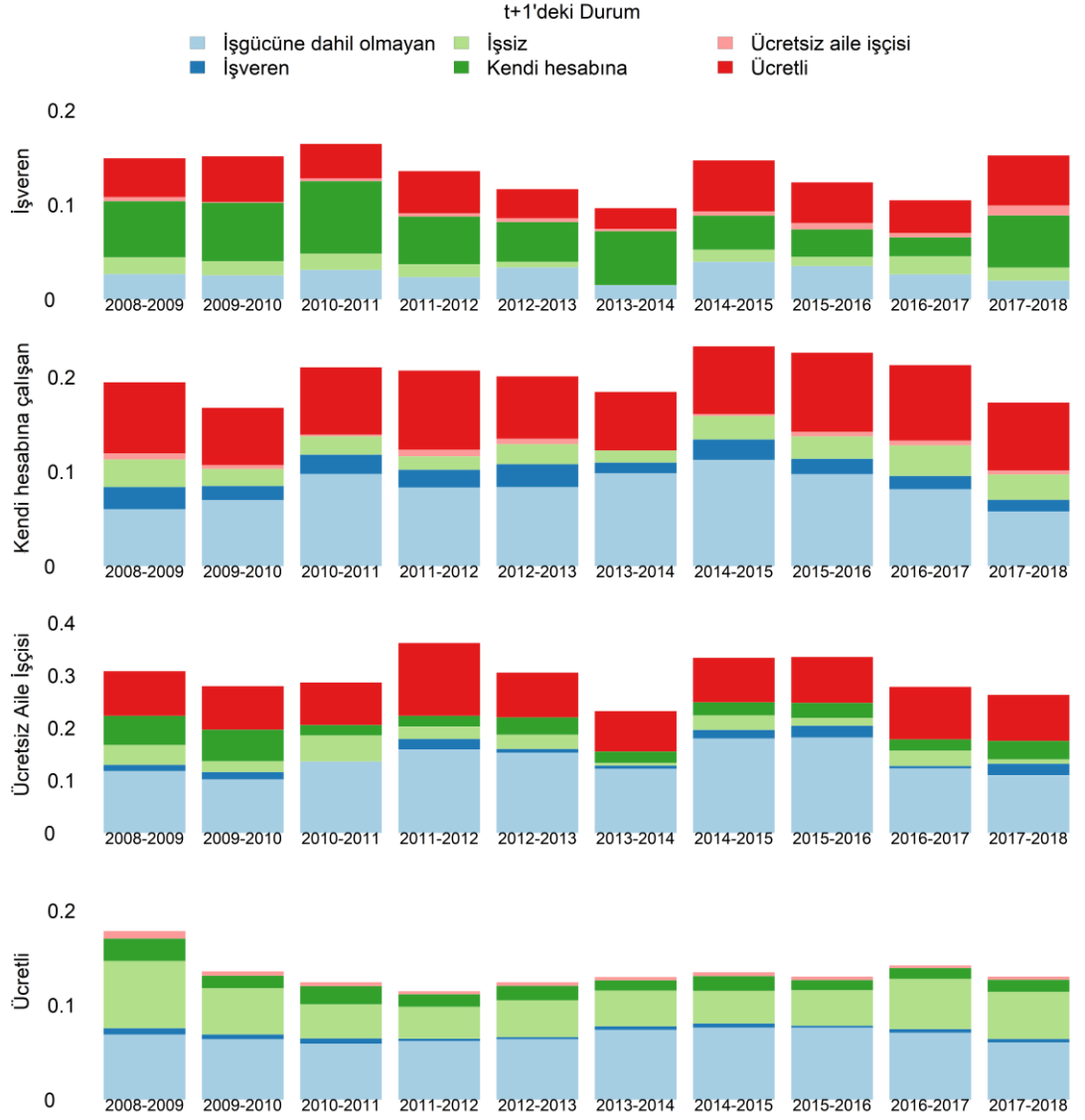
Ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek olduğu dönemin 2008 küresel kriziyle çakışan; aynı zamanda ücretli çalışmadan işsizliğe geçişin de %7 ile en yüksek değerini aldığı 2008-2009 dönemi olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 6.1). Bu dönemde ücretli istihdamda kalabilenlerin oranı sadece %81 düzeyindedir. 2 ve 3 yıllık geçişlerde de ücretli istihdamdan kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek oranda olduğu dönemler 2008'i içine alan 2007-2009 ve 2007-2010 dönemleridir.

İşsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş en yüksek oranda %4,4 ve %4,5 ile sırasıyla 2008-2009 ve 2014-2015 döneminde gerçekleşmiştir (Şekil 6.1). 2008-2009 döneminde işsizlikten ücretli çalışmaya geçiş oranı tüm dönemler ortalaması olan %39'un %6 puan altında kalarak sadece %33 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2 yıllık geçişlerde işsizlikten kendi hesabına çalışmaya en yüksek geçiş oranı %6 ile 2015-2017'deyken (Şekil 6.2) 3 yıllık geçişlerde %10 ile 2007-2010 dönemindedir (Şekil 6.3).

Ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek oranda görüldüğü dönem ise %3 ile yine 2008-2009 dönemidir (Şekil 6.1). 2 yıllık geçişlerde en yüksek oranda kendi hesabına çalışmaya geçiş %6 ile 2007-2009 dönemiye üçlü geçişlerde %7 ile 2006-2009 dönemidir.

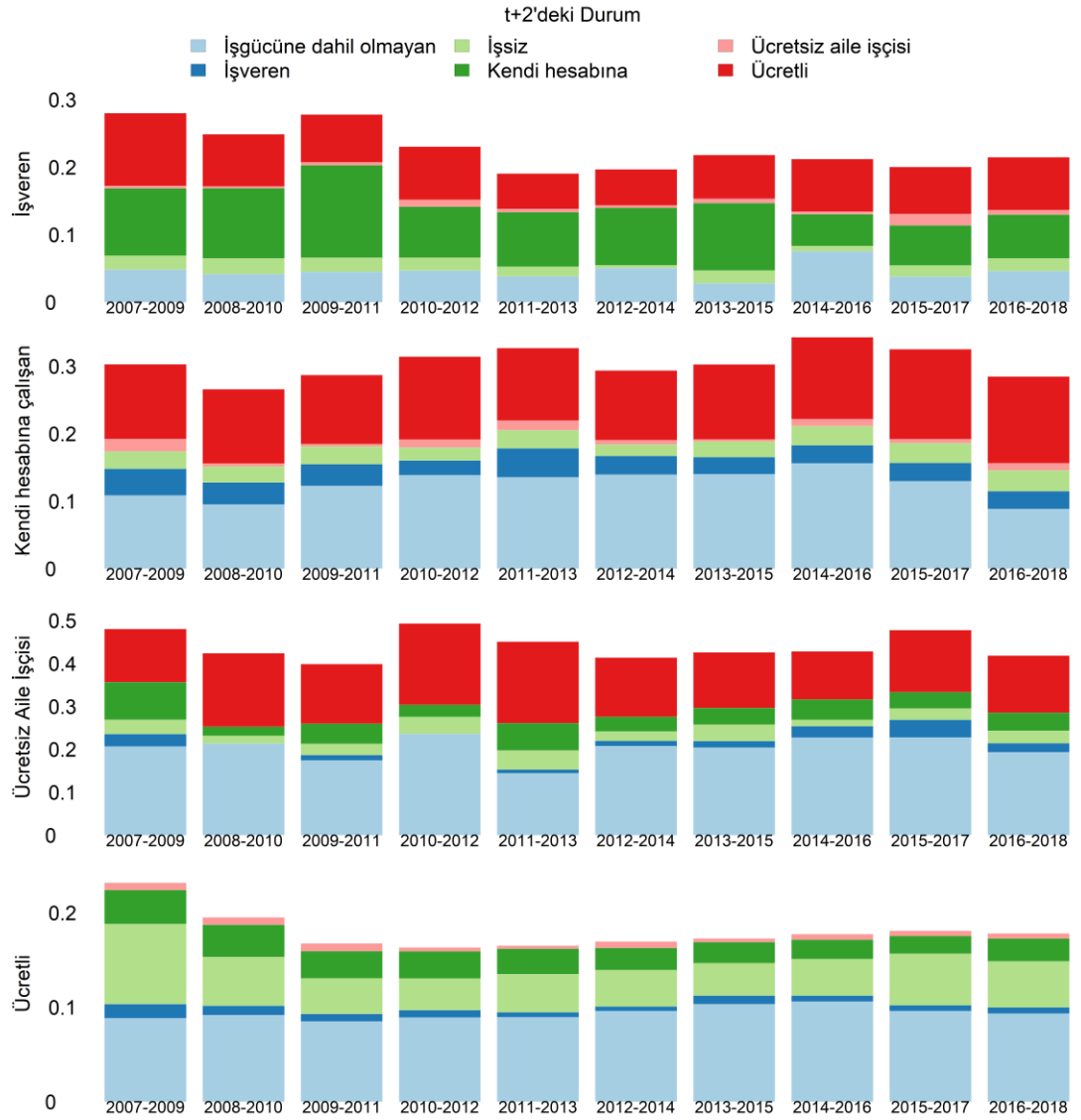
6.4.1.2. Tarım dışı sektörlerde

Tarım dışı sektörlerde işverenlik, kendi hesabına çalışma, ücretsiz aile işçisi ve ücretli olarak çalışanların diğer durumlara geçiş olasılıkları $t-t+1$, $t-t+2$ ve $t-t+3$ dönemleri için Şekil 6.4, Şekil 6.5 ve Şekil 6.6’da gösterilmektedir.

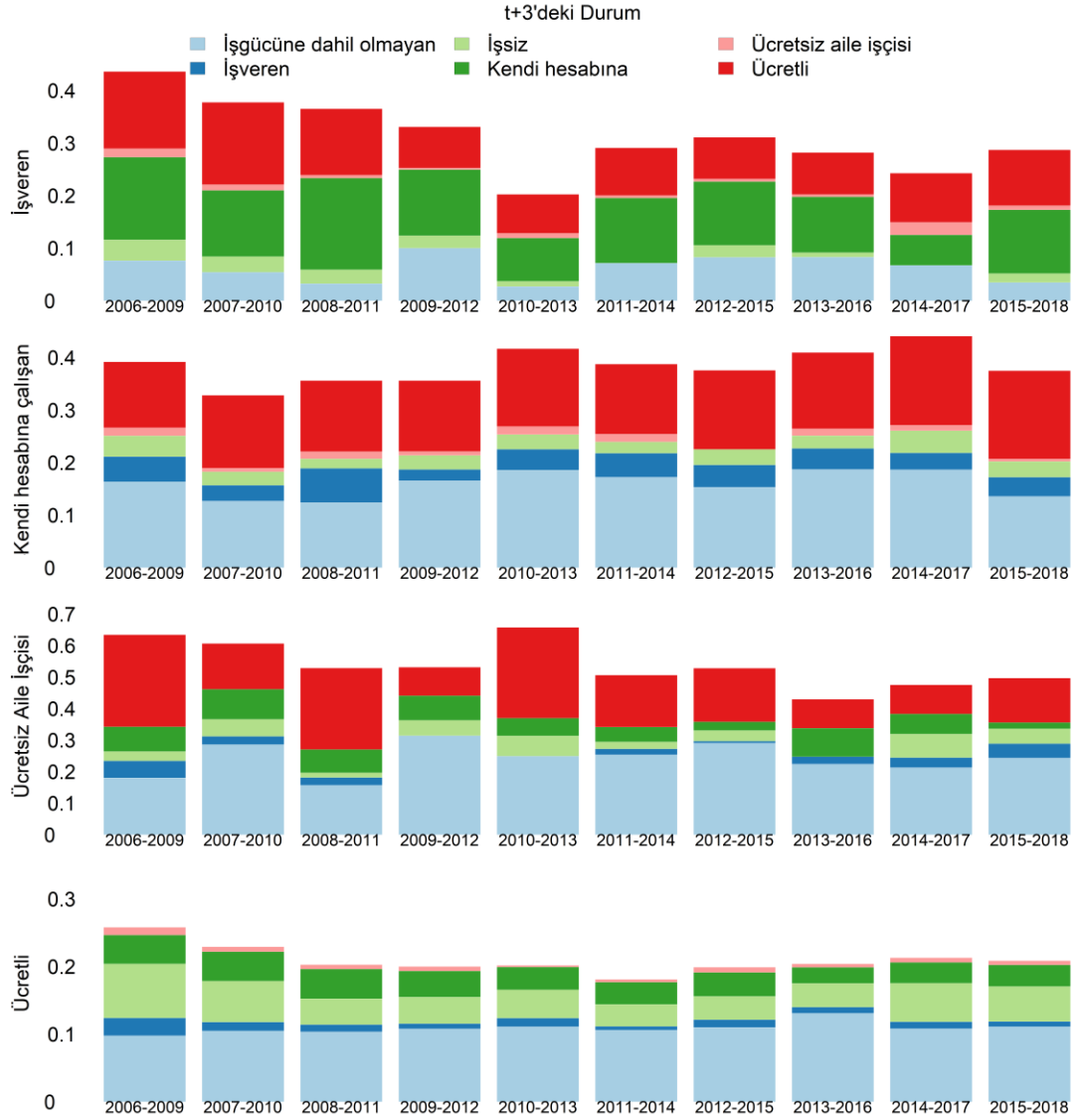
Şekil 6.4. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, $t-t+1$

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

Şekil 6.5. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, t-t+2

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

Şekil 6.6. Tarım Dışı Geçiş Olasılıkları, t-t+3

Kaynak: 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Verileri

Tarım dışı sektörlerde işveren olarak çalışanların hareketliliği tüm sektörlerde işveren olarak çalışanlara (Şekil 6.1) kıyasla daha düşüktür. Bir yıllık geçişler söz konusu olduğunda işverenlerin toplamda %14,1'i başka durumlara geçiş yapmışken tarım dışında durum değiştiren işverenler %13,4'lük paya sahiptir. İki yıllık geçişlerde toplamda işverenlerin %24'ü durum değiştirirken tarım dışında %22,7'si ve üç yıllık geçişlerde toplamda %33,4'ü durum değiştirirken tarım dışında %31,5'i durum değiştirmiştir. Ücretliler de işverenler gibi tarım dışı sektörlerde tüm sektörler toplamına göre daha az hareketlidir.

Toplamda ve tarım dışında kendi hesabına çalışanların hareketliliği karşılaştırıldığında tarım dışındaki kendi hesabına çalışanların daha hareketli olduğu görülmektedir (Şekil 6.1 ve Şekil 6.4). Bir yıllık geçişlere bakıldığında kendi hesabına çalışanlardan durum değiştirenlerin oranı toplamda ortalama %16 iken tarım dışında %20; iki yıllık geçişlerde toplamda %25 tarım dışında %30 ve üç yıllık geçişlerde durum değiştiren kendi hesabına çalışanların oranı toplamda %32 iken tarım dışında %38,4 seviyesindedir. Ücretsiz aile işçileri de kendi hesabına çalışanlar gibi tüm sektörlerdekine kıyasla tarım dışı sektörlerde daha hareketlidir.

Tarım dışında da aynı istihdam durumunda kalmanın tüm dönemler için olasılığı en yüksek durum olduğu görülmektedir. Tarım dışında en az hareket edenler bir yıllık geçişlerde %13,4 hareket oranıyla işverenlerken (Şekil 6.4), iki ve üç yıllık geçişlerde %18 (Şekil 6.5) ve %21 geçiş oranıyla (Şekil 6.6) ücretli çalışanlardır. Tarım dışında işgücü durumları arasında hareketliliği en fazla olanlar ise yıllık geçişlerde %30, iki yıllık geçişlerde %44 ve üç yıllık geçişlerde %55 oranda durum değiştiren ücretsiz aile işçileridir.

Tarım dışında işverenler için bir yıl sonra da işveren olarak kalma olasılığı en yüksek değerini %90 ile 2013-2014 döneminde alırken işverenlikten diğer durumlara geçişin en fazla olduğu dönemler %16 oranında geçiş ile 2010-2011 dönemidir (Şekil 6.4). İki yıllık geçişlere bakıldığında işverenlerin en hareketli oldukları dönem %28 oranında durum değişikliği ile 2007-2009 yılı (Şekil 6.5), üç yıllık geçişlerde ise %44 oranında diğer durumlara geçiş ile 2006-2009 dönemleri olmuştur (Şekil 6.6). Bir yıllık geçişlerde 2014-2015, 2015-2016 ve 2016-2017 dışında işverenlerin en yüksek oranda geçiş yaptıkları durum kendi hesabına çalışmadır. 2009-2011 ve 2008-2011 dönemlerinde işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş oranı %14 ve %17 ile en yüksek değerine ulaşmıştır. 2014-2015 ve 2015-2016 dönemlerinde durum değiştiren işverenlerin en büyük bölümü ücretli çalışmaya geçerken darbe girişiminin yaşandığı 2016 yılını da kapsayan 2015-2016 ve 2016-2017'de işverenlerin %5'i işsiz kalmış ya da işgücü dışına çıkmıştır. Darbe girişiminin olduğu yılı içeren 2014-2016 ve 2013-2016 dönemlerinde ise işverenlerin sırasıyla %8,3'ü ve %9,2'si istihdam dışına çıkmıştır. İşverenlerin işsizliğe geçiş yapma oranının en yüksek olduğu dönemler 2008 küresel krizini kapsayan iki yıllık 2008-2010 ve üç yıllık 2006-2009 dönemleridir.

Tarım dışında kendi hesabına çalışanların işgücü hareketliliği incelendiğinde diğer durumlara doğru en yüksek hareketliliğin yaşandığı dönemlerin %23 ile 2014-2015 ve 2015-2016 (Şekil 6.4); %34 ile 2014-2016 (Şekil 6.5) ve %44 ile 2014-2017 olduğu görülmektedir (Şekil 6.6). Kendi hesabına çalışanların en az hareketli olduğu dönemler ise %83 oranda aynı durumda kaldıkları 2009-2010 dönemi, %73 ile 2008-2010 ve %67 ile 2007-2010 dönemleridir. Kendi hesabına çalışanların en yüksek oranda işsiz kaldığı dönemler %3 ile 2016-2017 ve 2016-2018; %4 ile 2014-2017 dönemleridir. Kendi hesabına çalışanların en çok geçiş yaptığı durum bir, iki ve üç yıllık geçişler için sırasıyla ortalama %8,4, %12,5 ve %16 ile işgücü dışına çıkıştır ve bunu ücretli çalışmaya geçiş izlemektedir. Ücretli çalışmaya geçiş yapan kendi hesabına çalışan oranı 2015-2016'da %8, 2015-2017'de %13 ve 2014-2017 döneminde %17 seviyesinde olmuştur.

Tarım dışında diğer durumlardan işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçişlere bakıldığında işverenliğe geçişlerin en yüksek oranda kendi hesabına çalışmadan, kendi hesabına çalışmaya geçişlerin ise en yüksek oranda işverenlikten olduğu anlaşılmaktadır. Kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş oranları bir, iki ve üç yıllık geçişlerde sırasıyla ortalama %2, %3 ve %4 seviyesindeyken işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçişler sırasıyla ortalama %5, %8 ve %12 düzeyindedir (Şekil 6.4, Şekil 6.5 ve Şekil 6.6). Ücretli çalışırken kendi hesabına çalışmayı tercih edenlerin oranı ise yıllık geçişlerde ortalama %1,4, iki yıllık geçişlerde %2,6 ve üç yıllık geçişlerde ortalama %3,5 seviyesindedir.

Tarım dışında ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek olduğu dönemin 2008 küresel kriziyle çakışan; aynı zamanda ücretli çalışmadan işsizliğe geçişin de %7 ile en yüksek değerini aldığı 2008-2009 dönemi olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 6.4). Bu dönemde ücretli istihdamda kalabilenlerin oranı sadece %82 düzeyindedir. 2 ve 3 yıllık geçişlerde de ücretli istihdamdan kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek oranda olduğu dönemler %4 kendi hesabına çalışmaya geçiş oranıyla 2008'i içine alan 2007-2009 ve 2008-2011 dönemleridir (Şekil 6.5 ve Şekil 6.6).

Tarım dışında ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek oranda görüldüğü dönem ise %6 ile 2009-2010 dönemidir. 2 yıllık geçişlerde en

yüksek oranda kendi hesabına çalışmaya geçiş %9 ile 2007-2009 dönemiye üç yıllık geçişlerde %10 ile 2007-2010 dönemidir. Ücretsiz aile işçiliğinden işverenliğe geçiş oranları tarım dışında tarımı da içeren sektörler toplamına göre daha yüksektir. Yıllık geçişlerde %2 işverenliğe geçiş oranı ile 2015-2016; iki yıllık geçişlerde %4 geçiş oranıyla 2015-2017 ve %5 geçiş oranıyla 2006-2009 dönemleri öne çıkmaktadır.

6.4.2. İşgücü Durumları Arasında Geçiş Eğilimleri

İşgücü piyasası bölünmüş değilse çalışanların bir durumdan diğerine kayıtsız şekilde hareket etmesi ve dolayısıyla işgücü durumları arasındaki geçişlerin neredeyse rasgele bir deseni takip etmesi beklenmektedir. Ancak geçiş olasılıklarının düşük ya da yüksek olması gibi rasgele olmayan hareketler çalışanların ya da firmaların tercihlerine ya da bireylere daha uygun seçimlerin varlığına işaret etmektedir. Çalışanların tercihlerine bağlı olarak rasgele olmayan hareket desenleri ortaya çıkıyorsa işgücü piyasasında ayrışma olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Bu bakımdan koşullu geçiş olasılıkları bir durumdan diğerine geçme eğilimine ilişkin açık bir gösterge niteliği taşımamakta ve her bir değişimin bireyler açısından çekiciliğine ilişkin fazla bilgi vermemektedir. Esasen i durumundan j durumuna geçiş olasılığı j durumunda yaratılan işlerin sayısına bağlıdır. Bu da j durumunun diğer durumlara kıyasla büyüklüğü, iş yenilenme hızı ve büyüme oranının fonksiyonudur. Dolayısıyla çalışanların j durumunda yoğun olması ve i durumundaki işler içinde yok olanların ya da j içinde yaratılanların payının daha büyük olması herhangi bir durumdaki çalışanın rasgele j durumuna geçme olasılığının daha büyük olmasına neden olacaktır. Bu nedenle işgücü durumları arasındaki geçiş olasılıkları Bernabè ve Stampini (2009) tarafından önerilen; i durumu içinde yok olanların ve diğer durumlar içinde yaratılanların payını hesaba katan G_{ij} endeksi kullanılarak incelenmiştir.

Rasgele geçişlerle karakterize edilen bir işgücü piyasasında mevcut durumdan farklı işgücü durumlarına geçiş için hesaplanan tüm G_{ij} endeksleri 1'e eşit olacaktır. Ancak işgücü piyasasında bölünme 1'den farklı endeks değerlerine yol açacaktır. 1'den büyük bir G_{ij} değeri geçişi yapmak için pozitif bir eğilime işaret etmektedir. Bu ölçü ile net geçişlere odaklanıldığından mevcut durumda kalmaya ilişkin bir eğilim

hesaplanamamakta ve bu nedenle G_{ij} matrisinin köşegeni boş kalmaktadır (Bernabè ve Stampini, 2009).

Bernabè ve Stampini (2009) tarafından önerilen yöntemle Gelir Yaşam Koşulları Araştırmasının iki, üç ve dört yıllık panel veri setlerinden hesaplanan işgücü durumları arasındaki t-t+1, t-t+2 ve t-t+3 dönemlerine ilişkin geçiş eğilimleri sırasıyla Tablo 6.5, Tablo 6.6 ve Tablo 6.7’de sunulmaktadır.

Tablo 6.5. İstihdam Durumları Arasında t-t+1 Geçiş Eğilimleri

		2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
ISV	ISV-IDO	0,46	0,79	0,46	0,49	0,67	0,74	0,44	0,41	0,70	0,49
	ISV-ISZ	0,61	0,53	0,40	0,47	0,21	0,38	0,46	0,41	0,28	0,34
	ISV-KHC	4,48	2,72	4,16	4,68	4,42	3,10	2,70	4,11	3,81	3,23
	ISV-UAI	0,55	0,55	1,20	0,20	0,34	1,33	0,22	0,62	0,42	0,37
	ISV-UCR	0,88	1,00	0,92	0,61	0,68	0,95	1,22	0,87	0,75	1,09
KHC	KHC-IDO	1,35	1,34	1,43	1,35	1,31	1,41	1,42	1,30	1,13	1,29
	KHC-ISV	3,33	2,72	2,41	2,93	3,04	2,39	2,14	2,29	2,05	2,49
	KHC-ISZ	0,32	0,50	0,47	0,49	0,37	0,43	0,25	0,41	0,43	0,32
	KHC-UAI	0,79	0,74	1,12	0,78	0,69	0,73	0,62	1,01	1,08	0,73
	KHC-UCR	0,89	0,82	0,88	0,76	0,82	0,92	0,90	0,75	0,91	1,01
UAI	UAI-IDO	1,72	1,90	1,78	1,82	1,69	1,94	1,86	1,50	1,60	1,82
	UAI-ISV	1,12	0,44	1,06	0,20	0,43	1,04	0,32	0,00	0,25	0,99
	UAI-ISZ	0,19	0,25	0,25	0,20	0,15	0,12	0,11	0,28	0,21	0,33
	UAI-KHC	1,09	1,01	1,46	1,14	1,07	1,10	1,03	1,17	1,23	0,84
	UAI-UCR	0,66	0,46	0,72	0,49	0,57	0,64	0,49	0,73	0,51	0,62
UCR	UCR-IDO	1,11	1,12	1,10	1,02	1,07	1,17	1,02	1,05	1,10	1,17
	UCR-ISV	0,72	1,00	0,83	1,27	0,77	0,90	1,28	1,22	0,97	1,02
	UCR-ISZ	1,18	1,12	1,16	1,14	1,20	1,02	1,44	1,26	1,20	1,02
	UCR-KHC	0,86	0,81	0,73	0,97	0,93	0,78	1,01	0,98	0,78	0,88
	UCR-UAI	0,34	0,37	0,37	0,58	0,46	0,42	0,27	0,21	0,35	0,36
ISZ	ISZ-IDO	1,10	1,01	0,96	0,87	1,02	0,81	1,06	1,04	0,87	0,97
	ISZ-ISV	0,18	0,36	0,51	0,13	0,52	0,43	0,18	0,21	0,00	0,27
	ISZ-KHC	0,30	0,49	0,47	0,33	0,26	0,64	0,67	0,55	0,61	0,51
	ISZ-UAI	0,30	0,18	0,20	0,25	0,31	0,19	0,29	0,13	0,10	0,25
	ISZ-UCR	1,27	1,33	1,32	1,57	1,40	1,44	1,47	1,32	1,52	1,41
IDO	IDO-ISV	0,44	0,33	0,47	0,19	0,27	0,32	0,32	0,28	0,50	0,20
	IDO-ISZ	0,94	0,83	0,85	1,13	0,82	0,88	0,86	0,83	0,78	0,87
	IDO-KHC	0,78	0,79	0,78	0,64	0,66	0,71	0,61	0,56	0,67	0,67
	IDO-UAI	1,38	1,35	1,41	1,45	1,29	1,27	1,56	1,54	1,42	1,35
	IDO-UCR	1,04	1,11	1,12	1,04	1,17	1,15	1,15	1,15	1,15	1,17

Kaynak: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verilerinden Bernabè ve Stampini (2009) yöntemiyle hesaplanmıştır.

Tablo 6.6. İstihdam Durumları Arasında t-t+2 Geçiş Eğilimleri

		2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
ISV	ISV-IDO	0,45	0,81	0,91	0,62	0,51	0,44	0,74	0,45	0,65	0,91
	ISV-ISZ	0,48	0,28	0,45	0,30	0,64	0,65	0,42	0,53	0,00	0,00
	ISV-KHC	5,22	4,24	2,66	3,00	3,38	4,37	2,93	3,51	3,92	2,80
	ISV-UAI	0,06	0,95	0,98	0,10	0,86	0,48	0,49	0,15	0,32	1,45
	ISV-UCR	0,88	0,70	0,92	1,23	0,90	0,81	1,04	0,91	0,76	0,92
KHC	KHC-IDO	1,46	1,33	1,28	1,26	1,30	1,19	1,32	1,13	1,29	1,39
	KHC-ISV	3,39	4,57	2,90	2,41	2,48	2,18	2,65	3,34	3,04	1,79
	KHC-ISZ	0,36	0,43	0,46	0,34	0,33	0,45	0,37	0,47	0,49	0,49
	KHC-UAI	0,88	0,97	0,87	1,17	1,13	1,02	0,94	0,90	0,70	0,61
	KHC-UCR	0,75	0,80	0,88	0,94	0,80	0,88	0,99	0,84	0,77	0,91
UAI	UAI-IDO	1,82	1,72	1,79	1,96	1,68	1,70	1,84	1,91	1,76	1,99
	UAI-ISV	0,36	0,32	1,10	0,36	0,00	0,29	0,69	0,22	0,57	0,53
	UAI-ISZ	0,16	0,19	0,20	0,14	0,18	0,25	0,29	0,20	0,20	0,17
	UAI-KHC	1,36	1,36	1,02	1,28	1,28	0,97	1,10	0,88	0,84	1,22
	UAI-UCR	0,55	0,66	0,55	0,51	0,58	0,53	0,67	0,45	0,56	0,51
UCR	UCR-IDO	0,97	1,10	1,11	1,01	1,07	1,08	1,21	1,07	1,14	1,08
	UCR-ISV	1,18	0,62	0,62	1,29	1,18	1,16	1,01	1,08	0,72	1,08
	UCR-ISZ	1,38	1,11	1,21	1,36	1,10	1,12	0,94	1,13	1,17	1,09
	UCR-KHC	0,80	0,92	0,66	0,91	1,02	0,83	0,88	1,13	1,01	0,96
	UCR-UAI	0,40	0,36	0,40	0,36	0,32	0,42	0,40	0,32	0,26	0,36
ISZ	ISZ-IDO	0,98	1,10	1,02	1,15	1,02	0,91	0,98	0,91	0,94	0,96
	ISZ-ISV	0,27	0,36	0,59	0,07	0,38	0,03	0,09	0,15	0,17	0,25
	ISZ-KHC	0,38	0,30	0,54	0,42	0,36	0,50	0,47	0,38	0,47	0,57
	ISZ-UAI	0,19	0,19	0,14	0,22	0,13	0,24	0,18	0,32	0,57	0,15
	ISZ-UCR	1,41	1,27	1,26	1,59	1,38	1,47	1,39	1,62	1,40	1,35
IDO	IDO-ISV	0,23	0,30	0,41	0,19	0,26	0,34	0,34	0,09	0,36	0,40
	IDO-ISZ	0,98	0,89	0,70	0,79	1,02	0,85	0,89	1,03	0,86	0,85
	IDO-KHC	0,76	0,66	0,88	0,67	0,61	0,71	0,67	0,54	0,59	0,60
	IDO-UAI	1,62	1,33	1,29	1,47	1,39	1,34	1,25	1,58	1,36	1,35
	IDO-UCR	0,99	1,13	1,15	1,24	1,09	1,14	1,17	1,12	1,14	1,17

Kaynak: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verilerinden Bernabè ve Stampini (2009) yöntemiyle hesaplanmıştır.

Tablo 6.7. İstihdam Durumları Arasında t-t+3 Geçiş Eğilimleri

		2006-2009	2007-2010	2008-2011	2009-2012	2010-2013	2011-2014	2012-2015	2013-2016	2014-2017	2015-2018
ISV	ISV-IDO	0,65	0,62	0,45	0,93	0,50	0,57	0,99	0,70	0,70	0,78
	ISV-ISZ	0,40	0,49	0,00	0,65	0,53	0,50	0,25	0,48	0,62	0,64
	ISV-KHC	3,83	4,95	7,65	2,75	3,41	4,26	2,41	2,56	3,89	3,37
	ISV-UAI	0,24	0,26	0,44	1,00	0,09	0,43	0,55	0,40	0,13	0,22
	ISV-UCR	0,99	0,57	0,63	0,91	1,01	0,68	0,94	1,05	0,59	0,67
KHC	KHC-IDO	1,26	1,33	1,34	1,52	1,36	1,34	1,28	1,43	1,35	1,25
	KHC-ISV	3,51	3,23	2,92	2,68	2,72	3,53	2,26	1,59	2,34	2,51
	KHC-ISZ	0,38	0,37	0,30	0,46	0,28	0,44	0,49	0,40	0,45	0,49
	KHC-UAI	1,20	0,97	0,74	1,03	0,83	0,80	0,68	0,91	0,86	0,69
	KHC-UCR	0,98	0,86	0,87	0,85	0,86	0,74	0,87	0,86	0,74	0,82
UAI	UAI-IDO	1,87	1,75	1,69	1,94	1,89	1,67	1,79	1,75	1,73	1,76
	UAI-ISV	0,48	0,00	0,55	0,47	0,12	0,26	0,59	0,43	0,00	0,18
	UAI-ISZ	0,23	0,36	0,14	0,15	0,14	0,27	0,20	0,11	0,19	0,21
	UAI-KHC	1,41	1,25	1,22	1,51	0,99	0,97	1,03	1,12	1,15	0,92
	UAI-UCR	0,59	0,58	0,57	0,71	0,51	0,69	0,51	0,80	0,46	0,52
UCR	UCR-IDO	1,03	1,03	1,02	1,17	1,05	1,11	1,12	1,02	1,01	1,05
	UCR-ISV	1,11	1,30	1,07	0,99	1,29	0,75	0,93	1,51	1,15	1,12
	UCR-ISZ	1,21	1,09	1,19	1,01	1,25	1,23	1,15	1,32	1,17	1,12
	UCR-KHC	0,92	1,00	0,75	0,74	1,01	0,98	0,80	0,91	1,03	0,96
	UCR-UAI	0,44	0,42	0,56	0,35	0,36	0,23	0,36	0,36	0,50	0,55
ISZ	ISZ-IDO	1,12	0,97	1,00	0,93	0,99	1,05	0,99	1,13	0,88	0,98
	ISZ-ISV	0,15	0,18	0,23	0,36	0,10	0,19	0,25	0,45	0,32	0,15
	ISZ-KHC	0,43	0,32	0,36	0,51	0,33	0,27	0,54	0,46	0,36	0,38
	ISZ-UAI	0,26	0,30	0,26	0,22	0,38	0,40	0,22	0,48	0,00	0,36
	ISZ-UCR	1,49	1,41	1,30	1,32	1,62	1,36	1,34	1,43	1,56	1,44
IDO	IDO-ISV	0,15	0,14	0,22	0,35	0,20	0,34	0,42	0,15	0,35	0,22
	IDO-ISZ	0,91	1,10	0,88	0,84	0,94	0,79	0,78	0,86	1,01	0,83
	IDO-KHC	0,67	0,62	0,75	0,78	0,71	0,68	0,76	0,70	0,60	0,68
	IDO-UAI	1,40	1,44	1,27	1,27	1,45	1,42	1,33	1,44	1,52	1,22
	IDO-UCR	1,16	1,04	1,13	1,17	1,09	1,14	1,13	1,20	1,08	1,18

Kaynak: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verilerinden Bernabè ve Stampini (2009) yöntemiyle hesaplanmıştır.

Geçiş eğilimleri incelendiğinde tüm dönemlerde işverenlikten kendi hesabına çalışmaya ve kendi hesabına çalışmadan işverenliğe doğru pozitif geçiş eğilimi olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonuç bir önceki bölümde geçiş matrislerinden elde edilen işverenliğe en yüksek oranda geçenlerin kendi hesabına çalışan ve kendi hesabına çalışmaya en yüksek oranda geçiş yapanların işveren olması bulgusuyla örtüşmektedir. Kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına geçişler için de tüm dönemlerde geçiş eğilimi pozitifdir. Bu durum kendi hesabına çalışmadan işgücü piyasası dışına doğru sistematik bir harekete işaret edebilir. Alcan vd. (2015) çalışmasında da kayıt dışı kendi hesabına çalışanların sistematik olarak işgücü piyasası dışına doğru hareket ettiği bulgusu yer almaktadır.

Ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimi, incelenen dönemlerin çoğunda pozitif bulunmuştur. Bu bulgu ücretsiz aile işçilerinin sistematik bir olarak kendi hesabına çalışmaya geçtiğini göstermektedir.

İşsizlerin ücretli çalışmaya geçme eğilimi pozitifken işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimleri negatiftir. Alcan vd. (2015) çalışması da incelediği 2008-2011 döneminde işsizlerin kayıtlı ve kayıtdışı ücretli çalışmaya geçme eğilimlerini pozitif bulurken kayıtlılık durumuna bağlı olmaksızın kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimini negatif bulmuştur. Bu bulgu bir önceki bölümde geçiş olasılıkları matrislerinden elde edilen işsizliğin kendi hesabına çalışmaya geçişlerin en yüksek oranda olduğu ikinci durum olduğu bulgusuyla çelişmekte ve işsizlerin ilk tercihinin ücretli istihdam fırsatları bulmak olduğuna, bu fırsatları yakalayamadıkları durumlarda zorunluluktan kendi hesabına çalışmayı tercih ettiklerine işaret etmektedir.

Diğer taraftan işgücü dışında olanların ücretsiz aile işçiliği ve ücretli çalışmaya geçiş eğilimleri pozitifken kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimleri negatif bulunmuştur.

6.4.3. İşgücü Durumları Arasında Geçişlerin Belirleyicileri Model Tahminleri

Çalışmanın bu bölümünde 2006-2018 döneminde yıllık, iki yıllık ve 3 yıllık aralıklarla işgücü durumları arasındaki geçişlerin belirleyicileri incelenmiştir. Bu amaçla 2006-2018 yıllarını kapsayan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 10 panel veri setinden bireylerin $t-t+1$, $t-t+2$ ve $t-t+3$ işgücü geçiş bilgileri elde edilmiş ve geçiş değişkenleri ile mikroekonomik özellikleri havuzlanmış ve farklı geçiş aralıkları için elde edilen bu 3 veri setiyle çoklu tercih logit modelleri tahmin edilmiştir. Çoklu tercih logit modelleri bireylerin başlangıçtaki işgücü durumuna göre alt örneklemelerde tahmin edilmiştir. Böylece tarım dışı sektörlerde, başlangıç durumu olan işverenlikten, kendi hesabına çalışmadan, ikisinin toplamından oluşan girişimcilikten, ücretli çalışmadan, ücretsiz aile işçiliğinden, işsizlikten ve işgücü dışından olmak üzere toplam 7 alt örneklem ile model tahmini yapılmıştır. Her bir model tahmininde baz kategori olarak bireylerin başlangıç durumunda kalması alınmış ve başlangıç durumundan farklı işgücü durumlarına geçişleri istatistiki açıdan anlamlı düzeyde belirleyen etkenler ile etkilerinin yönü saptanmaya çalışılmıştır. Burada etkisi incelenen açıklayıcı

değişkenlere, Bölüm 4.2.2’de yer verilen literatürde bu konudaki ampirik çalışmalarda kullanılan açıklayıcı değişkenler göz önünde bulundurularak karar verilmiştir.

Çoklu tercih logit modellerinde açıklayıcı değişkenler olarak Bölüm 6.3.1’de ayrıntılı olarak açıklanan cinsiyet, yaş, günlük faaliyetlerini kısıtlayacak bir sağlık engeli ile karşılaşmış olma, evli olma, hanehalkı sorumlusu olma, eğitim düzeyi, hanehalkında çocuk bulunması ve fert sayısı, istihdamda olanlar için çalışılan sektör, sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlılık durumu, haftalık ortalama çalışma saati ve işyeri büyüklüğü ile çalışarak elde ettiği aylık ortalama gelir, hanehalkının aynı ya da nakdi yardım almış olup olmadığı, menkul gelir ve konut sahipliği seçilmiştir. İşsizler, işgücüne dahil olmayanlar ve ücretsiz aile işçileri gelir değişkeni olarak toplam fert geliri alınmıştır. İşverenlerin, kendi hesabına çalışanların ve ücretsiz aile işçilerinin tamamına yakınında çalışılan yerde 10’dan az kişi çalıştırıldığından (EK-M, EK-N ve EK-P) girişimcilik, işverenlik, kendi hesabına çalışma ve ücretsiz aile işçiliğinden diğer durumlara geçişlerin belirleyicileri incelenirken işyeri büyüklüğü değişkeni kullanılmamıştır. Geçişlerin ait olduğu dönemler kukla değişken olarak modellere dahil edilmiştir.

Bireylerin öz girişimcilik becerisi gibi işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş kararlarına etki edebilecek ancak kullanılan veri seti kapsamında gözlenemeyen özelliklerinin tahmin edilen katsayılarla belirli ölçüde yanlılık yaratabileceği göz önünde bulundurularak sonuçların yorumlanmasında istatistiksel ilişkilere odaklanılmaktadır. Gelir değişkenlerinden kaynaklanabilecek olası endojenlik sorunu bireylerin geçişinden önceki yılda elde ettikleri gelir bilgileri kullanılarak ve gözlenebilen özellikleri modele dahil edilerek azaltılmaktadır.

6.4.3.1. Girişimcilikten diğer işgücü durumlarına geçişler

Tarım dışı sektörlerde çalışan işverenler ve kendi hesabına çalışanlardan oluşan girişimcilerin işgücü dışına, işsizliğe, ücretsiz aile işçiliğine ve ücretli çalışma durumlarına geçişlerinin belirleyicileri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle incelendiğinde (Tablo 6.8, Tablo 6.9 ve Tablo 6.10) kadınların girişimcilikten işgücü dışına çıkma olasılığının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6.8. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	GIR_IDO		GIR_ISZ		GIR_UAI		GIR_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler								
Kadın	3,13	0,00 ***	0,73	0,17	1,99	0,15	0,80	0,09 *
Yaş	0,92	0,00 ***	1,06	0,16	0,83	0,00 ***	1,04	0,18
Yaş ²	1,001	0,00 ***	0,999	0,05 **	1,002	0,00 ***	0,999	0,00 ***
Engel	1,43	0,00 ***	1,05	0,76	1,08	0,82	1,02	0,87
Evli	1,05	0,68	0,36	0,00 ***	1,10	0,80	0,69	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	0,69	0,00 ***	0,85	0,40	0,44	0,03 **	0,90	0,37
Eğitim								
İlköğretim ve altı	Referans Kategori							
Lise	0,98	0,88	0,94	0,76	0,54	0,15	0,91	0,37
Meslek lisesi	0,75	0,05 **	0,73	0,19	0,79	0,56	1,00	0,98
Yüksek okul ve üstü	0,73	0,04 **	0,73	0,16	0,05	0,00 ***	0,73	0,02 **
Aile								
Çocuk var	0,84	0,09 *	0,91	0,62	0,53	0,06 *	1,17	0,14
Hanehalkı fert sayısı	1,05	0,07 *	1,13	0,00 ***	1,20	0,00 ***	0,96	0,10 *
İstihdam								
Hizmet	Referans Kategori							
İnşaat	1,23	0,20	1,92	0,00 ***	0,43	0,18	1,50	0,00 ***
Sanayi	1,24	0,01 ***	0,78	0,18	0,78	0,47	0,84	0,09 *
Kayıtlı	0,42	0,00 ***	0,46	0,00 ***	0,98	0,96	0,46	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	0,99	0,01 ***	1,01	0,40	0,99	0,00 ***
Finansal Sermaye								
Yardım var	1,04	0,71	1,42	0,03 **	1,23	0,61	1,12	0,22
Menkul geliri var	1,02	0,76	1,06	0,64	1,25	0,39	0,89	0,12
Konut var	0,98	0,81	0,56	0,00 ***	1,57	0,11	0,79	0,00 ***
İstihdam geliri	0,99992	0,00 ***	0,99990	0,02 **	0,99998	0,44	0,99996	0,01 **
Dönem								
2008-2009	Referans Kategori							
2009-2010	0,90	0,59	0,63	0,13	0,53	0,27	0,84	0,34
2010-2011	1,25	0,24	0,72	0,26	0,37	0,16	0,95	0,75
2011-2012	1,03	0,87	0,60	0,10	1,00	0,99	1,21	0,25
2012-2013	1,09	0,65	0,66	0,16	0,89	0,82	0,89	0,49
2013-2014	1,07	0,71	0,35	0,00 ***	0,12	0,05 **	0,79	0,17
2014-2015	1,61	0,01 ***	0,94	0,83	0,57	0,28	1,18	0,32
2015-2016	1,47	0,03 **	0,92	0,75	1,19	0,73	1,30	0,10
2016-2017	1,22	0,27	1,31	0,30	1,06	0,90	1,20	0,27
2017-2018	0,78	0,20	1,03	0,90	1,30	0,61	1,18	0,30
Sabit	0,68	0,38	0,10	0,01 ***	0,17	0,17	0,45	0,12
Gözlem sayısı	18.593							
Wald	2290,13							
Wald-p	0,00							
Pseudolikelihood	-13764062,00							

Tablo 6.9. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	GIR_IDO		GIR_ISZ		GIR_UAI		GIR_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler								
Kadın	3,51	0,00 ***	0,95	0,85	1,52	0,25	0,93	0,59
Yaş	0,93	0,00 ***	1,08	0,13	0,80	0,00 ***	1,03	0,28
Yaş ²	1,001	0,00 ***	0,999	0,04 **	1,002	0,00 ***	0,999	0,00 ***
Engel	1,47	0,00 ***	1,52	0,02 **	1,92	0,01 **	1,07	0,49
Evli	1,07	0,59	0,42	0,00 ***	1,01	0,96	0,77	0,03 **
Hanehalkı sorumlusu	0,70	0,00 ***	1,10	0,67	0,39	0,00 ***	0,89	0,35
Eğitim								
İlköğretim ve altı	Referans Kategori							
Lise	0,96	0,75	0,89	0,64	0,66	0,27	0,89	0,29
Meslek lisesi	0,70	0,03 **	0,95	0,85	0,68	0,31	0,99	0,90
Yüksek okul ve üstü	0,80	0,16	0,54	0,04 **	0,00	0,00 ***	0,67	0,00 ***
Aile								
Çocuk var	0,87	0,22	0,72	0,12	0,39	0,00 ***	0,98	0,81
Hanehalkı fert sayısı	1,05	0,08 *	1,15	0,00 ***	1,19	0,00 ***	0,99	0,79
İstihdam								
Hizmet	Referans Kategori							
İnşaat	1,29	0,15	1,63	0,04 **	0,42	0,15	1,35	0,01 **
Sanayi	1,37	0,00 ***	0,97	0,89	0,94	0,84	0,85	0,13
Kayıtlı	0,49	0,00 ***	0,58	0,00 ***	0,75	0,28	0,55	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,00	0,33	1,00	0,94	0,99	0,00 ***
Finansal Sermaye								
Yardım var	1,20	0,09 *	1,28	0,18	0,52	0,19	1,05	0,61
Menkul geliri var	1,14	0,11	0,93	0,62	1,20	0,43	0,91	0,22
Konut var	0,96	0,64	0,69	0,02 **	1,15	0,60	0,78	0,00 ***
İstihdam geliri	0,99991	0,00 ***	0,99987	0,03 **	0,99998	0,76	0,99997	0,03 **
Dönem								
2007-2009	Referans Kategori							
2008-2010	0,78	0,24	0,97	0,93	0,26	0,03 **	0,90	0,56
2009-2011	0,84	0,40	0,99	0,97	0,25	0,03 **	0,83	0,29
2010-2012	0,87	0,49	0,82	0,61	0,78	0,60	1,03	0,87
2011-2013	0,84	0,37	1,00	1,00	0,78	0,57	0,86	0,40
2012-2014	0,88	0,52	0,57	0,12	0,39	0,07 *	0,84	0,31
2013-2015	0,81	0,27	0,97	0,94	0,33	0,03 **	0,92	0,63
2014-2016	1,28	0,18	1,11	0,76	0,76	0,55	1,14	0,43
2015-2017	0,88	0,52	1,28	0,48	0,89	0,80	1,20	0,26
2016-2018	0,63	0,02 **	1,37	0,36	0,75	0,52	1,16	0,36
Sabit	0,86	0,77	0,04	0,00 ***	3,50	0,33	0,90	0,85
Gözlem sayısı	11.742							
Wald	38951,61							
Wald-p	0,00							
Pseudolikelihood	-17858162,00							

Tablo 6.10. Girişimcilikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	GIR_IDO		GIR_ISZ		GIR_UAI		GIR_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler								
Kadın	5,11	0,00 ***	0,61	0,22	2,96	0,02 **	1,02	0,91
Yaş	0,93	0,01 **	1,27	0,00 ***	0,83	0,01 **	1,04	0,31
Yaş ²	1,001	0,00 ***	0,997	0,00 ***	1,002	0,01 ***	0,999	0,02 **
Engel	1,46	0,00 ***	1,40	0,20	1,51	0,25	1,12	0,37
Evli	0,96	0,83	0,23	0,00 ***	2,18	0,09 *	0,76	0,10 *
Hanehalkı sorumlusu	0,75	0,11	1,17	0,59	0,30	0,00 ***	0,79	0,13
Eğitim								
İlköğretim ve altı	Referans Kategori							
Lise	0,84	0,38	0,98	0,96	0,30	0,04 **	0,98	0,90
Meslek lisesi	0,56	0,01 **	1,33	0,42	0,41	0,12	1,00	0,98
Yüksek okul ve üstü	0,56	0,01 ***	0,46	0,09 *	0,00	0,00 ***	0,58	0,00 ***
Aile								
Çocuk var	0,84	0,26	0,90	0,71	0,40	0,01 **	1,05	0,74
Hanehalkı fert sayısı	1,07	0,07 *	1,24	0,00 ***	1,16	0,01 **	1,01	0,73
İstihdam								
Hizmet	Referans Kategori							
İnşaat	0,99	0,96	2,21	0,01 ***	0,62	0,52	1,25	0,17
Sanayi	1,36	0,01 **	1,16	0,63	1,05	0,91	0,84	0,20
Kayıtlı	0,54	0,00 ***	0,57	0,01 ***	0,75	0,43	0,54	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,00	0,56	1,01	0,39	0,99	0,01 ***
Finansal Sermaye								
Yardım var	1,39	0,03 **	1,60	0,06 *	0,52	0,29	1,07	0,61
Menkul geliri var	1,26	0,04 **	0,97	0,88	1,45	0,21	0,94	0,55
Konut var	0,98	0,86	0,66	0,05 *	2,27	0,02 **	0,79	0,02 **
İstihdam geliri	0,99995	0,09 *	0,99989	0,11	0,99990	0,19	0,99999	0,52
Dönem								
2006-2009	Referans Kategori							
2007-2010	0,70	0,21	0,71	0,45	0,43	0,19	1,17	0,52
2008-2011	0,58	0,05 **	0,53	0,21	0,61	0,40	1,01	0,98
2009-2012	0,76	0,29	0,65	0,38	0,32	0,14	0,98	0,93
2010-2013	0,66	0,12	0,58	0,28	0,72	0,60	0,98	0,94
2011-2014	0,72	0,19	0,42	0,06 *	0,61	0,36	1,09	0,71
2012-2015	0,67	0,11	0,74	0,49	0,09	0,00 ***	1,08	0,73
2013-2016	0,85	0,51	0,58	0,23	0,72	0,55	1,13	0,58
2014-2017	0,95	0,83	0,95	0,91	1,17	0,78	1,44	0,10 *
2015-2018	0,50	0,01 ***	0,80	0,60	0,36	0,12	1,34	0,18
Sabit	1,07	0,92	0,00	0,00 ***	0,49	0,64	0,78	0,74
Gözlem sayısı	5.557							
Wald	21096,98							
Wald-p	0,00							
Pseudolikelihood	-19897682,00							

Diğer taraftan t-t+3 dönemi geçişlerine bakıldığında kadınların girişimcilikten ücretsiz aile işçiliğine geçiş yapma olasılığı da erkeklere göre daha yüksektir. Girişimcilikten ücretli çalışmaya geçiş olasılığı açısından bir yıllık sonuçlara göre kadınların erkeklere göre dezavantajı olduğu görülmektedir. Bireylerin girişimciliği bırakıp ücretsiz aile işçiliğine geçmeleri ya da işgücüne dışına çıkma olasılıkları belli bir yaşa kadar azalırken sonrasında artmaktadır. Günlük faaliyetlerini engelleyecek bir sağlık problemi yaşamış olmak gelir getirmeyen işgücü durumlarına geçiş olasılığını yükseltmektedir. Evli olmak hanehalkında başka kişilerin geçimini de sağlamak açısından sorumluluğu arttırdığından girişimcilerin işsizliğe geçme olasılığını düşürmektedir. Aynı zamanda evli girişimcilerin ücretli çalışmaya geçme olasılığı da evli olmayanlara kıyasla daha düşüktür. Gelir akışlarında aksama olmasını tercih etmeyen hanehalkı sorumlularının ücretsiz aile işçiliğine geçiş ve işgücüne dahil olmayanlara katılım olasılığı daha düşüktür. 3 yıllık geçişlerden edilen tahmin sonuçlarına göre lise mezunu olmak daha düşük eğitim durumlarına kıyasla girişimcilikten ücretsiz aile işçiliğine geçme olasılığını azaltırken meslek lisesi ve yükseköğretim mezunu olmak işgücü dışına çıkma olasılığını düşürmektedir. Girişimcilerin yükseköğretim mezunu olması ücretli çalışmaya, işsizliğe ve ücretsiz aile işçiliğine geçiş olasılığını düşürmektedir. Bu bulgu yükseköğretim mezunu girişimcilerin daha düşük eğitimlilere kıyasla başarılı oldukları ve tatmin edici düzeyde gelir elde ettikleri, bu nedenle mevcut işlerinde kaldıklarına işaret edebilir. Hanehalkında 14 yaş altı çocuk bulunması girişimciyken işgücü dışına çıkma ve ücretsiz aile işçisi olma olasılığını azaltmaktadır. Hanehalkı fert sayısında artış ise hanenin geçimini sağlayabilecek alternatif kişilerin varlığı nedeniyle işgücü dışına çıkış, başka bir aramak için işsizlik ve ücretsiz aile işçiliğine geçiş olasılığını arttırmaktadır. Girişimcilerin istihdamla ilgili özelliklerinin geçiş olasılıklarıyla ilişkisi incelendiğinde inşaat sektöründe çalışan girişimcilerin işsizliğe ve ücretli çalışmaya geçiş olasılığının hizmet sektörüne kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründeki girişimcilerin işgücü dışına çıkmaları hizmet sektörüne kıyasla daha olasıyken ücretli çalışmaya geçme olasılıkları hizmet sektöründeki girişimcilere kıyasla daha azdır. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan girişimcilerin işgücü dışına çıkma, işsiz kalma ve ücretli çalışmaya geçme olasılıkları kayıtlı olmayanlara kıyasla

daha düşüktür. Girişimcilerin ürettikleri ürün ya da hizmetlere olan talep olarak düşünülebilecek haftalık ortalama çalışma saatlerinin artması literatürdeki bulgularla uyumlu olarak girişimcilerin işgücü dışına çıkma, işsiz kalma ve ücretli çalışmaya geçme eğilimleriyle negatif ilişkilidir. Hanehalkının aynı ya da nakdi yardım almış olması, geçim sıkıntısı çekmesi durumunda destek olacak bir çevresi olduğunu göstermekte ve işgücü dışına çıkma veya işsiz kalıp iş arama olasılığını arttırmaktadır. Sahip olduğu konutta yaşıyor olmak işsizliğe ve ücretli çalışmaya geçiş olasılığını azaltırken ücretsiz aile işçiliğine geçiş olasılığını arttırmaktadır. Girişimcilerin önceki yıl çalışarak elde ettikleri aylık ortalama gelirlerinin yükselmesi başka durumlara geçiş olasılığını azaltmaktadır. 2014-2015 ve 2015-2016 dönemlerinde girişimciyken işgücü dışına çıkma olasılığı 2008-2009 dönemine kıyasla daha yüksekken 2008-2011, 2016-2018 ve 2015-2018 dönemlerinde işgücü dışına çıkma eğilimi referans döneme göre daha düşüktür. Girişimcilikten işsizliğe geçme eğilimi ise 2013-2014 ve 2011-2014 dönemlerinde daha düşük bulunmuştur. Girişimcilikten ücretsiz aile işçiliğine geçme eğiliminin referans döneme kıyasla daha düşük olduğu dönemler 2008-2010, 2009-2011, 2013-2014, 2012-2014, 2013-2015 ve 2012-2015 dönemleriyken 2014-2017 döneminde girişimcilikten ücretli istihdama geçiş olasılığı artmıştır.

6.4.3.2. İşverenlikten diğer işgücü durumlarına geçişler

Tarım dışı sektörlerde çalışan işverenlerin işgücü dışına, işsizliğe, kendi hesabına çalışmaya, ücretsiz aile işçiliğine ve ücretli çalışma durumlarına geçişlerinin belirleyicilerine ilişkin yıllık, iki yıllık ve üç yıllık geçişlerden elde edilen çoklu tercih logit model tahminleri sırasıyla Tablo 6.11, Tablo 6.12 ve Tablo 6.13'te sunulmaktadır.

Tablo 6.11. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	ISV_IDO		ISV_ISZ		ISV_KHC		ISV_UAI		ISV_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	3,90	0,00 ***	0,79	0,64	0,52	0,04 **	2,15	0,14	0,77	0,40
Yaş	1,00	0,96	1,13	0,31	1,06	0,25	0,83	0,02 **	1,06	0,40
Yaş ²	1,001	0,18	0,998	0,26	0,999	0,26	1,002	0,02 **	0,999	0,13
Engel	1,50	0,07 *	1,91	0,07 *	0,70	0,12	1,17	0,81	0,98	0,95
Evli	0,87	0,66	0,19	0,00 ***	0,82	0,48	1,00	1,00	0,46	0,01 ***
Hanehalkı sorumlusu	0,68	0,19	0,93	0,87	1,02	0,94	0,36	0,04 **	0,88	0,63
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	1,23	0,47	0,94	0,88	1,07	0,76	1,12	0,85	0,89	0,60
Meslek lisesi	0,75	0,42	0,47	0,18	1,24	0,32	0,92	0,88	0,66	0,12
Yüksek okul ve üstü	0,71	0,27	0,68	0,34	1,06	0,78	0,00	0,00 ***	0,71	0,14
Aile										
Çocuk var	0,57	0,04 **	1,08	0,86	0,78	0,22	0,54	0,30	1,15	0,56
Hanehalkı fert sayısı	1,18	0,01 ***	1,31	0,00 ***	1,13	0,01 **	1,23	0,06 *	0,93	0,34
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	1,37	0,30	1,74	0,17	0,64	0,11	0,50	0,38	1,36	0,16
Sanayi	0,72	0,20	0,82	0,58	0,52	0,00 ***	0,57	0,33	0,85	0,42
Kayıtlı	0,59	0,01 ***	0,47	0,03 **	0,56	0,00 ***	0,92	0,87	0,48	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,00	0,89	1,00	0,97	0,98	0,14	1,00	0,33
Finansal Sermaye										
Yardım var	2,09	0,02 **	1,24	0,62	1,21	0,39	1,14	0,87	0,94	0,83
Menkul geliri var	0,80	0,27	0,77	0,33	1,04	0,82	0,53	0,13	0,95	0,75
Konut var	1,11	0,63	0,65	0,12	0,77	0,10 *	2,06	0,19	0,86	0,33
İstihdam geliri	0,99997	0,11	0,99994	0,16	0,99986	0,00 ***	0,99988	0,23	0,99998	0,18
Dönem										
2008-2009	Referans Kategori									
2009-2010	0,83	0,71	0,77	0,68	1,00	0,99	0,16	0,14	1,19	0,64
2010-2011	1,10	0,84	1,00	1,00	1,32	0,38	0,61	0,69	0,95	0,89
2011-2012	0,80	0,64	0,88	0,83	0,90	0,75	0,79	0,85	1,28	0,51
2012-2013	0,98	0,96	0,34	0,15	0,73	0,35	0,80	0,82	0,83	0,62
2013-2014	0,48	0,16	0,00	0,00 ***	1,00	0,99	0,50	0,58	0,59	0,17
2014-2015	1,39	0,45	0,86	0,80	0,67	0,25	1,00	1,00	1,54	0,20
2015-2016	1,10	0,82	0,65	0,46	0,54	0,07 *	1,75	0,54	1,28	0,49
2016-2017	0,72	0,48	1,35	0,56	0,39	0,02 **	1,25	0,81	1,06	0,88
2017-2018	0,45	0,09 *	0,98	0,96	1,12	0,72	2,42	0,33	1,67	0,14
Sabit	0,04	0,02 **	0,01	0,04 **	0,06	0,01 ***	1,15	0,94	0,18	0,19
Gözlem sayısı	5.459									
Wald	35210,15									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-4370034,50									

Tablo 6.12. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	ISV_IDO		ISV_ISZ		ISV_KHC		ISV_UAI		ISV_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	3,48	0,00 ***	0,83	0,74	0,57	0,05 *	1,84	0,28	0,61	0,14
Yaş	1,00	0,94	1,28	0,15	1,08	0,17	0,85	0,11	1,12	0,11
Yaş ²	1,001	0,19	0,997	0,13	0,999	0,17	1,002	0,05 *	0,998	0,03 **
Engel	1,57	0,05 **	1,65	0,21	0,80	0,28	1,75	0,33	0,79	0,32
Evli	1,21	0,65	0,28	0,00 ***	0,74	0,27	1,61	0,48	0,55	0,04 **
Hanehalkı sorumlusu	0,58	0,10	0,79	0,58	0,88	0,58	0,23	0,02 **	0,78	0,37
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	1,52	0,13	0,63	0,33	0,97	0,90	0,79	0,68	0,81	0,36
Meslek lisesi	1,01	0,97	0,72	0,58	1,09	0,69	1,19	0,72	0,69	0,15
Yüksek okul ve üstü	0,84	0,55	0,46	0,07 *	1,08	0,72	0,00	0,00 ***	0,52	0,01 ***
Aile										
Çocuk var	0,92	0,77	0,38	0,03 **	1,00	0,99	0,40	0,13	0,99	0,97
Hanehalkı fert sayısı	1,10	0,17	1,44	0,00 ***	1,10	0,07 *	1,14	0,32	1,00	0,95
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	1,47	0,23	1,56	0,31	0,63	0,08 *	0,43	0,40	1,19	0,45
Sanayi	0,71	0,15	0,81	0,59	0,70	0,05 **	1,04	0,94	0,81	0,26
Kayıtlı	0,61	0,02 **	0,89	0,76	0,45	0,00 ***	0,81	0,68	0,45	0,00 ***
Saat	0,98	0,01 ***	1,00	0,80	1,00	0,83	0,98	0,11	1,00	0,57
Finansal Sermaye										
Yardım var	1,90	0,04 **	1,11	0,84	1,28	0,26	0,00	0,00 ***	0,76	0,31
Menkul geliri var	0,84	0,40	0,71	0,30	0,98	0,89	1,00	0,99	0,75	0,08 *
Konut var	1,19	0,42	0,82	0,53	0,97	0,83	1,23	0,69	0,85	0,31
İstihdam geliri	0,99996	0,03 **	0,99994	0,23	0,99987	0,00 ***	0,99996	0,62	0,99999	0,44
Dönem										
2007-2009	Referans Kategori									
2008-2010	0,77	0,61	1,05	0,94	1,06	0,87	0,48	0,60	0,73	0,37
2009-2011	0,93	0,88	0,89	0,88	1,35	0,33	0,84	0,89	0,69	0,29
2010-2012	0,76	0,57	0,90	0,89	0,79	0,51	2,08	0,56	0,83	0,59
2011-2013	0,64	0,35	0,72	0,65	0,82	0,54	1,00	1,00	0,53	0,06 *
2012-2014	0,77	0,58	0,16	0,05 *	0,85	0,60	0,74	0,81	0,52	0,05 **
2013-2015	0,49	0,15	0,88	0,86	1,09	0,77	1,45	0,76	0,65	0,17
2014-2016	1,44	0,39	0,38	0,22	0,51	0,04 **	1,07	0,95	0,80	0,47
2015-2017	0,51	0,15	0,79	0,74	0,66	0,20	3,92	0,23	0,78	0,40
2016-2018	0,60	0,25	0,96	0,95	0,75	0,38	1,61	0,68	0,94	0,84
Sabit	0,04	0,04 **	0,00	0,01 **	0,09	0,03 **	1,04	0,99	0,20	0,24
Gözlem sayısı	3.468									
Wald	11514,19									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-6273492,00									

Tablo 6.13. İşverenlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	ISV_IDO		ISV_ISZ		ISV_KHC		ISV_UAI		ISV_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	6,93	0,00 ***	0,20	0,13	0,38	0,02 **	4,86	0,08 *	0,42	0,06 *
Yaş	1,05	0,54	2,11	0,00 ***	1,05	0,49	0,76	0,03 **	1,19	0,06 *
Yaş ²	1,000	0,64	0,992	0,00 ***	0,999	0,43	1,003	0,01 ***	0,998	0,03 **
Engel	1,53	0,18	2,23	0,18	0,99	0,96	1,10	0,92	0,99	0,98
Evli	1,41	0,57	0,13	0,00 ***	0,98	0,95	3,23	0,14	0,38	0,01 ***
Hanehalkı sorumlusu	0,62	0,23	0,69	0,51	0,81	0,49	0,14	0,02 **	0,41	0,01 ***
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	1,75	0,11	0,50	0,39	0,94	0,82	0,40	0,27	0,80	0,41
Meslek lisesi	1,05	0,91	1,35	0,60	1,15	0,62	0,57	0,42	0,67	0,22
Yüksek okul ve üstü	0,66	0,29	0,12	0,06 *	1,15	0,59	0,00	0,00 ***	0,40	0,00 ***
Aile										
Çocuk var	1,19	0,62	0,51	0,30	0,92	0,75	0,45	0,29	1,32	0,33
Hanehalkı fert sayısı	1,09	0,34	1,49	0,00 ***	1,13	0,09 *	1,15	0,32	0,93	0,34
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	1,42	0,39	1,84	0,31	0,84	0,62	0,33	0,28	1,20	0,55
Sanayi	0,45	0,02 **	0,69	0,49	0,74	0,17	0,85	0,80	0,91	0,69
Kayıtlı	0,89	0,69	1,24	0,69	0,42	0,00 ***	0,50	0,25	0,49	0,00 ***
Saat	0,98	0,04 **	0,98	0,11	0,99	0,31	0,98	0,24	1,01	0,20
Finansal Sermaye										
Yardım var	1,19	0,68	0,17	0,15	0,91	0,74	0,00	0,00 ***	1,18	0,60
Menkul geliri var	0,91	0,72	1,18	0,75	0,78	0,18	1,91	0,26	0,88	0,52
Konut var	1,47	0,19	0,69	0,42	0,79	0,25	1,87	0,31	0,85	0,45
İstihdam geliri	0,99998	0,42	0,99989	0,16	0,99986	0,00 ***	0,99977	0,16	0,99999	0,55
Dönem										
2006-2009	Referans Kategori									
2007-2010	0,60	0,40	0,62	0,57	0,83	0,66	0,31	0,29	1,05	0,91
2008-2011	0,36	0,14	0,56	0,50	1,14	0,75	0,15	0,05 *	0,70	0,40
2009-2012	1,00	0,99	0,35	0,32	0,81	0,63	0,08	0,08 *	0,52	0,17
2010-2013	0,19	0,01 **	0,17	0,15	0,46	0,09 *	0,23	0,17	0,45	0,08 *
2011-2014	0,57	0,30	0,00	0,00 ***	0,81	0,58	0,14	0,14	0,64	0,25
2012-2015	0,63	0,40	0,32	0,20	0,76	0,49	0,13	0,10 *	0,47	0,06 *
2013-2016	0,92	0,87	0,20	0,10	0,67	0,30	0,20	0,25	0,54	0,12
2014-2017	0,53	0,20	0,00	0,00 ***	0,37	0,02 **	1,17	0,87	0,65	0,26
2015-2018	0,17	0,00 ***	0,36	0,21	0,77	0,50	0,17	0,15	0,79	0,54
Sabit	0,01	0,02 **	0,00	0,00 ***	0,57	0,68	55,79	0,13	0,13	0,26
Gözlem sayısı	1.646									
Wald	19071,66									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-7386132,00									

2, 3 ve 4 yıllık dönemlerle incelendiğinde tüm dönemler için kadın işverenlerin işgücü dışına çıkma olasılığının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Kadınların işverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçmeleri ise erkeklere kıyasla daha az olası görünmektedir. Bu bulgu başarısız olan erkek işverenler

çalışanlarını işten çıkararak kendi hesabına çalışmaya geçerken kadın işverenlerin başarısızlık durumunda daha çok işgücü piyasasından tamamen çıktıklarına işaret etmektedir. 3 yıllık geçişlerin tahmin sonuçlarına göre kadınların işverenlikten ücretsiz aile işçiliğine geçme olasılıkları erkeklere göre daha fazlayken ücretli çalışmaya geçme olasılıkları erkeklerden daha düşüktür. Yaş ile işverenlikten işsizliğe ya da ücretli çalışmaya geçiş olasılığı arasında üç yıllık geçişlerden elde edilen tahmin sonuçlarına göre ters u şekilli bir ilişki bulunurken yaş artışının ücretsiz aile işçiliğine geçiş olasılığını belli bir yaşa kadar negatif yönde etkilerken sonrasında arttırdığı görülmektedir. Sağlıkla ilgili bir engelle karşılaşmak işverenken işgücü dışına çıkma ve işsiz kalma olasılığını arttırmaktadır. Evli olan işverenlerin işsiz kalma ve ücretli çalışmaya geçme olasılıkları evli olmayanlara kıyasla daha düşüktür. Hanehalkı sorumlusu olan işverenlerin ücretsiz aile işçiliğine geçme eğilimi, olmayanlara göre daha azdır. Eğitim düzeyiyle ilgili değişkenlerden sadece yükseköğretim mezunu olmanın işverenlikten işsizliğe ve ücretli çalışmaya geçiş olasılığı üzerinde negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Girişimcilikle ilgili sonuçlardaki gibi yükseköğretim mezunu işverenlerin nispeten daha başarılı olmaları nedeniyle durumlarını korudukları düşünülebilir. Hanehalkında çocuk olması bir yıl sonra işgücü dışına çıkma ve iki yıl sonra işsiz olma olasılığı ile negatif ilişkiliyken hanehalkı fert sayısında artış işverenlerin işsiz kalma, kendi hesabına çalışmaya geçme ve bir yıl sonra işgücü dışına çıkma ya da ücretsiz aile işçisi olma olasılıklarını arttırmaktadır. İnşaat sektöründe çalışmak hizmet sektörüne kıyasla işverenlerin iki yıl içinde kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimini düşürürken sanayi sektöründe çalışmak 3 yıl içinde işgücü dışına çıkma ile bir ve iki yıl içinde kendi hesabına çalışan olma olasılığını düşürmektedir. İşverenlerin sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olması işgücü dışına çıkma, işsiz kalma, kendi hesabına çalışmaya ve ücretli çalışmaya geçme olasılıklarını azaltmaktadır. İşverenler için haftalık ortalama çalışma saatinin artması sadece işgücü dışına çıkma olasılığını azaltma yönünden anlamlı bulunmuştur. Hanehalkının yardım almış olması işverenlerin işgücü dışına çıkma olasılığı ile pozitif ilişkiliyken menkul gelinine sahip olmak iki yıl içinde ücretli olma olasılığını, konut sahibi olmak ise bir yıl içinde kendi hesabına çalışan olma olasılığını azaltmaktadır. Aylık ortalama gelirin yükselmesi, işlerin iyi gittiğine bir işaret olarak düşünülebilir ve işverenlerin çalışanlarını işten

çıkartarak kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılıklarını azaltmaktadır. 2010-2013, 2017-2018 ve 2015-2018 dönemlerinde işverenlerin işgücü dışına çıkma olasılıkları sırasıyla 2008-2009, 2007-2009 ve 2006-2009 dönemlerine kıyasla daha düşükken 2013-2014, 2012-2014, 2011-2014 ve 2014-2017 dönemlerinde işsiz kalma olasılıkları daha düşüktür. Referans döneme kıyasla kendi hesabına çalışmaya geçiş eğiliminin anlamlı ölçüde düşük olduğu dönemler ise 2010-2013, 2015-2016, 2014-2016, 2016-2017 ve 2014-2017 dönemleridir. İşverenlikten ücretli çalışmaya geçiş eğilimi 2011-2013, 2010-2013, 2012-2014 ve 2012-2015 dönemlerinde referans döneme kıyasla daha düşük bulunmuştur.

6.4.3.3. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler

Tarım dışı sektörlerde çalışan kendi hesabına çalışanların işgücü dışına, işsizliğe, işverenliğe, ücretsiz aile işçiliğine ve ücretli çalışma durumlarına geçişlerinin belirleyicileri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle Tablo 6.14, Tablo 6.15 ve Tablo 6.16'da sunulmaktadır.

Tablo 6.14. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+1

	KHC_IDO		KHC_ISV		KHC_ISZ		KHC_UAI		KHC_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	2,70	0,00 ***	0,60	0,09 *	0,67	0,11	1,77	0,39	0,77	0,08 *
Yaş	0,92	0,00 ***	0,97	0,46	1,05	0,28	0,84	0,02 **	1,03	0,36
Yaş ²	1,001	0,00 ***	1,000	0,53	0,999	0,09 *	1,002	0,01 **	0,999	0,01 **
Engel	1,36	0,00 ***	0,70	0,12	0,91	0,60	1,07	0,87	1,00	0,96
Evli	1,06	0,62	1,15	0,59	0,41	0,00 ***	1,16	0,68	0,76	0,04 **
Hanehalkı sorumlusu	0,71	0,01 ***	0,99	0,96	0,87	0,52	0,46	0,14	0,94	0,62
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	0,94	0,69	0,87	0,58	0,93	0,75	0,23	0,05 *	0,91	0,46
Meslek lisesi	0,78	0,12	1,22	0,42	0,83	0,49	0,71	0,52	1,16	0,27
Yüksek okul ve üstü	0,84	0,31	1,94	0,00 ***	0,83	0,49	0,09	0,03 **	0,80	0,16
Aile										
Çocuk var	0,91	0,39	0,90	0,63	0,89	0,56	0,51	0,11	1,20	0,12
Hanehalkı fert sayısı	1,02	0,41	1,04	0,55	1,10	0,01 ***	1,19	0,00 ***	0,96	0,16
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	1,18	0,41	2,14	0,00 ***	2,03	0,00 ***	0,29	0,23	1,63	0,00 ***
Sanayi	1,32	0,00 ***	1,30	0,24	0,73	0,16	0,99	0,98	0,86	0,24
Kayıtlı	0,43	0,00 ***	1,47	0,02 **	0,48	0,00 ***	0,75	0,39	0,49	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,01	0,03 **	0,99	0,01 ***	1,01	0,24	0,99	0,00 ***
Finansal Sermaye										
Yardım var	0,93	0,52	0,92	0,73	1,44	0,04 **	1,35	0,52	1,13	0,24
Menkul geliri var	1,08	0,36	0,79	0,13	1,16	0,32	1,87	0,04 **	0,89	0,19
Konut var	0,96	0,67	0,85	0,31	0,54	0,00 ***	1,35	0,35	0,78	0,00 ***
İstihdam geliri	0,99978	0,00 ***	1,00010	0,00 ***	0,99984	0,01 **	1,00006	0,12	0,99995	0,07 *
Dönem										
2008-2009	Referans Kategori									
2009-2010	0,91	0,67	0,65	0,23	0,59	0,13	0,61	0,45	0,76	0,17
2010-2011	1,30	0,20	1,03	0,93	0,66	0,23	0,29	0,15	0,95	0,80
2011-2012	1,07	0,73	0,89	0,73	0,53	0,09 *	1,05	0,93	1,18	0,36
2012-2013	1,10	0,64	1,12	0,72	0,74	0,37	0,91	0,88	0,90	0,57
2013-2014	1,17	0,40	0,48	0,03 **	0,43	0,01 ***	0,00	0,00 ***	0,82	0,28
2014-2015	1,63	0,01 **	0,94	0,84	0,95	0,87	0,41	0,18	1,07	0,71
2015-2016	1,56	0,02 **	0,67	0,20	1,00	0,99	0,93	0,90	1,30	0,14
2016-2017	1,32	0,16	0,57	0,08 *	1,27	0,42	0,97	0,96	1,21	0,29
2017-2018	0,83	0,38	0,46	0,02 **	1,02	0,93	0,81	0,74	1,05	0,79
Sabit	0,83	0,69	0,02	0,00 ***	0,17	0,04 **	0,10	0,21	0,52	0,24
Gözlem sayısı	13.134									
Wald	19077,18									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-12214565,00									

Tablo 6.15. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+2

	KHC_IDO		KHC_ISV		KHC_ISZ		KHC_UAI		KHC_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	3,02	0,00 ***	0,67	0,21	0,87	0,65	1,32	0,54	0,96	0,79
Yaş	0,93	0,00 ***	0,95	0,31	1,04	0,40	0,79	0,00 ***	1,01	0,84
Yaş ²	1,001	0,00 ***	1,000	0,53	0,999	0,11	1,002	0,00 ***	0,999	0,06 *
Engel	1,41	0,00 ***	0,87	0,53	1,44	0,06 *	1,93	0,04 **	1,13	0,26
Evli	1,04	0,75	0,85	0,58	0,47	0,00 ***	0,91	0,78	0,82	0,15
Hanehalkı sorumlusu	0,76	0,04 **	1,20	0,49	1,34	0,27	0,46	0,04 **	0,96	0,75
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	0,89	0,49	1,14	0,58	1,01	0,98	0,61	0,30	0,93	0,59
Meslek lisesi	0,67	0,03 **	1,52	0,07 *	1,10	0,74	0,52	0,23	1,15	0,32
Yüksek okul ve üstü	0,98	0,90	1,79	0,01 **	0,70	0,36	0,00	0,00 ***	0,87	0,41
Aile										
Çocuk var	0,87	0,25	0,67	0,04 **	0,85	0,50	0,39	0,01 ***	0,96	0,77
Hanehalkı fert sayısı	1,04	0,20	1,11	0,03 **	1,11	0,02 **	1,19	0,00 ***	1,00	0,92
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	1,22	0,35	2,05	0,00 ***	1,70	0,06 *	0,44	0,26	1,52	0,00 ***
Sanayi	1,50	0,00 ***	1,57	0,05 **	0,96	0,88	0,94	0,88	0,91	0,46
Kayıtlı	0,52	0,00 ***	1,41	0,04 **	0,55	0,00 ***	0,68	0,21	0,62	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,01	0,15	1,00	0,42	1,00	0,75	0,99	0,00 ***
Finansal Sermaye										
Yardım var	1,06	0,60	0,74	0,24	1,26	0,28	0,65	0,41	1,09	0,46
Menkul geliri var	1,26	0,01 **	1,08	0,62	1,03	0,87	1,29	0,35	1,00	0,99
Konut var	0,90	0,29	0,78	0,13	0,66	0,02 **	1,11	0,73	0,75	0,00 ***
İstihdam geliri	0,99972	0,00 ***	1,00014	0,00 ***	0,99969	0,00 ***	0,99998	0,80	0,99997	0,26
Dönem										
2007-2009	Referans Kategori									
2008-2010	0,79	0,33	0,78	0,48	0,92	0,84	0,25	0,05 *	1,00	0,99
2009-2011	0,87	0,53	0,86	0,67	1,04	0,92	0,20	0,04 **	0,94	0,76
2010-2012	0,90	0,63	0,64	0,24	0,78	0,57	0,65	0,42	1,12	0,58
2011-2013	0,92	0,69	1,26	0,47	1,14	0,76	0,83	0,69	1,06	0,76
2012-2014	0,93	0,75	0,76	0,40	0,73	0,43	0,37	0,10	1,00	1,00
2013-2015	0,88	0,54	0,67	0,24	0,99	0,99	0,21	0,02 **	1,05	0,81
2014-2016	1,23	0,32	0,72	0,34	1,40	0,39	0,78	0,62	1,28	0,21
2015-2017	1,02	0,93	0,65	0,20	1,47	0,33	0,45	0,16	1,43	0,07 *
2016-2018	0,63	0,03 **	0,64	0,19	1,45	0,34	0,67	0,43	1,28	0,22
Sabit	1,20	0,73	0,07	0,00 ***	0,10	0,03 **	5,17	0,27	1,25	0,70
Gözlem sayısı	8.274									
Wald	24657,61									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-15608679,00									

Tablo 6.16. Kendi hesabına çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler, t-t+3

	KHC_IDO		KHC_ISV		KHC_ISZ		KHC_UAI		KHC_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler										
Kadın	4,17	0,00 ***	0,63	0,33	0,67	0,39	1,82	0,29	1,27	0,23
Yaş	0,90	0,00 ***	0,93	0,25	1,16	0,04 **	0,88	0,23	0,99	0,75
Yaş ²	1,002	0,00 ***	1,001	0,40	0,998	0,01 **	1,001	0,26	0,999	0,30
Engel	1,42	0,01 **	0,71	0,23	1,26	0,39	1,78	0,15	1,15	0,30
Evli	0,93	0,70	0,91	0,81	0,26	0,00 ***	1,96	0,25	0,96	0,84
Hanehalkı sorumlusu	0,84	0,37	1,18	0,68	1,39	0,34	0,35	0,03 **	1,09	0,63
Eğitim										
İlköğretim ve altı	Referans Kategori									
Lise	0,67	0,10 *	0,78	0,45	1,30	0,49	0,12	0,01 ***	1,06	0,73
Meslek lisesi	0,51	0,01 **	1,22	0,51	1,25	0,60	0,36	0,21	1,20	0,32
Yüksek okul ve üstü	0,69	0,17	1,52	0,20	0,87	0,78	0,00	0,00 ***	0,80	0,32
Aile										
Çocuk var	0,77	0,12	0,77	0,30	1,06	0,86	0,41	0,04 **	0,95	0,74
Hanehalkı fert sayısı	1,07	0,10 *	1,08	0,16	1,20	0,00 ***	1,16	0,02 **	1,06	0,11
İstihdam										
Hizmet	Referans Kategori									
İnşaat	0,81	0,49	2,06	0,02 **	2,51	0,01 **	0,61	0,63	1,42	0,09 *
Sanayi	1,82	0,00 ***	1,91	0,01 **	1,30	0,45	1,31	0,56	0,87	0,41
Kayıtlı	0,52	0,00 ***	1,34	0,17	0,48	0,00 ***	0,63	0,29	0,57	0,00 ***
Saat	0,98	0,00 ***	1,01	0,28	1,00	0,86	1,01	0,20	0,99	0,00 ***
Finansal Sermaye										
Yardım var	1,31	0,10	0,94	0,84	1,86	0,03 **	0,67	0,53	0,99	0,97
Menkul geliri var	1,43	0,00 ***	1,21	0,37	0,92	0,75	1,39	0,36	1,03	0,82
Konut var	0,85	0,21	0,88	0,53	0,64	0,08 *	2,20	0,07 *	0,74	0,02 **
İstihdam geliri	0,99989	0,17	1,00013	0,00 ***	0,99991	0,45	0,99982	0,26	1,00000	0,89
Dönem										
2006-2009	Referans Kategori									
2007-2010	0,70	0,26	0,54	0,24	0,66	0,45	0,40	0,31	1,15	0,64
2008-2011	0,67	0,19	1,27	0,57	0,53	0,27	0,92	0,90	1,21	0,51
2009-2012	0,69	0,21	0,45	0,14	0,77	0,62	0,47	0,40	1,15	0,63
2010-2013	0,86	0,60	0,93	0,87	0,87	0,80	1,03	0,97	1,37	0,29
2011-2014	0,76	0,31	1,00	1,00	0,69	0,43	0,93	0,91	1,36	0,26
2012-2015	0,67	0,16	0,95	0,90	0,91	0,85	0,00	0,00 ***	1,43	0,21
2013-2016	0,85	0,54	0,90	0,80	0,78	0,62	1,04	0,96	1,44	0,19
2014-2017	1,07	0,81	0,69	0,42	1,65	0,27	0,99	0,99	1,98	0,01 **
2015-2018	0,65	0,14	0,68	0,36	1,02	0,97	0,38	0,23	1,73	0,05 **
Sabit	2,29	0,30	0,14	0,12	0,01	0,00 ***	0,16	0,36	1,46	0,65
Gözlem sayısı	3.911									
Wald	20255,59									
Wald-p	0,00									
Pseudolikelihood	-17027850,00									

Buna göre kadın kendi hesabına çalışanların bir yıl sonra işveren ve ücretli çalışan olma olasılığı erkeklere kıyasla daha düşükken tüm dönemlerde işgücü dışına çıkma olasılığının erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir. Kendi hesabına çalışanlar için işgücü dışına çıkma ve bir ve iki yıl sonra ücretsiz aile işçisi olma olasılığı belli bir

yaşı kadar azalırken sonrasında artmaktadır. Kendi hesabına çalışmadan ücretli çalışmaya geçiş ise yaş ilerledikçe zorlaşmaktadır. Günlük faaliyetleri kısıtlayacak bir sağlık engeliyle karşılaşmış olmak kendi hesabına çalışanların işgücü dışına çıkma ya da işsizliğe ve ücretsiz aile işçiliğine geçme olasılığını arttırmaktadır. Evli kendi hesabına çalışanların tüm dönemler için işsiz kalma olasılığı evli olmayanlara göre daha düşük olmakla birlikte bir yıl içinde ücretli çalışmaya geçme olasılıkları da daha düşüktür. Eğitim düzeyi yüksek kendi hesabına çalışanların daha başarılı olduğu savıyla uyumlu şekilde ilköğretimden daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmak kendi hesabına çalışanların işgücü dışına çıkma ve ücretsiz aile işçisi olma olasılıklarını düşürürken işveren olma olasılıklarını arttırmaktadır. Hanehalkında çocuk olanların iki yıl içinde işveren olma olasılığı ile iki ya da üç yıl içinde ücretsiz aile işçisi olma olasılığı çocuk olmayanlara kıyasla daha düşüktür. Hanehalkı fert sayısı ücretli istihdama geçiş dışında kendi hesabına çalışmadan tüm diğer durumlara geçiş olasılığıyla farklı dönemlerde pozitif ilişkili bulunmuştur. İnşaat sektöründe kendi hesabına çalışanların hizmet sektöründe çalışanlara kıyasla işverenliğe, işsizliğe ve ücretli çalışmaya geçme olasılıkları daha yüksekken sanayi sektöründeki kendi hesabına çalışanların işgücü dışına çıkma ve 2-3 yıl içinde işveren olma olasılıkları hizmet sektöründekilere kıyasla daha fazladır. Haftalık ortalama çalışma saatinde artış üretilen ürün ve hizmetlere olan talebin artması şeklinde düşünülebilir ve artan talebi karşılayabilmek için ücretli çalışan olarak bir yıl içinde işverenliğe geçiş eğilimini arttırırken işgücü dışına çıkma, işsiz kalma ve ücretli istihdama geçme olasılığını azaltmaktadır. Hanehalkının yardım almış olması işsizliğe geçiş ile pozitif ilişkiliyken menkul gelir sahipliği işgücü dışına çıkış ve ücretsiz aile işçiliğine geçiş ile pozitif ilişkilidir. Sahip olduğu konutta oturuyor olmak işsiz kalma ve ücretli çalışmaya geçme olasılığı ile negatif ilişkili iken üç yıl içinde ücretsiz aile işçisi olma olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Kendi hesabına çalışanların gelirinin yükselmesi diğer işgücü durumlarına geçiş olasılığını azaltmaktadır. 2014-2015 ve 2015-2016'da kendi hesabına çalışanları işgücü dışına çıkma olasılığı 2008-2009 dönemine kıyasla daha yüksekken 2016-2018 döneminde daha düşük bulunmuştur. İşverenliğe geçiş eğilimi ise 2013-2014, 2016-2017 ve 2017-2018 dönemlerinde daha düşüktür. 2011-2012 ve 2013-2014 dönemlerinde kendi hesabına çalışanların işsiz kalma olasılığı 2008-2009 dönemine göre daha düşükken 2015-2017,

2014-2017 ve 2015-2018 dönemlerinde kendi hesabına çalışanların ücretli çalışmaya geçme eğilimi daha fazladır.

6.4.3.4. Ücretli çalışmadan diğer işgücü durumlarına geçişler

Tarım dışı sektörlerde çalışan ücretli, maaşlı veya yevmiyelilerin girişimciliğe, işverenliğe, kendi hesabına çalışmaya, işgücü dışına, işsizliğe ve ücretsiz aile işçiliğine geçişlerinin belirleyicileri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle Tablo 6.17, Tablo 6.18 ve Tablo 6.19’da sunulmaktadır.

Tablo 6.17. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	UCR_GIR		UCR_ISV		UCR_KHC		UCR_IDO		UCR_ISZ		UCR_UAI	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,55	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,59	0,00 ***	2,89	0,00 ***	0,95	0,30	0,75	0,05 *
Yaş	1,09	0,00 ***	1,09	0,17	1,09	0,00 ***	0,85	0,00 ***	1,05	0,00 ***	0,96	0,21
Yaş ²	0,999	0,00 ***	0,999	0,14	0,999	0,00 ***	1,002	0,00 ***	0,999	0,00 ***	1,001	0,21
Engel	1,06	0,48	0,76	0,22	1,12	0,18	1,08	0,10 *	1,12	0,04 **	1,04	0,81
Evli	0,99	0,90	1,11	0,67	0,96	0,72	1,15	0,00 ***	0,53	0,00 ***	0,92	0,66
Hanehalkı sorumlusu	1,13	0,21	1,08	0,74	1,15	0,19	0,76	0,00 ***	0,92	0,16	0,24	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,97	0,79	1,11	0,63	0,95	0,67	1,05	0,34	0,97	0,68	0,76	0,19
Meslek lisesi	0,77	0,01 **	1,09	0,68	0,70	0,00 ***	0,90	0,06 *	0,84	0,01 ***	0,67	0,06 *
Yüksek okul ve üstü	0,70	0,00 ***	1,40	0,10	0,59	0,00 ***	0,69	0,00 ***	0,74	0,00 ***	0,46	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,04	0,60	1,08	0,66	1,03	0,69	0,83	0,00 ***	0,80	0,00 ***	0,84	0,26
Hanehalkı fert sayısı	0,98	0,37	0,95	0,26	0,99	0,67	0,99	0,31	1,05	0,00 ***	1,09	0,00 ***
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,15	0,10 *	1,28	0,22	1,14	0,17	1,31	0,00 ***	1,87	0,00 ***	1,33	0,12
Sanayi	0,92	0,27	1,22	0,22	0,85	0,05 *	1,14	0,00 ***	1,21	0,00 ***	1,02	0,92
Kayıtlı	0,47	0,00 ***	0,85	0,36	0,41	0,00 ***	0,50	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,73	0,08 *
Saat	1,00	0,89	1,02	0,00 ***	0,99	0,02 **	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,00	0,99
İşyeri büyüklüğü	2,59	0,00 ***	3,58	0,00 ***	2,29	0,00 ***	1,05	0,21	1,05	0,30	0,99	0,96
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,11	0,18	0,90	0,60	1,16	0,09 *	0,99	0,81	1,20	0,00 ***	1,02	0,91
Menkul geliri var	1,12	0,07 *	1,36	0,03 **	1,07	0,30	1,14	0,00 ***	0,98	0,55	0,89	0,37
Konut var	1,12	0,06 *	0,87	0,30	1,21	0,01 ***	1,11	0,00 ***	0,86	0,00 ***	1,82	0,00 ***
Fert geliri	1,00004	0,01 ***	1,00009	0,00 ***	1,00000	0,91	0,99970	0,00 ***	0,99981	0,00 ***	0,99950	0,00 ***
Dönem												
2008-2009	Referans Kategori											
2009-2010	0,57	0,00 ***	0,72	0,25	0,53	0,00 ***	0,85	0,08 *	0,65	0,00 ***	0,57	0,04 **
2010-2011	0,77	0,04 **	0,82	0,47	0,76	0,05 *	0,76	0,00 ***	0,48	0,00 ***	0,51	0,04 **
2011-2012	0,50	0,00 ***	0,39	0,00 ***	0,54	0,00 ***	0,80	0,01 **	0,45	0,00 ***	0,40	0,00 ***
2012-2013	0,57	0,00 ***	0,34	0,00 ***	0,64	0,00 ***	0,83	0,02 **	0,54	0,00 ***	0,47	0,00 ***
2013-2014	0,50	0,00 ***	0,61	0,06 *	0,47	0,00 ***	0,97	0,65	0,53	0,00 ***	0,45	0,00 ***
2014-2015	0,72	0,01 ***	0,73	0,21	0,73	0,01 **	1,05	0,50	0,52	0,00 ***	0,59	0,03 **
2015-2016	0,47	0,00 ***	0,34	0,00 ***	0,51	0,00 ***	1,07	0,37	0,58	0,00 ***	0,53	0,00 ***
2016-2017	0,60	0,00 ***	0,66	0,10	0,58	0,00 ***	0,99	0,85	0,86	0,05 **	0,41	0,00 ***
2017-2018	0,61	0,00 ***	0,59	0,04 **	0,62	0,00 ***	0,82	0,01 **	0,79	0,00 ***	0,51	0,01 ***
Sabit	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	5,12	0,00 ***	0,08	0,00 ***	0,06	0,00 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)	88.883				Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				88.883			
Wald (GIR Modeli)	7317,90				Wald (ISV, KHC Modeli)				7486,82			
Wald-p (GIR Modeli)	0,00				Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)	-61055128,00				Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-62121688,00			

Tablo 6.18. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	UCR_GIR		UCR_ISV		UCR_KHC		UCR_IDO		UCR_ISZ		UCR_UAI	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,68	0,00 ***	0,38	0,00 ***	0,77	0,02 **	3,43	0,00 ***	1,00	0,96	0,84	0,32
Yaş	1,09	0,00 ***	1,12	0,08 *	1,09	0,00 ***	0,84	0,00 ***	1,04	0,01 **	0,91	0,00 ***
Yaş ²	0,999	0,00 ***	0,998	0,05 **	0,999	0,00 ***	1,003	0,00 ***	0,999	0,01 ***	1,001	0,00 ***
Engel	0,99	0,93	0,88	0,52	1,01	0,92	1,04	0,42	1,20	0,01 ***	1,06	0,78
Evli	1,01	0,94	1,19	0,42	0,97	0,78	1,15	0,01 **	0,50	0,00 ***	1,12	0,53
Hanehalkı sorumlusu	1,26	0,02 **	1,00	1,00	1,34	0,01 ***	0,75	0,00 ***	0,93	0,35	0,21	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,99	0,90	1,33	0,19	0,92	0,40	1,03	0,67	1,01	0,85	0,51	0,01 ***
Meslek lisesi	0,86	0,12	1,14	0,48	0,80	0,05 **	0,94	0,35	0,80	0,01 ***	0,49	0,00 ***
Yüksek okul ve üstü	0,77	0,02 **	1,71	0,01 ***	0,60	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,67	0,00 ***	0,30	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	0,92	0,24	1,03	0,84	0,89	0,18	0,75	0,00 ***	0,87	0,03 **	0,84	0,31
Hanehalkı fert sayısı	1,02	0,24	0,94	0,20	1,04	0,03 **	1,01	0,57	1,03	0,06 *	1,07	0,02 **
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,18	0,05 **	1,23	0,29	1,18	0,06 *	1,27	0,00 ***	1,84	0,00 ***	1,31	0,16
Sanayi	0,99	0,89	1,42	0,02 **	0,88	0,12	1,31	0,00 ***	1,08	0,24	1,17	0,34
Kayıtlı	0,47	0,00 ***	0,66	0,02 **	0,44	0,00 ***	0,50	0,00 ***	0,55	0,00 ***	0,64	0,02 **
Saat	1,00	0,51	1,02	0,00 ***	0,99	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,01	0,00 ***	1,00	0,43
İşyeri büyüklüğü	2,74	0,00 ***	3,51	0,00 ***	2,47	0,00 ***	1,12	0,01 **	0,94	0,33	1,06	0,74
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,15	0,07 *	0,85	0,37	1,24	0,01 **	1,07	0,23	1,08	0,27	0,96	0,84
Menkul geliri var	0,86	0,01 **	0,96	0,76	0,84	0,01 **	1,11	0,01 ***	0,97	0,59	1,05	0,72
Konut var	1,15	0,02 **	0,98	0,89	1,21	0,01 ***	1,12	0,01 ***	0,92	0,11	1,89	0,00 ***
Fert geliri	1,00004	0,04 **	1,00010	0,00 ***	0,99999	0,82	0,99980	0,00 ***	0,99987	0,00 ***	0,99966	0,00 ***
Dönem												
2007-2009	Referans Kategori											
2008-2010	0,85	0,19	0,65	0,11	0,93	0,61	1,00	0,98	0,59	0,00 ***	1,05	0,87
2009-2011	0,68	0,00 ***	0,49	0,01 **	0,77	0,08 *	0,89	0,28	0,41	0,00 ***	1,05	0,89
2010-2012	0,69	0,01 ***	0,49	0,01 **	0,78	0,09 *	0,89	0,23	0,38	0,00 ***	0,52	0,08 *
2011-2013	0,61	0,00 ***	0,33	0,00 ***	0,74	0,03 **	0,94	0,50	0,47	0,00 ***	0,45	0,01 **
2012-2014	0,54	0,00 ***	0,33	0,00 ***	0,63	0,00 ***	0,97	0,71	0,44	0,00 ***	0,83	0,52
2013-2015	0,62	0,00 ***	0,62	0,05 **	0,62	0,00 ***	1,02	0,79	0,40	0,00 ***	0,53	0,04 **
2014-2016	0,57	0,00 ***	0,44	0,00 ***	0,63	0,00 ***	1,13	0,18	0,49	0,00 ***	0,89	0,69
2015-2017	0,56	0,00 ***	0,44	0,00 ***	0,61	0,00 ***	1,02	0,86	0,70	0,00 ***	0,82	0,47
2016-2018	0,70	0,00 ***	0,49	0,00 ***	0,80	0,08 *	0,92	0,35	0,63	0,00 ***	0,76	0,33
Sabit	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	3,94	0,00 ***	0,13	0,00 ***	0,14	0,00 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)	54.373				Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				54.373			
Wald (GIR Modeli)	5798,17				Wald (ISV, KHC Modeli)				5998,33			
Wald-p (GIR Modeli)	0,00				Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)	-71545296,00				Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-73457544,00			

Tablo 6.19. Ücretli Çalışmadan Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	UCR_GIR		UCR_ISV		UCR_KHC		UCR_IDO		UCR_ISZ		UCR_UAI	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,66	0,00 ***	0,32	0,00 ***	0,79	0,10 *	4,46	0,00 ***	1,07	0,51	0,98	0,93
Yaş	1,11	0,00 ***	1,18	0,01 **	1,10	0,00 ***	0,86	0,00 ***	1,03	0,26	0,91	0,06 *
Yaş ²	0,999	0,00 ***	0,998	0,01 **	0,999	0,02 **	1,003	0,00 ***	1,000	0,43	1,002	0,02 **
Engel	0,99	0,89	0,72	0,20	1,04	0,69	1,09	0,23	1,19	0,09 *	0,99	0,96
Evli	0,98	0,85	1,17	0,52	0,94	0,63	1,15	0,09 *	0,47	0,00 ***	1,51	0,13
Hanehalkı sorumlusu	1,04	0,77	0,86	0,47	1,11	0,45	0,77	0,00 ***	0,83	0,11	0,21	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,92	0,52	1,40	0,20	0,82	0,16	0,99	0,93	1,09	0,47	0,63	0,23
Meslek lisesi	0,92	0,52	1,47	0,11	0,80	0,12	0,82	0,03 **	0,87	0,25	0,66	0,17
Yüksek okul ve üstü	0,74	0,03 **	2,08	0,01 ***	0,50	0,00 ***	0,50	0,00 ***	0,64	0,00 ***	0,31	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	0,94	0,51	0,99	0,96	0,92	0,47	0,68	0,00 ***	0,80	0,02 **	0,70	0,15
Hanehalkı fert sayısı	1,03	0,25	1,00	0,99	1,04	0,14	1,04	0,02 **	1,02	0,31	1,09	0,07 *
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,07	0,50	1,20	0,47	1,06	0,64	1,14	0,18	1,78	0,00 ***	1,37	0,27
Sanayi	0,95	0,62	1,72	0,00 ***	0,76	0,01 **	1,40	0,00 ***	1,13	0,17	1,65	0,02 **
Kayıtlı	0,47	0,00 ***	0,59	0,01 **	0,45	0,00 ***	0,52	0,00 ***	0,54	0,00 ***	0,83	0,44
Saat	1,00	0,19	1,02	0,00 ***	1,00	0,46	0,99	0,00 ***	1,01	0,00 ***	0,99	0,01 ***
İşyeri büyüklüğü	2,95	0,00 ***	3,92	0,00 ***	2,62	0,00 ***	1,19	0,01 ***	0,99	0,94	1,79	0,01 **
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,35	0,00 ***	1,05	0,83	1,44	0,00 ***	1,05	0,57	1,04	0,74	0,97	0,91
Menkul geliri var	0,87	0,08 *	0,96	0,81	0,84	0,06 *	1,02	0,68	0,95	0,55	1,07	0,74
Konut var	1,15	0,07 *	1,06	0,72	1,19	0,05 **	1,15	0,01 ***	0,84	0,03 **	2,02	0,00 ***
Fert geliri	1,00006	0,04 **	1,00014	0,00 ***	1,00001	0,81	0,99991	0,01 ***	0,99995	0,27	0,99964	0,01 **
Dönem												
2006-2009	Referans Kategori											
2007-2010	0,87	0,39	0,52	0,03 **	1,07	0,71	0,96	0,79	0,76	0,09 *	0,65	0,31
2008-2011	0,81	0,21	0,42	0,01 ***	1,06	0,77	1,01	0,96	0,46	0,00 ***	0,59	0,18
2009-2012	0,67	0,02 **	0,28	0,00 ***	0,91	0,62	0,96	0,76	0,45	0,00 ***	0,58	0,18
2010-2013	0,71	0,05 **	0,50	0,03 **	0,84	0,39	1,04	0,79	0,54	0,00 ***	0,25	0,02 **
2011-2014	0,55	0,00 ***	0,21	0,00 ***	0,76	0,12	0,96	0,75	0,39	0,00 ***	0,38	0,01 ***
2012-2015	0,70	0,02 **	0,47	0,01 ***	0,83	0,31	0,92	0,50	0,41	0,00 ***	0,65	0,23
2013-2016	0,52	0,00 ***	0,37	0,00 ***	0,60	0,01 ***	1,13	0,31	0,45	0,00 ***	0,47	0,04 **
2014-2017	0,71	0,03 **	0,45	0,01 ***	0,87	0,45	0,98	0,87	0,76	0,06 *	0,69	0,34
2015-2018	0,70	0,02 **	0,34	0,00 ***	0,92	0,61	0,95	0,70	0,70	0,01 **	0,58	0,12
Sabit	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	1,46	0,26	0,12	0,00 ***	0,15	0,08 *
Gözlem sayısı (GIR Modeli)	24.799				Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				24.799			
Wald (GIR Modeli)	3180,45				Wald (ISV, KHC Modeli)				3326,67			
Wald-p (GIR Modeli)	0,00				Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)	-74471272,00				Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-76966528,00			

Buna göre kadınların ücretli istihdamdan işgücü dışına çıkma eğilimleri erkeklere kıyasla daha yüksekken işverenlik, kendi hesabına çalışma ve dolayısıyla girişimciliğe geçiş eğilimlerinin erkeklerden düşük olduğu görülmektedir. Ücretli çalışmadan işsizliğe geçişte cinsiyet belirleyici bir etken değildir. Ücretli çalışmadan girişimciliğe, kendi hesabına çalışmaya ve işverenliğe geçiş olasılığı yaş ile ters u şekilli bir ilişkiye sahiptir. Üç yıllık geçişlerden elde edilen tahminlere göre (Tablo 6.19) kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı 46 yaşında maksimum değerine ulaşırken işverenliğe

geçiş olasılığı 35 yaşında maksimum değerine ulaşmaktadır. Dolayısıyla ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş yapanların kendi hesabına çalışmaya geçenlere kıyasla daha az risk karşıtı, fiziksel ve zihinsel açıdan daha dinç bireyler olacağı düşünülebilir. Sağlıkla ilgili engellerle karşılaşmak ücretlilerin girişimciliğe geçiş eğilimlerini anlamlı ölçüde etkilemezken işgücü dışına çıkmalarına ya da işsiz kalmalarına neden olmaktadır. Hanehalkı sorumlusu olmak 2 yıl içinde ücretli istihdamdan kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimi ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Yüksek öğrenim mezunu olmak ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş eğilimini arttırırken meslek lisesi ya da yüksek öğrenim mezunu olmak kendi hesabına çalışmaya geçme olasılığını azaltmaktadır. Hanede çocuk bulunmasının ücretli çalışmadan girişimciliğe geçiş olasılığı ile anlamlı bir ilişkisi bulunmazken hanehalkı fert sayısında artış iki yıl içinde kendi hesabına çalışmaya geçiş ile pozitif ilişkilidir. İnşaat sektöründe çalışan ücretlilerin kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimi hizmet sektöründekilere göre daha yüksek bulunmuştur. Sanayi sektöründe çalışan ücretlilerin ise kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimi daha düşükken işverenliğe geçme eğilimleri daha yüksektir. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan ücretlilerin girişimci olma olasılığı daha düşükken haftalık ortalama çalışma saatlerinin artması işverenliğe geçiş eğilimini yükseltmektedir. Küçük işyerlerinde çalışan ücretlilerin hem işverenliğe hem de kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimleri büyük işyerlerinde çalışanlara kıyasla daha yüksektir. Ücretlilerin gelirinin yüksek olması öz sermaye birikimleriyle ilişkili olabilecek şekilde işverenliğe geçiş olasılıklarını yükseltirken kendi hesabına çalışmaya geçişi etkilememekte, diğer durumlara geçiş olasılığını ise azaltmaktadır. Hanehalkının konut sahibi ve yardım almış olması kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı ile pozitif ilişkiliyken menkul gelir sahipliği işveren olma olasılığını arttırmakta ancak kendi hesabına çalışan olma olasılığını düşürmektedir. Küresel krizin olduğu 2008-2009 dönemiyle karşılaştırıldığında incelenen tüm dönemlerde ücretli istihdamdan girişimciliğe geçiş olasılığı daha düşüktür.

6.4.3.5. Ücretsiz aile işçiliğinden diğer işgücü durumlarına geçişler

Tarım dışı sektörlerde çalışan ücretsiz aile işçilerinin girişimciliğe, işverenliğe, kendi hesabına çalışmaya, işgücü dışına, işsizliğe ve ücretli çalışmaya belirleyicilerine

ilişkin çoklu tercih logit model tahminleri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle Tablo 6.20, Tablo 6.21 ve Tablo 6.22’de sunulmaktadır.

Tablo 6.20. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	UAI_GIR		UAI_ISV		UAI_KHC		UAI_IDO		UAI_ISZ		UAI_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,41	0,04 **	0,31	0,08 *	0,43	0,11	3,88	0,00 ***	0,34	0,01 ***	0,96	0,89
Yaş	1,10	0,08 *	1,13	0,39	1,09	0,15	0,89	0,00 ***	1,09	0,27	1,06	0,27
Yaş ²	0,998	0,01 **	0,998	0,24	0,999	0,05 **	1,001	0,00 ***	0,998	0,11	0,998	0,03 **
Engel	1,62	0,09 *	2,09	0,18	1,43	0,27	1,26	0,17	0,86	0,77	0,95	0,87
Evli	1,26	0,57	1,70	0,38	1,14	0,78	0,79	0,32	0,57	0,22	0,51	0,04 **
Hanehalkı sorumlusu	2,54	0,05 *	1,83	0,45	2,97	0,06 *	2,61	0,00 ***	0,47	0,41	5,00	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,94	0,84	0,61	0,45	1,11	0,78	1,00	0,99	0,38	0,07 *	0,69	0,15
Meslek lisesi	1,49	0,20	1,42	0,57	1,56	0,21	1,12	0,63	1,10	0,83	1,06	0,84
Yüksek okul ve üstü	0,98	0,96	1,11	0,89	0,96	0,94	1,23	0,46	0,73	0,70	1,42	0,26
Aile												
Çocuk var	1,37	0,25	1,21	0,73	1,48	0,20	0,96	0,83	1,49	0,30	1,02	0,94
Hanehalkı fert sayısı	0,89	0,13	0,85	0,19	0,90	0,26	1,02	0,65	0,88	0,18	1,07	0,06 *
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,70	0,35	0,00	0,00 ***	2,46	0,12	1,51	0,24	2,31	0,17	1,52	0,28
Sanayi	1,21	0,53	1,25	0,68	1,20	0,60	1,16	0,42	2,05	0,05 **	1,75	0,01 ***
Kayıtlı	1,68	0,05 **	3,02	0,02 **	1,25	0,48	0,68	0,06 *	1,23	0,63	1,37	0,13
Saat	1,00	0,71	1,01	0,21	1,00	0,67	0,98	0,00 ***	1,00	0,93	1,00	0,47
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,89	0,70	0,77	0,67	0,95	0,88	1,07	0,73	0,84	0,76	0,56	0,05 *
Menkul geliri var	0,71	0,16	0,63	0,29	0,77	0,37	1,20	0,20	0,48	0,03 **	0,97	0,84
Konut var	1,11	0,66	2,32	0,11	0,87	0,61	0,89	0,43	0,95	0,89	0,77	0,13
Fert geliri	1,00001	0,37	1,00004	0,02 **	0,99999	0,67	1,00000	0,71	1,00005	0,00 ***	1,00002	0,10
Dönem												
2008-2009	Referans Kategori											
2009-2010	1,22	0,65	1,51	0,66	1,16	0,76	0,74	0,40	0,63	0,53	1,05	0,90
2010-2011	0,27	0,05 **	0,00	0,00 ***	0,33	0,10 *	1,12	0,74	1,27	0,70	0,86	0,73
2011-2012	0,61	0,29	1,59	0,61	0,40	0,08 *	1,61	0,15	0,60	0,45	1,61	0,21
2012-2013	0,61	0,30	0,58	0,56	0,63	0,38	1,34	0,36	0,70	0,56	1,08	0,85
2013-2014	0,38	0,04 **	0,52	0,55	0,35	0,04 **	0,93	0,83	0,13	0,02 **	0,94	0,87
2014-2015	0,71	0,48	1,67	0,59	0,51	0,21	1,59	0,15	0,93	0,90	1,33	0,47
2015-2016	0,81	0,65	1,84	0,51	0,57	0,32	1,61	0,14	0,45	0,25	1,38	0,42
2016-2017	0,37	0,04 **	0,38	0,42	0,37	0,06 *	1,05	0,90	0,85	0,79	1,37	0,43
2017-2018	0,80	0,60	1,75	0,50	0,60	0,31	0,88	0,72	0,21	0,06 *	1,19	0,65
Sabit	0,04	0,00 ***	0,00	0,01 **	0,05	0,01 ***	1,62	0,46	0,08	0,05 *	0,08	0,01 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)	2.595				Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				2.595			
Wald (GIR Modeli)	462,55				Wald (ISV, KHC Modeli)				9753,40			
Wald-p (GIR Modeli)	0,00				Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)	-3146349,00				Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-3220210,75			

Tablo 6.21. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	UAI_GIR		UAI_ISV		UAI_KHC		UAI_IDO		UAI_ISZ		UAI_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,40	0,01 **	0,42	0,10 *	0,40	0,04 **	4,93	0,00 ***	2,42	0,04 **	0,68	0,20
Yaş	1,11	0,14	1,20	0,14	1,10	0,26	0,84	0,00 ***	1,21	0,09 *	1,12	0,07 *
Yaş ²	0,998	0,01 **	0,996	0,02 **	0,998	0,06 *	1,002	0,00 ***	0,996	0,02 **	0,997	0,00 ***
Engel	1,48	0,25	1,10	0,89	1,61	0,19	1,60	0,02 **	1,11	0,86	0,93	0,83
Evli	2,46	0,06 *	2,66	0,09 *	2,57	0,11	1,11	0,74	0,24	0,02 **	0,55	0,06 *
Hanehalkı sorumlusu	2,22	0,05 **	2,89	0,17	2,11	0,09 *	3,03	0,00 ***	1,35	0,77	2,86	0,02 **
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,96	0,91	1,05	0,93	0,93	0,86	1,06	0,84	0,42	0,08 *	0,86	0,59
Meslek lisesi	1,78	0,12	2,08	0,21	1,65	0,23	1,54	0,10	0,72	0,57	1,22	0,53
Yüksek okul ve üstü	0,34	0,12	0,81	0,82	0,14	0,07 *	1,01	0,97	0,67	0,64	1,45	0,32
Aile												
Çocuk var	0,75	0,33	0,63	0,42	0,78	0,46	0,95	0,82	0,66	0,41	1,05	0,84
Hanehalkı fert sayısı	0,90	0,19	0,81	0,18	0,93	0,39	1,03	0,55	0,99	0,93	1,07	0,13
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,96	0,29	0,00	0,00 ***	2,46	0,16	1,52	0,38	6,69	0,00 ***	1,62	0,27
Sanayi	1,86	0,04 **	2,23	0,15	1,74	0,10	1,04	0,84	1,23	0,64	2,16	0,00 ***
Kayıtlı	1,26	0,43	2,45	0,09 *	0,95	0,87	0,66	0,06 *	0,83	0,67	1,20	0,39
Saat	1,02	0,00 ***	1,01	0,16	1,02	0,00 ***	0,98	0,00 ***	1,00	0,96	1,00	0,36
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,72	0,40	1,13	0,86	0,59	0,25	1,17	0,52	1,55	0,44	1,15	0,67
Menkul geliri var	0,83	0,50	0,74	0,55	0,88	0,68	1,50	0,01 **	1,07	0,86	0,93	0,72
Konut var	1,19	0,55	2,43	0,10 *	0,95	0,88	0,84	0,30	1,55	0,27	0,69	0,06 *
Fert geliri	1,00004	0,01 ***	1,00005	0,00 ***	1,00004	0,03 **	1,00000	0,88	1,00001	0,74	1,00003	0,12
Dönem												
2007-2009	Referans Kategori											
2008-2010	0,17	0,03 **	0,00	0,00 ***	0,21	0,08 *	0,96	0,92	0,63	0,63	1,41	0,46
2009-2011	0,47	0,15	0,41	0,33	0,48	0,22	0,63	0,28	0,79	0,76	0,95	0,93
2010-2012	0,24	0,02 **	0,00	0,00 ***	0,31	0,06 *	1,15	0,73	1,25	0,79	1,58	0,32
2011-2013	0,63	0,34	0,32	0,22	0,73	0,56	0,57	0,15	1,50	0,56	1,55	0,31
2012-2014	0,38	0,06 *	0,47	0,38	0,37	0,08 *	0,94	0,85	0,77	0,70	1,20	0,67
2013-2015	0,49	0,17	0,72	0,71	0,44	0,15	0,91	0,81	1,79	0,40	1,33	0,53
2014-2016	0,80	0,66	1,29	0,77	0,66	0,42	0,97	0,94	0,54	0,45	1,01	0,98
2015-2017	0,75	0,56	2,16	0,30	0,43	0,14	1,00	1,00	1,32	0,72	1,68	0,26
2016-2018	0,54	0,21	0,95	0,95	0,44	0,15	0,88	0,74	1,24	0,78	1,32	0,54
Sabit	0,04	0,01 ***	0,00	0,02 **	0,03	0,01 **	5,48	0,04 **	0,01	0,01 ***	0,08	0,02 **
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			1.570		Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				1.570			
Wald (GIR Modeli)			481,77		Wald (ISV, KHC Modeli)				10330,53			
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-3585722,75		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-3679866,00			

Tablo 6.22. Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	UAI_GIR		UAI_ISV		UAI_KHC		UAI_IDO		UAI_ISZ		UAI_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,28	0,01 **	0,47	0,31	0,23	0,01 **	7,16	0,00 ***	0,90	0,89	0,46	0,06 *
Yaş	1,13	0,21	1,09	0,71	1,14	0,24	0,80	0,00 ***	1,23	0,13	1,06	0,52
Yaş ²	0,997	0,04 **	0,997	0,30	0,997	0,05 *	1,002	0,00 ***	0,996	0,06 *	0,998	0,15
Engel	0,99	0,98	0,66	0,72	1,50	0,42	1,34	0,33	1,32	0,75	0,71	0,46
Evli	5,05	0,01 ***	8,08	0,01 ***	5,42	0,03 **	1,22	0,67	0,29	0,12	1,14	0,77
Hanehalkı sorumlusu	1,28	0,68	0,03	0,06 *	1,33	0,66	2,99	0,04 **	1,33	0,83	1,87	0,31
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,98	0,96	2,71	0,27	0,71	0,53	1,26	0,54	0,57	0,49	1,14	0,72
Meslek lisesi	2,68	0,01 **	8,88	0,00 ***	1,71	0,30	1,44	0,33	0,00	0,00 ***	0,77	0,57
Yüksek okul ve üstü	0,44	0,42	0,28	0,45	0,54	0,60	1,06	0,94	0,00	0,00 ***	2,60	0,04 **
Aile												
Çocuk var	0,61	0,22	0,19	0,07 *	0,68	0,39	0,86	0,63	0,24	0,04 **	1,24	0,55
Hanehalkı fert sayısı	0,83	0,04 **	0,99	0,93	0,81	0,04 **	1,02	0,79	1,27	0,02 **	0,99	0,88
İstihdam												
Hizmet	Referans Kategori											
İnşaat	1,77	0,56	0,00	0,00 ***	2,21	0,43	3,71	0,05 *	5,69	0,10 *	2,08	0,30
Sanayi	1,23	0,61	1,76	0,51	1,08	0,88	1,56	0,19	1,23	0,77	2,61	0,01 ***
Kayıtlı	1,62	0,20	25,28	0,00 ***	0,60	0,24	0,86	0,61	0,29	0,24	1,44	0,24
Saat	1,01	0,33	0,97	0,01 **	1,02	0,01 **	0,98	0,00 ***	0,98	0,25	1,00	0,65
Finansal Sermaye												
Yardım var	0,50	0,21	0,00	0,00 ***	0,67	0,51	1,33	0,43	1,67	0,67	1,04	0,94
Menkul geliri var	0,92	0,80	0,37	0,15	1,29	0,49	1,09	0,77	0,28	0,04 **	1,00	1,00
Konut var	1,49	0,33	2,54	0,19	1,32	0,54	1,11	0,69	0,93	0,89	0,65	0,12
Fert geliri	1,00005	0,02 **	1,00009	0,01 **	1,00005	0,06 *	1,00001	0,67	0,99998	0,82	1,00001	0,85
Dönem												
2006-2009	Referans Kategori											
2007-2010	0,84	0,81	0,27	0,31	1,20	0,82	1,55	0,48	2,59	0,36	0,85	0,81
2008-2011	0,62	0,44	0,09	0,03 **	0,83	0,80	0,76	0,69	0,36	0,49	0,88	0,82
2009-2012	0,49	0,37	0,00	0,00 ***	0,93	0,93	1,15	0,83	1,77	0,61	0,36	0,17
2010-2013	0,50	0,41	0,00	0,00 ***	0,86	0,86	1,39	0,58	2,53	0,33	1,39	0,52
2011-2014	0,33	0,07 *	0,05	0,03 **	0,49	0,31	0,98	0,97	0,96	0,96	0,63	0,35
2012-2015	0,22	0,04 **	0,05	0,08 *	0,35	0,20	1,23	0,70	1,07	0,94	0,78	0,60
2013-2016	0,67	0,49	0,14	0,11	0,95	0,93	0,71	0,54	0,00	0,00 ***	0,29	0,04 **
2014-2017	0,90	0,86	0,56	0,51	1,05	0,94	0,76	0,62	1,26	0,82	0,35	0,07 *
2015-2018	0,33	0,12	0,54	0,51	0,13	0,01 **	0,84	0,77	2,34	0,47	0,69	0,51
Sabit	0,09	0,16	0,22	0,69	0,02	0,04 **	12,72	0,04 **	0,03	0,10	0,79	0,88
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			733		Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				733			
Wald (GIR Modeli)			10300,16		Wald (ISV, KHC Modeli)				18519,72			
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-3730864,00		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-3765493,50			

Buna göre kadınların ücretsiz aile işçiliğinden işgücü dışına çıkış olasılıkları daha yüksekken, girişimciliğe geçiş olasılıklarının erkeklere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Yaş ile ücretsiz aile işçilerinin girişimci olma eğilimleri ters u şekilli bir ilişkiye sahiptir ve bir yıllık geçişlerden elde edilen tahmin sonuçlarına göre (Tablo 6.20) girişimci olma olasılığı 28 yaşında maksimum değerine ulaşmaktadır. Sağlık engeliyle karşılaşan ücretsiz aile işçilerinin bir yıl içinde girişimci olma ya da iki yıl içinde işgücü dışına çıkma olasılıkları pozitifdir. Hanehalkında çocuk olması işverenliğe

geçiş eğilimiyle negatif ilişkiliyken hanehalkı fert sayısının artışı kendi hesabına çalışma olasılığı ile negatif ilişkili bulunmuştur. İnşaat sektöründe çalışan ücretsiz aile işçilerinin işverenliğe geçiş olasılığı hizmet sektöründekilere kıyasla düşükken işsiz kalmaları ya da işgücü dışına çıkma olasılıkları yüksektir. Sanayide çalışan ücretsiz aile işçilerinin iki yıl içinde girişimci olma olasılıkları ile tüm dönemler için ücretli çalışmaya geçme olasılıkları hizmet sektöründekilere göre daha yüksek bulunmuştur. Esas işinden dolayı bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olan ücretsiz aile işçilerinin kayıtlı olmayanlara kıyasla işverenliğe geçme olasılıkları oldukça yüksektir. Kendi hesabına çalışmaya geçişle ilgili bu ilişki görülmemektedir. Diğer taraftan haftalık ortalama çalışma saatinin artışı işverenliğe geçiş olasılığıyla negatif ilişkiliyken kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığıyla pozitif ilişkilidir. Finansal sermaye değişkenlerinden hanehalkının yardım almış olması üç yıl içinde işverenliğe geçiş eğilimiyle negatif yönlü ilişkiye sahipken konut sahipliği iki yıl içinde işveren olma olasılığı ile pozitif yönlü ilişkiye sahiptir. Fert geliri yüksek olan ücretsiz aile işçilerinin girişimcilğe geçiş olasılığı daha yüksektir. Küresel kriz dönemini içinde barındıran 2008-2009, 2007-2009 ve 2006-2009 referans dönemleriyle karşılaştırıldığında girişimcilik, işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş için istatistiki açıdan anlamlı katsayıya sahip tüm dönem kuklalarının işareti negatiftir.

6.4.3.6. İşsizlikten diğer işgücü durumlarına geçişler

İşsizlikten girişimcilğe, işverenliğe, kendi hesabına çalışmaya, işgücü dışına, ücretsiz aile işçiliğine ve ücretli çalışmaya geçişlerinin belirleyicilerine ilişkin çoklu tercih logit model tahminleri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle Tablo 6.23, Tablo 6.24 ve Tablo 6.25'te sunulmaktadır.

Tablo 6.23. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	ISZ_GIR		ISZ_ISV		ISZ_KHC		ISZ_IDO		ISZ_UAI		ISZ_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,34	0,00 ***	0,36	0,01 ***	0,34	0,00 ***	3,25	0,00 ***	0,53	0,01 **	0,92	0,22
Yaş	1,09	0,05 **	1,24	0,05 *	1,07	0,15	0,81	0,00 ***	0,79	0,00 ***	1,03	0,14
Yaş ²	0,999	0,04 **	0,997	0,06 *	0,999	0,11	1,003	0,00 ***	1,003	0,00 ***	0,999	0,00 ***
Engel	1,07	0,64	0,44	0,10 *	1,17	0,31	1,33	0,00 ***	1,37	0,30	0,99	0,94
Evli	2,60	0,00 ***	1,36	0,54	2,97	0,00 ***	2,03	0,00 ***	2,46	0,01 ***	1,55	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	1,13	0,54	1,23	0,67	1,11	0,61	0,79	0,02 **	0,24	0,00 ***	1,21	0,03 **
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,72	0,09 *	1,95	0,11	0,60	0,02 **	1,25	0,02 **	0,88	0,66	0,80	0,01 ***
Meslek lisesi	0,84	0,43	1,27	0,62	0,81	0,37	1,15	0,22	0,63	0,19	0,84	0,07 *
Yüksek okul ve üstü	0,80	0,25	2,79	0,01 ***	0,57	0,02 **	0,91	0,29	0,50	0,06 *	0,70	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,20	0,23	1,32	0,41	1,20	0,28	1,05	0,54	0,72	0,19	1,00	0,97
Hanehalkı fert sayısı	0,95	0,08 *	0,91	0,31	0,95	0,10 *	0,99	0,53	1,04	0,45	0,98	0,26
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,20	0,20	0,79	0,54	1,25	0,13	0,98	0,78	1,05	0,85	0,98	0,73
Menkul geliri var	1,15	0,25	0,89	0,73	1,20	0,16	1,10	0,13	1,07	0,71	1,06	0,34
Konut var	1,05	0,66	0,50	0,03 **	1,19	0,17	1,02	0,77	1,47	0,07 *	0,85	0,01 ***
Fert geliri	1,00000	0,84	1,00001	0,06 *	1,00000	0,59	0,99999	0,22	0,99998	0,30	1,00001	0,00 ***
Referans Kategori												
2008-2009	Referans Kategori											
2009-2010	0,82	0,47	1,84	0,48	0,75	0,31	1,11	0,47	0,57	0,17	1,41	0,01 **
2010-2011	0,72	0,24	1,43	0,72	0,66	0,16	1,04	0,78	0,67	0,33	1,37	0,03 **
2011-2012	0,75	0,32	1,34	0,76	0,71	0,25	1,44	0,02 **	1,06	0,87	1,62	0,00 ***
2012-2013	0,85	0,56	2,16	0,38	0,75	0,34	1,40	0,02 **	0,56	0,18	1,49	0,00 ***
2013-2014	0,88	0,63	1,47	0,67	0,84	0,53	1,57	0,00 ***	0,62	0,23	1,56	0,00 ***
2014-2015	1,75	0,02 **	2,86	0,22	1,67	0,04 **	1,62	0,00 ***	0,81	0,55	2,03	0,00 ***
2015-2016	1,74	0,02 **	3,60	0,12	1,61	0,06 *	1,59	0,00 ***	0,48	0,10 *	1,73	0,00 ***
2016-2017	0,95	0,83	1,53	0,62	0,91	0,74	0,84	0,24	0,49	0,06 *	1,23	0,12
2017-2018	1,09	0,70	2,24	0,31	1,00	0,99	0,81	0,12	0,42	0,02 **	1,26	0,07 *
Sabit	0,03	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,04	0,00 ***	9,84	0,00 ***	4,09	0,11	1,08	0,81
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			11.094		Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)			11.094				
Wald (GIR Modeli)			1378,11		Wald (ISV, KHC Modeli)			1490,80				
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)			0,00				
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-18611174,00		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)			-18823022,00				

Tablo 6.24. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	ISZ_GIR		ISZ_ISV		ISZ_KHC		ISZ_IDO		ISZ_UAI		ISZ_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,31	0,00 ***	0,17	0,00 ***	0,33	0,00 ***	3,82	0,00 ***	0,63	0,10 *	0,91	0,36
Yaş	1,11	0,04 **	1,28	0,11	1,09	0,09 *	0,81	0,00 ***	0,77	0,00 ***	1,04	0,07 *
Yaş ²	0,999	0,09 *	0,996	0,09 *	0,999	0,18	1,003	0,00 ***	1,004	0,00 ***	0,999	0,01 ***
Engel	0,81	0,23	0,75	0,59	0,81	0,27	1,08	0,50	0,97	0,94	0,84	0,11
Evli	1,50	0,10	0,67	0,57	1,66	0,05 *	1,90	0,00 ***	1,97	0,03 **	1,26	0,04 **
Hanehalkı sorumlusu	1,07	0,80	1,18	0,84	1,06	0,84	0,67	0,00 ***	0,11	0,00 ***	1,13	0,31
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,93	0,73	1,53	0,43	0,86	0,53	1,31	0,04 **	1,18	0,62	0,91	0,42
Meslek lisesi	0,69	0,17	0,49	0,41	0,72	0,24	1,02	0,92	1,03	0,94	0,84	0,20
Yüksek okul ve üstü	1,01	0,96	2,02	0,20	0,88	0,62	0,89	0,40	0,68	0,37	0,90	0,41
Aile												
Çocuk var	1,46	0,04 **	1,40	0,55	1,50	0,03 **	1,05	0,69	0,86	0,61	1,00	0,96
Hanehalkı fert sayısı	0,98	0,61	0,91	0,28	0,99	0,76	0,99	0,78	1,04	0,50	0,99	0,78
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,11	0,54	1,08	0,86	1,11	0,56	0,88	0,27	1,09	0,78	0,90	0,28
Menkul geliri var	0,83	0,22	1,03	0,94	0,80	0,18	0,89	0,20	1,05	0,84	0,84	0,03 **
Konut var	1,06	0,71	0,98	0,96	1,07	0,67	1,01	0,93	1,53	0,11	0,92	0,31
Fert geliri	1,00001	0,50	1,00000	0,90	1,00001	0,45	1,00001	0,23	0,99998	0,23	1,00002	0,00 ***
Referans Kategori												
2007-2009	Referans Kategori											
2008-2010	0,80	0,51	1,19	0,90	0,78	0,47	0,94	0,78	1,59	0,38	1,08	0,70
2009-2011	0,88	0,71	1,44	0,77	0,85	0,65	1,11	0,63	0,89	0,84	1,60	0,01 **
2010-2012	1,10	0,80	4,61	0,19	0,93	0,85	1,57	0,05 *	0,44	0,23	1,60	0,02 **
2011-2013	0,78	0,48	2,40	0,49	0,71	0,32	1,51	0,06 *	1,80	0,25	1,56	0,02 **
2012-2014	0,81	0,54	5,63	0,13	0,59	0,13	1,33	0,18	1,08	0,89	1,30	0,17
2013-2015	1,31	0,39	0,47	0,59	1,36	0,34	1,47	0,07 *	0,86	0,79	1,67	0,01 ***
2014-2016	1,64	0,11	3,61	0,25	1,55	0,17	1,63	0,02 **	1,06	0,92	1,75	0,00 ***
2015-2017	1,40	0,27	3,90	0,21	1,28	0,45	0,75	0,19	0,58	0,38	1,27	0,21
2016-2018	0,84	0,59	0,65	0,73	0,86	0,65	0,80	0,29	0,49	0,23	1,00	1,00
Sabit	0,03	0,00 ***	0,00	0,01 ***	0,03	0,00 ***	11,46	0,00 ***	4,47	0,15	1,17	0,72
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			6.534			Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)			6.534			
Wald (GIR Modeli)			967,60			Wald (ISV, KHC Modeli)			1085,48			
Wald-p (GIR Modeli)			0,00			Wald-p (ISV, KHC Modeli)			0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-17224188,00			Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)			-17413058,00			

Tablo 6.25. İşsizlikten Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	ISZ_GIR		ISZ_ISV		ISZ_KHC		ISZ_IDO		ISZ_UAI		ISZ_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,32	0,00 ***	0,05	0,01 **	0,38	0,00 ***	4,52	0,00 ***	0,94	0,86	0,74	0,04 **
Yaş	1,30	0,00 ***	1,87	0,05 *	1,30	0,00 ***	0,84	0,00 ***	0,77	0,01 ***	1,05	0,13
Yaş ²	0,997	0,00 ***	0,990	0,05 **	0,997	0,00 ***	1,003	0,00 ***	1,004	0,01 ***	0,999	0,03 **
Engel	0,65	0,08 *	0,39	0,41	0,66	0,09 *	1,30	0,12	1,19	0,73	1,05	0,74
Evli	1,87	0,04 **	1,34	0,68	1,96	0,04 **	1,74	0,00 ***	2,34	0,07 *	1,12	0,51
Hanehalkı sorumlusu	0,55	0,04 **	0,60	0,55	0,57	0,07 *	0,62	0,03 **	0,11	0,00 ***	0,99	0,95
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,94	0,83	0,49	0,40	0,99	0,98	1,46	0,05 *	0,93	0,86	0,79	0,20
Meslek lisesi	0,67	0,26	0,57	0,56	0,69	0,31	1,18	0,50	0,81	0,72	0,91	0,64
Yüksek okul ve üstü	1,25	0,51	3,07	0,15	0,97	0,93	1,12	0,58	0,46	0,24	0,80	0,24
Aile												
Çocuk var	1,68	0,05 **	1,24	0,77	1,75	0,04 **	1,29	0,13	1,19	0,63	1,17	0,32
Hanehalkı fert sayısı	0,97	0,48	0,87	0,29	0,98	0,67	0,97	0,49	0,96	0,53	0,96	0,16
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,41	0,14	0,65	0,57	1,51	0,09 *	1,26	0,17	0,70	0,43	0,95	0,75
Menkul geliri var	1,07	0,72	0,84	0,78	1,10	0,65	1,13	0,37	1,42	0,28	1,07	0,58
Konut var	1,29	0,19	3,29	0,05 **	1,18	0,40	1,39	0,02 **	2,01	0,04 **	1,10	0,45
Fert geliri	1,00000	0,89	1,00000	0,99	1,00000	0,94	1,00001	0,30	1,00001	0,80	1,00002	0,01 **
Referans Kategori												
2006-2009	Referans Kategori											
2007-2010	2,33	0,06 *	0,72	0,78	2,83	0,02 **	1,69	0,14	1,15	0,84	1,83	0,06 *
2008-2011	1,12	0,80	0,47	0,54	1,32	0,55	1,09	0,78	0,76	0,63	1,98	0,02 **
2009-2012	0,81	0,64	0,49	0,50	0,92	0,85	1,02	0,95	0,00	0,00 ***	1,72	0,05 **
2010-2013	2,01	0,15	0,81	0,87	2,37	0,07 *	2,33	0,01 **	0,33	0,19	2,77	0,00 ***
2011-2014	1,30	0,51	0,42	0,44	1,55	0,28	1,27	0,40	1,61	0,28	2,06	0,01 ***
2012-2015	1,07	0,88	0,51	0,61	1,26	0,63	1,54	0,15	0,84	0,76	2,21	0,00 ***
2013-2016	1,42	0,39	0,00	0,00 ***	1,86	0,13	1,36	0,28	0,17	0,02 **	2,15	0,00 ***
2014-2017	0,91	0,83	0,47	0,48	1,06	0,89	0,62	0,08 *	0,20	0,01 **	1,35	0,24
2015-2018	1,13	0,77	0,32	0,31	1,41	0,42	0,84	0,54	0,42	0,21	1,37	0,23
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,01 **	0,00	0,00 ***	4,21	0,03 **	8,73	0,17	1,06	0,93
Gözetim sayısı (GIR Modeli)												
			3,242		Gözetim sayısı (ISV, KHC Modeli)			3,242				
Wald (GIR Modeli)			22542,53		Wald (ISV, KHC Modeli)			29676,66				
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)			0,00				
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-17277922,00		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)			-17472520,00				

Yukarıda bahsedilen diğer başlangıç durumlarında olduğu gibi kadınların işsizlikten işgücü dışına çıkış eğilimi erkeklere göre daha yüksekken girişimciliğe geçiş olasılıkları daha düşüktür. Yaş ile işsizlerin girişimciliğe ve işverenliğe geçiş olasılığı ters u şekilli bir ilişkiye sahiptir. İşsizlerin girişimciliğe geçiş olasılığı 35 yaşında maksimum seviyeye ulaşırken işverenliğe geçiş olasılığı 37 yaşında maksimum seviyeye ulaşmaktadır. Sağlık engeliyle karşılaşan işsizlerin işgücü dışına çıkma olasılıkları artarken bir yıl sonra işveren ve üç yıl içinde kendi hesabına çalışan olma olasılıkları azalmaktadır. İşsizlerin evli olmaları kendi hesabına çalışmaya ve ücretli istihdama geçme eğilimleri ile pozitif ilişkilidir. İşsizlerin lise mezunu olması en düşük eğitim seviyesine kıyasla bir yıl içinde ücretli çalışmaya ya da kendi hesabına çalışmaya

geçiş olasılıklarını düşürürken yükseköğretim mezunu olmaları bir yıl içinde işveren olma olasılıklarını arttırmakta ancak kendi hesabına çalışan ya da ücretli çalışan olma olasılıklarını düşürmektedir. Hanehalkının yardım almış olması 3 yıl içinde kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimini arttırırken konut sahipliği 3 yıl içinde işverenliğe geçiş eğilimi ile pozitif ilişkili bulunmuştur. 2008-2009, 2007-2009 ve 2006-2009 dönemlerine kıyasla 2014-2015, 2015-2016, 2007-2010 ve 2010-2013 dönemlerinde işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimi daha yüksektir. Bu dönemlerde işsizlikten ücretli çalışmaya geçiş eğilimi de pozitif ve anlamlı katsayıya sahiptir ancak 2007-2010 dönemi için kendi hesabına çalışmaya geçiş için tahmin edilen katsayı ücretli çalışmaya geçişinkinden daha büyüktür (Tablo 6.25, $2,83 > 1,83$)

6.4.3.7. İşgücü dışından diğer işgücü durumlarına geçişler

İşgücüne dahil olmayanların girişimciliğe, işverenliğe, kendi hesabına çalışmaya, işgücü dışına, ücretsiz aile işçiliğine ve ücretli çalışmaya geçişlerinin belirleyicilerine ilişkin çoklu tercih logit model tahminleri yıllık, iki yıllık ve üç yıllık dönemlerle Tablo 6.26, Tablo 6.27 ve Tablo 6.28’de sunulmaktadır.

Tablo 6.26. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+1

	IDO_GIR		IDO_ISV		IDO_KHC		IDO_ISZ		IDO_UAI		IDO_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,31	0,00 ***	0,11	0,00 ***	0,34	0,00 ***	0,29	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,35	0,00 ***
Yaş	1,19	0,00 ***	1,22	0,00 ***	1,19	0,00 ***	1,28	0,00 ***	1,06	0,00 ***	1,18	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,996	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,997	0,00 ***
Engel	0,90	0,10 *	0,61	0,06 *	0,93	0,24	0,82	0,00 ***	1,00	0,99	0,75	0,00 ***
Evli	1,17	0,10 *	0,91	0,78	1,20	0,06 *	0,40	0,00 ***	1,22	0,02 **	0,59	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	2,21	0,00 ***	0,96	0,92	2,38	0,00 ***	2,20	0,00 ***	0,46	0,00 ***	1,72	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	0,95	0,64	3,07	0,00 ***	0,81	0,08 *	1,59	0,00 ***	0,62	0,00 ***	1,15	0,00 ***
Meslek lisesi	0,96	0,75	2,22	0,01 ***	0,88	0,34	2,29	0,00 ***	0,80	0,11	1,55	0,00 ***
Yüksek okul ve üstü	1,61	0,00 ***	2,60	0,00 ***	1,54	0,00 ***	3,99	0,00 ***	0,82	0,23	2,62	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,23	0,01 ***	0,98	0,94	1,25	0,01 ***	0,89	0,02 **	0,78	0,00 ***	0,98	0,66
Hanehalkı fert sayısı	1,01	0,47	1,05	0,44	1,01	0,63	1,06	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,02	0,00 ***
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,14	0,08 *	0,70	0,25	1,17	0,04 **	0,99	0,91	1,14	0,05 *	1,00	0,94
Menkul geliri var	0,92	0,16	1,19	0,38	0,90	0,10 *	0,92	0,05 *	0,82	0,00 ***	0,84	0,00 ***
Konut var	0,88	0,04 **	0,91	0,70	0,88	0,04 **	0,77	0,00 ***	1,84	0,00 ***	0,80	0,00 ***
Fert geliri	0,99999	0,02 **	1,00000	0,61	0,99999	0,01 **	1,00000	0,04 **	0,99996	0,00 ***	1,00001	0,00 ***
Referans Kategori												
2008-2009	Referans Kategori											
2009-2010	0,85	0,25	1,18	0,79	0,83	0,22	0,74	0,00 ***	0,79	0,04 **	1,08	0,35
2010-2011	0,69	0,01 **	0,73	0,64	0,69	0,02 **	0,76	0,00 ***	0,53	0,00 ***	1,00	0,95
2011-2012	0,97	0,85	2,28	0,12	0,91	0,52	0,64	0,00 ***	0,72	0,00 ***	1,24	0,00 ***
2012-2013	0,84	0,21	1,52	0,45	0,82	0,14	0,74	0,00 ***	0,62	0,00 ***	1,31	0,00 ***
2013-2014	0,69	0,01 ***	0,96	0,94	0,68	0,01 ***	0,57	0,00 ***	0,39	0,00 ***	1,09	0,21
2014-2015	1,24	0,07 *	2,16	0,13	1,20	0,14	0,62	0,00 ***	0,80	0,03 **	1,51	0,00 ***
2015-2016	1,16	0,21	2,06	0,16	1,12	0,35	0,50	0,00 ***	0,59	0,00 ***	1,41	0,00 ***
2016-2017	0,94	0,62	1,80	0,26	0,90	0,41	0,95	0,52	0,56	0,00 ***	1,41	0,00 ***
2017-2018	1,00	0,98	2,37	0,09 *	0,93	0,57	0,73	0,00 ***	0,58	0,00 ***	1,27	0,00 ***
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,02	0,00 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			165.680		Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)				165.680			
Wald (GIR Modeli)			8647,16		Wald (ISV, KHC Modeli)				8780,77			
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)				0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-82996384,00		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)				-83558968,00			

Tablo 6.27. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+2

	IDO_GIR		IDO_ISV		IDO_KHC		IDO_ISZ		IDO_UAI		IDO_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,26	0,00 ***	0,15	0,00 ***	0,27	0,00 ***	0,30	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,35	0,00 ***
Yaş	1,18	0,00 ***	1,28	0,00 ***	1,17	0,00 ***	1,20	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,16	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,997	0,00 ***
Engel	0,89	0,10 *	0,44	0,00 ***	0,94	0,35	0,90	0,12	1,01	0,89	0,76	0,00 ***
Evli	1,13	0,21	0,59	0,08 *	1,20	0,07 *	0,38	0,00 ***	1,16	0,10 *	0,56	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	1,98	0,00 ***	1,31	0,45	2,12	0,00 ***	1,87	0,00 ***	0,45	0,00 ***	1,69	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	1,15	0,19	4,81	0,00 ***	0,91	0,42	1,64	0,00 ***	0,63	0,00 ***	1,28	0,00 ***
Meslek lisesi	1,00	0,99	2,68	0,01 ***	0,90	0,44	2,24	0,00 ***	0,84	0,23	1,68	0,00 ***
Yüksek okul ve üstü	1,69	0,00 ***	2,88	0,00 ***	1,63	0,00 ***	3,27	0,00 ***	0,87	0,41	2,82	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,20	0,02 **	0,75	0,29	1,26	0,01 ***	0,89	0,06 *	0,85	0,02 **	1,03	0,47
Hanehalkı fert sayısı	1,02	0,19	1,04	0,47	1,02	0,32	1,03	0,01 ***	1,14	0,00 ***	1,01	0,41
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,15	0,07 *	1,00	0,99	1,15	0,09 *	0,92	0,22	1,09	0,22	1,05	0,24
Menkul geliri var	0,84	0,01 ***	1,00	0,99	0,83	0,00 ***	0,88	0,02 **	0,74	0,00 ***	0,83	0,00 ***
Konut var	0,91	0,15	0,79	0,30	0,92	0,24	0,66	0,00 ***	1,84	0,00 ***	0,77	0,00 ***
Fert geliri	0,99999	0,01 **	1,00001	0,06 *	0,99998	0,00 ***	1,00000	0,54	0,99996	0,00 ***	1,00001	0,00 ***
Referans Kategori												
2007-2009	Referans Kategori											
2008-2010	0,93	0,60	0,80	0,71	0,94	0,66	0,93	0,58	0,86	0,18	0,95	0,55
2009-2011	0,62	0,00 ***	0,50	0,27	0,63	0,00 ***	0,79	0,06 *	0,50	0,00 ***	0,88	0,14
2010-2012	0,64	0,00 ***	0,80	0,71	0,63	0,00 ***	0,70	0,00 ***	0,52	0,00 ***	1,06	0,49
2011-2013	0,81	0,10	1,26	0,66	0,78	0,06 *	0,65	0,00 ***	0,63	0,00 ***	1,23	0,01 ***
2012-2014	0,70	0,01 ***	0,92	0,88	0,69	0,01 ***	0,60	0,00 ***	0,53	0,00 ***	1,11	0,15
2013-2015	0,71	0,01 ***	1,28	0,63	0,67	0,00 ***	0,60	0,00 ***	0,44	0,00 ***	1,07	0,35
2014-2016	0,94	0,63	1,54	0,39	0,90	0,41	0,64	0,00 ***	0,59	0,00 ***	1,25	0,00 ***
2015-2017	0,80	0,07 *	1,17	0,75	0,77	0,04 **	1,11	0,33	0,52	0,00 ***	1,26	0,00 ***
2016-2018	0,81	0,08 *	1,15	0,78	0,78	0,05 *	1,08	0,48	0,54	0,00 ***	1,19	0,01 **
Sabit	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,05	0,00 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			100.380			Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)			100.380			
Wald (GIR Modeli)			7111,52			Wald (ISV, KHC Modeli)			7308,58			
Wald-p (GIR Modeli)			0,00			Wald-p (ISV, KHC Modeli)			0,00			
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-99565432,00			Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)			-100396544,00			

Tablo 6.28. İşgücü Dışından Diğer İşgücü Durumlarına Geçişler, t-t+3

	IDO_GIR		IDO_ISV		IDO_KHC		IDO_ISZ		IDO_UAI		IDO_UCR	
	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p	Katsayı	p
Demografik Özellikler												
Kadın	0,23	0,00 ***	0,09	0,00 ***	0,26	0,00 ***	0,36	0,00 ***	0,61	0,00 ***	0,34	0,00 ***
Yaş	1,15	0,00 ***	1,32	0,00 ***	1,13	0,00 ***	1,14	0,00 ***	1,05	0,00 ***	1,14	0,00 ***
Yaş ²	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,998	0,00 ***	0,997	0,00 ***	0,999	0,00 ***	0,998	0,00 ***
Engel	0,88	0,15	0,71	0,32	0,89	0,21	0,94	0,54	0,96	0,62	0,70	0,00 ***
Evli	1,14	0,31	0,57	0,12	1,26	0,10	0,37	0,00 ***	1,17	0,16	0,54	0,00 ***
Hanehalkı sorumlusu	2,17	0,00 ***	1,11	0,84	2,44	0,00 ***	2,51	0,00 ***	0,53	0,00 ***	1,68	0,00 ***
Eğitim												
İlköğretim ve altı	Referans Kategori											
Lise	1,14	0,34	3,68	0,00 ***	0,95	0,77	1,69	0,00 ***	0,65	0,01 ***	1,41	0,00 ***
Meslek lisesi	1,10	0,59	3,16	0,00 ***	0,95	0,80	2,26	0,00 ***	0,57	0,02 **	1,77	0,00 ***
Yüksek okul ve üstü	1,95	0,00 ***	4,60	0,00 ***	1,75	0,00 ***	2,79	0,00 ***	0,70	0,13	2,95	0,00 ***
Aile												
Çocuk var	1,19	0,10 *	0,71	0,39	1,26	0,04 **	0,94	0,53	0,80	0,01 **	1,09	0,13
Hanehalkı fert sayısı	1,02	0,31	0,95	0,48	1,02	0,27	0,99	0,69	1,14	0,00 ***	1,00	0,74
Finansal Sermaye												
Yardım var	1,05	0,66	1,01	0,98	1,03	0,77	0,93	0,48	1,05	0,58	0,99	0,88
Menkul geliri var	0,79	0,01 ***	0,74	0,33	0,80	0,01 **	0,99	0,87	0,72	0,00 ***	0,89	0,01 **
Konut var	0,95	0,55	1,05	0,87	0,94	0,52	0,77	0,00 ***	1,66	0,00 ***	0,78	0,00 ***
Fert geliri	0,99998	0,04 **	1,00000	0,74	0,99997	0,01 **	0,99999	0,13	0,99994	0,00 ***	1,00000	0,24
Referans Kategori												
2006-2009	Referans Kategori											
2007-2010	1,06	0,75	1,50	0,56	1,03	0,87	1,08	0,67	1,20	0,18	1,18	0,13
2008-2011	0,56	0,00 ***	0,31	0,20	0,58	0,01 ***	0,74	0,10	0,75	0,05 *	0,92	0,47
2009-2012	0,63	0,01 **	0,76	0,70	0,62	0,02 **	0,70	0,05 *	0,55	0,00 ***	1,01	0,94
2010-2013	0,62	0,02 **	1,03	0,97	0,59	0,01 **	0,63	0,02 **	0,62	0,00 ***	1,22	0,07 *
2011-2014	0,73	0,06 *	1,27	0,73	0,70	0,03 **	0,66	0,01 **	0,72	0,01 **	1,28	0,01 **
2012-2015	0,79	0,16	0,87	0,85	0,79	0,16	0,65	0,01 **	0,54	0,00 ***	1,29	0,01 **
2013-2016	0,70	0,03 **	1,68	0,44	0,63	0,01 ***	0,55	0,00 ***	0,46	0,00 ***	1,09	0,38
2014-2017	0,78	0,13	1,50	0,54	0,73	0,06 *	1,14	0,41	0,65	0,00 ***	1,41	0,00 ***
2015-2018	0,84	0,25	0,61	0,49	0,86	0,33	1,04	0,81	0,67	0,00 ***	1,18	0,11
Sabit	0,01	0,00 ***	0,00	0,00 ***	0,01	0,00 ***	0,05	0,00 ***	0,02	0,00 ***	0,10	0,00 ***
Gözlem sayısı (GIR Modeli)			45.596		Gözlem sayısı (ISV, KHC Modeli)						45.596	
Wald (GIR Modeli)			3840,74		Wald (ISV, KHC Modeli)						3990,65	
Wald-p (GIR Modeli)			0,00		Wald-p (ISV, KHC Modeli)						0,00	
Pseudolikelihood (GIR Modeli)			-104967064,00		Pseudolikelihood (ISV, KHC Modeli)						-105935016,00	

Buna göre kadınların iş arama ya da herhangi bir istihdam durumuna geçme olasılığının erkeklere göre düşük olduğu dikkat çekmektedir. İşgücü dışında olanların iş arama ve herhangi bir durumda çalışmaya geçme eğilimi yaşla ters u şekilli bir ilişkiye sahiptir. Bir yıllık geçişlere ilişkin veriden elde edilen tahminlere göre (Tablo 6.26) ücretli çalışmaya geçme olasılığı 31 yaşında maksimum değerine ulaşırken işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı sırasıyla 47 ve 42 yaşında maksimum değerine ulaşmaktadır. Sağlık engeliyle karşılaşmış olmaları girişimci olma, iş arama ve ücretli çalışma olasılıklarıyla negatif ilişkilidir. İşgücüne dahil olmayanların evli olmaları iş arama ve ücretli çalışma olasılıklarını azaltırken kendi hesabına çalışmaya geçme olasılıklarını arttırmaktadır. Hanehalkı sorumlusu olmak hanede gelir elde etme

sorumluluğu nedeniyle kendi hesabına çalışma, iş arama ve ücretli çalışma olasılıkları ile pozitif ilişkiliyken ücretsiz aile işçisi olma olasılığı ile negatif ilişkilidir. Eğitim düzeyinin yüksek olması iş arama, işveren olma ve ücretli çalışmaya geçme olasılıklarını arttırmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe katsayının değeri de yükselmektedir. Hanehalkında çocuk bulunması kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı ile pozitif ilişkiye sahipken hanehalkı fert sayısı ile işgücü dışından girişimciliğe geçiş olasılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hanehalkının yardım almış olması bir ya da iki yıl içinde kendi hesabına çalışma olasılığını arttırırken menkul geliri ve konutunun olması kendi hesabına çalışma olasılığını arttırmaktadır. Fert gelirinin yüksek olması kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimini azaltırken 2 yıl içinde işverenliğe geçiş eğilimini arttırmaktadır. Küresel kriz dönemini içinde barındıran 2008-2009, 2007-2009 ve 2006-2009 referans dönemleriyle karşılaştırıldığında kendi hesabına çalışmaya geçiş için istatistiki açıdan anlamlı katsayıya sahip tüm dönem kuklalarının işareti negatiftir. İşgücüne dahil olmayanların ücretli çalışmaya geçiş eğilimi için incelendiğinde ise katsayısı istatistiki açıdan anlamlı olan tüm dönemlerin pozitif işaret sahip olduğu dikkat çekmektedir.

6.5. Tartışma

Tarım kesimini de içeren tüm sektörlerdeki geçişler göz önüne alındığında 2008 küresel krizine denk gelen ilk üç geçiş döneminin işverenlerin ve ücretlilerin en hareketli dönemleri olduğu söylenebilir. Bu dönemlerde istihdam durumu değişen işverenlerin büyük bölümü kendi hesabına çalışmaya geçmiştir. Krizin etkisiyle üretilen mal ve hizmetlere yönelik azalan talep ve ücretli işçi çalıştırmanın maliyetinin artması nedeniyle bu dönemde işverenlerin ücretli çalışanlarını işten çıkararak istihdamda kalmaya çalıştığı çıkarımı yapılabilir. Cho vd. (2015)'nin işverenlerin istihdam durumu değişikliklerinde işgücü piyasasından çıkmak yerine kendi hesabına çalışmaya geçtiği savıyla uyumlu bir bulgudur.

İşverenlerin işsizliğe geçiş yapma oranının en yüksek olduğu dönemler 2008 küresel krizini kapsayan iki yıllık 2008-2010 ve üç yıllık 2006-2009 dönemleridir. 2014-2015, 2015-2016 ve 2016-2017 dönemlerinde durum değiştiren işverenlerin en büyük bölümü ücretli çalışmaya geçerken darbe girişiminin yaşandığı 2016 yılını da

kapsayan 2015-2016 ve 2016-2017’de neredeyse ücretli çalışmaya geçenlerle aynı oranda işveren işgücü dışına çıkmıştır. Durumu değişen işverenlerin büyük oranda ücretli istihdama geçmesi gerektiğinde ücretli istihdam fırsatlarını değerlendirebilecek beşeri sermayeye sahip olmalarına rağmen işverenliği seçmiş olduklarını ve bu nedenle girişimci olma tercihlerinde bir gönüllülük güdüsü olduğunu göstermektedir.

Küresel krizin etkisi ücretli çalışmadan ve işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçişlerde de görülmektedir. Ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçişlerin en yüksek olduğu dönemin 2008 küresel kriziyle çakışan; aynı zamanda ücretli çalışmadan işsizliğe geçişin de en yüksek değerini aldığı 2008-2009 dönemi olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde işsizlerin kendi hesabına çalışmaya geçişi de son 10 yılın ortalamasına göre yüksekte seyretmiştir. Ekonomik kriz dönemlerinde girişimcilik ve ücretli istihdam fırsatları diğer dönemlere kıyasla daha az olduğundan bu bulgular kendi hesabına çalışmaya geçişlerde zorunluluk güdüsünü çağrıştırmaktadır. Bu açıdan ekonomik durgunluk nedeniyle kendi hesabına çalışmaya zorunlu geçişlerin gizli işsizlik hipotezini yansıttığı düşünülebilir.

Ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçişin en yüksek oranda görüldüğü dönem de yine 2008-2009 dönemidir. Ücretsiz aile işçiliğinden kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimi, incelenen dönemlerin çoğunda pozitif bulunmuştur. Bu bulgu ücretsiz aile işçilerinin sistematik olarak kendi hesabına çalışmaya geçtiğini göstermektedir. Bu durumun ücretsiz aile işçilerinin en genç istihdam durumu olmasından hareketle kendi hesabına çalışmaya başlamada en yaygın neden olan aile işini devralmadan kaynaklandığı düşünülmekte ayrıca ek işçi etkisine işaret etmektedir.

Kendi hesabına çalışanların en çok geçiş yaptığı durum işgücü dışına çıkıştır. Bu bulgu kendi hesabına çalışmanın daha esnek istihdam koşullarına olanak sağlaması nedeniyle kariyerin sonuna doğru işgücü piyasasını terk etmeyi ertelemek için iyi bir alternatif olması ile örtüşmektedir. Kendi hesabına çalışanların en çok geçiş yaptıkları ikinci durum ücretli çalışmadır ve iyi bir ücretli iş fırsatı bulana kadar işsiz kalmak yerine kayıt dışılığın yoğun olduğu kendi hesabına çalışmayı seçebilirler. Margolis (2014)’e göre çalışanların işgücü gelirinin dışında gelir kaynaklarına erişimi varsa mevcut en iyi ücretli işi aramaya devam etmeyi kaldırabilirler. Ancak yoksa ücretli iş bulana kadar tasarruflarından, transferlerden ve hanehalkı üretiminden yararlanmak

durumunda kalırlar. Kaynakları azaldıkça düşük üretkenlikli olsa da kendi işlerini başlatmak zorunda kalabilirler. Bu şekilde düşünüldüğünde kendi hesabına çalışmanın iş yaratma hipotezinden çok gizli işsizlik hipotezine yakın bir istihdam durumu olduğu söylenebilir.

2006-2018 yıllarında işverenliğe geçişlerin en yüksek oranda kendi hesabına çalışmadan, kendi hesabına çalışmaya geçişlerin ise en yüksek oranda işverenlikten olduğu anlaşılmaktadır. İşverenlikten kendi hesabına çalışmaya geçişler tersi yöndeki hareketlerin beş katı kadardır. Cho vd. (2015)'ye göre işverenlerin işletmelerini küçülterek kendi hesabına çalışmaya geçmesi sıkça görülmesine rağmen bazı daha iyi eğitilmiş ve daha deneyimli kendi hesabına çalışanlar ücretli çalışanlar alıp işlerini büyüterek işveren olmaktadır. Dolayısıyla kendi hesabına çalışanlar içinde işverenliğe geçişlerin olasılığı diğerine göre daha azdır. İçinde bulundukları ekonomik ortamdaki fırsatları değerlendirerek başarılı olan ve işlerini büyüterek istihdam yaratan bireylerin olması kendi hesabına çalışanlar içinde de az da olsa fırsat güdümlü ve iş yaratma hipotezine yakın girişimciler olduğunu düşündürmektedir.

Net geçişlere odaklanan Bernabè ve Stampini (2009) tarafından önerilen yöntemle hesaplanan geçiş eğilimleri incelendiğinde geçiş olasılıklarından elde edilen bulgularla örtüşen eğilimler elde edilmiştir. Tüm dönemlerde işverenlikten kendi hesabına çalışmaya ve kendi hesabına çalışmadan işverenliğe doğru pozitif geçiş eğilimi olduğu dikkat çekmektedir. Kendi hesabına çalışmadan işgücü dışına geçişler için de tüm dönemlerde geçiş eğilimi pozitifdir. Bu durum kendi hesabına çalışmadan işgücü piyasası dışına doğru sistematik bir harekete işaret edebilir. Alcan vd. (2015) çalışmasında da kayıt dışı kendi hesabına çalışanların sistematik olarak işgücü piyasası dışına doğru hareket ettiği bulgusu yer almaktadır.

İşsizliğin kendi hesabına çalışmaya geçişlerin en yüksek oranda olduğu ikinci durum olması ücretli çalışanlara kıyasla kendi hesabına çalışma açısından daha düşük fırsat maliyetine sahip olmaları ve dolayısıyla kendi işlerini kurmak için daha çok zaman yatırımı yapma eğiliminde olmaları ile örtüşmektedir. Buna rağmen işsizlerin ücretli çalışmaya geçme eğilimi pozitifken işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimlerinin negatif olması işsizlerin ilk tercihinin ücretli istihdam fırsatları bulmak olduğuna, bu fırsatları yakalayamadıkları durumlarda zorunluluktan kendi hesabına

çalışmayı tercih ettiklerine işaret edebilir. Alcan vd. (2015) çalışması da incelediği 2008-2011 döneminde işsizlerin kayıtlı ve kayıt dışı ücretli çalışmaya geçme eğilimlerini pozitif bulurken kayıtlılık durumuna bağlı olmaksızın kendi hesabına çalışmaya geçme eğilimini negatif bulmuştur. Diğer taraftan işgücü dışında olanların ücretsiz aile işçiliği ve ücretli çalışmaya geçiş eğilimleri pozitifken kendi hesabına çalışmaya geçiş eğilimleri de negatif bulunmuştur.

İşveren ya da ücretli olarak tarım dışı sektörlerde çalışanların hareketliliği tüm sektörlerle kıyasla daha düşükken kendi hesabına çalışanlar tarım dışı sektörlerde daha hareketlidir.

Girişimci kadınların erkeklere kıyasla işgücü dışına çıkma ve ücretsiz aile işçisi olma eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulgusu literatürdeki kadın girişimlerinin erkek girişimlerine kıyasla daha az başarılı olduğu bulgularıyla örtüşmektedir. Kadınların işsizken işgücü dışına çıkma olasılığının erkeklerden daha yüksek olması bulgusu, beklenen ücretlerin düşük olması veya iş arama sürecinin daha masraflı olması nedeniyle kadınlar için istihdam fırsatlarının daha kısıtlı olduğuna ve bu nedenle ümidi kırılan işçi etkisinden erkeklere kıyasla daha fazla etkilendiklerine işaret ediyor olabilir.

Yaş daha esnek istihdam koşullarını arzulama ile pozitif ilişkilidir ancak yaşla birlikte yükselen risk karşıtlığı, uzun çalışma günleri için daha düşük fiziksel ve zihinsel uygunluk, genellikle kendi hesabına çalışma faaliyetleri ile ilgili ortaya çıkan stresli durumlar ve kendi hesabına çalışmaya girişte koyulan başlangıç sermayesini geri kazanmak için daha az zaman kalmış olması nedeniyle literatürde pek çok çalışma yaş ve girişimcilik olasılığı arasında ters u şekilli bir ilişki tespit etmiştir. Çalışmanın işsizlikten ve ücretli çalışmadan girişimciliğe geçişle ilgili bulguları da bu açıdan literatürle tutarlıdır. Ücretli çalışmadan işverenliğe geçiş olasılığının en yüksek olduğu yaşın kendi hesabına çalışmaya geçişinkinden yaklaşık 8 yaş daha küçük olması işverenliğin kendi hesabına çalışmaya kıyasla daha az risk karşıtlığı ve daha yüksek fiziksel ve zihinsel dayanıklılığı gerektirdiğini düşündürmektedir. Bu yönden de işverenliğin kendi hesabına çalışmaya kıyasla istihdam yaratma hipotezini daha fazla yansıttığı çıkarılabilir.

Fiziki ya da psikolojik bir sağlık sorunuyla karşılaşmış girişimcilerin gelir getirmeyen durumlara geçtikleri görülmesine rağmen literatürde bahsedildiği gibi

sağladığı esneklik sebebiyle ücretli çalışmadan girişimciliğe geçişi arttırdığına yönelik bir kanıt bulunmaması Gorgievski vd. (2010)'un hasta/engelli bireylerin daha yüksek stres ve çalışma saatleri nedeniyle kendi hesabına çalışmaya geçme eğiliminin düşük olabileceği savıyla tutarlıdır.

Bireylerin evli ve çocuklu olmasıyla ilgili bulgular evli ve çocuklu olmanın getirdiği maddi sorumluluklar nedeniyle sosyal güvenlik ve gelir akışlarında aksamalara karşı daha az esnek olma ve bu nedenle kısıtlı ücretli iş fırsatlarını beklemek yerine kendi hesabına çalışmanın tercih edilmesi çıkarımıyla örtüşmektedir.

Hanehalkı sorumlularının ücretli çalışırken kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı daha yüksekken işsizlikten kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının daha düşük olması hanehalkı sorumlusu bireylerin iş seçiminde sosyal güvence, işsizlik yardımı gibi unsurları da göz önüne aldığı ve riskli girişimlerden kaçındığı şeklinde yorumlanabilir.

Eğitim düzeyi yüksek bireylerin kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş olasılığının nispeten yüksek olması çoğunlukla fırsat güdümlü girişimcilerde rastlanan istihdam yaratma kapasitesinin iyi eğitilmiş bireylerin sahip olabileceği bir özellik olarak görülmesiyle uyumludur.

Hanehalkı büyüklüğünün artması hanehalkında bireyin yerine iş bulabilecek ve eve para getirebilecek pek çok sayıda başka hanehalkı üyesi olması anlamına da gelebilmekte ve dolayısıyla ek işçi etkisiyle ilişkilendirilmektedir. Çalışmanın bulguları da bu doğrultudadır. Diğer taraftan fert sayısının ücretli çalışmadan kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığı ile pozitif ilişkili olduğu bulgusu Cetindamar vd. (2012)'nin hanehalkı üye sayısını yeni kurulacak girişimle ilgili çalışacak daha fazla kişi olması ve ekonomik, psikolojik ve sosyal destek sağlaması açısından aile sosyal sermaye değişkeni olarak değerlendirmesi ile örtüşmektedir.

İnşaat sektörünün kendi hesabına çalışma ve işverenliğe geçiş açısından hizmet sektörüne kıyasla daha fazla fırsat sunmasına ilişkin bulgular Millán Tapia (2009)'un işveren olma olasılığının en yüksek olduğu sektörün inşaat olduğu bulgularıyla uyumludur.

Tüm işteki durumlar için kayıtlıların diğer durumlara geçiş olasılığı kayıtsız olanlardan daha düşük olmakla birlikte kayıtlı kendi hesabına çalışanların işverenliğe

geçişi daha olasıdır. Dolayısıyla bireyler kendi durumlarından daha üstün şartlara sahip bir durum olmadıkça sosyal güvence sağlayan durumları terk etmekten çekinmektedir.

Çalışma saati ücretli istihdamdan ve kendi hesabına çalışmadan işverenliğe geçiş ile ve ücretli çalışmadan işsizliğe geçiş ile pozitif ilişkiliyken kendi hesabına çalışmadan ücretli çalışmaya geçiş ile negatif ilişkili bulunmuştur. Benzer şekilde Millán Tapia (2009) çalışma saatini kendi hesabına çalışma sonucunda üretilen değere ilişkin piyasadaki talep değişkeni olarak kullanmış ve çalışma saatlerindeki artışın kendi hesabına çalışmadan başka durumlara geçiş olasılığını azaltan bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Diğer taraftan yüksek çalışma saatlerinden memnun olmayan çalışanların başka bir istihdam durumuna geçme olasılıklarının artacağı öne sürülmektedir.

Literatürde küçük işletmelerde çalışmanın dolaylı yoldan girişimcilik bilgisini arttırdığı (Boden, 1996) ve bu doğrultuda büyük firmaların küçük olanlara kıyasla daha az sayıda girişimci rol modelleri sunduğunu savunulmaktadır (Storey, 1994). Bir başka görüş işyeri büyüklüğü ile kendi hesabına çalışmaya geçiş arasındaki negatif ilişkinin, büyük firmaların kazançlar ve istihdamın devamlılığı açısından daha tercih edilir çalışma koşulları sunmalarından ileri geldiğini öne sürmektedir (Millán Tapia, 2009). Çalışmanın 10'dan az kişi çalıştıran küçük işyerlerinde çalışan ücretlilerin işverenlik ve kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılıklarının büyük işyerlerinde çalışanlara göre daha yüksek olduğu bulgusu literatürdeki bu görüşlerle uyumaktadır.

Hanehalkına düzenli yardım sağlayan aile bireyleri ya da yakınlarının olması iş kurma girişiminde ya da işi sürdürmede başarısız olunması durumunda hanehalkının asgari geçimini sağlamada destek olabileceği savıyla uyumlu olarak yardım almış ücretlilerin ve işsizlerin kendi hesabına çalışmaya geçiş olasılığının almamış olanlara kıyasla daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Davidsson ve Honig (2003) de aile ve arkadaşlardan destek almanın kendi hesabına çalışmaya geçiş için önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varmıştır. Menkul ve konut geliri sahipliğinin ücretli çalışmadan girişimcilığe geçiş olasılığını arttırdığı bulgusu girişimcilik faaliyetlerinin önemli miktarda başlangıç sermayesi gerektirmesi ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal sermayeye erişim kısıtlı olduğundan bu faaliyetleri başlatmak için öz sermayeye gereksinim duyulduğu savıyla tutarlıdır.

İşveren ve kendi hesabına çalışanların ürettikleri mal ve hizmetlere yönelik talep olarak düşünülebilecek aylık ortalama gelirlerinin yüksek olması iş hayatlarına girişimcilikle devam etmelerini sağlarken kendi hesabına çalışanların işverenliğe geçiş eğilimini arttırmaktadır. Bu bulguya ilişkin; piyasada kendi hesabına çalışma sonucunda üretilen değere yönelik talebin nispeten büyük olması durumunda, üretim kapasitesini arttırmak için ücretli işçi çalıştırmaya başlanarak işverenliğe geçildiği çıkarımı yapılabilir. Diğer taraftan ücretlilerin istihdamdan elde ettiği gelir ile işsizlerin fert geliri de işverenliğe geçiş olasılığı ile pozitif ilişkilidir. Bireylerin refahının yüksek olması daha fazla teminat anlamına gelir ve dış fon sağlama olasılığını arttırır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Girişimcilik, yeni istihdam fırsatları yaratmakla birlikte yenilikçi faaliyetlerle bilginin yaratılması ve ekonomik büyüme arasında bir aktarım mekanizması görevi görmektedir. İktisadi açıdan öneminin yanında pek çok çalışmada girişimcilerle özdeş tutulan kendi hesabına çalışanların küreselleşme ve sanayileşme sürecinde istihdam içindeki yerinin değişimi sosyolojik ve siyasi açıdan da önemli bir etkide bulunmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması adına geliştirilen ve uygulanan pek çok politika girişimciliğin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kendi hesabına çalışma, bireylerin bu istihdam türünü tercih etmede baskın olan güdüler ve dolayısıyla ekonomik üretkenlikle ilgili ulaştıkları sonuçlar açısından heterojen bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle istihdam içinde bu grubun payını arttırmayı amaçlayan politikaların sonuçlarının öngörülebilmesi ve yeni politikaların hedeflerinin belirlenebilmesi açısından kimlerin bu kariyer seçimini yaptığının bilinmesi önem kazanmaktadır. Bu bakımdan bu çalışmada işveren ve kendi hesabına çalışanların bu seçimini etkileyen özellikleri, bu özelliklerin cinsiyetler ve bölgeler arasında nasıl farklılaştığı, diğer işgücü piyasası durumları ile kendi hesabına çalışma ve işverenlik arasındaki geçişlerin ne düzeyde gerçekleştiği ve hangi faktörlerden etkilendiği araştırılmış, Türkiye’de bu istihdam türlerini seçen bireylerin güdülerinin ne yönde olduğuna dair çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

Bugüne kadar Türkiye’de işgücü piyasasının yoğun ve ayrıntılı olarak araştırılmamış bir bölümü olan işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın geniş ve güncel bir zaman diliminde incelendiği bu tez çalışması ile bu istihdam durumlarına ilişkin literatürdeki mevcut bulgulardan bazıları güncel veriler ile doğrulanırken bu alanda yeni bulgular da ortaya çıkartılmıştır. Türkiye’de girişimciliğin belirleyicilerine, işgücü piyasası içinde girişimcilikle ilgili hareketlere ve girişimcilikte cinsiyet eşitsizlikleri ve bölgesel ayrılıklara farklı ve ayrıntılı bir açıdan yaklaşmasının yanında bu çalışmanın literatüre katkıları şöyle sıralanabilir: Kullanılan veri ve değişkenler açısından girişimciliğin belirleyicilerine ilişkin farklı bilgiler içeren çok geniş bir değişken seti kullanılmakla birlikte panel ve kesit veri setleri havuzlanarak mevcut çalışmalarda kullanılanlara kıyasla oldukça büyük bir veri seti ile çalışılmış, bu sayede girişimciler

içinde farklı gruplar ayrı ayrı incelenebilmiş, cinsiyet ve bölge açısından eşitsizlikler ve ilgili faktörler gözlenebilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımında işgücü piyasasının yapısına ve kendi hesabına çalışmayla ilgili hipotezlerin nasıl farklılaştığına ilişkin bilgiler verilmiş; ikinci bölümde çeşitli istatistiksel göstergeler ve literatürden araştırılan politika uygulamalarıyla Türkiye’de kendi hesabına çalışma ve işverenliğin istihdam içindeki yeri, bu açıdan Türkiye’nin dünyadaki konumu ve bu grupların özellikleri betimlenmiştir. Üçüncü bölümde, kendi hesabına çalışma ve işverenliğin makro ve mikro düzeydeki belirleyicileri teorik açıdan ele alınmış; Türkiye’deki girişimcilik ortamını genel hatlarıyla betimlemek adına makro düzeydeki belirleyicilere ilişkin istatistiki göstergeler incelenmiştir.

Dördüncü bölümde işverenlik ve kendi hesabına çalışmanın mikro belirleyicileri, havuzlanmış 2006-2018 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması panel verileri ile bireylerin gözlenemeyen girişimcilik eğilimlerini hesaba katan logit modellerle farklı gruplarla karşılaştırmalı olarak tahmin edilmiştir. Bu bölümün bulguları erkeklerin, evlilerin, hanehalkı sorumlusu olanların, sağlık durumu çok iyi olmayanların, eğitim düzeyi düşük, hanehalkı fert sayısı az bireylerin, enformel çalışanların ve öz sermayeye sahip olanların kendi hesabına çalışma eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna karşın işveren olma olasılığı eğitim düzeyleri daha yüksek, sağlık durumları iyi ve haftalık çalışma saatleri daha fazla olan bireylerde daha yüksektir. Ücretli istihdam fırsatı elde etme şansı nispeten düşük olan sağlığı kötü ve eğitim düzeyi düşük bireylerin kendi hesabına çalışmayı tercih etmesi bu istihdam durumunun belli bir oranda gizli işsizlik hipotezini yansıttığını düşündürmektedir. Kadın ve erkeklerin kendi hesabına çalışmasına olanak sunan sektörler farklılaşmaktadır ve bununla birlikte hanehalkında 14 yaş altında çocuk bulunması ve düşük çalışma saatleri kadınların ücretli yerine kendi hesabına çalışmayı tercih etmeleri ile ilişkilidir ve bu kadınların erkeklerden farklı olarak kendi hesabına çalışmayı esneklikle ilişkilendirdiğine işaret etmektedir.

Beşinci bölümde bölgeler ve cinsiyet açısından farklı düzeyde girişimcilik eğilimlerine etki eden makro faktörler açıklanmış ve Türkiye’de İBBS Düzey1 bölgelerinde yıllar itibarıyla girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğinin ne düzeyde olduğu

incelenmiştir. Bölgelerde girişimcilikte cinsiyet eşitsizliğine etki edebilecek mikro faktörler kapsamında, bölgelerde kadınların ve erkeklerin eğitim düzeyleri ile girişimcilik potansiyellerini gösteren özelliklerinden bahsedilmiştir. 2006-2018 yıllarına ait GYK kesit verileriyle yapılan logit model tahminleri sonucunda bireylerin girişimcilik eğilimlerinin cinsiyete ve bölgelere göre farklılaştığı görülmüştür. Düzeyi bölgeler arasında değişmekle birlikte girişimcilikte ve alt gruplarında cinsiyet eşitsizliğinin varlığına dair bulgular elde edilmiştir. Bölgelerin çoğunluğunda kendi hesabına çalışma olasılığı hizmet dışı sektörlerde uzun çalışma saatleri, enformellik ve düşük eğitim düzeyi ile ilişkilendirilirken işverenler kayıtlı çalışan, eğitim düzeyi daha yüksek bireylerdir. İşverenlik açısından sağladığı fırsatlara göre bölgeler arasında sektörel farklılıklar görülmektedir. Ücretli iş fırsatlarının azaldığı ekonomik durgunluk dönemlerinde zorunluluktan kendi hesabına çalışmaya geçişler bölgelerin sadece bir kısmında görülmüştür. Makro göstergelere dayanılarak gelişmişlik düzeyine göre ayrılan iki bölge grubu için kadın ve erkek ayrımında tahmin edilen modeller ile girişimciliğin belirleyicilerinin gelişmişlik düzeyine göre gösterdiği farklılıklar gözlenmeye çalışılmış, gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında belirleyicilerin hangileri olduğu, bağımlı değişkeni ne yönde ve ne kadar etkiledikleri açısından benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da olduğu görülmüştür. Kadın girişimciliği ve alt grupları gelişmiş bölgelerde daha olası iken ücretli iş fırsatlarının daha fazla olduğu gelişmiş bölgelerde erkeklerin kendi hesabına çalışmayı daha az tercih ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte kendi hesabına çalışmayla karşılaştırıldığında gelişmiş bölgelerde işverenlik olasılığının az gelişmiş bölgelere kıyasla daha yüksek olması, gelişmiş bölgelerdeki işverenlerin ekonomik ve sosyal çevredeki nispeten geniş fırsatları değerlendirdiğine ve bu nedenle iş yaratma hipoteziyle uyumlu olduklarına işaret etmektedir.

Altıncı bölümde 2006-2018 Gelir Yaşam Koşulları panel verisiyle işverenlik ve kendi hesabına çalışmayla ilgili geçişler ön planda olmak üzere işverenlik, kendi hesabına çalışma, ücretsiz aile işçiliği, ücretli çalışma, işsizlik ve işgücüne dahil olmama olmak üzere altı işgücü durumu arasındaki geçişlere ilişkin olasılıklar ve eğilimler hesaplanmış; bu geçiş olasılıklarının belirleyicileri çoklu tercih logit modelleriyle tahmin edilmiştir. 2008 küresel krizine denk gelen geçiş dönemlerinin

işverenlerin ve ücretlilerin en hareketli dönemleri olduğu ve bu dönemlerde istihdam durumu değişen işverenlerin, ücretli çalışanların ve ücretsiz aile işçilerinin kendi hesabına çalışmaya geçişlerinin yoğun olduğu görülmüştür. Kendi hesabına çalışanların en çok geçiş yaptığı durumların işgücü dışına çıkış ve ücretli çalışma olması bireylerin emekliliği geciktirmek için ve ücretli iş fırsatları bulana kadar gelir akışlarında aksama olmaması adına kendi hesabına çalışmayı tercih ettiğine işaret etmektedir. İşverenliğe geçişler en yüksek oranda kendi hesabına çalışmadan, kendi hesabına çalışmaya geçişler ise en yüksek oranda işverenlikten ve işsizlikten gelmektedir. Girişimci kadınların erkeklere kıyasla daha az başarılı olduğuna işaret edebilecek şekilde işgücü dışına çıkış ve ücretsiz aile işçisi olma eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışmanın bulgularına göre düzeyi bölgeler arasında ve farklı istihdam durumlarındaki geçişlerde değişmekle birlikte girişimcilikte kadın ve erkekler arasında eşitsizlik vardır. Kadın ve erkekler arasındaki bu eşitsizlik makroekonomik düzeyde potansiyel çıktı kayıplarıyla ilişkilidir. Kadınların çalışmasına ilişkin günümüzde dahi devam eden olumsuz toplumsal algının yanı sıra kadınların önemli bir bölümü başarısızlık korkusu, kendi bilgi ve becerilerine güvenememe gibi nedenlerle girişimci fikirlerini ekonomiye yansıtamamaktadır.

Kadın girişimciliğinin erkeklere kıyasla daha yüksek seviyede öz sermaye varlığına bağlı olması kadınların sermayeye erişim kısıtlarını ortadan kaldırmaya yönelik politikalarla birlikte mentorluk programları, risk sermayesi sağlayan uygulamalar gibi politikaların etkin olacağını düşündürmektedir. Bölgelerin gelişmişlik düzeyinin yükselmesinin kadınların girişimci olma olasılığını arttırması gelişmiş bölgelerde kadınlar için finansal sermayeye erişim fırsatlarının daha fazla olması ve gelir düzeyinin daha yüksek olması nedeniyle kadın girişimlerinin ürettiği ürünlere yönelik talebin daha fazla olmasına işaret edebilir.

Diğer taraftan evlilik ve çocuk sahipliğinin kadınların girişimci olma olasılıkları üzerinde erkeklere kıyasla daha etkili olması konut ve aileyle ilgili sorumluluklar açısından kadınlara daha fazla görev düştüğünü ve bu nedenle işgücü piyasasında yeterince varlık gösteremediklerine işaret etmektedir. Özellikle çalışma saatiyle ilgili bulgular girişimcilik tercihinde kadınlar ve erkeklerin farklı güdülerini olduğunu düşündürmektedir. Kadın girişimciliğini teşvik etmenin en önemli yolu eğitim ve

başarılı örneklerin paylaşılması yoluyla kadınların girişimcilik konusunda kendilerine ve yeteneklerine güvenmelerinin sağlanmasıdır. Kalkınmayı hızlandırmak adına eğitime, ekonomik fırsatlara ve kazançlara erişim konularında cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve eşitsizliğin gelecek nesillere aktarılmasının önüne geçilmesiyle girişimcilikte de cinsiyet farklılıklarının azaltılabileceği değerlendirilmektedir.

Girişimcilik eğiliminin hem kadın hem de erkekler için öz sermaye varlığıyla güçlü ilişkisi finansal sermayeye erişim için yenilikçi ve yaratıcı fikirlere sahip girişimcilere yönelik öz sermaye dışında alternatif yollar sağlayacak destek politikalarının gerektiğini ortaya koymaktadır. Girişimcilik eğilimi ve yaşa ilişkin bulguların yaşla birlikte artan deneyim ve öz sermaye birikiminden kaynaklandığı düşünülürse deneyimli girişimcilerin tecrübelerini paylaştığı ortamlar yaratılması ve mentorluk uygulamaları ile deneyim eksikliğinin bir engel olmaktan çıkabileceği düşünülmektedir. Girişimci adaylarının deneyim ve sermaye eksikliğini giderecek politikalarla girişimcilik yaştan ve sermaye birikiminden bağımsız bir istihdam durumu haline gelerek enerjisi ve eğitim seviyesi yüksek, yaratıcı fikirlere sahip gençler için de bir seçenek haline gelebileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet eşitsizliklerinde olduğu gibi girişimcilikte bölgesel farklılıklar da ekonomik gelişmenin potansiyelinin altında kalmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ve daha az gelişmiş bölgelerde girişimciliğin belirleyicilerinde farklılaşma olması, girişimciliğin geliştirilmesine yönelik politikalar belirlenirken bölgelerin özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Bu bakımdan bölgesel girişimcilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi, bölgelerin mekânsal özellikleriyle uyumlu politikaların geliştirilerek uygulanması ve girişimciliğe karşı pozitif bakış açısı sağlanarak bölgesel girişimcilik algısının geliştirilmesi ile mümkün olabilir.

Ekonomik düşüş dönemlerindeki geçişler ile yaş, sağlık, eğitim ve kayıtlılık değişkenleriyle ilgili bulgular, beşeri sermayesi en yüksek grupların ücretli çalışmayı tercih ettiğini gösterirken zorunluluktan kendi hesabına çalışma ve dolayısıyla gizli işsizlik hipotezine işaret etmektedir. Diğer taraftan işverenlerin diğer girişimcilere kıyasla daha sağlıklı ve yüksek eğitilmiş bireyler olması, işverenliğe geçişlerde zorunluluk güdüsüne dair bir kanıt bulunmaması ile başarılı kendi hesabına çalışanların işverenliğe geçmesi, kendi hesabına çalışanların ve işverenlerin bir bölümünün gelişmiş

lkelerdeki iş yaratma hipoteziyle uyumlu, yeni ve yaratıcı fikirleriyle bulundukları ortamdaki fırsatları değerlendiren girişimciler olabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelere benzer özellik gösterdiği ve dualistik bir işgücü piyasasına sahip olduğu söylenebilir.

retkenliğini ve istihdam yaratma özelliğini teşvik ederek girişimciliği ekonomik büyümeye katkı sağlayan bir konuma getirmek açısından eğitim düzeyi yüksek bireylerin girişimciliği tercih etmelerine yönelik uygulamalar gerekmektedir. Bu tür uygulamalara örnek olarak okulların yaratıcılığı, kendi kendine yetmeyi ve kişisel inisiyatif almayı teşvik etmesi ve örgün eğitim kapsamında piyasa ekonomisinin prensiplerine ilişkin daha fazla bilgi sağlanarak girişimcilik becerilerinin gelişimine daha fazla eğilmek verilebilir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, (i) 2019-2020 yıllarına ait verilerin analize dahil edilmesiyle 2020 yılında tüm dünyada yaşanan salgının farklı istihdam durumlarına ve geçişlere nasıl etki ettiği ve yeni girişimcilik fırsatlarına neden olup olmadığıyla birlikte kendi hesabına çalışma ve işverenliğin bu gibi durumlara karşı dirençliliğinin incelenebileceği; (ii) bu çalışmada incelenen değişkenlerin yanı sıra ebeveynlerin girişimcilik tecrübesine, bireylerin risk algısına, işsizlik sürelerine ve miras, piyango gibi haneye giren beklenmeyen finansal sermayeye ilişkin bilgi içeren bir veri setinin mevcut olması durumunda bu değişkenleri de içeren yeni analizler yapılabilceği; (iii) bireylerin elde edecekleri faydayı değerlendirerek istihdam durumlarını seçmelerinden yola çıkılarak, kadın ve erkekler için kendi hesabına çalışma ve işverenliğin finansal kazançlar ile çalışma zamanlarında esneklik, kendi kendinin patronu olma gibi yan faydalarına ilişkin getirilerinin diğer istihdam durumlarıyla karşılaştırmalı olarak incelenebileceği; (iv) mikro belirleyicilerin incelendiği bu çalışmanın tamamlayıcısı olarak Türkiye'de girişimciliğin makro belirleyicileri araştırılarak diğer ülkeler içindeki konumu ve bölgesel farklılıkların araştırılmasıyla makro düzeyde uygulanacak politikalarda kullanılacak enstrümanların seçilmesine ve dolayısıyla girişimcilik faaliyetlerinin düzenlenmesine katkıda bulunulabileceği; (v) veri setinin uygun hale gelmesi durumunda istihdam durumları arasındaki geçişlerin belirleyicilerinin kadın erkek ayırımında incelenebileceği; (vi) kadın ve erkek sahipliğindeki girişimlerin

başarılarının ve belirleyicilerinin araştırılabileceği ve bu sayede literatüre katkı sağlanacağı düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- Aaronson, D., Rissman, E., Sullivan, D. (2004). Assessing the Jobless Recovery. *Economic Perspectives, Federal Reserve Bank of Chicago*, 28, s. 2-20.
- Acar, E. (2016). Küresel Ekonomik Krizin Türkiye İşgücü Piyasasındaki Etkileri: Markov Geçiş Analizi. *Business and Economics Research Journal Volume 7 Number 4*, s. 51-66.
- Acar, S., Kazancık, L., Meydan, C., Işık, M. (2019). *İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.
- Acs, Z., Audrehtsch, D. (1993). *Small Firms and Entrepreneurship: An East-West Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Acs, Z., Varga, A. (2005). Entrepreneurship, agglomeration and technological change. *Small business economics* 24, no. 3, s. 323-334.
- Acs, Z., Audrehtsch, D., Evans, D. (1994). Why does the self-employment rate vary across countries and over time? *CEPR Discussion Papers (No. 871)*.
- Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship theory and practice* 30, no. 5, s. 595-621.
- Ahn, T. (2010). Attitudes toward risk and self-employment of young workers. *Labour Economics* 17, s. 434-442.
- Alba-Ramirez, A. (1994). Self-employment in the midst of unemployment: the case of Spain and the United States. *Applied Economics* 26, no. 3, s. 189-204.
- Alcan, D., Can, R., Pektaş, B. (2015). Türkiye İşgücü Piyasasında Hareketlilik: Mikro Veriye Dayalı Analiz. *Kalkınma Bakanlığı Ekonomi Çalışma Tebliğleri Serisi*(2015/1).
- Alpkan, L., Yılmaz, C., Kaya, N. (2007). Market orientation and planning flexibility in SMEs: performance implications and an empirical investigation. *International Small Business Journal*, 25(2), s. 152-172.

- Andersson Joona, P. (2014). Female self-employment and children: The case of Sweden. *IZA Discussion Papers*, s. No. 8486.
- Andersson, L., Hammarstedt, M. (2010). Intergenerational transmissions in immigrant self-employment: evidence from three generations. *Small Business Economics* 34, s. 261-276.
- Åstebro, T., Thompson, P. (2011). Entrepreneurs, Jacks of all trades or Hobos? *Research policy*, 40(5), s. 637-649.
- Åstebro, T., Chen, J., Thompson, P. (2011). Stars and misfits: Self-employment and labor market frictions. *Management Science* 57, no. 11, s. 1999-2017.
- Audretsch, D. (2007). Entrepreneurship capital and economic growth. *Oxford Review of Economic Policy* 23.1, s. 63-78.
- Audretsch, D., Belitski, M., Desai, S. (2015). Entrepreneurship and economic development in cities. *Annals of Regional Science*, 55(1), s. 33-60.
- Ayhan, S. (2015). Evidence of added worker effect from the 2008 economic crisis. *IZA Discussion Paper No. 8937*.
- Banerjee, A., Newman, A. (1993). Occupational choice and the process of development. *Journal of political economy*(101(2)), s. 274-298.
- Bates, T. (1985). Entrepreneur human capital endowments and minority business viability. *Journal of Human Resources*, s. 540-554.
- Bates, T. (1995). Self-employment entry across industry groups. *Journal of Business*.
- Bates, T. (1997). *Race, Self-Employment, and Upward Mobility: An Illusive American Dream*. Washington DC: Woodrow Wilson Center Press.
- Bates, T., Servon, L. (2000). Viewing self-employment as a response to lack of suitable opportunities for wage work. *National Journal of Sociology* 12, no. 2, s. 23-55.
- Baydar, H. (2006). Numerical computation of integrals in higher dimensions. Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Becker, G. (1991). *A Treatise on the Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Becker, G., Lewis, H. (1973). On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *Journal of political Economy* 81.2, S279-S288.
- Bernabè, S., Stampini, M. (2009). Labour mobility during transition Evidence from Georgia. *Economics of Transition Volume* 17(2), 377-409.
- Bernhardt, I. (1994). Comparative advantage in self-employment and paid work. *Canadian Journal of Economics*, s. 273-289.
- Biehl, A., Gurley-Calvez, T., Hill, B. (2014). Self-employment of Older Americans: Do Recessions Matter? *Small Business Economics*, 42(2), s. 297-309.
- Binks, M., Jennings, A. (1986). Small firms as a source of economic rejuvenation. *The survival of the small firm* 1, s. 19-37.
- Birleşmiş Milletler. (2012). 1.7 *Proportion of own-account and contributing family workers in total employment*. Temmuz 2020 tarihinde Indicators for Monitoring the Millenium Development Goals: <http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/1-7-Proportion-of-own-account-and-contributing-family-workers-in-total-employment.ashx> adresinden alındı
- Black, J., de Meza, D., Jeffreys, D. (1996). House prices, the supply of collateral and the enterprise economy. *The Economic Journal* 106.434, s. 60-75.
- Blanchflower, D. (2004). Self-Employment: More May Not Be Better. *Swedish Economic Policy Review Vol.11*, 15-74.
- Blanchflower, D. G. (2000). Self-employment in OECD countries. *Labour economics* 7.5, s. 471-505.
- Blanchflower, D. G., Oswald, A. (1999). What can be done to reduce the high levels of youth joblessness in the world? *Department of Economics, Dartmouth College*.
- Blanchflower, D., Oswald, A. (1998). What makes an entrepreneur? *Journal of Labor Economics* 16, s. 26-60.

- Blanchflower, D., Levine, P., Zimmerman, D. (2003). Discrimination in the Small Business Credit Market. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), s. 930-943.
- Blanchflower, D., Oswald, A., Stutzer, A. (2001). Latent entrepreneurship across nations. *European Economic Review* 45, no. 4-6, s. 680-691.
- Blau, D. (1987). A time-series analysis of self-employment in the United States. *Journal of political economy* 95, no.3, s. 445-467.
- Blau, P., Gustad, J., Jessor, R., Parnes, H., Wilcock, R. (1956). Occupational Choice: A Conceptual Framework. *Industrial and Labor Relations Review* 9, no. 4, s. 531-543.
- Block, J., Wagner, M. (2010). Necessity and opportunity entrepreneurs in Germany: characteristics and Learnings differentials. *Schmalenbach Business Review* 62, no.2, s. 154-174.
- Bloom, D., Williamson, J. (1998). Demographic transitions and economic miracles in emerging Asia. *The World Bank Economic Review* 12.3, 419-455.
- Boden, R. (1996). Gender and self-employment selection: An empirical assessment. *The Journal of Socio-Economics* 25, no.6, s. 671-682.
- Borjas, G. (1986). The self-employment experience of immigrants. *National Bureau of Economic Research No. w1942*.
- Borjas, G., Bronars, S. (1989). Consumer discrimination and self-employment. *Journal of Political Economy* 97, s. 581-605.
- Bosma, N., Schutjens, V. (2011). Understanding regional variation in entrepreneurial activity and entrepreneurial attitude in Europe. *The Annals of regional science*, 47(3), 711-742.
- Bosma, N., Van Praag, M., Thurik, R., De Wit, G. (2004). The value of human and social capital investments for the business performance of startups. *Small Business Economics* 23, no. 3, s. 227-236.

- Botrić, V., Tomić, I. (2016). Self-employment of the young and the old: exploring effects of the crisis in Croatia. *2nd Workshop on (Youth) Unemployment in Europe*.
- Boylan, R. (2004). Do the Sentencing Guidelines Influence the Retirement Decisions of Federal Judges? *The Journal of Legal Studies* 33 (1), s. 231-253.
- Brixiova, Z. (2010). Unlocking productive entrepreneurship in Africa's least developed countries. *African Development Review* 22, no. 3, s. 440-451.
- Brixiová, Z., Kangoye, T. (2016). Gender and constraints to entrepreneurship in Africa: New evidence from Swaziland. *Journal of Business Venturing Insights*(5), s. 1-8.
- Brixiová, Z., Kangoye, T., Said, M. (2020). Training, human capital, and gender gaps in entrepreneurial performance. *Economic Modelling* 85, 367-380.
- Brockhaus, R., Horwitz, P., Sexton, D., Smilor, R. (1986). The art and science of entrepreneurship. *The psychology of the entrepreneur* 2, no. 11, s. 25-48.
- Brown, S., Farrell, L., Harris, M. (2011). Modeling the incidence of self-employment: individual and employment type heterogeneity. *Contemporary Economic Policy* 29, no. 4, s. 605-619.
- Bruce, D. (1999). Do husbands matter? Married women entering self-employment. *Small Business Economics* 13, s. 317-329.
- Bruni, A., Gherardi, S., Poggio, B. (2004). Doing gender, doing entrepreneurship: An ethnographic account of intertwined practices. *Gender, Work & Organization* 11, no. 4, s. 406-429.
- Budig, M. (2006). Intersections on the road to self-employment: gender, family and occupational class. *Social Forces* 84, s. 2223-2239.
- Burke, A. (tarih yok). Introduction: A freelancing and self-employment research agenda. *International Review of Entrepreneurship*, 13(1), s. 1-6.
- Burke, A., FitzRoy, F., Nolan, M. (2008). What makes a die-hard entrepreneur? Beyond the 'employee or entrepreneur' dichotomy. *Small business economics*, 31(2), 93.

- Burtan Doğan, B., Kaya, M. (2014). TRC2 Bölgesinde Kadın İstihdamı Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 4 (2), s. 91-106.
- Cahill, K., Giandrea, M., Quinn, J. (2013). New evidence on self-employment transitions among older Americans with career jobs. *Working Papers 463*, U.S. Bureau of Labor Statistics.
- Caliendo, M., Fossen, F., Kritikos, A. (2014). Personality characteristics and the decisions to become and stay self-employed. *Small Business Economics* 42, no. 4, s. 787-814.
- Caliendo, M., Fossen, F., Kritikos, A., Wetter, M. (2015). The gender gap in entrepreneurship: Not just a matter of personality. *CESifo Economic Studies* 61.1, 202-238.
- Campbell, D., Ahmed, I. (2012). The labour market in developing countries. *Perspectives on Labour Economics for Development (ILO, 2013)*.
- Campbell, N., Rogers, T., Heriot, K. (2007). The Economic Freedom Index as a Determinant of Firm Births and Firm Deaths. *Southwest Business & Economics Journal*, 16.
- Campos, C., Dent, A., Fry, R., Reid, A. (2011). Impact of the Recession. *Regional Trends*, 43, s. 1-69.
- Caparros Ruiz, A. (2014). Inter-firm job mobility and occupational transitions in Spain: are they related? *Employee Relations* 36 (6), s. 674-692.
- Carter, S., Shaw, E. (2006). Women's business ownership: recent research and policy development. *DTI Small Business Service Research Report, London*.
- Cavalluzzo, K., Wolken, J. (2005). Small business loan turndowns, personal wealth, and discrimination. *Journal of Business* , 78(6), s. 2153-2177.
- Cetindamar, D., Gupta, V., Karadeniz, E., Egriçan, N. (2012, Ocak 1-2). What the numbers tell: The impact of human, family and financial capital on women and

- men's entry into entrepreneurship in Turkey. *Entrepreneurship & Regional Development* Vol. 24, s. 29-51.
- Chihmao, H., Parker, S., C. Mirjam, v. (2017). Risk, balanced skills and entrepreneurship. *Small Business Economics* 48.2, s. 287-302.
- Cho, Y., Robalino, D. A., Romero, J. M. (2015). Entering and Leaving Self-Employment: A Panel Data Analysis for 12 Developing Countries. *Institute for the Study of Labor (IZA) Discussion Paper Series*(IZA DP No. 9358).
- Choi, Y., Phan, P. (2006). The influences of economic and technology policy on the dynamics of new firm formation. *Small Business Economics* 26, no. 5, s. 493-503.
- Cieslik, J. (2015). "Capturing statistically the "Intermediate Zone" between the employee and employer firm owner. *International Review of Entrepreneurship*, 13(3), s. 205-213.
- Cieşlik, J. (2016). *Entrepreneurship in emerging economies: Enhancing its contribution to socio-economic development*. Springer.
- Clark, A. (1997). Job satisfaction and gender: why are women so happy at work? *Labour Economics* 4, s. 341-372.
- Clark, K., Drinkwater, S. (2000). Pushed out or pulled in? Self-employment among ethnic minorities in England and Wales. *Labour Economics* 7, s. 603-628.
- Cowling, M. (2000). Are entrepreneurs different across countries? *Applied Economics Letters* 7, no. 12, s. 785-789.
- Cowling, M., Taylor, M. (2001). Entrepreneurial women and men: Two different species? *Small Business Economics* Vol.16, 167-176.
- Cowling, M., Taylor, M., Mitchell, P. (2004). Job creators. *The Manchester School* 72.5, 601-617.
- Croson, R., Gneezy, U. (2009). Gender differences in preferences. *Journal of Economic literature* 47, no. 2, s. 448-74.

- Cuberes, D., Teignier, M. (2017). Gender Gaps in Entrepreneurship and their Macroeconomic Effects in Latin America. *IDB WORKING PAPER SERIES N° IDB-WP-848*.
- Cuberes, D., Priyanka, S., Teignier, M. (2018). The determinants of entrepreneurship gender gaps: A cross-country analysis. *Review of Development Economics*, 00: 72– 101.
- Dale, A. (2015). Self-Employment and entrepreneurship: notes on two problematic concepts. *Deciphering the enterprise culture (Routledge revivals): Entrepreneurship, petty capitalism and the restructuring of Britain*, s. 55-72.
- Daoud, Y., Sarsour , S., Shanti, R., Kamal, S. (2015). Risk Tolerance, Gender, and Entrepreneurship: The Palestinian case. *Partnership for Economic Policy*(2015-11).
- Darıcı, B., Taşçı, H. M. (2015). Kendi Hesabına Çalışılan İşler: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama. *YÖNETİM VE EKONOMİ*, 22(1), 15-30.
- Davidsson, P., Honig, B. (2003). The role of social and human capital among nascent entrepreneurs. *Journal of business venturing* 18, no. 3, s. 301-331.
- Dawson, C., Henley, A., Latreille, P. (2012). Individual Motives for Choosing Self-employment in the UK: Does Region Matter? *Regional Studies Vol.48, No.5*, s. 804-822.
- De Wit, G. (1993). Models of self-employment in a competitive market. *Journal of economic surveys* 7, no. 4, s. 367-397.
- Değer, E., Tekgüç, H. (2014). Gender Effect in Explaining Mobility Patterns in The Labor Market: A Case Study of Turkey. *The Developing Economies* 52, no. 4, s. 322-350.
- Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Panos, G. (2007). *The origins of self-employment*. Washington DC: World Bank: Development Research Group (February).
- Dennis, W. (1996). Self-employment: When Nothing Else is Available? . *Journal of Labor Research*, 17(4), s. 645-661.

- Devine, T. (1994). Characteristics of self-employed women in the United States. *Monthly Labor Review* Vol.117, 20-34.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf> adresinden alındı
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2002). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2002 Yılı Programı*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/2002_Y%C4%B1ll%C4%B1_Program%C4%B1.pdf adresinden alındı
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2002). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) 2003 Yılı Programı*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/2003_Y%C4%B1ll%C4%B1_Program%C4%B1.pdf adresinden alındı
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006, Temmuz 1). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*. Haziran 2020 tarihinde Resmî Gazete: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf> adresinden alındı
- Dilli, S., Elert, N., Herrmann, A. (2018). Varieties of entrepreneurship: exploring the institutional foundations of different entrepreneurship types through ‘Varieties-of-Capitalism’arguments. *Small Business Economics* 51, no.2, s. 293-320.
- Disney, R., Gathergood, J. (2009). Housing wealth, liquidity constraints and self-employment. *Labour Economics* 16, s. 79-88.
- Djurdjevic, D. (2005). Unemployment and under-employment: The case of Switzerland. *Swiss Journal of Economics and Statistics* 127 (I), s. 23-70.

- Do, T., Duchene, G. (2008). Determinants of self-employment: The case in vietnam. *Documents de travail du Centre d'Economie de la Sorbonne No. v08038. Universite Pantheon-Sorbonne (Paris 1), Centre d'Economie de la Sorbonne."*
- Dohmen, T., Falk, A., Huffman, D., Sunde, U., Schupp, J., Wagner, G. (2011). Individual risk attitudes: Measurement, determinants, and behavioral consequences. *Journal of the European Economic Association* 9, no. 3, s. 522-550.
- Dohoo, I., Tillard, E., Stryhn, H., Faye, B. (2001). The use of multilevel models to evaluate sources of variation in reproductive performance in dairy cattle. *Preventive Veterinary Medicine* 50, s. 127-144.
- Drnovsek, M. (2004). Job creation process in a transition economy. *Small Business Economics* 23.3, 179-188.
- Dunn, T., Holtz-Eakin, D. (2000). Financial capital, human capital, and the transition to self-employment: evidence from intergenerational links. *Journal of Labor Economics* 18, s. 282-305.
- Dvouletý, O. (2017). Can policy makers count with positive impact of entrepreneurship on economic development of the Czech regions? *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(3), s. 286-299.
- Dvouletý, O. (2018). Determinants of Self-Employment with and Without Employees: Empirical Findings from Europe. *International Review of Entrepreneurship* 16(3), 405-426.
- Earle, J. S., Sakova, Z. (2000). Business start-ups or disguised unemployment? Evidence on the character of self-employment from transition economies. *Labour Economics* 7.5, s. 575-601.
- Edwards, L., Field-Hendrey, E. (2002). Home-Based Work and Women's Labor Force Decisions. *Journal of Labor Economics* Vol.20, 170-200.
- Ege Bölgesi Sanayi Odası. (2017). *2016 Yılında Dünya ve Türkiye Ekonomisi & 2017 Yılından Beklentiler*. İzmir: Ege Bölgesi Sanayi Odası.

- Eksi, G. P., Akdi, Y., Sahin, A. (2014). The Sources of Transition Probabilities in Turkish Labour Market: An Empirical Evidence for Overlapping Individual Data, 2007-2008. *Journal of Economic Cooperation and Development* 35.1, s. 23-46.
- Eliasson, K., Westlund, H. (2013). Attributes influencing self-employment propensity in urban and rural Sweden. *The annals of regional science* 50, no. 2, s. 479-514.
- Evans, D. S., Jovanovic, B. (1989). An estimated model of entrepreneurial choice under liquidity constraints. *The Journal of Political Economy*, s. 808-827.
- Evans, D. S., Leighton, L. S. (1989). Some empirical aspects of entrepreneurship. *The American Economic Review*, s. 519-535.
- Evans, D., Leighton, L. (1990). Small business formation by unemployed and employed workers. *Small business economics* 2, no. 4, s. 319-330.
- Fairchild, G. (2009). Residential segregation influences on the likelihood of ethnic self-employment. *Entrepreneurship Theory and Practice* 33, s. 373-395.
- Fairlie, R. (1999). The absence of the African-American owned business: an analysis of the dynamics of self-employment. *Journal of Labor Economics* 17, s. 80-108.
- Fairlie, R., Krashinsky, H. (2006). Liquidity Constraints. *Household Wealth and Entrepreneurship Revisited IZA Discussion Papers* 2201.
- Fairlie, R., Krashinsky, H. (2012). Liquidity constraints, household wealth, and entrepreneurship revisited. *Review of Income and Wealth* 58, s. 279-306.
- Fairlie, R., Meyer, B. (1996). Ethnic and racial self-employment differences and possible explanations. *Journal of human resources*, s. 757-793.
- Fairlie, R., Robb, A. (2007). Why are black-owned businesses less successful than white-owned businesses? The role of families, inheritances, and business human capital. *Journal of Labor Economics* 25, no. 2, s. 289-323.
- Fajnzylber, P., Maloney, W., Rojas, G. (2006). Microenterprise dynamics in developing countries: How similar are they to those in the industrialized world? Evidence from Mexico. *The World Bank Economic Review* 20, no.3, s. 389-419.

- Faria, J., Cuestas, J., Gil-Alana, L., Mourelle, E. (2020). Self-employment by gender in the EU: convergence and clusters. *Universitat Jaume I Working Papers No. 2020/22*.
- Faridi, M., Chaudhry, I., Anwar, M., Majeed, A. (2010). The Determinants of Self-Employment in Pakistan: Evidence from Primary data Analysis. *Journal of Political Studies* 17, s. 151.
- Folta, T., Delmar, F., Wennb, K. (2010). Hybrid entrepreneurship. *Management science* 56.2, s. 253-269.
- Francavilla, F., Giannelli, G., Grilli, L. (2013). Mothers' employment and their children's schooling: A joint multilevel analysis for India. *World Development* 41, s. 183-195.
- Fritsch, M., Kritikos, A., Sorgner, A. (2015). Why did self-employment increase so strongly in Germany? *Entrepreneurship & Regional Development*(27(5-6)), s. 307-333.
- Garrett, T., Wall, H. (2006). Creating a policy environment for entrepreneurs. *Cato J.* 26, s. 525.
- Geishecker, I. (2008). The impact of international outsourcing on individual employment security: A micro-level analysis. *Labour Economics* 15 (3), s. 291-314.
- Georgellis, Y., Wall, H. (2005). Gender Differences in Self-Employment. *International Review of Applied Economics*, Vol.19, 321-337.
- Gill, A. (1988). Choice of employment status and the wages of employees and the self-employed some further evidence. *Journal of Applied Econometrics* 3, s. 229-234.
- Glocker, D., Steiner, V. (2007). Self-Employment: Way to End Unemployment? Empirical Evidence from German Pseudo-Panel Data. *IZA Discussion Papers*, No. 2561.

- Gong, X. (2010). The added worker effect and the discouraged worker effect for married women in Australia. *IZA Discussion Papers*, No. 4816.
- Gorgievski, M., Bakker, A., Schaufeli, W. (2010). Work engagement and workaholism: comparing the self-employed and salaried employees. *The Journal of Positive Psychology* 5, s. 83-96.
- Grabrucker, K., Grimm, M. (2016, Ekim). Does Crime Deter South Africans from Self-Employment? *IZA Discussion Paper No. 10280*.
- Grilli, L., Rampichini, C. (2003). Alternative specifications of multivariate multilevel probit ordinal response models. *Journal of Educational and Behavioral Statistics* 28 (1), s. 31-44.
- Grilo, I., Thurik, R. (2005). Entrepreneurial engagement levels in the European Union. *SCALES-paper N200515*.
- Gür, B. (2017). Türkiye'nin Makroekonomik Performansı Üzerine Bir değerlendirme: 2002-2016 Dönemi. *Social Sciences Studies Journal*, Vol:3, Issue:6, s. 726-737.
- Gürol, M., Marşap, A. (2007). Geçmişte ve Günümüz Yaşamında Ücretsiz ve Ücretli İşgücü Olarak Kadın. *bilig, Yaz, sayı 42*, s. 95-109.
- Gürsel, S., Uysal Kolaşın, G. (2010, Şubat). İstihdamda Dezavantajlı Grupların İşgücüne Katılımını Arttırmak. *BETAM Research Report Series #04*.
- Gürsel, S., Uysal, G., Delibaşı, T. (2020). Turkish Labor Market: Complex Dynamics and Challenges. E. Parlar Dal (Dü.) içinde, *Turkey's Political Economy in the 21st Century, International Political Economy Series* (s. 85-114). Cham: Palgrave Macmillan.
- Haggard, S., Huang, Y. (2008). The political economy of private-sector development in China. *China's great economic transformation*, s. 337-374.
- Haile, G. (2004). Re-employment Hazard of Displaced German Workers: Evidence from the GSOEP. *Lancaster University Management School Working paper 2004/037*.

- Haile, G. A. (2008). Determinants of self-employment in urban Ethiopia: Panel data based evidence. *Policy Studies Institute Discussion Papers* (906).
- Hamilton, B. (2000). Does entrepreneurship pay? An empirical analysis of the returns to self-employment. *Journal of Political economy* 108, no.3, s. 604-631.
- Hanley, E. (2000). Self-employment in post-communist Eastern Europe: a refuge from poverty or road to riches? *Communist and Post-Communist Studies* 33, s. 379-402.
- Harris, J., Todaro, M. (1970). Migration, unemployment and development: a two-sector analysis. *The American economic review* 60, no. 1, s. 126-142.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2018). *Yeni Ekonomi Programı, Dengeleme-Disiplin-Değişim, 2019-2021, Orta Vadeli Program*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/YeniEkonomiProgram%C4%B1_OVP_2019-2021.pdf adresinden alındı
- Henley, A. (2005). Job creation by the self-employed: the roles of entrepreneurial and financial capital. *Small Business Economics* 25, s. 175-196.
- Henley, A. (2009). Switching Costs and Occupational Transition into Self-Employment. *IZA Discussion Papers*, No. 3969.
- Henley, A., Arabsheibani, R., Carneiro, F. (2006). On Defining and Measurement the Informal Sector. *World Bank Policy Research Working Paper* 3866.
- Hessels, J., Arampatzi, E., Van der Zwan, P., Burger, M. (2018). Life satisfaction and self-employment in different types of occupations. *Applied Economics Letters*, 25(11), s. 734-740.
- Hintermaier, T., Steinberger, T. (2005). Occupational choice and the private equity premium puzzle. *Journal of Economic Dynamics and Control* 29, no. 10, s. 1765-1783.
- Hipple, S. (2010). Self-employment in the United States. *Monthly Labor Review*, 133(9), s. 17-32.

- Hirway, I. (2015). Unpaid work and the economy: linkages and their implications. *Indian Journal of Labour Economics* 58, no. 1, 1-21.
- Hofstede, G. (1984). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Holmås, T. (2002). Keeping nurses at work: a duration analysis. *Health Economics* 11, s. 493-503.
- Holtz-Eakin, D., Joulfaian, D., Rosen, H. (1994). Entrepreneurial decisions and liquidity constraints. *Rand Journal of Economics* 25, s. 334-347.
- Hout, M., Rosen, H. (2000). Self-employment, family background, and race. *Journal of Human Resources* 35, s. 670-691.
- Hundley, G. (2000). Male/female earnings differences in self-employment: The effects of marriage, children, and the household division of labor. *ILR Review* 54, no.1, s. 95-114.
- Hurst, E., Lusardi, A. (2004). Liquidity constraints, household wealth, and entrepreneurship. *Journal of Political Economy* 112, s. 319-347.
- ILO. (1993). *International Classification by Status in Employment (ICSE)*. Eylül 2, 2015 tarihinde <http://laborsta.ilo.org/applv8/data/icsee.html#n3> adresinden alındı
- ILO. (2003). Guidelines concerning a statistical definition of informal employment . *17th International Conference of Labour Statisticians*.
- ILO. (2003). *Key Indicators of the Labour Market*. Geneva, Switzerland: International Labour Office. Temmuz 2020 tarihinde The World Bank: <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/gender-statistics/series/SL.FAM.WORK.MA.ZS> adresinden alındı
- Isachenkova, N., Rodionova, Y., Commander, S. (2013). TI Informal employment dynamics in Ukraine: An analytical model of informality in transition economies. *International Labour Review* 152 (3-4), s. 445-467.

- Jansen, G. (2017). Solo self-employment and membership of interest organizations in the Netherlands: Economic, social, and political determinants. *Economic and Industrial Democracy*.
- Johansson, E. (2000). Self-employment and liquidity constraints: evidence from Finland. *Scandinavian Journal of Economics* 102, s. 123-134.
- Johnson, W. (1978). A theory of job shopping. *The Quarterly Journal of Economics*, s. 261-278.
- Jones, M., Latreille, P. (2011). Disability and self-employment: Evidence for the UK. *Applied Economics* 43, no. 27, s. 4161-4178.
- Jovanovic, B. (1979). Job matching and the theory of turnover. *Journal of political economy* 87, no. 5, Part 1, s. 972-990.
- Kadkoy, O. (2020). Syrian Entrepreneurs in Turkey: Emerging Economic Actors and Agents of Social Cohesion. E. Parlar Dal (Dü.) içinde, *Turkey's Political Economy in the 21st Century, International Political Economy Series* (s. 115-129). Cham: Palgrave Macmillan.
- Kan, E. Ö. (2012). *Essays on Informality in the Turkish Labor Market*. Doctoral dissertation: MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY.
- Karadeniz, E. (2015). *Türkiye'de ve Bölgeler'de Girişimcilik*. KOSGEB.
- Karadeniz, E., Özdemir, Ö. (2009). Entrepreneurial Activities in Turkey: An International Comparison Using GEM Data. *Bogazici Journal, Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 19-36.
- Karaoglan, D., Okten, C. (2012). Labor force participation of married women in Turkey: Is there an added or a discouraged worker effect? *IZA Discussion Papers*, No. 6616.
- Kaufman, J., Dole, N., Savitz, D., Herring, A. (2003). Modeling community-level influences on preterm birth among African-American and white women in central North Carolina. *Annals of Epidemiology* 13 (5), s. 377-384.

- Kaya, Y. (2008). Proletarianization with polarization: Industrialization, globalization, and social class in Turkey, 1980–2005. *Research in Social Stratification and Mobility* 26.2, s. 161-181.
- Keister, L. (2000). *Wealth in America: Trends in Wealth Inequality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kelley, D., Brush, C., Greene, P., Litovsky, Y. (2013). *Global Entrepreneurship Monitor 2012 Women's Report*. Wellesley, MA: Babson College.
- Kerr, G., Armstrong-Stassen, M. (2011). The bridge to retirement: Older workers' engagement in post-career entrepreneurship and wage-and-salary employment. *The Journal of Entrepreneurship* 20, no.1, s. 55-76.
- Kidd, M. (1993). Immigrant wage differentials and the role of self-employment in Australia. *Australian Economic Papers* 32, no. 60, s. 92-115.
- Kim, P., Aldrich, H., Keister, L. (2006). Access (not) denied: the impact of financial, human, and cultural capital on entrepreneurial entry in the United States. *Small Business Economics* 27, s. 5-22.
- Knight, F. (1921). *Risk, uncertainty and profit Vol. 31.* . Houghton Mifflin.
- Koellinger, P., Minniti, M., Schade, C. (2013). Gender Differences in Entrepreneurial Propensity. *Oxford bulletin of economics and statistics* 75.2, 213-234.
- KOSGEB. (2015, 06 18). Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018. *Resmi Gazete*.
- Kozan, M., Oksoy, D., Onur, Ö. (2006). Growth Plans of Small Businesses in Turkey: Individual and Environmental Influences. *Journal of Small Business Management* 44(1), s. 114-129.
- Le, A. (1999). Empirical studies of self-employment. *Journal of Economic Surveys* 13, s. 381-416.
- Leese, M., White, I., Schene, A. vd. (2001). Reliability in Multi-Site Psychiatric Studies. *International Journal of Methods in Psychiatric Research* 10 (1), s. 29-42.

- Leoni, T., Falk, M. (2010). Gender and field of study as determinants of self-employment. *Small Business Economics* 34, no. 2, s. 167-185.
- Leontaridi, R., Sloane, P. (2001). Measuring the Quality of Jobs. European Low Wage Employment Research Network. *Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies Working paper 07*.
- Lewis, W. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour.
- Lin, Z., Picot, G., Compton, J. (2000). The entry and exit dynamics of selfemployment in Canada. *Small Business Economics* 15, s. 105-125.
- Lindh, T., Ohlsson, H. (1996). Self-employment and windfall gains: evidence from the Swedish lottery. *Economic Journal* 106, s. 1515-1526.
- Loscocco, K., Robinson, J. (1991). Barriers to women's small-business success in the United States. *Gender & society* 5, no. 4, s. 511-532.
- Lucas, R. (1978). On the size distribution of business firms. *Bell Journal of Economics* 9, s. 508-523.
- Lucas, R. (1993). Making a Miracle. *Econometrica*, 61, s. 251–272.
- Lundberg, S. (1985). The Added Worker Effect. *Journal of Labor Economics* Vol. 3, No. 1, Part 1, s. 11-37.
- Ma, X., Li, S. (2016, Mayıs). Economic transition and the determinants of self-employment in urban China: 2007–2013. *Center for Economic Institutions Working Paper Series No:2016-3(14.3)*.
- Macieira, M. (2009). *The determinants of self-employment*. Universidade Tecnica de Lisboa.
- Malchow-Møller, N., Schjerning, B., Sørensen, A. (2011). Entrepreneurship, job creation and wage growth. *Small Business Economics* 36.1, s. 15-32.
- Mandelman, F., Montes-Rojas, G. (2009). Is self-employment and micro-entrepreneurship a desired outcome? *World Development*(37(12)), s. 1914-1925.

- Margolis, D. N. (2014). By choice and by necessity: entrepreneurship and self-employment in the developing world. *European journal of development research* 26.4, s. 419-436.
- Marshall, M. vd. (2004). Systematic assessments of need and care planning in severe mental illness: Cluster randomised controlled trial. *British Journal of Psychiatry* 185, s. 163-168.
- Marston, S. (1976). Employment Instability and High Unemployment Rates. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1,, s. 169-203.
- McKenzie, D. (2004). Aggregate Shocks and Urban Labor Market Responses: Evidence from Argentina's Financial Crisis. *Economic Development and Cultural Change*, 52(4), s. 719-758.
- Meager, N. (1992). Does unemployment lead to self-employment? *Small Business Economics* 4, no. 2, s. 87-103.
- Metcalf, H., Benson, R. (2000). *From unemployment to self-employment: developing an effective structure of micro-finance support*. London: National Institute of Economic and Social Research, No. 170. .
- Michaelides, M., Davis, S. (2016, Kasım). From unemployment to self-employment: the role of entrepreneurship training. *Department of Economics, University of Cyprus Working Paper* , s. 09-2016.
- Millán Tapia, J. (2009). *Self-employment: a microeconomic approach*. Huelva, Íspanya: Universidad de Huelva. Departamento de Economía General y Estadística.
- Miller, R. (1984). Job matching and occupational choice. *Journal of Political economy* 92, no. 6, s. 1086-1120.
- Millward, R. (1981). The emergence of wage labor in early modern England. *Explorations in economic history* 18(1), s. 21-39.

- Minniti, M., Naudé, W. (2010). What do we know about the patterns and determinants of female entrepreneurship across countries? *The European Journal of Development Research* volume 22, s. 277-293.
- Molina, J. A., Velilla, J., Ortega, R. (2016). Entrepreneurial activity in the OECD: Pooled and cross-country evidence. *Munich Personal RePEc Archive*.
- Moralee, L. (1998). Self-employment in the 1990s. *Labour market trends* 106(3) , 121-130.
- Mosthaf, A. (2014). Do scarring effects of low-wage employment and non-employment differ between levels of qualification? *Scottish Journal of Political Economy* 61 (2), s. 154-177.
- Mowery, D. (2005). The Bayh-Dole Act and High-technology Entrepreneurship in US Universities: Chicken, Egg, or Something Else? *Eller Centre Conference on 'Entrepreneurship Education and Technology Transfer, University of Arizona*.
- Muslumov, A., Aras, G., Ozyildirim, C. (2005). Macroeconomic stabilization programs and financial performance of small and medium sized enterprises in Turkey. *Journal of International Business and Entrepreneurship*, 11(1), s. 19-40.
- Naudé, W. (2013). Entrepreneurship and economic development: Theory, evidence and policy. *Evidence and Policy IZA Discussion Paper* 7507.
- Nikolova, V., Bargar, M. (2010). Determinants of self-employment in the United States. *Undergraduate Economic Review* 6, no. 1, s. 2.
- North, D. (1981). *Structure and change in economic history*. Norton.
- Nykvist, J. (2008). Entrepreneurship and liquidity constraints: evidence from Sweden. *Scandinavian Journal of Economics* 110, s. 23-43.
- OECD. (2012). Gender equality in entrepreneurship. OECD içinde, *Closing the Gender Gap* (s. 271 - 343).
- Oggero, N., Rossi, M., Ughetto, E. (2019). Entrepreneurial spirits in women and men. The role of financial literacy and digital skills. *Small Business Economics*, 1-15.

- Öner, A., Kunday, Ö. (2016). A study on Schumpeterian and Kirznerian entrepreneurship in Turkey: 2006–2013. *Technological Forecasting & Social Change*, 102, s. 62-71.
- Özcan, B. (2011). Only the lonely? The influence of the spouse on the transition to self-employment. *Small Business Economics* 37, no. 4, s. 465.
- Özcan, G. (1995). Small business networks and local ties in Turkey . *Entrepreneurship & Regional Development*, 7(3), s. 265–284.
- Özdemir, Ö., Karadeniz, E. (2009). Differences between being opportunity-driven and necessity-driven entrepreneur: evidence from Turkey’s GEM data. *ECEI2009-4th European conference on entrepreneurship and innovation: ECEI2009* (s. 350). Academic Conferences Limited.
- Özdemir, S., Ersöz, H. Y., Sarioğlu, İ. (2007). Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* , 173-230.
- Pagán, R. (2009). Self-employment among people with disabilities: evidence for Europe. *Disability & Society* 24, no.2, s. 217-229.
- Pagani, L., Seghieri, C. (2002). A statistical analysis of teaching effectiveness from students’ point of view. A. M. Ferligoj (Dü.) içinde, *Developments in Statistics* 17 (s. 197-208).
- Parker, S. (2008). Chapter 2 Statistical Issues in Applied Entrepreneurship Research: Data, Methods and Challenges. E. Congregado içinde, *Measuring Entrepreneurship*. Springer.
- Parker, S. (2009). Entrepreneurship, Self-employment and the Labour Market. *Oxford Handbooks Online*.
- Parker, S. (2009). *The Economics of Entrepreneurship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parker, S. C. (2004). *The economics of self-employment and entrepreneurship*. Cambridge University Press.

- Parker, S., Robson, M. (2004). Explaining international variations in self-employment: evidence from a panel of OECD countries. *Southern Economic Journal*, s. 287-301.
- Parker, S., Rougier, J. (2007). The retirement behaviour of the self-employed in Britain. *Applied Economics* 39, s. 697-713.
- Pietrobelli, C., Rabellotti, R., Aquilina, M. (2004). An empirical study of the determinants of self-employment in developing countries. *Journal of International Development*(16.6), s. 803-820.
- Pisani, M., Pagán, J. (2004a). Sectoral selection and informality: A Nicaraguan case study. *Review of development economics* 8, no. 4, s. 541-556.
- Pisani, M., Pagán, J. (2004b). Self-employment in the era of the new economic model in Latin America: A case study from Nicaragua. *Entrepreneurship & regional development* 16, no. 4, s. 335-350.
- Poschke, M. (2013). Who becomes an entrepreneur? Labor market prospects and occupational choice. *Journal of Economic Dynamics & Control* 37, s. 693-710.
- Prodi, R. (2002). For a New European Entrepreneurship . *Public speech*. Madrid , Íspanya: Instituto de Empresa.
- Quinn, J. (1980). Labor-Force Participation Patterns of Older Self-Employed Workers. *Social Security Bulletin /Vol. 43, No. 4*, s. 17-28.
- Rabe-Hesketh, S., Skrondal, A. (2012). *Multilevel and longitudinal modeling using Stata*. Texas, United States of America: Stata Press books.
- Rabe-Hesketh, S., Skrondal, A., Pickles, A. (2004). GLLAMM manual. *U.C. Berkeley Division of Biostatistics Working Paper Series*, Working Paper 160.
- Rabe-Hesketh, S., Skrondal, A., Pickles, A. (2005). Maximum likelihood estimation of limited and discrete dependent variable models with nested random effects. *Journal of Econometrics* 128.2, s. 301-323.
- Rabe-Hesketh, S., Touloupoulou, T., Murray, R. (2001). Multilevel modeling of cognitive function in schizophrenic patients and their first degree relatives.

Special issue on multilevel modeling of Multivariate Behavioral Research 36, s. 279-298.

Ramana, N., Sørensen, J. (2010). Workplace peers and entrepreneurship. *Management Science* 56.7, s. 1116-1126.

Ramanathan, R. (2002). *Introductory Econometrics with Applications, 5th Edition*. Mason, Ohio: South Western Thomson Learning.

Rees, H., Anup, S. (1986). An empirical analysis of self-employment in the UK. *Journal of applied econometrics*(1.1), s. 95-108.

Reuschke, D. (Vol. 92 No. 4 2016). The Importance of Housing for Selfemployment. *Economic Geography*, 378-400.

Reynolds, P., Carter, N., Gartner, W., Greene, P. (2004). The Prevalence of Nascent Entrepreneurs in the United States: Evidence from the Panel Study of Entrepreneurial Dynamics. *Small Business Economics*, 23, s. 263-284.

Rissman, E. (2003). Self-Employment as an Alternative to Unemployment. *Federal Reserve Bank of Chicago Working Paper No. 2003-34*.

Romer, P. (1986). Increasing Returns and Long-run Growth. *Journal of Political Economy*, 94, s. 1002–1037.

Roodman, D. (2009). Mixed-process models with cmp. *DC09 Stata Conference, no. 11*. Stata Users Group.

Rosti, L., Chelli, F. (2005). Gender Discrimination, Entrepreneurial Talent and Self-Employment. *Small Business Economics* Vol.24, 131-142.

Sabarwal, S., Terrell, K. (2008). Does gender matter for firm performance? Evidence from Eastern Europe and Central Asia. *The World Bank*.

Sauer, R., Wilson, T. (2016). The rise of female entrepreneurs: New evidence on gender differences in liquidity constraints. *European Economic Review*(86), s. 73-86.

Schumpeter, J. (1911). *The Theory of Economic Development* (1961 b.). (R. Opie, Çev.)

- Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle* (Vol. 55). Transaction publishers.
- Sena, V., Scott, J., Roper, S. (2012). Gender, borrowing patterns and self-employment:some evidence for England. *Small Business Economics* 38, s. 467-480.
- Shane, S. (2011). The great recession's effect on entrepreneurship. *Economic Commentary Federal Reserve Bank of Cleveland*.
- Shane, S., Venkataraman, S. (2000, Ocak). The Promise of Enterpreneurship as a Field of Research. *The Academy of Management Review*, Vol. 25, No. 1 , s. 217-226.
- Simoës, N., Crespo, N., Moreira, S. (2015). Individual Determinants of Self-Employment Entry: What Do We Really Know? *Journal of Economic Surveys*, 1–24.
- Sizege, Ç., Şengül, S. (2019). Rassal Etkiler Multinomial Logit Model için Bayesyen ve Klasik Yaklaşım: Türkiye’de Dinamik Yoksulluk Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, s. 51-71.
- Skrondal, A., Rabe-Hesketh, S. (2003). Some applications of generalized linear mixed models in epidemiology: repeated measures, measurement error and multilevel modelling. *Norwegian Journal of Epidemiology* 13 (2), s. 265-278.
- Skrondal, A., Rabe-Hesketh, S. (2004). *Generalized latent variable modeling: Multilevel, longitudinal, and structural equation models*. Florida, United States of America: Chapman & Hall/CRC.
- Solow, R. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The quarterly journal of economics* 70, no. 1, s. 65-94.
- Sorgner, A., Fritsch, M. (2013). Occupational Choice and Self-Employment—Are They Related? *Jena Economic Research Papers* 2013 - 001.
- Staber, U., Bögenhold, D. (1993). Self-employment: a study of seventeen OECD countries. *Industrial Relations Journal* 24, no.2, s. 126-137.

- Stam, E., Van Stel, A. (2011). Types of entrepreneurship and economic growth. *Entrepreneurship, innovation, and economic development*, s. 78-95.
- Stanworth, C., Stanworth, J. (1995). The self-employed without employees—autonomous or atypical? *Industrial Relations Journal*, 26(3), s. 221-229.
- StataCorp. (2015). *Stata Base Reference Manual Release 14*. Texas: Stata Press.
- Stefanović, S., Stošić, D. (2012). Specifics and challenges of female entrepreneurship. *Economic Themes* 50, no. 3.
- Stevenson, B., Wolfers, J. (2007). Marriage and divorce: changes and their driving forces. *Journal of Economic Perspectives* 21, s. 27-52.
- Stiglitz, J. (1988). Economic organization, information, and development. *Handbook of development economics* 1, s. 93-160.
- Storey, D. J. (1991). The birth of new firms—does unemployment matter? A review of the evidence. *Small business economics*(3.3), s. 167-178.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T. C. (2019, Temmuz). *Eleventh Development Plan (2019-2023)*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/On_BirinciPlan_ingilizce_SonBaski.pdf adresinden alındı
- Stryhn, H., Dohoo, I., Tillard, E., Hagedorn-Olsen, T. (2000). Simulation as a tool of validation in hierarchical generalized linear models. *In International Symposium on Veterinary Epidemiology and Economics, Beckenridge, Colorado, USA.*, s. 1136-1138.
- Şentürk, İ. (2020). Türkiye'de Bireylerin Serbest Çalışma Tercihinin Belirleyicileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), s. 27-50.
- Şişman, D. (2020). Çin'in Küreselleşme İçinde Rolü: Yeni Bir Hegemon mu? *Journal of Life Economics*, 7(1), s. 103-122.

- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Haziran 2020 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf> adresinden alındı
- Tang, L., Koveos, P. (2004). Venture entrepreneurship, innovation entrepreneurship, and economic growth. *Journal of Developmental Entrepreneurship* 9.2, 161.
- Tansel, A., Kan, E. Ö. (2012). Labor mobility across the formal/informal divide in Turkey: Evidence from individual level data. *Corruption and Economic Development ERF 18th Annual Conference*. Kahire.
- Tansel, A., Tasci, H. M. (2005). Unemployment and transitions in the Turkish labor market: evidence from individual level data. *IZA DP NO. 1663*.
- Taylor, M. (1996). Earnings, independence or unemployment: why become self-employed? *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 58.2, 253-266.
- Taylor, M. (2001). Self-employment and windfall gains in Britain: evidence from panel data. *Economica* 68, s. 539-565.
- Taylor, M. P. (1999). Survival of the fittest? An analysis of self-employment duration in Britain. *The Economic Journal*(109), s. C140 – C155.
- Teachman, J., Tedrow, L., Kim, G. (2013). The demography of families. G. Peterson, K. Bush içinde, *Handbook of Marriage and the Family* (s. 39-63). Boston, MA: Springer.
- Thurik, R., Wennekers, S., Uhlaner, L. (2002). Entrepreneurship and Economic Performance: a Macro Perspective. *International Journal of Entrepreneurship Education* 1(2), s. 157-179.
- Todaro, M. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American economic review*, 59(1), s. 138-148.
- Toprakçı Alp, G., Aksoy, B. (2018). Kadın Girişimciliği ve İstihdam. M. Namal içinde, *Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. (2009, 03 13). *Crisis Measures for the Turkish Economy: A Framework Proposal*. Haziran 2020 tarihinde TEPAV: https://www.tepav.org.tr/eng/admin/dosyabul/upload/TEPAV_kriz_raporu_en_pn.pdf adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2006. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2006 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2007. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2007 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2008. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2008 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2009. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2009 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2010. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012, Mart). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2009 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2010 (Kesit). Ankara.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2010 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2011. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2011 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2011 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2012. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2012 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2012 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2013. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2013 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2013 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2014. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2014 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2014 (Panel). Ankara.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2015. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2015 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2015 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2016. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2016 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2016 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2017. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2017 (Kesit). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2017 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2018. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). *İş Organizasyonu ve Çalışma Zamanı Düzenlemeleri*. Ekim 12, 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/display-bulletin/?bulletin=is-organizasyonu-ve-calisma-zamani-duzenlemeleri-ii-ceyrek-nisan-haziran-2019-30906> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). *Yaş grubu ve cinsiyete göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2016-2018*. Haziran 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2760 adresinden alındı

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2018 (Kesit). Ankara, Türkiye.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Mikro Veri Seti 2018 (Panel). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Hanehalkı İşgücü Araştırması Mikro Veri Seti, 2019. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Nüfus Projeksiyonları*. Haziran 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1631 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Temel Doğurganlık Göstergeleri*. Haziran 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1265 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Temel Ölümlülük Göstergeleri*. Haziran 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1442 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 1935-2019*. Haziran 2020 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1588 adresinden alındı
- TÜRMÖB. (2015). *2015 Yılı TÜRMÖB Ekonomik Raporu*. Ankara: TÜRMÖB.
- TÜRMÖB. (2017). *2017 Yılı TÜRMÖB Ekonomik Raporu*. Ankara: TÜRMÖB.
- Van der Sluis, J., van Praag, M., Vijverberg, W. (2008). Education and entrepreneurship selection and performance: a review of the empirical literature. *Journal of Economic Surveys* 22, s. 795-841.
- van Solinge, H. (2014). Who opts for self-employment after retirement? A longitudinal study in the Netherlands. *European Journal of Ageing* 11, no. 3, s. 261-272.
- Van Stel, A., Wennekers, S., Scholman, G. (2014). Solo self-employed versus employer entrepreneurs: determinants and macro-economic effects in OECD countries. *Eurasian Business Review* 4, no.1, s. 107-136.

- Vejsiu, A. (2011). Incentives to self-employment decision in Sweden. *International Review of Applied Economics* 25, s. 379-403.
- Verheul, I., Thurik, R., Grilo, I., Van der Zwan, P. (2012). Explaining preferences and actual involvement in self-employment: Gender and the entrepreneurial personality. *Journal of economic psychology* 33, no. 2, s. 325-341.
- Vigre, H., Larsen, P., Andreasen, M., Christensen, J., Jorsal, S. (2008). The effect of discontinued use of antimicrobial growth promoters on the risk of therapeutic antibiotic treatment in Danish farrow-to-finish pig farms. *Epidemiology and Infection* 136 (1), s. 92-107.
- Von Greiff, J. (2009). Displacement and self-employment entry. *Labour Economics* 16, s. 556-565.
- Wellington, A. (2006). Self-employment: the new solution for balancing family and career. *Labour Economics* 13, s. 357-386.
- Wennekers, S., Thurik, R. (1999). Linking entrepreneurship and economic growth. *Small business economics* 13.1, s. 27-56.
- Wennekers, S., Van Wennekers, A., Thurik, R. (2005). Nascent entrepreneurship and the level of economic development. *Small business economics* 24, no. 3, s. 293-309.
- Williams, D. (2012). Gender discrimination and self-employment dynamics in Europe. *The Journal of Socio-Economics* 41, s. 153-158.
- World Bank. (2006, Nisan 14). *Turkey Labor Market Study*. Haziran 2020 tarihinde World Bank: <http://documents.worldbank.org/curated/en/869781468310746230/pdf/332540TR0Labor1ver0P07918901PUBLIC1.pdf> adresinden alındı
- World Bank. (2011). *World Development Report 2012 : Gender Equality and Development : Main report (English)*. Haziran 2020 tarihinde The World Bank Documents & Reports:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/492221468136792185/pdf/646650WDR0201200Box364543B00PUBLIC0.pdf> adresinden alındı

- Wu, X. (2006). Communist cadres and market opportunities: Entry into self-employment in China, 1978–1996. *Social forces* 85, no.1, s. 389-411.
- Yamada, G. (1996). Urban informal employment and self-employment in developing countries: theory and evidence. *Economic development and cultural change* 44.2, 289-314.
- Yueh, L. (2009). China's entrepreneurs. *World Development* 37, no.4, s. 778-786.
- Yükseler, Z. (2009). Türkiye'de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler ve Ödemeler Dengesi Uyumu. *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayını*.
- Zijl, M. (2006). Economic and social consequences of temporary employment. *Academisch Proefschrift. Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie. University of Amsterdam, the Netherlands*.
- Zissimopoulos, J., Karoly, L. (2007). Transitions to self-employment at older ages: the role of wealth, health, health insurance, and other factors. *Labour Economics* 14, s. 269-295.

EKLER

EK-A. Betimleyici İstatistikler, 2 Yıllık Panel Set

	Girişimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretsiz aile işçisi				Ücretli, maaşlı, yevmiyeli			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Gözlem sayısı	31.753		5.543		9.979		981		21.774		4.562		2.842		2.422		133.170		47.144	
Ağırlıklı gözlem sayısı	45.406.844		8.364.217		15.190.928		1.580.294		30.215.916		6.783.923		4.056.967		3.370.290		186.285.392		69.409.904	
Demografik Özellikler																				
Yaş	42,95	11,23	40,50	10,38	42,69	10,73	40,05	9,54	43,08	11,48	40,61	10,56	33,18	16,29	41,07	11,70	36,49	10,68	34,50	10,37
Sağlık-Çok iyi	0,09	0,29	0,06	0,25	0,10	0,30	0,08	0,27	0,09	0,28	0,06	0,24	0,18	0,38	0,07	0,26	0,11	0,32	0,11	0,31
Sağlık-İyi	0,66	0,47	0,60	0,49	0,69	0,46	0,69	0,46	0,64	0,48	0,57	0,49	0,63	0,48	0,63	0,48	0,70	0,46	0,70	0,46
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,20	0,40	0,26	0,44	0,18	0,38	0,21	0,41	0,21	0,41	0,27	0,44	0,14	0,34	0,22	0,42	0,15	0,36	0,16	0,36
Sağlık-Kötü	0,05	0,21	0,08	0,26	0,03	0,16	0,02	0,12	0,06	0,24	0,09	0,29	0,05	0,22	0,07	0,25	0,03	0,18	0,04	0,18
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,05	0,01	0,08	0,00	0,04	0,00	0,05	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,05	0,00	0,07	0,00	0,04	0,00	0,04
Evli	0,81	0,39	0,66	0,47	0,82	0,38	0,67	0,47	0,81	0,40	0,66	0,47	0,43	0,50	0,80	0,40	0,70	0,46	0,57	0,50
Evli değil	0,19	0,39	0,34	0,47	0,18	0,38	0,33	0,47	0,19	0,40	0,34	0,47	0,57	0,50	0,20	0,40	0,30	0,46	0,43	0,50
Hanehalkı sorumlusu	0,86	0,34	0,24	0,42	0,89	0,31	0,26	0,44	0,85	0,36	0,23	0,42	0,28	0,45	0,04	0,19	0,72	0,45	0,16	0,36
Hanehalkı sorumlusu değil	0,14	0,34	0,76	0,42	0,11	0,31	0,74	0,44	0,15	0,36	0,77	0,42	0,72	0,45	0,96	0,19	0,28	0,45	0,84	0,36
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,64	0,48	0,63	0,48	0,51	0,50	0,37	0,48	0,71	0,46	0,69	0,46	0,62	0,49	0,76	0,42	0,54	0,50	0,40	0,49
Lise	0,12	0,33	0,11	0,31	0,14	0,35	0,18	0,38	0,11	0,32	0,09	0,29	0,20	0,40	0,08	0,28	0,12	0,32	0,13	0,33
Meslek Lisesi	0,10	0,30	0,08	0,28	0,12	0,32	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,26	0,10	0,31	0,08	0,26	0,13	0,34	0,10	0,30
Yüksek okul ve üstü	0,14	0,34	0,18	0,39	0,22	0,42	0,36	0,48	0,09	0,29	0,14	0,35	0,08	0,27	0,08	0,26	0,21	0,41	0,37	0,48
Aile																				
Çocuk var	0,60	0,49	0,54	0,50	0,62	0,48	0,51	0,50	0,58	0,49	0,55	0,50	0,45	0,50	0,53	0,50	0,62	0,49	0,50	0,50
Çocuk yok	0,40	0,49	0,46	0,50	0,38	0,48	0,49	0,50	0,42	0,49	0,45	0,50	0,55	0,50	0,47	0,50	0,38	0,49	0,50	0,50
Hanehalkı fert sayısı	4,11	1,74	3,54	1,43	3,91	1,48	3,42	1,30	4,21	1,85	3,57	1,45	5,06	2,59	3,93	1,51	4,14	1,78	3,69	1,54
İstihdam																				
Hizmet	0,76	0,43	0,70	0,46	0,66	0,47	0,83	0,38	0,81	0,39	0,67	0,47	0,79	0,41	0,82	0,38	0,59	0,49	0,77	0,42
İnşaat	0,09	0,28	0,01	0,08	0,10	0,30	0,03	0,18	0,08	0,27	0,00	0,01	0,04	0,21	0,02	0,12	0,12	0,33	0,01	0,11
Sanayi	0,16	0,36	0,29	0,46	0,24	0,43	0,14	0,34	0,11	0,32	0,33	0,47	0,17	0,37	0,16	0,37	0,28	0,45	0,22	0,41
Kayıtlı	0,61	0,49	0,36	0,48	0,81	0,39	0,87	0,33	0,51	0,50	0,24	0,43	0,19	0,39	0,25	0,43	0,80	0,40	0,77	0,42
Kayıtlı değil	0,39	0,49	0,64	0,48	0,19	0,39	0,13	0,33	0,49	0,50	0,76	0,43	0,81	0,39	0,75	0,43	0,20	0,40	0,23	0,42
Saat	59,80	18,03	37,58	22,80	61,91	15,70	53,34	17,75	58,73	19,00	33,91	22,28	51,03	20,14	41,57	22,10	52,18	13,54	46,36	14,53
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,12	0,32	0,21	0,41	0,09	0,29	0,09	0,29	0,13	0,34	0,24	0,43	0,10	0,30	0,13	0,34	0,14	0,34	0,14	0,34
Yardım yok	0,88	0,32	0,79	0,41	0,91	0,29	0,91	0,29	0,87	0,34	0,76	0,43	0,90	0,30	0,87	0,34	0,86	0,34	0,86	0,34
Konut var	0,61	0,49	0,53	0,50	0,61	0,49	0,58	0,49	0,60	0,49	0,52	0,50	0,69	0,46	0,65	0,48	0,52	0,50	0,52	0,50
Konut yok	0,39	0,49	0,47	0,50	0,39	0,49	0,42	0,49	0,40	0,49	0,48	0,50	0,31	0,46	0,35	0,48	0,48	0,50	0,48	0,50
Menkul geliri var	0,51	0,50	0,47	0,50	0,60	0,49	0,61	0,49	0,46	0,50	0,44	0,50	0,56	0,50	0,51	0,50	0,41	0,49	0,47	0,50
Menkul geliri yok	0,49	0,50	0,53	0,50	0,40	0,49	0,39	0,49	0,54	0,50	0,56	0,50	0,44	0,50	0,49	0,50	0,59	0,49	0,53	0,50
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,07	0,26	0,11	0,31	0,02	0,14	0,02	0,13	0,10	0,30	0,13	0,34	0,05	0,22	0,06	0,25	0,09	0,28	0,04	0,21
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,13	0,33	0,15	0,35	0,06	0,23	0,02	0,15	0,16	0,37	0,18	0,38	0,12	0,33	0,10	0,30	0,16	0,36	0,09	0,28
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,18	0,39	0,18	0,38	0,12	0,32	0,07	0,25	0,22	0,41	0,20	0,40	0,19	0,40	0,19	0,40	0,20	0,40	0,16	0,36
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,23	0,42	0,21	0,40	0,20	0,40	0,16	0,37	0,24	0,43	0,22	0,41	0,27	0,44	0,27	0,44	0,25	0,44	0,25	0,43
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,39	0,49	0,36	0,48	0,60	0,49	0,73	0,44	0,28	0,45	0,27	0,45	0,36	0,48	0,37	0,48	0,30	0,46	0,46	0,50
Yıl																				
2008	0,06	0,23	0,04	0,19	0,06	0,23	0,04	0,19	0,06	0,23	0,04	0,19	0,06	0,24	0,05	0,21	0,05	0,22	0,04	0,19
2009	0,11	0,31	0,09	0,29	0,10	0,30	0,08	0,27	0,11	0,32	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,09	0,29	0,08	0,26
2010	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,27	0,11	0,31	0,11	0,31	0,11	0,31	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,27
2011	0,10	0,29	0,09	0,29	0,09	0,29	0,06	0,24	0,10	0,29	0,10	0,30	0,12	0,32	0,08	0,28	0,09	0,29	0,08	0,27
2012	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,29	0,10	0,30	0,11	0,32	0,09	0,28	0,09	0,29	0,09	0,29
2013	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,29	0,11	0,32	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,30
2014	0,09	0,29	0,11	0,31	0,10	0,29	0,09	0,29	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,28	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,30
2015	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,30	0,10	0,30	0,08	0,27	0,11	0,31	0,10	0,31	0,11	0,32
2016	0,10	0,30	0,11	0,31	0,11	0,31	0,14	0,35	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,28	0,11	0,31	0,11	0,32	0,13	0,33
2017	0,10	0,31	0,10	0,30	0,11	0,31	0,16	0,36	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,29	0,11	0,31	0,11	0,32	0,13	0,34
2018	0,05	0,22	0,05	0,22	0,05	0,22	0,08	0,27	0,05	0,23	0,04	0,21	0,05	0,21	0,06	0,24	0,06	0,23	0,07	0,25

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 2 yıllık panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-B. Betimleyici İstatistikler, 3 Yıllık Panel Set

	Girisimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretsiz aile işçisi				Ücretli, maaşlı, yevmiyeli			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Gözlem sayısı	30.174		5.260		9.524		917		20.650		4.343		2.615		2.296		123.685		43.577	
Ağırlıklı gözlem sayısı	67.602.624		12.191.804		22.700.356		2.266.720		44.902.268		9.925.085		5.905.153		4.990.393		270.268.576		99.413.112	
Demografik Özellikler																				
Yaş	42,90	11,18	40,43	10,34	42,69	10,69	40,05	9,33	43,01	11,41	40,52	10,56	33,41	16,28	40,86	11,65	36,64	10,58	34,47	10,33
Sağlık-Çok iyi	0,09	0,29	0,06	0,24	0,10	0,31	0,07	0,26	0,09	0,29	0,06	0,24	0,18	0,38	0,07	0,25	0,12	0,32	0,11	0,31
Sağlık-İyi	0,65	0,48	0,59	0,49	0,69	0,46	0,70	0,46	0,64	0,48	0,57	0,50	0,63	0,48	0,64	0,48	0,69	0,46	0,69	0,46
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,20	0,40	0,26	0,44	0,18	0,38	0,21	0,41	0,21	0,41	0,27	0,44	0,14	0,34	0,22	0,42	0,15	0,36	0,16	0,36
Sağlık-Kötü	0,05	0,22	0,08	0,27	0,03	0,16	0,02	0,13	0,06	0,24	0,09	0,29	0,05	0,22	0,07	0,25	0,04	0,18	0,04	0,19
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,04	0,00	0,05	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,05	0,01	0,07	0,00	0,04	0,00	0,05
Evlü	0,82	0,39	0,66	0,47	0,82	0,38	0,67	0,47	0,81	0,39	0,66	0,48	0,44	0,50	0,81	0,39	0,71	0,46	0,56	0,50
Evlü değil	0,18	0,39	0,34	0,47	0,18	0,38	0,33	0,47	0,19	0,39	0,34	0,48	0,56	0,50	0,19	0,39	0,29	0,46	0,44	0,50
Hanehalkı sorumlusu	0,87	0,34	0,24	0,43	0,89	0,31	0,27	0,44	0,85	0,36	0,23	0,42	0,29	0,45	0,03	0,18	0,73	0,44	0,16	0,36
Hanehalkı sorumlusu değil	0,13	0,34	0,76	0,43	0,11	0,31	0,73	0,44	0,15	0,36	0,77	0,42	0,71	0,45	0,97	0,18	0,27	0,44	0,84	0,36
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,65	0,48	0,63	0,48	0,52	0,50	0,38	0,49	0,71	0,45	0,69	0,46	0,62	0,48	0,77	0,42	0,54	0,50	0,40	0,49
Lise	0,12	0,33	0,11	0,32	0,14	0,35	0,18	0,39	0,11	0,32	0,10	0,29	0,19	0,39	0,08	0,27	0,12	0,32	0,13	0,33
Meslek Lisesi	0,10	0,30	0,08	0,28	0,12	0,32	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,28	0,11	0,31	0,07	0,26	0,13	0,34	0,10	0,30
Yüksek okul ve üstü	0,13	0,34	0,17	0,38	0,22	0,41	0,35	0,48	0,09	0,28	0,13	0,34	0,08	0,26	0,07	0,26	0,21	0,41	0,37	0,48
Aile																				
Çocuk var	0,60	0,49	0,55	0,50	0,63	0,48	0,52	0,50	0,59	0,49	0,56	0,50	0,46	0,50	0,54	0,50	0,62	0,48	0,50	0,50
Çocuk yok	0,40	0,49	0,45	0,50	0,37	0,48	0,48	0,50	0,41	0,49	0,44	0,50	0,54	0,50	0,46	0,50	0,38	0,48	0,50	0,50
Hanehalkı fert sayısı	4,14	1,76	3,56	1,45	3,92	1,48	3,40	1,32	4,25	1,87	3,60	1,48	5,10	2,62	3,98	1,54	4,16	1,78	3,71	1,55
İstihdam																				
Hizmet	0,76	0,43	0,69	0,46	0,66	0,47	0,83	0,38	0,81	0,39	0,66	0,47	0,80	0,40	0,83	0,38	0,59	0,49	0,76	0,42
İnşaat	0,09	0,28	0,01	0,07	0,10	0,30	0,03	0,17	0,08	0,27	0,00	0,00	0,04	0,20	0,01	0,12	0,12	0,33	0,01	0,10
Sanayi	0,15	0,36	0,31	0,46	0,24	0,43	0,14	0,35	0,11	0,32	0,34	0,47	0,16	0,37	0,16	0,37	0,28	0,45	0,22	0,42
Kayıtlı	0,61	0,49	0,35	0,48	0,81	0,40	0,87	0,34	0,50	0,50	0,23	0,42	0,19	0,39	0,25	0,43	0,79	0,40	0,77	0,42
Kayıtlı değil	0,39	0,49	0,65	0,48	0,19	0,40	0,13	0,34	0,50	0,50	0,77	0,42	0,81	0,39	0,75	0,43	0,21	0,40	0,23	0,42
Saat	60,16	18,08	37,83	22,91	62,23	15,82	54,03	17,82	59,11	19,04	34,14	22,33	50,81	20,23	41,41	22,05	52,30	13,63	46,45	14,59
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,12	0,32	0,21	0,41	0,09	0,29	0,08	0,27	0,13	0,34	0,24	0,43	0,10	0,30	0,13	0,34	0,14	0,34	0,14	0,34
Yardım yok	0,88	0,32	0,79	0,41	0,91	0,29	0,92	0,27	0,87	0,34	0,76	0,43	0,90	0,30	0,87	0,34	0,86	0,34	0,86	0,34
Konut var	0,61	0,49	0,53	0,50	0,62	0,49	0,59	0,49	0,61	0,49	0,52	0,50	0,69	0,46	0,65	0,48	0,52	0,50	0,52	0,50
Konut yok	0,39	0,49	0,47	0,50	0,38	0,49	0,41	0,49	0,39	0,49	0,48	0,50	0,31	0,46	0,35	0,48	0,48	0,50	0,48	0,50
Merkezi geliri var	0,51	0,50	0,47	0,50	0,60	0,49	0,62	0,49	0,46	0,50	0,43	0,50	0,56	0,50	0,52	0,50	0,41	0,49	0,47	0,50
Merkezi geliri yok	0,49	0,50	0,53	0,50	0,40	0,49	0,38	0,49	0,54	0,50	0,57	0,50	0,44	0,50	0,48	0,50	0,59	0,49	0,53	0,50
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,07	0,26	0,11	0,32	0,02	0,14	0,02	0,13	0,10	0,30	0,13	0,34	0,04	0,21	0,06	0,24	0,09	0,28	0,04	0,21
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,13	0,33	0,15	0,35	0,06	0,23	0,03	0,16	0,16	0,37	0,17	0,38	0,12	0,33	0,10	0,30	0,16	0,37	0,09	0,28
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,18	0,39	0,18	0,39	0,12	0,33	0,07	0,26	0,21	0,41	0,21	0,41	0,19	0,39	0,19	0,39	0,20	0,40	0,16	0,36
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,23	0,42	0,21	0,41	0,20	0,40	0,17	0,37	0,24	0,43	0,22	0,41	0,27	0,45	0,27	0,45	0,25	0,44	0,25	0,43
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,39	0,49	0,35	0,48	0,60	0,49	0,72	0,45	0,28	0,45	0,27	0,44	0,37	0,48	0,38	0,48	0,30	0,46	0,47	0,50
Yıl																				
2007	0,04	0,19	0,02	0,15	0,04	0,19	0,02	0,15	0,04	0,19	0,02	0,15	0,03	0,18	0,03	0,18	0,03	0,18	0,03	0,16
2008	0,07	0,26	0,05	0,22	0,07	0,26	0,05	0,23	0,07	0,26	0,05	0,21	0,07	0,26	0,06	0,24	0,06	0,25	0,05	0,23
2009	0,11	0,31	0,09	0,29	0,10	0,30	0,08	0,27	0,11	0,31	0,10	0,29	0,10	0,30	0,11	0,31	0,09	0,29	0,08	0,26
2010	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,29	0,07	0,26	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,27
2011	0,09	0,29	0,09	0,29	0,09	0,29	0,06	0,24	0,09	0,29	0,10	0,30	0,11	0,31	0,08	0,28	0,09	0,28	0,08	0,27
2012	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,28	0,09	0,29	0,10	0,30	0,11	0,31	0,09	0,28	0,09	0,29	0,09	0,29
2013	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,29	0,11	0,32	0,10	0,30	0,10	0,31	0,10	0,30	0,10	0,30
2014	0,10	0,29	0,11	0,31	0,10	0,29	0,09	0,29	0,10	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,10	0,30	0,10	0,30	0,11	0,31
2015	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,31	0,12	0,32	0,10	0,30	0,11	0,31	0,08	0,28	0,11	0,31	0,11	0,31	0,12	0,32
2016	0,10	0,31	0,11	0,31	0,11	0,31	0,15	0,36	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,29	0,11	0,31	0,12	0,32	0,13	0,34
2017	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,12	0,32	0,07	0,25	0,06	0,24	0,07	0,25	0,08	0,27	0,08	0,27	0,09	0,29
2018	0,04	0,19	0,04	0,19	0,04	0,19	0,07	0,25	0,04	0,19	0,03	0,17	0,04	0,19	0,04	0,20	0,04	0,20	0,05	0,21

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 3 yıllık panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-C. Betimleyici İstatistikler, 4 Yıllık Panel Set

	Girişimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretsiz aile işçisi				Ücretli, maaşlı, yevmiyeli			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Gözlem sayısı	19.191		3.273		6.061		535		13.130		2.738		1.626		1.463		76.764		26.664	
Ağırlıklı gözlem sayısı	89.636.448		15.543.387		30.334.134		2.729.462		59.302.312		12.813.925		7.702.919		6.555.846		349.375.168		125.674.128	
Demografik Özellikler																				
Yaş	42,76	11,14	40,32	10,30	42,52	10,67	39,64	8,85	42,88	11,37	40,46	10,58	33,31	16,11	40,45	11,69	36,75	10,45	34,32	10,26
Sağlık-Çok iyi	0,10	0,30	0,07	0,25	0,11	0,31	0,07	0,26	0,09	0,29	0,07	0,25	0,19	0,39	0,07	0,25	0,12	0,32	0,11	0,32
Sağlık-İyi	0,65	0,48	0,58	0,49	0,68	0,46	0,71	0,45	0,63	0,48	0,55	0,50	0,61	0,49	0,63	0,48	0,69	0,46	0,69	0,46
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,20	0,40	0,26	0,44	0,18	0,39	0,20	0,40	0,21	0,41	0,28	0,45	0,13	0,34	0,23	0,42	0,15	0,36	0,16	0,36
Sağlık-Kötü	0,05	0,22	0,08	0,27	0,03	0,16	0,01	0,12	0,06	0,24	0,10	0,29	0,06	0,23	0,07	0,26	0,04	0,19	0,04	0,19
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,04	0,00	0,05	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,06	0,01	0,08	0,00	0,04	0,00	0,05
Evli	0,83	0,38	0,66	0,47	0,83	0,38	0,69	0,46	0,83	0,38	0,65	0,48	0,45	0,50	0,81	0,39	0,72	0,45	0,56	0,50
Evli değil	0,17	0,38	0,34	0,47	0,17	0,38	0,31	0,46	0,17	0,38	0,35	0,48	0,55	0,50	0,19	0,39	0,28	0,45	0,44	0,50
Hanehalkı sorumlusu	0,87	0,34	0,24	0,43	0,90	0,31	0,27	0,45	0,85	0,35	0,23	0,42	0,28	0,45	0,03	0,18	0,74	0,44	0,15	0,36
Hanehalkı sorumlusu değil	0,13	0,34	0,76	0,43	0,10	0,31	0,73	0,45	0,15	0,35	0,77	0,42	0,72	0,45	0,97	0,18	0,26	0,44	0,85	0,36
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,65	0,48	0,65	0,48	0,53	0,50	0,39	0,49	0,72	0,45	0,70	0,46	0,61	0,49	0,77	0,42	0,55	0,50	0,41	0,49
Lise	0,12	0,33	0,11	0,32	0,14	0,35	0,20	0,49	0,11	0,31	0,09	0,29	0,20	0,40	0,08	0,27	0,12	0,32	0,13	0,34
Meslek Lisesi	0,10	0,30	0,08	0,28	0,12	0,33	0,09	0,29	0,09	0,28	0,08	0,27	0,11	0,32	0,07	0,26	0,13	0,34	0,11	0,31
Yüksek okul ve üstü	0,13	0,33	0,16	0,37	0,21	0,41	0,32	0,47	0,08	0,28	0,12	0,33	0,08	0,27	0,07	0,26	0,20	0,40	0,36	0,48
Aile																				
Çocuk var	0,61	0,49	0,56	0,50	0,63	0,48	0,53	0,50	0,60	0,49	0,56	0,50	0,46	0,50	0,56	0,50	0,63	0,48	0,51	0,50
Çocuk yok	0,39	0,49	0,44	0,50	0,37	0,48	0,47	0,50	0,40	0,49	0,44	0,50	0,54	0,50	0,44	0,50	0,37	0,48	0,49	0,50
Hanehalkı fert sayısı	4,18	1,79	3,57	1,45	3,96	1,50	3,41	1,31	4,29	1,91	3,61	1,48	5,16	2,64	4,01	1,58	4,18	1,79	3,72	1,56
İstihdam																				
Hizmet	0,76	0,43	0,67	0,47	0,66	0,47	0,81	0,39	0,81	0,39	0,64	0,48	0,79	0,40	0,83	0,38	0,59	0,49	0,76	0,43
İnşaat	0,08	0,28	0,01	0,08	0,10	0,30	0,03	0,18	0,08	0,27	0,00	0,00	0,05	0,21	0,01	0,12	0,12	0,33	0,01	0,10
Sanayi	0,15	0,36	0,32	0,47	0,24	0,43	0,15	0,36	0,11	0,31	0,36	0,48	0,16	0,37	0,16	0,37	0,29	0,45	0,23	0,42
Kayıtlı	0,60	0,49	0,34	0,48	0,80	0,40	0,88	0,32	0,50	0,50	0,23	0,42	0,19	0,39	0,24	0,43	0,79	0,41	0,76	0,43
Kayıtlı değil	0,40	0,49	0,66	0,48	0,20	0,40	0,12	0,32	0,50	0,50	0,77	0,42	0,81	0,39	0,76	0,43	0,21	0,41	0,24	0,43
Saat	60,40	18,11	37,83	22,95	62,51	15,82	54,66	17,89	59,32	19,08	34,25	22,31	51,40	19,95	40,64	21,82	52,47	13,69	46,50	14,64
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,12	0,32	0,22	0,41	0,09	0,28	0,07	0,26	0,13	0,34	0,25	0,43	0,10	0,30	0,13	0,34	0,14	0,34	0,14	0,34
Yardım yok	0,88	0,32	0,78	0,41	0,91	0,28	0,93	0,26	0,87	0,34	0,75	0,43	0,90	0,30	0,87	0,34	0,86	0,34	0,86	0,34
Konut var	0,61	0,49	0,54	0,50	0,62	0,49	0,60	0,49	0,60	0,49	0,52	0,50	0,70	0,46	0,64	0,48	0,53	0,50	0,52	0,50
Konut yok	0,39	0,49	0,46	0,50	0,38	0,49	0,40	0,49	0,40	0,49	0,48	0,50	0,30	0,46	0,36	0,48	0,47	0,50	0,48	0,50
Menkul geliri var	0,51	0,50	0,46	0,50	0,60	0,49	0,60	0,49	0,46	0,50	0,43	0,50	0,57	0,50	0,52	0,50	0,42	0,49	0,48	0,50
Menkul geliri yok	0,49	0,50	0,54	0,50	0,40	0,49	0,40	0,49	0,54	0,50	0,57	0,50	0,43	0,50	0,48	0,50	0,58	0,49	0,52	0,50
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,07	0,26	0,11	0,32	0,02	0,14	0,01	0,12	0,10	0,30	0,13	0,34	0,04	0,20	0,07	0,25	0,09	0,28	0,04	0,20
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,13	0,33	0,15	0,36	0,06	0,23	0,02	0,16	0,16	0,37	0,18	0,38	0,12	0,32	0,10	0,30	0,16	0,37	0,08	0,28
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,18	0,39	0,19	0,39	0,12	0,33	0,07	0,26	0,21	0,41	0,21	0,41	0,18	0,38	0,19	0,39	0,20	0,40	0,15	0,36
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,23	0,42	0,22	0,41	0,20	0,40	0,19	0,40	0,24	0,43	0,22	0,42	0,28	0,45	0,28	0,45	0,25	0,44	0,25	0,43
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,39	0,49	0,34	0,47	0,60	0,49	0,69	0,46	0,28	0,45	0,26	0,44	0,38	0,49	0,37	0,48	0,30	0,46	0,47	0,50
Yıl																				
2006	0,03	0,17	0,02	0,13	0,03	0,18	0,02	0,14	0,03	0,16	0,02	0,13	0,05	0,21	0,02	0,14	0,03	0,16	0,02	0,14
2007	0,05	0,23	0,03	0,18	0,06	0,23	0,04	0,19	0,05	0,23	0,03	0,18	0,05	0,21	0,05	0,22	0,05	0,22	0,04	0,20
2008	0,08	0,28	0,06	0,23	0,08	0,27	0,06	0,23	0,08	0,28	0,06	0,23	0,09	0,28	0,07	0,25	0,07	0,26	0,06	0,24
2009	0,11	0,31	0,09	0,29	0,10	0,30	0,07	0,26	0,11	0,31	0,10	0,30	0,10	0,30	0,11	0,31	0,09	0,29	0,08	0,27
2010	0,10	0,29	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,27	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,30	0,09	0,29	0,09	0,28	0,08	0,27
2011	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,29	0,07	0,26	0,10	0,29	0,10	0,31	0,11	0,31	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,27
2012	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,29	0,09	0,29	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,29	0,09	0,29
2013	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,29	0,11	0,32	0,09	0,29	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,30
2014	0,10	0,29	0,11	0,32	0,10	0,30	0,10	0,30	0,10	0,29	0,12	0,32	0,09	0,29	0,10	0,31	0,11	0,31	0,11	0,32
2015	0,10	0,30	0,11	0,32	0,10	0,31	0,14	0,35	0,10	0,30	0,11	0,31	0,08	0,27	0,11	0,32	0,11	0,31	0,13	0,33
2016	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,27	0,11	0,32	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,27	0,09	0,28	0,10	0,30
2017	0,05	0,23	0,06	0,23	0,06	0,23	0,08	0,28	0,05	0,22	0,05	0,22	0,05	0,22	0,06	0,23	0,06	0,24	0,07	0,26
2018	0,03	0,17	0,03	0,17	0,03	0,16	0,05	0,22	0,03	0,17	0,02	0,15	0,03	0,16	0,03	0,17	0,03	0,17	0,04	0,19

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 4 yıllık panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-D. Betimleyici İstatistikler, Girişimciler

	Türkiye		TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC		
Gözlem sayısı	32.615		4.026		2.386		4.640		2.619		3.045		4.138		2.011		2.457		1.145		1.589		2.001		2.558		
Ağırlıklı gözlem sayısı	41.704.088		9.177.349		2.173.544		6.328.745		3.723.089		4.229.356		5.883.188		1.861.307		2.119.538		1.324.545		780.731		1.468.761		2.633.935		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Demografik Özellikler																											
Kadın	0,14	0,35	0,18	0,38	0,16	0,37	0,14	0,34	0,18	0,39	0,13	0,34	0,15	0,36	0,08	0,27	0,14	0,34	0,08	0,27	0,09	0,29	0,08	0,27	0,05	0,21	
Yaş	41,55	11,24	41,51	10,66	42,66	11,98	42,04	11,44	41,91	11,21	41,43	11,16	41,56	11,44	40,86	11,04	42,38	11,94	41,14	10,76	41,76	12,33	39,52	11,03	40,39	11,06	
Sağlık-Çok iyi	0,10	0,29	0,08	0,27	0,09	0,29	0,12	0,33	0,11	0,31	0,06	0,24	0,08	0,27	0,13	0,34	0,09	0,29	0,13	0,34	0,19	0,40	0,12	0,32	0,08	0,27	
Sağlık-İyi	0,65	0,48	0,69	0,46	0,65	0,48	0,65	0,48	0,64	0,48	0,70	0,46	0,62	0,49	0,61	0,49	0,61	0,49	0,61	0,49	0,52	0,50	0,58	0,49	0,60	0,49	
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,20	0,40	0,20	0,40	0,21	0,40	0,18	0,39	0,20	0,40	0,20	0,40	0,23	0,42	0,20	0,40	0,24	0,43	0,18	0,38	0,20	0,40	0,22	0,41	0,21	0,41	
Sağlık-Kötü	0,05	0,22	0,03	0,18	0,05	0,21	0,04	0,20	0,05	0,21	0,04	0,19	0,07	0,25	0,05	0,23	0,06	0,23	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,06	0,00	0,06	0,00	0,07	0,00	0,04	0,01	0,07	0,00	0,06	0,01	0,09	0,00	0,05	0,00	0,06	0,01	0,08	0,00	0,06	0,01	0,08	0,00	0,05	
Evli	0,85	0,36	0,83	0,37	0,82	0,38	0,85	0,36	0,84	0,37	0,84	0,36	0,85	0,36	0,91	0,29	0,85	0,36	0,86	0,35	0,87	0,33	0,85	0,36	0,89	0,31	
Evli değil	0,15	0,36	0,17	0,37	0,18	0,38	0,15	0,36	0,16	0,37	0,16	0,36	0,15	0,36	0,09	0,29	0,15	0,36	0,14	0,35	0,13	0,33	0,15	0,36	0,11	0,31	
Hanehalkı sorumlusu	0,75	0,44	0,73	0,45	0,75	0,43	0,76	0,43	0,71	0,45	0,74	0,44	0,77	0,42	0,75	0,43	0,73	0,44	0,74	0,44	0,74	0,44	0,75	0,43	0,80	0,40	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,25	0,44	0,27	0,45	0,25	0,43	0,24	0,43	0,29	0,45	0,26	0,44	0,23	0,42	0,25	0,43	0,27	0,44	0,26	0,44	0,26	0,44	0,25	0,43	0,20	0,40	
Eğitim																											
İlköğretim ve altı	0,65	0,48	0,62	0,49	0,67	0,47	0,64	0,48	0,64	0,48	0,58	0,49	0,66	0,47	0,67	0,47	0,70	0,46	0,58	0,49	0,69	0,46	0,67	0,47	0,78	0,42	
Lise	0,12	0,33	0,12	0,33	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,28	0,10	0,31	0,13	0,34	0,14	0,35	0,11	0,31	0,19	0,39	0,18	0,38	0,18	0,39	0,14	0,35	
Meslek Lisesi	0,09	0,29	0,08	0,26	0,11	0,31	0,10	0,30	0,13	0,34	0,13	0,33	0,09	0,28	0,09	0,29	0,11	0,32	0,14	0,35	0,05	0,23	0,07	0,25	0,04	0,19	
Yüksek okul ve üstü	0,14	0,35	0,18	0,39	0,13	0,34	0,16	0,37	0,14	0,35	0,19	0,39	0,12	0,32	0,10	0,29	0,08	0,28	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,04	0,20	
Aile																											
Çocuk var	0,59	0,49	0,57	0,50	0,48	0,50	0,53	0,50	0,53	0,50	0,59	0,49	0,62	0,48	0,65	0,48	0,56	0,50	0,61	0,49	0,69	0,46	0,73	0,44	0,77	0,42	
Çocuk yok	0,41	0,49	0,43	0,50	0,52	0,50	0,47	0,50	0,47	0,50	0,41	0,49	0,38	0,48	0,35	0,48	0,44	0,50	0,39	0,49	0,31	0,46	0,27	0,44	0,23	0,42	
Hanehalkı fert sayısı	4,15	1,83	3,96	1,49	3,50	1,43	3,61	1,47	3,89	1,50	4,06	1,57	4,05	1,66	4,62	2,15	4,20	1,82	4,35	1,78	5,34	2,15	5,61	2,73	5,78	2,52	
İstihdam																											
Hizmet	0,75	0,43	0,71	0,45	0,75	0,43	0,76	0,43	0,72	0,45	0,76	0,43	0,76	0,43	0,75	0,43	0,74	0,44	0,81	0,39	0,84	0,37	0,81	0,39	0,82	0,39	
İnşaat	0,07	0,26	0,08	0,27	0,09	0,28	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,25	0,03	0,17	0,07	0,25	0,04	0,21	
Sanayi	0,18	0,38	0,21	0,41	0,16	0,37	0,17	0,38	0,20	0,40	0,17	0,37	0,17	0,37	0,18	0,38	0,19	0,39	0,12	0,32	0,13	0,33	0,13	0,33	0,14	0,35	
Kayıtlı	0,57	0,50	0,61	0,49	0,55	0,50	0,58	0,49	0,56	0,50	0,61	0,49	0,56	0,50	0,61	0,49	0,54	0,50	0,66	0,47	0,46	0,50	0,46	0,50	0,40	0,49	
Kayıtlı değil	0,43	0,50	0,39	0,49	0,45	0,50	0,42	0,49	0,44	0,50	0,39	0,49	0,44	0,50	0,39	0,49	0,46	0,50	0,34	0,47	0,54	0,50	0,54	0,50	0,60	0,49	
Saat	57,17	20,10	55,63	20,15	57,26	22,53	57,29	20,77	55,94	21,30	57,09	19,40	56,88	21,33	59,70	17,84	58,25	20,76	59,31	14,15	58,74	19,04	57,60	17,36	60,21	16,95	
Finansal Sermaye																											
Yardım var	0,13	0,33	0,10	0,30	0,14	0,35	0,16	0,36	0,11	0,31	0,13	0,34	0,16	0,37	0,12	0,32	0,16	0,36	0,11	0,32	0,10	0,30	0,14	0,35	0,08	0,27	
Yardım yok	0,87	0,33	0,90	0,30	0,86	0,35	0,84	0,36	0,89	0,31	0,87	0,34	0,84	0,37	0,88	0,32	0,84	0,36	0,89	0,32	0,90	0,30	0,86	0,35	0,92	0,27	
Konut var	0,59	0,49	0,56	0,50	0,63	0,48	0,53	0,50	0,58	0,49	0,57	0,50	0,59	0,49	0,67	0,47	0,61	0,49	0,56	0,50	0,74	0,44	0,71	0,45	0,65	0,48	
Konut yok	0,41	0,49	0,44	0,50	0,37	0,48	0,47	0,50	0,42	0,49	0,43	0,50	0,41	0,49	0,33	0,47	0,39	0,49	0,44	0,50	0,26	0,44	0,29	0,45	0,35	0,48	
Menkul geliri var	0,50	0,50	0,56	0,50	0,50	0,50	0,51	0,50	0,49	0,50	0,52	0,50	0,48	0,50	0,49	0,50	0,50	0,50	0,48	0,50	0,48	0,50	0,47	0,50	0,43	0,50	
Menkul geliri yok	0,50	0,50	0,44	0,50	0,50	0,50	0,49	0,50	0,51	0,50	0,48	0,50	0,52	0,50	0,51	0,50	0,50	0,50	0,52	0,50	0,52	0,50	0,53	0,50	0,57	0,50	
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,08	0,27	0,03	0,17	0,11	0,31	0,08	0,27	0,05	0,23	0,05	0,23	0,10	0,31	0,09	0,28	0,08	0,28	0,04	0,19	0,12	0,33	0,13	0,33	0,19	0,39	
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,12	0,33	0,06	0,25	0,14	0,35	0,12	0,33	0,10	0,30	0,11	0,31	0,17	0,38	0,13	0,34	0,14	0,35	0,09	0,29	0,16	0,37	0,17	0,38	0,24	0,43	
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,18	0,38	0,12	0,33	0,18	0,39	0,18	0,39	0,17	0,38	0,16	0,37	0,21	0,41	0,21	0,41	0,20	0,40	0,20	0,40	0,18	0,39	0,21	0,41	0,21	0,41	
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,23	0,42	0,22	0,41	0,23	0,42	0,23	0,42	0,24	0,43	0,23	0,42	0,21	0,41	0,24	0,43	0,25	0,43	0,27	0,45	0,21	0,41	0,22	0,41	0,19	0,39	
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,40	0,49	0,56	0,50	0,33	0,47	0,39	0,49	0,44	0,50	0,45	0,50	0,30	0,46	0,33	0,47	0,33	0,47	0,40	0,49	0,32	0,47	0,27	0,45	0,18	0,38	
Yıl																											
2006	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,23	
2007	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,27	0,09	0,28	0,09	0,29	0,10	0,30	0,05	0,23	
2008	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,28	0,10	0,30	0,08	0,28	0,09	0,29	0,07	0,26	
2009	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,28	0,08	0,27	0,09	0,29	0,09	0,28	0,08	0,27	0,09	0,29	0,09	0,29	0,08	0,27	
2010	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,28	
2011	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,26	
2012	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,29	0,07	0,25	0,07	0,26	0,05	0,22	0,06	0,24	0,08	0,27	
2013	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,							

EK-E. Betimleyici İstatistikler, İşverenler

	Türkiye		TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC		
Gözlem sayısı	9.767		1.604		647		1.519		872		1.061		1.255		544		672		356		324		476		437		
Ağırlıklı gözlem sayısı	13.434.125		3.733.157		565.415		2.084.471		1.292.735		1.537.428		1.792.579		515.145		585.157		387.931		167.136		327.232		445.739		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Demografik Özellikler																											
Kadın	0,09	0,28	0,10	0,31	0,12	0,33	0,11	0,32	0,11	0,32	0,06	0,24	0,08	0,27	0,03	0,18	0,06	0,25	0,09	0,28	0,03	0,17	0,05	0,21	0,01	0,11	
Yaş	41,34	10,74	41,84	10,47	41,93	11,33	41,93	11,13	41,31	11,01	40,81	10,80	40,38	10,61	41,34	10,76	41,95	11,66	41,41	9,41	41,04	11,73	38,09	9,46	41,18	9,15	
Sağlık-Çok iyi	0,11	0,31	0,09	0,29	0,11	0,31	0,14	0,35	0,13	0,33	0,09	0,29	0,09	0,29	0,12	0,33	0,11	0,31	0,15	0,36	0,23	0,42	0,16	0,37	0,08	0,27	
Sağlık-İyi	0,68	0,46	0,71	0,45	0,70	0,46	0,67	0,47	0,68	0,47	0,72	0,45	0,68	0,47	0,66	0,47	0,64	0,48	0,65	0,48	0,53	0,50	0,62	0,49	0,70	0,46	
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,18	0,38	0,17	0,38	0,17	0,37	0,17	0,37	0,18	0,39	0,16	0,37	0,19	0,39	0,19	0,39	0,23	0,42	0,16	0,37	0,16	0,37	0,17	0,37	0,17	0,38	
Sağlık-Kötü	0,03	0,16	0,02	0,15	0,02	0,13	0,03	0,16	0,02	0,13	0,03	0,16	0,03	0,18	0,02	0,15	0,02	0,15	0,04	0,19	0,08	0,27	0,04	0,20	0,05	0,22	
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,05	0,00	0,06	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,08	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,09	0,00	0,00	
Evli	0,87	0,33	0,86	0,35	0,86	0,35	0,88	0,32	0,85	0,36	0,86	0,35	0,88	0,33	0,95	0,22	0,89	0,32	0,93	0,26	0,92	0,27	0,90	0,30	0,93	0,26	
Evli değil	0,13	0,33	0,14	0,35	0,14	0,35	0,12	0,32	0,15	0,36	0,14	0,35	0,12	0,33	0,05	0,22	0,11	0,32	0,07	0,26	0,08	0,27	0,10	0,30	0,07	0,26	
Hanehalkı sorumlusu	0,81	0,39	0,79	0,41	0,83	0,37	0,80	0,40	0,77	0,42	0,83	0,38	0,84	0,37	0,83	0,37	0,81	0,39	0,82	0,38	0,89	0,31	0,78	0,42	0,90	0,30	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,19	0,39	0,21	0,41	0,17	0,37	0,20	0,40	0,23	0,42	0,17	0,38	0,16	0,37	0,17	0,37	0,19	0,39	0,18	0,38	0,11	0,31	0,22	0,42	0,10	0,30	
Eğitim																											
İlköğretim ve altı	0,52	0,50	0,54	0,50	0,46	0,50	0,48	0,50	0,52	0,50	0,43	0,50	0,54	0,50	0,57	0,50	0,56	0,50	0,45	0,50	0,56	0,50	0,46	0,50	0,71	0,46	
Lise	0,14	0,35	0,15	0,35	0,11	0,31	0,14	0,35	0,11	0,31	0,10	0,30	0,15	0,36	0,15	0,36	0,13	0,33	0,21	0,41	0,19	0,40	0,28	0,45	0,18	0,39	
Meslek Lisesi	0,11	0,31	0,07	0,26	0,14	0,35	0,10	0,30	0,18	0,39	0,17	0,37	0,09	0,28	0,10	0,31	0,14	0,35	0,17	0,37	0,06	0,24	0,10	0,30	0,06	0,23	
Yüksek okul ve üstü	0,23	0,42	0,24	0,43	0,29	0,45	0,28	0,45	0,19	0,39	0,30	0,46	0,22	0,41	0,17	0,38	0,18	0,38	0,17	0,38	0,19	0,39	0,17	0,37	0,05	0,23	
Aile																											
Çocuk var	0,61	0,49	0,61	0,49	0,47	0,50	0,57	0,49	0,55	0,50	0,63	0,48	0,65	0,48	0,65	0,48	0,55	0,50	0,66	0,47	0,67	0,47	0,74	0,44	0,78	0,41	
Çocuk yok	0,39	0,49	0,39	0,49	0,53	0,50	0,43	0,49	0,45	0,50	0,37	0,48	0,35	0,48	0,35	0,48	0,45	0,50	0,34	0,47	0,33	0,47	0,26	0,44	0,22	0,41	
Hanehalkı fert sayısı	3,95	1,59	3,94	1,40	3,28	1,38	3,52	1,35	3,86	1,49	3,94	1,60	3,93	1,63	4,54	1,84	4,07	1,47	4,07	1,39	4,78	1,87	4,81	2,30	5,26	2,07	
İstihdam																											
Hizmet	0,68	0,47	0,64	0,48	0,66	0,47	0,71	0,45	0,64	0,48	0,71	0,46	0,69	0,46	0,61	0,49	0,76	0,43	0,70	0,46	0,83	0,38	0,74	0,44	0,70	0,46	
İnşaat	0,09	0,29	0,06	0,24	0,18	0,38	0,08	0,27	0,10	0,30	0,13	0,34	0,11	0,32	0,12	0,32	0,07	0,26	0,08	0,27	0,04	0,21	0,08	0,28	0,08	0,28	
Sanayi	0,23	0,42	0,30	0,46	0,16	0,37	0,21	0,41	0,26	0,44	0,16	0,37	0,19	0,40	0,27	0,44	0,17	0,37	0,22	0,42	0,13	0,34	0,17	0,38	0,22	0,42	
Kayıtlı	0,80	0,40	0,83	0,38	0,79	0,41	0,79	0,41	0,80	0,40	0,80	0,40	0,78	0,41	0,81	0,39	0,78	0,42	0,87	0,34	0,74	0,44	0,72	0,45	0,73	0,45	
Kayıtlı değil	0,20	0,40	0,17	0,38	0,21	0,41	0,21	0,41	0,20	0,40	0,20	0,40	0,22	0,41	0,19	0,39	0,22	0,42	0,13	0,34	0,26	0,44	0,28	0,45	0,27	0,45	
Saat	61,48	15,95	60,57	15,62	62,11	18,59	61,06	16,41	61,50	16,71	60,80	15,26	61,78	17,15	61,87	13,48	65,38	15,93	61,14	11,18	67,53	16,16	63,60	13,20	62,11	14,60	
Finansal Sermaye																											
Yardım var	0,09	0,28	0,06	0,24	0,12	0,32	0,12	0,33	0,07	0,25	0,10	0,29	0,13	0,33	0,06	0,23	0,09	0,29	0,06	0,24	0,08	0,27	0,09	0,28	0,03	0,17	
Yardım yok	0,91	0,28	0,94	0,24	0,88	0,32	0,88	0,33	0,93	0,25	0,90	0,29	0,87	0,33	0,94	0,23	0,91	0,29	0,94	0,24	0,92	0,27	0,91	0,28	0,97	0,17	
Konut var	0,61	0,49	0,63	0,48	0,65	0,48	0,57	0,50	0,64	0,48	0,55	0,50	0,59	0,49	0,69	0,46	0,63	0,48	0,51	0,50	0,65	0,48	0,73	0,44	0,65	0,48	
Konut yok	0,39	0,49	0,37	0,48	0,35	0,48	0,43	0,50	0,36	0,48	0,45	0,50	0,41	0,49	0,31	0,46	0,37	0,48	0,49	0,50	0,35	0,48	0,27	0,44	0,35	0,48	
Menkul geliri var	0,60	0,49	0,64	0,48	0,61	0,49	0,61	0,49	0,57	0,50	0,59	0,49	0,54	0,50	0,59	0,49	0,62	0,49	0,51	0,50	0,52	0,50	0,61	0,49	0,48	0,50	
Menkul geliri yok	0,40	0,49	0,36	0,48	0,39	0,49	0,39	0,49	0,43	0,50	0,41	0,49	0,46	0,50	0,41	0,49	0,38	0,49	0,49	0,50	0,48	0,50	0,39	0,49	0,52	0,50	
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,02	0,14	0,01	0,08	0,01	0,10	0,02	0,15	0,02	0,13	0,02	0,14	0,03	0,16	0,03	0,18	0,04	0,20	0,02	0,13	0,05	0,21	0,03	0,18	0,06	0,24	
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,05	0,22	0,02	0,14	0,06	0,24	0,05	0,23	0,05	0,21	0,05	0,23	0,09	0,29	0,07	0,25	0,05	0,22	0,05	0,21	0,08	0,28	0,10	0,30	0,13	0,33	
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,11	0,31	0,07	0,26	0,12	0,33	0,10	0,30	0,09	0,29	0,10	0,30	0,16	0,37	0,14	0,35	0,15	0,36	0,13	0,34	0,12	0,33	0,11	0,31	0,23	0,42	
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,20	0,40	0,17	0,38	0,24	0,43	0,18	0,39	0,20	0,40	0,18	0,39	0,20	0,40	0,25	0,44	0,22	0,41	0,24	0,43	0,19	0,39	0,22	0,42	0,23	0,42	
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,62	0,49	0,73	0,44	0,56	0,50	0,64	0,48	0,64	0,48	0,64	0,48	0,64	0,52	0,50	0,50	0,54	0,50	0,57	0,50	0,56	0,50	0,54	0,50	0,35	0,48	
Yıl																											
2006	0,08	0,28	0,09	0,29	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,27	0,09	0,28	0,06	0,24	0,09	0,28	0,10	0,30	0,08	0,26	0,13	0,34	0,11	0,32	0,07	0,26	
2007	0,08	0,27	0,09	0,28	0,07	0,26	0,07	0,26	0,10	0,30	0,07	0,26	0,06	0,25	0,06	0,24	0,08	0,28	0,09	0,29	0,16	0,37	0,10	0,30	0,04	0,20	
2008	0,08	0,27	0,08	0,27	0,05	0,22	0,08	0,26	0,10	0,29	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,23	0,10	0,30	0,10	0,30	0,11	0,31	0,09	0,29	0,06	0,25	
2009	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,25	0,09	0,29	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	0,10	0,29	0,08	0,27	0,08	0,28	0,09	0,28	0,06	0,24	
2010	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,25	0,08	0,28	0,06	0,24	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,25	0,06	0,24	0,08	0,27	0,07	0,25	
2011	0,07	0,26	0,08	0,26	0,06	0,24	0,08	0,27	0,06	0,23	0,07	0,26	0,07	0,25	0,09	0,28	0,07	0,26	0,08	0,28	0,05	0,23	0,06	0,24	0,05	0,22	
2012	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,06	0,24	0,10	0,31	0,07	0,25	0,09	0,29	0,03	0,17	0,06	0,23	0,08	0,26	
2013	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,26	0,07	0,26	0,07	0,25	0,08	0,27	0,08	0,26	0,08	0,27	0,03	0,16	0,06	0,24	0,08	0,27	
2014	0,07	0,26	0,08	0,26	0,08	0,28	0,07	0,25	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,25	0,04	0,20	0,07	0,26	0,09	0,28	
2015	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,29	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,26	0,05	0,22	0,08	0,27	0,09	0,29	
2016	0,08	0,27	0,08	0,26	0,09	0,28	0,09	0,29	0,07	0,25	0,08	0,28	0,10	0,30	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,26	0,09	0,28	0,06	0,24	0,09	0,29	
2017	0,08	0,28	0,08	0,27	0,10	0,30	0,08	0,28	0,07	0,26	0,08																

EK-F. Betimleyici İstatistikler, Kendi Hesabına Çalışanlar

	Türkiye		TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC		
Gözlem sayısı	22.848		2.422		1.739		3.121		1.747		1.984		2.883		1.467		1.785		789		1.265		1.525		2.121		
Ağırlıklı gözlem sayısı	28.269.962		5.444.193		1.608.129		4.244.274		2.430.354		2.691.928		4.090.608		1.346.163		1.534.381		936.614		613.595		1.141.529		2.188.196		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Demografik Özellikler																											
Kadın	0,16	0,37	0,23	0,42	0,18	0,38	0,15	0,36	0,22	0,41	0,17	0,37	0,18	0,39	0,10	0,30	0,16	0,37	0,07	0,26	0,11	0,31	0,09	0,28	0,06	0,23	
Yaş	41,65	11,46	41,29	10,78	42,91	12,19	42,10	11,57	42,23	11,30	41,79	11,34	42,08	11,75	40,68	11,15	42,54	12,05	41,02	11,27	41,96	12,48	39,93	11,41	40,23	11,41	
Sağlık-Çok iyi	0,09	0,28	0,07	0,26	0,08	0,27	0,12	0,32	0,09	0,29	0,05	0,21	0,08	0,27	0,14	0,34	0,09	0,28	0,12	0,33	0,19	0,39	0,10	0,31	0,08	0,28	
Sağlık-İyi	0,63	0,48	0,68	0,47	0,64	0,48	0,64	0,48	0,62	0,48	0,69	0,46	0,59	0,49	0,58	0,49	0,60	0,49	0,60	0,49	0,52	0,50	0,57	0,49	0,58	0,49	
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,22	0,41	0,21	0,41	0,22	0,41	0,19	0,39	0,21	0,41	0,21	0,41	0,24	0,43	0,21	0,41	0,24	0,43	0,18	0,39	0,20	0,40	0,23	0,42	0,22	0,41	
Sağlık-Kötü	0,06	0,24	0,04	0,20	0,06	0,23	0,05	0,22	0,06	0,24	0,05	0,21	0,08	0,27	0,07	0,25	0,07	0,25	0,09	0,29	0,08	0,28	0,09	0,28	0,11	0,31	
Sağlık-Çok kötü	0,01	0,07	0,00	0,06	0,01	0,08	0,00	0,05	0,01	0,09	0,01	0,08	0,01	0,09	0,00	0,05	0,00	0,07	0,01	0,09	0,00	0,06	0,01	0,07	0,00	0,06	
Evli	0,84	0,37	0,82	0,39	0,81	0,39	0,83	0,37	0,83	0,38	0,83	0,37	0,84	0,37	0,89	0,31	0,84	0,37	0,83	0,37	0,86	0,35	0,84	0,37	0,88	0,32	
Evli değil	0,16	0,37	0,18	0,39	0,19	0,39	0,17	0,37	0,17	0,38	0,17	0,37	0,16	0,37	0,11	0,31	0,16	0,37	0,17	0,37	0,14	0,35	0,16	0,37	0,12	0,32	
Hanehalkı sorumlusu	0,72	0,45	0,68	0,47	0,72	0,45	0,74	0,44	0,68	0,47	0,69	0,46	0,74	0,44	0,72	0,45	0,70	0,46	0,71	0,45	0,70	0,46	0,74	0,44	0,77	0,42	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,28	0,45	0,32	0,47	0,28	0,45	0,26	0,44	0,32	0,47	0,31	0,46	0,26	0,44	0,28	0,45	0,30	0,46	0,29	0,45	0,30	0,46	0,26	0,44	0,23	0,42	
Eğitim																											
İlköğretim ve altı	0,71	0,45	0,67	0,47	0,74	0,44	0,72	0,45	0,71	0,46	0,66	0,47	0,71	0,45	0,71	0,45	0,75	0,43	0,64	0,48	0,73	0,45	0,73	0,45	0,79	0,41	
Lise	0,11	0,31	0,11	0,31	0,09	0,28	0,08	0,26	0,08	0,27	0,10	0,31	0,13	0,33	0,14	0,34	0,10	0,30	0,19	0,39	0,17	0,38	0,16	0,37	0,14	0,34	
Meslek Lisesi	0,09	0,28	0,08	0,26	0,10	0,30	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,30	0,09	0,28	0,10	0,30	0,13	0,34	0,05	0,22	0,06	0,24	0,03	0,18	0,04	0,19	
Yüksek okul ve üstü	0,10	0,29	0,15	0,36	0,08	0,27	0,11	0,31	0,11	0,31	0,13	0,34	0,07	0,26	0,07	0,25	0,05	0,21	0,05	0,21	0,05	0,22	0,06	0,23	0,04	0,19	
Aile																											
Çocuk var	0,58	0,49	0,54	0,50	0,49	0,50	0,51	0,50	0,51	0,50	0,57	0,50	0,61	0,49	0,65	0,48	0,56	0,50	0,58	0,49	0,70	0,46	0,73	0,45	0,77	0,42	
Çocuk yok	0,42	0,49	0,46	0,50	0,51	0,50	0,49	0,50	0,49	0,50	0,43	0,50	0,39	0,49	0,35	0,48	0,44	0,50	0,42	0,49	0,30	0,46	0,27	0,45	0,23	0,42	
Hanehalkı fert sayısı	4,25	1,93	3,97	1,54	3,57	1,44	3,66	1,52	3,91	1,51	4,12	1,54	4,10	1,67	4,65	2,25	4,25	1,93	4,46	1,90	5,49	2,19	5,84	2,80	5,89	2,59	
İstihdam																											
Hizmet	0,79	0,41	0,77	0,42	0,78	0,42	0,78	0,41	0,77	0,42	0,78	0,41	0,79	0,41	0,80	0,40	0,73	0,44	0,86	0,35	0,85	0,36	0,83	0,38	0,84	0,37	
İnşaat	0,06	0,24	0,09	0,28	0,06	0,23	0,06	0,24	0,06	0,24	0,05	0,21	0,06	0,23	0,05	0,22	0,07	0,25	0,06	0,25	0,03	0,16	0,06	0,24	0,04	0,19	
Sanayi	0,15	0,36	0,14	0,35	0,16	0,37	0,16	0,36	0,17	0,37	0,17	0,38	0,15	0,36	0,14	0,35	0,20	0,40	0,08	0,26	0,13	0,33	0,11	0,32	0,12	0,33	
Kayıtlı	0,46	0,50	0,46	0,50	0,46	0,50	0,48	0,50	0,43	0,50	0,49	0,50	0,46	0,50	0,54	0,50	0,46	0,50	0,58	0,49	0,39	0,49	0,39	0,49	0,34	0,47	
Kayıtlı değil	0,54	0,50	0,54	0,50	0,54	0,50	0,52	0,50	0,57	0,50	0,51	0,50	0,54	0,50	0,46	0,50	0,54	0,50	0,42	0,49	0,61	0,49	0,61	0,49	0,66	0,47	
Saat	55,12	21,49	52,24	22,12	55,56	23,53	55,44	22,38	52,98	22,84	54,97	21,13	54,73	22,60	58,88	19,19	55,52	21,72	58,56	15,15	56,35	19,07	55,88	18,01	59,82	17,36	
Finansal Sermaye																											
Yardım var	0,15	0,35	0,12	0,33	0,15	0,36	0,17	0,38	0,14	0,34	0,15	0,36	0,18	0,38	0,14	0,35	0,18	0,39	0,14	0,34	0,11	0,31	0,16	0,36	0,09	0,29	
Yardım yok	0,85	0,35	0,88	0,33	0,85	0,36	0,83	0,38	0,86	0,34	0,85	0,36	0,82	0,38	0,86	0,35	0,82	0,39	0,86	0,34	0,89	0,31	0,84	0,36	0,91	0,29	
Konut var	0,58	0,49	0,51	0,50	0,62	0,49	0,51	0,50	0,55	0,50	0,58	0,49	0,59	0,49	0,66	0,47	0,60	0,49	0,58	0,49	0,77	0,42	0,70	0,46	0,65	0,48	
Konut yok	0,42	0,49	0,49	0,50	0,38	0,49	0,49	0,50	0,45	0,50	0,42	0,49	0,41	0,49	0,34	0,47	0,40	0,49	0,42	0,49	0,23	0,42	0,30	0,46	0,35	0,48	
Menkul geliri var	0,46	0,50	0,50	0,50	0,46	0,50	0,45	0,50	0,45	0,50	0,48	0,50	0,45	0,50	0,46	0,50	0,45	0,50	0,47	0,50	0,46	0,50	0,43	0,49	0,42	0,49	
Menkul geliri yok	0,54	0,50	0,50	0,50	0,54	0,50	0,55	0,50	0,55	0,50	0,52	0,50	0,55	0,50	0,54	0,50	0,55	0,50	0,53	0,50	0,54	0,50	0,57	0,49	0,58	0,49	
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,10	0,31	0,05	0,22	0,14	0,35	0,11	0,31	0,07	0,26	0,07	0,26	0,14	0,34	0,11	0,31	0,10	0,30	0,05	0,21	0,14	0,35	0,15	0,36	0,21	0,41	
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,16	0,36	0,10	0,29	0,17	0,38	0,16	0,36	0,13	0,34	0,14	0,34	0,20	0,40	0,16	0,37	0,17	0,38	0,11	0,32	0,18	0,39	0,20	0,40	0,26	0,44	
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,21	0,40	0,16	0,37	0,21	0,40	0,22	0,41	0,21	0,41	0,19	0,39	0,23	0,42	0,24	0,43	0,22	0,41	0,22	0,42	0,20	0,40	0,24	0,43	0,21	0,41	
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,24	0,43	0,25	0,43	0,23	0,42	0,25	0,44	0,26	0,44	0,25	0,43	0,22	0,41	0,24	0,43	0,26	0,44	0,29	0,45	0,22	0,41	0,22	0,41	0,18	0,38	
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,29	0,45	0,44	0,50	0,25	0,43	0,26	0,44	0,33	0,47	0,35	0,48	0,20	0,40	0,26	0,44	0,25	0,43	0,33	0,47	0,25	0,44	0,20	0,40	0,14	0,35	
Yıl																											
2006	0,06	0,24	0,05	0,22	0,06	0,24	0,08	0,26	0,07	0,25	0,05	0,23	0,06	0,24	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,25	0,07	0,26	0,05	0,23	
2007	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,26	0,05	0,22	0,06	0,23	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,26	0,10	0,30	0,06	0,23	
2008	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,26	0,07	0,26	0,06	0,23	0,07	0,25	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,28	0,10	0,30	0,08	0,27	0,10	0,29	0,07	0,26	
2009	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,25	0,09	0,28	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,29	0,09	0,28	
2010	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,28	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,09	0,29	0,09	0,28	0,07	0,25	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,28	
2011	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,28	0,09	0,29	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	
2012	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,28	0,08	0,28	0,07	0,25	0,06	0,24	0,05	0,23	0,07	0,25	0,08	0,27	
2013	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,26	0,09	0,28	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,06	0,25	0,07				

EK-G. Betimleyici İstatistikler, Ücretliler

	Türkiye		TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC		
Gözlem sayısı	160.940		22.084		9.801		21.309		16.551		16.242		17.008		9.735		12.078		5.243		7.708		9.752		13.429		
Ağırlıklı gözlem sayısı	207.052.064		50.731.340		9.108.184		28.577.942		23.433.522		22.512.994		23.872.996		8.733.059		10.283.244		5.882.628		3.607.263		6.869.311		13.439.578		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Demografik Özellikler																											
Kadın	0,25	0,44	0,29	0,45	0,27	0,44	0,30	0,46	0,26	0,44	0,26	0,44	0,25	0,43	0,19	0,39	0,24	0,42	0,25	0,43	0,17	0,38	0,14	0,35	0,15	0,35	
Yaş	34,69	10,48	34,06	10,27	35,04	10,38	35,32	10,52	34,57	10,42	35,30	10,54	35,27	10,57	34,75	10,36	35,68	10,65	35,52	10,52	34,32	10,57	34,10	10,85	32,94	10,47	
Sağlık-Çok iyi	0,12	0,33	0,10	0,30	0,10	0,30	0,17	0,38	0,12	0,33	0,09	0,29	0,11	0,32	0,14	0,35	0,13	0,33	0,18	0,39	0,25	0,43	0,14	0,35	0,11	0,31	
Sağlık-İyi	0,70	0,46	0,74	0,44	0,73	0,45	0,64	0,48	0,71	0,45	0,75	0,43	0,67	0,47	0,66	0,47	0,67	0,47	0,63	0,48	0,58	0,49	0,64	0,48	0,67	0,47	
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,15	0,35	0,13	0,34	0,14	0,34	0,15	0,36	0,14	0,35	0,13	0,34	0,17	0,38	0,15	0,36	0,16	0,37	0,14	0,35	0,13	0,34	0,16	0,37	0,15	0,36	
Sağlık-Kötü	0,03	0,18	0,02	0,14	0,03	0,18	0,03	0,17	0,03	0,17	0,03	0,17	0,04	0,05	0,04	0,19	0,04	0,20	0,04	0,21	0,05	0,21	0,06	0,23	0,07	0,25	
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,04	0,00	0,03	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,05	0,00	0,05	0,00	0,03	0,00	0,04	0,00	0,05	0,00	0,04	0,00	0,05	
Evli	0,68	0,47	0,62	0,48	0,70	0,46	0,69	0,46	0,68	0,47	0,70	0,46	0,70	0,46	0,74	0,44	0,73	0,44	0,70	0,46	0,69	0,46	0,69	0,46	0,68	0,47	
Evli değil	0,32	0,47	0,38	0,48	0,30	0,46	0,31	0,46	0,32	0,47	0,30	0,46	0,30	0,46	0,26	0,44	0,27	0,44	0,30	0,46	0,31	0,46	0,31	0,46	0,32	0,47	
Hanehalkı sorumlusu	0,53	0,50	0,49	0,50	0,55	0,50	0,53	0,50	0,52	0,50	0,55	0,50	0,56	0,50	0,58	0,49	0,55	0,50	0,52	0,50	0,55	0,50	0,55	0,50	0,54	0,50	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,47	0,50	0,51	0,50	0,45	0,50	0,47	0,50	0,48	0,50	0,45	0,50	0,44	0,50	0,42	0,49	0,45	0,50	0,48	0,50	0,45	0,50	0,45	0,50	0,46	0,50	
Eğitim																											
İlköğretim ve altı	0,51	0,50	0,52	0,50	0,51	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,41	0,49	0,51	0,50	0,50	0,50	0,52	0,50	0,45	0,50	0,50	0,55	0,50	0,64	0,48	0,48	
Lise	0,12	0,33	0,13	0,34	0,11	0,31	0,11	0,31	0,10	0,31	0,12	0,33	0,14	0,34	0,13	0,34	0,10	0,30	0,13	0,33	0,15	0,35	0,15	0,36	0,13	0,33	
Meslek Lisesi	0,12	0,33	0,10	0,31	0,17	0,37	0,14	0,34	0,18	0,38	0,14	0,34	0,11	0,31	0,12	0,32	0,15	0,36	0,14	0,35	0,11	0,31	0,07	0,26	0,06	0,23	
Yüksek okul ve üstü	0,25	0,43	0,24	0,43	0,21	0,41	0,26	0,44	0,22	0,41	0,33	0,47	0,24	0,43	0,25	0,43	0,23	0,42	0,28	0,45	0,25	0,43	0,23	0,42	0,17	0,38	
Aile																											
Çocuk var	0,57	0,50	0,52	0,50	0,53	0,50	0,52	0,50	0,54	0,50	0,56	0,50	0,60	0,49	0,66	0,47	0,58	0,49	0,57	0,49	0,68	0,47	0,69	0,46	0,74	0,44	
Çocuk yok	0,43	0,50	0,48	0,50	0,47	0,50	0,48	0,50	0,46	0,50	0,44	0,50	0,40	0,49	0,34	0,47	0,42	0,49	0,43	0,49	0,32	0,47	0,31	0,46	0,26	0,44	
Hanehalkı fert sayısı	4,15	1,86	4,04	1,77	3,63	1,45	3,67	1,49	4,00	1,68	3,87	1,45	4,01	1,62	4,30	1,62	4,17	1,78	4,17	1,69	5,03	2,29	5,62	2,76	5,72	2,64	
İstihdam																											
Hizmet	0,63	0,48	0,61	0,49	0,54	0,50	0,62	0,49	0,50	0,50	0,72	0,45	0,69	0,46	0,63	0,48	0,66	0,47	0,70	0,46	0,73	0,44	0,66	0,47	0,62	0,49	
İnşaat	0,10	0,30	0,06	0,23	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,11	0,32	0,14	0,35	0,13	0,34	0,14	0,35	0,19	0,39	0,21	0,41	0,16	0,37	
Sanayi	0,28	0,45	0,33	0,47	0,37	0,48	0,30	0,46	0,43	0,49	0,20	0,40	0,20	0,40	0,23	0,42	0,21	0,41	0,16	0,37	0,08	0,27	0,13	0,34	0,23	0,42	
Kayıtlı	0,78	0,42	0,81	0,39	0,80	0,40	0,81	0,39	0,83	0,37	0,83	0,38	0,73	0,44	0,78	0,41	0,76	0,42	0,79	0,41	0,72	0,45	0,63	0,48	0,59	0,49	
Kayıtlı değil	0,22	0,42	0,19	0,39	0,20	0,40	0,19	0,39	0,17	0,37	0,17	0,38	0,27	0,44	0,22	0,41	0,24	0,42	0,21	0,41	0,28	0,45	0,37	0,48	0,41	0,49	
Saat	51,14	13,99	51,97	12,80	50,48	14,60	50,47	13,89	49,63	12,82	49,22	14,09	51,50	15,58	50,93	14,04	51,54	15,16	51,60	13,92	52,70	15,16	52,00	14,44	53,90	14,48	
Finansal Sermaye																											
Yardım var	0,13	0,34	0,10	0,30	0,15	0,36	0,18	0,38	0,11	0,31	0,13	0,34	0,16	0,37	0,16	0,36	0,18	0,38	0,12	0,33	0,09	0,29	0,14	0,35	0,10	0,30	
Yardım yok	0,87	0,34	0,90	0,30	0,85	0,36	0,82	0,38	0,89	0,31	0,87	0,34	0,84	0,37	0,84	0,36	0,82	0,38	0,88	0,33	0,91	0,29	0,86	0,35	0,90	0,30	
Konut var	0,51	0,50	0,49	0,50	0,50	0,50	0,48	0,50	0,50	0,50	0,52	0,50	0,51	0,50	0,56	0,50	0,52	0,50	0,51	0,50	0,60	0,49	0,65	0,48	0,58	0,49	
Konut yok	0,49	0,50	0,51	0,50	0,50	0,50	0,52	0,50	0,50	0,50	0,48	0,50	0,49	0,50	0,44	0,50	0,48	0,50	0,49	0,50	0,40	0,49	0,35	0,48	0,42	0,49	
Menkul geliri var	0,44	0,50	0,47	0,50	0,44	0,50	0,45	0,50	0,44	0,50	0,48	0,50	0,41	0,49	0,41	0,49	0,43	0,50	0,41	0,49	0,39	0,49	0,38	0,48	0,37	0,48	
Menkul geliri yok	0,56	0,50	0,53	0,50	0,56	0,50	0,55	0,50	0,56	0,50	0,52	0,50	0,59	0,49	0,59	0,49	0,57	0,50	0,59	0,49	0,61	0,49	0,62	0,48	0,63	0,48	
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,07	0,26	0,03	0,16	0,08	0,27	0,07	0,26	0,04	0,20	0,05	0,22	0,12	0,32	0,10	0,30	0,09	0,28	0,07	0,25	0,12	0,32	0,15	0,35	0,20	0,40	
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,13	0,34	0,08	0,28	0,15	0,35	0,13	0,34	0,12	0,33	0,12	0,32	0,18	0,39	0,15	0,36	0,15	0,35	0,13	0,34	0,15	0,36	0,19	0,39	0,22	0,41	
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,19	0,39	0,16	0,37	0,20	0,40	0,20	0,40	0,19	0,40	0,17	0,38	0,21	0,40	0,21	0,41	0,21	0,41	0,20	0,40	0,19	0,39	0,20	0,40	0,21	0,40	
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,26	0,44	0,27	0,44	0,28	0,45	0,26	0,44	0,29	0,45	0,25	0,43	0,22	0,42	0,25	0,43	0,28	0,45	0,26	0,44	0,24	0,43	0,24	0,43	0,20	0,40	
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,35	0,48	0,46	0,50	0,29	0,46	0,34	0,47	0,36	0,48	0,41	0,49	0,27	0,44	0,29	0,45	0,28	0,45	0,34	0,47	0,30	0,46	0,23	0,42	0,17	0,38	
Yıl																											
2006	0,06	0,24	0,06	0,24	0,07	0,25	0,06	0,23	0,06	0,24	0,05	0,23	0,06	0,23	0,06	0,24	0,07	0,26	0,06	0,24	0,06	0,24	0,05	0,22	0,05	0,22	
2007	0,06	0,24	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,23	0,06	0,23	
2008	0,07	0,25	0,06	0,25	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,25	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	
2009	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,25	0,06	0,25	0,06	0,25	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	
2010	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,25	0,07	0,26	0,06	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,25	0,06	0,25	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,25	
2011	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,26	0,07	0,25	
2012	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,08	0,27	
2013	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,28	0,08										

EK-H. Betimleyici İstatistikler, Ücretsiz Aile İşçileri

	Türkiye		TR1		TR2		TR3		TR4		TR5		TR6		TR7		TR8		TR9		TRA		TRB		TRC	
Gözlem sayısı	4.861		351		507		972		343		368		695		300		510		117		199		235		264	
Ağırlıklı gözlem sayısı	6.358.026		833.063		472.716		1.268.509		544.333		600.031		999.328		302.539		531.633		152.716		114.010		223.108		316.039	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Demografik Özellikler																										
Kadın	0,40	0,49	0,40	0,49	0,49	0,50	0,51	0,50	0,34	0,47	0,30	0,46	0,52	0,50	0,19	0,39	0,35	0,48	0,33	0,47	0,16	0,37	0,18	0,39	0,27	0,45
Yaş	34,01	14,42	36,30	14,41	36,13	15,31	35,67	14,25	35,32	14,85	30,98	12,44	34,61	14,35	28,98	13,46	37,34	15,67	34,08	16,00	26,24	9,97	27,61	10,59	26,23	11,14
Sağlık-Çok iyi	0,15	0,35	0,08	0,27	0,10	0,30	0,20	0,40	0,16	0,37	0,08	0,27	0,10	0,30	0,20	0,40	0,19	0,40	0,19	0,39	0,30	0,46	0,26	0,44	0,12	0,33
Sağlık-İyi	0,64	0,48	0,71	0,46	0,66	0,47	0,60	0,49	0,59	0,49	0,78	0,42	0,64	0,48	0,64	0,48	0,52	0,50	0,55	0,50	0,61	0,49	0,54	0,50	0,72	0,45
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,16	0,36	0,18	0,39	0,17	0,38	0,15	0,35	0,20	0,40	0,12	0,32	0,18	0,39	0,09	0,29	0,22	0,41	0,13	0,33	0,05	0,22	0,12	0,32	0,10	0,30
Sağlık-Kötü	0,05	0,22	0,03	0,17	0,06	0,23	0,05	0,21	0,05	0,22	0,03	0,17	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	0,12	0,33	0,03	0,18	0,09	0,28	0,06	0,23
Sağlık-Çok kötü	0,00	0,06	0,00	0,00	0,01	0,10	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,08	0,00	0,00	0,00	0,05	0,01	0,08	0,00	0,07	0,00	0,05	0,00	0,07
Evli	0,55	0,50	0,57	0,50	0,61	0,49	0,63	0,48	0,52	0,50	0,52	0,50	0,61	0,49	0,39	0,49	0,64	0,48	0,45	0,50	0,31	0,46	0,37	0,48	0,30	0,46
Evli değil	0,45	0,50	0,43	0,50	0,39	0,49	0,37	0,48	0,48	0,50	0,48	0,50	0,39	0,49	0,61	0,49	0,36	0,48	0,55	0,50	0,69	0,46	0,63	0,48	0,70	0,46
Hanehalkı sorumlusu	0,14	0,35	0,17	0,38	0,13	0,34	0,15	0,36	0,18	0,38	0,10	0,30	0,14	0,34	0,10	0,30	0,22	0,41	0,11	0,31	0,07	0,25	0,08	0,27	0,02	0,13
Hanehalkı sorumlusu değil	0,86	0,35	0,83	0,38	0,87	0,34	0,85	0,36	0,82	0,38	0,90	0,30	0,86	0,34	0,90	0,30	0,78	0,41	0,89	0,31	0,93	0,25	0,92	0,27	0,98	0,13
Eğitim																										
İlköğretim ve altı	0,66	0,47	0,68	0,47	0,66	0,47	0,67	0,47	0,63	0,48	0,55	0,50	0,74	0,44	0,65	0,48	0,71	0,45	0,63	0,49	0,57	0,50	0,53	0,50	0,73	0,44
Lise	0,16	0,36	0,19	0,39	0,16	0,36	0,10	0,31	0,11	0,31	0,18	0,38	0,13	0,34	0,19	0,39	0,12	0,33	0,26	0,44	0,19	0,39	0,39	0,49	0,22	0,41
Meslek Lisesi	0,10	0,29	0,03	0,18	0,11	0,31	0,12	0,32	0,13	0,34	0,16	0,37	0,09	0,28	0,09	0,29	0,08	0,28	0,06	0,24	0,20	0,40	0,05	0,22	0,02	0,13
Yüksek okul ve üstü	0,08	0,28	0,09	0,29	0,07	0,26	0,11	0,31	0,14	0,35	0,11	0,31	0,05	0,21	0,07	0,26	0,08	0,27	0,05	0,23	0,05	0,21	0,03	0,18	0,03	0,17
Aile																										
Çocuk var	0,52	0,50	0,45	0,50	0,38	0,49	0,46	0,50	0,44	0,50	0,61	0,49	0,60	0,49	0,60	0,49	0,52	0,50	0,37	0,48	0,58	0,49	0,74	0,44	0,71	0,45
Çocuk yok	0,48	0,50	0,55	0,50	0,62	0,49	0,54	0,50	0,56	0,50	0,39	0,49	0,40	0,49	0,40	0,49	0,48	0,50	0,63	0,48	0,42	0,49	0,26	0,44	0,29	0,45
Hanehalkı fert sayısı	4,92	2,35	4,59	1,79	4,04	1,60	4,21	1,78	4,47	1,76	5,14	2,10	4,68	1,79	6,46	3,64	4,99	2,47	4,56	1,98	6,00	2,17	7,69	3,78	7,41	2,71
İstihdam																										
Hizmet	0,80	0,40	0,82	0,39	0,79	0,41	0,80	0,40	0,75	0,43	0,78	0,41	0,81	0,39	0,78	0,42	0,80	0,40	0,81	0,40	0,89	0,31	0,79	0,41	0,79	0,41
İnşaat	0,04	0,19	0,01	0,10	0,03	0,18	0,03	0,17	0,06	0,23	0,05	0,21	0,04	0,19	0,06	0,24	0,04	0,18	0,06	0,24	0,03	0,18	0,06	0,23	0,05	0,22
Sanayi	0,17	0,37	0,17	0,38	0,18	0,39	0,17	0,37	0,19	0,40	0,17	0,38	0,15	0,36	0,16	0,37	0,16	0,37	0,13	0,34	0,08	0,27	0,16	0,36	0,16	0,37
Kayıtlı	0,22	0,41	0,31	0,46	0,23	0,42	0,24	0,43	0,26	0,44	0,28	0,45	0,12	0,32	0,18	0,39	0,18	0,38	0,22	0,42	0,11	0,31	0,13	0,34	0,14	0,35
Kayıtlı değil	0,78	0,41	0,69	0,46	0,77	0,42	0,76	0,43	0,74	0,44	0,72	0,45	0,88	0,32	0,82	0,39	0,82	0,38	0,78	0,42	0,89	0,31	0,87	0,34	0,86	0,35
Saat	49,15	21,44	50,32	21,14	49,01	25,22	46,41	21,60	47,45	22,76	54,12	18,85	46,54	22,22	56,54	20,32	46,24	21,47	49,39	16,92	53,46	20,53	52,71	17,76	52,68	15,84
Finansal Sermaye																										
Yardım var	0,10	0,30	0,08	0,27	0,10	0,30	0,13	0,34	0,08	0,27	0,09	0,28	0,13	0,34	0,07	0,25	0,15	0,35	0,09	0,29	0,06	0,23	0,09	0,29	0,01	0,12
Yardım yok	0,90	0,30	0,92	0,27	0,90	0,30	0,87	0,34	0,92	0,27	0,91	0,28	0,87	0,34	0,93	0,25	0,85	0,35	0,91	0,29	0,94	0,23	0,91	0,29	0,99	0,12
Konut var	0,66	0,47	0,69	0,46	0,68	0,47	0,56	0,50	0,67	0,47	0,64	0,48	0,63	0,48	0,70	0,46	0,71	0,45	0,63	0,49	0,77	0,42	0,82	0,38	0,85	0,35
Konut yok	0,34	0,47	0,31	0,46	0,32	0,47	0,44	0,50	0,33	0,47	0,36	0,48	0,37	0,48	0,30	0,46	0,29	0,45	0,37	0,49	0,23	0,42	0,18	0,38	0,15	0,35
Menkul geliri var	0,55	0,50	0,58	0,49	0,55	0,50	0,54	0,50	0,60	0,49	0,57	0,50	0,49	0,50	0,52	0,50	0,52	0,50	0,52	0,50	0,50	0,50	0,68	0,47	0,57	0,50
Menkul geliri yok	0,45	0,50	0,42	0,49	0,45	0,50	0,46	0,50	0,40	0,49	0,43	0,50	0,51	0,50	0,48	0,50	0,48	0,50	0,48	0,50	0,50	0,50	0,32	0,47	0,43	0,50
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,06	0,23	0,01	0,12	0,09	0,29	0,04	0,20	0,03	0,18	0,06	0,24	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,25	0,04	0,19	0,03	0,18	0,08	0,26	0,10	0,31
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,10	0,31	0,04	0,20	0,10	0,31	0,10	0,30	0,10	0,30	0,09	0,29	0,12	0,32	0,17	0,37	0,13	0,33	0,08	0,27	0,10	0,31	0,12	0,32	0,18	0,39
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,18	0,39	0,11	0,32	0,17	0,37	0,21	0,41	0,16	0,37	0,17	0,38	0,22	0,41	0,17	0,38	0,20	0,40	0,15	0,36	0,23	0,42	0,18	0,38	0,19	0,39
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,26	0,44	0,20	0,40	0,31	0,46	0,27	0,44	0,24	0,43	0,22	0,41	0,27	0,44	0,24	0,43	0,32	0,47	0,44	0,50	0,21	0,41	0,23	0,42	0,26	0,44
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,40	0,49	0,63	0,48	0,32	0,47	0,38	0,48	0,47	0,50	0,46	0,50	0,31	0,46	0,37	0,48	0,29	0,46	0,30	0,46	0,42	0,50	0,40	0,49	0,26	0,44
Yıl																										
2006	0,08	0,27	0,06	0,25	0,08	0,27	0,09	0,28	0,09	0,28	0,11	0,31	0,05	0,23	0,09	0,28	0,07	0,26	0,08	0,27	0,15	0,35	0,10	0,30	0,04	0,19
2007	0,08	0,27	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,25	0,06	0,24	0,10	0,30	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,26	0,10	0,30	0,16	0,37	0,16	0,37	0,05	0,21
2008	0,07	0,26	0,06	0,23	0,08	0,28	0,07	0,26	0,07	0,25	0,04	0,20	0,09	0,28	0,07	0,25	0,10	0,30	0,13	0,34	0,07	0,26	0,12	0,32	0,05	0,22
2009	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,05	0,23	0,04	0,21	0,10	0,30	0,06	0,25	0,07	0,25	0,11	0,31	0,12	0,33	0,13	0,34	0,15	0,36	0,04	0,19
2010	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,06	0,24	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,28	0,07	0,26	0,10	0,30	0,10	0,31	0,07	0,25	0,06	0,24	0,10	0,31
2011	0,08	0,28	0,07	0,26	0,07	0,25	0,08	0,28	0,09	0,29	0,12	0,33	0,08													

EK-İ. Cinsiyete Göre Betimleyici İstatistikler, Türkiye

	Girişimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretli				Ücretsiz aile işçisi			
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Gözlem sayısı	4.519	28.096			849	8.918			3.670	19.178			40.934	120.006			2.045	2.816		
Ağırlıklı gözlem sayısı	5.805.606	35.898.480			1.179.334	12.254.791			4.626.272	23.643.692			52.687.900	154.364.160			2.538.413	3.819.612		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Demografik Özellikler																				
Yaş	39,80	10,61	41,84	11,31	38,82	9,63	41,59	10,81	40,05	10,84	41,97	11,55	33,28	10,13	35,17	10,55	39,28	12,02	30,51	14,82
Sağlık-Çok iyi	0,07	0,26	0,10	0,30	0,09	0,28	0,11	0,32	0,07	0,26	0,09	0,29	0,12	0,33	0,12	0,33	0,08	0,27	0,19	0,39
Sağlık-İyi	0,59	0,49	0,65	0,48	0,69	0,46	0,68	0,46	0,57	0,50	0,64	0,48	0,70	0,46	0,70	0,46	0,63	0,48	0,65	0,48
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,25	0,43	0,19	0,40	0,20	0,40	0,17	0,38	0,27	0,44	0,21	0,40	0,15	0,35	0,15	0,35	0,22	0,41	0,12	0,32
Sağlık-Kötü	0,07	0,26	0,05	0,21	0,02	0,15	0,03	0,16	0,09	0,28	0,06	0,24	0,03	0,18	0,03	0,18	0,07	0,25	0,04	0,20
Sağlık-Çok kötü	0,01	0,09	0,00	0,06	0,00	0,07	0,00	0,04	0,01	0,09	0,00	0,07	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,06	0,00	0,05
Evli	0,73	0,44	0,87	0,34	0,73	0,45	0,89	0,31	0,74	0,44	0,86	0,35	0,58	0,49	0,71	0,45	0,84	0,36	0,36	0,48
Evli değil	0,27	0,44	0,13	0,34	0,27	0,45	0,11	0,31	0,26	0,44	0,14	0,35	0,42	0,49	0,29	0,45	0,16	0,36	0,64	0,48
Hanehalkı sorumlusu	0,21	0,41	0,83	0,37	0,25	0,44	0,86	0,34	0,20	0,40	0,82	0,39	0,13	0,34	0,67	0,47	0,03	0,16	0,21	0,41
Hanehalkı sorumlusu değil	0,79	0,41	0,17	0,37	0,75	0,44	0,14	0,34	0,80	0,40	0,18	0,39	0,87	0,34	0,33	0,47	0,97	0,16	0,79	0,41
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,62	0,48	0,65	0,48	0,36	0,48	0,53	0,50	0,69	0,46	0,71	0,45	0,40	0,49	0,55	0,50	0,75	0,43	0,61	0,49
Lise	0,11	0,31	0,12	0,33	0,17	0,37	0,14	0,35	0,10	0,30	0,11	0,32	0,13	0,33	0,12	0,32	0,10	0,30	0,20	0,40
Meslek Lisesi	0,08	0,27	0,10	0,30	0,07	0,26	0,11	0,32	0,08	0,27	0,09	0,28	0,10	0,31	0,13	0,34	0,08	0,26	0,11	0,31
Yüksek okul ve üstü	0,19	0,39	0,13	0,34	0,40	0,49	0,22	0,41	0,13	0,34	0,09	0,28	0,37	0,48	0,20	0,40	0,08	0,27	0,09	0,28
Aile																				
Çocuk var	0,54	0,50	0,60	0,49	0,53	0,50	0,62	0,49	0,54	0,50	0,59	0,49	0,48	0,50	0,60	0,49	0,57	0,50	0,49	0,50
Çocuk yok	0,46	0,50	0,40	0,49	0,47	0,50	0,38	0,49	0,46	0,50	0,41	0,49	0,52	0,50	0,40	0,49	0,43	0,50	0,51	0,50
Hanehalkı fert sayısı	3,58	1,46	4,24	1,87	3,41	1,32	4,00	1,60	3,62	1,49	4,37	1,98	3,81	1,67	4,26	1,91	4,16	1,63	5,43	2,60
İstihdam																				
Hizmet	0,69	0,46	0,76	0,43	0,83	0,38	0,66	0,47	0,65	0,48	0,81	0,39	0,76	0,43	0,58	0,49	0,82	0,39	0,78	0,41
İnşaat	0,01	0,09	0,08	0,27	0,04	0,19	0,10	0,30	0,00	0,03	0,07	0,26	0,01	0,10	0,13	0,33	0,02	0,13	0,05	0,22
Sanayi	0,30	0,46	0,16	0,36	0,13	0,34	0,24	0,43	0,35	0,48	0,11	0,31	0,23	0,42	0,29	0,45	0,17	0,37	0,17	0,37
Kayıtlı	0,37	0,48	0,60	0,49	0,85	0,36	0,79	0,40	0,24	0,43	0,50	0,50	0,77	0,42	0,78	0,41	0,23	0,42	0,20	0,40
Kayıtlı değil	0,63	0,48	0,40	0,49	0,15	0,36	0,21	0,40	0,76	0,43	0,50	0,50	0,23	0,42	0,22	0,41	0,77	0,42	0,80	0,40
Saat	38,32	22,85	60,22	17,83	53,54	17,92	62,24	15,54	34,44	22,35	59,17	18,83	46,71	14,37	52,65	13,52	42,69	22,25	53,45	19,75
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,21	0,41	0,12	0,32	0,09	0,29	0,09	0,28	0,24	0,43	0,13	0,34	0,13	0,34	0,13	0,34	0,13	0,33	0,09	0,28
Yardım yok	0,79	0,41	0,88	0,32	0,91	0,29	0,91	0,28	0,76	0,43	0,87	0,34	0,87	0,34	0,87	0,34	0,87	0,33	0,91	0,28
Konut var	0,52	0,50	0,60	0,49	0,58	0,49	0,61	0,49	0,50	0,50	0,59	0,49	0,51	0,50	0,52	0,50	0,62	0,49	0,69	0,46
Konut yok	0,48	0,50	0,40	0,49	0,42	0,49	0,39	0,49	0,50	0,50	0,41	0,49	0,49	0,50	0,48	0,50	0,38	0,49	0,31	0,46
Menkul geliri var	0,47	0,50	0,51	0,50	0,60	0,49	0,60	0,49	0,44	0,50	0,47	0,50	0,48	0,50	0,43	0,49	0,51	0,50	0,58	0,49
Menkul geliri yok	0,53	0,50	0,49	0,50	0,40	0,49	0,40	0,49	0,56	0,50	0,53	0,50	0,52	0,50	0,57	0,49	0,49	0,50	0,42	0,49
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,11	0,31	0,07	0,26	0,02	0,12	0,02	0,14	0,13	0,34	0,10	0,30	0,04	0,20	0,09	0,28	0,07	0,25	0,05	0,21
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,14	0,34	0,12	0,33	0,02	0,14	0,06	0,23	0,17	0,37	0,16	0,36	0,08	0,27	0,15	0,36	0,10	0,30	0,11	0,31
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,17	0,38	0,18	0,38	0,07	0,26	0,11	0,32	0,20	0,40	0,21	0,41	0,15	0,36	0,20	0,40	0,19	0,39	0,18	0,38
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,21	0,41	0,23	0,42	0,18	0,38	0,20	0,40	0,22	0,41	0,24	0,43	0,25	0,43	0,26	0,44	0,26	0,44	0,26	0,44
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,37	0,48	0,40	0,49	0,71	0,45	0,61	0,49	0,28	0,45	0,29	0,46	0,47	0,50	0,31	0,46	0,38	0,49	0,41	0,49
Yıl																				
2006	0,05	0,22	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,28	0,05	0,21	0,07	0,25	0,05	0,21	0,06	0,24	0,06	0,23	0,09	0,29
2007	0,05	0,22	0,08	0,26	0,06	0,23	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,26	0,05	0,23	0,07	0,25	0,06	0,25	0,08	0,28
2008	0,06	0,23	0,08	0,27	0,05	0,23	0,08	0,27	0,06	0,23	0,08	0,26	0,06	0,23	0,07	0,25	0,07	0,25	0,08	0,27
2009	0,07	0,26	0,08	0,27	0,05	0,23	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,25	0,08	0,27	0,07	0,26
2010	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,25	0,07	0,26	0,09	0,29	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,27
2011	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,23	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,29
2012	0,08	0,28	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27
2013	0,09	0,28	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,26	0,09	0,29	0,07	0,26	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,26
2014	0,09	0,28	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,26	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,28	0,08	0,27	0,07	0,26
2015	0,09	0,28	0,08	0,27	0,10	0,30	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,27	0,09	0,29	0,08	0,28	0,08	0,28	0,07	0,25
2016	0,09	0,28	0,08	0,27	0,11	0,32	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,28	0,07	0,26
2017	0,08	0,27	0,08	0,27	0,11	0,32	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,28	0,06	0,25
2018	0,08	0,27	0,08	0,27	0,11	0,32	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,28	0,11	0,31	0,09	0,29	0,09	0,29	0,07	0,25

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 kesit veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-J. Cinsiyete Göre Betimleyici İstatistikler, Bölgeler 1. Grup

	Girişimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretli				Ücretsiz aile işçisi			
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Gözlem sayısı	3.400	17.454			697		6.261		2.703		11.193		29.501		73.494		1.589		1.647	
Ağırlıklı gözlem sayısı	4.955.383	26.559.888			1.065.243		9.940.543		3.890.140		16.619.345		43.586.832		114.650.152		2.098.982		2.618.998	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Demografik Özellikler																				
Yaş	40,07	10,55	42,06	11,28	39,13	9,73	41,66	10,88	40,33	10,75	42,29	11,51	33,30	10,00	35,34	10,55	39,61	11,84	31,25	15,08
Sağlık-Çok iyi	0,07	0,25	0,09	0,29	0,08	0,27	0,11	0,31	0,07	0,25	0,09	0,28	0,12	0,32	0,12	0,32	0,08	0,27	0,17	0,37
Sağlık-İyi	0,60	0,49	0,67	0,47	0,69	0,46	0,69	0,46	0,58	0,49	0,66	0,47	0,71	0,46	0,71	0,45	0,64	0,48	0,67	0,47
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,25	0,43	0,19	0,39	0,21	0,40	0,17	0,38	0,27	0,44	0,20	0,40	0,15	0,35	0,14	0,35	0,22	0,42	0,12	0,32
Sağlık-Kötü	0,07	0,25	0,04	0,20	0,02	0,14	0,03	0,16	0,08	0,27	0,05	0,22	0,03	0,17	0,03	0,16	0,06	0,23	0,04	0,20
Sağlık-Çok kötü	0,01	0,08	0,00	0,06	0,00	0,07	0,00	0,05	0,01	0,09	0,00	0,07	0,00	0,04	0,00	0,04	0,00	0,06	0,00	0,05
Evli	0,74	0,44	0,86	0,35	0,73	0,44	0,88	0,33	0,74	0,44	0,85	0,36	0,58	0,49	0,71	0,46	0,86	0,35	0,37	0,48
Evli değil	0,26	0,44	0,14	0,35	0,27	0,44	0,12	0,33	0,26	0,44	0,15	0,36	0,42	0,49	0,29	0,46	0,14	0,35	0,63	0,48
Hanehalkı sorumlu	0,22	0,42	0,84	0,37	0,26	0,44	0,86	0,34	0,21	0,41	0,83	0,38	0,13	0,34	0,67	0,47	0,03	0,16	0,24	0,43
Hanehalkı sorumlu değil	0,78	0,42	0,16	0,37	0,74	0,44	0,14	0,34	0,79	0,41	0,17	0,38	0,87	0,34	0,33	0,47	0,97	0,16	0,76	0,43
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,61	0,49	0,63	0,48	0,36	0,48	0,52	0,50	0,68	0,47	0,70	0,46	0,39	0,49	0,54	0,50	0,74	0,44	0,61	0,49
Lise	0,11	0,31	0,11	0,31	0,16	0,37	0,13	0,34	0,10	0,29	0,10	0,30	0,13	0,34	0,12	0,32	0,10	0,30	0,17	0,38
Meslek Lisesi	0,08	0,27	0,10	0,30	0,07	0,26	0,11	0,32	0,08	0,28	0,09	0,29	0,11	0,31	0,14	0,35	0,08	0,28	0,12	0,32
Yüksek okul ve üstü	0,20	0,40	0,15	0,36	0,41	0,49	0,23	0,42	0,15	0,35	0,11	0,31	0,37	0,48	0,21	0,41	0,08	0,27	0,10	0,30
Aile																				
Çocuk var	0,52	0,50	0,57	0,49	0,52	0,50	0,60	0,49	0,52	0,50	0,55	0,50	0,47	0,50	0,57	0,50	0,56	0,50	0,45	0,50
Çocuk yok	0,48	0,50	0,43	0,49	0,48	0,50	0,40	0,49	0,48	0,50	0,45	0,50	0,53	0,50	0,43	0,50	0,44	0,50	0,55	0,50
Hanehalkı fert sayısı	3,47	1,38	3,96	1,55	3,38	1,34	3,86	1,49	3,49	1,39	4,01	1,59	3,71	1,57	4,00	1,65	4,00	1,41	4,91	2,02
İstihdam																				
Hizmet	0,71	0,45	0,75	0,44	0,83	0,37	0,65	0,48	0,68	0,47	0,80	0,40	0,73	0,44	0,58	0,49	0,82	0,39	0,78	0,42
İnşaat	0,01	0,09	0,09	0,28	0,04	0,20	0,10	0,30	0,00	0,00	0,08	0,27	0,01	0,11	0,10	0,30	0,02	0,14	0,04	0,21
Sanayi	0,28	0,45	0,17	0,37	0,13	0,33	0,25	0,43	0,32	0,47	0,12	0,32	0,25	0,44	0,32	0,47	0,16	0,37	0,18	0,38
Kayıtlı	0,38	0,49	0,62	0,49	0,85	0,36	0,80	0,40	0,25	0,43	0,51	0,50	0,78	0,41	0,81	0,39	0,25	0,43	0,22	0,42
Kayıtlı değil	0,62	0,49	0,38	0,49	0,15	0,36	0,20	0,40	0,75	0,43	0,49	0,50	0,22	0,41	0,19	0,39	0,75	0,43	0,78	0,42
Saat	38,29	23,03	59,95	18,35	53,08	18,29	61,94	15,81	34,23	22,54	58,76	19,62	46,60	14,06	52,40	13,33	43,06	22,74	52,84	20,36
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,20	0,40	0,12	0,32	0,09	0,29	0,09	0,29	0,23	0,42	0,13	0,34	0,13	0,34	0,13	0,34	0,13	0,33	0,09	0,29
Yardım yok	0,80	0,40	0,88	0,32	0,91	0,29	0,91	0,29	0,77	0,42	0,87	0,34	0,87	0,34	0,87	0,34	0,87	0,33	0,91	0,29
Konut var	0,52	0,50	0,58	0,49	0,58	0,49	0,60	0,49	0,50	0,50	0,56	0,50	0,51	0,50	0,50	0,50	0,60	0,49	0,66	0,47
Konut yok	0,48	0,50	0,42	0,49	0,42	0,49	0,40	0,49	0,50	0,50	0,44	0,50	0,49	0,50	0,50	0,50	0,40	0,49	0,34	0,47
Menkul geliri var	0,48	0,50	0,52	0,50	0,60	0,49	0,60	0,49	0,45	0,50	0,47	0,50	0,49	0,50	0,44	0,50	0,52	0,50	0,58	0,49
Menkul geliri yok	0,52	0,50	0,48	0,50	0,40	0,49	0,40	0,49	0,55	0,50	0,53	0,50	0,51	0,50	0,56	0,50	0,48	0,50	0,42	0,49
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,10	0,30	0,06	0,24	0,02	0,13	0,02	0,13	0,12	0,33	0,08	0,28	0,04	0,19	0,07	0,25	0,06	0,24	0,04	0,20
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,13	0,34	0,11	0,31	0,02	0,12	0,05	0,22	0,16	0,37	0,14	0,35	0,08	0,27	0,14	0,35	0,09	0,29	0,09	0,29
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,17	0,38	0,17	0,37	0,07	0,25	0,10	0,31	0,20	0,40	0,20	0,40	0,14	0,35	0,20	0,40	0,19	0,39	0,18	0,38
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,21	0,41	0,23	0,42	0,17	0,38	0,19	0,39	0,22	0,41	0,25	0,43	0,26	0,44	0,26	0,44	0,25	0,43	0,25	0,43
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,39	0,49	0,44	0,50	0,73	0,45	0,64	0,48	0,30	0,46	0,32	0,47	0,49	0,50	0,34	0,47	0,41	0,49	0,44	0,50
Yıl																				
2006	0,05	0,22	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,28	0,04	0,20	0,07	0,25	0,05	0,22	0,06	0,24	0,06	0,24	0,09	0,29
2007	0,05	0,22	0,07	0,26	0,06	0,23	0,08	0,27	0,05	0,21	0,07	0,26	0,05	0,23	0,07	0,25	0,07	0,25	0,08	0,27
2008	0,05	0,22	0,07	0,26	0,05	0,22	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,26	0,06	0,23	0,07	0,25	0,06	0,25	0,07	0,26
2009	0,07	0,26	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,25	0,07	0,26	0,06	0,24
2010	0,08	0,27	0,08	0,26	0,07	0,25	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,26
2011	0,08	0,27	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,26	0,09	0,29	0,08	0,27	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,25	0,10	0,30
2012	0,09	0,28	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,26	0,09	0,29	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,09	0,28
2013	0,09	0,29	0,07	0,26	0,06	0,24	0,07	0,26	0,10	0,30	0,07	0,26	0,08	0,28	0,08	0,27	0,08	0,28	0,07	0,26
2014	0,09	0,29	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,26	0,10	0,30	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,28	0,08	0,27	0,07	0,25
2015	0,09	0,29	0,08	0,27	0,10	0,30	0,08	0,27	0,09	0,29	0,08	0,28	0,09	0,29	0,08	0,28	0,09	0,29	0,07	0,25
2016	0,09	0,29	0,08	0,27	0,11	0,32	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,28	0,09	0,29	0,08	0,27
2017	0,08	0,27	0,08	0,27	0,11	0,32	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,28	0,08	0,28	0,07	0,26
2018	0,08	0,27	0,08	0,28	0,11	0,32	0,08	0,27	0,07	0,26	0,09	0,28	0,10	0,31	0,09	0,29	0,09	0,29	0,08	0,27

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 kesit veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-K. Cinsiyete Göre Betimleyici İstatistikler, Bölgeler 2. Grup

	Girişimci				İşveren				Kendi hesabına çalışan				Ücretli				Ücretsiz aile işçisi			
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Gözlem sayısı	1.119	10.642			152	2.657			967	7.985			11.433	46.512			456	1.169		
Ağırlıklı gözlem sayısı	850.223	9.338.594			114.091	2.314.248			736.132	7.024.346			9.101.069	39.714.012			439.431	1.200.615		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Demografik Özellikler																				
Yaş	38,19	10,83	41,22	11,35	35,89	8,05	41,26	10,51	38,55	11,16	41,20	11,62	33,19	10,72	34,70	10,56	37,71	12,77	28,89	14,11
Sağlık-Çok iyi	0,10	0,30	0,11	0,32	0,15	0,36	0,13	0,33	0,09	0,29	0,11	0,31	0,15	0,35	0,14	0,35	0,08	0,27	0,24	0,43
Sağlık-İyi	0,52	0,50	0,61	0,49	0,64	0,48	0,65	0,48	0,50	0,50	0,59	0,49	0,65	0,48	0,65	0,48	0,58	0,49	0,60	0,49
Sağlık-Ne iyi, ne kötü	0,26	0,44	0,21	0,40	0,16	0,37	0,19	0,39	0,28	0,45	0,21	0,41	0,15	0,36	0,15	0,36	0,21	0,41	0,11	0,31
Sağlık-Kötü	0,11	0,31	0,07	0,26	0,05	0,22	0,04	0,19	0,12	0,32	0,08	0,28	0,05	0,23	0,05	0,22	0,12	0,32	0,05	0,22
Sağlık-Çok kötü	0,01	0,10	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,04	0,01	0,11	0,00	0,06	0,00	0,05	0,00	0,04	0,01	0,08	0,00	0,04
Evli	0,72	0,45	0,89	0,31	0,70	0,46	0,93	0,26	0,72	0,45	0,88	0,33	0,58	0,49	0,74	0,44	0,77	0,42	0,34	0,47
Evli değil	0,28	0,45	0,11	0,31	0,30	0,46	0,07	0,26	0,28	0,45	0,12	0,33	0,42	0,49	0,26	0,44	0,23	0,42	0,66	0,47
Hanehalkı sorumlusu	0,17	0,38	0,81	0,39	0,16	0,37	0,87	0,34	0,17	0,38	0,79	0,41	0,12	0,32	0,65	0,48	0,03	0,17	0,15	0,36
Hanehalkı sorumlusu değil	0,83	0,38	0,19	0,39	0,84	0,37	0,13	0,34	0,83	0,38	0,21	0,41	0,88	0,32	0,35	0,48	0,97	0,17	0,85	0,36
Eğitim																				
İlköğretim ve altı	0,72	0,45	0,69	0,46	0,38	0,49	0,57	0,50	0,77	0,42	0,73	0,44	0,40	0,49	0,58	0,49	0,80	0,40	0,61	0,49
Lise	0,11	0,32	0,15	0,36	0,21	0,41	0,18	0,38	0,10	0,30	0,15	0,35	0,11	0,32	0,13	0,34	0,11	0,31	0,24	0,43
Meslek Lisesi	0,07	0,25	0,08	0,28	0,06	0,24	0,11	0,32	0,07	0,25	0,07	0,26	0,10	0,30	0,10	0,30	0,04	0,20	0,08	0,28
Yüksek okul ve üstü	0,10	0,30	0,07	0,26	0,34	0,48	0,14	0,35	0,06	0,24	0,05	0,21	0,38	0,49	0,19	0,39	0,05	0,22	0,06	0,24
Aile																				
Çocuk var	0,66	0,48	0,67	0,47	0,54	0,50	0,67	0,47	0,67	0,47	0,67	0,47	0,54	0,50	0,69	0,46	0,64	0,48	0,58	0,49
Çocuk yok	0,34	0,48	0,33	0,47	0,46	0,50	0,33	0,47	0,33	0,47	0,33	0,47	0,46	0,50	0,31	0,46	0,36	0,48	0,42	0,49
Hanehalkı fert sayısı	4,24	1,72	5,06	2,37	3,72	1,09	4,58	1,89	4,32	1,79	5,22	2,49	4,28	2,00	5,03	2,36	4,93	2,27	6,56	3,28
İstihdam																				
Hizmet	0,53	0,50	0,81	0,39	0,80	0,40	0,70	0,46	0,49	0,50	0,85	0,36	0,86	0,35	0,60	0,49	0,81	0,39	0,79	0,40
İnşaat	0,01	0,08	0,06	0,25	0,01	0,09	0,09	0,29	0,01	0,07	0,06	0,23	0,01	0,08	0,19	0,39	0,01	0,10	0,06	0,24
Sanayi	0,46	0,50	0,12	0,33	0,19	0,39	0,21	0,41	0,51	0,50	0,10	0,29	0,13	0,34	0,20	0,40	0,18	0,39	0,14	0,35
Kayıtlı	0,29	0,46	0,54	0,50	0,88	0,33	0,77	0,42	0,20	0,40	0,46	0,50	0,70	0,46	0,70	0,46	0,16	0,37	0,16	0,37
Kayıtlı değil	0,71	0,46	0,46	0,50	0,12	0,33	0,23	0,42	0,80	0,40	0,54	0,50	0,30	0,46	0,30	0,46	0,84	0,37	0,84	0,37
Saat	38,49	21,78	60,98	16,24	57,74	13,40	63,54	14,26	35,51	21,30	60,14	16,76	47,26	15,77	53,38	14,03	40,91	19,71	54,77	18,29
Finansal Sermaye																				
Yardım var	0,23	0,42	0,11	0,31	0,07	0,26	0,07	0,25	0,25	0,44	0,12	0,33	0,13	0,34	0,14	0,34	0,12	0,32	0,08	0,26
Yardım yok	0,77	0,42	0,89	0,31	0,93	0,26	0,93	0,25	0,75	0,44	0,88	0,33	0,87	0,34	0,86	0,34	0,88	0,32	0,92	0,26
Konut var	0,50	0,50	0,66	0,47	0,53	0,50	0,65	0,48	0,50	0,50	0,67	0,47	0,53	0,50	0,57	0,49	0,70	0,46	0,77	0,42
Konut yok	0,50	0,50	0,34	0,47	0,47	0,50	0,35	0,48	0,50	0,50	0,33	0,47	0,47	0,50	0,43	0,49	0,30	0,46	0,23	0,42
Menkul geliri var	0,42	0,49	0,48	0,50	0,56	0,50	0,56	0,50	0,39	0,49	0,45	0,50	0,43	0,50	0,39	0,49	0,48	0,50	0,57	0,49
Menkul geliri yok	0,58	0,49	0,52	0,50	0,44	0,50	0,44	0,50	0,61	0,49	0,55	0,50	0,57	0,50	0,61	0,49	0,52	0,50	0,43	0,49
Hanehalkı gelir dilimi-1	0,16	0,37	0,11	0,31	0,01	0,08	0,04	0,20	0,19	0,39	0,13	0,34	0,07	0,25	0,14	0,35	0,10	0,29	0,06	0,23
Hanehalkı gelir dilimi-2	0,19	0,39	0,16	0,37	0,07	0,25	0,08	0,27	0,20	0,40	0,19	0,39	0,11	0,31	0,19	0,39	0,14	0,35	0,14	0,34
Hanehalkı gelir dilimi-3	0,19	0,39	0,21	0,40	0,10	0,31	0,16	0,36	0,20	0,40	0,22	0,42	0,19	0,39	0,21	0,41	0,19	0,39	0,19	0,39
Hanehalkı gelir dilimi-4	0,20	0,40	0,23	0,42	0,23	0,42	0,23	0,42	0,20	0,40	0,23	0,42	0,23	0,42	0,24	0,43	0,32	0,47	0,27	0,44
Hanehalkı gelir dilimi-5	0,26	0,44	0,29	0,45	0,59	0,49	0,50	0,50	0,21	0,41	0,22	0,42	0,41	0,49	0,22	0,41	0,26	0,44	0,35	0,48
Yıl																				
2006	0,07	0,25	0,08	0,26	0,04	0,20	0,10	0,29	0,07	0,25	0,07	0,25	0,04	0,20	0,06	0,24	0,05	0,21	0,09	0,29
2007	0,06	0,24	0,08	0,27	0,05	0,22	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,27	0,05	0,22	0,07	0,25	0,06	0,24	0,10	0,30
2008	0,07	0,25	0,08	0,28	0,08	0,26	0,08	0,28	0,07	0,25	0,08	0,28	0,05	0,22	0,07	0,25	0,08	0,26	0,09	0,29
2009	0,10	0,29	0,09	0,28	0,09	0,28	0,08	0,28	0,10	0,30	0,09	0,28	0,05	0,21	0,07	0,25	0,10	0,29	0,10	0,30
2010	0,11	0,31	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,25	0,12	0,32	0,08	0,28	0,06	0,23	0,07	0,25	0,08	0,28	0,09	0,29
2011	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,31	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,27	0,06	0,24	0,07	0,26	0,10	0,29	0,08	0,27
2012	0,07	0,25	0,07	0,26	0,05	0,23	0,08	0,27	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,09	0,28	0,07	0,26
2013	0,07	0,25	0,08	0,26	0,04	0,21	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,28	0,08	0,27	0,09	0,28	0,08	0,28
2014	0,08	0,27	0,08	0,26	0,07	0,25	0,08	0,26	0,08	0,27	0,08	0,26	0,09	0,29	0,08	0,28	0,07	0,26	0,08	0,27
2015	0,07	0,26	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,10	0,30	0,09	0,28	0,06	0,23	0,06	0,24
2016	0,07	0,26	0,07	0,26	0,12	0,33	0,07	0,26	0,06	0,25	0,07	0,26	0,11	0,31	0,09	0,28	0,06	0,24	0,06	0,23
2017	0,08	0,27	0,08	0,26	0,11	0,31	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,11	0,31	0,09	0,28	0,09	0,29	0,05	0,21
2018	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	0,08	0,27	0,08	0,27	0,08	0,27	0,12	0,32	0,09	0,28	0,09	0,28	0,05	0,22

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 kesit veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-L. Betimleyici İstatistikler, Girişimcilikten Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel										3 Yıllık Panel										4 Yıllık Panel									
	GİR-GİR		GİR-IDO		GİR-ISZ		GİR-UAİ		GİR-UCR		GİR-GİR		GİR-IDO		GİR-ISZ		GİR-UAİ		GİR-UCR		GİR-GİR		GİR-IDO		GİR-ISZ		GİR-UAİ		GİR-UCR	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Gözlem sayısı	15.769		1.264		340		85		1.140		9.005		1.214		259		99		1.165		3.909		731		136		62		719	
Ağırlıklı gözlem sayısı	22.723.548		1.777.345		517.041		114.085		1.684.032		20.234.062		2.636.926		594.398		212.618		2.692.784		18.196.650		3.320.623		657.679		259.795		3.415.820	
Demografik Özellikler																														
Kadın	0,13	0,33	0,51	0,50	0,18	0,38	0,23	0,43	0,18	0,38	0,11	0,31	0,48	0,50	0,16	0,37	0,21	0,41	0,17	0,37	0,09	0,29	0,47	0,50	0,10	0,29	0,29	0,46	0,16	0,36
Erkek	0,87	0,33	0,49	0,50	0,82	0,38	0,77	0,43	0,82	0,38	0,89	0,31	0,52	0,50	0,84	0,37	0,79	0,41	0,83	0,37	0,91	0,29	0,53	0,50	0,90	0,29	0,71	0,46	0,84	0,36
Yaş	42,49	10,84	46,40	13,71	38,53	10,49	41,83	14,83	37,45	9,58	42,22	10,59	47,13	13,41	38,90	9,81	40,59	15,21	37,17	9,36	41,80	10,42	47,22	13,50	39,00	8,86	42,08	13,96	36,49	9,10
Engel var	0,17	0,38	0,32	0,47	0,18	0,39	0,20	0,40	0,16	0,37	0,16	0,37	0,32	0,47	0,24	0,43	0,26	0,44	0,16	0,37	0,16	0,37	0,34	0,47	0,23	0,42	0,25	0,44	0,16	0,37
Engel yok	0,83	0,38	0,68	0,47	0,82	0,39	0,80	0,40	0,84	0,37	0,84	0,37	0,68	0,47	0,76	0,43	0,74	0,44	0,84	0,37	0,84	0,37	0,66	0,47	0,77	0,42	0,75	0,44	0,84	0,37
Evli	0,87	0,33	0,82	0,38	0,69	0,46	0,78	0,42	0,79	0,41	0,88	0,32	0,84	0,37	0,74	0,44	0,73	0,45	0,80	0,40	0,89	0,31	0,82	0,38	0,76	0,43	0,85	0,36	0,81	0,39
Evli değil	0,13	0,33	0,18	0,38	0,31	0,46	0,22	0,42	0,21	0,41	0,12	0,32	0,16	0,37	0,26	0,44	0,27	0,45	0,20	0,40	0,11	0,31	0,18	0,38	0,24	0,43	0,15	0,36	0,19	0,39
Hanehalkı sorumlusu	0,79	0,41	0,52	0,50	0,64	0,48	0,51	0,50	0,69	0,46	0,80	0,40	0,56	0,50	0,70	0,46	0,48	0,50	0,69	0,46	0,82	0,38	0,58	0,49	0,76	0,43	0,47	0,50	0,68	0,47
Hanehalkı sorumlusu değil	0,21	0,41	0,48	0,50	0,36	0,48	0,49	0,50	0,31	0,46	0,20	0,40	0,44	0,50	0,30	0,46	0,52	0,50	0,31	0,46	0,18	0,38	0,42	0,49	0,24	0,43	0,53	0,50	0,32	0,47
Eğitim																														
İlköğretim ve altı	0,63	0,48	0,78	0,42	0,71	0,45	0,80	0,40	0,67	0,47	0,63	0,48	0,78	0,42	0,73	0,45	0,80	0,40	0,67	0,47	0,64	0,48	0,81	0,40	0,73	0,44	0,90	0,30	0,68	0,47
Lise	0,12	0,33	0,08	0,28	0,12	0,33	0,09	0,29	0,12	0,33	0,12	0,33	0,08	0,27	0,11	0,32	0,11	0,31	0,12	0,33	0,12	0,33	0,07	0,26	0,11	0,31	0,05	0,22	0,13	0,34
Meslek lisesi	0,10	0,30	0,06	0,23	0,07	0,26	0,09	0,29	0,11	0,31	0,10	0,30	0,05	0,23	0,10	0,29	0,09	0,28	0,11	0,32	0,10	0,29	0,05	0,21	0,12	0,33	0,05	0,22	0,11	0,31
Yüksek okul ve üstü	0,15	0,35	0,08	0,28	0,10	0,29	0,01	0,10	0,10	0,30	0,14	0,35	0,09	0,29	0,06	0,24	0,00	0,00	0,09	0,29	0,14	0,35	0,08	0,26	0,04	0,20	0,00	0,00	0,08	0,26
Aile																														
Çocuk var	0,60	0,49	0,47	0,50	0,61	0,49	0,49	0,50	0,67	0,47	0,62	0,49	0,47	0,50	0,62	0,49	0,44	0,50	0,67	0,47	0,63	0,48	0,47	0,50	0,69	0,46	0,48	0,50	0,70	0,46
Çocuk yok	0,40	0,49	0,53	0,50	0,39	0,49	0,51	0,50	0,33	0,47	0,38	0,49	0,53	0,50	0,38	0,49	0,56	0,50	0,33	0,47	0,37	0,48	0,53	0,50	0,31	0,46	0,52	0,50	0,30	0,46
Hanehalkı fert sayısı	4,02	1,69	3,78	1,75	4,44	1,98	4,79	2,20	4,10	1,67	4,07	1,71	3,80	1,79	4,50	2,07	4,75	2,61	4,17	1,67	4,10	1,70	3,84	1,83	4,91	2,10	4,75	2,77	4,30	1,77
İstihdam																														
Hizmet	0,76	0,43	0,64	0,48	0,73	0,44	0,82	0,38	0,73	0,45	0,76	0,43	0,63	0,48	0,72	0,45	0,80	0,40	0,73	0,44	0,76	0,43	0,62	0,49	0,69	0,47	0,76	0,43	0,74	0,44
İnşaat	0,07	0,26	0,05	0,21	0,13	0,33	0,02	0,15	0,11	0,32	0,07	0,26	0,05	0,22	0,11	0,31	0,02	0,15	0,11	0,31	0,07	0,26	0,04	0,19	0,14	0,35	0,03	0,17	0,10	0,30
Sanayi	0,17	0,38	0,31	0,46	0,14	0,35	0,15	0,36	0,16	0,37	0,17	0,37	0,32	0,47	0,17	0,38	0,17	0,38	0,16	0,37	0,17	0,37	0,34	0,47	0,17	0,38	0,21	0,41	0,17	0,37
Kayıtlı	0,61	0,49	0,21	0,41	0,37	0,48	0,51	0,50	0,42	0,49	0,63	0,48	0,24	0,42	0,42	0,49	0,44	0,50	0,47	0,50	0,64	0,48	0,27	0,44	0,44	0,50	0,43	0,50	0,48	0,50
Kayıtlı değil	0,39	0,49	0,79	0,41	0,63	0,48	0,49	0,50	0,58	0,49	0,37	0,48	0,76	0,42	0,58	0,49	0,56	0,50	0,53	0,50	0,36	0,48	0,73	0,44	0,56	0,50	0,57	0,50	0,52	0,50
Çalışılan saat	58,08	19,45	37,44	23,32	51,66	22,29	57,16	19,23	53,75	21,82	59,27	18,87	38,54	23,23	55,29	21,45	55,92	20,14	54,63	21,36	60,06	18,45	40,48	23,22	57,75	19,25	56,07	18,48	56,04	21,28
İşyeri büyüklüğü<10	0,95	0,22	0,99	0,12	0,99	0,11	0,98	0,14	0,97	0,18	0,95	0,22	0,98	0,12	0,98	0,14	0,99	0,10	0,96	0,20	0,95	0,23	0,98	0,13	0,98	0,13	1,00	0,00	0,97	0,18
İşyeri büyüklüğü>10	0,05	0,22	0,01	0,12	0,01	0,11	0,02	0,14	0,03	0,18	0,05	0,22	0,02	0,12	0,02	0,14	0,01	0,10	0,04	0,20	0,05	0,23	0,02	0,13	0,02	0,13	0,00	0,00	0,03	0,18
Finansal Sermaye																														
Yardım var	0,12	0,33	0,19	0,39	0,21	0,41	0,12	0,33	0,18	0,38	0,12	0,32	0,20	0,40	0,19	0,39	0,06	0,25	0,16	0,36	0,11	0,31	0,21	0,41	0,19	0,39	0,06	0,25	0,15	0,36
Yardım yok	0,88	0,33	0,81	0,39	0,79	0,41	0,88	0,33	0,82	0,38	0,88	0,32	0,80	0,40	0,81	0,39	0,94	0,25	0,84	0,36	0,89	0,31	0,79	0,41	0,81	0,39	0,94	0,25	0,85	0,36
Menkul geliri var	0,51	0,50	0,48	0,50	0,45	0,50	0,58	0,50	0,39	0,49	0,52	0,50	0,51	0,50	0,43	0,50	0,57	0,50	0,42	0,49	0,51	0,50	0,52	0,50	0,44	0,50	0,61	0,49	0,43	0,49
Menkul geliri yok	0,49	0,50	0,52	0,50	0,55	0,50	0,42	0,50	0,61	0,49	0,48	0,50	0,49	0,50	0,57	0,50	0,43	0,50	0,58	0,49	0,49	0,50	0,48	0,50	0,56	0,50	0,39	0,49	0,57	0,49
Konut var	0,60	0,49	0,61	0,49	0,46	0,50	0,75	0,44	0,49	0,50	0,61	0,49	0,63	0,48	0,51	0,50	0,71	0,45	0,50	0,50	0,61	0,49	0,65	0,48	0,51	0,50	0,81	0,40	0,51	0,50
Konut yok	0,40	0,49	0,39	0,49	0,54	0,50	0,25	0,44	0,51	0,50	0,39	0,49	0,37	0,48	0,49	0,50	0,29	0,45	0,50	0,50	0,39	0,49	0,35	0,48	0,49	0,50	0,19	0,40	0,49	0,50
İstihdam geliri	3461	4677	1459	2759	2004	2356	2374	2456	2362	2838	3234	4205	1418	2427	1845	2256	2107	3370	2317	2586	2995	3799	1489	2712	1849	1710	1603	1586	2247	2718
Fert geliri	44035	56820	21194	34992	23352	29828	31929	30485	28143	35456	40816	50465	20675	30885	20760	27068	28658	43573	27743	32558	37567	46036	21306	34346	20376	19643	22616	21842	26410	32843
Dönem																														
2006-2007-2008-2009	0,11	0,31	0,08	0,27	0,14																									

EK-M. Betimleyici İstatistikler, İşverenlikten Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel												3 Yıllık Panel												4 Yıllık Panel											
	ISV-ISV		ISV-KHC		ISV-IDO		ISV-ISZ		ISV-UAİ		ISV-UCR		ISV-ISV		ISV-KHC		ISV-IDO		ISV-ISZ		ISV-UAİ		ISV-UCR		ISV-ISV		ISV-KHC		ISV-IDO		ISV-ISZ		ISV-UAİ		ISV-UCR	
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.		
Gözlem sayısı	4.747		249		154		64		28		217		2.702		281		162		52		26		245		1.151		187		99		25		19		165	
Ağırlıklı gözlem sayısı	7.252.425		402.103		233.372		106.491		37.903		344.145		6.423.040		696.783		381.718		136.956		54.883		612.898		5.688.288		995.897		513.219		152.230		81.612		875.441	
Demografik Özellikler																																				
Kadın	0,09	0,29	0,05	0,22	0,25	0,44	0,10	0,30	0,25	0,44	0,09	0,29	0,09	0,28	0,06	0,24	0,21	0,41	0,09	0,29	0,26	0,45	0,07	0,25	0,08	0,27	0,04	0,20	0,27	0,45	0,02	0,16	0,38	0,50	0,06	0,24
Erkek	0,91	0,29	0,95	0,22	0,75	0,44	0,90	0,30	0,75	0,44	0,91	0,29	0,91	0,28	0,94	0,24	0,79	0,41	0,91	0,29	0,74	0,45	0,93	0,25	0,92	0,27	0,96	0,20	0,73	0,45	0,98	0,16	0,62	0,50	0,94	0,24
Yaş	42,22	10,43	41,66	10,34	51,23	13,03	39,06	9,62	43,37	15,92	36,94	8,89	42,03	10,26	41,05	9,82	51,38	12,95	39,72	9,02	45,52	14,87	37,55	8,52	41,60	10,14	40,50	9,96	49,48	12,74	41,30	7,33	45,08	15,99	36,79	8,33
Engel var	0,13	0,34	0,10	0,30	0,27	0,44	0,21	0,41	0,17	0,38	0,11	0,31	0,14	0,34	0,11	0,32	0,26	0,44	0,21	0,41	0,26	0,45	0,10	0,30	0,14	0,35	0,14	0,34	0,26	0,44	0,26	0,45	0,17	0,38	0,11	0,32
Engel yok	0,87	0,34	0,90	0,30	0,73	0,44	0,79	0,41	0,83	0,38	0,89	0,31	0,86	0,34	0,89	0,32	0,74	0,44	0,79	0,41	0,74	0,45	0,90	0,30	0,86	0,35	0,86	0,34	0,74	0,44	0,74	0,45	0,83	0,38	0,89	0,32
Evli	0,90	0,30	0,88	0,33	0,87	0,34	0,72	0,45	0,77	0,43	0,77	0,42	0,90	0,29	0,88	0,33	0,91	0,28	0,74	0,44	0,85	0,36	0,83	0,38	0,92	0,28	0,90	0,30	0,94	0,24	0,80	0,41	0,89	0,33	0,78	0,41
Evli değil	0,10	0,30	0,12	0,33	0,13	0,34	0,28	0,45	0,23	0,43	0,23	0,42	0,10	0,29	0,12	0,33	0,09	0,28	0,26	0,44	0,15	0,36	0,17	0,38	0,08	0,28	0,10	0,30	0,06	0,24	0,20	0,41	0,11	0,33	0,22	0,41
Hanehalkı sorumlusu	0,84	0,37	0,83	0,37	0,75	0,43	0,71	0,46	0,53	0,51	0,74	0,44	0,85	0,36	0,82	0,38	0,79	0,41	0,70	0,46	0,56	0,51	0,78	0,41	0,86	0,34	0,85	0,36	0,75	0,43	0,78	0,42	0,46	0,51	0,73	0,45
Hanehalkı sorumlusu değil	0,16	0,37	0,17	0,37	0,25	0,43	0,29	0,46	0,47	0,51	0,26	0,44	0,15	0,36	0,18	0,38	0,21	0,41	0,30	0,46	0,44	0,51	0,22	0,41	0,14	0,34	0,15	0,36	0,25	0,43	0,22	0,42	0,54	0,51	0,27	0,45
Eğitim																																				
İlköğretim ve altı	0,49	0,50	0,54	0,50	0,57	0,50	0,65	0,48	0,68	0,47	0,55	0,50	0,49	0,50	0,56	0,50	0,54	0,50	0,66	0,48	0,67	0,48	0,60	0,49	0,50	0,50	0,57	0,50	0,54	0,50	0,71	0,46	0,80	0,41	0,61	0,49
Lise	0,14	0,35	0,14	0,35	0,15	0,36	0,15	0,36	0,20	0,41	0,16	0,37	0,14	0,35	0,13	0,34	0,15	0,36	0,12	0,33	0,16	0,38	0,15	0,36	0,15	0,35	0,13	0,33	0,19	0,39	0,07	0,26	0,12	0,34	0,16	0,37
Meslek lisesi	0,12	0,32	0,13	0,34	0,07	0,26	0,06	0,24	0,12	0,33	0,10	0,30	0,12	0,32	0,12	0,32	0,09	0,28	0,10	0,30	0,16	0,38	0,11	0,31	0,12	0,32	0,12	0,32	0,09	0,28	0,19	0,40	0,08	0,28	0,10	0,31
Yüksek okul ve üstü	0,24	0,43	0,19	0,39	0,21	0,41	0,14	0,35	0,00	0,00	0,19	0,40	0,24	0,43	0,19	0,39	0,22	0,41	0,11	0,32	0,00	0,00	0,15	0,36	0,24	0,43	0,19	0,39	0,19	0,39	0,03	0,17	0,00	0,00	0,12	0,33
Aile																																				
Çocuk var	0,62	0,48	0,61	0,49	0,34	0,48	0,67	0,47	0,46	0,51	0,65	0,48	0,64	0,48	0,66	0,47	0,41	0,49	0,55	0,50	0,39	0,50	0,70	0,46	0,64	0,48	0,67	0,47	0,49	0,50	0,63	0,49	0,41	0,50	0,69	0,46
Çocuk yok	0,38	0,48	0,39	0,49	0,66	0,48	0,33	0,47	0,54	0,51	0,35	0,48	0,36	0,48	0,34	0,47	0,59	0,49	0,45	0,50	0,61	0,50	0,30	0,46	0,36	0,48	0,33	0,47	0,51	0,50	0,37	0,49	0,59	0,50	0,31	0,46
Hanehalkı fert sayısı	3,85	1,44	4,10	1,57	3,62	1,56	4,70	1,94	4,23	1,78	3,86	1,45	3,85	1,45	4,16	1,61	3,63	1,48	4,65	1,94	3,94	1,66	4,05	1,48	3,87	1,43	4,21	1,77	3,83	1,57	5,21	2,20	4,08	1,84	4,00	1,48
İstihdam																																				
Hizmet	0,67	0,47	0,78	0,42	0,71	0,45	0,65	0,48	0,79	0,41	0,67	0,47	0,67	0,47	0,74	0,44	0,69	0,46	0,66	0,48	0,69	0,47	0,67	0,47	0,66	0,47	0,71	0,46	0,73	0,45	0,60	0,50	0,73	0,46	0,67	0,47
İnşaat	0,09	0,29	0,07	0,26	0,12	0,32	0,14	0,35	0,04	0,21	0,12	0,33	0,10	0,29	0,07	0,25	0,13	0,33	0,12	0,33	0,03	0,18	0,12	0,32	0,09	0,29	0,09	0,28	0,12	0,33	0,16	0,37	0,04	0,21	0,10	0,31
Sanayi	0,24	0,43	0,15	0,36	0,17	0,38	0,21	0,41	0,16	0,38	0,21	0,41	0,24	0,43	0,19	0,40	0,18	0,39	0,22	0,42	0,28	0,46	0,21	0,41	0,25	0,43	0,21	0,41	0,15	0,36	0,24	0,44	0,23	0,43	0,23	0,42
Kayıtlı	0,83	0,37	0,72	0,45	0,63	0,49	0,68	0,47	0,76	0,43	0,76	0,43	0,84	0,37	0,69	0,46	0,65	0,48	0,78	0,42	0,73	0,45	0,74	0,44	0,84	0,37	0,66	0,48	0,74	0,44	0,76	0,44	0,66	0,49	0,74	0,44
Kayıtlı değil	0,17	0,37	0,28	0,45	0,37	0,49	0,32	0,47	0,24	0,43	0,24	0,43	0,16	0,37	0,31	0,46	0,35	0,48	0,22	0,42	0,27	0,45	0,26	0,44	0,16	0,37	0,34	0,48	0,26	0,44	0,24	0,44	0,34	0,49	0,26	0,44
Çalışılan saat	61,24	15,91	62,42	16,22	51,32	21,49	62,84	18,25	56,13	17,88	63,58	14,99	61,66	15,85	63,00	16,89	52,91	21,18	63,72	18,95	55,37	20,75	64,22	15,89	62,24	15,73	61,82	16,80	54,39	21,09	59,43	18,35	55,42	19,66	65,78	14,78
İşyeri büyüklüğü<10	0,84	0,36	0,94	0,24	0,89	0,31	0,95	0,22	0,94	0,24	0,84	0,37	0,84	0,36	0,93	0,25	0,89	0,31	0,92	0,27	0,96	0,19	0,82	0,38	0,83	0,37	0,95	0,22	0,89	0,31	0,93	0,26	1,00	0,00	0,87	0,34
İşyeri büyüklüğü>10	0,16	0,36	0,06	0,24	0,11	0,31	0,05	0,22	0,06	0,24	0,16	0,37	0,16	0,36	0,07	0,25	0,11	0,31	0,08	0,27	0,04	0,19	0,18	0,38	0,17	0,37	0,05	0,22	0,11	0,31	0,07	0,26	0,00	0,00	0,13	0,34
Finansal Sermaye																																				
Yardım var	0,09	0,28	0,12	0,33	0,13	0,34	0,12	0,33	0,08	0,28	0,11	0,31	0,09	0,28	0,12	0,33	0,13	0,34	0,10	0,30	0,00	0,00	0,08	0,28	0,09	0,28	0,09	0,29	0,09	0,29	0,02	0,16	0,00	0,00	0,11	0,32
Yardım yok	0,91	0,28	0,88	0,33	0,87	0,34	0,88	0,33	0,92	0,28	0,89	0,31	0,91	0,28	0,88	0,33	0,87	0,34	0,90	0,30	1,00	0,00	0,92	0,28	0,91	0,28	0,91	0,29	0,91	0,29	0,98	0,16	1,00	0,00	0,89	0,32
Menkul geliri var	0,61	0,49	0,57	0,50	0,64	0,48	0,50	0,50	0,45	0,51	0,52	0,50	0,62	0,49	0,56	0,50	0,64	0,48	0,52	0,50	0,61	0,50	0,48	0,50	0,61	0,49	0,50	0,50	0,64	0,48	0,64	0,49	0,69	0,48	0,51	0,50
Menkul geliri yok	0,39	0,49	0,43	0,50	0,36	0,48	0,50	0,5																												

EK-N. Betimleyici İstatistikler, Kendi Hesabına Çalışmadan Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel												3 Yıllık Panel												4 Yıllık Panel												
	KHC-KHC		KHC-ISV		KHC-IDO		KHC-ISZ		KHC-UAİ		KHC-UCR		KHC-KHC		KHC-ISV		KHC-IDO		KHC-ISZ		KHC-UAİ		KHC-UCR		KHC-KHC		KHC-ISV		KHC-IDO		KHC-ISZ		KHC-UAİ		KHC-UCR		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.			
Gözlem sayısı	10.536		237		1.110		276		57		923		5.774		248		1.052		207		73		920		2.411		160		632		111		43		554		
Ağırlıklı gözlem sayısı	14.742.394		326.625		1.543.972		410.550		76.182		1.339.887		12.570.578		543.662		2.255.208		457.442		157.735		2.079.887		10.806.655		705.810		2.807.404		505.449		178.183		2.540.380		
Demografik Özellikler	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.			
Kadın	0,15	0,36	0,07	0,26	0,55	0,50	0,20	0,40	0,22	0,42	0,20	0,40	0,13	0,33	0,07	0,25	0,52	0,50	0,18	0,39	0,19	0,39	0,20	0,40	0,11	0,31	0,06	0,23	0,50	0,50	0,12	0,32	0,24	0,43	0,19	0,39	
Erkek	0,85	0,36	0,93	0,26	0,45	0,50	0,80	0,40	0,78	0,42	0,80	0,40	0,87	0,33	0,93	0,25	0,48	0,50	0,82	0,39	0,81	0,39	0,80	0,40	0,89	0,31	0,94	0,23	0,50	0,50	0,88	0,32	0,76	0,43	0,81	0,39	
Yaş	42,69	11,05	40,81	10,60	45,67	13,66	38,39	10,72	41,06	14,34	37,58	9,74	42,47	10,79	40,24	10,62	46,41	13,36	38,65	10,04	38,88	15,04	37,06	9,59	42,13	10,57	40,12	10,62	46,81	13,60	38,31	9,19	40,71	12,90	36,38	9,35	
Engel var	0,19	0,39	0,12	0,32	0,33	0,47	0,18	0,38	0,21	0,41	0,18	0,38	0,18	0,39	0,13	0,34	0,33	0,47	0,25	0,43	0,26	0,44	0,18	0,38	0,18	0,38	0,11	0,31	0,35	0,48	0,22	0,41	0,30	0,46	0,18	0,38	
Engel yok	0,81	0,39	0,88	0,32	0,67	0,47	0,82	0,38	0,79	0,41	0,82	0,38	0,82	0,39	0,87	0,34	0,67	0,47	0,75	0,43	0,74	0,44	0,82	0,38	0,82	0,38	0,89	0,31	0,65	0,48	0,78	0,41	0,70	0,46	0,82	0,38	
Evli	0,86	0,34	0,88	0,33	0,82	0,39	0,69	0,46	0,78	0,42	0,79	0,41	0,87	0,34	0,84	0,37	0,82	0,38	0,75	0,44	0,68	0,47	0,79	0,41	0,88	0,32	0,87	0,34	0,80	0,40	0,75	0,44	0,83	0,38	0,82	0,38	
Evli değil	0,14	0,34	0,12	0,33	0,18	0,39	0,31	0,46	0,22	0,42	0,21	0,41	0,13	0,34	0,16	0,37	0,18	0,38	0,25	0,44	0,32	0,47	0,21	0,41	0,12	0,32	0,13	0,34	0,20	0,40	0,25	0,44	0,17	0,38	0,18	0,38	
Hanehalkı sorumlusu	0,77	0,42	0,81	0,39	0,48	0,50	0,63	0,48	0,50	0,50	0,67	0,47	0,78	0,41	0,80	0,40	0,52	0,50	0,71	0,46	0,45	0,50	0,66	0,47	0,79	0,40	0,81	0,40	0,55	0,50	0,76	0,43	0,47	0,50	0,67	0,47	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,23	0,42	0,19	0,39	0,52	0,50	0,37	0,48	0,50	0,50	0,33	0,47	0,22	0,41	0,20	0,40	0,48	0,50	0,29	0,46	0,55	0,50	0,34	0,47	0,21	0,40	0,19	0,40	0,45	0,50	0,24	0,43	0,53	0,50	0,33	0,47	
Eğitim																																					
İlköğretim ve altı	0,70	0,46	0,62	0,49	0,81	0,40	0,73	0,45	0,87	0,34	0,70	0,46	0,71	0,45	0,59	0,49	0,82	0,39	0,75	0,43	0,85	0,36	0,69	0,46	0,72	0,45	0,67	0,47	0,85	0,35	0,74	0,44	0,94	0,23	0,71	0,46	
Lise	0,11	0,31	0,09	0,29	0,07	0,26	0,11	0,32	0,04	0,19	0,11	0,32	0,11	0,32	0,12	0,33	0,07	0,25	0,11	0,31	0,09	0,28	0,11	0,32	0,11	0,31	0,09	0,29	0,05	0,22	0,12	0,32	0,02	0,13	0,12	0,33	
Meslek lisesi	0,09	0,28	0,11	0,31	0,06	0,23	0,08	0,27	0,08	0,28	0,11	0,31	0,08	0,28	0,13	0,33	0,05	0,21	0,09	0,29	0,06	0,24	0,11	0,32	0,08	0,28	0,11	0,31	0,04	0,19	0,10	0,30	0,04	0,20	0,11	0,32	
Yüksek okul ve üstü	0,10	0,30	0,18	0,38	0,06	0,25	0,08	0,28	0,01	0,12	0,07	0,26	0,09	0,29	0,16	0,37	0,07	0,25	0,05	0,21	0,00	0,00	0,08	0,27	0,08	0,28	0,13	0,34	0,05	0,23	0,04	0,21	0,00	0,00	0,06	0,24	
Aile																																					
Çocuk var	0,58	0,49	0,63	0,48	0,49	0,50	0,59	0,49	0,50	0,50	0,67	0,47	0,60	0,49	0,60	0,49	0,48	0,50	0,64	0,48	0,46	0,50	0,66	0,47	0,62	0,49	0,63	0,48	0,47	0,50	0,71	0,46	0,51	0,51	0,71	0,46	
Çocuk yok	0,42	0,49	0,37	0,48	0,51	0,50	0,41	0,49	0,50	0,50	0,33	0,47	0,40	0,49	0,40	0,49	0,52	0,50	0,36	0,48	0,54	0,50	0,34	0,47	0,38	0,49	0,37	0,48	0,53	0,50	0,29	0,46	0,49	0,51	0,29	0,46	
Hanehalkı fert sayısı	4,10	1,79	4,16	2,06	3,81	1,78	4,37	1,99	5,08	2,35	4,16	1,71	4,16	1,81	4,25	2,10	3,83	1,83	4,45	2,11	5,03	2,83	4,20	1,73	4,20	1,79	4,30	1,95	3,84	1,88	4,81	2,07	5,06	3,08	4,40	1,85	
İstihdam																																					
Hizmet	0,80	0,40	0,76	0,43	0,63	0,48	0,75	0,43	0,84	0,37	0,74	0,44	0,81	0,39	0,76	0,43	0,62	0,49	0,74	0,44	0,84	0,37	0,75	0,43	0,81	0,39	0,74	0,44	0,60	0,49	0,71	0,45	0,77	0,42	0,76	0,43	
İnşaat	0,06	0,23	0,11	0,31	0,04	0,18	0,12	0,33	0,01	0,11	0,11	0,31	0,06	0,24	0,10	0,30	0,04	0,19	0,10	0,31	0,02	0,15	0,10	0,30	0,06	0,24	0,10	0,30	0,02	0,15	0,13	0,34	0,02	0,15	0,10	0,29	
Sanayi	0,14	0,35	0,13	0,33	0,34	0,47	0,13	0,33	0,15	0,36	0,15	0,35	0,13	0,34	0,14	0,35	0,35	0,48	0,16	0,37	0,14	0,35	0,15	0,35	0,13	0,33	0,16	0,37	0,37	0,48	0,15	0,36	0,20	0,41	0,14	0,35	
Kayıtlı	0,50	0,50	0,66	0,48	0,14	0,35	0,29	0,45	0,39	0,49	0,34	0,47	0,52	0,50	0,65	0,48	0,16	0,37	0,31	0,47	0,34	0,48	0,39	0,49	0,53	0,50	0,65	0,48	0,18	0,38	0,35	0,48	0,33	0,48	0,39	0,49	
Kayıtlı değil	0,50	0,50	0,34	0,48	0,86	0,35	0,71	0,45	0,61	0,49	0,66	0,47	0,48	0,50	0,35	0,48	0,84	0,37	0,69	0,47	0,66	0,48	0,61	0,49	0,47	0,50	0,35	0,48	0,82	0,38	0,65	0,48	0,67	0,48	0,61	0,49	
Çalışılan saat	56,33	20,90	61,50	15,90	35,34	22,88	48,76	22,36	57,67	20,00	51,22	22,58	57,74	20,31	61,58	15,67	36,11	22,68	52,77	21,56	56,11	20,06	51,81	21,95	58,61	19,92	62,11	15,24	37,93	22,70	57,25	19,59	56,37	18,16	52,68	22,13	
İşyeri büyüklüğü<10	1,00	0,03	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,05	1,00	0,00	1,00	0,05	1,00	0,03	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,05	1,00	0,00	1,00	0,04	1,00	0,02	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	
İşyeri büyüklüğü>10	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,04	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
Finansal Sermaye																																					
Yardım var	0,14	0,35	0,12	0,32	0,20	0,40	0,23	0,42	0,14	0,35	0,19	0,39	0,13	0,34	0,09	0,29	0,21	0,41	0,21	0,41	0,09	0,28	0,18	0,38	0,13	0,33	0,11	0,31	0,23	0,42	0,24	0,43	0,09	0,30	0,16	0,37	
Yardım yok	0,86	0,35	0,88	0,32	0,80	0,40	0,77	0,42	0,86	0,35	0,81	0,39	0,87	0,34	0,91	0,29	0,79	0,41	0,79	0,41	0,91	0,28	0,82	0,38	0,87	0,33	0,89	0,31	0,77	0,42	0,76	0,43	0,91	0,30	0,84	0,37	
Menkul geliri var	0,46	0,50	0,43	0,50	0,45	0,50	0,44	0,50	0,64	0,48	0,36	0,48	0,47	0,50	0,52	0,50	0,49	0,50	0,40	0,49	0,56	0,50	0,40	0,49	0,46	0,50	0,53	0,50	0,50	0,50	0,38	0,49	0,57	0,50	0,40	0,49	
Menkul geliri yok	0,54	0,50	0,57	0,50	0,55	0,50	0,56	0,50	0,36	0,48	0,64	0,																									

EK-O. Betimleyici İstatistikler, Ücretli Çalışmadan Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel								3 Yıllık Panel								4 Yıllık Panel													
	UCR-UCR		UCR-GİR		UCR-ISV		UCR-KHC		UCR-UAİ		UCR-ISZ		UCR-IDO		UCR-UCR		UCR-GİR		UCR-ISV		UCR-KHC		UCR-UAİ		UCR-ISZ		UCR-IDO			
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.		
Gözlem sayısı	77.246	1.600	314	1.286	399	3.816	5.843								44.942	1.750	362	1.388	329	2.407	4.945									
Ağırlıklı gözlem sayısı	109.245.272	2.314.642	501.572	1.813.070	523.973	5.597.775	8.570.813								98.716.632	4.027.644	923.802	3.103.842	704.508	5.633.133	11.374.593									
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.
Demografik Özellikler																														
Kadın	0,25	0,43	0,14	0,34	0,09	0,29	0,15	0,36	0,28	0,45	0,25	0,43	0,54	0,50	0,24	0,43	0,14	0,35	0,09	0,29	0,16	0,36	0,29	0,45	0,24	0,43	0,53	0,50	0,22	0,42
Erkek	0,75	0,43	0,86	0,34	0,91	0,29	0,85	0,36	0,72	0,45	0,75	0,43	0,46	0,50	0,76	0,43	0,86	0,35	0,91	0,29	0,84	0,36	0,71	0,45	0,76	0,43	0,47	0,47	0,76	0,43
Yaş	35,86	10,15	37,42	10,24	35,65	9,22	37,91	10,46	29,96	11,19	32,83	10,50	36,79	14,38	35,54	9,81	36,86	9,80	34,66	8,71	37,51	10,02	30,63	11,65	33,02	10,32	38,62	14,08	35,18	9,47
Engel var	0,13	0,33	0,17	0,37	0,10	0,30	0,18	0,39	0,13	0,33	0,14	0,35	0,18	0,39	0,13	0,33	0,16	0,36	0,12	0,32	0,17	0,38	0,14	0,35	0,15	0,36	0,19	0,39	0,13	0,33
Engel yok	0,87	0,33	0,83	0,37	0,90	0,30	0,82	0,39	0,87	0,33	0,86	0,35	0,82	0,39	0,87	0,33	0,84	0,36	0,88	0,32	0,83	0,38	0,86	0,35	0,85	0,36	0,81	0,39	0,87	0,33
Evlü	0,73	0,45	0,78	0,41	0,78	0,41	0,78	0,41	0,45	0,50	0,54	0,50	0,63	0,48	0,74	0,44	0,79	0,41	0,78	0,41	0,80	0,40	0,50	0,50	0,56	0,50	0,67	0,47	0,75	0,44
Evlü değil	0,27	0,45	0,22	0,41	0,22	0,41	0,22	0,41	0,55	0,50	0,46	0,50	0,37	0,48	0,26	0,44	0,21	0,41	0,22	0,41	0,20	0,40	0,50	0,50	0,44	0,50	0,33	0,47	0,25	0,44
Hanehalkı sorumlu	0,59	0,49	0,69	0,46	0,71	0,45	0,68	0,47	0,18	0,39	0,46	0,50	0,35	0,48	0,60	0,49	0,70	0,46	0,70	0,46	0,70	0,46	0,48	0,50	0,39	0,49	0,61	0,49	0,61	0,49
Hanehalkı sorumlu değil	0,41	0,49	0,31	0,46	0,29	0,45	0,32	0,47	0,82	0,39	0,54	0,50	0,65	0,48	0,40	0,49	0,30	0,46	0,30	0,46	0,30	0,46	0,80	0,40	0,52	0,50	0,61	0,49	0,39	0,49
Eğitim																														
İlköğretim ve altı	0,48	0,50	0,65	0,48	0,53	0,50	0,69	0,46	0,71	0,46	0,62	0,49	0,63	0,48	0,48	0,50	0,65	0,48	0,52	0,50	0,69	0,46	0,77	0,42	0,62	0,49	0,63	0,48	0,48	0,50
Lise	0,12	0,32	0,12	0,32	0,12	0,33	0,12	0,32	0,12	0,32	0,13	0,33	0,12	0,33	0,12	0,33	0,11	0,32	0,13	0,34	0,11	0,31	0,08	0,28	0,14	0,34	0,12	0,32	0,12	0,33
Meslek lisesi	0,13	0,33	0,09	0,29	0,12	0,32	0,08	0,27	0,10	0,30	0,11	0,31	0,10	0,30	0,13	0,33	0,10	0,30	0,11	0,32	0,09	0,29	0,08	0,27	0,11	0,31	0,10	0,30	0,12	0,32
Yüksek okul ve üstü	0,27	0,45	0,14	0,35	0,23	0,42	0,12	0,32	0,08	0,27	0,14	0,35	0,15	0,36	0,27	0,44	0,14	0,35	0,23	0,42	0,11	0,31	0,06	0,24	0,14	0,35	0,15	0,36	0,26	0,44
Aile																														
Çocuk var	0,60	0,49	0,64	0,48	0,67	0,47	0,64	0,48	0,55	0,50	0,54	0,50	0,48	0,50	0,62	0,49	0,66	0,47	0,67	0,47	0,65	0,48	0,57	0,50	0,56	0,50	0,46	0,50	0,63	0,48
Çocuk yok	0,40	0,49	0,36	0,48	0,33	0,47	0,36	0,48	0,45	0,50	0,46	0,50	0,52	0,50	0,38	0,49	0,34	0,47	0,33	0,47	0,35	0,48	0,43	0,50	0,44	0,50	0,54	0,50	0,37	0,48
Hanehalkı fert sayısı	3,99	1,68	4,25	1,91	4,07	1,61	4,30	1,98	5,09	2,22	4,37	2,00	4,04	1,79	4,02	1,68	4,32	1,93	4,07	1,72	4,40	1,98	5,06	2,25	4,35	1,96	3,99	1,81	4,03	1,67
İstihdam																														
Hizmet	0,65	0,48	0,62	0,49	0,61	0,49	0,62	0,49	0,56	0,50	0,54	0,50	0,65	0,48	0,64	0,48	0,60	0,49	0,58	0,49	0,61	0,49	0,54	0,50	0,55	0,50	0,64	0,48	0,64	0,48
İnşaat	0,09	0,28	0,17	0,38	0,14	0,35	0,18	0,39	0,14	0,35	0,17	0,37	0,09	0,28	0,09	0,28	0,17	0,38	0,14	0,34	0,19	0,39	0,13	0,34	0,17	0,37	0,08	0,28	0,09	0,28
Sanayi	0,27	0,44	0,21	0,41	0,25	0,43	0,20	0,40	0,29	0,46	0,29	0,45	0,26	0,44	0,27	0,44	0,22	0,42	0,28	0,45	0,20	0,40	0,33	0,47	0,28	0,45	0,28	0,45	0,27	0,45
Kayıtlı	0,82	0,38	0,57	0,49	0,74	0,44	0,53	0,50	0,59	0,49	0,65	0,48	0,53	0,50	0,82	0,38	0,57	0,50	0,70	0,46	0,52	0,50	0,55	0,50	0,65	0,48	0,54	0,50	0,82	0,38
Kayıtlı değil	0,18	0,38	0,43	0,49	0,26	0,44	0,47	0,50	0,41	0,49	0,35	0,48	0,47	0,50	0,18	0,38	0,43	0,50	0,30	0,46	0,48	0,50	0,45	0,50	0,35	0,48	0,46	0,48	0,18	0,38
Çalışan saat	50,76	13,68	53,04	16,78	57,36	14,74	51,85	17,11	52,89	15,66	53,46	14,36	46,36	17,45	50,97	13,68	53,10	16,91	57,05	15,67	51,93	17,09	52,35	15,17	53,61	14,82	46,69	17,14	51,07	13,75
İşyeri büyüklüğü<10	0,32	0,47	0,63	0,48	0,62	0,49	0,64	0,48	0,47	0,50	0,44	0,50	0,50	0,50	0,31	0,46	0,64	0,48	0,61	0,49	0,64	0,48	0,50	0,42	0,49	0,49	0,50	0,31	0,46	
İşyeri büyüklüğü>10	0,68	0,47	0,37	0,48	0,38	0,49	0,36	0,48	0,53	0,50	0,56	0,50	0,50	0,50	0,69	0,46	0,36	0,48	0,39	0,49	0,36	0,48	0,52	0,50	0,58	0,49	0,51	0,50	0,69	0,46
Finansal Sermaye																														
Yardım var	0,13	0,34	0,16	0,36	0,13	0,34	0,16	0,37	0,12	0,33	0,16	0,37	0,14	0,35	0,13	0,33	0,16	0,37	0,12	0,33	0,11	0,31	0,14	0,35	0,14	0,34	0,14	0,34	0,12	0,32
Yardım yok	0,87	0,34	0,84	0,36	0,87	0,34	0,84	0,37	0,88	0,33	0,84	0,37	0,86	0,35	0,87	0,33	0,84	0,37	0,88	0,33	0,83	0,38	0,89	0,31	0,86	0,35	0,86	0,34	0,88	0,32
Menkul geliri var	0,42	0,49	0,42	0,49	0,46	0,50	0,40	0,49	0,40	0,49	0,38	0,49	0,44	0,50	0,43	0,50	0,38	0,48	0,41	0,49	0,37	0,48	0,45	0,50	0,41	0,49	0,47	0,50	0,45	0,50
Menkul geliri yok	0,58	0,49	0,58	0,49	0,54	0,50	0,60	0,49	0,60	0,49	0,62	0,49	0,56	0,50	0,57	0,50	0,62	0,48	0,59	0,63	0,48	0,55	0,50	0,59	0,49	0,53	0,50	0,55	0,50	0,58
Konut var	0,51	0,50	0,53	0,50	0,46	0,50	0,55	0,50	0,72	0,45	0,50	0,50	0,57	0,50	0,51	0,50	0,53	0,50	0,48	0,50	0,54	0,50	0,72	0,45	0,51	0,50	0,57	0,49	0,55	0,50
Konut yok	0,49	0,50	0,47	0,50	0,54	0,50	0,50	0,50	0,28	0,45	0,50	0,50	0,43	0,50	0,49	0,50	0,47	0,50	0,52	0,50	0,46	0,50	0,28	0,45	0,49	0,50	0,43	0,49	0,45	0,50
İstihdam geliri	2349	1957	2096	1945	2849	2538	1888	1689	1181	1011	1625	1645	1383	1374	2144	1762	1871	1924	2495	2389	1686	1721	1132	841	1543	1471	1364	1486	943	1536
Fert geliri	27822	24230	24274	23764	33514	30379	21717	20885	12284	11041	17003	19316	16736	18697	25312	21711	21249	21218	29422	29492	18817	17324	11957	10326	16562	18065	17271	19859	22923	19559
Dönem																														
2006-2007-2008-2009	0,09	0,29	0,15	0,36	0,16	0,36	0,15	0,36	0,18	0,39	0,15	0,36	0,10	0,29	0,09	0,29	0,15	0,35	0,19	0,39	0,14	0,34	0,13	0,34	0,18	0,38	0,09	0,29	0,10	0,30
2007-2008-2009-2010	0,08	0,28	0,08	0,28	0,11	0,33	0,08	0,27	0,10	0,29	0,09	0,29	0,08	0,27	0,09	0,28	0,11	0,32	0,11	0,32	0,11	0,32	0,12	0,33	0,10	0,30	0,09	0,28	0,08	0,28
2008-2009-2010-2011	0,09	0,28	0,12	0,32	0,12	0,33	0,11	0,32	0,08	0,28	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,28	0,09	0,28	0,08	0,28	0,09	0,29	0,11	0,32	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,28
2009-2010-2011-2012	0,09	0,29	0,08	0,27	0,06	0,24	0,08	0,27	0,07	0,26	0,07	0,25	0,08	0,27	0,08	0,28	0,09	0,28	0,08	0,28	0,09	0,29	0,06	0,23	0,06	0,23	0,08	0,27	0,08	0,28
2010-2011-2012-2013	0,10	0,30	0,09	0,29	0,05	0,22	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,28	0,09	0,29</																

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-P. Betimleyici İstatistikler, Ücretsiz Aile İşçiliğinden Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel														3 Yıllık Panel														4 Yıllık Panel														
	UAI-UAI		UAI-GIR		UAI-ISV		UAI-KHC		UAI-UCR		UAI-ISZ		UAI-IDO		UAI-UAI		UAI-GIR		UAI-ISV		UAI-KHC		UAI-UCR		UAI-ISZ		UAI-IDO		UAI-UAI		UAI-GIR		UAI-ISV		UAI-KHC		UAI-UCR		UAI-ISZ		UAI-IDO		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Gözlem sayısı	1.834		119		29		90		227		58		358		892		106		25		81		216		46		310		348		68		16		52		120		23		174		
Ağırlıklı gözlem sayısı	2.567.279		162.694		44.737		117.957		333.222		89.976		504.306		1.945.800		218.499		59.679		158.820		510.838		102.697		708.542		1.561.572		295.283		84.103		211.180		626.005		134.839		815.099		
Demografik Özellikler	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Kadın	0,47	0,50	0,28	0,45	0,27	0,45	0,29	0,46	0,23	0,42	0,19	0,40	0,65	0,48	0,48	0,50	0,26	0,44	0,26	0,45	0,26	0,44	0,21	0,41	0,39	0,49	0,67	0,47	0,47	0,50	0,26	0,44	0,31	0,48	0,24	0,43	0,21	0,41	0,22	0,42	0,72	0,45	
Erkek	0,53	0,50	0,72	0,45	0,73	0,45	0,71	0,46	0,77	0,42	0,81	0,40	0,35	0,48	0,52	0,50	0,74	0,44	0,74	0,45	0,74	0,44	0,79	0,41	0,61	0,49	0,33	0,47	0,53	0,50	0,74	0,44	0,69	0,48	0,76	0,43	0,79	0,41	0,78	0,42	0,28	0,45	
Yaş	37,38	14,69	34,77	13,00	34,56	12,49	34,84	13,26	27,83	10,86	26,84	10,60	39,87	16,33	37,79	14,33	33,62	11,80	31,47	10,25	34,43	12,30	26,77	9,47	27,06	9,06	40,16	15,77	37,25	14,10	32,39	11,22	29,18	8,49	33,67	11,98	27,12	9,11	25,08	8,42	38,65	15,13	
Engel var	0,18	0,38	0,22	0,42	0,24	0,44	0,21	0,41	0,10	0,30	0,09	0,29	0,25	0,43	0,17	0,38	0,17	0,38	0,12	0,33	0,19	0,40	0,09	0,29	0,12	0,33	0,27	0,45	0,20	0,40	0,14	0,35	0,09	0,29	0,17	0,38	0,13	0,34	0,18	0,39	0,27	0,44	
Engel yok	0,82	0,38	0,78	0,42	0,76	0,44	0,79	0,41	0,90	0,30	0,91	0,29	0,75	0,43	0,83	0,38	0,83	0,38	0,88	0,33	0,81	0,40	0,91	0,29	0,88	0,33	0,73	0,45	0,80	0,40	0,86	0,35	0,91	0,29	0,83	0,38	0,87	0,34	0,82	0,39	0,73	0,44	
Evli	0,65	0,48	0,64	0,48	0,63	0,49	0,64	0,48	0,36	0,48	0,32	0,47	0,69	0,46	0,67	0,47	0,64	0,48	0,55	0,51	0,67	0,47	0,33	0,47	0,31	0,47	0,74	0,44	0,66	0,47	0,61	0,49	0,51	0,52	0,65	0,48	0,38	0,49	0,24	0,44	0,75	0,44	
Evli değil	0,35	0,48	0,36	0,48	0,37	0,49	0,36	0,48	0,64	0,48	0,68	0,47	0,31	0,46	0,33	0,47	0,36	0,48	0,45	0,51	0,33	0,47	0,67	0,47	0,69	0,47	0,26	0,44	0,34	0,47	0,39	0,49	0,49	0,52	0,35	0,48	0,62	0,49	0,76	0,44	0,25	0,44	
Hanehalkı sorumlusu	0,16	0,36	0,28	0,45	0,26	0,44	0,29	0,46	0,15	0,36	0,06	0,25	0,19	0,39	0,15	0,36	0,25	0,44	0,22	0,42	0,27	0,44	0,10	0,30	0,03	0,18	0,18	0,39	0,14	0,35	0,19	0,39	0,03	0,19	0,25	0,43	0,08	0,28	0,02	0,16	0,13	0,34	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,84	0,36	0,72	0,45	0,74	0,44	0,71	0,46	0,85	0,36	0,94	0,25	0,81	0,39	0,85	0,36	0,75	0,44	0,78	0,42	0,73	0,44	0,90	0,30	0,97	0,18	0,82	0,39	0,86	0,35	0,81	0,39	0,97	0,19	0,75	0,43	0,92	0,28	0,98	0,16	0,87	0,34	
Eğitim																																											
İlköğretim ve altı	0,69	0,46	0,62	0,49	0,62	0,49	0,62	0,49	0,65	0,48	0,70	0,46	0,73	0,45	0,71	0,46	0,63	0,49	0,50	0,51	0,67	0,47	0,64	0,48	0,72	0,45	0,74	0,44	0,70	0,46	0,53	0,50	0,27	0,46	0,63	0,49	0,59	0,49	0,81	0,40	0,73	0,45	
Lise	0,16	0,36	0,17	0,38	0,14	0,35	0,18	0,39	0,15	0,35	0,10	0,30	0,11	0,31	0,16	0,36	0,18	0,39	0,23	0,43	0,17	0,37	0,18	0,39	0,12	0,33	0,11	0,31	0,03	0,16	0,36	0,16	0,37	0,21	0,42	0,14	0,35	0,19	0,39	0,10	0,11	0,31	
Meslek lisesi	0,09	0,28	0,14	0,35	0,15	0,36	0,14	0,35	0,10	0,30	0,14	0,35	0,09	0,28	0,07	0,26	0,16	0,37	0,20	0,41	0,15	0,36	0,09	0,29	0,09	0,29	0,09	0,29	0,09	0,28	0,28	0,45	0,49	0,52	0,19	0,40	0,08	0,27	0,00	0,00	0,11	0,31	
Yüksek okul ve üstü	0,07	0,25	0,06	0,25	0,09	0,29	0,05	0,22	0,11	0,31	0,06	0,24	0,08	0,27	0,07	0,25	0,03	0,16	0,07	0,26	0,01	0,10	0,08	0,28	0,07	0,25	0,06	0,24	0,06	0,24	0,03	0,18	0,04	0,19	0,03	0,17	0,14	0,35	0,00	0,00	0,06	0,23	
Aile																																											
Çocuk var	0,49	0,50	0,54	0,50	0,49	0,51	0,56	0,50	0,59	0,49	0,57	0,50	0,49	0,50	0,51	0,50	0,48	0,50	0,42	0,50	0,51	0,50	0,62	0,49	0,47	0,50	0,53	0,50	0,54	0,50	0,48	0,50	0,43	0,51	0,50	0,50	0,62	0,49	0,40	0,50	0,56	0,50	
Çocuk yok	0,51	0,50	0,46	0,50	0,51	0,51	0,44	0,50	0,41	0,49	0,43	0,50	0,51	0,50	0,49	0,50	0,52	0,50	0,58	0,50	0,49	0,50	0,38	0,49	0,53	0,50	0,47	0,50	0,46	0,50	0,52	0,50	0,57	0,51	0,50	0,50	0,38	0,49	0,60	0,50	0,44	0,50	
Hanehalkı fert sayısı	4,53	2,29	4,46	1,96	4,29	1,68	4,52	2,06	5,47	2,74	4,95	1,78	4,24	1,80	4,57	2,33	4,51	1,98	4,10	1,57	4,66	2,11	5,64	2,77	4,97	2,02	4,33	1,89	4,71	2,38	4,60	1,92	4,55	1,89	4,62	1,96	5,40	2,52	6,26	3,03	4,39	2,08	
İstihdam																																											
Hizmet	0,82	0,38	0,77	0,43	0,81	0,40	0,75	0,44	0,72	0,45	0,65	0,48	0,80	0,40	0,84	0,37	0,74	0,44	0,76	0,44	0,73	0,44	0,71	0,45	0,71	0,46	0,82	0,38	0,84	0,37	0,81	0,39	0,84	0,37	0,80	0,41	0,69	0,47	0,73	0,45	0,75	0,44	
İnşaat	0,03	0,16	0,05	0,21	0,00	0,01	0,06	0,25	0,04	0,20	0,06	0,23	0,03	0,17	0,02	0,15	0,05	0,23	0,00	0,00	0,07	0,27	0,04	0,20	0,14	0,35	0,03	0,16	0,02	0,15	0,05	0,22	0,00	0,00	0,07	0,25	0,06	0,23	0,14	0,35	0,06	0,23	
Sanayi	0,15	0,36	0,19	0,39	0,19	0,40	0,19	0,39	0,24	0,43	0,29	0,46	0,17	0,38	0,14	0,35	0,20	0,41	0,24	0,44	0,19	0,40	0,25	0,43	0,15	0,37	0,15	0,36	0,14	0,34	0,14	0,35	0,16	0,37	0,13	0,34	0,26	0,44	0,13	0,34	0,20	0,40	
Kayıtlı	0,23	0,42	0,32	0,47	0,48	0,51	0,26	0,44	0,26	0,44	0,22	0,42	0,15	0,35	0,23	0,42	0,32	0,47	0,46	0,51	0,27	0,44	0,25	0,43	0,18	0,39	0,14	0,35	0,22	0,41	0,33	0,47	0,70	0,47	0,19	0,39	0,25	0,44	0,05	0,22	0,16	0,37	
Kayıtlı değil	0,77	0,42	0,68	0,47	0,52	0,51	0,74	0,44	0,74	0,44	0,78	0,42	0,85	0,35	0,77	0,42	0,68	0,47	0,54	0,51	0,73	0,44	0,75	0,43	0,82	0,39	0,86	0,35	0,78	0,41	0,67	0,47	0,30	0,47	0,81	0,39	0,75	0,44	0,95	0,22	0,84	0,37	
Çalışılan saat	47,79	21,30	51,60	19,64	56,96	17,73	49,57	20,05	53,83	21,51	52,63	19,30	35,24	21,34	47,51	21,56	59,19	19,51	58,16	17,69	59,57	20,25	54,42	21,53	49,93	19,55	35,94	21,71	49,00	21,00	56,42	22,34	49,40	21,88	59,21	22,16	53,48	21,86	49,01	18,31	38,11	21,13	
İşyeri büyüklüğü<10	0,97	0,17	0,98	0,14	0,95	0,22	0,99	0,09	0,98	0,15	0,97	0,17	0,97	0,17	0,97	0,16	0,98	0,15	0,94	0,24	0,99	0,10	0,97	0,17	0,96	0,19	0,95	0,21	0,97	0,17	0,98	0,15	0,92	0,28	1,00	0,00	0,97	0,16	1,00	0,00	0,94	0,23	
İşyeri büyüklüğü>10	0,03	0,17	0,02	0,14	0,05	0,22	0,01	0,09	0,02	0,15	0,03	0,17	0,03	0,17	0,03	0,16	0,02																										

EK-Q. Betimleyici İstatistikler, İşsizlikten Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel														3 Yıllık Panel														4 Yıllık Panel														
	İSZ-ISZ		İSZ-GİR		İSZ-ISV		İSZ-KHC		İSZ-UCR		İSZ-UAİ		İSZ-IDO		İSZ-ISZ		İSZ-GİR		İSZ-ISV		İSZ-KHC		İSZ-UCR		İSZ-UAİ		İSZ-IDO		İSZ-ISZ		İSZ-GİR		İSZ-ISV		İSZ-KHC		İSZ-UCR		İSZ-UAİ		İSZ-IDO		
	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	Ort.	Std.	
Gözlem sayısı	2.879	473	59	414	4.339	162	3.243								1.275	343	30	313	2.865	112	1.939							507	214	16	198	1.462	63	996									
Ağırlıklı gözlem sayısı	4.159.262	631.067	89.344	541.723	6.280.214	201.682	4.722.742								2.948.733	713.364	72.383	640.981	6.689.717	253.089	4.521.462							2.444.461	978.572	97.668	880.904	7.025.671	306.477	4.790.198									
Demografik Özellikler																																											
Kadın	0,29	0,45	0,11	0,31	0,15	0,36	0,10	0,30	0,26	0,44	0,18	0,39	0,52	0,50	0,29	0,46	0,10	0,30	0,09	0,29	0,10	0,30	0,26	0,44	0,25	0,43	0,53	0,50	0,29	0,46	0,13	0,34	0,03	0,19	0,14	0,35	0,24	0,42	0,32	0,47	0,56	0,50	
Erkek	0,71	0,45	0,89	0,31	0,85	0,36	0,90	0,30	0,74	0,44	0,82	0,39	0,48	0,50	0,71	0,46	0,90	0,30	0,91	0,29	0,90	0,30	0,74	0,44	0,75	0,43	0,47	0,50	0,71	0,46	0,87	0,34	0,97	0,19	0,86	0,35	0,76	0,42	0,68	0,47	0,44	0,50	
Yaş	31,99	11,24	36,54	10,71	34,73	9,49	36,84	10,89	31,50	10,38	27,02	11,43	33,94	13,44	31,85	11,09	36,92	10,80	31,99	9,22	37,47	10,84	31,42	10,19	27,17	11,67	35,08	13,77	31,65	11,11	35,53	9,48	27,86	6,00	36,38	9,42	31,05	10,16	28,09	12,03	35,88	13,83	
Engel var	0,15	0,36	0,21	0,41	0,08	0,27	0,24	0,43	0,16	0,36	0,16	0,36	0,21	0,41	0,18	0,38	0,20	0,40	0,15	0,36	0,21	0,41	0,16	0,36	0,13	0,34	0,22	0,41	0,17	0,38	0,16	0,37	0,05	0,22	0,18	0,38	0,17	0,38	0,15	0,36	0,24	0,43	
Engel yok	0,85	0,36	0,79	0,41	0,92	0,27	0,76	0,43	0,84	0,36	0,84	0,36	0,79	0,41	0,82	0,38	0,80	0,40	0,85	0,36	0,79	0,41	0,84	0,36	0,87	0,34	0,78	0,41	0,83	0,38	0,84	0,37	0,95	0,22	0,82	0,38	0,83	0,38	0,85	0,36	0,76	0,43	
Evli	0,39	0,49	0,69	0,46	0,55	0,50	0,72	0,45	0,48	0,50	0,30	0,46	0,50	0,50	0,41	0,49	0,67	0,47	0,39	0,50	0,71	0,46	0,47	0,50	0,28	0,45	0,54	0,50	0,44	0,50	0,69	0,46	0,29	0,47	0,73	0,44	0,47	0,50	0,37	0,49	0,56	0,50	
Evli değil	0,61	0,49	0,31	0,46	0,45	0,50	0,28	0,45	0,52	0,50	0,70	0,46	0,50	0,50	0,59	0,49	0,33	0,47	0,61	0,50	0,29	0,46	0,53	0,50	0,72	0,45	0,46	0,50	0,56	0,50	0,31	0,46	0,71	0,47	0,27	0,44	0,53	0,50	0,63	0,49	0,44	0,50	
Hanehalkı sorumlusu	0,33	0,47	0,59	0,49	0,53	0,50	0,60	0,49	0,39	0,49	0,13	0,34	0,31	0,46	0,34	0,47	0,60	0,49	0,41	0,50	0,62	0,49	0,38	0,49	0,09	0,29	0,32	0,47	0,36	0,48	0,51	0,50	0,21	0,42	0,55	0,50	0,38	0,48	0,12	0,32	0,34	0,47	
Hanehalkı sorumlusu değil	0,67	0,47	0,41	0,49	0,47	0,50	0,40	0,49	0,61	0,49	0,87	0,34	0,69	0,46	0,66	0,47	0,40	0,49	0,59	0,50	0,38	0,49	0,62	0,49	0,91	0,29	0,68	0,47	0,64	0,48	0,49	0,50	0,79	0,42	0,45	0,50	0,62	0,48	0,88	0,32	0,66	0,47	
Eğitim																																											
İlköğretim ve altı	0,55	0,50	0,69	0,46	0,38	0,49	0,74	0,44	0,61	0,49	0,68	0,47	0,55	0,50	0,58	0,49	0,70	0,46	0,48	0,51	0,72	0,45	0,60	0,49	0,62	0,49	0,58	0,49	0,59	0,49	0,68	0,47	0,46	0,51	0,71	0,45	0,63	0,48	0,66	0,48	0,56	0,50	
Lise	0,15	0,36	0,10	0,31	0,19	0,39	0,09	0,29	0,13	0,34	0,15	0,36	0,17	0,37	0,14	0,35	0,12	0,32	0,20	0,41	0,11	0,31	0,14	0,35	0,17	0,38	0,17	0,38	0,16	0,36	0,12	0,32	0,07	0,26	0,12	0,33	0,13	0,34	0,17	0,38	0,18	0,38	
Meslek lisesi	0,10	0,31	0,08	0,28	0,09	0,28	0,08	0,28	0,10	0,30	0,08	0,27	0,11	0,31	0,11	0,31	0,07	0,25	0,05	0,23	0,07	0,26	0,10	0,30	0,12	0,33	0,10	0,30	0,10	0,31	0,07	0,25	0,07	0,26	0,07	0,25	0,11	0,31	0,10	0,30	0,10	0,30	
Yüksek okul ve üstü	0,20	0,40	0,13	0,33	0,34	0,48	0,09	0,29	0,16	0,37	0,09	0,28	0,17	0,38	0,17	0,37	0,12	0,32	0,26	0,45	0,10	0,30	0,16	0,37	0,09	0,28	0,15	0,36	0,15	0,36	0,13	0,34	0,41	0,51	0,10	0,30	0,13	0,34	0,08	0,27	0,16	0,36	
Aile																																											
Çocuk var	0,46	0,50	0,60	0,49	0,50	0,50	0,62	0,49	0,52	0,50	0,46	0,50	0,48	0,50	0,48	0,50	0,64	0,48	0,45	0,51	0,66	0,48	0,52	0,50	0,49	0,50	0,49	0,50	0,48	0,50	0,66	0,47	0,36	0,50	0,69	0,46	0,52	0,50	0,53	0,50	0,49	0,50	
Çocuk yok	0,54	0,50	0,40	0,49	0,50	0,50	0,38	0,49	0,48	0,50	0,54	0,50	0,52	0,50	0,52	0,50	0,36	0,48	0,55	0,51	0,34	0,48	0,48	0,50	0,51	0,50	0,51	0,50	0,52	0,50	0,34	0,47	0,64	0,50	0,31	0,46	0,48	0,50	0,47	0,50	0,51	0,50	
Hanehalkı fert sayısı	4,47	2,23	4,53	2,15	3,92	1,72	4,63	2,19	4,48	2,08	5,21	2,80	4,31	2,09	4,52	2,16	4,71	2,38	4,13	1,57	4,78	2,44	4,51	2,08	5,24	3,13	4,28	2,17	4,55	2,26	4,83	2,36	4,30	1,60	4,88	2,43	4,53	1,99	5,17	3,11	4,27	2,07	
Finansal Sermaye																																											
Yardım var	0,20	0,40	0,25	0,43	0,20	0,40	0,26	0,44	0,21	0,40	0,17	0,37	0,21	0,41	0,21	0,41	0,24	0,43	0,24	0,44	0,24	0,43	0,20	0,40	0,17	0,38	0,20	0,40	0,19	0,40	0,26	0,44	0,10	0,31	0,28	0,45	0,19	0,39	0,12	0,33	0,22	0,42	
Yardım yok	0,80	0,40	0,75	0,43	0,80	0,40	0,74	0,44	0,79	0,40	0,83	0,37	0,79	0,41	0,79	0,41	0,76	0,43	0,76	0,44	0,76	0,43	0,80	0,40	0,83	0,38	0,80	0,40	0,81	0,40	0,74	0,44	0,90	0,31	0,72	0,45	0,81	0,39	0,88	0,33	0,78	0,42	
Menkul geliri var	0,42	0,49	0,39	0,49	0,37	0,49	0,40	0,49	0,40	0,49	0,44	0,50	0,42	0,49	0,46	0,50	0,38	0,49	0,44	0,51	0,37	0,48	0,41	0,49	0,51	0,50	0,45	0,50	0,41	0,49	0,42	0,50	0,48	0,52	0,42	0,49	0,41	0,49	0,54	0,50	0,46	0,50	
Menkul geliri yok	0,58	0,49	0,61	0,49	0,63	0,49	0,60	0,49	0,60	0,49	0,56	0,50	0,58	0,49	0,54	0,50	0,62	0,49	0,56	0,51	0,63	0,48	0,59	0,49	0,49	0,50	0,55	0,50	0,59	0,49	0,58	0,50	0,52	0,52	0,58	0,49	0,59	0,49	0,46	0,50	0,54	0,50	
Konut var	0,59	0,49	0,54	0,50	0,38	0,49	0,56	0,50	0,51	0,50	0,71	0,45	0,56	0,50	0,59	0,49	0,56	0,50	0,56	0,51	0,56	0,50	0,54	0,50	0,73	0,45	0,57	0,50	0,54	0,50	0,57	0,50	0,82	0,40	0,54	0,50	0,55	0,50	0,72	0,45	0,59	0,49	
Konut yok	0,41	0,49	0,46	0,50	0,62	0,49	0,44	0,50	0,49	0,50	0,29	0,45	0,44	0,50	0,41	0,49	0,44	0,50	0,44	0,51	0,44	0,50	0,46	0,50	0,27	0,45	0,43	0,50	0,46	0,50	0,43	0,50	0,18	0,40	0,46	0,50	0,45	0,50	0,28	0,45	0,41	0,49	
Fert geliri	7478	13413	10383	13662	14946	21377	9631	11799	9879	13491	4423	7609	6643	12990	6223	11178	9002	11267	7395	8860	9183	11507	8653	11964	3342	6087	6615	13209	5558	8079	6844	10915	5460	5596	6998	11353	7232	11632	4140	8383	6021	10697	
Dönem																																											
2006-2007-2008-2009	0,11	0,32	0,12	0,33	0,06	0,23	0,13	0,34	0,09	0,28	0,18	0,39	0,10	0,30	0,11	0,31	0,11	0,31	0,04	0,21	0,12	0,32	0,08	0,27	0,11	0,32	0,09	0,29	0,15	0,36	0,14	0,34	0,33										

EK-R. Betimleyici İstatistikler, İşgücü Dışından Diğer Durumlara Geçişler

	2 Yıllık Panel														3 Yıllık Panel														4 Yıllık Panel															
	IDO-IDO		IDO-GIR		IDO-ISV		IDO-KHC		IDO-UCR		IDO-UAİ		IDO-ISZ		IDO-IDO		IDO-GIR		IDO-ISV		IDO-KHC		IDO-UCR		IDO-UAİ		IDO-ISZ		IDO-IDO		IDO-GIR		IDO-ISV		IDO-KHC		IDO-UCR		IDO-UAİ		IDO-ISZ			
	205.827.120	150.610	2.278.876	1.728	183.438	124	2.095.438	1.604	7.731	2.166	3.479	191.293.584	88.000	3.343.910	1.609	290.026	3.053.883	1.480	6.526	1.996	5.255.414	177.450.880	39.072	3.843.487	881	74	807	3.517	1.150	4.932.511	177.450.880	39.072	3.843.487	881	74	807	3.517	1.150	4.932.511					
	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.	Ört.	Std.				
Demografik Özellikler																																												
Kadın	0,74	0,44	0,50	0,50	0,28	0,45	0,52	0,50	0,55	0,50	0,78	0,42	0,50	0,50	0,75	0,43	0,49	0,50	0,32	0,47	0,51	0,50	0,57	0,50	0,79	0,41	0,50	0,50	0,77	0,42	0,48	0,50	0,27	0,45	0,50	0,50	0,59	0,49	0,82	0,39	0,55	0,50		
Erkek	0,26	0,44	0,50	0,50	0,72	0,45	0,48	0,50	0,45	0,50	0,22	0,42	0,50	0,50	0,25	0,43	0,51	0,50	0,68	0,47	0,49	0,50	0,43	0,50	0,21	0,41	0,50	0,50	0,23	0,42	0,52	0,50	0,73	0,45	0,50	0,50	0,41	0,49	0,18	0,39	0,45	0,50		
Yaş	45,59	20,37	45,73	15,16	48,02	16,08	45,48	15,07	31,26	13,94	35,85	16,15	29,59	12,60	42,91	19,97	45,00	15,42	45,98	15,26	44,91	15,44	30,20	13,59	36,10	16,20	27,95	12,33	46,08	19,36	44,32	15,52	44,79	14,60	44,27	15,62	29,39	13,06	36,13	15,78	26,22	11,49		
Engel var	0,35	0,48	0,33	0,47	0,23	0,42	0,34	0,47	0,17	0,38	0,27	0,45	0,18	0,38	0,36	0,48	0,32	0,47	0,17	0,38	0,34	0,47	0,17	0,37	0,28	0,45	0,17	0,38	0,37	0,48	0,31	0,46	0,24	0,43	0,32	0,47	0,16	0,36	0,28	0,45	0,17	0,37		
Engel yok	0,65	0,48	0,67	0,47	0,77	0,42	0,66	0,47	0,83	0,38	0,73	0,45	0,82	0,38	0,64	0,48	0,68	0,47	0,83	0,38	0,66	0,47	0,83	0,37	0,72	0,45	0,83	0,38	0,63	0,48	0,69	0,46	0,76	0,43	0,68	0,47	0,84	0,36	0,72	0,45	0,83	0,37		
Evlü	0,64	0,48	0,78	0,41	0,74	0,44	0,79	0,41	0,47	0,50	0,65	0,48	0,38	0,48	0,66	0,47	0,78	0,42	0,68	0,47	0,78	0,41	0,46	0,50	0,66	0,47	0,34	0,47	0,68	0,47	0,78	0,42	0,65	0,48	0,69	0,41	0,45	0,50	0,69	0,46	0,32	0,47		
Evlü değil	0,36	0,48	0,22	0,41	0,26	0,44	0,21	0,41	0,53	0,50	0,35	0,48	0,62	0,48	0,34	0,47	0,22	0,42	0,32	0,47	0,22	0,41	0,54	0,50	0,34	0,47	0,66	0,47	0,32	0,47	0,22	0,42	0,35	0,48	0,21	0,41	0,55	0,50	0,31	0,46	0,68	0,47		
Hanehalkı sorumlu	0,27	0,44	0,49	0,50	0,56	0,50	0,49	0,50	0,21	0,41	0,08	0,27	0,61	0,41	0,24	0,47	0,44	0,50	0,50	0,47	0,50	0,19	0,39	0,07	0,26	0,17	0,37	0,36	0,44	0,47	0,50	0,54	0,50	0,46	0,50	0,16	0,37	0,07	0,26	0,14	0,35			
Hanehalkı sorumlu değil	0,73	0,44	0,51	0,50	0,44	0,50	0,51	0,50	0,79	0,41	0,92	0,27	0,79	0,41	0,73	0,44	0,53	0,50	0,45	0,50	0,53	0,50	0,81	0,39	0,93	0,26	0,83	0,37	0,74	0,44	0,53	0,50	0,46	0,50	0,54	0,50	0,84	0,37	0,93	0,26	0,86	0,35		
Eğitim																																												
İlköğretim ve altı	0,82	0,38	0,77	0,42	0,53	0,50	0,79	0,41	0,65	0,48	0,87	0,33	0,54	0,50	0,83	0,37	0,77	0,42	0,45	0,50	0,80	0,40	0,64	0,48	0,88	0,33	0,57	0,49	0,84	0,37	0,77	0,42	0,43	0,50	0,80	0,40	0,64	0,48	0,90	0,30	0,59	0,49		
Lise	0,08	0,28	0,08	0,28	0,21	0,41	0,07	0,26	0,14	0,35	0,06	0,24	0,19	0,39	0,08	0,27	0,10	0,29	0,30	0,46	0,08	0,27	0,15	0,36	0,06	0,24	0,20	0,40	0,08	0,27	0,09	0,29	0,23	0,43	0,08	0,27	0,16	0,37	0,06	0,24	0,21	0,41		
Meslek lisesi	0,05	0,22	0,06	0,23	0,11	0,32	0,05	0,22	0,10	0,29	0,04	0,20	0,12	0,33	0,05	0,21	0,06	0,23	0,12	0,32	0,05	0,22	0,09	0,29	0,04	0,19	0,11	0,32	0,05	0,21	0,06	0,24	0,13	0,34	0,05	0,22	0,09	0,29	0,03	0,16	0,11	0,31		
Yüksek okul ve üstü	0,04	0,21	0,09	0,28	0,15	0,36	0,08	0,27	0,12	0,32	0,02	0,15	0,14	0,35	0,04	0,20	0,08	0,27	0,14	0,35	0,07	0,26	0,11	0,31	0,02	0,15	0,11	0,32	0,04	0,19	0,08	0,28	0,20	0,40	0,07	0,26	0,10	0,31	0,02	0,13	0,09	0,28		
Aile																																												
Çocuk var	0,45	0,50	0,48	0,50	0,34	0,47	0,49	0,50	0,54	0,50	0,59	0,49	0,50	0,50	0,45	0,50	0,49	0,50	0,30	0,46	0,51	0,50	0,56	0,50	0,62	0,49	0,51	0,50	0,47	0,50	0,51	0,50	0,27	0,45	0,53	0,50	0,58	0,49	0,63	0,48	0,53	0,50		
Çocuk yok	0,55	0,50	0,52	0,50	0,66	0,47	0,51	0,50	0,46	0,50	0,41	0,49	0,50	0,50	0,55	0,50	0,51	0,50	0,70	0,46	0,49	0,50	0,44	0,50	0,38	0,49	0,49	0,50	0,53	0,50	0,49	0,50	0,73	0,45	0,50	0,73	0,45	0,50	0,42	0,49	0,37	0,48		
Hanehalkı fert sayısı	3,98	2,16	4,03	2,06	3,79	1,93	4,05	2,07	4,41	1,95	5,16	2,79	4,46	2,00	4,50	2,18	4,12	2,10	3,67	1,64	4,17	2,14	4,44	1,92	5,30	2,85	4,51	1,94	4,02	2,17	4,20	2,10	3,49	1,32	4,28	2,16	4,50	1,90	5,34	2,86	4,53	1,84		
Finansal Sermaye																																												
Yardım var	0,17	0,38	0,19	0,39	0,10	0,30	0,20	0,40	0,18	0,39	0,16	0,37	0,20	0,40	0,17	0,37	0,19	0,39	0,14	0,35	0,19	0,39	0,19	0,39	0,15	0,36	0,18	0,38	0,16	0,37	0,17	0,37	0,14	0,35	0,17	0,38	0,17	0,38	0,15	0,36	0,18	0,38		
Yardım yok	0,83	0,38	0,81	0,39	0,90	0,30	0,80	0,40	0,82	0,39	0,84	0,37	0,80	0,40	0,83	0,37	0,81	0,39	0,86	0,35	0,81	0,39	0,81	0,39	0,85	0,36	0,82	0,38	0,84	0,37	0,83	0,37	0,86	0,35	0,83	0,38	0,83	0,38	0,85	0,36	0,82	0,38		
Menkul geliri var	0,47	0,50	0,46	0,50	0,59	0,49	0,44	0,50	0,41	0,49	0,42	0,49	0,44	0,50	0,49	0,50	0,45	0,50	0,55	0,50	0,44	0,50	0,41	0,49	0,42	0,49	0,44	0,50	0,49	0,50	0,45	0,50	0,50	0,45	0,50	0,44	0,50	0,42	0,49	0,47	0,50			
Menkul geliri yok	0,53	0,50	0,54	0,50	0,41	0,49	0,56	0,50	0,59	0,49	0,58	0,49	0,56	0,50	0,51	0,50	0,55	0,50	0,45	0,50	0,56	0,50	0,59	0,49	0,58	0,49	0,56	0,50	0,51	0,50	0,55	0,50	0,50	0,55	0,50	0,56	0,50	0,58	0,49	0,53	0,50			
Konut var	0,68	0,47	0,65	0,48	0,72	0,45	0,64	0,48	0,56	0,50	0,76	0,43	0,56	0,50	0,68	0,47	0,66	0,47	0,68	0,47	0,66	0,47	0,66	0,47	0,56	0,50	0,76	0,42	0,53	0,50	0,68	0,46	0,67	0,47	0,73	0,45	0,66	0,47	0,56	0,50	0,75	0,44	0,57	0,50
Konut yok	0,32	0,47	0,35	0,48	0,28	0,45	0,36	0,48	0,44	0,50	0,24	0,43	0,44	0,50	0,32	0,47	0,34	0,47	0,32	0,47	0,34	0,47	0,34	0,44	0,50	0,24	0,42	0,47	0,50	0,32	0,46	0,33	0,47	0,27	0,45	0,34	0,47	0,44	0,50	0,25	0,44	0,43	0,50	
Fert geliri	5366	10937	8599	13380	14720	16296	8063	12964	5333	10596	1536	5346	4165	9139	4842	9949	7455	11487	13712	14475	6861	10985	4147	9449	1456	5417	3409	8403	4323	8738	6504	11322	12185	19296	5910	9971	3311	8209	1075	4764	2064	5452		
Dönem																																												
2006-2007-2008-2009	0,10	0,30	0,11	0,31	0,06	0,24	0,11	0,32	0,08	0,27	0,16	0,37	0,13	0,34	0,10	0,30	0,13	0,33	0,10	0,29	0,13	0,34	0,09	0,29	0,17	0,38	0,12	0,33	0,11	0,31	0,14	0,35	0,10	0,30	0,15	0,35	0,10	0,30	0,17	0,37	0,15	0,35		
2007-2008-2009-2010	0,09	0,29	0,09	0,28	0,07	0,25	0,09	0,28	0,08	0,27	0,12	0,32	0,09	0,29	0,09	0,29	0,11	0,32	0,07	0,25	0,12	0,32	0,08	0,27	0,14	0,34	0,10	0,30	0,10	0,30	0,13	0,34	0,12	0,33	0,13	0,34	0,09	0,29	0,16	0,37	0,11	0,31		
2008-2009-2010-2011	0,09	0,29	0,07	0,26	0,04	0,20	0,07	0,26	0,08	0,27	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,29	0,08	0,26	0,05	0,21	0,08	0,27	0,07	0,26	0,08	0,27	0,09	0,29	0,09	0,29	0,07	0,26	0,03	0,17	0,08	0,26	0,08	0,27	0,10	0,30	0,08	0,28		
2009-2010-2011-2012	0,09	0,29	0,10	0,29	0,13	0,34	0,09	0,29	0,09	0,29	0,10	0,30	0,08	0,27	0,09	0,29	0,07	0,26	0,07	0,26	0,07	0,26	0,09	0,28	0,08	0,26	0,08	0,27	0,09	0,29	0,07	0,26	0,07	0,25	0,07	0,26	0,08	0,27	0,07	0,25	0,08	0,27		
2010-2011-2012-2013	0,10	0,29	0,09	0,29	0,09	0,28	0,09	0,28	0,10	0,30	0,09	0,29	0,10	0,29	0,09	0,29	0,09	0,29	0,11	0,31	0,09	0,29	0,10	0,30	0,09	0,29	0,07	0,25	0,09	0,28	0,07	0,25	0,09	0,29	0,07	0,25	0,09	0,29	0,07	0,26	0,06	0,25		
2011-2012-2013-2014	0,10	0,30	0,07	0,26	0,06	0,23	0,07	0,26	0,09	0,28	0,06	0,24	0,08	0,27	0,10	0,30	0,09	0,28	0,08	0,28	0,09																							

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-S. Geçiş Matrisleri, t-t+1

		2009					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2008	ISV	0,84	0,07	0,00	0,04	0,02	0,03
	KHC	0,01	0,84	0,02	0,04	0,02	0,07
	UAI	0,00	0,03	0,83	0,03	0,01	0,10
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,81	0,07	0,07
	ISZ	0,00	0,04	0,02	0,33	0,30	0,30
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,04	0,03	0,90

		2010					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2009	ISV	0,84	0,08	0,00	0,05	0,01	0,02
	KHC	0,01	0,86	0,01	0,04	0,01	0,07
	UAI	0,00	0,02	0,82	0,03	0,01	0,11
	UCR	0,00	0,01	0,01	0,86	0,05	0,07
	ISZ	0,00	0,03	0,01	0,40	0,26	0,29
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,04	0,02	0,91

		2011					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2010	ISV	0,83	0,09	0,00	0,03	0,02	0,04
	KHC	0,01	0,84	0,01	0,05	0,01	0,08
	UAI	0,00	0,02	0,81	0,04	0,01	0,11
	UCR	0,01	0,02	0,00	0,87	0,04	0,07
	ISZ	0,00	0,03	0,01	0,40	0,27	0,28
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,04	0,02	0,92

		2012					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2011	ISV	0,85	0,06	0,01	0,05	0,01	0,02
	KHC	0,01	0,85	0,01	0,05	0,01	0,07
	UAI	0,00	0,02	0,82	0,04	0,01	0,10
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,88	0,03	0,07
	ISZ	0,00	0,02	0,02	0,40	0,23	0,32
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,05	0,02	0,91

		2013					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2012	ISV	0,87	0,05	0,01	0,03	0,01	0,03
	KHC	0,01	0,85	0,01	0,04	0,01	0,07
	UAI	0,00	0,02	0,82	0,04	0,01	0,10
	UCR	0,00	0,02	0,00	0,87	0,04	0,07
	ISZ	0,01	0,02	0,01	0,38	0,24	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,05	0,02	0,91

		2014					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2013	ISV	0,90	0,06	0,00	0,02	0,00	0,02
	KHC	0,01	0,85	0,01	0,05	0,01	0,08
	UAI	0,00	0,02	0,83	0,03	0,00	0,11
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,86	0,04	0,08
	ISZ	0,00	0,03	0,01	0,38	0,23	0,35
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,04	0,02	0,92

		2015					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2014	ISV	0,85	0,04	0,01	0,05	0,01	0,04
	KHC	0,01	0,82	0,01	0,06	0,01	0,09
	UAI	0,00	0,02	0,77	0,04	0,01	0,16
	UCR	0,00	0,02	0,01	0,86	0,03	0,08
	ISZ	0,01	0,05	0,01	0,42	0,20	0,32
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,06	0,02	0,90

		2016					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2015	ISV	0,87	0,03	0,01	0,04	0,01	0,04
	KHC	0,01	0,82	0,01	0,06	0,01	0,09
	UAI	0,00	0,02	0,78	0,04	0,01	0,14
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,86	0,04	0,08
	ISZ	0,01	0,04	0,01	0,40	0,22	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,06	0,02	0,91

		2017					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2016	ISV	0,89	0,02	0,01	0,03	0,02	0,03
	KHC	0,01	0,83	0,01	0,05	0,02	0,08
	UAI	0,00	0,02	0,81	0,05	0,01	0,11
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,85	0,05	0,07
	ISZ	0,01	0,04	0,01	0,40	0,30	0,25
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,06	0,03	0,89

		2018					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2017	ISV	0.85	0.06	0.01	0.05	0.01	0.02
	KHC	0.01	0.85	0.01	0.05	0.02	0.06
	UAI	0.00	0.03	0.82	0.05	0.01	0.09
	UCR	0.00	0.01	0.00	0.87	0.05	0.06
	ISZ	0.01	0.04	0.01	0.40	0.32	0.23
	IDO	0.00	0.01	0.01	0.05	0.02	0.91

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-T. Geçiş Matrisleri, t-t+2

		2009					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2007	ISV	0,68	0,14	0,00	0,10	0,02	0,06
	KHC	0,02	0,74	0,04	0,07	0,02	0,11
	UAI	0,00	0,06	0,70	0,04	0,01	0,18
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,76	0,08	0,09
	ISZ	0,00	0,06	0,02	0,38	0,23	0,30
	IDO	0,00	0,02	0,03	0,06	0,03	0,86

		2010					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2008	ISV	0,74	0,12	0,00	0,08	0,02	0,04
	KHC	0,02	0,77	0,02	0,06	0,01	0,12
	UAI	0,00	0,04	0,75	0,04	0,01	0,17
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,79	0,05	0,10
	ISZ	0,00	0,04	0,03	0,41	0,23	0,29
	IDO	0,00	0,02	0,03	0,06	0,03	0,87

		2011					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2009	ISV	0,70	0,17	0,00	0,06	0,02	0,05
	KHC	0,02	0,77	0,01	0,07	0,02	0,12
	UAI	0,00	0,04	0,72	0,05	0,01	0,18
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,82	0,04	0,09
	ISZ	0,00	0,04	0,01	0,49	0,18	0,27
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,06	0,02	0,89

		2012					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2010	ISV	0,76	0,09	0,01	0,08	0,02	0,04
	KHC	0,02	0,76	0,02	0,08	0,01	0,12
	UAI	0,00	0,04	0,72	0,06	0,01	0,17
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,83	0,03	0,10
	ISZ	0,01	0,04	0,01	0,45	0,17	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,07	0,02	0,89

		2013					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2011	ISV	0,79	0,10	0,01	0,05	0,01	0,04
	KHC	0,02	0,76	0,02	0,07	0,02	0,12
	UAI	0,00	0,03	0,72	0,07	0,01	0,16
	UCR	0,00	0,03	0,00	0,83	0,04	0,10
	ISZ	0,00	0,03	0,03	0,44	0,17	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,07	0,02	0,88

		2014					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2012	ISV	0,79	0,10	0,01	0,05	0,01	0,05
	KHC	0,02	0,76	0,01	0,07	0,01	0,13
	UAI	0,00	0,03	0,73	0,05	0,01	0,18
	UCR	0,00	0,03	0,01	0,82	0,04	0,10
	ISZ	0,01	0,03	0,02	0,42	0,19	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,07	0,02	0,88

		2015					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2013	ISV	0,78	0,10	0,01	0,06	0,02	0,04
	KHC	0,02	0,75	0,02	0,08	0,01	0,12
	UAI	0,00	0,03	0,70	0,06	0,01	0,20
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,04	0,11
	ISZ	0,00	0,05	0,01	0,45	0,16	0,32
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,07	0,02	0,89

		2016					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2014	ISV	0,78	0,06	0,01	0,07	0,01	0,08
	KHC	0,02	0,72	0,01	0,09	0,02	0,14
	UAI	0,00	0,04	0,66	0,06	0,01	0,22
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,04	0,11
	ISZ	0,01	0,05	0,01	0,45	0,15	0,33
	IDO	0,00	0,02	0,02	0,08	0,02	0,87

		2017					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2015	ISV	0,79	0,06	0,02	0,07	0,02	0,05
	KHC	0,02	0,74	0,01	0,09	0,02	0,12
	UAI	0,01	0,04	0,66	0,08	0,01	0,21
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,81	0,06	0,10
	ISZ	0,01	0,06	0,01	0,47	0,22	0,23
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,08	0,03	0,86

		2018					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2016	ISV	0,78	0,07	0,01	0,08	0,02	0,05
	KHC	0,02	0,77	0,01	0,09	0,02	0,10
	UAI	0,00	0,03	0,72	0,07	0,02	0,16
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,81	0,05	0,10
	ISZ	0,00	0,05	0,01	0,43	0,25	0,26
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,08	0,03	0,86

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-U. Geçiş Matrisleri, t-t+3

		2009					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2006	ISV	0,55	0,17	0,02	0,14	0,04	0,09
	KHC	0,03	0,64	0,04	0,10	0,03	0,16
	UAI	0,01	0,07	0,57	0,11	0,01	0,23
	UCR	0,03	0,05	0,01	0,73	0,08	0,10
	ISZ	0,02	0,06	0,05	0,37	0,21	0,29
	IDO	0,00	0,02	0,03	0,08	0,03	0,84

		2010					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2007	ISV	0,59	0,18	0,01	0,14	0,03	0,06
	KHC	0,02	0,70	0,02	0,09	0,01	0,15
	UAI	0,00	0,06	0,66	0,05	0,01	0,22
	UCR	0,01	0,05	0,01	0,76	0,06	0,11
	ISZ	0,01	0,10	0,03	0,40	0,13	0,33
	IDO	0,00	0,02	0,04	0,07	0,03	0,84

		2011					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2008	ISV	0,60	0,19	0,01	0,12	0,02	0,06
	KHC	0,04	0,71	0,02	0,09	0,02	0,12
	UAI	0,00	0,04	0,65	0,05	0,01	0,24
	UCR	0,01	0,05	0,01	0,78	0,04	0,11
	ISZ	0,00	0,05	0,03	0,49	0,15	0,29
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,07	0,02	0,87

		2012					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2009	ISV	0,65	0,16	0,00	0,07	0,02	0,09
	KHC	0,01	0,71	0,02	0,08	0,01	0,16
	UAI	0,00	0,05	0,65	0,06	0,01	0,23
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,78	0,04	0,12
	ISZ	0,01	0,04	0,00	0,49	0,17	0,30
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,07	0,02	0,87

		2013					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2010	ISV	0,78	0,10	0,01	0,07	0,01	0,03
	KHC	0,02	0,68	0,02	0,09	0,01	0,17
	UAI	0,00	0,05	0,61	0,11	0,01	0,22
	UCR	0,01	0,03	0,00	0,79	0,04	0,12
	ISZ	0,01	0,06	0,01	0,46	0,10	0,37
	IDO	0,00	0,01	0,02	0,08	0,02	0,86

		2014					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2011	ISV	0,68	0,15	0,01	0,09	0,00	0,07
	KHC	0,03	0,69	0,02	0,09	0,02	0,15
	UAI	0,01	0,04	0,66	0,07	0,01	0,22
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,81	0,03	0,11
	ISZ	0,00	0,05	0,04	0,46	0,13	0,30
	IDO	0,00	0,02	0,02	0,09	0,02	0,86

		2015					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2012	ISV	0,69	0,12	0,00	0,07	0,02	0,09
	KHC	0,03	0,68	0,02	0,10	0,02	0,16
	UAI	0,00	0,04	0,65	0,07	0,01	0,23
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,78	0,04	0,12
	ISZ	0,00	0,04	0,02	0,47	0,13	0,34
	IDO	0,00	0,02	0,02	0,09	0,02	0,86

		2016					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2013	ISV	0,71	0,12	0,01	0,07	0,01	0,08
	KHC	0,02	0,67	0,02	0,11	0,02	0,16
	UAI	0,00	0,05	0,62	0,07	0,01	0,25
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,79	0,04	0,13
	ISZ	0,00	0,06	0,00	0,48	0,13	0,33
	IDO	0,00	0,01	0,01	0,08	0,02	0,88

		2017					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2014	ISV	0,74	0,08	0,02	0,09	0,00	0,07
	KHC	0,02	0,65	0,01	0,12	0,03	0,16
	UAI	0,01	0,06	0,58	0,08	0,01	0,26
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,78	0,06	0,11
	ISZ	0,01	0,06	0,01	0,45	0,21	0,27
	IDO	0,00	0,02	0,02	0,10	0,03	0,83

		2018					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2015	ISV	0,70	0,12	0,01	0,11	0,02	0,05
	KHC	0,02	0,68	0,02	0,12	0,02	0,14
	UAI	0,01	0,04	0,60	0,09	0,02	0,24
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,78	0,05	0,11
	ISZ	0,01	0,06	0,02	0,44	0,19	0,28
	IDO	0,00	0,02	0,02	0,09	0,03	0,84

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-V. Tarım Dışı Geçiş Matrisleri, t-t+1

		2009					
2008		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,85	0,06	0,00	0,04	0,02	0,03
	KHC	0,02	0,81	0,01	0,08	0,03	0,06
	UAI	0,01	0,06	0,69	0,08	0,04	0,12
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,07	0,07

		2010					
2009		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,85	0,06	0,00	0,05	0,01	0,03
	KHC	0,01	0,83	0,00	0,06	0,02	0,07
	UAI	0,01	0,06	0,72	0,08	0,02	0,10
	UCR	0,01	0,01	0,00	0,86	0,05	0,06

		2011					
2010		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,84	0,08	0,00	0,04	0,02	0,03
	KHC	0,02	0,79	0,00	0,07	0,02	0,10
	UAI	0,00	0,02	0,71	0,08	0,05	0,14
	UCR	0,01	0,02	0,00	0,88	0,04	0,06

		2012					
2011		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,86	0,05	0,00	0,04	0,01	0,02
	KHC	0,02	0,79	0,01	0,08	0,01	0,08
	UAI	0,02	0,02	0,64	0,14	0,02	0,16
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,89	0,03	0,06

		2013					
2012		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,88	0,04	0,00	0,03	0,01	0,03
	KHC	0,02	0,80	0,01	0,07	0,02	0,08
	UAI	0,01	0,03	0,69	0,09	0,03	0,15
	UCR	0,00	0,02	0,00	0,88	0,04	0,06

		2014					
2013		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,90	0,06	0,00	0,02	0,00	0,02
	KHC	0,01	0,82	0,00	0,06	0,01	0,10
	UAI	0,01	0,02	0,77	0,08	0,01	0,12
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,87	0,04	0,07

		2015					
2014		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,85	0,04	0,00	0,05	0,01	0,04
	KHC	0,02	0,77	0,00	0,07	0,02	0,11
	UAI	0,02	0,02	0,67	0,09	0,03	0,18
	UCR	0,00	0,02	0,00	0,86	0,03	0,08

		2016					
2015		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,88	0,03	0,01	0,04	0,01	0,04
	KHC	0,02	0,77	0,00	0,08	0,02	0,10
	UAI	0,02	0,03	0,66	0,09	0,01	0,18
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,87	0,04	0,08

		2017					
2016		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,89	0,02	0,00	0,03	0,02	0,03
	KHC	0,01	0,79	0,01	0,08	0,03	0,08
	UAI	0,00	0,02	0,72	0,10	0,03	0,12
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,86	0,05	0,07

		2018					
2017		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,85	0,06	0,01	0,05	0,01	0,02
	KHC	0,01	0,83	0,00	0,07	0,03	0,06
	UAI	0,02	0,04	0,74	0,09	0,01	0,11
	UCR	0,00	0,01	0,00	0,87	0,05	0,06

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-W. Tarım Dışı Geçiş Matrisleri, t-t+2

		2009					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2007	ISV	0,72	0,10	0,00	0,11	0,02	0,05
	KHC	0,04	0,70	0,02	0,11	0,03	0,11
	UAI	0,03	0,09	0,52	0,12	0,03	0,21
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,77	0,08	0,09

		2010					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2008	ISV	0,75	0,10	0,00	0,08	0,02	0,04
	KHC	0,03	0,73	0,00	0,11	0,02	0,10
	UAI	0,00	0,02	0,58	0,17	0,02	0,21
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,80	0,05	0,09

		2011					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2009	ISV	0,72	0,14	0,00	0,07	0,02	0,04
	KHC	0,03	0,71	0,00	0,10	0,03	0,12
	UAI	0,01	0,05	0,60	0,14	0,03	0,17
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,83	0,04	0,09

		2012					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2010	ISV	0,77	0,08	0,01	0,08	0,02	0,05
	KHC	0,02	0,69	0,01	0,12	0,02	0,14
	UAI	0,00	0,03	0,51	0,19	0,04	0,24
	UCR	0,01	0,03	0,00	0,84	0,03	0,09

		2013					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2011	ISV	0,81	0,08	0,00	0,05	0,01	0,04
	KHC	0,04	0,67	0,01	0,11	0,03	0,14
	UAI	0,01	0,06	0,55	0,19	0,04	0,14
	UCR	0,01	0,03	0,00	0,83	0,04	0,09

		2014					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2012	ISV	0,80	0,09	0,00	0,05	0,00	0,05
	KHC	0,03	0,71	0,01	0,10	0,02	0,14
	UAI	0,01	0,03	0,59	0,14	0,02	0,21
	UCR	0,00	0,02	0,01	0,83	0,04	0,10

		2015					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2013	ISV	0,78	0,10	0,01	0,06	0,02	0,03
	KHC	0,03	0,70	0,00	0,11	0,02	0,14
	UAI	0,02	0,04	0,57	0,13	0,04	0,20
	UCR	0,01	0,02	0,00	0,83	0,03	0,10

		2016					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2014	ISV	0,79	0,05	0,00	0,08	0,01	0,08
	KHC	0,03	0,66	0,01	0,12	0,03	0,16
	UAI	0,03	0,05	0,57	0,11	0,01	0,23
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,04	0,11

		2017					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2015	ISV	0,80	0,06	0,02	0,07	0,02	0,04
	KHC	0,03	0,67	0,01	0,13	0,03	0,13
	UAI	0,04	0,04	0,52	0,14	0,03	0,23
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,05	0,10

		2018					
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
2016	ISV	0,79	0,06	0,01	0,08	0,02	0,05
	KHC	0,03	0,72	0,01	0,13	0,03	0,09
	UAI	0,02	0,04	0,58	0,13	0,03	0,19
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,82	0,05	0,09

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

EK-X. Tarım Dışı Geçiş Matrisleri, t-t+3

		2009					
2006		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,56	0,16	0,02	0,15	0,04	0,08
	KHC	0,05	0,61	0,02	0,13	0,04	0,16
	UAI	0,05	0,08	0,37	0,29	0,03	0,18
	UCR	0,03	0,04	0,01	0,74	0,08	0,10

		2010					
2007		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,62	0,13	0,01	0,16	0,03	0,05
	KHC	0,03	0,67	0,01	0,14	0,03	0,13
	UAI	0,03	0,10	0,39	0,15	0,05	0,29
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,77	0,06	0,10

		2011					
2008		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,63	0,17	0,01	0,13	0,03	0,03
	KHC	0,07	0,64	0,01	0,14	0,02	0,12
	UAI	0,02	0,07	0,47	0,26	0,02	0,16
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,80	0,04	0,10

		2012					
2009		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,67	0,13	0,00	0,08	0,02	0,10
	KHC	0,02	0,64	0,01	0,13	0,03	0,17
	UAI	0,00	0,08	0,47	0,09	0,05	0,31
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,80	0,04	0,11

		2013					
2010		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,80	0,08	0,01	0,07	0,01	0,03
	KHC	0,04	0,58	0,02	0,15	0,03	0,19
	UAI	0,00	0,06	0,34	0,29	0,06	0,25
	UCR	0,01	0,03	0,00	0,80	0,04	0,11

		2014					
2011		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,71	0,12	0,00	0,09	0,00	0,07
	KHC	0,05	0,61	0,01	0,13	0,02	0,17
	UAI	0,02	0,05	0,49	0,16	0,02	0,25
	UCR	0,01	0,03	0,00	0,82	0,03	0,11

		2015					
2012		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,69	0,12	0,01	0,08	0,02	0,08
	KHC	0,04	0,62	0,00	0,15	0,03	0,15
	UAI	0,01	0,03	0,47	0,17	0,03	0,29
	UCR	0,01	0,04	0,01	0,80	0,03	0,11

		2016					
2013		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,72	0,11	0,00	0,08	0,01	0,08
	KHC	0,04	0,59	0,01	0,15	0,02	0,19
	UAI	0,02	0,09	0,57	0,09	0,00	0,22
	UCR	0,01	0,02	0,01	0,80	0,04	0,13

		2017					
2014		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,76	0,06	0,02	0,09	0,00	0,07
	KHC	0,03	0,56	0,01	0,17	0,04	0,19
	UAI	0,03	0,06	0,52	0,09	0,08	0,21
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,79	0,06	0,11

		2018					
2015		ISV	KHC	UAI	UCR	ISZ	IDO
	ISV	0,71	0,12	0,01	0,11	0,02	0,03
	KHC	0,04	0,63	0,00	0,17	0,03	0,14
	UAI	0,04	0,02	0,50	0,14	0,05	0,24
	UCR	0,01	0,03	0,01	0,79	0,05	0,11

Kaynak: TÜİK, Gelir Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2018 panel veri setlerinden hesaplanmıştır.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez danışmanım Prof. Dr. Ertuğrul Deliktaş'a doktora çalışmam sürecinde esirgemediği değerli yönlendirmeleri, desteği, güveni ve teşviki için teşekkürlerimi sunarım.

Beni ODTÜ'de bir lisans öğrencisiyken ekonometriyle tanıştırdığı ve sevdirdiği, tez konumu seçmemde yardımcı olduğu, her zaman en yararlı kaynaklara yönlendirdiği için ve tüm değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Aysıt Tansel'e teşekkür ederim.

Tüm tez izleme toplantılarında beni sabırla dinleyen tez komitesi üyeleri Prof. Dr. A. Özlem Önder ve Dr. Gürdal Aslan'a değerli yorum ve önerilerinden dolayı teşekkür ederim.

Temel veri kaynağım Türkiye İstatistik Kurumu'na ve bu tez çalışmasında kullandığım verilerin üretilmesinde ve dağıtımında emeği geçen, tüm sorularımı sabırla yanıtlayan Yakut Yüksel, Burcu Ellidört Tunç, Burçe Ünver ve Ümit Öğüt'e teşekkür ederim.

İş arkadaşlarım Aslıhan Kabadayı, Burcu Ellidört Tunç, Hatice Tuğba Ertan ve Sibel Şahin Yaşa'ya tüm tez çalışması sürecinde yanımda oldukları, hayatın farklı yönlerini görmemi sağladıkları ve bu süreci neşeli kıldıkları için teşekkür ederim.

Annem, babam ve kardeşime her zaman yanımda oldukları ve başarabileceğime benden çok inandıkları için teşekkür ederim.

Son olarak sevgili eşim Tunca Doğan'a sadece tez çalışması sürecinde değil tüm birlikteliğimizde gösterdiği sevgisi, anlayışı, problemlerimi çözmekteki istekli tavrı ve bir bilim insanı olarak akademik yönlendirmeleri için teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Mualla Gizem Umut Doğan, 2004 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde tamamladı. 2006 yılında Türkiye İstatistik Kurumu İzmir Bölge Müdürlüğü'nde uzman yardımcısı olarak çalışmaya başladı ve “Türkiye’de İç Göçü Belirleyen Etkenlerin 1980-2000 Döneminde Panel Veri Analizi İle İncelenmesi” başlıklı tez ile 2010 yılında uzmanlığını aldı. 2012 yılında Türkiye İstatistik Kurumu Merkez Teşkilatına atandı. 2020 yılına kadar Örneklem ve Analiz Teknikleri Daire Başkanlığı altında Veri Analiz Teknikleri grubunda çalıştı. 2020 yılında Polonya İstatistik Ofisi'nde matematiksel istatistik üzerine staj yaptı. Halen Türkiye İstatistik Kurumu'nda Ulusal Hesaplar Daire Başkanlığı altında Dönemsel Hesaplar Grubunda görev yapmaya devam etmektedir.